PG AS S2 C04

দুবছৰীয়া স্নাতকোত্তৰ পাঠ্যক্ৰম
(চি.বি.চি.এচ; এন. ই. পি ২০২০ অনুসৰি)
দ্বিতীয় ষাণ্মাসিক

অসমীয়া সংস্কৃতি আৰু গৱেষণা-প্ৰণালী পৰিচয়

পদ্মনাথ গোহাঞিবৰুৱা মানৱিকী বিদ্যা অধ্যয়ন সত্ৰ
কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয়

বিষয় বিশেষজ্ঞ মণ্ডলী

ড° দীপ্তি ফুকন পাটগিৰি, অধ্যাপক, (অৱসৰপ্ৰাপ্ত), অসমীয়া বিভাগ, গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়
ড° উপেন ৰাভা হাকাচাম, অধ্যাপক, অসমীয়া বিভাগ, গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়
ড° বিমল মজুমদাৰ, অধ্যাপক, অসমীয়া বিভাগ, গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়

পাঠ্যবিষয়ৰ সমন্বয়ৰক্ষী ঃ ড° মৃণাল জ্যোতি গোস্বামী, কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয়

ড° সঞ্জীৱ বৰা, কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয়

প্রস্তুতি গোটৰ সদস্য

অধ্যায়	লেখক
১, ৫ আৰু ৬	ড° মিলন নেওগ, আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকন মহাবিদ্যালয়, নগাঁও
২, ৩ আৰু ১১	ড° নির্মালি দাস, কোক্ৰাঝাৰ চৰকাৰী মহাবিদ্যালয়, কোক্ৰাঝাৰ
৪ আৰু ১১	ড° প্রফুল্ল কুমাৰ নাথ, গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়
৫	ড° মিলন নেওগ, আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকন মহাবিদ্যালয়, নগাঁও
	জয়শ্রী কলিতা, দিচপুৰ মহাবিদ্যালয়, গুৱাহাটী
৭	জয়শ্রী কলিতা, দিচপুৰ মহাবিদ্যালয়, গুৱাহাটী
৮	ড° হৰিপ্রসাদ বৰুৱা, লোকপ্রিয় অমিয় কুমাৰ দাস মহাবিদ্যালয়, ঢেকিয়াজুলি
৯	ড° পাচান আলি আহমেদ, পশ্চিম বড়িগোগ আঞ্চলিক মহাবিদ্যালয়
১০	ড° বিমল মজুমদাৰ, গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়
১২	ড° সঞ্জীৱ বৰা, কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয়
১৩	ড° সঞ্জীৱ বৰা, কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয়
১৪	ড° সঞ্জীৱ বৰা, ড° মৃণাল জ্যোতি গোস্বামী, কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয়

সম্পাদনা ঃ ড°প্রাণজিৎ বৰা, ড° নিভা ৰাণী ফুকন, কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয়
বিষয়বস্তু, ভাষা আৰু গাঁথনিক সম্পাদনা ঃ ড°প্রাণজিৎ বৰা, ড° নিভা ৰাণী ফুকন, ড° অপু বৰা, কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয়

মার্চ, ২০২৩

This Self Learning Material (SLM) of the Krishna Kanta Handiqui State Open University is made available under a Creative Commons Attribution-Non Commercial-Share Alike 4.0 License (international) http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/

ISBN: xxxxx xxxxxx xxxxxx

কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয়ৰ হৈ পঞ্জীয়কৰ দ্বাৰা মুদ্রিত আৰু প্রকাশিত।

মুখ্য কার্যালয় ঃ পাটগাঁও, ৰাণী গেট, গুৱাহাটী - ৭৮১ ০১৭
নগৰ চৌহদ ঃ ৰাষ্ট্রীয় ঘাইপথ-৩৭, ৰেচম নগৰ, খানাপাৰা, গুৱাহাটী - ৭৮১০২২; www.kkhsou.ac.in

পাঠ্যবিষয়ৰ পৰিচয় ঃ অসমীয়া সংস্কৃতি আৰু গৱেষণা-প্ৰণালী পৰিচয়

এইখন স্নাতকোত্তৰ অসমীয়া পাঠ্যক্ৰমৰ চতুৰ্থ পাঠ্যবিষয়। এইখন পাঠ্যবিষয় পৰিকল্পনা কৰা হৈছে অসমীয়া সংস্কৃতি আৰু গৱেষণা-প্ৰণালীৰ বিষয়ে সম্পৰ্কে আপোনাক সম্যক ধাৰণা প্ৰদান কৰিবৰ বাবে। আপুনি নিশ্চয় জানে যে, কোনো এটা জাতিৰ বিষয়ে সম্পূৰ্ণভাৱে অধ্যয়ন কৰিবলৈ হ'লে আমি সেই জাতিৰ সংস্কৃতি সম্পৰ্কেও কিছু কথা অধ্যয়ন কৰিব লাগিব। অন্যথা আমি সেই জাতি সম্পৰ্কে সঠিক ধাৰণা লাভ কৰিব নোৱাৰিম। এতিয়া প্ৰশ্ন হ'ল, সংস্কৃতি মানেনো কি? সাধাৰণভাৱে সংস্কৃতি বুলিলে আমি মানুহৰ সামাজিক আচৰণ বিশেষকে বুজি পাওঁ। সামাজিক জীৱ হিচাপে মানুহে সম্পাদন কৰা বিভিন্ন কৃতিৰ সমন্বয়তে সংস্কৃতিৰ জন্ম। তেতিয়া হ'লে এই কথাষাৰৰ সূত্ৰ ধৰিয়েই আমি ক'ব পাৰোঁ যে, অসমীয়া মানুহে সম্পাদন কৰা কাৰ্য বা সমাজ-জীৱনৰ লগত সংপৃক্ত দিশসমূহেই অসমীয়া সংস্কৃতি। আপুনি নিশ্চয় এই বিষয়ে জ্ঞাত যে, অসম দেশ বিভিন্ন জাতি-জনজাতি-জনগোষ্ঠীৰ মিলনভূমি। বিভিন্ন জাতি-জনজাতি-জনগোষ্ঠীয় সংস্কৃতিৰ সংমিশ্ৰণতে বৃহৎ অসমীয়া সংস্কৃতিয়ে গঢ় লৈছে। এই পাঠ্যবিষয়খনত আমি অসমীয়া সংস্কৃতিৰ লগতে গৱেষণা কি, ইয়াৰ প্ৰয়োজনীয়তা, বিভিন্ন প্ৰণালী, প্ৰকাৰভেদ, আঁচনি-সাৰ প্ৰস্তুত, তথ্য সংগ্ৰহ আৰু ইয়াৰ বিশ্লেষণ আদি কেতবোৰ দিশ সম্পৰ্কে বিশদভাৱে আলোকপাত কৰিম।

এই পাঠ্যবিষয়খন সৰ্বমুঠ চৈধ্যটা অধ্যায়েৰে সজোৱা হৈছে। প্ৰথম অধ্যায়টি হৈছে লোকসংস্কৃতিৰ সাধাৰণ আভাস। ইয়াত লোকসংস্কৃতি কি, ইয়াৰ বৈশিষ্ট্যসমূহ, শ্ৰেণীবিভাজন সম্পৰ্কে আলোচনা কৰা হৈছে। দ্বিতীয় অধ্যায়ত অসমীয়া লোকসংস্কৃতিৰ পৰিচয়ৰ লগতে ইয়াৰ বিভিন্ন শ্ৰেণী বিভাগ, মৌখিক কলা, ভৌতিক সংস্কৃতি, সামাজিক লোকাচাৰ, লোক পৰিৱেশ্য কলাৰ বিষয়ে আলোচনা লাভ কৰিব । তৃতীয় অধ্যায়ত বৰ অসমৰ ধাৰণা, অসম নামৰ উৎপত্তি, বৰ অসম গঠনত সমন্বয় আৰু সমাহৰণ প্ৰক্ৰিয়া, অসমৰ জনগাঁথনিকে ধৰি ভাষা, সাহিত্য, ধৰ্ম, উৎসৱ আনুষ্ঠান, খাদ্য-সাজপাৰ দিশবোৰ সামৰি আলোচনা কৰা হৈছে। চতুৰ্থ অধ্যায়টিত অসমৰ নৃগোষ্ঠীসমূহৰ পৰিচয়, অসমীয়া লোকসংস্কৃতিত বিভিন্ন নৃগোষ্ঠীয় উপাদানৰ বিতং আলোচনা কৰা হৈছে। এই আলোচনাই অসমীয়া জাতি গঠন প্ৰক্ৰিয়া সম্পৰ্কে ধাৰণা প্ৰদান কৰিব। পঞ্চম অধ্যায়ত অসমীয়া লোকসংস্কৃতিৰ অষ্ট্ৰিক আৰু মংগোলীয় উপাদান সমূহৰ সৈতে পৰিচয় হ'ব। অসমীয়া লোকসংস্কৃতিত অষ্ট্ৰিক আৰু মংগোলীয় উপাদান- উৎসৱ-পাৰ্বণ, লোকবিশ্বাস, সামাজিক প্ৰথা, ভৌতিক সংস্কৃতি আদি দিশৰ বিভিন্ন উপাদান ইয়াত আলোচিত হৈছে। ষষ্ঠ অধ্যায়টিৰ শিৰোনাম - অসমীয়া সংস্কৃতিত টাই আহোম উপাদান। টাই আহোম গোষ্ঠীৰ পৰিচয়, অসমীয়া সংস্কৃতিত থকা টাই (আহোম)ৰ ভাষা, সাহিত্য, ধৰ্ম, স্থাপত্য আৰু ভাস্কৰ্য, চিত্ৰকলা, বস্ত্ৰ-অলংকাৰকে ধৰি বিভিন্ন উপাদান সমূহৰ আলোচনা এই অধ্যায়ত কৰা হৈছে। একেদৰেই সপ্তম অধ্যায়টিত অসমীয়া সংস্কৃতিত সম্পৃক্ত হৈ থকা মুছলমানসকলৰ ভাষা, সাহিত্য, ধৰ্ম, স্থাপত্য আৰু ভাস্কৰ্য, চিত্ৰকলা, বস্ত্ৰ-অলংকাৰকে ধৰি বিভিন্ন উপাদান সমূহৰ আলোচনা কৰা হৈছে। অষ্টম অধ্যায়ত ধৰ্ম আৰু সংস্কৃতিৰ বিভিন্ন দিশ সামৰি অসমৰ শৈৱ, শাক্ত আৰু বৈষ্ণৱ ধৰ্ম পৰম্পৰাৰ বিষয়ে বিতং আলোচনা কৰা হৈছে। ইয়াৰ পৰা আপোনালোকে অসমীয়া ধৰ্ম পৰম্পৰাৰ ইতিহাস আৰু ক্ৰমবিকাশৰ ৰূপৰেখা পাব। নৱম অধ্যায়ত নৱবৈষ্ণৱ ধৰ্ম আৰু সত্ৰীয়া সংস্কৃতিৰ আলোচনা লাভ কৰিব। দশম অধ্যায়ত অসমৰ স্থাপত্য আৰু ভাস্কৰ্যৰ লগতে পুথিচিত্ৰৰ আভাস পাব। একাদশ অধ্যায়টিয়ে বিশ্বায়নৰ বিভিন্ন দিশ, গণমাধ্যম, জনপ্ৰিয় সংস্কৃতি, চাইবাৰ কালচাৰ আৰু আন ন ন ধাৰা তাৰ আলোচনা সামৰি লৈছে আৰু অসমীয়া সংস্কৃতিত বিশ্বায়নৰ প্ৰভাৱৰ দিশ উন্মোচন কৰিছে।

পাঠ্য বিষয়ৰ দ্বাদশ, ত্ৰয়োদশ আৰু চতুৰ্দশ অধ্যায় তিনিটা মূলত গৱেষণা আৰু তাৰ প্ৰণালী অধ্যয়নৰ বাবে। পৰৱৰ্তী সময়ত আপোনালোকে বিভিন্ন ক্ষুদ্ৰ বা বৃহৎ কলেৱৰৰ গৱেষণা কৰ্মৰ সৈতে সংযুক্ত হৈ পৰিব। সেই কথা মনত ৰাখিয়ে আপোনালোকে যাতে গৱেষণা একোটা আগবঢ়াবলৈ সুবিধা হয়, সেই উদ্দেশ্যেই অধ্যায়সমূহত ক্ৰমে গৱেষণা প্ৰণালী, প্ৰকাৰভেদ, আঁচনি প্ৰস্তুত, তথ্য সংগ্ৰহ আৰু বিশ্লেষণ আদি দিশবোৰত আলোকপাত কৰা হৈছে। দ্বাদশ অধ্যায় আৰু ত্ৰয়োদশ অধ্যায়ত ক্ৰমে গৱেষণাৰ সংজ্ঞা,

প্রয়োজনীয়তা, প্রণালী, বিভিন্ন প্রকাৰ আৰু গৱেষণাৰ আঁচনিৰ লগত জড়িত পূৰ্বৰ সাহিত্যৰ পুনৰীক্ষণ, প্ৰাক কল্পনা, তথ্য আৰু উৎস, গৱেষণা প্ৰক্ৰিয়াৰ বিস্তৃত আলোচনা লাভ কৰিব । চতুৰ্দশ অধ্যায়ত গৱেষণাৰ তথ্যৰ বিভিন্ন পদ্ধতি, ক্ষেত্ৰকৰ্ম, তথ্য বিন্যাস-বিশ্লেষণ, সিদ্ধান্ত আৰু প্ৰতিবেদন লিখনৰ বিভিন্ন দিশৰ আলোচনা পাব। এনেদৰেই এই পাঠ্যবিষয়ে আপোনালোকক সংস্কৃতিৰ বিভিন্ন দিশৰ লগতে গৱেষণাৰ লগত জড়িত দিশবোৰৰ ধাৰণা প্ৰদান কৰিব।

এই পাঠ্যবিষয়খন অধ্যয়ন কৰোঁতে মূল পাঠৰ সোঁ তথা বাঁওফালে কিছুমান আয়তাকাৰ বাকচ লক্ষ্য কৰিব। এইবোৰত মূল পাঠত থকা নতুন শব্দ আৰু পৰিভাষাসমূহৰ অৰ্থ সন্নিবিষ্ট হৈছে। সেইদৰে — 'জানি থোৱা ভাল ' বাকচবোৰত মূল পাঠৰ সৈতে জড়িত কিছু গুৰুত্বপূৰ্ণ তথ্যৰ সম্ভেদ আছে। প্ৰতিটো অধ্যায়ত থকা 'চিন্তা-চৰ্চা কৰক'সমূহে অধ্যয়ন অধিক সক্ৰিয় আৰু ফলপ্ৰসূ হোৱাত সহায় কৰিব। আকৌ, 'অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ'যোগে আগবঢ়োৱা প্ৰশ্নাৱলীয়ে অধ্যয়নৰ অগ্ৰগতি সম্পৰ্কে স্ব-পৰীক্ষণৰ সুবিধা দিব। উক্ত প্ৰশ্নাৱলীৰ উত্তৰসমূহৰ ৰূপৰেখা 'অগ্ৰগতিৰ খতিয়ান'ত সন্নিবিষ্ট কৰা হৈছে। তাৰ সহায়েৰে আপুনি প্ৰশ্নবোৰৰ উত্তৰসমূহ লিখিবলৈ যত্ন কৰিলে অধিক লাভদায়ক হ'ব। অধ্যায়টিত আলোচিত বিভিন্ন ধাৰণাসমূহৰ বিষয়ে বিস্তৃত অধ্যয়নৰ বাবে 'অধিক জানিবলৈ' শিতানত উল্লেখ থকা গ্ৰন্থসমূহ সাৰথি স্বৰূপ। অধ্যায়বোৰৰ শেষত 'আৰ্হি প্ৰশ্ন' হিচাপে কেইটিমান প্ৰশ্নৰ আৰ্হিও তুলি দিয়া হৈছে। শেষৰ অধ্যায়টিৰ পাছত কেইখনমান 'প্ৰসঙ্গ পুথি'ৰ নাম উল্লেখ কৰা হৈছে। সেই কেইখন পুথিৰ সহায়েৰেই মূলতঃ এই পাঠ্যবিষয়ত উল্লেখ থকা অধ্যায়সমূহ প্ৰস্তুত কৰা হৈছে। আপোনালোকে বিশদভাৱে কোনো বিষয় জানিবলৈ হ'লে সেই কেইখন অধ্যয়ন কৰিব পাৰিব।

বিষয়সূচী

অধ্যায় ১ **লোকসংস্কৃতিৰ সাধাৰণ আভাস** ৭-২৫

লোকসংস্কৃতিৰ সংজ্ঞা; লোকসংস্কৃতিৰ বৈশিষ্ট্য ; লোকসংস্কৃতিৰ শ্রেণী বিভাজনঃ মৌখিক সাহিত্য বা বাচিক কলা, ভৌতিক সংস্কৃতি, সামাজিক লোকাচাৰ, লোক-পৰিৱেশ্য কলা

অধ্যায় ২ **অসমীয়া লোকসংস্কৃতিৰ শ্রেণীবিভাজন** ২৬-৪২

অসমীয়া লোকসংস্কৃতিৰ চমু পৰিচয়; অসমীয়া লোকসংস্কৃতিৰ শ্রেণী বিভাজনঃ মৌখিক সাহিত্য বা বাচিক কলা, ভৌতিক সংস্কৃতি, সামাজিক লোকাচাৰ, লোক-পৰিৱেশ্য কলা

অধ্যায় ৩ **বৰ অসম সমন্বয় আৰু সমাহৰণ** ৪৩-৬৮

অসম নামৰ উৎপত্তি; বৰ অসমৰ ধাৰণা, অসমৰ ভৌগোলিক অৱস্থিতি; সমন্বয় আৰু সমাহৰণঃ অসমৰ জনগাঁথনি, ভাষা আৰু সাহিত্য, ধর্ম, উৎসৱ-পার্বণ, সামাজিক লোকাচাৰ, খাদ্য, সাজপাৰ, অলঙ্কাৰ, সঙ্গীত, পৰিৱেশ্য কলা

অধ্যায় ৪ **অসমীয়া লোকসংস্কৃতিত বিভিন্ন নৃগোষ্ঠীয় উপাদান** ৬৯-৮৮

অসমৰ নৃগোষ্ঠীসমূহ ঃ ভূমিকা, নৃগোষ্ঠীসমূহৰ প্রজাতিগত পৰিচয়; অসমীয়া লোক-সংস্কৃতিত নৃগোষ্ঠীয় উপাদান মৌখিক সাহিত্য, ভৌতিক সংস্কৃতি, সামাজিক লোকাচাৰ, লোক-পৰিৱেশ্য কলা, ভাষা-সাহিত্য আৰু অন্যান্য বিভিন্ন উপাদান

অধ্যায় ৫ **অসমীয়া লোকসংস্কৃতিত অষ্ট্রিক আৰু মংগোলীয় উপাদান** ৮৯-১০৭

অসমীয়া লোকসংস্কৃতিত অষ্ট্রিক উপাদান, উৎসৱ-পার্বণ, লোকবিশ্বাস, সামাজিক প্রথা, ভৌতিক সংস্কৃতি, মংগোলীয় জনগোষ্ঠীসমূহৰ চমু পৰিচয়; অসমীয়া সংস্কৃতিত মংগোলীয় বৰোমূলীয় উপাদানঃ মৌখিক সাহিত্য, ভৌতিক সাহিত্য, সামাজিক লোকাচাৰ, লোক-পৰিৱেশ্য কলা, ভাষা-সাহিত্য আৰু অন্যান্য দিশত অৱদান

অধ্যায় ৬ **অসমীয়া সংস্কৃতিত টাই (আহোম) উপাদান** ১০৮-১২২

টাই (আহোম) গোষ্ঠীৰ চমু পৰিচয়; অসমীয়া সংস্কৃতিত টাই (আহোম) উপাদান ভাষা, সাহিত্য, ধর্ম, স্থাপত্য আৰু ভাস্কর্য, চিত্রকলা, বস্ত্রশিল্প, অলঙ্কাৰ আৰু অন্যান্য

অধ্যায় ৭ অসমীয়া সংস্কৃতিলৈ মুছলমানসকলৰ অৱদান ১২৩-১৪১

অসমীয়া সংস্কৃতি আৰু মুছলমানসকলঃ মৌখিক সাহিত্য, ভৌতিক সংস্কৃতি, সামাজিক লোকাচাৰ, লোক-পৰিৱেশ্য কলা, ভাষা-সাহিত্য আৰু অন্যান্য দিশত অৱদান

অধ্যায় ৮ অসমৰ প্ৰাচীন ধৰ্মীয় পৰম্পৰা ১৪২-১৫৬

ধৰ্ম আৰু সংস্কৃতি; অসমত শৈৱ ধৰ্মৰ পৰম্পৰা, শিৱৰ সহস্ৰ নাম আৰু উপাসনা পদ্ধতি, অসমত শাক্ত ধৰ্মৰ পৰম্পৰা, দেৱীৰ বিভিন্ন ৰূপ, (জনজাতীয় আৰু আহোম সমাজত শৈৱ-শাক্ত ধৰ্ম), অসমত বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ পৰম্পৰা

অধ্যায় ৯ অসমৰ নৱবৈষ্ণৱ ধৰ্ম আৰু সত্ৰীয়া সংস্কৃতি ১৫৭-১৭৩

সৰ্বভাৰতীয় ভক্তি আন্দোলন; অসমৰ নৱবৈষ্ণৱ ধৰ্ম: নৱবৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ পটভূমি, নৱবৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ বৈশিষ্টসমূহ, নৱবৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ সীমাবদ্ধতা, সত্ৰ: সাধাৰণ পৰিচয়; সত্ৰৰ সংজ্ঞা, গঠন প্ৰণালী আৰু শ্ৰেণী বিভাজন; সত্ৰীয়া সঙ্গীত, নৃত্য আৰু অঙ্কীয়া নাট; সত্ৰীয়া চিত্ৰকলা; সত্ৰৰ ধৰ্মীয় আচাৰ

অধ্যায় ১০ অসমৰ স্থাপত্য-ভাস্কৰ্য আৰু পুথিচিত্ৰ ১৭৪ -১৯২

অসমৰ স্থাপত্য-ভাস্কৰ্য: প্ৰাক্-আহোম যুগৰ স্থাপত্য-ভাস্কৰ্য, আহোম যুগৰ স্থাপত্য-ভাস্কৰ্য; অসমৰ পুথিচিত্ৰ

অধ্যায় ১১ বিশ্বায়ন আৰু অসমীয়া সংস্কৃতি ১৯৩-২০৬

বিশ্বায়নৰ চমু পৰিচয়: গণমাধ্যমসমূহ, জনপ্ৰিয় সংস্কৃতি, চাইবাৰ কাল্‌চাৰ আৰু অন্যান্য ন-ধাৰাসমূহ; বিশ্বায়ন আৰু অসমীয়া সংস্কৃতি

অধ্যায় ১২ গৱেষণা-প্ৰণালী পৰিচয় ২০৭-২১৫

সংজ্ঞা, প্ৰয়োজনীয়তা, প্ৰণালী, প্ৰকাৰভেদ

অধ্যায় ১৩ গৱেষণাৰ আঁচনি-সাৰ ২১৬-২২৪

প্ৰাপ্ত সাহিত্যৰ পুনৰীক্ষণ, প্ৰাক কল্পনা, তথ্য আৰু উৎস, গৱেষণা প্ৰক্ৰিয়া

অধ্যায় ১৪ গৱেষণাৰ তথ্য সংগ্ৰহ আৰু বিশ্লেষণ ২২৫-২৩২

তথ্য সংগ্ৰহৰ বিভিন্ন পদ্ধতি, নমুনা বাচনি পদ্ধতি, ক্ষেত্ৰকৰ্ম, তথ্য বিন্যাস তথা বিশ্লেষণ, সিদ্ধান্ত, প্ৰতিবেদন লিখন

গ্ৰন্থপঞ্জী

অধ্যায় ১ ঃ লোকসংস্কৃতিৰ সাধাৰণ আভাস

অধ্যায় গাঁথনি

১.১ উদ্দেশ্য
১.২ পৰিচয়
১.৩ লোকসংস্কৃতিৰ সংজ্ঞা
১.৪ লোকসংস্কৃতিৰ বৈশিষ্ট্য
১.৫ লোকসংস্কৃতিৰ শ্রেণী বিভাজন
১.৫.১ মৌখিক সাহিত্য বা বাচিক কলা
১.৫.২ ভৌতিক সংস্কৃতি
১.৫.৩ সামাজিক লোকাচাৰ
১.৫.৪ লোক-পৰিৱেশ্য কলা
১.৬ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ
১.৭ অধিক জানিবলৈ
১.৮ অগ্রগতিৰ খতিয়ান
১.৯ আৰ্হি প্রশ্ন

১.১ উদ্দেশ্য

এই অধ্যায়টি অধ্যয়ন কৰি আপুনি—

- লোকসংস্কৃতি কাক বোলে এই সম্পর্কে জানিব পাৰিব
- লোকসংস্কৃতিৰ বৈশিষ্ট্যসমূহ উল্লেখ কৰিব পাৰিব
- লোকসংস্কৃতিৰ শ্রেণী বিভাজন সম্পর্কে আলোচনা কৰিব পাৰিব
- অসমীয়া লোকসংস্কৃতিৰ শ্রেণী বিভাজন সম্পর্কে জানিব পাৰিব
- প্রত্যেকটো শ্রেণীৰ উপশাখাসমূহৰ লগত পৰিচিত হ'ব।

১.২ পৰিচয়

এই অধ্যায়টিত লোকসংস্কৃতিৰ সংজ্ঞা, বৈশিষ্ট্য, শাখাসমূহৰ গুৰুত্বপূর্ণ দিশসমূহৰ আলোচনা আছে। লগতে উপশাখাসমূহৰ অন্যান্য দিশসমূহো অধ্যয়ন কৰিব। উল্লেখ্য যে লোকসংস্কৃতিৰ শ্রেণী বিভাজনৰ প্রত্যেক দিশতে গুৰুত্ব আছে, কিয়নো এইবোৰে লোক জীৱনৰ বিশেষ কিছুমান দিশক প্রতিফলিত কৰিছে। লোকজীৱনৰ বিভিন্ন কার্যাৱলী এই শ্রেণীসমূহত বিভক্ত কৰি লোকসংস্কৃতিবিদসকলে আলোচনা কৰিছে।

১.৩ লোকসংস্কৃতিৰ সংজ্ঞা

লোক মানে মানুহ। মানুহৰ সংস্কৃতিয়েই লোকসংস্কৃতি। ইংৰাজী Folklore পদটিৰ পৰিভাষাই অসমীয়া লোকসংস্কৃতি। লোকসংস্কৃতিৰ লোক পদটোৰ ঠাইত কিছুমান পণ্ডিতে গণ বা জন আদি পদো ব্যৱহাৰ কৰিছে।

জানি থোৱা ভাল

লোকসংস্কৃতি চর্চাৰ দুটা ধাৰা পোৱা যায়— এটা বর্ণনাত্মক আৰু আনটো বিশ্লেষণাত্মক। লোকসংস্কৃতিত বৌদ্ধিক দক্ষতা প্রয়োগ কৰি তত্ত্ব আৰু পদ্ধতিৰে বিশ্লেষণ কৰা হয়।

লোকসংস্কৃতি পৰিভাষাটো বিভিন্ন জনে বিভিন্ন ধৰণে ব্যাখ্যা কৰিছে। লোকসংস্কৃতিত লোকসমাজৰ চিন্তা-দর্শন, হাঁহি-অশ্রু, প্রেম-প্রীতি, বিক্ষোভ-বিদ্রোহ, জন্মগত সহজাত প্রবৃত্তি, ৰীতি-নীতি, আচাৰ-ব্যৱহাৰ, কলা-কৌশল ইত্যাদি আলোচনা কৰা হয়। নাট-নৃত্য আনকি লোকশিল্পৰ স্পষ্ট আভাস লোকসংস্কৃতিয়ে দাঙি ধৰে।

ঊনবিংশ শতিকাত ইংলেণ্ডৰ পুৰাতত্ত্ববিদ আৰু জার্মানৰ ভাষাতত্ত্ববিদসকলে নিম্ন শ্রেণীৰ লোকৰ আচাৰ-ব্যৱহাৰাদি নিবিড়ভাৱে বিচাৰ বিশ্লেষণ কৰিবলৈ আৰম্ভ কৰাৰ লগে লগে অধ্যয়নৰ নতুন ক্ষেত্র ৰূপে লোকবিদ্যাই সমাদৰ লাভ কৰিবলৈ আৰম্ভ কৰে। খ্রীঃ ১৮১২ চনত জার্মান ভ্রাতৃদ্বয় জেকব গ্রিম আৰু উইলিয়াম জেকবে জার্মান দেশৰ লোককথা আৰু পুৰাবৃত্তৰাজি প্রকাশ কৰিবলৈ লয় (Kinder-und-Hausmarchen or the Household tales)। জার্মান দেশৰ সেই লোককথা আৰু পুৰাবৃত্ত বুজাবৰ বাবে গ্রিম ভাতৃদ্বয়ে Volks kunde পদটো ব্যৱহাৰ কৰিছিল। Volkৰ অর্থ লোক (Flok) আৰু Skundeৰ অর্থ অভিজ্ঞতা।

কোনো এটা জাতিৰ আদিম অৱস্থাৰ পৰা সভ্য স্তৰলৈকে আঁত নিচিগাকৈ চলি অহা জনশ্রুতিয়ে হয় লোক সাহিত্য। ই গদ্য আৰু গীত দুয়ো ৰূপতেই যুগ যুগ ধৰি সমাজৰ মুখে মুখে সৃষ্ট আৰু সংৰক্ষিত। ধর্ম অনুষ্ঠান, পুজা-পাতল, লোকবিশ্বাস, নিয়ম-কানুন, সাধু-উপাখ্যান, প্রকৃতিৰ ব্যাখ্যা, নৃত্য-নাট্য, অভিনয়, ক্রীড়া পুৰা কাহিনী, কৌতুক এই সকলোবোৰৰ সমাহাৰত লোকসংস্কৃতি গঢ় লৈ উঠে।

Jonas Balysৰ মতে লোকবিদ্যা আদিম আৰু সভ্য জনসাধাৰণৰ পৰম্পৰাগত সৃষ্টি। জনবিশ্বাস, আচাৰ-ব্যৱহাৰ, ৰীতি-নীতি, খেলা-ধূলা, নাচন-কাচন, পৰিৱেশ্য কলাৰীতি আদি ইয়াৰ সমল বা উপাদান। লোকবিদ্যা কেৱল লোকবিজ্ঞানেই নহয়, বৰং ই পৰম্পৰাগত লোকবিজ্ঞানহে (Traditional Folk Science)।

উইলিয়াম আৰু বেচকমৰ মতে নৃতাত্ত্বিক দৃষ্টিভঙ্গীৰ ফালৰ পৰা লোকবিদ্যা পদটোৱে পুৰাবৃত্ত, জনশ্রুতি, লোক-কাহিনী, লোকোক্তি, প্রবচন, যোজনা-ফকৰা-দৃষ্টান্ত, সাঁথৰ, কবিতা,

গীত আৰু অনান্য কলাত্মক অভিব্যক্তিক ইঙ্গিত কৰে। অন্য প্ৰকাৰে লোকবিদ্যাক শাব্দিক আৰু বাচিক কলাও বুলিব পাৰি। ইংৰাজী Folkloreৰ সংজ্ঞা অভিধানত এনেদৰে পোৱা যায়— The Traditional beliefs, legends or stories passed by word of mouth within a society। লোকসংস্কৃতিৰ অধ্যয়নেই হ'ল লোকসংস্কৃতি বিজ্ঞান— Folkloristic is the formal academic discipline devoted to the study of Folklore। লোকসংস্কৃতি বিজ্ঞান শব্দটো ঊনবিংশ শতিকাত জার্মান লোকসংস্কৃতিবিদে ব্যৱহাৰ কৰে। লোকসংস্কৃতিবিদ ডাণ্ডিছে লোক-সংস্কৃতিক বৈজ্ঞানিক বোধাস্বয়ন (Scientific Appreciation) বুলি কৈছে।

Folk বা লোকৰ গুৰুত্বপূৰ্ণ দিশসমূহ হৈছে— অতীতমুখী, যাদু-মন্ত্ৰত আশ্ৰয়ী, কিছুমান পৰম্পৰাত বিশ্বাসী, হস্তশিল্প বা সামগ্ৰীত গুৰুত্ব প্ৰদান কৰা, কৃষি বা হস্তশিল্পত নিৰ্ভৰশীল, প্ৰায়ে নিৰক্ষৰ, মৌখিক পৰম্পৰাত বিশ্বাসী আৰু অঞ্চল বিশেষত সমাজ পাতি বাস কৰা লোককৃষ্টিত চহকী লোক। এনে ধৰণে জীৱন-যাপন কৰি থকা কোনো এটা নৃগোষ্ঠীয় বা সম্প্ৰদায়ৰ সামগ্ৰিক জীৱন পদ্ধতিৰ নামেই লোকসংস্কৃতি; যিয়ে ন্যূনতম এটা উমৈহতীয়া উপাদানৰ অংশীদাৰ কোনো এক জনসমাজকেই বুজায়— যি উমৈহতীয়া ভাষা, ধৰ্ম, ব্যৱসায় আদিয়ে জনগোষ্ঠীটোৰ মাজত সম্পৰ্ক ৰক্ষা কৰিব পাৰে। অৰ্থাৎ ৰাজনৈতিকভাৱে পৰিচিহ্নিত উন্নত সাংস্কৃতিক অঞ্চলত বসবাস কৰি অহা অথচ ভূ-সংস্থান, ভৌগোলিক পৰিৱেশ, ধৰ্ম, কথিত ভাষা, অৰ্থনীতি আৰু প্ৰজাতিৰ ফালৰ পৰা চহকী হৈ থকা জনসমষ্টিয়েই Folk বা লোক। আৰু Loreৰ অৰ্থ জনসাধাৰণৰ কৃতি, তেওঁলোকৰ আচাৰ-ব্যৱহাৰ, পৰম্পৰাগত জ্ঞান অভিজ্ঞতা।

লোকসংস্কৃতি পৰম্পৰা আশ্ৰয়ী। ই মানৱ ইতিহাস, মানৱ বিজ্ঞান। কিন্তু পৰম্পৰাও কেতিয়াবা সময় আৰু পৰিৱেশৰ সলনিৰ লগে লগে পৰিৱৰ্তন হয়। অকল পৰম্পৰাগত সমাজতহে যে লোকসংস্কৃতি জীয়াই থাকে তেনে কথা অমূলক। আধুনিক সমাজ আৰু আধুনিক জীৱনশৈলীৰ মাজতো লোক-সংস্কৃতি জীৱন্ত পৰম্পৰা হৈ গতিময় হৈ থাকিব পাৰে। সমাজতাত্ত্বিকসকলৰ মতে লোকসংস্কৃতিৰ সমলৰাজি যদিও অতীতৰ পৰা সংগৃহীত বৰ্তমান সৃষ্ট নহয়, সেয়েহে অতীতৰ সমলৰাজিৰ খণ্ডিত ৰূপহে বৰ্তমান সমাজত চলি আছে। অতীতৰ সমলৰাজিৰ বহু কথাই অনুমানৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল। যিহেতু আধুনিক যুগতো লোকসংস্কৃতিৰ সমলৰাজি সৃষ্টি হৈয়ে আছে, সেয়ে লোকসংস্কৃতি এক জীৱন্ত পৰম্পৰা, এক নিৰৱছিন্ন প্ৰবাহ। লোকসংস্কৃতি পৰম্পৰাগত হ'লেও ইয়াত সমসাময়িক বৈশিষ্ট্যও বিদ্যমান। সেয়ে 'লোক' অভিধাটিয়ে কেৱল নিৰক্ষৰ, গঞা ৰাইজকে নুবুজায়; ই পৰম্পৰা আশ্ৰয়ী গঞালোকেই হওঁক বা চহৰীয়া-নগৰীয়াই হওঁক য'ত লোকসংস্কৃতিৰ সমল জীয়াই থাকে তাকে বুজায়। আধুনিক হৈও বা চহৰ-নগৰত স্থায়ীভাৱে বাস কৰিও জীৱনশৈলী, আচাৰ-ব্যৱহাৰ, পোছাক-পৰিচ্ছদ, ৰন্ধন-প্ৰণালী আৰু দৃষ্টিভঙ্গীত যদি পৰম্পৰা আশ্ৰয়ী হয়; তেন্তে তেতিয়াও লোকসংস্কৃতি জীয়াই থাকিব। জীৱন-যাপনৰ পদ্ধতিত লোকজ্ঞান-বিদ্যা আৰু মানসিক অৱস্থাই লোকসংস্কৃতিৰ মূল সমল।

- সাধাৰণতে কোনো এটা জাতিৰ বিষয়ে জানিবলৈ, তেওঁলোকৰ সভ্যতা সংস্কৃতিৰ বিষয়ে জানিবলৈ লোকসংস্কৃতিৰ অধ্যয়ন অপৰিহাৰ্য। লোকসংস্কৃতিৰ জৰিয়তে একোটা জাতিৰ

সভ্যতা সংস্কৃতিৰ মূল্যায়ন আৰু সেইবোৰৰ স্বৰূপ নির্ণয় সম্ভৱপৰ হৈ পৰে। লোকসংস্কৃতি সভ্যতাৰ অঙ্গ বিশেষ। ইয়াৰ অধ্যয়ন-চর্চাই সাংস্কৃতিক ঐক্যৰ ভাব গভীৰ কৰি তোলে। সামাজিক মনস্তত্ত্ব অধ্যয়নৰ প্রধান আহিলা লোকসংস্কৃতি। লোকসংস্কৃতি লোকজীৱনৰ হৃদস্পন্দন। সামাজিক সংযুতিৰ মাজত থকা সূক্ষ্মতৰ সম্পর্কৰ আভাস লোকসংস্কৃতিয়ে দাঙি ধৰে। লোকজীৱনৰ বিভিন্ন কার্যকলাপৰ ই দাপোন। ইয়াৰ বৈজ্ঞানিক অনুশীলনৰ সংযোগত ইতিহাসৰ অনেক বিস্মৃতপ্রায় তথ্য উদ্ধাৰ কৰা সম্ভৱ হ'ব পাৰে আৰু সেই তথ্যৰ পৰা ইতিহাসৰ মূল্যবান সম্পদ সংগ্রহ কৰা সুবিধা হয়। সাহিত্যৰ লগতে কোনো এটা ভাষাৰ বিষয়ে প্রণালীবদ্ধ বিজ্ঞানসন্মত অধ্যয়নৰ বাবেও সেই ভাষা সম্প্রদায়ৰ লোকসংস্কৃতিৰ অধ্যয়ন প্রয়োজনীয়।

১.৪ লোকসংস্কৃতিৰ বৈশিষ্ট্য

- লোকসংস্কৃতি কোনে সৃষ্টি কৰিছে বা কেতিয়া আৰম্ভ হৈছে ইত্যাদি কথা বিচাৰ কৰা নহয়। অনামী ৰচয়িতা ইয়াৰ প্রধান বৈশিষ্ট্য।
- সাম্প্রদায়িক সম্প্রীতি বজাই ৰখা।
- জাতীয় ঐক্য-সংহতি আৰু সাংস্কৃতিক চেতনা উদ্বুদ্ধ কৰা।
- সমাজ বাস্তৱতা-সমাজৰ বাস্তৱ দিশসমূহ প্রতিফলিত কৰা ইয়াৰ অন্যতম বৈশিষ্ট্য।
- লোকজীৱনৰ আদর্শবাদ আৰু সৌন্দর্য্যবোধ প্রকাশ কৰা।
- লোকসংস্কৃতি অলিখিত-মৌখিক বা বাচিক সৃষ্টি।
- সমন্বয়ৰ প্রৱণতা বৃদ্ধি কৰা।
- লোকজীৱনৰ সামগ্রিক লোকশিল্প, লোকবিদ্যা-অভিজ্ঞতাক প্রতিফলিত কৰা।
- বাচিককলাৰূপক পূর্ণ প্রকাশ কৰা।
- পৰম্পৰাগত সংস্কৃতিৰ পূর্ণ চিত্র দাঙি ধৰা।
- লোকজীৱনৰ বিশ্লেষণ কৰা।
- লোকজীৱনৰ বিবিধ ঘটনা বা বিষয়ৰ ব্যাখ্যা কৰা আৰু সূত্র নির্ণয় কৰা।
- সংস্কৃতিৰ উপযুক্ত বিশ্লেষণ কৰা।
- লোকজীৱনৰ প্রাসঙ্গিক বিষয়সমূহৰ প্রতি কৌতূহল উদ্রেক কৰা।
- সংস্কৃতিৰ লক্ষণসমূহ চিনাকি কৰাই দিয়া।
- লোকজীৱনক কোনে কেনেদৰে গ্রহণ কৰিছে তাক নির্ণয় কৰা।
- লোকসমাজৰ সামাজিক প্রক্রিয়া, জনজীৱনৰ কার্যাৱলীক ক্রিয়াশীল কৰা লোক-সংস্কৃতিৰ উল্লেখযোগ্য বৈশিষ্ট্য।
- বিদ্যায়তনিক দিশৰ উপৰিও লোকজীৱনৰ প্রায়োগিক আৰু বাণিজ্যিক মাত্রাৰ বিচাৰ কৰা।

- লোকজীৱনৰ সংস্কৃতিৰ উপৰিও লোকায়ত মানুহৰ জীৱনৰ সকলো শিল্পীৰ সামাজিক সংস্থান, তেওঁলোকৰ বাস্তৱ জীৱনৰ সত্য অন্বেষণো লোকসংস্কৃতিৰ গুৰুত্বপূর্ণ বৈশিষ্ট্য।
- নৈর্ব্যক্তিক বিশ্লেষণ আগবঢ়োৱা।
- শিল্পকর্মৰ জৰিয়তে সামাজিক সমস্যা দূৰ কৰাৰ প্ৰৱণতা।
- মানৱ সভ্যতাৰ স্বৰূপ অধ্যয়ন।
- সামাজিক প্ৰকার্য সাধন কৰা আৰু আনুষ্ঠানিক শিক্ষা প্ৰদান কৰা ইত্যাদি লোকসংস্কৃতিৰ বৈশিষ্ট্য।

১.৫ লোকসংস্কৃতিৰ শ্ৰেণী বিভাজন

লোকসংস্কৃতিৰ শ্ৰেণী বিভাজনৰ ক্ষেত্ৰত ৰিচার্ড এম. ডৰচনে চাৰি ধৰণৰ বহল ভাগ কৰি দেখুৱাইছে— মৌখিক সাহিত্য, ভৌতিক সংস্কৃতি, সামাজিক লোকৰীতি-নীতি আৰু লোক পৰিৱেশ্য কলা।

১.৫.১ মৌখিক বা বাচিক কলা

উইলিয়াম ৰিচার্ড বেচকমে মৌখিক সাহিত্যক বুজাবৰ বাবে Verbal art পদটো ব্যৱহাৰ কৰিছে। তেওঁৰ মতে অলিখিত সাহিত্য, জনপ্ৰিয় সাহিত্য, জনসাহিত্য, আদিম সাহিত্য আৰু মৌখিক সাহিত্য আদি অভিধাই সাহিত্যৰ লগত থকা বাচিক কলাৰ ওপৰত গুৰুত্ব আৰোপ কৰে। মৌখিক কলা (Verbal Art) পৰিভাষাই সকলো ধৰণৰ সমস্যাৰ প্ৰায় সমাধান কৰে আৰু লোককথা, পুৰাবৃত্ত, লোকোক্তি আদি সম্বন্ধ আৰু সম্পর্কযুক্ত ৰূপৰ মাজত থকা পাৰস্পৰিক পার্থক্যখিনি স্পষ্টভাৱে দেখুৱাই দিয়ে। মৌখিক সাহিত্যক বুজাবলৈ অভিব্যঞ্জক সাহিত্য অর্থাৎ Expressive Literature পদটোও ব্যৱহাৰ কৰা দেখা যায়। পুনৰাবৃত্তিক প্ৰতিদর্শ, নিদর্শনকাৰী কথিত, গেয় আৰু বাচিক শ্ৰব্যৰূপ আদি পৰম্পৰাগত উক্তি আদি এই শ্ৰেণীৰ ভিতৰত পৰে। ইয়াৰ শাখাসমূহ এনে ধৰণৰ—

- লোককাহিনী
- বর্ণনাত্মক বা কাহিনীযুক্ত লোককবিতা
- লোক মহাকাব্য
- লোকোক্তি
- সাঁথৰ বা দিষ্টান
- লোকভাষা

লোক কাহিনীকাব্যসমূহ মৌখিক। ইপৰম্পৰাগত সাহিত্য। পৰম্পৰাগত সাহিত্যক দুটা ভাগত ভাগ কৰিব পাৰি— মৌখিক পৰম্পৰাগত আৰু লিখিত পৰম্পৰাগত। মৌখিক বা বাচিক কলাৰ শাখা লোক কাহিনী বা লোককাব্যসমূহত পৰিৱর্তন, পৰিবর্দ্ধন, উত্তৰণ

আদি প্ৰক্ৰিয়াৰ স্থান সুদূৰপ্ৰসাৰী। লোক কাহিনীকাব্যসমূহ বৰ্ণনামূলক আৰু অসাধাৰণ মানৱৰ দুঃসাহসিক কাৰ্যাৱলীৰ বৰ্ণনা ইয়াৰ প্ৰধান উপজীব্য। লিখিত কাব্যগীতৰ লগত মৌখিক কাব্যগীতৰ পাৰ্থক্য স্পষ্ট। লোককাব্যসমূহ— বেলাড, ধৰ্মীয় গীত, প্ৰণয় গীত, কৰ্ম গীত, উৎসৱ অনুষ্ঠানৰ লগত জড়িত গীত, বিদ্ৰূপাত্মক গীত, কেঁচুৱা আৰু ল'ৰা ছোৱালীৰ লগত সম্পৰ্কযুক্ত টোপনি নিওৱা গীত, শিশুৰ খেল-ধেমালিৰ লগত জড়িত গীত। লোককাব্যসমূহ পৰম্পৰাগতভাৱে বংশানুক্ৰমে মানুহৰ মুখে মুখে চলি থাকে। ইয়াত কোনো ৰচকৰ নাম নাথাকে। ইয়াৰ বৈশিষ্ট্য কেইটা হ'ল— লোককাব্যই মুখ পৰম্পৰা প্ৰৱহমান হৈ থকাৰ পিছত লিখিত ৰূপ লয়, লোককাব্যত বীৰত্বপূৰ্ণ বৰ্ণনাত অতিৰঞ্জনৰ গুৰুত্ব লক্ষণীয়। অবৰ্ণিত ঐতিহাসিক চৰিত্ৰ আৰু ঘটনাৰ অভিব্যঞ্জনা আৰু স্মৰণীয় ঘটনাৱলীৰ লগত মিথ জনশ্ৰুতি আদিৰ পৰা আধৃত কাল্পনিক আনুষঙ্গিক বিষয়ৰ সমাহৰণ আৰু সেই বিচ্ছিন্ন ঘটনাবোৰক অবিচ্ছেদ্য ৰূপত অথচ শিথিলবন্ধী গঢ়ত কল্পনা আৰু বাস্তৱৰ ভিত্তিত ৰূপায়ণ আদিয়েই ইয়াৰ বিশেষত্ব। লোককাব্যত ইতিহাসৰ লগত সাধুকথাৰ সমন্বয় অনস্বীকাৰ্য। *ৰামায়ণ, মহাভাৰত*ৰ ইতিহাসৰ লগত সাধুকথাৰ একীভৱনৰ সুন্দৰ দৃষ্টান্ত পোৱা যায়। অকল ৰামায়ণ, মহাভাৰতেই নহয়; পু�ৰাণ-উপপুৰাণ আদিৰ ঘটনাৰাজিও মিথ্, জনশ্ৰুতি, সাধুকথা আদিৰ পৰা বিধৃত। কাহিনীগীত বা বেলাত-সমূহক এনেদৰে ভাগ কৰিব পাৰি— পু�ৰাণগত মালিতা, নৈদানিক মালিতা, ঐতিহাসিক, জনশ্ৰুতিমূলক, যাদুমূলক, ব্যঙ্গাত্মক আৰু বাস্তৱানুগ মালিতা।

পুৰাণ মালিতাক অতিকথা জাতীয় মালিতা বুলিব পাৰি। এই বিধ মালিতাৰ কথাবস্তু, কাহিনী মিথধৰ্মী। মিথধৰ্মী কাহিনীসমূহত দূৰ অতীতৰ কাহিনী বৰ্ণিত হয়। ইয়াৰ চৰিত্ৰবোৰ মানুহ নহয়, অতি মানৱহে। এই মালিতাৰ কাহিনীভাগ পৱিত্ৰ আৰু বিশ্বাসযোগ্য বুলি বিবেচনা কৰা হয়। এইবোৰত এখন বেলেগ জগতৰ বৰ্ণনা পোৱা যায় যিবোৰ বৰ্ণনাত ধৰ্মীয় অনুষঙ্গ জড়িত থাকে। অনেক ক্ষেত্ৰত পু�ৰাণগত মালিতাই কোনো এটা ধৰ্মীয় কৃতৰ চনদ, হুকুমনামা আৰু পথপঞ্জী স্বৰূপে কৰ্ম সম্পাদন কৰে। জগত সৃষ্টিৰ বৰ্ণনা, ধৰ্মীয় কৃত্য আৰু ইয়াৰ লগত জড়িত সমলৰাজিৰ উৎপত্তিৰ বিষয়ে এইবিধ মালিতাত পোৱা যায়। ৰহস্য ভৰা ইন্দ্ৰজালিক ৰোমান্স মিশ্ৰিত নৈসৰ্গিক ঘটনাৰে লোক-পু�ৰাণসমূহ সমুজ্জ্বল। যেনে— ইন্দ্ৰ-অহল্যা মিথ, ইন্দ্ৰৰ কাহিনী, অহল্যা উদ্ধাৰ আদি তদান্তীন সমাজ জীৱনৰ ইতিহাস, তদান্তীন লোকমানসৰ সুগভীৰ মনস্তত্ত্বৰ প্ৰতীকী ৰূপায়ণ। কোনো ঘটনা সংঘটিত নোহোৱাৰ পূৰ্বেই তাৰ কলাত্মক অভিব্যক্তি সম্ভৱ নহয়, অন্ততঃ ঐতিহাসিক দৃষ্টিভঙ্গীৰ ফালৰ পৰা যদিও ৰামৰ জন্ম নৌহওঁতেই ৰামায়ণ ৰচনা হোৱাৰ কথা প্ৰচলিত পোৱা যায়। পণ্ডিতসকলৰ মতে বাল্মিকীয়ে ৰামায়ণ ৰচনা কৰাৰ পূৰ্বেই ৰাম সম্পৰ্কীয় বিভিন্ন কাহিনী লোককাব্য ৰূপে প্ৰচলিত আছিল। তেনেদৰে মহাভাৰতৰ লগতো বিভিন্ন পু�ৰাণ উপপুৰাণৰ কাহিনীবোৰ লোককাব্য ৰূপে প্ৰচলিত আছিল। অসমীয়াত যুজাৰু বীৰসকলকলৈ লোককাব্য, মানৰ আক্ৰমণকলৈ লিখা বদন

বৰফুকনৰ গীত ইত্যাদি লোককাব্য পোৱা যায়। দলিপুৰাণৰ কাহিনীভাগ সাধুকথা ৰূপেও পোৱা যায়। নৈদানিক মালিতাত জগৎ সৃষ্টিৰ বিভিন্ন বস্তুৰ উৎপত্তি, প্ৰাকৃতিক কাৰ্য কাৰণৰ ব্যাখ্যা, পৰ্বত-পাহাৰ আদিৰ জন্ম, গছ-বৃক্ষ, লতা-লতিকা আদি উৎপত্তিৰ বৰ্ণনা পোৱা যায়। নৈসৰ্গিক জগৎ সম্পৰ্কীয় লোকসমাজৰ জ্ঞান-অভিজ্ঞতাৰ আভাস এই গীতবোৰৰ জৰিয়তে পোৱা যায়। অসমীয়া ভাষাতনৈদানিক গীত অলেখ।

ঐতিহাসিক মালিতাৰ কাহিনী বা কথাবস্তু কোনো ঐতিহাসিক ঘটনাৰ আধাৰত পল্লৱিত হৈ উঠে। লিখিত বুৰঞ্জী বা ইতিহাস ৰচনাত ঐতিহাসিক মালিতাই বিশেষভাৱে সহায় কৰিব পাৰে। ঐতিহাসিক মালিতাৰ নায়ক বা নায়িকাৰ বীৰত্বপূৰ্ণ চা�ৰিত্ৰিক বিশেষত্বৰাজিয়ে স্থান লাভ কৰে। এই গীতবোৰ বীৰৰসপ্ৰধান। এই জাতীয় গীতে জাতীয় চৈতন্য বৃদ্ধি কৰে আৰু সাহিত্যিকসকলক কাব্য, নাট, উপন্যাস লিখাৰ সমল যোগায়। অসমীয়া সাহিত্যত ৰচিত বদন বৰফুকনৰ গীত, পদ্মকুমাৰীৰ গীত, বাখৰ বৰাৰ গীত এই শ্ৰেণীৰ উল্লেখযোগ্য গীত।

- **যাদুমূলক গীত ঃ** যি মালিতাৰ মাধ্যমেৰে যাদুমূলক বা বিস্ময়াবহ বা অলৌকিক কাহিনী বৰ্ণিত হয় সেই মালিতাৰ নাম যাদুমূলক মালিতা। তেজীমলা, কমলাকুঁৱৰীৰ গীত, জনাগাভৰুৰ গীত ইত্যাদি এই শ্ৰেণীৰ গীত।

  ব্যঙ্গাত্মক মালিতাত সামাজিকভাৱে অন্যায় বা অনুচিত আচৰণ বা কাৰ্যাৱলীক ব্যঙ্গ কৰি ৰচিত হয়। ব্যঙ্গাত্মক মালিতাৰউদ্দেশ্য সমাজ সংশোধন বা সংস্কাৰ কৰা। বহুৱা, ভাউৰীয়া, ভাইৰা, ওজাপালি, ঢুলীয়া আদিৰ মুখত ব্যঙ্গাত্মক মালিতা পোৱা যায়।

  বাস্তৱানুগ মালিতা— যিবোৰ মালিতাত কম বেছি পৰিমাণে সমাজৰ বাস্তৱ জীৱনৰ প্ৰতিফলন ঘটে আৰু সৰু সুৰা ঘটনা আৰু প্ৰেম-প্ৰীতিৰপৰিচয় পোৱা যায় তেনে মালিতাক বাস্তৱানুগ মালিতা বুলিব পাৰি। ইয়াত কিছুমান বিস্ময়াৱহ ঘটনায়ো কেতিয়াবা স্থান পায়।এই গীতসমূহ কামৰূপ জিলা আৰু দৰং জিলাত পোৱা যায়। সাউদৰ গীত, পাগলা পাৰ্বতীৰ গীত, দুবলা শান্তিৰ গীত ইত্যাদি এই শ্ৰেণীৰ মালিতা।

  বাৰমাহী গীতবোৰ মালিতাৰ এটি অংশ বিশেষ। ইয়াত এটা কাহিনীৰ আভাস থাকে। অসমীয়াত বাৰমাহী গীত আৰম্ভ হয় আঘোণ মাহৰ পৰা।

- **লোককাব্য/মহাকাব্য ঃ** পণ্ডিতসকলৰ মতে দীঘলীয়া বেলেড বা কাহিনী গীতেই শেষত লোককাব্য, লোকমহাকাব্য বা লোকপুৰাণ হিচাপে আত্মপ্ৰকাশ কৰে। এই শ্ৰেণীৰ কাব্যত বীৰত্বপূৰ্ণ বৰ্ণন আৰু অতিৰঞ্জনত গুৰুত্ব দিয়ে। অবৰ্ণিত ঐতিহাসিক চৰিত্ৰ আৰু ঘটনাৰঅভিব্যঞ্জন আৰু স্মৰণীয় ঘটনাৱলীৰ লগত মিথ,জনশ্ৰুতি আদিৰ পৰা আধৃত কাল্পনিক আনুষঙ্গিক বিষয়ৰ সমাহৰণ আৰু সেই বিচ্ছিন্ন ঘটনাবোৰক অবিচ্ছেদ্য ৰূপত অথচ শিথিলবন্ধী গঢ়ত কল্পনা আৰু বাস্তৱৰ ভিত্তিত ৰূপায়ণ কৰা আদিয়েই লোককাব্যৰ বিশেষত্ব।

- লোকোক্তি, সাঁথৰ, দিষ্টান প্ৰবচনবিলাকো মানুহৰ মুখে মুখে চলি অহা লোকসমাজৰ বিভিন্ন জ্ঞান-অভিজ্ঞতা, আচাৰ-ব্যৱহাৰৰ পৰা এই প্ৰবাদসমূহৰ উৎপত্তি। প্ৰবচনৰ অৰ্থ ব্যাখ্যাৰ বাবে প্ৰসঙ্গ অপৰিহাৰ্য। ইয়াক সুনিৰ্দিষ্ট সামাজিক পৰিস্থিতিৰ অভিব্যক্তি ৰূপে আখ্যা দিব পাৰি।

  সাঁথৰসমূহ প্ৰহেলিকাময়। এইবোৰ প্ৰশ্ন বৰ্ণনাৰ ৰূপত উপস্থাপিত কৰা হয়। উত্তৰদাতাই এই বৰ্ণনা প্ৰায়ে অনুমান কৰি ল'ব লগা হয়। সাঁথৰ অভিধাৰ প্ৰতিশব্দ ৰূপে দিষ্টান্ত আদি শব্দ ব্যৱহাৰ কৰা হয়। সাঁথৰ পৰম্পৰাগত বাচিক অভিব্যঞ্জনা; ই এটা বা তাতকৈ সৰহ বৰ্ণনাত্মক সমলৰ সমষ্টি। সাঁথৰত চাৰিবিধ বিৰোধ থাকে— ৰূপক বা প্ৰতীকৰ বৈপৰিত্য বা বিৰোধ, অসম্পূৰ্ণ ৰূপক বা প্ৰতীক, বৰ্ণনাৰ আধিক্যৰ জৰিয়তে প্ৰকট হোৱা বিৰোধ আৰু মিথ্যা ৰূপক বা প্ৰতীকৰ জৰিয়তে পৰিস্ফুট বিৰোধ। সাঁথৰবোৰ দৰাচলতে প্ৰশ্নহে। সাঁথৰৰ প্ৰশ্নবোৰ প্ৰহেলিকাময়, সেয়ে হিন্দী ভাষা প্ৰচলিত ভাৰতৰ বিভিন্ন অঞ্চলত সাঁথৰৰ নাম প্ৰহেলিকা। সাঁথৰৰ এটা ভাগক বৰ্ণনাত্মক সাঁথৰ বোলা হয়। টেটকুঁটিমূলক প্ৰশ্নবোৰো এক প্ৰকাৰ সাঁথৰেই। জ্ঞানমূলক সাঁথৰ, সমস্যাপ্ৰধান সাঁথৰ, ছল সাঁথৰ ইত্যাদি অসমীয়া সাঁথৰৰ ভাগ।
- **লোকভাষা ঃ** ভাষা মানে কোনো এক আঞ্চলিক উপভাষাৰ অন্তৰ্গত অনাখৰী সম্প্ৰদায়ৰ মাজতপ্ৰচলিত ভাষা। লোকভাষা তুলনামূলকভাৱে সাধু বা কথিত ভাষাতকৈ পুৰণি। লোকভাষা লোকসাহিত্যৰ দৰে মুখ পৰম্পৰাত প্ৰচলিত। সাধাৰণতে গ্ৰাম্য অঞ্চলত স্বতন্ত্ৰভাৱে বাস কৰা শিক্ষা আৰু আধুনিকতাই স্পৰ্শ নকৰা বয়সত প্ৰবীণ লোকৰ ভাষিক বৈশিষ্ট্যৰ বিশ্লেষণ আৰু বৰ্ণনাতেই সাধাৰণভাৱে লোকভাষা অধ্যয়নৰ সীমা পৰিসীমিত। অন্য ক্ষেত্ৰতকৈ নিষিদ্ধ ভাষাৰ ক্ষেত্ৰত লোকভাষাৰ প্ৰভাৱ অতি স্পষ্ট। লোকসাহিত্য যিদৰে লিখিত বা অভিজাত সাহিত্যৰ মূল ভেটি; তদ্ৰূপ লোকভাষাই সকলো ভাষাৰ বুনিয়াদ। ভাষা ব্যাকৰণৰ দ্বাৰা অনুশাসিত হ'লেও জীৱন্ত ভাষাই প্ৰায়ে ব্যাকৰণৰ অনুশাসন মানি চলিবলৈ ইচ্ছা নকৰে। লোকভাষাত স্বাভাৱিকতাৰ ক্ৰিয়াই অত্যাধিক।

১.৫.২ ভৌতিক সংস্কৃতি

- লোকশিল্প
- লোককলা
- লোকস্থপতি বিদ্যা
- লোকবন্ধন

- **লোকশিল্প ঃ** হস্তশিল্প বা কাৰুশিল্প, চাৰুশিল্প, মৃৎশিল্প, টেৰাকোটা, বাঁহ শিল্প, বেত শিল্প, কাঠশিল্প, টকৌপাত, নাৰিকলৰ পাত, নাহৰৰ পাত, তালপাত আদি শিল্পবস্তু,

দাঁত, হাড়, ছাল, খেৰ ইত্যাদিৰ দ্বাৰা নির্মিত শিল্পবস্তু, ধাতুৰে নির্মিত শিল্প, সূতা, কাপোৰ ৰং কৰা শিল্প, কুহিলা শিল্প, পৰম্পৰাগত বাদ্যযন্ত্র ইত্যাদি লোকশিল্প।

- **হস্তশিল্প বা কাৰু শিল্প ঃ** হস্তশিল্প ভৌতিক সংস্কৃতিৰ এটা প্রয়োজনীয় উপাদান। লোকসমাজত জীৱনযাপন কৰিবলৈ মানুহে কিছুমান শিল্প নিজ হাতেৰে গঢ়ে— এনেদৰে সৃষ্টি কৰা শিল্পই হস্তশিল্প। ইয়াক কুটিৰ শিল্প বুলিও কোৱা হয়। লোকশিল্পসমূহ জীৱনৰবাস্তৱিক বা প্রাত্যহিক দিশৰ সৈতে সম্পৃক্ত। লোকশিল্পৰ লগত অর্থনৈতিক দিশ জড়িত হৈ থাকে। সাধাৰণতে মাটি, শিল, বাঁহ, কাঠ, বেত, সৌখা, পাতিদৈয়া, জন্তুৰ শিং, জন্তুৰ হাড়, ধাতু, জৰী গছৰ পাত, বাকলি, চামৰা, কঁপাহ, কুহিলা, ফুল আদিৰ পৰা লোকশিল্প নির্মাণ কৰা হয়। কুমাৰ আৰু হীৰাসকলে উভয়ে যদিও মাটিৰ পৰাই বিবিধ বাচন-বর্তন, মূর্তি-পুতলা আদি প্রস্তুত কৰে তথাপি উভয়ৰ মাজত বৈসাদৃশ্য স্পষ্ট। কুমাৰৰ দ্বাৰা গঢ়া শিল্প পুজা-পাতল, উৎসৱ-অনুষ্ঠান, সংস্কাৰমূলক কামত ব্যৱহাৰ হয়, কিন্তু হীৰাৰ দ্বাৰা নির্মিত বাচন-বর্তন পূজা পাতলৰ কামত ব্যৱহাৰ নহয়।
- **চাৰুশিল্প ঃ** লোককলা জীৱনৰ বাস্তৱিক বা প্রাত্যহিক দিশৰ সৈতে জড়িত, কিন্তু অর্থনৈতিক দিশৰ সৈতে জড়িত নহয়। আচলতে যি শিল্পত দৈনন্দিন প্রয়োজনীয়তাৰ দাবীতকৈ আনন্দ প্রদানৰ দাবীয়ে প্রাধান্য লাভ কৰে সেই শিল্পকলাক কলা আখ্যা দিয়া হয় আৰু যি কলা লোকজীৱনৰ অংশীদাৰসকলে এই সমাজক আনন্দ দিবৰ বাবে নির্মাণ কৰে সেই কলাৰ নামেই লোককলা। লোককলাৰ বিশেষত্ব এনে ধৰণৰ— কোনো এটা বিশেষ শৈলী বা ষ্টাইলত লোককলা সম্পূর্ণভাৱে খাপ খাই পৰে বুলি ক'ব নোৱাৰি; অনেক ক্ষেত্রত লোককলাই অসম্পূর্ণভাৱেহে কোনো এটা শৈলী বা ষ্টাইলৰ সমলকো প্রতিনিধিত্ব কৰিব পাৰে।সাধাৰণতে কোনো এটা শৈলীৰ অপৰিপূর্ণ প্রতিফলনহে লোককলাত পৰিস্ফুট হয়। কোনো কোনো সমালোচকৰ মতে লোককলা সৰল-অকৃত্রিম, প্রাদেশিক, আঞ্চলিক, আদিম, অপৰিমার্জিত, অৰীতিবদ্ধ, অপ্রণালীবদ্ধ আৰু অবিদ্যায়তনিক। লোককলা সম্পর্কে কৰা এনে ধাৰণা অমূলক, কাৰণ লোককলা এটা বিশেষ শৈলী বা ষ্টাইল নহয়, লোককলা কোনো এক বিশেষ ঐতিহাসিক সময়ত সীমিত নহয়, লোককলা সম্পূর্ণভাৱে গঞা বুলিব নোৱাৰি, ই বিদ্যায়তনিক দাবীও পুৰণ কৰিব পাৰে।
- **মৃৎ শিল্প ঃ** এই শিল্পকলাত মাটিয়েই কলা নির্মাণৰ উপযোগী মাধ্যম। মৃৎ শিল্পৰ প্রাচীনত্ব অনেক গুণে বেছি। পণ্ডিতসকলৰ মতে অসমত মৃৎ শিল্পৰ পৰম্পৰা সূচিত হয় জনজাতিসকলৰ পৰা। তেওঁলোকে ঘৰ আৰু সামাজিক জীৱনত প্রয়োজনীয় বাচন-বর্তনবোৰ মাটিৰ পৰা হাতেৰে প্রস্তুত কৰি জুইত পুৰি লৈ ব্যৱহাৰ কৰিছিল।উত্তৰ-পূব ভাৰতৰখিলঞ্জীয়া জনজাতিসকলৰ মাজতেই মৃৎ

শিল্প নির্মাণ পদ্ধতি আৰু কৌশল কর্ষিত ৰূপত প্রচলিত হৈছিল। অসমৰ বিভিন্ন অঞ্চলৰ হীৰা সম্প্রদায়ৰ মাজত চলি থকা মৃৎ শিল্প স্বৰূপার্থত জীয়াই ৰাখিছে নাৰীসকলেহে। আহোমসকলৰ ৰাজত্বকালত পাঁচ শ্রেণীৰ মৃৎ শিল্পী অসমত আছিল— স্বর্গদেউসকলৰ দৈনন্দিন জীৱনৰ বাবে লাগতিয়াল বাচন-বর্তনৰ যোগান ধৰা মৃৎ শিল্পী, ডা-ডাঙৰীয়াসকলৰ দৈনন্দিন জীৱনৰ বাবে প্রয়োজনীয় বাচন-বর্তন যোগান ধৰা মৃৎ শিল্পী, মন্দিৰৰ সৈতে জড়িত মৃৎ শিল্পী, জনসাধাৰণৰ বাবে প্রয়োজনীয় বাচন-বর্তন যোগান ধৰা মৃৎ শিল্পী আৰু সত্রৰ সৈতে জড়িত মৃৎ শিল্পী। হীৰা আৰু কুমাৰ উভয়েই মৃৎ শিল্পৰ জৰিয়তে জীৱিকা নির্বাহ কৰি আহিছে যদিও নৃতাত্ত্বিক দিশৰ পৰা হীৰা আৰু কুমাৰ দুটা সুকীয়া স্বতন্ত্র জাতি। কুমাৰৰ মৃৎ শিল্প পৰম্পৰাত নাৰীতকৈ পুৰুষৰ ভূমিকাহে তাৎপর্যপূর্ণ।

- **টেৰাকোটা ঃ** টেৰাকোটাৰ অর্থ হৈছে পোৰামাটি। অর্থৰ ফালৰ পৰা বোকা আৰু বালিৰ মিশ্রণেৰে নির্মাণ কৰি জুইত পোৰা যি কোনো শিল্পবস্তুকেই টেৰাকোটা আখ্যা দিব পাৰি। লোকসমাজৰ অনাখৰী লোকে তেওঁলোকৰ সৃজনমূলক আবেগ অনুভূতি বোকা বা মাটিৰ মাধ্যমেৰে প্রকাশ কৰিছিল। অতীজৰে পৰা বোকা মাটিয়ে শিল্প বস্তু নির্মাণৰ বাবে উপযোগী আৰু সার্থক মাধ্যম স্বৰূপে প্রকার্য সাধন কৰি আহিছে। ভাৰতবর্ষ যিদৰে টেৰাকোটা শিল্পত চহকী অসমো সেইদৰে অতিকৈ চহকী। অসমত সাম্প্রতিক কাললৈকে আবিষ্কৃত টেৰাকোটা মূর্ত্তিৰ ভিতৰত দ'পর্বতীয়াৰ ধ্বংসাৱশেষৰ মাজত পোৱা মূর্তিটো প্রাচীনতম। অসমত সাম্প্রতিক কালত উদ্ধাৰ হোৱা টেৰাকোটা মূর্তিবোৰক নির্মাণশৈলীৰ পৰা তিনিটা শ্রেণীত ভাগ কৰা হয়— অসমৰ ধাৰা, পূর্ব-ভাৰতীয় মধ্যযুগীয় ধাৰা আৰু ভাৰতীয় খিলঞ্জীয়া শৈলী।
- **বাঁহশিল্প ঃ** লোকজীৱনত বাঁহৰ ব্যৱহাৰ সর্বাধিক। মানুহে ঘৰকে আদি কৰি বিভিন্ন প্রয়োজনী সামগ্রী, সা-সাঁজুলি তৈয়াৰ কৰে। পৰম্পৰাগত শিল্প আৰু কলাৰ বিশিষ্ট মাধ্যম স্বৰূপে বাঁহে দূৰ অতীতৰ পৰা ভূমিকা গ্রহণ কৰি আহিছে। অতীজত বাঁহে সামাজিক জীৱনৰ বহু প্রয়োজন পূৰণ কৰিছিল। ঘৰৰ সঁজুলি, খুটা, মাৰলি, চেউতি, দমৰা, ৰুৰা, কামি, খোৰা, গৰিয়া, কুকুৰ খুটি, মেকুৰি খুটি, দুৱাৰ খিৰিকি, বেৰ, চোঁচ, গুৰি, তমাল, দেওনা, চকোৰা, চাঙ, চিলিং আদি নির্মাণ কৰি জীৱন-যাপন কৰিছিল। খেতিৰ সঁজুলি, মাছমৰা সঁজুলি, আচবাব-পত্র, বিচনা, ৰান্ধনিশালৰ বিভিন্ন সামগ্রী, ঢেকীশালৰ সামগ্রী, তাতশালৰ সামগ্রী, ঢাৰী পাটী, নামঘৰ সত্রৰ সামগ্রী, ভাওনাৰ সঁজুলি যুদ্ধ বিগ্রহৰ অস্ত্র, চৰাই চিৰিকটি বাঁহেৰে নির্মাণ কৰিছিল।
- **বেতশিল্প ঃ** অসমত হাবি জংঘল বেছি বাবে বেত সৌখাৰ খেতিও প্রচুৰ হয়। পুৰণ বেত আৰু সৌকা আদি কাটি আনি প্রয়োজন মতে খণ্ড খণ্ড কৰি ৰ'দত

শুকুৰাই তাৰ পৰা বিভিন্ন সামগ্ৰী প্ৰস্তুত কৰে। বাঁহৰ দৈ, পাতিদৈয়াৰ দৈ আদিৰে নিৰ্মিত বিভিন্ন ঢাৰী-পাটী, বেৰ-ঘৰ আদিৰ বান্ধ বান্ধে। পুৰঠ সৌকাৰে লাঠি টোকন নিৰ্মাণ কৰাৰ উপৰিও বহা সজুলি আদিও নিৰ্মাণ কৰা হয়। ঘৰৰ চাল বেৰ আদি বেত সৌখাৰ তঙালেৰে বন্ধা হয়।

অসমত প্ৰচুৰ কাঠ পোৱা যায় বাবে কাঠেৰে নিৰ্মিত ঘৰ সঁজুলি প্ৰচুৰ। টকৌপাত, নাৰিকলৰ পাতেৰে বিভিন্ন জাপি, নাৱৰ চৈ, গৰু-মহৰ গাড়ীৰ চৈৰ উপৰিও দাঁত, হাড়, ছাল, খেৰ ইত্যাদিৰ দ্বাৰা নিৰ্মিত বিভিন্ন শিল্প বস্তুৰে অসম ভৰপুৰ। পুৰণি অসমৰ খিলঞ্জীয়া শিল্পীসকলে ধাতৰ পদাৰ্থৰ পৰা বিবিধ শিল্পবস্তু বা শিল্পকলা নিৰ্মাণ কৰিছিল। লো, পিতল, কাঁহ, সোণ, ৰূপ আদি শিল্পবস্তু বিখ্যাত।

বয়ন শিল্পত অসম অগ্ৰণী। সূতা কটা, কাপোৰ ৰং কৰা, ফুল বছা ইত্যাদি বয়ন শিল্পত অসম চহকী। ইয়াৰ উপৰি কুঁহিলা শিল্পৰে অসমৰ লোকশিল্প চহকী। বাঁহ কাঠৰে বিভিন্ন বাদ্য যন্ত্ৰ নিৰ্মাণ কৰে।

- **লোককলা ঃ** লোককলাৰ ভিতৰত অসমৰ লিখন পৰম্পৰা এক বিশিষ্ট কলা। অসমীয়া লিপিৰ প্ৰথম লিখিত প্ৰমাণ পোৱা যায় পঞ্চম শতিকাত নগাজৰী খনিকৰ গাঁৱৰ শিলালিপিৰ জৰিয়তে। সাঁচিপাত, তুলাপাত, কাঠৰ ফলক, তালপত্ৰ, জন্তুৰ ছাল, ধাতৰ পদাৰ্থ, বাঁহৰ মিহি চোঁচ বা কামী ইত্যাদিত লিখন কলা পোৱা যায়।। ইংৰাজসকল অসমলৈ অহাৰ আগলৈকে অৰ্থাৎ ১৮২৬ চনৰ পূৰ্বলৈকে অসমীয়া লিখন কলা সম্পাদিত হৈছিল ভূৰ্জপত্ৰ বা সাঁচিপাত, তুলা পাত, তালপাত ইত্যাদিত। প্ৰাচীন কালৰে পৰা অসম চিত্ৰ বিদ্যাত উন্নত আছিল তাত সন্দেহ নাই। চিত্ৰকলাৰ এটি শ্ৰেণী হৈছে পুথিচিত্ৰ। পুথিচিত্ৰৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় সামগ্ৰীবোৰ স্থানীয়ভাৱেই পোৱা গৈছিল অথবা সংগ্ৰহ কৰা হৈছিল। দৰঙ্গীপুথিচিত্ৰ, সত্ৰীয়া পুথিচিত্ৰ, গড়গঞা পুথিচিত্ৰ, ৰাজপুত আৰু মোগল পুথিচিত্ৰ ইত্যাদি ভাগ পোৱা যায়। অসমত মূৰ্তিকলাকো কেইবাটাও ভাগত ভাগ কৰিব পাৰি—শৈৱ মূৰ্তিকলা, শক্তি মূৰ্তিকলা, ব্ৰহ্মা মূৰ্তিকলা, সৌৰ বা সূৰ্যৰ মূৰ্তিকলা, বৈষ্ণৱ মূৰ্তিকলা আৰু বিবিধ মূৰ্তিকলা।।
- **লোকস্থাপত্য বিদ্যা ঃ** সমাজত পৰম্পৰাগতভাৱে চলি অহা স্থাপত্যকলাৰ নামেই স্থাপত্য বিদ্যা। স্থাপত্য বিদ্যাৰ পৰিসৰৰ ভিতৰত সমাজত পুৰুষ পৰম্পৰানিৰ্মিত হৈ অহা ঘৰ-দুৱাৰ, নামঘৰ, গোঁসাই ঘৰ আৰু ইয়াৰ বিভিন্ন দিশ সামৰিব পাৰি। গৃহনিৰ্মাণ কলা আৰু কাৰিকৰী তথাশৈলীৰ প্ৰতি লক্ষ্য কৰিলে দেখা যায় যে লোক মনে সৰ্বদাই পৰম্পৰাগত স্থাপত্যকলা বা গৃহনিৰ্মাণ শৈলীত গুৰুত্ব প্ৰদান কৰি আহিছে। গৃহনিৰ্মাণ, ঘৰ লোৱা আদিৰ সৈতে বিবিধ ধৰ্মীয় কৃত্য জড়িত, ব্যক্তিগত অৰ্থাৎ পাৰিবাৰিক গৃহ নিৰ্মাণেই হওঁক কিম্বা ৰাজহুৱা নামঘৰ গোঁসাই ঘৰেই হওঁক তাত ব্যক্তি চেতনাতকৈ সামাজিক চেতনাৰ প্ৰাধান্য পৰিলক্ষিত হয়। গৃহনিৰ্মাণ আদি বিষয়ত গাঁৱৰ সৰহ সংখ্যক লোকেই সুদক্ষ। কোচ ৰজাসকলৰ স্থাপত্য, আহোম

যুগৰ মন্দিৰ, সত্রীয়া স্থাপত্য, ধর্মনিৰপেক্ষ স্থাপত্য, উপাসনাগৃহ, নামঘৰৰ স্থাপত্য, মঠ মন্দিৰৰ স্থাপত্য, সাজ-পোছাক, অয়-অলঙ্কাৰ, শর্যা বিন্যাস আদিও ইয়াৰ অন্তর্ভুক্ত।

- **লোকৰন্ধন ঃ** ভৌতিক সংস্কৃতিৰ আন এটি বিশিষ্ট উপাদান ৰন্ধন প্রণালী। পৰম্পৰাগত সংস্কৃতিৰ ই অপৰিহার্য অঙ্গ। স্থানীয় আৰু ঘৰুৱা ৰন্ধন প্রণালীৰ নামেই লোকৰন্ধন প্রণালী। সংস্কৃতিৰ বিভিন্ন উপাদানৰ দৰে খাদ্যৰন্ধন প্রণালীৰ বিভিন্ন দিশে সংস্কৃতিৰ বিভিন্ন দিশক সামৰিছে। লোকৰন্ধন প্রণালী খাদ্য, খাদ্যৰ ৰূপতত্ত্ব, খাদ্য প্রস্তুত কৰা প্রণালী, খাদ্য সংৰক্ষণ পদ্ধতি, খাদ্যৰ সামাজিক আৰু মনস্তাত্ত্বিক প্রকার্য আদিৰ সমষ্টি। খাদ্যই অনেক ক্ষেত্রত প্রাকৃতিক ঔষধৰ প্রকার্য সাধন কৰাৰ বাহিৰেও যাদুমূলক প্রকার্যও সাধন কৰে।

১.৫.৩ সামাজিক লোকাচাৰ

সামাজিক লোকাচাৰৰ ভিতৰত লোকবিশ্বাস, অন্ধবিশ্বাস, বিশ্বাস আৰু ধর্ম, যাদুমূলক লোকবিশ্বাস, দেৱ-দেৱীৰ ধাৰণাত লোকবিশ্বাস, জীৱজন্তু, চৰাই চিৰিকতিৰ লোকবিশ্বাস, লোকধর্ম, শৈৱধর্ম, কৈৰাতজ, গাণপত্য সম্প্রদায়, শক্তি ধর্ম, নাথ ধর্ম, তান্ত্রিক, বৈষ্ণৱ, বৌদ্ধধর্ম, উৎসৱ-অনুষ্ঠান, ঋতুকালীন বা কৃষিমূলক উৎসৱ অনুষ্ঠান, পঞ্জিকা আশ্রয়ী উৎসৱ অনুষ্ঠান, ব্রত, সংস্কাৰমূলক বা জীৱনবৃত্তমূলক, পৰম্পৰাগত খেল-ধেমালি, পৰম্পৰাগত লোকঔষধ, প্রাকৃতিক লোক চিকিৎসা ইত্যাদিয়েই প্রধান।

লোকসমাজত পৰম্পৰাগতভাৱে চলি অহা আচাৰ-অনুষ্ঠানবোৰেই সামাজিক আচাৰ-অনুষ্ঠান। জীৱন আৰু সমাজৰ এনে এটা দিশ নাই যাৰ সৈতে আচাৰ-অনুষ্ঠান জড়িত হৈ থকা নাই। আচাৰ-অনুষ্ঠানৰ আধাৰ হৈছে লোকবিশ্বাস। জীৱন-মৃত্যু, আকাশ-পৃথিৱী, পর্বত-পাহাৰ, মেঘ-বিজুলি, জল-স্থল, বতাহ-বৰষুণ, দেৱ-দেৱতা, ভূত-প্রেত, বেমাৰ-আজাৰ, জীৱ-জন্তু সম্পর্কীয় বিবিধ বিশ্বাস প্রচলিত। এই বিশ্বাসবোৰক লৈয়ে বিভিন্ন আচাৰ-অনুষ্ঠান প্রচলিত হয়।

লোকবিশ্বাসসমূহক তিনিটা শ্রেণীত ভাগ কৰা হৈছে— সঙ্কেত লোকবিশ্বাস, যাদু লোকবিশ্বাস আৰু পৰিৱর্তিত লোকবিশ্বাস। একক পৰাকৰণ বা চর্ত আৰু পৰিণতিৰ সংমিশ্রণত সৃষ্টি হয় সঙ্কেত লোকবিশ্বাস। সুনির্দিষ্ট আৰু অনির্দিষ্ট নিয়ন্ত্রিত চিহ্নক মেজিক বা যাদু লোকবিশ্বাস বোলে। পৰিৱর্তিত লোকবিশ্বাসত সঙ্কেত আৰু যাদু লোকবিশ্বাস উভয়েই জড়িত থাকে। আমাৰ লোকসমাজত চলা বিশ্বাসসমূহ এনে ধৰণৰ— মানৱ শৰীৰ সম্পর্কীয় লোকবিশ্বাস, লোকঔষধ, ভ্রমণ-যাত্রা, গৃহনির্মাণ, মন্দিৰ-মজজিদ নির্মাণ, ভবিষ্যদ্বাণী, যাদু, যমপুৰী সম্পর্কীয়, সৃষ্টি সম্বন্ধীয়, পথাৰ-বতৰ, জীৱ-জন্তু, চৰাই চিৰিকতি, গছ-গছনি, ফুলকেন্দ্রিক, স্বর্গীয় বস্তু সম্পর্কীয়, মানৱ শৰীৰ সম্পর্কীয়, মাহ বাৰ তিথি সম্বন্ধীয়, যাত্রা-খাদ্য আৰু বিবিধ বিষয়ক মিশ্র বিশ্বাস।

বিজ্ঞান আৰু ধর্মৰ ক্ষেত্রত পোৱা যায় যি সমাজৰ মানসিক দিগন্তৰ পৰিসৰ তুলনামূলকভাৱে সীমিত আৰু বিচাৰ বিবেচনাৰ পৰিসৰ ঠেক তেনে সমাজতহে জনপ্রিয় বিশ্বাস আদিৰ ক্রিয়া-প্রতিক্রিয়া সুদূৰপ্রসাৰী। অন্ধবিশ্বাসসমূহকো জনপ্রিয় বিশ্বাসৰ বহল পৰিসীমাৰ ভিতৰত সামৰি ল'ব পাৰি। আমাৰ সমাজত পৰম্পৰাগতভাৱে চলি অহা বিশ্বাসৰাজিয়ে আত্মপ্রকাশ কৰি আহিছে আৰু এইবোৰে সামাজিক প্রকার্য সাধন কৰিছে। যাদু লোকবিশ্বাস প্রকাৰন্তৰে ধর্মীয় লোকবিশ্বাসেই। লোকায়ত সমাজতে হওক, সাক্ষৰ সমাজতেই হওক অথবা শিষ্ট সমাজতেই হওক ধর্ম সম্বন্ধীয় বিশ্বাসৰ সৈতে জড়িত হৈ আছে— নানা পুজা-পাতল, আচাৰ-অনুষ্ঠান ক্রিয়াকাণ্ড আদি। দেৱ-দেৱীৰ ধাৰণাত লোকবিশ্বাসৰ ভূমিকা অত্যন্ত গুৰুত্বপূর্ণ। লোকবিশ্বাসৰ আধাৰত প্রতিষ্ঠিত যাদুমূলক আচাৰ অনুষ্ঠানেই আছিল দেৱ-দেৱীৰ ধাৰণাৰ পৃষ্ঠভূমি।

চৰাই চিৰিকতি, জীৱজন্তু, পোক-পতঙ্গ সম্পর্কীয় লোকবিশ্বাস— অসমৰ বিভিন্ন জাতি উপজাতিৰ মাজত দূৰ অতীজৰে পৰা এইবিলাক লোকবিশ্বাস প্রৱহমান হৈ আছে— মাছ, বাঘ, মেকুৰী, কুকুৰ, শিয়াল, কাউৰী, শগুন ইত্যাদি; চৰাই চিৰিকতি, পোক-পৰুৱা, পাইতাচ'ৰা, ডাহ-মহ আদিক লৈ প্রাচীনকালৰ পৰা কিছুমান লোকবিশ্বাস চলি আছে।

- **লোকধর্ম ঃ** লোকধর্মৰ অর্থ হ'ল যি ধর্ম লোকসমাজত প্রচলিত হৈ আছে সেয়াই লোকধর্ম। প্রাকৃতিক শক্তি সম্পর্কে আদিম মানৱ অন্তৰত আনকি আধুনিক মানৱ অন্তৱতো নানা ধৱণৰ বিস্ময় ভয়, সন্দেহ, সঙ্কোচ, কৌতূহল আদিৰ পৰা সৃষ্টি হোৱা ভয়, বিস্ময়, প্রশ্ন, সন্দেহ আদিৰ যুক্তিতেই লোকধর্মৰ সৃষ্টি হয়। লোকধর্মৰ কেইটামান বৈশিষ্ট্য এনে ধৱণৰ— এজন বা একাধিক দেৱতা বা দেৱীত গুৰুত্ব প্রদান, ভূত-প্রেত, দৈত্য-দানৱৰ ভূমিকাত গুৰুত্ব প্রদান, ব্যক্তি সাপেক্ষ আৰু ব্যক্তি নিৰপেক্ষ ক্ষমতাত আস্থা স্থাপন অথবা সর্ব জীৱত সর্ব সৃষ্টিত ঈশ্বৰোপলব্ধি, ভাগ্য, নিয়তি আৰু দৈৱত অগ্রাধিকাৰ প্রদান, যাদুমন্ত্র, ভূত-প্রেত আদিৰ লগত জড়িত বিদ্যা আদিত গুৰুত্ব প্রদান, স্বর্গ-বৈকুণ্ঠ, পর্বত-পাহাৰ, নদ-নদী, সাগৰ হ্রদ জলাশয় আদি দেৱ-দেৱীৰ বাসস্থান স্বৰূপে বিশ্বাস স্থাপন, পৰম্পৰা মৌখিক বিধি ব্যৱস্থাত গুৰুত্ব দিয়া, পূজা উপাসনা প্রসঙ্গত বিভিন্ন নিষিদ্ধাচৰণ পালন কৰা ইত্যাদি।
- **শৈৱ ধর্ম ঃ** শিৱ প্রকৃতার্থত লোকদেৱতা, জনজাতীয় দেৱতা, পৌৰাণিক দেৱতা। অতি প্রাচীন কালৰে পৰা অসমত শৈৱতত্ত্বই গুৰুত্বপূর্ণ স্থান লাভ কৰি আহিছে। অসমৰ শৈৱতত্ত্বৰ এটা প্রধান বৈশিষ্ট্য হৈছে ই তান্ত্রিকতাৰ পটভূমিত গঢ়ি উঠিছে আৰু শৈৱতত্ত্বৰ সৈতে শক্তিতত্ত্ব একাকাৰ হৈ পৰিছে। স্বৰূপার্থত শিৱ আৰু শক্তি অভিন্ন। শিৱক কেন্দ্র কৰি উদ্ভৱ হৈছিল কৈৰাতজ ধর্ম। কিৰাতসকলৰ খিলঞ্জীয়া পদ্ধতিৰে কিৰাতৰূপী শিৱ আৰু কিৰাতনীৰূপী পার্বতীক পূজা কৰা হৈছিল; এই ধর্মীয় মতটোৱেই এনেদৰে সুদৃঢ় হৈ পৰিছিল যে ই কৈৰাতিক বা কৈৰাতজ ধর্ম

ৰূপে যোগিনীতন্ত্ৰ আদি সংস্কৃত গ্ৰন্থত উল্লিখিত হৈছে। কৈৰাতজ ধৰ্মৰ উদ্ভৱ সম্পৰ্কে বাণীকান্ত কাকতিয়ে কৈছে— (ক) আৰ্য্য-অনাৰ্য্যৰ সংমিশ্ৰণৰ পৰা যি ধৰ্মৰ অভ্যুদয় হ'ল তাক যোগিনী তন্ত্ৰৰ গ্ৰন্থাকাৰে কৈৰাতজ ধৰ্ম বুলিছে। (খ) কামৰূপৰ ধৰ্ম কৈৰাতজ ধৰ্ম। কামৰূপত সন্ন্যাস বিধি নাই, ইয়াত মাছ-মাংস ত্যাগ কৰাৰ বিধি আৰু ব্ৰহ্মচাৰ্য্য মতো নাই। ইয়াত হাঁহ, পাৰ, কাছ, গাহৰি খাব পাৰি, এৰিলে দুৰ্গতি হয়। সেই কাৰণে ইয়াত জাতি-বৰ্ণ-ধৰ্ম নিৰ্বিশেষে মিলা-মিচা কৰিব পাৰে। পাঞ্চদেৱতা, গাণপত্য সম্প্ৰদায়, সৌৰ সম্প্ৰদায়, শাক্ত সম্প্ৰাদয়, বৌদ্ধ, তান্ত্ৰিকতাবাদ, বৈষ্ণৱ ধৰ্ম, নৱবৈষ্ণৱ ধৰ্ম, গুপ্ত ধৰ্ম ইত্যাদি ইয়াৰ লোকধৰ্ম।

- ঋতুকালীন বা কৃষিমূলক উৎসৱ পৃথিবীৰ সকলো দেশৰে পৰম্পৰাগত উৎসৱ। ঋতুকালীন উৎসৱ অনুষ্ঠান কৃষিৰ সৈতে জড়িত। বিভিন্ন ঋতু অনুযায়ী এই উৎসৱ পালন কৰা হয়। বিহু, ফাকুৱা, বাসন্তী পূজা, অশোকাষ্টমী, ভেকুলী বিয়া ইত্যাদি এই শ্ৰেণীত পৰে।
- পঞ্জিকা আশ্ৰয়ী উৎসৱ অনুষ্ঠানসমূহ পক্ষ, তিথি, বাৰ, নক্ষত্ৰ অনুযায়ী অনুষ্ঠিত হয়। এনে অনুষ্ঠানে বৰত বা ব্ৰত পূজা উপাসনাৰ ভূমিকা পালন কৰে। বৈষ্ণৱ পূজা উপাসনা, জন্মাষ্টমী, ৰাসযাত্ৰা, দেৱদেৱীৰ পূজা, সংক্ৰান্তি বৰত, নক্ষত্ৰ বৰত আদি পঞ্জিকা আশ্ৰয়ী উৎসৱ।
- **সংস্কাৰমূলক বা জীৱন বৃত্তমূলক কৰ্ম ঃ** মানৱ জীৱন বিভিন্ন পৰিৱৰ্তনৰ মাজেৰে পাৰ হয়। জন্মৰ পৰা মৃত্যুলৈকে বিভিন্ন স্তৰ অতিক্ৰম কৰিব লগা হয়। সেইবোৰ হ'ল— গৰ্ভধাৰণ আৰু সন্তান জন্মৰ লগত সম্পৰ্কযুক্ত উৎসৱ অনুষ্ঠান, জন্ম আৰু শৈশৱৰ লগত জড়িত উৎসৱ অনুষ্ঠান, দীক্ষা আৰু শৰণ গ্ৰহণৰ সৈতে সম্পৃক্ত, বিবাহৰ লগত সম্বন্ধযুক্ত উৎসৱ অনুষ্ঠান, মৃতকৰ সংস্কাৰৰ লগত জড়িত উৎসৱ অনুষ্ঠান।
- **গৰ্ভধাৰণ সম্পৰ্কযুক্ত অনুষ্ঠানসমূহ হ'ল**— গৰ্ভাধান, পুংসবন, সীমান্তোন্নয়ন, জাতকৰ্ম, নিষ্ক্ৰমন, অন্নপ্ৰাসন, কৰ্ণবেধ, চূড়াক�ৰণ, বিদ্যাৰম্ভ, উপনয়ন, বিদ্যাৰম্ভ, কেশান্ত, সমাৱৰ্তন আৰু বিবাহৰ লগতে পুষ্পোৎসৱ আৰু মৃতকৰ শ্ৰাদ্ধাদি ইত্যাদি।
- **পৰম্পৰাগত অবসৰ বিনোদন আৰু খেল-ধেমালি**— খেল-ধেমালি অভিজ্ঞাপিত আচৰণৰ বিশেষ এক ৰূপ মাথোন। অৱসৰ বিনোদনৰ লগত প্ৰতিযোগিতাৰ অন্যোন্যক্ৰিয়া সম্পৃক্ত হৈ নাথাকিলে ইয়াক খেলা-ধূলাৰ পৰিসীমাত ধৰিব নোৱাৰি। খেল আৰু ধেমালিৰ মাজত পাৰ্থক্যও নোহোৱা নহয়। খেলত জয় পৰাজয়ৰ কথা আহে আৰু ধেমালিৰ লগত আনন্দদায়ক গীত পদো পোৱা যায়। খেল-ধেমালিবোৰক সাধাৰণতে দুটা ভাগত ভগোৱা হয়— ঋতুকালীন আৰু পৰম্পৰাগত। বিশ্বাস আছে যে মৃত পূৰ্বপুৰুষসকলৰ আত্মাই ওখ ওখ গছত জিৰণি লয়। এই আত্মাবিলাকৰ সন্মানৰ অৰ্থে ঋতু বিশেষে অন্ত্যেষ্টিক্ৰিয়াৰ লগত জড়িত খেল-ধেমালি পতা হৈছিল।

এইবোৰেই ঋতুকালীন খেল-ধেমালি। পৰম্পৰাগত ধর্মীয় কৃত্য, উৎসৱ অনুষ্ঠান আদিৰ লগত খেল-ধেমালিবোৰেই পম্পৰাগত খেল-ধেমালি।

- **পৰম্পৰাগত লোকঔষধ ঃ** পৰম্পৰাগতভাৱে লোকায়ত সমাজত যি ঔষধ মৌখিক ৰূপে চলি আহিছে সেই ঔষধেই হ'ল পৰম্পৰাগত লোকঔষধ। পৃথিৱীত প্ৰচলিত লোকঔষধৰ পৰা আর্য়ুবেদ চিকিৎসা পৰম্পৰা আৰম্ভ হয়। লোকচিকিৎসা পদ্ধতি, ঔষধপাতি আদিয়ে আধুনিক বিজ্ঞানসম্মত ঔষধৰ পৰিধিত প্ৰৱেশ কৰিবলৈ সক্ষম হৈছে। লোকঔষধক মুখ্যতঃ দুটা শ্ৰেণীত ভাগ কৰিব পাৰি— প্ৰাকৃতিক লোক-চিকিৎসা আৰু যাদুবিদ্যাগত ধর্মীয় লোকচিকিৎসা। প্ৰাকৃতিক লোকচিকিৎসা বনৌষধি আশ্ৰিত, গছ লতা তৃণ আদিৰ পাত-মুকুল, ফুল-ফল আদিয়েই এইবিধ চিকিৎসাৰ মূল উপাদান। এইবিধ চিকিৎসা যুক্তিনিষ্ঠ, কিন্তু যাদুমূলক চিকিৎসা বিশ্বাসনিষ্ঠ। ইয়াত ৰোগৰ কাৰণ উলিয়াবলৈ গণনা কৰা, ঠিকনা চোৱা, জৰা ফুকা কৰা ইত্যাদি কার্য কৰে।

১.৫.৪ লোকপৰিৱেশ্য কলা

পৰিৱেশ্য কলাৰ মাজেৰে মৌখিক বা লিখিত কলাক চাক্ষুষ ৰূপ দিয়া হয়। এই কলাৰ মাজেৰে গীত, পদ, বাদ্য, বাজনা, অভিনয়, শ্ৰুতি জনশ্ৰুতি, মালিতা বা কাহিনী গীত, লিখিত নাট-নাটক আদিয়ে নৃত্য গীত-বাদ্য বাজনা-অভিনয় আদিৰ মাজেৰে দৃশ্য-শ্ৰব্য ৰূপ পৰিগ্ৰহ কৰে।

জনজাতীয়, মার্গী, লোকসঙ্গীত, অসমৰ ৰাগপ্ৰধান সঙ্গীতৰ পৰম্পৰা, পাঁচালি সঙ্গীত, সত্ৰীয়া গীত, নৃত্য, নাট্য, অভিনয়, লোকনৃত্য, পূজা উপাসনাৰ সৈতে জড়িত নৃত্ত, ওজাপালি, ব্যাস ওজাপালি, সুকনানি ওজাপালি, সত্ৰীয়া নৃত্য, পুতলা অভিনয়, ঢুলীয়া ভাইৰা, কুসান গান, ভাৰী গান, ধুৰানাট, পালাগান, আনুষ্ঠানিক নাটক, অভিনয় মঞ্চ, ভাৱৰীয়া ইত্যাদিৰ মাজেৰে লোকপৰিৱেশ্য কলা পৰিৱেশন কৰা হয়।

- **লোক-জনজাতীয় মার্গী ঃ** বাচিক কলাৰ এটি বৃহৎ অংশ আগুৰি থকা লোককবিতা ৰাজিক লোকগীত আখ্যা দিব পাৰি। পৰিৱেশ্য কলাৰ প্ৰসঙ্গত সেই নির্দিষ্ট লোক কবিতাটোত আমি সুৰ-তাল-বাদ্য বাজনা সঙ্গত কৰি গাওঁ, গতিকে এইবোৰ লোকগীত বা জনজাতীয় গীত। লোকসঙ্গীত বা জনজাতীয় সঙ্গীত নান্দনিক দিশতো ঋদ্ধ। লোকসঙ্গীতৰ কথাবস্তুৰ নান্দনিক আকর্ষণ, ইয়াৰ সুৰ-তাল-লয়ৰ অনুৰঞ্জন আদিয়ে এইবিধ সঙ্গীত ধাৰাক শাস্ত্ৰীয় বা পৰিশীলিত সঙ্গীতৰ ধাৰালৈ উত্তৰণ ঘটাত তাৎপর্যপূর্ণ ভূমিকা গ্ৰহণ কৰিছে আৰু ইয়াৰ সৈতে লোকবাদ্যযন্ত্ৰৰ সম্পর্ক অস্বীকাৰ কৰিব নোৱাৰি। মার্গী সঙ্গীত অধিক ৰীতিবদ্ধ, ইয়াৰ ধৰণ বা ৰূপ সুনির্দিষ্ট, ৰাগ তাল সুনির্দিষ্ট, পৰিমার্জনা বিশিষ্ট, সুগঢ়ী, আত্মসজাগতা, ৰাষ্ট্ৰীয় চৰকাৰৰ দ্বাৰা

স্বীকৃত। জীৱনবৃত্তৰ লগত সম্পর্কযুক্ত বিভিন্ন সংস্কৃতিয়ে অসমীয়া লোকজীৱনৰ ছবি উজ্জ্বল কৰি তুলিছে। গীতৰ ক্ষেত্ৰত অসমত বহুতো ৰাগপ্ৰধান গীত পোৱা যায়। বৰগীত, অঙ্কীয়া নাটৰ গীত, পাঁচালী সঙ্গীত, ধ্ৰুপদী ইত্যাদিৰ নাম ল'ব পাৰি।

দেহাৰয়ৱত হোৱা তালান্বিত অঙ্গী-ভঙ্গীৰ নাম নৃত্ত। নৃত্তই কোনো ধৰণৰ ভাব (অভিনয়) আৰু ৰস প্ৰকাশ বা অভিজ্ঞাপন কৰিব নোৱাৰে। আনহাতে নৃত্য, নাট্য প্ৰকৃতাৰ্থত নাচেই। অভিনয় আৰু নাট্যৰ সম্পর্কৰ গুৰিতে আছে নৃত্য আৰু অভিনয়ৰ সম্বন্ধৰ পৰম্পৰা। বিহু, বৈছাগু নাচকে ধৰি বিভিন্ন নাচ বিশেষ লোকনৃত্য।

লোকপৰিৱেশ্য কলাৰ অৰ্দ্ধনাটকীয় সমলবিশিষ্ট অনুষ্ঠেয় কলা ওজাপালি যথাৰ্থতে সৰ্বভাৰতীয় কথকতা পৰম্পৰাৰ প্ৰত্যক্ষ ধাৰক আৰু বাহক। *ৰামায়ণ*, *মহাভাৰত*, *পুৰাণ* কাহিনী সহজ-সৰল গদ্যত বুজাই দিয়ে। গীত-পদৰ বিষয়বস্তু অনুসৰি ইয়াক কেইবাটাও ভাগত ভাগ কৰা হৈছে— সুকন্যানি ওজাপালি, বিষহৰি ওজাপালি, মাৰে পুজাৰ গান, *পদ্মা পুৰাণ*ৰ গান, গীতালু বা গাহান আৰু ৰাখোৱাল গীত।

শঙ্কৰদেৱৰ পূৰ্বে অৰ্থাৎ সত্ৰ অনুষ্ঠান প্ৰতিষ্ঠিত হোৱাৰ পূৰ্বে জনজাতীয় আৰু লোকঅনুষ্ঠান যে প্ৰচলিত আছিল তাত সন্দেহ নাই। লোকনাট্যনুষ্ঠানৰ সমলেৰে সত্ৰীয়া নৃত্য বা শঙ্কৰী নৃত্য গঢ় লয়। ইয়াৰ ৰূপসমূহ সূত্ৰধাৰী নৃত্য, কৃষ্ণভঙ্গী অথবা গোঁসাই প্ৰৱেশৰ নাচ, গোপী প্ৰৱেশৰ নাচ, পালি নাচ, ঝুমুৰা, নৃত্যভঙ্গী, ৰাস নৃত্য, যুদ্ধৰ নাচ, ভাৰৰীয়া নাচ, ধেমালিৰ নাচ আৰু ওজাপালিৰ নাচ।

- **লোকনাট্য ঃ** মুখ পৰম্পৰা প্ৰচলিত আৰু লিখিত ৰূপ গ্ৰহণ নকৰা নাটেই লোকনাট্য। লোকনাট্যৰ উদ্ভৱ আৰু বিকাশত লোকগীত আৰু লোকনৃত্যৰ ভূমিকা সুদূৰপ্ৰসাৰী। লোকনাট্য দুই প্ৰকাৰৰ— ধৰ্মীয় আদৰ্শ প্ৰধান, ধৰ্মনিৰপেক্ষ তথা আনন্দমূলক। ধৰ্মীয় আদৰ্শৰ ভিতৰত হ'ল মহাকাব্যিক পৌৰাণিক চৰিত্ৰ প্ৰধান আৰু লৌকিক দেৱ-দেবীৰ মাহাত্ম্যমূলক। ধৰ্ম নিৰপেক্ষতাৰ ভিতৰত হ'ল— জনশ্ৰুতি, সাধুকথা, ইতিহাস আশ্ৰয়ী, সামাজিক আৰু স্থানিক ঘটনা হাস্যমূলক, কৌতুক বিষয়ক কাহিনী। ইয়াৰে সামাজিক স্থানিক হাস্যমূলকৰ দুটা ভাগ পাওঁ। সেই দুটা হ'ল— প্ৰণয়মূলক কাহিনী আৰু বীৰত্বমূলক কাহিনী।

লোক নাট্যানুষ্ঠানৰ অন্যতম অনুষ্ঠান পুতলা নাচ। পুতলাভিনয়ক সাংযুতিক দিশৰ পৰা চাৰি ভাগত ভাগ কৰিব পাৰি— সূত্ৰ বা সূতাৰে পৰিচালনা কৰা পুতলা, ছায়া পুতলা, লাঠিৰে পৰিচালনা কৰা পুতলা, হাতেৰে পৰিচালনা কৰা পুতলা।

ঢুলীয়া ভাইৰা/ভাউৰীয়া/ভাওনা— লোকনাট্যানুষ্ঠানৰ অন্যতম অঙ্গ হ'ল কামৰূপৰ ঢুলীয়া ভাউৰীয়া। এই অভিনয় দুই প্ৰকাৰৰ— (১) পৌৰাণিক কাহিনীৰ লগত জড়িত অভিনয়, আৰু (২) সমকালীন সমাজৰ সামাজিক আচৰণাদিক তীব্ৰভাৱে ব্যঙ্গ কৰি প্ৰদৰ্শন কৰা অভিনয় যাক ছং আখ্যা দিয়া হয়।

- **কুশান গান ঃ** সৰ্বভাৰতীয় কথকথা পৰম্পৰাত কুশান গান, ভাৰীগান আদি পৰিৱেশ্য কলাৰ উদ্ভৱ হৈছে। কথাৰ দ্বাৰা প্ৰদৰ্শিত অনুষ্ঠানেই কথকতা। ৰামায়ণ, মহাভাৰত, পুৰাণৰ কাহিনী কওঁতাৰ নিচিনাকৈ গীত তথা আবৃত্তি কৰি ব্যাখ্যা কৰে।
- **ভাৰীগান ঃ** ৰামায়ণ-মহাভাৰতৰ বিষয়বস্তুক লৈ পৰিৱেশন কৰা ভাৰীগান একপ্ৰকাৰ অগতানুগতিক কথাশৈলী। ভাৰীগানৰ পৰাই ভাও শব্দটোৰ উৎপত্তি হৈছে। ইয়াত গীদাল, বাইন, পালি, দোহাৰী থাকে। এই কলা দুই শ্ৰেণীৰ— মুখাযুক্ত ভাৰীগান আৰু মুখাবিহীন ভাৰীগান অভিনয়।
- **খুলীয়া ভাউৰীয়া ঃ** দৰঙৰ অন্যতম বিশিষ্ট কলা হ'ল খুলীয়া ভাউৰীয়া। এই অনুষ্ঠানৰ ভাউৰীয়া, ওজা,খুলীয়া, তালুৰৈ, পালি, ভাওৰীয়া আদি চৰিত্ৰ ৰাইজৰ মাজতে সীমিত। খেতিয়ক, বেপাৰী, দোকানী, বাঢ়ৈ, কমাৰ, হীৰা, সোণাৰী আদি বৃত্তিধাৰী লোকে এই পৰিৱেশ্য কলাৰ নিৰ্বাহিকাসকলৰ ভূমিকা পালন কৰে। ইয়াৰ সাংযুতিক এককবিলাক— বেদী, ওজা, খুলীয়া, পালি, অভিনেতা, দৰ্শক, দৰ্শকৰ পথ, ভাওৰীয়াৰ পথ, ছো ঘৰ, সহায়কাৰী ব্যক্তি, স্মাৰক, যাত্ৰা, কলপুলি ইত্যাদি।
- **ধুৰানাট ঃ** অঙ্কীয়া নাটৰ আধাৰত নৱবৈষ্ণৱ যুগৰ পিছত উজনি অসমত একশ্ৰেণী নাট আৰু অভিনয় কলাক ধুৰা নাট বা ভাওনা নাট বোলা হয়। ধুৰানাটবোৰ হ'ল খটাসুৰ বধ, বঘাসুৰ বধ, নহুষ উদ্ধাৰ, কুলাচল বধ, পাণ্ডৱৰ বনবাস, যুধিষ্ঠিৰৰ ধৈৰ্য্য পৰীক্ষা, সুভদ্ৰাহৰণ, শকুনিৰ প্ৰতিশোধ, কুৰুক্ষেত্ৰ যুদ্ধ ইত্যাদি।
- **পালা গান ঃ** পালা ভাওনাৰ অৰ্থ হ'ল *কীৰ্ত্তন* অথবা ধৰ্ম সম্বন্ধীয় সঙ্গীতৰ সম্পূৰ্ণ ইতিবৃত্তৰ কিছু অংশ। অভিনয় বা সঙ্গীতৰ এটি আখ্যায়িকা, গীত আৰু অভিনয়ৰ বিষয় আৰু কাহিনী নাটক ইত্যাদি। ইয়াত গায়ক এজন— প্ৰধান গায়ক, বাদ্য বাদক দুজন— মৃদঙ্গবাদক এজন আৰু মঞ্জিৰা বা সৰুতাল বাদক এজন, পালিয়া দুজন, সহায়কাৰী তিনিজন।

নৱবৈষ্ণৱ যুগৰ অন্যতম নাট হ'ল অঙ্কীয়া নাট। শঙ্কৰদেৱ এই নাটৰ জনক। ইয়াৰ বৈশিষ্টবোৰ হ'ল— সুত্ৰধাৰৰ প্ৰাধান্য, ব্ৰজাৱলী ভাষা, গীত শ্লোকৰ ব্যৱহাৰ, স্পন্দিত গদ্য, প্ৰস্তাৱনা, নান্দী শ্লোক, মুক্তি মঙ্গল, ভটিমা, প্ৰৰোচনা, মঞ্চ, মুখা, ভাৱৰীয়া, ছোঁ, সচিত্ৰপট, ৰং, আভৰণ, চুলি, ঘুগুৰা আৰু নৈতিক দিশ প্ৰদৰ্শন।

এই পাঠ্যক্ৰমৰ অন্তৰ্গত প্ৰথম পাঠ্যবিষয় আৰু তৃতীয় পাঠ্যবিষয়ত শঙ্কৰদেৱৰ বিৰচিত অঙ্কীয়া নাটৰ বিস্তৃত আলোচনা সন্নিৱিষ্ট আছে। সেই বাবে এই উপশাখাত অঙ্কীয়া নাটৰ কথা মাত্ৰ উল্লেখ কৰা হ'ল।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন নং ১ ঃ লোকসংস্কৃতি কাক বোলে? ইয়াৰ বৈশিষ্ট্যসমূহ আলোচনা কৰক। (২৫০টা শব্দৰ ভিতৰত লিখক)

প্রশ্ন নং ২ ঃ লোকসংস্কৃতিৰ শ্রেণী বিভাজন সম্পর্কে এটি আলোচনা আগবঢ়াওক। (২৫০টা শব্দৰ ভিতৰত লিখক)

প্রশ্ন নং ৩ ঃ মৌখিক সাহিত্য বা বাচিক কলাৰ বিষয়ে এটি চমু প্রবন্ধ যুগুত কৰক। (২৫০টা শব্দৰ ভিতৰত লিখক)

প্রশ্ন নং ৪ ঃ ভৌতিক সংস্কৃতিৰ দিশ কেইটা চমুকৈ আলোচনা কৰক। (২৫০টা শব্দৰ ভিতৰত লিখক)

প্রশ্ন নং ৫ ঃ সামাজিক লোকাচাৰ কাক বোলে? সামাজিক লোকচাৰ সম্পর্কে এটি আলোচনা আগবঢ়াওক। (৩০০টা শব্দৰ ভিতৰত লিখক)

প্রশ্ন নং ৬ঃ লোকপৰিৰেশ্য কলাৰ বিভিন্ন দিশসমূহৰ চমু পৰিচয় দিয়ক। (২৫০টা শব্দৰ ভিতৰত লিখক)

১.৬ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

- লোকসংস্কৃতিৰ সংজ্ঞা সম্পর্কে ধাৰণা লাভ কৰিব পৰা গ'ল।
- লোকসংস্কৃতিৰ পৰিচয়ৰ লগতে বৈশিষ্ট্যসমূহৰ বিষয়ে জানিলোঁ।
- লোকসংস্কৃতিৰ শ্রেণী বিভাজনৰ বিভিন্ন দিশসমূহৰ লগত পৰিচিত হ'লো।
- মৌখিক সাহিত্য, ভৌতিক সংস্কৃতি, সামাজিক লোকাচাৰ আৰু লোকপৰিৰেশ্য কলাৰ মাধ্যমেৰে লোকসংস্কৃতিৰ দিশসমূহত আলোকপাত কৰা হ'ল।
- লোকসংস্কৃতিৰ বিভিন্ন শ্রেণীসমূহে লোকজীৱনৰ আচাৰ-ব্যৱহাৰ, কলা-সংস্কৃতিক কেনেদৰে প্রতিফলিত কৰিছে সেই বিষয়ে অৱগত হ'ব পাৰিলোঁ।

১.৭ অধিক জানিবলৈ

১) গগৈ, লীলা (১৮৮২); *অসমৰ সংস্কৃতি*; যোৰহাট।

২) বৰদলৈ, নির্মল প্রভা (২০০৪); *অসমৰ লোকসংস্কৃতি*; গুৱাহাটী ঃ বীণা লাইব্রেৰী।

৩) বৰুৱা, বিৰিঞ্চি কুমাৰ (১৯৮৯); *অসমত লোকসংস্কৃতি*; গুৱাহাটী ঃ বীণা লাইব্রেৰী।

৪) ভট্টাচার্য, প্রমোদ চন্দ্র (সম্পা.) (১৯৬২); *অসমৰ জনজাতি*; গুৱাহাটী ঃ লয়ার্ছ বুক ষ্টল।

৫) ৰাজবংশী, পৰমানন্দ (সম্পা.) (২০০৩); *অসমীয়া জাতি আৰু সংস্কৃতি*, অসমীয়া বিভাগ, প্রাগ্‌জ্যোতিষ মহাবিদ্যালয়, গুৱাহাটী।

৬) শর্মা দলৈ, হৰিনাথ (২০০৩); *বাৰেৰণীয়া অসম*; পদ্মপ্রিয়া লাইব্রেৰী।

৭) শর্মা, নবীন চন্দ্র (১৯৮৯); *অসমীয়া লোকসংস্কৃতিৰ আভাস*; পাণবজাৰ, গুৱাহাটী ঃ বাণী প্রকাশ।

৮) শর্মা, নবীন চন্দ্র (২০০৯); *অসমৰ সাংস্কৃতিক ইতিহাস*, দ্বিতীয় খণ্ড; অসম সাহিত্য সভা, যোৰহাট।

৯) শর্মা, শশী (১৯৯৩); *অসমৰ লোকসাহিত্য*, গুৱাহাটী ঃ ষ্টুডেণ্টছ ষ্টোৰ্ছ।

১.৮ অগ্রগতিৰ খতিয়ান (কেৱল ৰূপৰেখা)

১নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ লোকসংস্কৃতিৰ সংজ্ঞা আৰু বৈশিষ্ট্যসমূহ।

২নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ লোকসংস্কৃতিৰ শ্রেণী বিভাজনসমূহৰ আলোচনা আৰু তাৰ গুৰুত্ব।

৩নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ মৌখিক সাহিত্য শ্রেণীৰ পৰিচয় আৰু বিভিন্ন দিশসমূহৰ আলোচনা।

৪নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ ভৌতিক সংস্কৃতি সম্পর্কে আলোচনা কৰিব লাগিব আৰু দিশসমূহৰ চমু পৰিচয় দিব লাগিব।

৫নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ সামাজিক লোকাচাৰ কাক বোলে লিখিব লাগিব আৰু বিতং আলোচনা আগবঢ়াব লাগিব।

৬নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ লোকপৰিৱেশ্য কলা কাক বোলে লিখিব লাগিব আৰু দিশসমূহৰ চমু পৰিচয় দিব লাগিব।

১.৯ আৰ্হি প্রশ্ন

প্রশ্ন ১ ঃ লোকসংস্কৃতি কাক বোলে? ইয়াৰ বৈশিষ্ট্যসমূহ আলোচনা কৰক।

প্রশ্ন ২ ঃ লোকসংস্কৃতিৰ শ্রেণীবিভাজনৰ সম্পর্কে এটি আলোচনা আগবঢ়াওক।

প্রশ্ন ৩ ঃ মৌখিক সাহিত্য বা বাচিক কলাৰ বিষয়ে এটি প্রবন্ধ যুগুত কৰক।

প্রশ্ন ৪ ঃ ভৌতিক সংস্কৃতিৰ দিশকেইটা আলোচনা কৰক।

প্রশ্ন ৫ ঃ সামাজিক লোকাচাৰ কাক বোলে? সামাজিক লোকাচাৰ সম্পর্কে এটি আলোচনা আগবঢ়াওক।

প্রশ্ন ৬ ঃ লোকপৰিৱেশ্য কলাৰ বিভিন্ন দিশসমূহৰ চমু পৰিচয় দিয়ক।

*** ***** ***

অধ্যায় ২ ঃ অসমীয়া লোকসংস্কৃতিৰ শ্ৰেণীবিভাজন

অধ্যায় গাঁথনি

২.১ উদ্দেশ্য
২.২ পৰিচয়
২.৩ অসমীয়া লোকসংস্কৃতিৰ চমু পৰিচয়
২.৪ অসমীয়া লোকসংস্কৃতিৰ শ্ৰেণী বিভাজন
২.৪.১ মৌখিক সাহিত্য বা বাচিক কলা
২.৪.২ ভৌতিক সংস্কৃতি
২.৪.৩ সামাজিক লোকাচাৰ
২.৪.৪ লোক-পৰিৱেশ্য কলা
২.৫ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ
২.৬ অধিক জানিবলৈ
২.৭ অগ্ৰগতিৰ খতিয়ান (কৰল ৰূপৰেখা)
২.৮ আৰ্হি প্ৰশ্ন

২.১ উদ্দেশ্য

এই অধ্যায়টি অধ্যয়ন কৰি আপুনি—

- অসমীয়া লোকসংস্কৃতি কি, কেনেধৰণৰ সেই সম্পৰ্কে জ্ঞান লাভ কৰিব
- অসমীয়া লোকসংস্কৃতিৰ শ্ৰেণীবিভাগ সম্পৰ্কে জানিব পাৰিব
- অসমীয়া মৌখিক বা বাচিক কলা সম্পৰ্কে জানিব পাৰিব
- ভৌতিক সংস্কৃতিৰ বিষয়ে জ্ঞান লাভ কৰিব
- অসমীয়া সামাজিক লোকাচাৰসমূহৰ বিষয়ে জানিব পাৰিব
- অসমৰ লোক-পৰিৱেশ্য কলা সম্পৰ্কে বিশেষ জ্ঞান লাভ কৰিব পাৰিব।

২.২ পৰিচয়

ইয়াৰ পূৰ্বৱৰ্তী অধ্যায় কেইটিত আপুনি সংস্কৃতিৰ স্বৰূপ, অসমীয়া লোকসংস্কৃতিৰ সাধাৰণ আভাস লাভ কৰিলে।এই অধ্যায়টিত আপুনি অসমীয়া লোকসংস্কৃতিৰ শ্ৰেণী বিভাগ আৰু শ্ৰেণীসমূহৰ বিষয়ে বিতংভাৱে অধ্যয়ন কৰিব। অধ্যায়টিত অসমৰ ভৌতিক, সামাজিক, লোক-পৰিৱেশ্য কলাৰ বৈচিত্ৰ্যপূৰ্ণ দিশসমূহ অধ্যয়ন কৰিব। অসমৰ জনজীৱনৰ বিভিন্ন দিশৰ জ্ঞান, কাৰুকাৰ্য, গীত-মাত, নাট, সাহিত্য, ভাস্কৰ্য্য-স্থাপত্যৰ লগত পৰিচিত হ'ব পাৰিব।

২.৩ অসমীয়া লোক সংস্কৃতিৰ চমু পৰিচয়

লোকসংস্কৃতি এটা জাতি বা এখন সমাজৰ বা এটা গোষ্ঠীৰ জীৱনজোৰা অভিব্যক্তি। লোকজীৱনৰ পৰম্পৰাগত ৰূপৰ মাধ্যমেদি ইয়াক অনুধাৱন কৰিব পাৰি। লোকজীৱনৰ ঐতিহ্যময় সংস্কৃতিৰ দ্বাৰা এটা জাতিৰ সভ্যতা নির্ণয় হয়। সেই সভ্যতা-সংস্কৃতিৰ ক্ষেত্ৰত লোকজীৱনৰ অৱদান অনস্বীকার্য। লোকজীৱনৰ ঐতিহ্যই অসমীয়া সংস্কৃতিৰ ঐতিহ্যপূর্ণ সংস্কৃতি। বৈচিত্র্যময় অসমৰ বৈচিত্র্যপূর্ণ জনগোষ্ঠীয় সম্প্রদায়সমূহৰ বাৰেৰণীয়া ৰীতি-পৰম্পৰা, লোকাচাৰ, উৎসৱ-পার্বণ, নৃত্য-গীত, সাজ-পাৰ, অলঙ্কাৰ প্রভৃতিৰে লোকসংস্কৃতি সমুজ্জল।

ঊনবিংশ শতিকাৰ বৃটিছ সমাজ বিজ্ঞান আৰু নৃতত্ত্ববিদৰ মতে যিসকল মানুহ আদিম আৰু অভিজাত শ্ৰেণীৰ মধ্যৱর্তী অর্থাৎ যিসকল আদিম নহয়, আনফালে অভিজাতো নহয়, যিসকল আদিম স্তৰৰ পৰা গঞা স্তৰলৈ আগবাঢ়িছে সেই শ্ৰেণীৰ মানুহেই 'লোক'। এই 'লোক'সকল অতীতমুখী যুক্তিতকৈ বিশ্বাসত অধিক গুৰুত্ব প্রদানৰ প্রতি আগ্রহী, যাদুমন্ত্র আশ্রয়ী, শিল্পজাত সামগ্রীতকৈ হস্তনির্মিত সঁজুলি বা সামগ্রীকতুলনামূলকভাৱে অধিক গুৰুত্ব প্রদানকাৰী। তেওঁলোক প্রায়ে নিৰক্ষৰ; কিন্তু শিক্ষিত বা জ্ঞানী, মৌখিক পৰম্পৰা আশ্রয়ী, অনগ্রসৰ সমাজৰ নিম্নস্তৰৰ আৰু প্রায়ে কোনো এটা অঞ্চলৰ প্রান্ত্যভাগ-নিবাসী।

এই বৈশিষ্ট্যসমূহৰ পৰাই জানিব পাৰি কোনো এটা সম্প্রদায় বা নৃগোষ্ঠীৰ সামগ্রিক জীৱন পদ্ধতিৰ নামেই লোকসংস্কৃতি। সমাজৰ সর্বস্তৰৰ সৈতে লোকসংস্কৃতিৰ সম্পর্ক ৰক্ষিত হৈ আহিছে। এলেন ডাণ্ডেচৰ মতে ন্যূনতম এটা উমৈহতীয়া উপাদানৰ অংশীদাৰ কোনো এক জনসমষ্টিয়েই লোক বা Folk। এই ন্যূনতম উপাদানটো ভাষা, ধর্ম, ব্যৱসায় আদিও হ'ব পাৰে যিয়ে বিশেষ এটা জনগোষ্ঠীৰ সদস্যসকলৰ মাজত সম্পর্ক বা সম্বন্ধ ৰক্ষা কৰিব পাৰে। এই ক্ষেত্রত অতি প্রয়োজনীয় চর্ত হৈছে— যি উমৈহতীয়া উপাদানৰ কাৰণে সেই জনগোষ্ঠী গঠিত নহওক কিয় তাত বর্তমান থাকিব লাগিব পৰম্পৰা আৰু এই পৰম্পৰাক তেওঁলোকে নিজৰ বুলি গ্রহণ কৰিবলৈ সক্ষম হ'ব লাগিব। মুঠতে লোকজীৱনৰ পৰম্পৰাগত সংস্কৃতিয়ে লোকসংস্কৃতি। লোকসংস্কৃতিৰ অন্তর্ভুক্ত বিষয়সমূহ হৈছে—মিথ কথা, জনশ্রুতি,সাধুকথা, সাঁথৰ প্রবাদ-প্রবচন, লোকোক্তি, আবৃতি-দৃষ্টান, মন্ত্র, অভিশাপ, আশীর্বাদ, প্রতিশোধ, গালি গালাজ, শাও শপনি, শপত, অপমান, অমর্যাদা, উপহাস, মঙ্গল কামনা, কুবচন, অশ্লীল শব্দ উচ্চাৰণ, সম্বর্ধনা, পোছাক পৰিচ্ছদ, বেশভূষা, অয়-অলঙ্কাৰ, লোকনৃত্য, নাট, লোককলা, লোকবিশ্বাস, লোকঔষধ, চিকিৎসা পদ্ধতি, জ্যোতিষ ভেষজ, জ্ঞান বিজ্ঞান, সঙ্গীত, গীত-পদ, বাদ্যযন্ত্র, স্থানৰ নাম, লোককবিতা, খেল-ধেমালি, ৰন্ধন প্রকৰণ, খাদ্য সামগ্রী, জগৎ-জীৱন, জন্ম-মৰণ, আকাশ-পৃথিৱী, সাগৰ, চাং-হেদালি, নাঙল, কোৰ, মৈ, জাপি, ঢৰা-ঢাৰী, পীৰা-মূঢ়া, জাকৈ-খালৈ, পলো, জুলুকি, জাল-খেৱালী, ঘৰ-বাৰী, বেৰ, হেঙাৰ-জেওৰা, দুৱাৰ-খিৰিকী আদি প্রস্তুতকৰণ, চিঞৰ-বাখৰ, জীৱ-জন্তু, ব্রত-উপবাস, উৎসৱ অনুষ্ঠান ইত্যাদি।

২.৪ অসমীয়া লোকসংস্কৃতিৰ শ্রেণী বিভাজন

অসমীয়া লোকসংস্কৃতিৰ বিষয়ে আলোচনা কৰিবলৈ হ'লে অসমৰ ঐতিহাসিক, ভৌগোলিক, নৃতাত্ত্বিক, সামাজিক, ভাষাতাত্ত্বিক আদি বিভিন্ন দিশৰ কথা আহি পৰে। অসমৰ লোকজীৱনক দুটা ভাগত ভাগ কৰা দেখা যায়— এটা হ'ল জনজাতীয় লোকজীৱন আৰু আনটো অজনজাতীয় লোকজীৱন। জনজাতীয়সকলৰ ভিতৰত পৰে— বড়ো, কছাৰী, কাৰবি, মিছিং, তিৱা, ডিমাছা, দেউৰী-চুতীয়া, হাজং, ৰাভা আদি। আনহাতে, অজনজাতীয় লোকসকল হ'ল— ব্রাহ্মণ, কায়স্থ, কলিতা, কেওট, কোচ, ৰাজবংশী আদি। ধর্মৰ ফালৰ পৰা অসমত হিন্দু, মুছলমান, খ্রীষ্টিয়ান, বৌদ্ধ, জৈন, শিখ আদি ধর্মৰ লোকেই সর্বাধিক। অসমৰ সৰহ সংখ্যক অধিবাসীয়েই কৃষিৰ ওপৰত নির্ভৰশীল হোৱা বাবে জীৱন-পদ্ধতি, ৰীতি-নীতি, আচাৰ-ব্যৱহাৰ আৰু জাগতিক দৃষ্টিভঙ্গী পৰম্পৰা আশ্রয়ী। জনজীৱনৰ সংযুতিৰ দৰে অসমীয়া সংস্কৃতিতো জনজাতীয় সংস্কৃতিৰ গভীৰ প্রভাৱ দেখা যায়। অসমীয়া লোকসংস্কৃতি সমন্বয় প্রক্রিয়াৰ আধাৰত সৃষ্ট। বিভিন্ন নৃগোষ্ঠীয় সমলেৰে অসমীয়া লোকসংস্কৃতিৰ জন্ম হয়। অসমীয়া লোকসংস্কৃতি চাৰিটা ভাগত পোৱা যায়— মৌখিক লোকসংস্কৃতি, ভৌতিক লোকসংস্কৃতি, সামাজিক লোকসংস্কৃতি আৰু লোক-পৰিৱেশ্য কলা ।

মৌখিক লোকসংস্কৃতিৰ ভিতৰত পৰে— লোককবিতা, লোককাহিনী, লোকোক্তি, লোকভাষা আদি। বিহুগীত, হুঁচৰি, বিয়ানাম, ভাৱাইয়া, চটকা, মৈসালী, মাউত গীত, বন্দনা স্তুতি বিষয়ক গীত, দেহবিচাৰৰ গীত, জিকিৰ জাৰী, বাৰমাহী, নৈদানিক, বেলাড, নিচুকণি গীত, ধাইনাম, কর্মগীত, গৰখীয়া গীত, নাঙেলী গীত আদি, মিচিঙৰ অইনিতম, কবান নিতম, দয়িং নিতম, মিদাং নিতম, ডিমাছাৰ প্রার্থনা গীত, বিসুগীত, প্রেম প্রণয়মূলক গীত ইত্যাদি। বৰোসকলৰ বৈসাগু গীত, প্রেম প্রণয়মূলক গীত, প্রার্থনা, দার্শনিক গীত, সোণোৱালসকলৰ হাইদাং গীত ইত্যাদি। লোককাহিনীৰ ক্ষেত্রত অসমীয়া লোকসংস্কৃতিত বহুতো নিদর্শন পোৱা যায়। যোজনা, পটন্তৰ সাঁথৰ, দিষ্টান, ফকৰা, নিচুকণি গীত, ধাইনাম আদিৰেও অসমৰ লোকসংস্কৃতি পুষ্ট।

ভৌতিক সংস্কৃতিৰ পৰিসীমাত প্রাত্যহিক জীৱনৰ প্রয়োজনীয় ভৌতিক বস্তুবোৰ সামৰিব পাৰি— বাচন-বর্তন, ঘৰ-দুৱাৰ, অয়-অলঙ্কাৰ, স্থাপত্যবিদ্যা, ৰন্ধন প্রণালী, চিত্রকলা আদি ভৌতিক সংস্কৃতি।

সামাজিক লোকাচাৰৰ ভিতৰত পৰে—উৎসৱ-অনুষ্ঠান, খেল-ধেমালি, লোকঔষধ আৰু লোকধর্ম। বিভিন্ন উৎসৱ অনুষ্ঠানৰ ভিতৰত বিহু, বৈসাগু, বিসু, লিগাং, ভঠেলি, সুৰী, পাৱৰা, বায়খো, পচতি, মথনী, দেউল, হুদুম পূজা, ভেকুলিৰ বিয়া, বাম্বোলপিতা, আমেতি, হাছাং, হাগ্রাম ছাৱা, বৰত, চমাঙ্কান, ফাৰকান্তি ইত্যাদি, বিভিন্ন খেল-ধেমালি, বিভিন্ন বেজ-ওজাৰ চিকিৎসা পদ্ধতি, বনৌষধি, যাদু, ধর্ম ইত্যাদি বোৰেই সামাজিক লোকাচাৰ।

লোক-পৰিৱেশ্য কলাই লোকসংস্কৃতিৰ ভঁৰাল টনকিয়াল কৰিছে। পুতলা নাচ, ঢুলীয়া, খুলীয়া, ভাওৰীয়া, ওজাপালি, দেওধানী, দেৱদাসী, কুশানগান, ভাৰীগান, ভাওগান, খেৰাই, বাগৰুম্বা

ইত্যাদি ধৰ্মীয় প্ৰসঙ্গৰ সৈতে জড়িত দৃশ্য-শ্ৰব্য কলা ৰূপৰ লগৰ মিথ জনশ্ৰুতি আদিও সম্পৃক্ত হৈ থকা দেখা যায়।

২.৪.১ মৌখিক সাহিত্য বা বাচিক কলা

মৌখিক সাহিত্যৰ ভিতৰত মালিতাই প্ৰধান। মালিতাৰ কেবাটাও শ্ৰেণী পোৱা যায়। ইয়াৰ ভিতৰত অসমীয়া সমাজত প্ৰচলিত শিৱ বা মহাদেৱ, কুবেৰ, বিষ্ণু দেৱতা, দূৰ্গা, পদ্মাৱতী, শীতলা, নেতা, শুবচনী আদিৰ উৎপত্তিমূলক বৰ্ণনা পোৱা যায়। অসমীয়া লোকসমাজত এই মালিতাবোৰ মনসা পূজাত ওজাপালিৰ নিচিনা পৰিৱেশ্য কলাই আবৃত্তি কৰে। আইনামত আইৰ জন্ম বৃত্তান্তমূলক মালিতা পৰিৱেশন কৰে। এইবোৰ হ'ল পুৰাণ বিষয়ক মালিতা। গছ, বৃক্ষ, লতা, লতিকা, জগৎসৃষ্টিৰ উপৰিও অসমীয়া ভাষাত নৈদানিক মালিতাৰ সংখ্যা অলেখ। ঢেকীৰ জন্ম, পিঠাগুৰিৰ জন্ম, তালৰ জন্ম, ঢোলৰ জন্ম, তামোল-পাণৰ জন্ম, মৰাপাটৰ জন্ম, কুমাৰৰ জন্ম, কমাৰৰ চৰুৰ জন্ম, কুঁহিয়াৰৰ জন্ম নৈদানিক মালিতা।

অসমীয়া ভাষাত ৰচিত আৰু বৰ্তমানলৈ সংগৃহীত ঐতিহাসিক মালিতাৰ ভিতৰত বৰফুকনৰ গীত, পদ্মকুমাৰীৰ গীত, বাখৰ বৰাৰ গীত, পথৰুঘাটৰ ৰণ, ফুলগুৰিৰ ধেৰা, ৰঙিয়াৰ কৃষক বিদ্ৰোহ, গান্ধীৰ গীত ইত্যাদি। জনশ্ৰুতিমূলক মালিতা হ'ল সতী ৰাধিকাৰ গীত, পাৰিজাতৰ গীত, কেন্দুকলাইৰ গীত, বেউলা লখাইৰ গীত, বৰ নদীৰ গীত, ভৰলীৰ গীত ইত্যাদি।

অসমীয়া ভাষাত ৰচিত বৰ্তমানলৈকে সংগৃহীত যাদুমূলক মালিতাসমূহৰ ভিতৰত মণিকোঁৱৰৰ গীত, ফুলকোঁৱৰৰ গীত, কমলা কুঁৱৰীৰ গীত, তেজীমলাৰ গীত, জনা গাভৰুৰ গীত, চিকণ সৰিয়হৰ গীত উল্লেখযোগ্য। ব্যংগাত্মক মালিতাৰ ভিতৰত কানীয়া, চাহৰ অপকাৰিতা, চাৰ্কাচ দলৰ টকা ঘটাৰ উপায়, মন্ত্ৰী, এম.এল.এ., বিষয়া, মৌজাদাৰ, গাঁওবুঢ়া আদিৰ অসামাজিক কাৰ্যাৱলী, বোৱা কটাত অসাধাৰণ মহিলা, স্বামীক হত্যা কৰা নাৰী, শাক-পাচলি, মাছ-মঙহ নোপোৱা দুৰ্দিন আদি ব্যংগাত্মক মালিতাৰ বিষয়। নামনি অসমৰ ছংবোৰ ব্যঙ্গাত্মক মালিতাৰ আবৃত্তি আৰু তাৰ লোকধৰ্মী নাট্যানুষ্ঠানৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল। অসমীয়া লোকসমাজত প্ৰচলিত বাস্তৱানুগ মালিতা নামনি অসমৰ বিশেষকৈ অবিভক্ত কামৰূপ জিলাৰ দৰং অঞ্চলত পোৱা যায়। দুৱলাশান্তিৰ গীত, সাউদৰ গীত, কন্যা বাৰমাহী, হাজোৰ হাইদোৰ গাজীৰ গীত, সাউদৰ গীত ইত্যাদি।

- অসমীয়া ভাষাত মৌখিক ৰূপত প্ৰচলিত আৰু বৰ্তমান লিখিত ৰূপত প্ৰাপ্ত মনসা গীত, পদ্মাপুৰাণ, বৰফুকনৰ গীত, পথৰুঘাটৰ ৰণ, বাদলি পুৰাণ আদিয়ে লোককাব্য বা মহাকাব্য বা উপপুৰাণৰ ভূমিকা পালন কৰি আহিছে। কাৰ্বি ভাষাৰ চাবিন আলুন লোককাব্য।

- ধর্মীয় গীতৰ ভিতৰত আইনাম উল্লেখযোগ্য। শুবচনী নাম, লক্ষ্মীদেৱীৰ নাম, দুর্গাদেৱীৰ নাম, গোপিনী সবাহ ইত্যাদি। আইনাম, অপেশ্বৰী সবাহ মহিলা সমাজত সীমিত। গোৱালপাৰা অঞ্চলত প্রচলিত সোনাৰায় পূজা, কাতিপূজা, বাঁশ পূজা, হুদুম পূজা ইত্যাদি।
- উৎসৱ অনুষ্ঠানৰ লগত জড়িত গীতসমূহৰ ভিতৰত বিহুগীত অন্যতম। বিভিন্ন কর্মমূলক গীত যেনে খৰিকটীয়া, নাৱৰীয়া, হালোৱা, সূতা কাটোতা, বোৱনী, শিপিনী, বাঢ়ে, কমাৰ, কুমাৰ ইত্যাদিৰ অৱসাদ দূৰকৰণৰ অর্থে শ্রমগীতসমূহো উল্লেখনীয়; প্রেম-প্রণয়ৰ গীতসমূহো ইয়াৰ লগত জড়িত। বিবিধ বিষয়ক গীতৰ ভিতৰত পৰে— তামোলচোৰৰ গীত, চাহ পুৱাণৰ গীত, বেলেগা পুৱাণৰ গীত, কপাহৰ জুনা, পচলাৰ জুনা, তাঁতীৰ জুনা আদি। অসমীয়া লোকসমাজত প্রবাদ প্রবচন আৰু ফকৰা যোজনাবোৰেও বিশেষভাৱে প্রভাৱ পেলাইছে। বৈষ্ণৱ ফকৰাবিলাকৰ বাদে সাধাৰণ ফকৰাবিলাকত স্থূলদেহৰ অসাৰতা, চিত্তমদন আদি নীতি লুকাই আছে। ডাকৰ বচনবোৰো যোজনাধর্মী। উল্লেখনীয় যে অসমত পৰম্পৰাগতভাৱে প্রচলিত ডাকৰ নামৰ লগত সম্পর্কযুক্ত বচন সদৃশ বচন অসমৰ বাহিৰে ভাৰতৰ আন আন প্রদেশতো প্রচলিত। অসমীয়া ভাষাত ডাকৰ বচনসমূহক কেইটামান ভাগত ভগোৱা হৈছে; যেনে— জন্ম প্রকৰণ, ধর্ম প্রকৰণ, ন্যায় প্রকৰণ, নীতি প্রকৰণ, ৰাজ্যন্যাদি প্রকৰণ, ৰন্ধন প্রকৰণ, গৃহিনী প্রকৰণ, পৰিত্যাগ কথন, বর্ষাদি বর্ণন, বৃষ লক্ষণ, হলবাহন ক্রম, কৃষি লক্ষণ, কুপুৰুষৰ লক্ষণ, নাৰীৰ লক্ষণ ইত্যাদি। ডাক প্রবচনসমূহ পুৰণি হৈও নতুন। অতীতৰ প্রতিধ্বনিৰ লগতে বর্তমানবো তেজস্বী কণ্ঠস্বৰ ডাক প্রবচন-সমূহে বহন কৰি আহিছে।

জানি থোৱা ভাল

অসমীয়া ডাক প্রবচন সন্নিৱিষ্ট পাঠত উল্লেখ থকা চন, তাৰিখ, ইয়াৰ বানান পদ্ধতি, ভাষাশৈলী আদি বিশ্লেষণ কৰি চাই ক'ব পাৰি যে ডাকৰ বচনসমূহে এশ ডেৰশ বছৰৰ ভিতৰতহে লিখিত ৰূপ লাভ কৰিছে। ডাক প্রবচনবোৰৰ কিছুমানে লিখিত ৰূপ পৰিগ্রহ কৰিলেও সেইবোৰ মৌখিক পৰম্পৰাৰ অঙ্গীভূত বাচিক কলা ৰূপে পৰিগণিত হোৱা স্বাভাৰিক।

অসমীয়া লোকসংস্কৃতিত মন্ত্রবোৰক প্রার্থনা মন্ত্র, ধর্মীয় কৃত্যৰ সৈতে জড়িত মন্ত্র আৰু যাদুবিদ্যাৰ সৈতে জড়িত মন্ত্রত ভাগ কৰা হৈছে।

অসমীয়া লিখিত সাহিত্যক— ক) মধ্যযুগ বা প্রাক নৱবৈষ্ণৱ যুগ, খ) নৱবৈষ্ণৱ যুগ আৰু গ) উত্তৰ নৱবৈষ্ণৱ যুগত ভাগ কৰা হৈছে। বিভিন্ন অনুবাদ সাহিত্যৰ ভিতৰত ৰামায়ণ, মহাভাৰতৰ অনুবাদ উল্লেখনীয়। ইয়াৰ উপৰি বিভিন্ন গ্রন্থ, নাট, কাব্য, গীত, পদৰে অসমীয়া লিখিত সাহিত্যৰ ভঁৰাল টনকিয়াল।

২.৪.২ ভৌতিক সংস্কৃতি

ভৌতিক সংস্কৃতিক সূচাবলৈ প্ৰাকৃতিক জীৱন অৰ্থাৎ Physical Life পৰিভাষাটো ব্যৱহাৰ কৰা হয়। সমাজত যুগে যুগে প্ৰচলিত পৰম্পৰা আৰু ৰক্ষণশীল ঐতিহ্যৰ পৰিসৰে সামৰি লোৱা মৌখিক বা লিখিত কলা কৌশল, পাৰদৰ্শিতা, পদ্ধতি আদিৰ বহিঃ প্ৰকাশেই ভৌতিক সংস্কৃতি। অসমীয়া লোকসংস্কৃতিৰ শিল্প বা কাৰুকলা, চাৰুকলা, স্থাপত্যকলা আৰু ৰন্ধন প্ৰণালী আদিয়েই ভৌতিক সংস্কৃতি।

অসমীয়া ভৌতিক সংস্কৃতিৰ হস্ত বা কাৰুকলা সাধাৰণতে মাটি, শিল, বাঁহ, কাঠ, বেত, সৌখা, পাতিদৈয়া, জন্তুৰ সিং, জন্তুৰ হাড়, ধাতু, জৰীগছ, পাত, বাকলি, চামৰা, কঁপাহ, তৃণ, ফল আদিৰ পৰা লোকশিল্প নিৰ্মাণ কৰা হয়। মাটিৰ পৰা বাদ্যযন্ত্ৰৰ খোল বা গাড়ীও প্ৰস্তুত কৰে, যেনে— নাগাৰা, ডামা, ডগৰ ইত্যাদি; বাঁহৰ পৰা তৈয়াৰি কৰা ঢাৰী, জপা, মূঢ়া, খৰাহি, পাচি, মাছমৰা সঁজুলি, মুখা, বিভিন্ন বিধৰ চুঙা, লাঠি, টাঙোন, বাঁহী, টকা ইত্যাদি; কাঠৰ পৰা পীৰা, শৰাই, বাকচ, পুতলা, মুখা, পেৰা-পেটাৰি, বাদ্যযন্ত্ৰ ইত্যাদি; বেতৰ বিচনী, জপা, খোমা, বেতেৰি; কাঁহ পিতলৰ পৰা বিভিন্ন বাচন-বৰ্তন, অলঙ্কাৰ; কুঁহিলাৰ পৰা বিবিধ পুতলা, পট; জন্তুৰ শিঙৰ পৰা হাতীদাঁত, হাড় আদিৰ পৰা অয়-অলঙ্কাৰ তৈয়াৰ কৰা হয়। গছৰ বাকলিত পুথি লিখা আৰু কঁপাহৰ পৰা বিধে বিধে কাপোৰ কানি তৈয়াৰ কৰা অসমীয়া সমাজৰ ভৌতিক সংস্কৃতি।

- **চাৰুকলা ঃ** অসমীয়া লোককলাৰ স্থিতি প্ৰায় একেটা শিল্পবস্তুত লক্ষ্য কৰা যায়— মেখেলা আৰু মেখেলাত তোলা ফুল, বাঁহৰ বিচনীত কৰা বিভিন্ন নক্সা, বহুৰঙী চিত্ৰ, অয়-অলঙ্কাৰ, লোকবাদ্যত কৰা চিত্ৰ, বাদ্যযন্ত্ৰৰ দেহত কটা বিবিধ ৰঙৰ সমাহাৰ আৰু ৰঙেৰে কৰা বিভিন্ন চিত্ৰ আদি অসমীয়া লোক কলাৰ নিদৰ্শন। অসমীয়া পুথিচিত্ৰবোৰত লোককলাৰ নিদৰ্শন পোৱা যায়। মাধৰ কন্দলিৰ *লঙ্কাকাণ্ড ৰামায়ণৰ* পুথিচিত্ৰ লোককলাৰ অপূৰ্ব নিদৰ্শন। বিভিন্ন জনজাতীয় চিত্ৰশৈলী, অসমৰ গাঁৱে-ভূঞে প্ৰচলিত মূৰ্তি নিৰ্মাণশৈলী, কুমাৰ, হীৰাৰ বিভিন্ন মাটিৰ বাচন— ভেতুৰা, কলহ, টেকেলি, ফুলজাৰী, পিঠাপনা কৰা বাচন, খোলাচৰু, ধূপদানী, ছিলিম, পইচা সঁচা পাত্ৰ, মালা-মাদলী, কুঁৰাৰ পাট বা ৰিং, গিলাচ, চৰু, হাৰী আদিত বিভিন্ন ৰঙেৰে কৰা ৰং, চিত্ৰ আদিত অসমীয়া চাৰুকলাৰ নিদৰ্শন পোৱা যায়। মঠ-মন্দিৰ, সত্ৰ আদিৰ হীৰাৰ বাচন, বিয়া-বাৰু, সকামৰ চৰু, টেকেলি, মূৰ্তি, ঘট, নৈবেদ্য দিয়া শৰাই, কাঁহী, থাল, মুখা, জীৱ-জন্তু, চৰাই-চিৰিকটি, নাগ, পুতলা, গায়ন-বায়নাৰ পুতলা আদিতো চাৰুকলা বিদ্যমান।
- **টেৰাকোটা ঃ** অসমত বোকা মাটিৰে নিৰ্মিত আৰু অগ্নিদাহিত মূৰ্তি বা প্ৰতিমূৰ্তি-বোৰেই টেৰাকোটা শিল্প। দ পৰ্বতীয়াত আবিষ্কৃত, মায়ঙৰ গণেশ পাহাৰত টেৰাকোটা মানৱমূৰ্তি পোৱা গৈছে। গুৱাহাটীৰ আমবাৰী খননৰ জৰিয়তে কেবাটিও টেৰাকোটা

মূর্তি পোৱা গৈছে। ইয়াৰ পৰা অনুমান কৰিব পৰা যায় যে অতি পুৰণিকালৰে পৰা অসম টেৰাকোটা বিদ্যাত প্রসিদ্ধ আছিল। টেৰাকোটা জাতীয় মূর্তি অথবা অন্যান্য শিল্পবস্তুসমূহৰ স্রষ্টা হৈছে হীৰা আৰু কুমাৰসকল। এই শিল্পৰ পুতলাসমূহৰ ভিতৰত ঘোঁৰা-হাতীৰ পুতলাই সৰহ। অসমত দোলা, চৰা বৰতৰ সৈতে জড়িত পুতলা, নাৰী, ঘোঁৰা, হাতী, বিভিন্ন ধৰণৰ চৰাই, ঢোলবাদক, ভূকি থকা কুকুৰ, বহি থকা মাতৃৰ কোলাত শিশু, চাকি, ধুপদানি, বিভিন্ন মূর্তি নির্মাণ কৰা ঐতিহ্য অসমৰ বিভিন্ন অঞ্চলত প্রচলিত।

- **বাঁহ শিল্প ঃ** অসমীয়া লোকসংস্কৃতিত বাঁহেৰে নির্মিত বিভিন্ন সঁজুলি পোৱা যায়। সেইবোৰএনে ধৰণৰ— খুঁটা, মাৰলি বা মালি, চ'তি বা চেউতি, দমৰা, ৰুৰা, কামি, খোৰা, গৰিয়া, কুকুৰ খুঁটি, মেকুৰি খুঁটি, দুৱাৰ, খিৰিকি, বেৰৰ চোঁচ, তমাল, দেওনা, চকোৱা, চাং, চিলিঙা আদি বাঁহেৰে নির্মিত।অসমীয়া সমাজত নিমখ, হালধী, মছলা, এৰাগাখীৰ, দৈ, জলকীয়া, তেজপাত, খাৰ, পিঠাগুৰি, খৰিচা, খাৰলি, কালজিৰা, ভোগজিৰা, মিথি, চতিৰতি বাখৰ, লাওপানী, চূন, চাউলৰ খুদ, টকা-পইচা, চিঠি-পত্র, কুষ্ঠি আখৰা, দলিল ৰচিদ, তামোল-পাণ আদি থবলৈ বাঁহৰ চুঙা ব্যৱহাৰ কৰিছিল। ইয়াৰ উপৰি খেতিৰ সঁজুলি— দা, কটাৰী, চিপৰাং, তৰোৱাল আদিত বাঁহৰ নাল লগায়। বিভিন্ন ধৰণৰ মুখা, বটা, শৰাই, চাং, কাকৈ, খাৰু, মণি, টুপী, জপা, চাকিৰ গছা, লিখাৰ সঁজুলি, জোৰা ইত্যাদি বাঁহৰ পৰা সজোৱা। বেতশিল্প— বাছকেট, বিচনি, বেতেৰি বা খোমা, ঢাৰী, পাটী, লাঠি, টাঙোন, বহা সঁজুলি ইত্যাদি।
- **কাঠ শিল্প ঃ** অসমীয়া লোকজীৱনত বহুতো প্রয়োজনীয় সামগ্রী কাঠেৰে নির্মাণ কৰা হয়। ঘৰ-দুৱাৰ, খাট-পালেং, পীৰা, তামুলী পীৰা, দৰা বহা পীৰা, সিংহাসন, উড়াল, উড়াল মাৰি, ঢেকী, ঢেকীৰ থোৰা, বৰপেৰা, হাতনী পেৰা, সৰু পেৰা আদি কাঠেৰে নির্মিত হৈছিল। শৰাই, ঠগী, পুথি পঢ়া ঠগা আদি কাঠেৰে প্রস্তুত কৰা হৈছিল। কাঠৰ চৰিয়া, হেতা, কৰচ, লৰনী মাৰি, গুৰিধান চপোৱা ৰয়না, পাদুকা, খৰম, যঁতৰ, নেঠা, উঘাৰ চকৰি, ঢোল, খোল, খ্রাম, ডামা, চাঙৰ খুটা, বিভিন্ন মূর্তি, মুখা, নাও, সৰুনাও, বঠা, ডাৰ, বাকচ কাঠেৰে নির্মাণ কৰা হয়। ইয়াৰ উপৰিও টকৌ পাতেৰে জাপি, নাৰৰ চৈ, গৰু গাড়ী মহগাড়ীৰ ওপৰত দিয়া চৈ আদি নির্মাণ কৰা হয়। নাৰিকলৰ পাত, নাহৰৰ পাতেৰেও বিভিন্ন বস্তু নির্মাণ কৰা হয়।
- অসমীয়া খনিকৰসকলে ৰজা-ৰাণীৰ বাবে বিভিন্ন অয়-অলঙ্কাৰ নির্মাণ কৰিছিল। হাতী দাঁতৰ পৰা অলঙ্কাৰাদি নির্মাণ কৰিছিল। বিভিন্ন দেৱ-দেৱীৰ মূর্তি, সিংহাসন, ৰথ, ফণী, হাতী দাঁতৰ পৰা তৈয়াৰ কৰিছিল। হাতীৰ হাড়ৰ পৰাও শিল্পবস্তু নির্মাণ কৰা হৈছিল। পহু গাহৰিৰ দাঁত, গঁড়ৰ খৰ্গ, হৰিণৰ শিং, মহৰ সিং আদিৰ পৰাও বিভিন্ন বস্তু তৈয়াৰ কৰিছিল। জন্তুৰ ছালৰ পৰাও বিভিন্ন বস্তু নির্মাণ কৰিছিল। ধান খেৰ, মৰাপাট, নাৰিকলৰ বাকলিৰে অসমীয়া শিল্পীয়ে বিভিন্ন বস্তু সাজে। লোহা,

পিতল, তাম, কাঁহ, সোণ আদিৰেও বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ বস্তু নিৰ্মাণ কৰে। লোহাৰে অসমীয়া শিল্পীসকলে তৰোৱাল, যাঠি, জোং, বন্দুক, কামান, বাৰুদ, ঢাল আদি সাজে। পিতলৰ পৰা কলহ, চৰিয়া, টৌ, হেতা, কৰচ, খৰাহি, শৰাই, জাপি, ঘট, গিলাচ, ধূনাদানি নিৰ্মাণ কৰে। তামেৰে বিভিন্ন মূৰ্তি আৰু কাঁহ ধাতুৰ পৰা কাঁহী, বাটি, লোটা, চৰিয়া, ঘটি, সৰুতাল, ভোৰতাল, বটা, শৰাই, ঠগা, বানবাটি, হাতীখুজিয়া বাটি, কলহ, ভোগজৰা, গুৰগুৰী, হোকা, পিকদানী, ডগডগী, লোটা, ঝাৰি, মাইহাং কাঁহী, মাইহাং বাটি, বৰটোপ ইত্যাদি পোৱা যায়। সোণেৰে গঢ়া অসমীয়া অলঙ্কাৰসমূহ হ'ল— কেৰু, লোকাপাৰ, উন্টি, দানা, মালামণি, তৰ্জনী আঙুঠি, কটিসূত্ৰ, গামখাৰু, ফুটি, মহিলাৰ বাবে— কেৰু, ফুটি, গলপতা, জোনবিৰি, মাদুলি, খাৰু, বালা, শাখা, কঙ্কন ইত্যাদি।

- বয়নশিল্পত অসমীয়া শিল্পী আগবঢ়া। পাট, মুগা, এৰি আদিৰে অসমীয়া শিল্পীয়ে বিভিন্ন সাজ বয়। ৰিহা, মেখেলা, চাদৰ, চেলেং, গামোচা আদিত বিভিন্ন ৰং-সূতাৰ সংমিশ্ৰণত ফুল আৰু নক্সা আঁকে। জনজাতীয় মহিলাসকল এই ক্ষেত্ৰত পাকৈত। কুহিলাৰে অসমীয়া শিল্পীয়ে বিভিন্ন শিল্পবস্তু তৈয়াৰ কৰে।
- **বাদ্যযন্ত্ৰ ঃ** অসমৰ পৰম্পৰাগত বাদ্যযন্ত্ৰৰ ভাগ কেইটা হ'ল— আৱনদ্ধ, ঘনবাদ্য, সুষিৰ আৰু তত বাদ্যযন্ত্ৰ। বৰঢোল, ঢেপাঢোল বা চুঙাঢোল, ৰজাঢোল, জয়ঢোল, দেওঢোল, মাদল, খাম, খ্ৰাম, ছেং, দুমদুম ইত্যাদি অসমৰ পৰম্পৰাগত বাদ্যযন্ত্ৰ। মিচিংসকলৰ ঢোলৰ নাম দুমদুম; কাৰবিসকলৰ ছেংৰুপ; ডিমাছা, জেমীনগা, কুকি, মাৰ, ৰাংখল, বেইট আদিৰ ক্ৰমে খ্ৰাম, ইনচুম, খুবং, খ্ৰবং আদি নামেৰে পৰিচিত। অসমৰ খোল, মৃদঙ্গ, নাগাৰা, ঢাক, ডবা, পাখোৱাজ, ডম্বৰু, ঢোলক, ডগৰ আদি হ'ল আৱনদ্ধ বাদ্যযন্ত্ৰ। খণ্টা, ভাওবাদ্য, তাল, কৰতাল, খুতিতাল, মঞ্জিৰা, টোকা, গগণা, নেপুৰ, কাঁহ, বৰকাঁহ আদি ঘনবাদ্য। বাঁহী, বাংশী, কালি, মহৰী, পেঁপা, শঙ্খ, ভেৰী, সুতুলী আদি সুষিৰ বাদ্যযন্ত্ৰ আৰু বীণ, বীণা, চেৰেন্দা; টোকাৰী, লাউটোকাৰী, একতাৰা, দোতোৰা, গোপীযন্ত্ৰ আদি ততবাদ্য। এই আটাই প্ৰকাৰৰ বাদ্যযন্ত্ৰ বিভিন্ন জনজাতিৰ মাজত বিদ্যমান।
- **লিখন কলা ঃ** আধুনিক অসমীয়া লিখন কলা বিভিন্ন পুথিপাজিত পোৱা যায়। প্ৰাচীনকালত লিখন মাধ্যম আছিল— ভূৰ্জপত্ৰ, সাঁচিপাত, তুলাপাত, কাঠৰ ফলক, জন্তুৰ ছাল, ধাতৰ পদাৰ্থ, বাঁহৰ মিহি চোঁচ বা কামী। চিত্ৰকলাও বিভিন্ন মঠ-মন্দিৰত পোৱা যায়। ইয়াৰ উপৰি অসমীয়া চিত্ৰকলাৰ অন্যতম নিদৰ্শন হ'ল বৃন্দাবনী বস্ত্ৰ। পুথিচিত্ৰসমূহ হ'ল— দৰঙী পুথিচিত্ৰ, সত্ৰীয়া পুথিচিত্ৰ, গড়গঞা পুথিচিত্ৰ। অসমৰ লোকায়ত সমাজত বিশেষকৈ নামনি অসমৰ মানুহৰ কেইবাটিও সৰু সৰু ঘৰ থাকে। এই বিশেষত্বটি ডাকৰ বচনত পোৱা যায়।

সৰু সৰুকৈ বান্ধিবা ঘৰ
এটা নালাগে দহটা কৰ।

ৰুৱা, কামি,মাৰলি আদিৰহিচাপ আনকি ঘৰ কোন মুৰাকৈ সাজিব লাগে তাৰো সঙ্কেত ডাকৰ বচনত পোৱা যায়।

পুৱা পশ্চিমাকৈ সাজিবা ঘৰ।
অকাল মৃত্যুৰ নাহিকে ডৰ।।

জানি থোৱা ভাল

লোক মনে সদা সর্বদাই পৰম্পৰাগত স্থাপত্যকলা বা গৃহনির্মাণ-শৈলীত গুৰুত্ব প্রদান কৰি আহিছে। গৃহনির্মাণ, ঘৰ লোৱা আদিৰ সৈতে বিবিধ ধর্মীয় কৃত্য জড়িত। ব্যক্তি চেতনাতকৈ সামাজিক চেতনাৰ প্রাধান্য, গৃহনির্মাণ আদিত গাঁৱৰ সৱহ সংখ্যক লোকেই সুদক্ষ।

- **ৰন্ধন প্রণালী ঃ** অসমীয়া লোকজীৱনত ৰন্ধন প্রণালী খাদ্যপ্রণালীৰ পৰিসৰ ব্যাপক। খাদ্য সম্পর্কে কেতবোৰ বচন বিবিধ নিষিদ্ধ আচৰণৰ লগত সম্পর্কযুক্ত। কোন দিনা কোন মাহত কি খাদ্য খাব লাগে তাৰ নির্দেশ আমাৰ পৰম্পৰাই দি গৈছে—

বুধ গুৰু বৃহস্পতিয়ে লোণ
মঙ্গলবাৰে খাবা কৰাই।
শুক্রে চাউল চোবাই
শনিয়ে পোৱা মাছ খাই।

বিভিন্ন ধৰণৰ খোৱা খাদ্যই কি উপকাৰ সাধে সেই কথা লোকজীৱনত প্রচলিত। বিয়া-বাৰু উৎসৱ অনুষ্ঠান আদিত খাদ্যবোৰ এনে ধৰণৰ— চিৰা সান্দহ, গুৰি সান্দহ, দোভাজা, সান্দহ, কৰাইগুৰি, কেঁচা চিৰা, মুৰি,আখৈ, মখাচিৰা, হুৰুম, কোমল চাউল, বোকা চাউল,পিঠাগুৰি,ভজা বৰা চাউল, জলপান,তিল পিঠা,নাৰিকল পিঠা, খোলা চাপৰি, শুকান পিঠা, হেচা পিঠা, জোন পিঠা, হেপেনীয়া পিঠা, তেল পিঠা, ফেণী পিঠা, টেকেলি পিঠা, সুতলি পিঠা, দৈ, গাখীৰ, পায়স, মিঠৈ, আৰৈ চাউল, উখুৰা চাউল, দাইল, কচু, আলু, মাহ, হালধী,বিবিধ শাক-পাচলি, বিবিধ মাছ, কণী, বিবিধ মাংস, বিবিধ টেঙা, তিতা, খাৰ আদি খাদ্য অসমীয়া লোকসমাজত প্রচলিত।

২.৪.৩ সামাজিক লোকাচাৰ

অসমীয়া লোকসংস্কৃতিত সামাজিক লোকাচাৰসমূহে লোকজীৱনক অনানুষ্ঠানিকভাৱে শিক্ষা প্রদান কৰি আহিছে। অসমীয়া লোকজীৱনত লোকবিশ্বাসসমূহে বিশেষ স্থান দখল কৰি আহিছে। লোকবিশ্বাসৰ সঙ্কেতমূলক বিশ্বাসসমূহ আমাৰ সমাজত

পৰম্পৰাগতভাৱে চলি অহা, যেনে— চন্দ্ৰৰ বলয়ে বৰষুণৰ ভবিষ্যদ্বাণী কৰে, ভূমিকম্প হ'লে অনতিপলমে বৰষুণ হয়, দিনত গাঁতৰ পৰা কেঁচু ওলালে বৰষুণ হোৱা আদিয়েই প্ৰধান। যাদুমূলক লোকবিশ্বাসত পোৱা যায়— সোমবাৰ শনিবাৰে পূবফালে যাত্ৰা কৰা নিষেধ, বৃহস্পতিবাৰে কাম আৰম্ভ কৰিলে অশুভ পৰিণতি হয়, কাউৰীয়ে মূৰৰ চুলি চিঙি নিলে সেই যাত্ৰা পৰিত্যাগ কৰিব লাগে বুলি সকলোৱে জানে। ইয়াৰ বাহিৰেও খোৱা খাদ্য, বিদ্যা, যাত্ৰা, বিবাহ, চুলি কটা ইত্যাদিত এনে বিশ্বাস জড়িত। পৰিবৰ্তিত লোকবিশ্বাসত মেকুৰী বধ কৰিলে দুৰ্ভাগ্য উপজে আৰু ইয়াৰ নিৰাময়ৰ বাবে সোণৰ মেকুৰী দান কৰিব লাগে। ৰাতি সাপ, বাঘৰ নাম লোৱা নিষেধ ইত্যাদি ধৰণৰ লোকবিশ্বাস অসমীয়া সমাজত প্ৰচলিত।

ধৰ্মীয় লোকবিশ্বাসত ভেকুলী বিয়া, হুদুমদেও পূজা, ইন্দ্ৰ-সূৰ্য পূজা, গোবৰ্ধন পূজা, বাঁশ পূজা, কমলা কুৱৰীৰ গীত, বড়োসকলৰ ফুছলি (পুতলা) বিয়া প্ৰচলিত। দেৱ-দেৱীৰ ধাৰণাত লোকবিশ্বাসৰ ভূমিকা অত্যন্ত গভীৰ। মনসা, শীতলা দেৱী, চণ্ডী দেৱী, বাসন্তী দেৱী, সৰস্বতী, লক্ষ্মী, বিপদনাশিনী, শুবচনী আদি বহুতো দেৱ-দেৱীৰ বাহিৰেও যক্ষ-যক্ষিনী, মূৰাকন বীৰ, ভূত-প্ৰেতৰ পূজা লোকবিশ্বাসত জড়িত। ইয়াৰ উপৰি গছ-গছনি, পথাৰ, শষ্য, বতৰ আদিৰ লগতো লোকসমাজ পূজা-পাতলত বিশ্বাসী। লোকসমাজে বেমাৰ-আজাৰ, অপায়-অমঙ্গল আদিৰ পৰা হাত সাৰিবলৈ, নিজৰ, ৰাইজৰ খেতিবাতি, দেশৰ মঙ্গলৰ কাৰণে এই বিশ্বাসবোৰ মানি চলে।

- **শৈৱ ধৰ্ম ঃ** অতি প্ৰাচীন কালৰে পৰা অসমৰ জনজীৱনে শিৱ দেৱতাৰ পূজা আৰাধনা কৰি আহিছে। প্ৰাচীন অসমত শিৱ উপাসনাৰ প্ৰাধান্য কিদৰে ৰক্ষিত হৈ আহিছে তাৰ আভাস শাসনাৱলীৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল। কিৰাতৰ শেষ অধিপতি ঘটক শোণিতপুৰৰ বান শিৱভক্ত আছিল। অসমৰ জনজাতীয়, অজনজাতীয় প্ৰায় সকলো লোকে শিৱ আৰাধনা কৰিছিল।

  কৈৰাতজ ধৰ্ম, গাণপত্য সম্প্ৰদায়, বৌদ্ধ সম্প্ৰদায়, পঞ্চদেৱতা পূজা, শক্তিবাদ, সৌৰ সম্প্ৰদায়, তান্ত্ৰিক, বৈষ্ণৱ, নাথধৰ্ম, নৱবৈষ্ণৱ ধৰ্ম অসমীয়া জনজীৱনত চলমান।
- অসমীয়া লোকসংস্কৃতিত উৎসৱ অনুষ্ঠানসমূহ ঋতুকালীন বা কৃষিমূলক, পঞ্জিকা আশ্ৰয়ী আৰু সীমিত অংশগ্ৰহণ কৰা উৎসৱ —এই তিনি ধৰণে ভাগ কৰা হৈছে। অসমীয়া ঋতুকালীন উৎসৱত বিহু তিনিটা— ৰঙালী, ভোগালী আৰু কঙালী। এই তিনিওটাকে অসমীয়া মানুহে বিশেষভাৱে পালন কৰে। অসমৰ জনজাতীয় লোকসকলে আনন্দ কৰাৰ লগতে পৰম্পৰাগতভাৱে নিয়মো পালন কৰে। ঋতুকালীন উৎসৱৰ আন এটা বিশেষ উৎসৱ হ'ল ফাকুৱা। অতি প্ৰাচীন কালৰ পৰাই অসমত এই উৎসৱ পালন কৰা হয়। বাসন্তী পূজা, অশোকাষ্টমী আদি উৎসৱো ঋতুকালীন উৎসৱ। ইয়াৰ উপৰি গোপূজা, অগ্নিপূজা, নামপ্ৰসঙ্গ, মেলা-সভা, যাগ-যজ্ঞ, বৰত উৎসৱ, সোনাৰায় পূজা, হাতীযুঁজ, ম'হযুজ, শেন-কনুৱা যুজ, শষ্য সিঁচা, ৰোৱা,

কটা ইত্যাদিও ঋতুকালীন উৎসৱ। অসমীয়া জনজীৱনত কৃষিৰ লগত জড়িত অনেক আচাৰ অনুষ্ঠান পৰম্পৰাগতভাৱে প্রচলিত।

- পঞ্জিকা আশ্রয়ী উৎসৱ অনুষ্ঠানসমূহ— পক্ষ, তিথি, বাৰ, নক্ষত্র অনুযায়ী অনুষ্ঠিত হয়। এনে অনুষ্ঠানে বৰত, পূজা-উপাসনাৰ ভূমিকা পালন কৰিব পাৰে। অতি পু�ৰণিকালৰে পৰা অসমৰ শৈৱ মঠ-মন্দিৰত ফাগুন মাহৰ কৃষ্ণ চতুর্দশী ৰাত্রি শিৱ-পূজা অনুষ্ঠিত হয়। কামাখ্যা মন্দিৰতো পূজা কৰা হয়। বৈষ্ণৱ উপাসনাৰ ভিতৰত অসমত জন্মাষ্টমী আৰু নন্দোৎসৱ উৎসৱ পালন কৰে। ৰাসযাত্রাও অসমত আঘোণ মাহৰ পূর্ণিমা তিথিত পালন কৰে। সর্বভাৰতীয় প্রথাৰ দৰে অসমতো গোপন সাধনাৰ প্রচলন আছে।
- **বৰত আৰু পূজা ঃ** ব্রত সংযুক্তিৰ অন্যতম একক হৈছে পূজা উপাসনা। ধর্মীয় কৃত্য, শোভাযাত্রা, প্রতিমা ৰূপ বা স্থাপন, মন্ত্র উচ্চাৰণ, প্রণাম, নির্মালি গ্রহণ, শ্রৱণ-কীর্তন, আবৃত্তি, প্রসাদ গ্রহণ, অভিনয়, পোছাক-পৰিচ্ছদ আদিয়েই সংযুতিক একক। অসমীয়া লোকসংস্কৃতিত ব্রতক তিনি ভাগত ভাগ কৰা হৈছে— নিত্য ব্রত, নৈমিত্তিক ব্রত আৰু কাম্য ব্রত। তিথি, বাৰঅনুযায়ীও বাৰ ব্রত, মাহ ব্রত, সংক্রান্তি ব্রত অসমীয়া মানুহে পালন কৰে। দেৱ-দেৱীৰ পূজা পৰম্পৰাতো বিভিন্ন ব্রত জড়িত হৈ থাকে।
- অসমীয়া লোকজীৱনত সংস্কাৰমূলক বা জীৱনবৃত্তৰ কার্যসমূহ মানুহৰ বিভিন্ন পৰিৱর্তনৰ লগত জড়িত। অসমীয়া লোকজীৱনত সংস্কাৰমূলক কার্যসমূহ হ'ল— জাতকর্ম, গর্ভাধান, পুংসবন, সীমান্তোন্নয়ন, জাতকর্ম, নিষ্ক্রামন, অন্নপ্রাসন, কর্ণবেধ, চূড়াকৰণ, বিদ্যাৰম্ভ, উপনয়ন, বিদ্যাৰম্ভ, কেশান্ত, সমাবর্তন আৰু বিবাহ। গর্ভৱতী নাৰীক পঞ্চমাহত আনুষ্ঠানিকভাৱে পঞ্চামৃত খুওৱা নিয়ম অসমৰ জনজাতি অজনজাতি সকলোৰে মাজত বিদ্যমান। গর্ভধাৰণত পঞ্চামৃত খুওৱা, জেউৰা খুওৱা, পোহন বিয়া —অসমীয়া জনজীৱনৰ উল্লেখযোগ্য কার্য। লোকসমাজত জাতকর্ম তিনিটা কৃত্যৰ সমষ্টি— ঘৰশুদ্ধি, নামকৰণ আৰু নিষ্ক্রমন।
- অসমীয়া লোকসমাজত সন্তান জন্ম হোৱাৰ পিছত নাভিছেদন, প্রক্ষালন, মুখত মধু দিয়া ইত্যাদি কার্য কৰে। সূতিকা গৃহদ্বাৰত হোম অনুষ্ঠিত কৰি দুবৰি, বগা সৰিয়হ, চাউলৰ খুদ আৰু দুকুৰি চাৰিডাল খৰিকাৰে হোম প্রদান কৰে ৰোগ ব্যাধি নির্মূলৰ বাবে। জাতকর্মৰ দিনা নামকৰণ কৰে। নিষ্ক্রমনত সন্তানক বাহিৰ কৰি সূর্য দর্শন কৰে যাতে সূর্য দেৱতাই নৱজাতকক শক্তিশালী কৰি তোলে। সন্তানক ৬-৭ মাহত অন্নপ্রাসন কৰা নিয়ম। এই কার্যত অসমীয়া সমাজত নৱজাতকৰ মোমায়েকৰ হতুৱাই অন্ন মুখত দিয়া হয়। নৱজাতকৰ প্রথম চুলি কটা অনুষ্ঠানটোৱেই চূড়াকৰণ। তাৰ পিছত ব্রাহ্মণসকলে ল'ৰা সন্তানৰ উপনয়ন অনুষ্ঠান কৰে। ছোৱালীৰ কন্যাকাল উপস্থিত হ'লে চাৰিদিন নিয়ম পালন কৰি গা ধুৱায় আৰু গণনা অনুসৰি ব্রত পালন কৰায়।

- অসমীয়া সমাজত বিবাহ এক গুৰুত্বপূৰ্ণ সামাজিক অনুষ্ঠান। জোৰণ দিয়া বা তেলৰ ভাৰ, সুৱাগুৰি তোলা, পানী তোলা, দৰা আদৰা, কইনা বিদায় দিয়া আদিত বিভিন্ন নিয়ম পালন কৰে আৰু গীত গায়। অসমীয়া মুছলমান সমাজতো কইনা চোৱা, সান্দহ খুন্দা, জা-জলপান যোগাৰ কৰি নিকাহ কৰা নিয়ম।
- মৃতকৰ শ্ৰাদ্ধাদিতো অসমীয়া সমাজত দাহ কৰা নিয়ম। তিতা চোবোৱা, জুইত গা সেক দিয়া, দহা কাৰ্য, শ্ৰাদ্ধ, ভোজ আদিৰ মাজেৰে সকলো জাতি জনজাতিয়ে কম বেছি পৰিমাণে নিয়ম মানি শুদ্ধিকৰণ হয়। ইয়াৰ পিছত ছমহীয়া বছৰেকীয়া পিণ্ডদান দিয়ে।
- অসমীয়া লোকজীৱনত খেল-ধেমালিৰ এক বিশেষ স্থান আছে। অসমীয়া সমাজৰ খেল-ধেমালিবোৰ এনে ধৰণৰ— ভটা গুলি খেল, কলগছত উঠা খেল, কলহ ভঙা খেল, ৰেডি খেল, টাঙোন ঘুৰুৱা খেল, তেলসনা বাঁহত বগোৱা খেল, ডিমা বা কণী ভঙা খেল, বেজীত সূতা ভৰোৱা খেল, ঘিলা খেল, কপাল টুকুৰিয়া খেল, হাঁহি তোলা খেল, ৰজাৰ বাঁহ খেল, গুটি লুকুৱা খেল, দোলা খেলা, বৌ গুড়ু, ধৰা গুড়ু, ডিমৰু খেল, বিৰিং গুটি খেল, চিলনী খেল, দাইৰা বান্ধা খেল, মেকুৰী নিগনি খেল, লুকাভাকু খেল ইত্যাদিবোৰৰ উপৰিও শেন যুঁজ, কুকুৰা যুঁজ, ম'হ যুঁজ, হাতী যুঁজ, বলধ গৰুৰ যুঁজ, বুলবুলি যুঁজ, কণী যুঁজ, ভালুক যুঁজ, কনুৱা যুঁজ, নাওখেল, বাঘ-ভালুক খেল, ধনুকাড়, বাটলুগুটি মৰা, কইতা গুটি (পাচগুটি) খেল ইত্যাদি খেল প্ৰচলিত।
- **পৰম্পৰাগত লোকচিকিৎসা ঃ** অসমীয়া লোকজীৱনত প্ৰাকৃতিক লোকচিকিৎসা আৰু যাদুবিদ্যাগত ধৰ্মীয় লোকচিকিৎসা দুই ধৰণৰ প্ৰভাৱ দেখা যায়। প্ৰাকৃতিকভাৱে আদা, হালধী, নিম, সিজু, মধুৰী আম, দুপৰ টেঙা, কলখাৰ, নৰসিং, ভেদাই লতা, তিতা কেৰেলা, বেতগাজ, কচু, পান, নহৰু, মছন্দৰী, অমিতা, তুলসী, মাটি দাইল, নেফাফু, তিয়হ ইত্যাদিৰে খৰ-খজুৰতি, পেটৰ বেমাৰ আৰু প্ৰসূতিসকলৰ ৰক্তহীনতা দুৰ কৰে। যাদুমূলক চিকিৎসাসমূহত বিভিন্ন দেৱ-দেৰী, ভূত-প্ৰেত আদিক বিশ্বাস কৰি পূজা দিয়ে। সূর্য, বতাহ আদিকো বাদ দিয়া নহয়। নদী, সাপ, মাছ আদিও এইবোৰ চিকিৎসাৰ ভিতৰত পৰে। ল'ৰা ছোৱালীৰ পেটৰ বিষ, নানা ৰোগ ব্যাধি, বসন্ত ৰোগ আদিৰ বাবে কুবেৰ, যখিনী, শীতলা আদি দেৱীক পূজা কৰে। এইবোৰত দুই ধৰণৰ মন্ত্ৰপ্ৰয়োগ কৰে— এবিধ পূজাৰ মন্ত্ৰ, আনবিধ জৰা ফুকা, তাবিচ, কবচ, আদিত মন্ত্ৰপূত কৰি দিয়ে।

২.৪.৪ অসমৰ লোক-পৰিৱেশ্য কলা

লোক-পৰিৱেশ্য কলা মাৰ্জিত আৰু জনজাতীয় —এই দুই ধৰণেৰে লোক-সমাজত প্ৰচলিত। লোক কবিতা এটা এনেয়ে গোৱা হয়, কিন্তু সুৰ-তাল-বাদ্য লগ লগাই পৰিৱেশন কৰা হয়। অসমীয়া ভাষাত প্ৰচলিত বিহুগীত, বিহুনাম, ভঠেলি, পাউৰা, হুঁচৰি,

বৈসাগু, ছাথাৰ গীত, ছগ্রাামিছাৱা আদি লোকগীত। এই গীতপদসমূহৰ লগত নৃত্য জড়িত। মনসা পূজাত ওজাপালি নামৰ এক অর্দ্ধ-নাটকীয় পৰিৱেশ্য অনুষ্ঠান মনসা বা বিষহৰীৰ মহিমা প্রকাশক গীত। অজনজাতীয় অসমীয়া সমাজত জন্ম, নামকৰণ, অন্নপ্রাসন, চূড়াকৰণ, তোলনী, উপনয়ন, আগবিয়া, পাছবিয়া, পোহন বিয়া আদিত গীত পৰিৱেশন কৰে। পাঁচালী বা পাঁচালী সঙ্গীতৰ বিবিধ ভাগসমূহতো গীত-নৃত্য পৰিৱেশন কৰে।

অসমীয়া লোকসংস্কৃতিত ওজাপালি এক বিশেষ লোক-পৰিৱেশ্য কলা। কথক আকৌ এজন বা দুজন বা কেইবাজনো গায়কৰ সমষ্টিত মূল মহাকাব্য বা পুৰাণৰ কাহিনী, গীত, নৃত্য আৰু বাদ্যযন্ত্রৰ সহায়ত দর্শক শ্রোতাৰ আগত আবৃত্তি কৰে, অর্থাৎ কথকে বর্ণনাকাৰী, আলোচনাকাৰী, ব্যাখ্যাকাৰীৰ ভূমিকা পালন কৰে।অসমীয়া ওজাপালি গীতক ব্যাস সঙ্গীত বা ওজাপালি, ৰামায়ণ গোৱা ওজাপালি, ভাউৰীয়া ওজাপালি, দুর্গাবৰী ওজাপালি, সত্রীয়া ওজাপালি, পাঞ্চালী ওজাপালি আৰু দুলড়ী ওজাপালিত ভাগ কৰিছে আৰু মহাকাব্য অনুসৰি ওজাপালিৰ আকৌ কেইটামান উপশ্রেণী পোৱা যায়— ৰংগোৱা ওজাপালি, বিষহৰী গীত, মাৰে পূজাৰ গান, পদ্মা পুৰাণৰ গান, তুকুৰীয়া ওজাপালি, গীতালু গীত আৰু ৰাখোৱাল গীত।

- **পুতলাভিনয় ঃ** অসমীয়া লোক-পৰিৱেশ্য কলাৰ এক বিশেষ অনুষ্ঠান হ'ল পুতলাভিনয়। পুতলাভিনয়ৰ চাৰিটা ভাগ— সুতাৰে পৰিচালনা কৰা পুতলা, ছায়া পুতলা, লাঠিৰে পৰিচালনা কৰা পুতলা আৰু হাতেৰে পৰিচালনা কৰা পুতলা। অসমীয়া পুতলাভিনয়ত— সীতাহৰণ, মৰীচবধ, জটায়ুবধ, বালিবধ, সত্যবান সাৱিত্রী, বেউলা-লখিন্দৰ আদি নাট প্রস্তুত কৰা হয়। এই নাট মুখ পৰম্পৰাত প্রচলিত। পুতলাভিনয় সাধাৰণতে ৰাতি অনুষ্ঠিত হয় আৰু এই অভিনয় ডেৰ-দুই ঘণ্টাৰ ভিতৰত শেষ হয়।
- **ঢুলীয়া ভাউৰা বা ভাইৰা ঃ** অসমীয়া লোক-পৰিৱেশ্য কলাৰ অন্যতম কলা কামৰূপৰ ঢুলীয়া ভাইৰা। পৌৰাণিক কাহিনীৰ লগত জড়িত আৰু সমকালীন সমাজৰ সামাজিক আচৰণাদিক তীব্রভাৱে ব্যঙ্গ আৰোপ কৰি অভিনয় কৰা হয়। গোটেই ৰাতিটো একেৰাহে ঢোল বজাই নৃত্য গীত অনুষ্ঠান কৰা জটিল যদিও এই নাট্যানুষ্ঠানে এই পথ প্রশস্ত কৰি তোলে। ঢুলীয়াৰ লগত জড়িত অভিনয়ত পাত্র-পাত্রীয়ে মুখা ব্যৱহাৰ কৰে। কাহিনীবোৰ হ'ল— খটাসুৰ বধ, সীতাহৰণ, অন্ধমুণিৰ অভিশাপ, অভিমন্যু বধ, কুৰুক্ষেত্র যুদ্ধ, কর্ণবধ, সীতাৰ সয়ম্বৰ, লৱকুশৰ যুদ্ধ; এইবোৰৰ উপৰিও চীন ভাৰতৰ যুদ্ধ, জয়মতী আদি ঐতিহাসিক বিষয়বস্তুক লৈও অভিনয় কৰে। ঢুলীয়া ভাইৰাত সামাজিক ঘটনাৰ ওপৰতো নাট্যকাহিনী প্রস্তুত কৰে— বুঢ়াৰ বিয়া, চোৰ পুলিচ ইত্যাদি।
- **কুশান গান ঃ** ৰামায়ণৰ কথাকতাত কুশান গানৰ জন্ম হয়। কুশান গান অনুষ্ঠিত হয়

বিভিন্ন পূজা উপাসনাৰ প্ৰসঙ্গত। গোৱালপাৰাৰ ৰাজবংশীসকলৰ মাজত এই অনুষ্ঠান প্ৰত্যক্ষ কৰা হয়। মূল গীদালে ভূনি, চোলা, চাদৰ আদি লয়। পালিসকলেও ভূনি, চোলা ব্যৱহাৰ কৰে আৰু দোৱাৰীয়ে কঁকালত আঠুমুৰীয়া ভূনি পিন্ধে আৰু কান্ধত গামোচা লয়। বায়নসকলে ধুতী চোলা পিন্ধে। ছকৰীসকলে শাৰী পাতি নৃত্য কৰে। দোতৰা বজায়, খোল-তাল-জুৰি আদিৰে কাহিনী গীত পৰিৱেশন কৰে।

- **ভাৰী গান ঃ** ভাৰী শব্দৰ অর্থ পুৰণি অসমীয়া আৰু পুৰণি বাংলাত ওজন বেছি। ঘাইকৈ পাতি ৰাভা সম্প্ৰদায়ৰ লোকসকলৰ মাজত আজিও ভাৰী গানৰ অভিনয় কৰা দেখা যায়। ইয়াৰ উল্লেখযোগ্য বৈশিষ্ট্য হৈছে মুখাৰ ব্যৱহাৰ। সাধাৰণতে দেৱী চৰিত্ৰ বা মানৱী চৰিত্ৰই মুখা ব্যৱহাৰ নকৰে; দৈত্য, দানৱ, ৰাক্ষস, হনুমান, জাম্বুৱন্ত আদি জীৱজন্তুৰ প্ৰতিনিধিত্বমূলক চৰিত্ৰবিলাকেহে মুখা ব্যৱহাৰ কৰে। ভাৰীগান মঞ্চস্থ হয় মুকলি ঠাইত ৰভাৰ তলত। মূল গায়কজন মূল গীদাল বা গাঁৱলীয়া নামে জনাজাত। ২০-২৫জন ভাওৰীয়া থাকে। খুলীয়াই যুদ্ধৰ ছেৱৰ বাহিৰে ১২টা ছেও বা বোল প্ৰদৰ্শন কৰে। প্ৰসাধনত পিঠাগুৰি, চুন, সেন্দূৰ, হালধী, ছাই আদি ৰং সানে। বোৱা চুৰীয়া পিন্ধে। মূল গায়কে ডিঙিত ফুলাম গামোছা লয়। মহিলাসকলে ৰাভা নাৰীৰ পোছাক পৰিধান কৰে। ভাৰী গানৰ অভিনয়ত যুদ্ধৰ বর্ণনাই প্ৰাধান্য লাভ কৰে। কৃতিবাসী ৰামায়ণ আৰু কাশীদাসী মহাভাৰতৰ পৰা ইয়াৰ কাহিনী বস্তু লোৱা হয়। আধুনিক পোহৰৰ ব্যৱস্থা নথকাৰ বাবে পাতি ৰাভা সকলে আগত আঁৰিয়া জ্বলাই অভিনয় কৰিছিল।
- **খুলীয়া ভাউৰীয়া ঃ** খুলীয়া ভাউৰীয়াৰ ভাৱৰীবিলাক হ'ল ৰাম, লক্ষণ, ভৰত, শত্ৰুঘ্ন, দশৰথ, ৰাৱণ, বিভীষণ, কৌশল্যা, সীতা, যুধিষ্ঠিৰ, ভীম, অর্জুন, নকুল, সহদেৱ, ভীষ্ম, দ্ৰোণ, দুর্য্যোধন, বিৰাট, দ্ৰৌপদী, কুন্তী, সুভদ্ৰা, খটাসুৰ, বঘাসুৰ, লৱ-কুশ, বাল্মিকী, বশিষ্ঠ ইত্যাদি। অসমীয়া লোক-পৰিৱেশ্য কলাৰ নাটবোৰ মানুহৰ মুখে মুখেই প্ৰচলিত আছিল। এতিয়া ইয়াৰ লিখিত ৰূপ পোৱা যায়। নাটবোৰ এনে ধৰণৰ— লৱণ দৈত্যবধ, লক্ষণৰ শক্তিশেল, হৰিশ্চন্দ্ৰ উপাখ্যান, ৰাৱনবধ, খটাসুৰ বধ, দ্ৰৌপদীৰ স্বয়ম্বৰ, বঘাসুৰ বধ, পাণ্ডৱৰ বনবাস, দুশাসন বধ, ভীষ্মৰ শৰশয্যা, কালকুঞ্জশোষক বধ ইত্যাদি *ৰামায়ণ-মহাভাৰত* আশ্ৰিত কাহিনী খুলীয়া ভাউৰীয়াৰ কাহিনী। কৃতিবাসী *ৰামায়ণ* আৰু কাশীবাসী *মহাভাৰতৰ* কাহিনীও বিদ্যমান। খুলীয়া ভাউৰীয়াৰ অভিনেতা আৰু দর্শক উভয়ে গএণ ৰাইজ। সমাজৰ বিভিন্ন পৰিস্থিতিত এই নাটৰ অভিনয় হয়। বিভিন্ন ঋতুকালীন, সংস্কাৰমূলক আৰু পঞ্জিকা আশ্ৰয়ী, উৎসৱ-অনুষ্ঠান, পূজা-পাতলৰ প্ৰসঙ্গত খুলীয়া অভিনয় অনুষ্ঠিত হয়। ইয়াৰ বাবে স্থায়ী মঞ্চৰ প্ৰয়োজন নাই। অকল বহুৱা চৰিত্ৰই নহয়; আন আন চৰিত্ৰসমূহৰ বচন আৰু কার্যৰ জৰিয়তে হাস্যৰস প্ৰকাশৰ প্ৰৱণতা প্ৰকাশ পায়। খুলীয়া নাটকত দুখ বিষাদ অশ্রু থাকিলেওমুঠতে সমগ্ৰ নাটখনেই যেন হাস্য, ব্যঙ্গ মিলনান্দৰ ভাববিশিষ্ট।

খুলীয়া অনুষ্ঠান ৰাতি দহমান বজাৰ পৰা আৰম্ভ হৈ কাহিলী পুৱাত শেষ হয়। ইয়াৰ ভাষা স্থবিৰ নহয়; গতিশীল, পৰিৱর্তনশীল সমাজ পৰিৱর্তনৰ লগে লগে ভাষাৰো পৰিৱর্তন ঘটে। এইবিধ কলা মানুহৰ মুখ পৰম্পৰাত চলি আহিছে।

- **ধু�ৰা নাট ঃ** ধুৰা নাট বা ভাওনা নাটত ব্রজাৱলী ভাষাৰ প্রয়োগ লক্ষ্য কৰা নাযায়, পুৰণি অসমীয়া ভাষাৰ প্রয়োগহে লক্ষ্য কৰা যায়। ইয়াত গদ্যৰ ব্যৱহাৰ পোৱা নাযায়, সংলাপবোৰ পদ বা পয়াৰত পোৱা যায়। অসমীয়া লোক-পৰিৱেশ্য কলাৰ নাটসমূহ হ'ল— *খটাসুৰ বধ, বঘাসুৰ বধ, নহুষ উদ্ধাৰ, কুলাচল বধ, পাণ্ডৱৰ বনবাস, সুভদ্রা হৰণ, অভিমন্যুৰ চক্রবেহু, দ্রোণাচার্য্য বধ, শকুনিৰ প্রতিশোধ*ইত্যাদি।
- **পালাগান ঃ** অসমীয়া লোকসমাজত প্রচলিত পালা গানৰ ওজা বা সূত্রধাৰ বা গীদাল নাথাকে; থাকে বিবেক নামৰ এটি চৰিত্র। যাত্রাত পুৰুষ সমাজৰ পৰা বিবেক হয়। কিন্তু পালাগানত বিবেকক নির্বাচন কৰা হয় স্ত্রী সমাজৰ পৰা। সাধাৰণতে তেওঁ অকুমাৰী হোৱা উচিত। বিবেক চৰিত্রটোৱে হালধীয়া গ্রাউন ফ্রক পৰিধান কৰে। দুই ভৰিত ঘুগুৰা বান্ধি লোৱা দেখা যায়, মূৰৰ চুলি আৰু দেহটো আবুৰ কৰি এখন হালধীয়া চাদৰ ব্যৱহাৰ কৰে।বিবেকে গীত নৃত্যৰ জৰিয়তে মঞ্চনির্দেশ কৰে আৰু কোন চৰিত্রই কাৰ পিছত কি ক'ব, কি নক'ব ইত্যাদিৰ নির্দেশ দিয়ে। কোনো চৰিত্রৰ অন্তর্দ্বন্দ্বৰ মুহূর্তত বিবেকে সজ উপদেশ দিয়ে। পালাগানৰ সংলাপবোৰ স্পষ্ট, চমু, সৰল আৰু প্রত্যক্ষ।জটিলতা আৰু অস্পষ্টতা পালাগানত নাই। পালাগানো খোলা মঞ্চত অভিনীত হয়। অভিনয়ত চৰিত্রবিলাকে অস্ত্র-শস্ত্রৰ ভিতৰত ধনু-কাড় আৰু তৰোৱাল ব্যৱহাৰ কৰা দেখা যায়। বাদ্যশিল্পীসকল হাৰমনিয়াম বাদক, তবলা বাদক, ঢোল বাদক, মঞ্জৰি বা সৰুতাল বাদক। বাদ্যশিল্পী, কণ্ঠশিল্পী আৰু বাদ্যযন্ত্রৰ সৈতে দলটোক সাধাৰণভাৱে 'আচৰ' বোলে। অভিনয় আৰম্ভ হয় এটা গণেশ বন্দনাৰে। লোকনাটৰ দৰে পালানাটতো চৰিত্রবিলাকে নিজেই গীত গায়। পালানাটৰ অভিনয় চতুঃপ্রকাৰ অভিনয়ৰ সমষ্টি। পালানাটৰ ভাষা লোকজীৱনৰ ভাষা।
- **অঙ্কীয়া নাট ঃ** মহাপুৰুষ শ্রীমন্ত শঙ্কৰদেৱ অঙ্কীয়া নাটৰ জন্মদাতা। তেওঁৰ লগতে মাধৱদেৱ আৰু পৰৱর্তী সন্ত মহন্তসকলে নাট লিখে।শঙ্কৰদেৱে লিখা অঙ্কীয়া নাটক ছয়খন। মাধৱদেৱে লিখা নাটবোৰক ঝুমুৰা বুলি কোৱা হয়।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন নং ১ ঃ অসমীয়া লোকসংস্কৃতিৰ চমু পৰিচয় আগবঢ়াওক। (২৫০টা শব্দৰ ভিতৰত লিখক)

প্রশ্ন নং ২ ঃ অসমীয়া লোকসংস্কৃতিক কি দৰে শ্রেণীবিভাজন কৰা হৈছে? (২৫০টা

শব্দৰ ভিতৰত লিখক)

প্ৰশ্ন নং ৩ ঃ অসমীয়া লোকসংস্কৃতিৰ মৌখিক সাহিত্য বা বাচিক কলাৰ এটি চমু পৰিচয় আগবঢ়াওক। (২৫০টা শব্দৰ ভিতৰত লিখক)

প্ৰশ্ন নং ৪ ঃ অসমীয়া লোকসংস্কৃতিৰ ভৌতিক সংস্কৃতিৰ দিশ কেইটা উল্লেখ কৰক। (২৫০টা শব্দৰ ভিতৰত লিখক)

প্ৰশ্ন নং ৫ ঃ অসমীয়া লোকসংস্কৃতিৰ সামাজিক লোকাচাৰ কাক বোলে? সামাজিক লোকচাৰ সম্পৰ্কে এটি আলোচনা আগবঢ়াওক। (২৫০টা শব্দৰ ভিতৰত লিখক)

প্ৰশ্ন নং ৬ ঃ অসমীয়া লোকসংস্কৃতিৰ লোক-পৰিৱেশ্য কলাৰ বিভিন্ন দিশসমূহৰ চমু পৰিচয় দিয়ক। (২৫০টা শব্দৰ ভিতৰত লিখক)

২.৫ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

- অসমীয়া লোকসংস্কৃতিৰ চমু পৰিচয় লাভ কৰিলোঁ।
- অসমীয়া লোকসংস্কৃতিৰ শ্ৰেণী বিভাজনৰ বিভিন্ন দিশৰ বিষয়ে অৱগত হ'লোঁ।
- অসমীয়া মৌখিক সাহিত্য, ভৌতিক সংস্কৃতি, সামাজিক লোকাচাৰ আৰু লোক-পৰিৱেশ্য কলাৰ মাধ্যমেৰে লোকসংস্কৃতিৰ দিশসমূহৰ বিষয়ে ধাৰণা লাভ কৰিলোঁ।
- অসমীয়া লোকসংস্কৃতিৰ বিভিন্ন শ্ৰেণীসমূহে লোকজীৱনৰ আচাৰ-ব্যৱহাৰ, কলা-সংস্কৃতিক কেনেদৰে প্ৰতিফলিত কৰিছে সেই বিষয়ে অৱগত হ'লোঁ।

২.৬ অধিক জানিবলৈ

১) গগৈ, লীলা (১৮৮২); *অসমৰ সংস্কৃতি*; যোৰহাট।

২) বৰদলৈ, নিৰ্মলপ্ৰভা (২০০৪); *অসমৰ লোকসংস্কৃতি*; গুৱাহাটী ঃ বীণা লাইব্ৰেৰী।

৩) বৰুৱা, বিৰিঞ্চি কুমাৰ (১৯৮৯); *অসমত লোকসংস্কৃতি*; গুৱাহাটী ঃ বীণা লাইব্ৰেৰী।

৪) ভট্টাচাৰ্য্য, প্ৰমোদ চন্দ্ৰ (সম্পা.) (১৯৬২); *অসমৰ জনজাতি*; গুৱাহাটী ঃ লয়াৰ্ছ বুক ষ্টল।

৫) শৰ্মা দলৈ, হৰিনাথ (২০০৩); *বাৰেৰৱণীয়া অসম*; পদ্মপ্ৰিয়া লাইব্ৰেৰী।

৬) শৰ্মা, নবীন চন্দ্ৰ (১৯৮৯); *অসমীয়া লোকসংস্কৃতিৰ আভাস*; পাণবজাৰ গুৱাহাটী ঃ বাণী প্ৰকাশ।

৭) শৰ্মা, নবীন চন্দ্ৰ (২০০৯); *অসমৰ সাংস্কৃতিক ইতিহাস*, (দ্বিতীয় খণ্ড); অসম সাহিত্য সভা, যোৰহাট।

৮) শৰ্মা, শশী (১৯৯৩); *অসমৰ লোকসাহিত্য*; গুৱাহাটী ঃ ষ্টুডেণ্টচ ষ্টোৰ্হ।

৯) ৰাজবংশী, পৰমানন্দ (সম্পা.) (২০০৩); *অসমীয়া জাতি আৰু সংস্কৃতি*; অসমীয়া বিভাগ,

প্ৰাগ্‌জ্যোতিষ মহাবিদ্যালয়, গুৱাহাটী।

২.৭ অগ্ৰগতিৰ খতিয়ান (কেৱল ৰূপৰেখা)

১নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ অসমীয়া লোকসংস্কৃতিৰ চমু পৰিচয়।

২নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ অসমীয়া লোকসংস্কৃতিৰ শ্ৰেণী বিভাজনসমূহৰ উল্লেখ আৰু তাৰ গুৰুত্ব।

৩নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ অসমীয়া লোকসংস্কৃতিৰ মৌখিক সাহিত্যসমূহৰ পৰিচয় আৰু বিভিন্ন দিশসমূহৰ চমু উল্লেখ।

৪নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ অসমীয়া লোকসংস্কৃতিৰ ভৌতিক সংস্কৃতি সম্পৰ্কে আলোচনা কৰিব লাগিব আৰু দিশসমূহৰ চমু পৰিচয় দিব লাগিব।

৫নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ অসমীয়া লোকসংস্কৃতিৰ সামাজিক লোকচাৰ কাক বোলে লিখিব লাগিব আৰু চমুকৈ সামাজিক লোকাচাৰৰ পৰিচয় আগবঢ়াব লাগিব।

৬নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ অসমীয়া লোকসংস্কৃতিৰ লোক-পৰিৱেশ্য কলা কাক বোলে লিখি লাগিব আৰু দিশসমূহৰ চমু পৰিচয় দিব লাগিব।

২.৮ আৰ্হি প্ৰশ্ন

প্ৰশ্ন ১ ঃ অসমীয়া লোকসংস্কৃতিৰ বিষয়ে এটি আলোচনা আগবঢ়াওক।

প্ৰশ্ন ২ ঃ অসমীয়া লোকসংস্কৃতিৰ শ্ৰেণীবিভাজন সম্পৰ্কে এটি আলোচনা আগবঢ়াওক।

প্ৰশ্ন ৩ ঃ অসমীয়া লোকসংস্কৃতিৰ অন্তৰ্গত মৌখিক সাহিত্য বা বাচিক কলাৰ বিষয়ে এটি প্ৰবন্ধ যুগুত কৰক।

প্ৰশ্ন ৪ ঃ অসমীয়া লোকসংস্কৃতিৰ অন্তৰ্গত ভৌতিক সংস্কৃতিৰ দিশসমূহ আলোচনা কৰক।

প্ৰশ্ন ৫ ঃ সামাজিক লোকাচাৰ কাক বোলে? সামাজিক লোকাচাৰ সম্পৰ্কে এটি আলোচনা আগবঢ়াওক।

প্ৰশ্ন ৬ ঃ অসমীয়া লোকসংস্কৃতিৰ অন্তৰ্গত এটা উল্লেখযোগ্য ভাগ হৈছে লোক-পৰিৱেশ্য কলা। লোক-পৰিৱেশ্য কলাৰ বিভিন্ন উপাদানৰ মাজেদি লোক জীৱনৰ কি কি দিশ ফুটি উঠা পৰিলক্ষিত হয়?

*** ***** ***

অধ্যায় ৩ ঃ বৰ অসম ঃ সমন্বয় আৰু সমাহৰণ

অধ্যায় গাঁথনি

৩.১ উদ্দেশ্য

৩.২ পৰিচয়

৩.৩ অসম নামৰ উৎপত্তি

৩.৪ অসমৰ ভৌগোলিক অৱস্থিতি

৩.৫ সমন্বয় আৰু সমাহৰণ

- ৩.৫.১ অসমৰ জনগাঁথনি
- ৩.৫.২ ভাষা আৰু সাহিত্য
- ৩.৫.৩ ধর্ম
- ৩.৫.৪ উৎসৱ-পার্বণ
- ৩.৫.৫ সামাজিক লোকাচাৰ
- ৩.৫.৬ খাদ্য
- ৩.৫.৭ সাজপাৰ
- ৩.৫.৮ অলঙ্কাৰ
- ৩.৫.৯ সঙ্গীত
- ৩.৫.১০ পৰিৱেশ্য কলা

৩.৬ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

৩.৭ অধিক জানিবলৈ

৩.৮ অগ্রগতিৰ খতিয়ান (কেৱল ৰূপৰেখা)

৩.৯ আৰ্হি প্রশ্ন

৩.১ উদ্দেশ্য

এই অধ্যায়টি অধ্যয়ন কৰি আপুনি—

- ‘বৰ-অসম’ৰ স্বৰূপ উপলব্ধি কৰিব পাৰিব
- ‘বৰ-অসম’ৰ ৰাজনৈতিক আৰু ভৌগোলিক স্থিতি সম্পর্কে ধাৰণা কৰিব পাৰিব
- ‘সমন্বয়’ প্রক্রিয়াৰ বিষয়ে আলোচনা কৰিব পাৰিব
- অসমীয়া সংস্কৃতিত সমন্বয় প্রক্রিয়াৰ অন্তর্নিহিত গুৰুত্ব ব্যাখ্যা কৰিব পাৰিব
- ‘সমাহৰণ’ সম্পর্কে ধাৰণা লাভ কৰিব পাৰিব
- সংস্কৃতিৰ সমন্বয়ত সমাহৰণ প্রক্রিয়াৰ গুৰুত্ব সম্পর্কে জানিবলৈ সক্ষম হ’ব
- সাংস্কৃতিক বিনিময় আৰু সমাহৰণৰ অস্তিত্বৰ বিষয়ে জানিব পাৰিব
- সংস্কৃতি গ্রহণ আৰু সাংস্কৃতিক উত্তৰাধিকাৰ সম্পর্কে স্পষ্ট ধাৰণা লাভ কৰিব পাৰিব।

৩.২ পৰিচয়

'অসমীয়া সংস্কৃতি' পাঠ্যবিষয়ৰ অন্তর্গত এইটো চতুর্থ অধ্যায়। 'বৰ অসম ঃ সমন্বয় আৰু সমাহৰণ' নামৰ এই অধ্যায়টো পাঠ্যবিষয়ৰ এটা অতি তাৎপর্যপূর্ণ অধ্যায়। ইয়াৰ পূর্বৰ তিনিটা অধ্যায়ত সংস্কৃতিৰ স্বৰূপ বিচাৰ কৰাৰ লগতে অসমীয়া লোকসংস্কৃতিৰ পৰিচয় তথা লোকসংস্কৃতিৰ শ্রেণীবিভাজন সম্পর্কে অধ্যয়ন কৰিলে। সেই তিনিওটা অধ্যায়ৰ লগত এই অধ্যায়টোৰ সম্পর্ক আছে। এই অধ্যায়টোৰ আলোচনাই পাঠ্যবিষয়ৰ অন্তর্গত পৰৱর্তী অধ্যায়কেইটাৰ আলোচনা সুগম কৰি তুলিব। এই অধ্যায়টোত মূলতঃ 'বৰ অসম'ৰ ধাৰণাটোৰ লগত শিক্ষার্থীক পৰিচয় কৰাই দিবলৈ চেষ্টা কৰা হৈছে। তাৰ লগতে 'সমন্বয়' আৰু 'সমাহৰণ' এই দুটা পদৰ যথাযোগ্য ব্যাখ্যা আগবঢ়াবলৈ প্রয়াস কৰা হ'ব।

৩.৩ অসম নামৰ উৎপত্তি

'অসম' নামটো অর্বাচীন। আহোমসকলে এই দেশ শাসন কৰাৰ আগলৈকে এই বৃহৎ দেশখন প্রাগজ্যোতিষপুৰ, কামৰূপ ইত্যাদি নামেৰে জনাজাত আছিল। ইতিহাসৰ বিভিন্ন ক্ষণত বৃহত্তৰ প্রাগজ্যোতিষপুৰ কামৰূপৰ সীমাই বর্তমান অসম ভূখণ্ডৰ লগতে পশ্চিমবঙ্গ, বিহাৰ, ওড়িসা, নেপাল, বাংলাদেশ আদিৰ কিছু অংশ সামৰি বিস্তৃতি লাভ কৰিছিল। পুৰণি প্রাগজ্যোতিষ-কামৰূপৰ সীমা-নির্দ্ধাৰক হিচাপে কৰতোৱা নদীৰ উল্লেখে এই কথা উপলব্ধিত সহায় কৰে। *কালিকাপুৰাণ, যোগিনীতন্ত্র* প্রভৃতি পুৰণি গ্রন্থত নেপালৰ কাঞ্চন প্রদেশৰ পৰা ব্রহ্মপুত্রৰ সঙ্গম স্থললৈ, উত্তৰে কঞ্জুগিৰি আৰু পশ্চিমে কৰতোৱালৈ এই দেশৰ বিস্তৃতিৰ বর্ণনা পোৱা যায়। কোচ ৰাজবংশৰ ৰাজত্বকালত গৌড় ৰাজ্য, কমতাৰাজ্য আদিয়ে কোচবিহাৰ, জলপাইগুৰি, ৰংপুৰ, দিনাজপুৰ, শ্রীহট্ট আদি প্রদেশো সামৰি লোৱা বুলি জনা যায়।

অসমৰ পুৰণি নাম আছিল প্রাগজ্যোতিষপুৰ আৰু কামৰূপ। সমুদ্রগুপ্তৰ এলাহবাদ প্রশস্তিত প্রথমে কামৰূপ নামৰ উল্লেখ পোৱা যায়। *ৰামায়ণ, মহাভাৰত*প্রভৃতি গ্রন্থত এই ভূখণ্ডক বুজাবৰ কাৰণে প্রাগজ্যোতিষপুৰ নামটো ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে। *কালিকাপুৰাণ* আৰু *যোগিনীতন্ত্র* গ্রন্থত পুৰণি কামৰূপৰ ভৌগোলিক সীমাৰেখাৰ বর্ণনা পোৱা যায়। *হৰগৌৰী সংবাদ* গ্রন্থত পুৰণি কামৰূপক চাৰিখন পীঠত ভাগ কৰি দেখুওৱা হৈছে। একোখন প্রধান নদীক সীমা ৰূপে লৈ এই পীঠসমূহৰ সীমা নির্দ্ধাৰণ কৰা হৈছে।

ক) ৰত্নপীঠ— কৰতোৱা নদীৰ পৰা সোণকোষ নদীলৈকে।

খ) কামপীঠ— সোণকোষৰ পৰা কপিলী নদীলৈকে।

গ) স্বর্ণপীঠ— পুষ্পিকাৰ পৰা ভৈৰৱী নদীলৈ, আৰু

ঘ) সৌমাৰপীঠ— ভৈৰৱীৰ পৰা দিকৰাই নদীলৈ।

অসম নামৰ উৎপত্তি সম্পর্কত বিভিন্ন মত পোৱা যায়। অসম দেশ খলা-বমা, অসমান, পর্বত পাহাৰ আদিৰে আগুৰা। অসমান অর্থত অসম হোৱা বুলি কোনো কোনোৱে মত দাঙি ধৰা

দেখা যায়। গতিকে অসম ভূখণ্ড নৈ, জান-জুৰি, পর্বত-পাহাৰেৰে অসমান হোৱা বাবেই ইয়াৰ নাম অসম হ'ল। সকলো দিশৰ পৰা অতি মৰমৰ, প্রাকৃতিক সৌন্দর্যৰ ভৰপূৰ অতি বিনন্দীয়া এই জন্মভূমি অসমত আহোমসকলে ৰাজত্ব কৰাৰ পৰাই (১২২৮-১৮২৬ খ্রী.) আহোম শব্দৰ পৰা পাছলৈ অসম নামৰ উৎপত্তি হোৱা বুলিও মতবাদ প্রচলিত আছে।

সংস্কৃতত 'অ-সম' শব্দটোৰ অর্থ অদ্বিতীয় (Unique) বা প্রতিদ্বন্দ্বীহীন। বাণীকান্ত কাকতিয়ে মত প্রকাশ কৰে যে 'আসাম' শব্দৰ জন্ম হৈছে যাৰ সমান কোনো নাই যে অপৰাজিত বুজাবলৈ। বৈচিত্রময় ঐক্যৰে ভৰপূৰ উত্তৰ-পূব ভাৰতৰ প্রধান ৰাজ্য Assam নামটো শেহতীয়াভাৱে Asom হিচাপেও গ্রহণ কৰা হৈছে।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন নং ১ ঃ পুৰণি অসমত কেইখন পীঠ আছিল আৰু কি কি? (১০০টা শব্দৰ ভিতৰত লিখক)

৩.৪ অসমৰ ভৌগোলিক অৱস্থিতি

অসমৰ ভৌগোলিক অৱস্থিতি হিচাপে দেশখন ভাৰতৰ পূব প্রান্তত অৱস্থিত। ভৌগোলিক অৱস্থান অনুসৰি অসম ৯০ ডিগ্রী পূব দ্রাঘিমাৰ পৰা ৯৭ ডিগ্রী পূব দ্রাঘিমালৈ আৰু ২৪ ডিগ্রী উত্তৰ অক্ষাংশৰ পৰা ২৮ ডিগ্রী উত্তৰ অক্ষাংশত অৱস্থিত। অসমৰ উত্তৰে ভূটান আৰু অৰুণাচল প্রদেশ; পূবে অৰুণাচল নগালেণ্ড আৰু মণিপুৰ, পশ্চিমে বাংলাদেশ আৰু পশ্চিমবঙ্গ; দক্ষিণে মিজোৰাম, ত্রিপুৰা আৰু মেঘালয় ৰাজ্য অৱস্থিত। অসমৰ মুঠ মাটিকালি ৭৮,৪৩৮ বর্গকিলোমিটাৰ।

প্রাকৃতিকভাৱে অসমক প্রধানকৈ তিনিটা ভাগত বিভক্ত কৰিব পাৰি। উত্তৰত পূবা-পশ্চিমাকৈ (ক) ব্রহ্মপুত্র উপত্যকা, দক্ষিণত (খ) বৰাক উপত্যকা আৰু এই দুই উপত্যকাৰ মাজত (গ) কার্বি আংলং আৰু উত্তৰ কাছাৰৰ পাহাৰীয়া অঞ্চল।

অসমৰ মাটিকালি বা আয়তন মুঠ ৭৮,৪৩৮ বর্গ কিলোমিটাৰ আৰু ইয়াৰ বনাঞ্চলৰ পৰিমাণ মুঠ ২৫,৯৭৭ বর্গ কিলোমিটাৰ। এই দেশৰ জলবায়ু গৰম আৰু সেমেকা মৌচুমী জলবায়ু। গড় তাপমাত্রা গ্রীষ্মকালত গড়ে ৩০° ডিগ্রী চেলচিয়াচ আৰু শীতকালত গড়ে ১৬° চেলচিয়াছ। অসমত গড় হিচাপত বছৰি ১৭৮ চেন্টিমিটাৰৰ পৰা ৩০৫ চেন্টিমিটাৰলৈ বৰষুণ হয়। অসমৰ প্রধান ভাষা অসমীয়া যদিও বৰাক উপত্যকাত প্রধান ভাষা বাংলা। অসমৰ বর্তমানৰ ৰাজধানী দিছপুৰ (গুৱাহাটী)। ১৯৭৪ চনত তদানীন্তন মুখমন্ত্রী শৰৎ চন্দ্র সিংহৰ দিনত চিলঙৰ পৰা অসমৰ ৰাজধানী দিছপুৰলৈ স্থানান্তৰ কৰা হয়। ২০১১ চনৰ লোকপিয়ল অনুসৰি অসমৰ মুঠ জনসংখ্যা ৩,১২,০৫,৫৭৬ জন।

অসমৰ বর্তমান স্বাক্ষৰতাৰ হাৰ ৭১.১২ শতাংশ। ইয়াৰে পুৰুষৰ হাৰ ৭৭.৮৫ শতাংশ আৰু মহিলাৰ হাৰ ৬৬.২৭ শতাংশ। অসমত বর্তমান ৩২ খন জিলা আৰু ৮০টা মহকুমা আছে।

অসমীয়া সংস্কৃতিৰ বিষয়ে জানিবলৈ হ'লে 'বৰ অসম' সম্পৰ্কে স্পষ্ট ধাৰণা থাকিব লাগিব। মহাবাহু ব্ৰহ্মপুত্ৰ যেনেদৰে বিভিন্ন-উপনদীৰ সমন্বিত ৰূপত আত্মপ্ৰকাশ কৰি অসমৰ মাজভাগেদি পূবৰ পৰা পশ্চিমলৈ ধাৰমান হৈ বঙ্গোপসাগৰত পৰিছেগৈ, অনুৰূপভাবে অসমীয়া সংস্কৃতিও বিভিন্ন জাতি-জনগোষ্ঠীৰ সাংস্কৃতিক বিনিময়, সংস্কৃতি গ্ৰহণ আৰু সমন্বয়ৰ পৰিণতিত সৃষ্টি হৈছে। সেয়ে বৰ অসমৰ সংস্কৃতি দৰাচলতে বৃহত্তৰ ভাৰতীয় সংস্কৃতিৰ পূৰ্বোত্তৰৰ এক পৰিপূৰ্ণ সংস্কৰণত পৰিণত হৈছে।

বৰ অসমে আধুনিক কালছোৱাৰ সাম্প্ৰতিক ভৌগোলিক ভূখণ্ডৰ পৰিৱৰ্তে স্বাধীনতাৰ পূৰ্বকালৰ বা সমসাময়িক বৃহত্তৰ ভূখণ্ডৰ প্ৰতীক তাৎপৰ্য বহন কৰিছে; য'ত অসম, মেঘালয়, মণিপুৰ, ত্ৰিপুৰা, মিজোৰাম, নগালেণ্ড আৰু অৰুণাচল প্ৰদেশকো সামৰি লৈছে।

আমাৰ অধ্যয়নৰ উদ্দেশ্য হৈছে ইতিহাসৰ বিভিন্ন সময়ত এই দেশলৈ প্ৰব্ৰজিত হোৱা জনগণৰ আদান-প্ৰদান, বিনিময় আৰু সংস্কৃতি-গ্ৰহণৰ যোগেদি কেনেদৰে সমন্বয় আৰু সমাহৰণৰ মাজেদি বৃহত্তৰ অসমীয়া জাতিগঠন সম্ভৱ হৈ উঠিছে, সেই বিষয়ে অৱগত কৰোৱা।

'বৰ অসম' বুলি কওঁতে বৰ্তমানৰ ভৌগোলিক তথা ৰাজনৈতিক সীমাৰ অতিৰিক্তভাৱে অৰুণাচল, মণিপুৰ, মেঘালয়, ত্ৰিপুৰা, নগালেণ্ড, মিজোৰাম প্ৰভৃতিক সামৰি লৈ বৰ অসমৰ কথা কোৱা হৈছে। অসমীয়া সংস্কৃতি দৰাচলতে এই বৃহৎ অঞ্চলটোৰ সমন্বয়ৰ সংস্কৃতি। বিভিন্ন জাতি, জনগোষ্ঠী, সম্প্ৰদায়ৰ মিলনভূমি উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলেই দৰাচলতে বৰ অসম। এই বৃহত্তৰ অঞ্চলটোলৈ খাদ্য, জনবসতি, ব্যৱসায়-বাণিজ্য, পশুপালন, চিকাৰ, কৃষিভূমিৰ সন্ধান আৰু অন্যান্য ৰাজনৈতিক, সামাজিক, ধৰ্মীয় আৰু অৰ্থনৈতিক দিশৰ যি বিনিময় ঘটিল, তাৰ আধাৰতেই বৰ অসমৰ সংস্কৃতিৰ বৰভেটি নিৰ্মিত হৈছে।

এই আলোচনাত বৰ অসমৰ সংস্কৃতি গঢ়ি তোলাত সমন্বয় আৰু সমাহৰণ প্ৰক্ৰিয়াই কেনেদৰে প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰিছে, সেই বিষয়ে আলোচনা কৰিবলৈ প্ৰয়াস কৰা হৈছে।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ২ ঃ অসমৰ ভৌগোলিক অৱস্থিতিৰ বিষয়ে চমুকৈ লিখক। (১৫০টা শব্দৰ ভিতৰত লিখক)

৩.৫ সমন্বয় আৰু সমাহৰণ

সংস্কৃতি হৈছে এটা জাতি বা এখন সমাজৰ পৰা নিগৰি ওলোৱা এখন ছবি। ই মানৱ জীৱনৰ সৈতে জড়িত এটি চিৰন্তন সম্পদ। সংস্কৃতিৰ ধাৰণাটো অতি বিস্তৃত। মানুহে জীৱন-যাপনৰ স্বাৰ্থত ইজনে-সিজনৰ সৈতে মিলিবৰ বাবে ভালেমান বিষয়ত আদান-প্ৰদান আৰু বিনিময় কৰে। ফলত পাৰস্পৰিক ৰীতি-নীতি, বিশ্বাস-পৰম্পৰা, আদৰ্শ আদিৰ লগতে স্থাপত্য, ভাস্কৰ্য, চিত্ৰকলা, সঙ্গীত, সাহিত্য, সাজপাৰ, অলঙ্কাৰ, আহাৰ-বিহাৰ, প্ৰভৃতি বিভিন্ন দিশত যুগ যুগ ধৰি আদান-প্ৰদান

আৰু বিনিময়ৰ যোগেদি ভাৰতীয় সংস্কৃতিয়ে বিকশিত ৰূপ লাভ কৰিছে। দৰাচলতে ভাৰতীয় সংস্কৃতি বিভিন্ন জনগোষ্ঠীৰ সংমিশ্রণ আৰু সমন্বয়ৰ পৰিণতি। অসমীয়া সংস্কৃতিও তাৰ ব্যতিক্রম নহয়।

দৰাচলতে সমন্বয় ঘটা ঐতিহাসিক প্রক্রিয়া। যুগ যুগ ধৰি অসমৰ বুকুলৈ বিভিন্ন জনগোষ্ঠীৰ মানুহৰ প্রব্রজন ঘটিছে। আর্য্য আৰু আর্য্যভিন্ন জনগোষ্ঠীৰ এনে প্রবাহমান ধাৰাৰ বাবেই অসমৰ সংস্কৃতিয়ে বর্ণাঢ্য ৰূপ লাভ কৰিছে। 'কিৰাত, কছাৰী, গাৰো, খাচি, মিৰি, যৱন কঙ্ক, গোৱাল' প্রভৃতিৰ কথা শঙ্কৰদেৱে কৈ যোৱাৰ দৰেই ৰবীন্দ্রনাথেও 'হেথায় আর্য্য হেথায় অনার্য্য, হেথায় দ্রাবিড় চীন; শক হূন দল পাঠান মোগল একদেহে হ'ল লীন' বুলি ভাৰতীয় সংস্কৃতিৰ সমন্বয়ৰ দিশটোৱেই সূচনা কৰিছে।

অসমৰ জনগোষ্ঠীৰ গাঁথনিৰ দিশলৈ লক্ষ্য কৰিলে দেখা যায় যে *ৰামায়ণ, মহাভাৰত*ৰ দিনৰে পৰা ইয়াত অষ্ট্রিক, মঙ্গোলীয়, দ্রাবিড়, প্রভৃতি বিভিন্ন নৃগোষ্ঠীয় লোকে বসবাস কৰি আহিছে। আর্য্যসকলৰ আগমন তুলনামূলকভাৱে পৰৱর্তী কালৰ। *ৰামায়ণ, মহাভাৰত* প্রভৃতি মহাকাব্যত কিৰাত বা মঙ্গোলীয় জনগোষ্ঠীৰ আবাসস্থলী হিচাপে এই দেশক চিনাক্ত কৰা হৈছে। ঘটকাসুৰ, সম্বৰাসুৰ, মহীৰঙ্গ দানৱ প্রভৃতি কিৰাতমূলীয় আছিল বুলি সমাজবিজ্ঞানীসকলে মত দাঙি ধৰিছে। ঐতিহাসিক যুগতো বর্মন বংশ, শালস্তম্ভ বংশ, পালবংশ, আহোম আৰু কোচ ৰাজবংশ, দেউৰী-চুতীয়া-জয়ন্তীয়া প্রভৃতি বিভিন্ন ৰাজবংশৰ ৰজাসকলৰ ৰাজত্বকালত অসমত যি ধৰণৰ জনগাঁথনি আছিল, তাৰ আধাৰত অনুমান কৰিব পাৰি যে অসম তথা উত্তৰ-পূব ভাৰত মূলতঃ অষ্ট্রিক, মঙ্গোলীয় আৰু দ্রাবিড় জনগোষ্ঠীৰ লোকসকলৰ প্রাচীন আৱাসস্থলী আছিল। মঙ্গোলীয় নৃগোষ্ঠীৰ অন্তর্গত বড়ো মূলীয় কোচ-মেচ-কছাৰী-জয়ন্তীয়া-চুতীয়া প্রভৃতি লোকসকলেই অসমৰ বিভিন্ন স্থানত ৰাজ্য পাতি ৰাজত্ব কৰা কথাটোৱে তেনে ধাৰণা জন্মায়।

কর্ষণ কার্যই কৃষ্টি; সংস্কৃতি তাৰ সোণালী ফচল। সংস্কৃতি স্বকীয় বর্ণ-বৈভৱেৰে সৌন্দর্যময় হৈ উঠাৰ মূলতে সমন্বয় আৰু সমাহৰণৰ গুৰুত্ব অস্বীকাৰ কৰিব নোৱাৰি। আমাৰ প্রায়বোৰ সংস্কৃতিৰ উপাদানেই ঐশ্বর্যময় হোৱাৰ মূলতেই হৈছে দীর্ঘদিনীয়া সম্প্রীতি, সমন্বয় আৰু বিনিময়ৰ ভূমিকা অস্বীকাৰ কৰিব নোৱাৰি। অসমৰ গীত-মাত, আচাৰ-নীতি, ধর্মীয় উৎসৱ আদিলৈ মন কৰিলেই কথাষাৰ অধিক স্পষ্ট ৰূপত ধৰা পৰে।

সংস্কৃতি বোঁৱতী সুঁতিৰ দৰে চিৰ প্রবাহমান। নদীৰ সুঁতিত বানপানী আহি তাৰ পাৰ ওপচায় পেলালেও ই খৰালি শুকাই যোৱাৰ দৰে সংস্কৃতিয়েও এটা সময়ত সম্পূর্ণ ঠন ধৰি কেতিয়াবা ই নিঃশ্চিহ্ন হৈ যাব পাৰে। সংস্কৃতিৰ ক্ষেত্রত আদান-প্রদান আৰু বিনিময়ে বিভিন্ন নীতিৰ আধাৰত সংস্কৃতিক সমৃদ্ধ কৰে।

যুগৰ পৰিৱর্তনৰ লগে লগে কিছুমান পুৰণি ৰীতি-নীতি পৰিৱর্তন ঘটাতো স্বাভাৱিক। পৰিৱর্তনশীল সমাজত মানুহৰ ধ্যান-ধাৰণাৰ পৰিৱর্তনৰ লগে লগে সাংস্কৃতিক পৰিৱর্তনৰো সূচনা হয়। সাংস্কৃতিক সমাহৰণে এনে পৰিৱর্তনত বিশেষ ভূমিকা গ্রহণ কৰা দেখা যায়।

বিভিন্ন সমাজৰ সংস্কৃতিৰ ৰূপ বিভিন্ন ধৰণৰ। অসমীয়া জাতি গঠন প্রক্রিয়াত আর্য্য-

আর্য্য ভিন্ন বিভিন্ন জনগোষ্ঠীৰ সাংস্কৃতিক বিনিময় আৰু সংস্কৃতি গ্রহণৰ প্রক্রিয়াৰ যোগেদি সংস্কৃতিৰ বিভিন্ন উপাদানত সমাহৰণ প্রক্রিয়া চলি আহিছে। ফলত ইয়াৰ কেতবোৰ উপাদন মূলতে কোনটো জনগোষ্ঠীৰ আছিল, তাক বিচাৰি উলিওৱাটো সহজ নহয়। প্রতিটো জনগোষ্ঠীয়েই নিজস্ব সংস্কৃতি কেৱল তেওঁলোকৰ সমাজখনৰে সৃষ্টি বুলি ডাঠি ক'ব নোৱাৰি, কিয়নো প্রব্রজনৰ ইতিহাসৰ সৈতে সংস্কৃতিৰ ইতিহাস যেনেদৰে জড়িত, তেনেদৰে আর্থ-সামাজিক আৰু ৰাজনৈতিক পৰিৱর্তনেও সংস্কৃতি গঢ়ি উঠাত অৰিহণা যোগোৱা দেখা যায়। ছশ বছৰ অসমত ৰাজত্ব কৰা আহোমসকল আদিতে চোম দেৱতাৰ উপাসক আছিল, কিন্তু পৰৱর্তী কালত হিন্দুধর্ম গ্রহণ কৰি অন্যান্য থলুৱা লোকৰ আচাৰ-নীতি গ্রহণ কৰা দেখা গ'ল। তেনেদৰে চুকাফাৰ 'সাতৰাজ মাৰি এক ৰাজ কৰা'ৰ যি নীতি, সেই নীতিৰ আধাৰত বিভিন্ন থলুৱা জনগোষ্ঠীৰ সৈতে বৈবাহিক সম্পর্ক স্থাপন কৰি, বিভিন্ন ফৈদৰ লোকক প্রশাসনীয় ব্যৱস্থাৰ সৈতে জড়িত কৰি এখনি বিশাল মানৱীয় সমাজ গঠনত দিয়া গুৰুত্বই অসমীয়া সমাজ গঠনৰ প্রক্রিয়াটো তৰান্বিত কৰিছে।

সভ্যতাৰ অগ্রগতিৰ লগে লগে বেপাৰ-বাণিজ্য, যুদ্ধ-বিগ্রহ, ধর্মপ্রচাৰ, প্রবজন প্রভৃতি প্রক্রিয়াৰ পৰিণতি স্বৰূপে সংস্কৃতিৰ সংমিশ্রণ ঘটিবলৈ ধৰিলে। অসমীয়া সংস্কৃতিত দৰাচলতে এনে সংমিশ্রণৰ পৰিণতি। এনেদৰেই ইতিহাসৰ বিভিন্ন ক্ষণত বিভিন্ন জনগোষ্ঠীয় প্রজাসকলৰ মাজত হোৱা যুদ্ধ-বিগ্রহ, সন্ধি আদিৰ উপৰিও মুছলমানৰ আক্রমণ, মানৰ আক্রমণ, স্বাধীনতাৰ পূর্বৰে পৰা চাহখেতিৰ স্বার্থত গিৰমিটীয়া পদ্ধতিৰে চাহবাগিচাৰ গছৰ বনুৱাসকলৰ আগমন, ভাৰত বিভাজনৰ পৰিণতি স্বৰূপে মৈমনসিং, চিলেট, শ্রীহট্ট, ৰংপুৰ আদিৰ পৰা প্রব্রজিত হোৱা ইচলাম আৰু হিন্দুধর্মী নাগৰিকসকলৰ লগতে ১৯৭১ চনৰ আগে-পিছে 'বাংলাদেশ'ৰ পৰা প্রব্রজিত লোকসকলৰ মাত্রাধিক্যই অসমৰ জনগাঁথনিত বিৰাট পৰিৱর্তনৰ সূচনা কৰিলে।

এনেদৰেই ইতিহাসৰ বিভিন্ন সময়ত অসমলৈ বিভিন্ন প্রদেশৰ লোকসকলৰ আগমন ঘটিছে আৰু তাৰ পৰিণতি স্বৰূপে অসমৰ থলুৱা জনগোষ্ঠীসমূহৰ সৈতে তেওঁলোকৰ বিভিন্ন ক্ষেত্রত বিনিময় আৰু আদান প্রদান ঘটিছে। এনে কাৰণতেই বিশিষ্ট শিক্ষাবিদ ক্রেইবাৰে মত প্রকাশ কৰিছে যে সংস্কৃতিৰ ঘটনা-প্রবাহৰ সৈতে ইতিহাসৰ সম্পর্ক আছে—

"In short a cultural fact is always a historical fact : and its most immediate understanding and usually the fullest understanding of it to which we can attain, is a historical one. So a large degree calling culture super organic or ... ...individual means that it yields more readily to historical interpretation than to organic psychosomatic explanations."

গতিকে, দেখা যায় যে সংস্কৃতি মানৱসৃষ্ট যদিও ই সমবেত সৃষ্টি। সামাজিক ব্যক্তি হিচাপে মানুহেই সংস্কৃতিৰ সৃষ্টি কৰে আৰু ইয়াক সজাই-পৰাই সৌন্দর্যশালী কৰি তোলে।

ভাৰতীয় সংস্কৃতিৰ এক দীঘলীয়া ইতিহাস আছে। বৈদিক যুগৰ বিশ্বাস, মূল্যবোধ আৰু আদর্শবাদ ক্রমান্বয়ে আধুনিক যুগলৈয়ো সম্প্রসাৰিত হৈছে। ভাৰতীয় সংস্কৃতি মূলতঃ একক সংস্কৃতি যদিও ই ঘাইকৈ আর্য্য, দ্রাবিড়, অষ্ট্রিক, মঙ্গোলীয় প্রভৃতি বিভিন্ন নৃগোষ্ঠীয় সংস্কৃতিৰ

সমন্বয় আৰু সমাহৰণৰ পৰিণতিত সৃষ্টি হোৱা যৌগিক ৰূপ মাথোন।

এটা সময়ত মুছলমানসকল, পাচীসকল, খ্ৰীষ্টিয়ানসকল নিজ নিজ আদৰ্শ লৈ ভাৰততে প্ৰৱেশ কৰিছিল আৰু লগত লৈ অহা নিজ নিজ সংস্কৃতিয়ে ভাৰতীয় সংস্কৃতিত কম বেছি পৰিমাণে প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰিছিল। বৰ্তমান সময়ৰ সংস্কৃতিত বিভিন্ন সমাজৰ পৰা সংস্কৃতিক উপাদান ধাৰ কৰি আধুনিক সংস্কৃতি গঢ়ি তোলাৰ এটা প্ৰক্ৰিয়া আৰম্ভ হৈছে। ভাৰতীয় সংস্কৃতিয়ে বৰ্তমান ভালেমান পশ্চিমীয়া সংস্কৃতিৰ পৰম্পৰাক আদৰি লোৱা দেখা গৈছে।

এটা সুসংগঠিত জাতি গঠনৰ কাৰণে ঐক্য আৰু সংহতিৰ প্ৰয়োজন। ঐক্য আৰু সংহতিৰ অবিহনে কোনোৱেই বৰ্তি থাকিব নোৱাৰে। এনে ঐক্য আৰু সংহতি সৃষ্টিৰ মূলতে সাংস্কৃতিক বিনিময়, আদান-প্ৰদান আৰু সংস্কৃতি-গ্ৰহণ প্ৰক্ৰিয়াই মুখ্য ভূমিকা গ্ৰহণ কৰে। অসমীয়া সংস্কৃতি দৰাচলতে দীৰ্ঘদিনীয়া সাংস্কৃতিক সমন্বয় আৰু সমাহৰণৰ পৰিণতিত সৃষ্টি হৈছে।

একোখন সমাজৰ উন্নত সংস্কৃতি আৰু নতুন ভাবধাৰাই আন এখন সমাজৰ ওপৰত প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰে। এনে নতুন ভাৱধাৰাই সমাজ জীৱন জীৱন ধাৰাৰ সৈতে মিলি সংস্কৃতিক জীৱনৰ উপযোগী কৰি তোলে। বৈদিক আৰ্য্যসকলৰ জন-প্ৰবজনে এসময়ক অসমৰ থলুৱা জনগোষ্ঠীসমূহৰ সাংস্কৃতিক জীৱনৰ ওপৰত প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰিছিল। সেইদৰে মুছলমানসকলৰ অসম আক্ৰমণৰ ফলস্বৰূপে ইছলামীয় সংস্কৃতিৰ সমলে অসমীয়া সংস্কৃতিত প্ৰৱেশ লাভ কৰিলে। আনহাতে ইংৰাজসকলৰ আগমনৰ পিছৰে পৰাই অসমীয়া সংস্কৃতিত আধুনিকতাৰ প্ৰৱেশ ঘটিল।

৩.৫.১ অসমৰ জনগাঁথনি

অসমৰ জনগাঁথনি প্ৰক্ৰিয়াটো অত্যন্ত জটিল আৰু সুদীৰ্ঘ ঐতিহাসিক ক্ৰম-পৰিৱৰ্তনৰ পৰিণতি মাথোন। অসমৰ জনবসতিৰ ঘনত্ব প্ৰতি বৰ্গকিলোমিটাৰত ৩৮৬ জন। পাহাৰ অঞ্চলতকৈ ভৈয়াম অঞ্চলত জনবসতি বেছি। ২০১১ চনৰ লোকপিয়ল অনুসৰি অসমৰ মুঠ জনসংখ্যা— ৩,১২,০৫,৫৭৬ জন। ইয়াৰে পুৰুষ ১,৫৯,৩৯,৪৪৩ জন আৰু মহিলা ১,৫২,৬৬,১৩৩ জন। অসমৰ অধিক সংখ্যক লোকেই গ্ৰাম্যাঞ্চলত বসবাস কৰে। এনে জনসংখ্যাৰ হাৰ ৮৬ শতাংশ; আনহাতে ১৪ শতাংশ লোক চহৰত বাস কৰে। অসমত মুঠ চহৰৰ সংখ্যা ২১৪ খন আৰু গাঁৱৰ সংখ্যা মুঠ ২৬,৩৯৫ খন। গাঁওসমূহ পৰিচালনাৰ বাবে মুঠ ২,২০২ খন গাঁও পঞ্চায়ত আছে।

জাতি-জনগোষ্ঠীৰ ফালৰ পৰা অসমত জনজাতীয় মূলৰ লোক প্ৰায় এক-তৃতীয়াংশ। বাকীখিনি সাধাৰণ জাতিৰ লোক। অসমত উচ্চ হিন্দু লোকৰ তুলনাত পিছপৰা আৰু অন্যান্য পিছপৰা লোকৰ সংখ্যা অধিক।

নৃগোষ্ঠীয় দৃষ্টিকোণৰ পৰা বিচাৰ কৰিলে দেখা যায় যে মঙ্গোলীয়, অষ্ট্ৰিক, দ্ৰাবিড় আৰু নৰ্ডিক প্ৰভৃতি নৃগোষ্ঠীয় লোকৰ অৱস্থিতি অসমত অধিক। অসমৰ প্ৰাচীন জনগোষ্ঠীসমূহৰ ভিতৰত অষ্ট্ৰিক, দ্ৰাবিড় আৰু মঙ্গোলীয় জনগোষ্ঠীৰ সংখ্যাই অধিক।

আর্য্যসকলৰ আগমনৰ পিছত অসমৰ জনগাঁথনিত কিছু পৰিৱর্তন সূচিত হয়।

অসমীয়া জাতিগঠনৰ প্রক্রিয়া ঐতিহাসিক বিৱর্তনৰ পৰিণতি মাথোন। পুৰণি প্রাগজ্যোতিষপুৰ কামৰূপত ৰাজত্ব কৰা বড়ো-কছাৰী জনগোষ্ঠীৰ বিভিন্ন ৰজাসকলৰ ৰাজত্বকালত অসমৰ জাতি গঠনৰ প্রক্রিয়াতো ত্বৰান্বিত হয়। বর্মন-শালস্তম্ভ-পাল-প্রভৃতি ৰাজবংশৰ ৰজাসকলৰ সমান্তৰালভাৱে অসমৰ বিভিন্ন ঠাইত গঢ় লৈ উঠা কছাৰী, জয়ন্তীয়া, দেউৰী-চুতীয়া, মটক প্রভৃতি বিভিন্ন সামন্ত ৰজাসকলৰ ৰাজত্বকালত পাৰস্পৰিক আদান-প্রদান আৰু বিনিময়ৰ মাজেদি অসমীয়া সংস্কৃতিয়ে বিকশিত ৰূপ লাভ কৰে। আহোম ৰজা চুকাফাই বিভিন্ন সামন্ত ৰজাসমূহক নিজৰ অধীনলৈ আনি 'সাতৰাজ মাৰি একৰাজ' কৰে আৰু পৰৱর্তী কালত মহাপুৰুষ শঙ্কৰদেৱৰ একশৰণ নামধর্মৰ প্রভাৱে অসমৰ জাতি-গঠনৰ প্রক্রিয়াত গুৰুত্বপূর্ণ ভূমিকা গ্রহণ কৰে। শঙ্কৰদেৱে গাৰো, খাচি, মিৰি, নগা প্রভৃতি বিভিন্ন জনজাতীয় লোকসকলক নৱবৈষ্ণৱ ভক্তিধর্মৰ আশ্রয় গ্রহণৰ সুবিধা দি ভক্তিধর্মৰ সম্প্রসাৰণত গুৰুত্বপূর্ণ ভূমিকা গ্রহণ কৰে। মধ্যযুগত অসমত জাত-পাত প্রক্রিয়াই সমাজত বিশৃঙ্খলাৰ সৃষ্টি কৰিছিল। অনুসূচিত আৰু পিছপৰা জাতিসমূহৰ লোকসকলে সমাজত মর্যাদা সহকাৰে জীয়াই থকাটো অতি কঠিন কর্ম হিচাপে বিবেচিত হৈছিল। তেনে পৰিস্থিতিত জাতি-ভেদ বর্ণ-বৈষম্য দূৰ কৰি এখনি সুস্থিৰ সমাজ গঠনত শংঙ্কৰদেৱে গুৰুত্বপূর্ণ ভূমিকা গ্রহণ কৰিছিল। শঙ্কৰদেৱে সমাজৰ বিভিন্ন স্তৰৰ লোকসকলক নৱ-বৈষ্ণৱ ভক্তিধর্মৰ আশ্রয় প্রদান কৰি ভক্তিৰ যোগেদি মুক্তিৰ পথ প্রশস্ত কৰি তোলাত সকলোৱে জীৱনৰ মানদণ্ড উন্নীত হোৱাৰ সুযোগ লাভ কৰি সমাজৰ বিভিন্ন স্তৰৰ লোকসকলে সদলবলে আহি নৱবৈষ্ণৱ ভক্তিধর্মৰ আশ্রয় গ্রহণ কৰিছিল।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন নং ৩ ঃ অসমৰ জনগাঁথনিত কি কি গোষ্ঠী, জনগোষ্ঠীয় লোকৰ অস্তিত্ব আছে? (১০০টা শব্দৰ ভিতৰত লিখক)

৩.৫.২ ভাষা আৰু সাহিত্য

ভাষা আৰু সাহিত্যৰ ক্ষেত্রতো সমন্বয় আৰু সমাহৰণৰ প্রক্রিয়া অব্যাহত আছে। অসমীয়া ভাষা আর্য্য মূলীয় আৰু সংস্কৃত মূলীয় যদিও ইয়াত আর্য্য ভিন্ন বিভিন্ন ভাষাৰ প্রভাৱ অস্বীকাৰ কৰিব নোৱাৰি। ধ্বনি, শব্দৰূপ, শব্দভাণ্ডাৰ, প্রবাদ-প্রবচন, জতুৱা ঠাঁচ আদিত ভালেমান থলুৱা প্রভাৱ বিদ্যমান। সাহিত্যৰ ক্ষেত্রতো থলুৱা প্রভাৱ যথেষ্ট। লোকসাহিত্যসমূহ সম্পূর্ণ থলুৱা বিশ্বাসৰ ভেঁটিত গঢ় লৈ উঠিছে।

চর্যাগীত-পদ, *শ্রীকৃষ্ণ কীর্ত্তন*, *শূন্য পুৰাণ* প্রভৃতিত পৰম্পৰাগত ৰীতি-নীতি,

থলুৱা ঐতিহ্য আদিৰ প্ৰভাৱ লক্ষ্য কৰা যায়। পু�ৰাণৰ আৰ্হিত ৰচিত হ'লেও শূন্য পু�ৰাণত লোকধৰ্ম ধৰ্ম শৈৱ, বৌদ্ধ, তন্ত্ৰ প্ৰভৃতিৰ প্ৰভাৱ অস্বীকাৰ কৰিব নোৱাৰি। *শ্ৰীকৃষ্ণ কীৰ্ত্তন*তো *ব্ৰহ্মবৈৱৰ্ত পুৰাণ* অথবা *ভাগৱত পুৰাণ*ৰ পৰিৱৰ্তে লোক-পৰম্পৰা আৰু ঐতিহ্যৰ প্ৰভাৱ অধিক। চৰ্যাগীত কেৱল গীতি সাহিত্যই নহয়, ইয়াৰ মাজেদি শৈৱ, বৌদ্ধ, তন্ত্ৰ প্ৰভৃতি বিভিন্ন সাধনমাৰ্গৰ ক্ৰমবিকশিত ইতিহাস সংৰক্ষিত হৈ আহিছে। চৰ্যাগীত কেৱল 'বৌদ্ধগান ও দোহা' নহয়। ইয়াত মহাযান, হীনযান প্ৰভৃতি সাধনমাৰ্গৰ বাহিৰেও নাথ-যোগীসকলৰ মাজত প্ৰচলিত হঠযোগ সাধনাৰ বিস্তৃত বৰ্ণনা দাঙি ধৰা হৈছে। প্ৰতীক আৰু উপমাৰ মাধ্যমেদি প্ৰকাশিত চৰ্যাগীতৰ অভ্যন্তৰত সন্নিৱিষ্ট তত্ত্বসমূহ যোগৰ পৰিভাষিক শব্দপ্ৰয়োগৰ বাবে দুৰ্বোধ্য যেন লাগিলেও সেইসমূহ ব্যাখ্যাতীত নহয়।

প্ৰাক্-শঙ্কৰী যুগৰ সাহিত্যৰাজি মূলতঃ মহাকাব্যিক আৰু পৌৰাণিক ঐতিহ্য-আশ্ৰিত। এই সময়ৰ কবিসকলে ভাৰতীয় সাহিত্যৰ পৰা সেই ৰচনাসমূহ অসমীয়ালৈ ভাঙনি কৰিলেও এটা কথা ঠিক যে সেই সময়ত অসমত ৰাজত্ব কৰা জনজাতীয় মূলৰ ৰজা তাম্ৰধ্বজ, দুলৰ্ভ নাৰায়ণ, ইন্দ্ৰনাৰায়ণ, মহামাণিক্য প্ৰভৃতিয়ে জনজাতীয় ভাষা-সাহিত্যৰ উৎকৰ্ষ সাধনৰ পৰিৱৰ্তে সৰ্বসাধাৰণৰ কথিত ভাষাতহে সাহিত্য ৰচনাৰ কাৰণে পৃষ্ঠপোষকৰ ভূমিকা গ্ৰহণ কৰিছিল। এইসকল উদাৰ আৰু মহানুভৱী ৰজাৰ ৰাজত্ব কালতেই অসমীয়া ভাষাই এক নিৰ্দিষ্ট মৰ্যাদাৰে আত্মপ্ৰকাশৰ সুযোগ লাভ কৰিছিল।

শঙ্কৰী আৰু উত্তৰ শঙ্কৰী যুগৰ সাহিত্য বিকশিত হৈছিল মূলতঃ আহোম, কোচ আৰু অন্যান্য সামন্ত ৰজাসকলৰ ৰাজত্ব কালত। এই সময়ছোৱাতেই বিভিন্ন বৈষ্ণৱ, শৈৱ আৰু শাক্ত সাহিত্যৰ অনুবাদ হয়। অসমীয়া সাহিত্যই কাব্য, নাটক-গীত প্ৰভৃতি বিভিন্ন শাখাত বিকশিত ৰূপ লাভ কৰে। শঙ্কৰোত্তৰ যুগত চৰিত সাহিত্য, বুৰঞ্জী সাহিত্য, গদ্য সাহিত্য, অনুবাদ সাহিত্য, ব্যৱহাৰিক সাহিত্য প্ৰভৃতিয়েও বিভিন্ন দিশত বিকশিত ৰূপ লাভ কৰে। ব্যৱহাৰিক সাহিত্যৰ ভিতৰত ব্যাকৰণ, জ্যোতিষ, ছন্দ, স্মৃতি শাস্ত্ৰ, আয়ুৰ্বেদ, অঙ্কশাস্ত্ৰ আদিৰো চৰ্চা হৈছিল। ব্যাকৰণ, স্মৃতিশাস্ত্ৰ প্ৰভৃতি সংস্কৃত ভাষাতো ৰচিত হৈছিল। এইসমূহৰ যোগেদি ভাৰতীয় ঐতিহ্য আৰু পৰম্পৰাৰ সৈতে অসমীয়া ভাষা-সাহিত্যৰ সম্পৰ্ক স্থাপিত হৈছিল। অসমীয়া সাহিত্যত চুফীবাদৰ প্ৰভাৱ পৰে মঞ্জন, জায়সী, কুতুবন প্ৰভৃতি কবিৰ যোগেদি। মধুমালতী, চাহপৰীৰ উপাখ্যান আদিয়েও মধ্যযুগৰ অসমীয়া সাহিত্যৰ সমৃদ্ধিত বিশেষ অৰিহণা যোগায়। আজানপীৰ আৰু অন্যান্য ভালেমান গীতিকাৰে 'জিকিৰ' শীৰ্ষক ভালেমান আধ্যাত্মিক গীত ৰচনা কৰি অসমীয়া গীতি সাহিত্যৰ সমৃদ্ধিত অৰিহণা যোগায়। দেহবিচাৰৰ গীত, টোকাৰী গীত, বৰাগী গীত, গোঁসাই নাম প্ৰভৃতি ৰহস্যবাদী গীতৰ সৈতে জিকিৰ গীতৰ অদ্ভুত সাদৃশ্য বিদ্যমান। এনেদৰে চালে দেখা যায় যে প্ৰাচীন অসমীয়া সাহিত্য সমন্বয় আৰু সমাহৰণৰ আৰ্হিৰে আগুৱাই যোৱাৰ পৰিণতি স্বৰূপে বৃহত্তৰ অসমীয়া

জাতিগঠন প্রক্রিয়া ত্বৰান্বিত হৈছে।

অৰুণোদয় যুগৰ সাহিত্য সৃষ্টিৰ মূল প্রেৰণা আছিল খ্রীষ্টিয়ান মিছনেৰীসকল। ধর্মপ্রচাৰৰ উদ্দেশ্য ভাৰতলৈ অহা বেপ্টিষ্ট মিছনৰ সদসসকলে অসমৰ থলুৱা ভাষা আয়ত্ব কৰি অসমীয়া ভাষাত প্রথম সংবাদ-পত্র *অৰুণোদই* প্রকাশ কৰাৰ লগে লগে অসমীয়া ব্যাকৰণ, অভিধান, শব্দকোষ প্রণয়ন, বিভিন্ন কাহিনীৰ অনুবাদ, প্রভৃতিৰ যোগেদি আধুনিক অসমীয়া সাহিত্যৰো পথ সুগম কৰি তুলিলে। কামিনীকান্ত, ৰুথ আৰু যোচেফৰ কাহিনী, বাহিৰে *ৰং চং ভিতৰে কোৱা-ভাতুৰী* প্রভৃতি গ্রন্থ সৃষ্টিৰ প্রেৰণাও দিছিল অৰুণোদয়েই। অৰুণোদয়ে নিধিৰাম ফাৰৰেল, হেমচন্দ্র বৰুৱা, গুণাভিৰাম বৰুৱা, যজ্ঞৰাম খাৰঘৰীয়া ফুকন প্রভৃতিৰ দৰে লেখকৰ সৃষ্টিটো অৰিহণা যোগাইছিল।

জোনাকী যুগ, আৱাহন যুগ, ৰামধেনু যুগ আদিৰ মাধ্যমেদি পাশ্চাত্য সাহিত্যৰ সৈতে অসমীয়া সাহিত্যৰ অন্তৰঙ্গতা বৃদ্ধি পায়। কবিতা, চুটিগল্প, নাটক, উপন্যাস, জীৱনী, ভ্রমণ সাহিত্য, সমালোচনা অনুবাদ প্রভৃতি বিবিধ সাহিত্যই এই যুগত বিকাশ লাভ কৰে।

৩.৫.৩ ধর্ম

অসমৰ ধর্মৰ ইতিহাস অতি প্রাচীন। শৈৱ, শাক্ত আৰু বৈষ্ণৱ ধর্মৰ উপৰিও সৌৰ আৰু গাণপত্য ধর্মৰো এসময়ত অসমত প্রভাৱ বিস্তাৰ কৰিছিল। অসমৰ বিভিন্ন স্থানত প্রাপ্ত বিশাল আকাৰৰ গণেশৰ মূর্তিসমূহে এসময়ত গণদেৱতা ৰূপত গণেশ দেৱতাৰ ব্যাপক উপাসনাৰ আভাস দাঙি ধৰাৰ দৰেই গোৱালপাৰাৰ সূর্যমন্দিৰ, তেজপুৰত খনন কার্যৰ ফলত আৱিষ্কৃত সূর্য মন্দিৰৰ ভগ্নাৱশেষে অতি প্রাচীন কালত অসমত সৌৰ সম্প্রদায়ৰ বিশেষ প্রাধান্যৰ কথাই সূচনা কৰে।

অসমীয়া সমাজত ধর্মৰ প্রভাৱ অতি ব্যাপক আৰু বিস্তৃত। ধর্মই সমাজত সাম্প্রদায়িক ঐক্য আৰু সংহতিৰ ভাব বৃদ্ধি কৰি সামাজিক নিয়ন্ত্রণ অটুত ৰখাত সহায় কৰে। ধর্মৰ যোগেদি সামাজিক মঙ্গল সাধন আৰু সামাজিক সংহতি স্থাপনৰ লগে লগে জীৱনৰ মহত্ব উপলব্ধি সম্ভৱ হৈ উঠে। সভ্যতা সংস্কৃতিৰ বিকাশ আৰু মানুহৰ পৰম্পৰাগত মূল্যবোধ আৰু ৰুচিবোধৰ পৰিৱর্তনতো ধর্মই বিশেষ গুৰুত্বপূর্ণ ভূমিকা গ্রহণ কৰা দেখা যায়।

ধর্মৰ সৈতে জড়িত হৈ থকা নৈতিক মূল্যবোধে সামাজিক সংহতি আৰু নৈতিক মানদণ্ড উন্নীত কৰাত সহায় কৰে। ধর্মৰ সৈতে মানুহৰ নৈতিক আৰু আধ্যাত্মিক মূল্যবোধৰ দিশটো জড়িত হৈ থাকে। সেইবাবেই ধর্ম আৰু নৈতিক মূল্যবোধে মানুহৰ মানসিক আৰু আধ্যাত্মিক চিন্তাৰ সম্প্রসাৰণ ঘটাই তেওঁলোকক মুক্তিপথৰ সন্ধান প্রদান কৰিবলৈ সক্ষম হয়।

ভাৰতীয় ধর্মত আধ্যাত্মিকতাৰ স্থান অতি উচ্চ। অৱশ্যে বর্তমানৰ বস্তুবাদী

ভাবধাৰাই মানুহৰ আধ্যাত্মিক চিন্তাত যথেষ্ট খেলিমেলিৰ সৃষ্টি কৰিছে। ধর্মৰ সৈতে সংস্কৃতিৰ গভীৰ সম্পর্ক আছে আৰু ধর্মীয় পৰিৱর্তনে কেতিয়াবা সাংস্কৃতিক পৰিৱর্তনতো গুৰুত্বপূর্ণ ভূমিকা গ্রহণ কৰা দেখা যায়।

অসমৰ ধর্মীয় ইতিহাসত কৈৰাতজ ধর্মই বিশেষ ভূমিকা গ্রহণ কৰিছে। *যোগিনীতন্ত্রত* কৈৰাতজ ধর্মকে কামৰূপৰ প্রাচীন ধর্মমত বুলি উল্লেখ কৰা হয়। এই ধর্ম কিৰাত জাতিৰ ধ্যান-ধাৰণা সম্ভুত। এই ধর্ম বৈদিক ধর্মতকৈ সম্পূর্ণ পৃথক আছিল আৰু নির্দ্ধাৰিত শাস্ত্রীয় অনুশাসনৰ পৰিৱর্তে থলুৱা আচাৰ নীতি মানি চলা হৈছিল। আনকি মদ্যপানো ধর্মৰ লেখতেই ধৰা হৈছিল। পৰৱর্তী কালৰ শৈৱ, বৈষ্ণৱ, শাক্ত প্রভৃতি আদর্শৰ প্রভাৱে অসমীয়া জনজীৱনত প্রভাৱ বিস্তাৰ কৰিলেও প্রাচীন ঐতিহ্যপ্রসূত লোকাচাৰসমূহে সাম্প্রতিক কালতো জনজীৱনত গভীৰ প্রভাৱ বিস্তাৰ কৰি আছে।

অসমত বসবাস কৰা প্রায়বোৰ জনজাতিৰ মাজতেই থলুৱা ৰূপত শিৱৰ উপাসনা কৰা হৈছিল। শিৱ প্রাক্-বৈদিক দেৱতা আৰু সম্ভৱতঃ কিৰাতসকলে দ্রাবিড়সকলৰ পৰাই শিৱপূজাৰ আদর্শ গ্রহণ কৰে। প্রাগজ্যোতিষৰ ৰজা ভগদত্ত আৰু শোণিতপুৰৰ নৃপতি বাণ ৰজা শিৱ-উপাসক আছিল বুলি জনা যায়। *কালিকাপুৰাণৰ* মতে শিৱ কিৰাত-সকলৰো উপাস্য দেৱতা আছিল। প্রাক্-শঙ্কৰী যুগত অসমত শৈৱ আদর্শ প্রভাৱশালী আছিল যেন অনুমান কৰিব পাৰি। বর্মন, শালস্তম্ভ আৰু পাল ৰাজবংশৰ ৰাজত্বকালত পুৰণি কাব্যৰূপত শৈৱধর্মৰ বিশেষ প্রাধান্য আছিল বুলি অনুমান কৰিব পাৰি। কিয়নো এইসকল ৰজাৰ ৰাজত্বকালত প্রদত্ত প্রায়বোৰ শিলালিপি-তাম্রলিপিত তদানীন্তনীয় ৰজাসকলে নিজৰ আৰাধ্য দেৱতা ৰূপত শিৱ আৰু পার্বতীৰ নাম উল্লেখ কৰা কথাটোৱে শৈৱ আৰু শাক্ত উভয় ধর্মৰ প্রাধান্যৰ আভাস দাঙি ধৰে।

শিৱক সাধাৰণতে লিঙ্গৰূপত উপাসনা কৰা হৈছিল। তদুপৰি শিৱক মহাদেৱ, মহেশ, মহেশ্বৰ, ঈশান, লকুলীশ, নটৰাজ, ভৈৰৱ, উমা-মহেশ্বৰ, হৰি-হৰ প্রভৃতি বিভিন্ন ৰূপত পূজা কৰা হৈছিল। অসমত অতি প্রাচীন কালৰে পৰাই নটৰাজ, ভৈৰৱ, মহেশ্বৰ, লকুলীশ. হৰিহৰ, বলীয়াবাবা, বুঢ়াগোসাঁই, শিৱবাবা ইত্যাদি বিভিন্ন ৰূপত থলুৱা আচাৰেৰে শিৱক উপাসনা কৰা হৈছিল। আনহাতে, বিভিন্ন জনজাতীয় লোকসকলে শিৱক বাথৌ, বাথৌব্রাই, বুঢ়াবুঢ়ী, কুণ্ডিমামা, বলিয়াবাবা ইত্যাদি নামত নিজস্ব আচাৰ নীতি অনুসৰি শিৱদেৱতাক পূজা-উপাসনা কৰিছিল।

নৰকাসুৰে প্রাগজ্যোতিষৰ ৰাজ-পাট আৰোহণ কৰা বহু আগৰে পৰাই পুৰণি কামৰূপ শিৱৰ লীলাভূমি আছিল বুলি *কালিকাপুৰাণত* বর্ণিত হৈছে। পুৰণি কামৰূপত দেৱীক্ষেত্রৰ তুলনাত শিৱস্থানৰ সংখ্যা অধিক। নৰকৰ দিনত কামৰূপত দেৱীক্ষেত্রৰ তুলনাত শিৱস্থানৰ সংখ্যা অধিক আছিল আৰু দেৱীপূজাৰ সমান্তৰালভাৱে শিৱ পূজাও গোপনে চলি আছিল। মাতৃ সংস্কৃতিৰ ঐতিহ্যধাৰী ধাৰাটো প্রধানতঃ মাতৃ উপাসক অষ্ট্রিকসকলৰ যোগেদি অহা বুলি আমাৰ ধাৰণা ওপজে। পণ্ডিতসকলে অনুমান কৰে

যে অষ্ট্রিক সংস্কৃতিসম্পন্ন খাচীসকলৰ কা-মেই-থা বুঢ়ীগোসাঁনী গাভৰু হৈ আৰ্যীকৰণ হয় আৰু সংস্কৃত পণ্ডিতৰ হাতত পৰি নতুন কামাখ্যা দেৱীৰূপে গঢ় লয়। অসমৰ জনজাতীয় সমাজত বিশেষকৈ, কছাৰী, জয়ন্তীয়া, আহোম, চুতীয়া আদি জনগোষ্ঠীৰ মাজত লোকাচাৰ মতে নানা ৰূপত শক্তি পূজা কৰা হৈছিল। মহাপুৰুষ শঙ্কৰদেৱৰ উপৰিপুৰুষ ভূঞাসকল এসময়ত শাক্ত আছিল।

পুৰণি অসমৰ শক্তিপীঠসমূহত বলি-বিধানেৰে পূজা কৰা হৈছিল। দেওশাল-সমূহত হাঁহ-পাৰ, ছাগলী, ম'হ আদি বলি দিয়া হৈছিল। লোকাচাৰ অনুসৰি সুবচনী পূজাতো নানাধৰণৰ বলি দিয়া হৈছিল। শদিয়াৰ তাম্রেশ্বৰী মন্দিৰ, মালিনী থান, ফুলবাৰী নীলাচল আৰু শিলঘাটৰ কামাখ্যা আদিত শক্তি উপাসনাৰ দীঘলীয়া পৰম্পৰা আছে। দুর্গা পূজাৰ সময়ত শাল আৰু থানবোৰত হাঁহ, পাৰ, ছাগলী, ম'হ আদি বলি দি পূজা কৰা হৈছিল।

পর্বতীয়া গোসাঁইৰ আগমনৰ লগে লগে অসমৰ শাক্ত উপাসনা পদ্ধতিলৈ পৰিৱর্তনৰ জোৱাৰ আনে। পুৰণি অসমৰ দেৱীস্থান আৰু দেওথানসমূহত পূর্বতে অনার্য্য পদ্ধতিৰে পূজা চলিছিল। বিশেষকৈ, ফুলবাৰী, দেওপানী, নীলাচলৰ কামাখ্যা প্রভৃতিত জনজাতীয় পদ্ধতিৰে পূজা কৰা হৈছিল। পর্বতীয়া গোঁসায়ে নিজে পূজা বিধি ৰচনা কৰি অসমৰ থান-দেৱালয় আদিত নতুন পদ্ধতিৰে পূজা কৰিবলৈ নির্দেশ দিয়াত অসমত নতুন পূজা-পদ্ধতিৰ সূচনা হয়। লাহে লাহে অসমত পর্বতীয়া গোঁসাইৰ প্রভুত্ব বৃদ্ধি পায়। শিৱসিংহৰ দিনত পর্বতীয়া গোসাঁই শক্তিশালী হৈ উঠে আৰু ভালেমান প্রভাৱশালী লোকে তেওঁৰ শিষ্যত্ব গ্রহণ কৰি অসমৰ ধর্মীয় আৰু সামাজিক জীৱনত বিশেষ প্রভাৱ বিস্তাৰ কৰিবলৈ সক্ষম হৈছিল।

আহোম ৰাজত্বকালৰ শেষৰফালে শক্তি উপাসনাই বিশেষ প্রাধান্য লাভ কৰা দেখা যায়। দিহিঙ্গীয়া ৰজাৰ দিনৰ পৰা আহোমসকলে লোক-পৰম্পৰা অনুসৰি কেঁচাইখাতী গোসাঁনীক পূজা দিবলৈ ধৰে। আহোম ৰজাসকলৰ ভিতৰত পোনপ্রথমে প্রতাপসিংহই মাটিৰ প্রতিমা সজাই দুর্গা পূজা কৰে। পৰৱর্তী কালৰে পৰা আহোম ৰাজগৃহত নিয়মীয়াকৈ শাৰদীয় দুর্গা পূজা অনুষ্ঠিত হয়।

মাতৃ পূজা বা শক্তি পূজা উর্ৰৰা বিশ্বাসৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি গঢ় লৈ উঠিছে। আহোমসকলৰ মাজত দুর্গা পূজাৰ বাহিৰেও লোকাচাৰ অনুসৰি সুবচনী নামৰ বিশেষ শক্তিপূজাৰ প্রচলন আছিল। দুর্গাদেৱীৰ বিভিন্ন নাম ৰূপ আৰু পূজা পদ্ধতিলৈ চাই আর্য্য-অনার্য্য, হিন্দু, বৌদ্ধ, তান্ত্রিক, দ্রাবিড়ীয়য়, মঙ্গোলীয় আনকি সুমেৰীয়, বেবিলনীয় আৰু হেলেনিক বিশ্বাস আৰু ধ্যান-ধাৰণাৰ উপকৰণ দেখা পাইছে। পুৰণি কামৰূপত শক্তি নানা নামত আৰু নানা ৰূপত পূজিত। তেওঁ কালী, কপালী, মহাকালী, চণ্ডী, চামুণ্ডা, কৰালা, কাত্যায়নী, তাৰা, উগ্রতাৰা, উমা, পার্বতী, দুর্গা, শ্যামা, ভদ্রা, ভদ্রকালী,

বিজয়া, কৌশিকী, কালিকা, হৈমৱন্তী দেৱী, মহাদেৱী, ভৈৰৱী, ত্রিনয়নী, অম্বিকা, ভৱানী, ভগৱতী, মহেশ্বৰী ইত্যাদি বিভিন্ন নাম আৰু ৰূপত বিভিন্ন থলুৱা ৰীতি আৰু লোকাচাৰেৰে পূজিতা হৈ আহিছে।

বিষ্ণু বৈদিক দেৱতা আৰু বেদত তেওঁক সূর্যৰে এক অভিব্যক্তি ৰূপত দেখুওৱা হৈছে। এৰেই পৰৱর্তী কালত বাসুদেৱ, নাৰায়ণ, গোপাল, গোপাল-কৃষ্ণ প্রভৃতি ৰূপত উপাসকসকলৰ মাজত প্রসিদ্ধি লাভ কৰে। প্রাক্-শঙ্কৰী যুগৰ ভালেমান স্থাপত্য-ভাস্কর্য ভগ্নাৱশেষত বৈষ্ণৱ ধর্মৰ অৱস্থিতিৰ উমান পোৱা যায়। প্রাক্-শঙ্কৰী যুগৰ কবি হেম সৰস্বতী, মাধৱ কন্দলি আৰু হেম সৰস্বতীৰ ৰচনাতে বৈষ্ণৱ আদর্শৰ পৰিচয় পোৱা যায়।

অসমৰ বৈষ্ণৱ ধর্মৰ ধর্মীয় ঐতিহ্যৰ মহাপুৰুষ শ্রীমন্ত শঙ্কৰদেৱৰ গুৰুত্ব অস্বীকাৰ কৰিব নোৱাৰি। তেওঁ জাতি-ভেদ বর্ণ-বৈষম্য দূৰ কৰি এখনি সমতাপূর্ণ সমাজ-গঠনৰ পোষকতা কৰিছিল। তেওঁ জাতি-ভেদ অস্বীকাৰ কৰি একশৰণ ভক্তিধর্ম প্রচাৰৰ যোগেদি সকলোৰে মাজত ভাতৃত্ববোধৰ সূচনা কৰিব বিচাৰিছিল। ভোট, যৱন, গাৰো সকলোকে ভক্তিধর্মত সমানে স্থান দিছিল। কিন্তু শঙ্কৰদেৱৰ পৰৱর্তী কালত ব্রাহ্মণ্য ধর্মৰ আড়ম্বৰ বৃদ্ধি পোৱাত মুক্তিতো নিস্পৃহ ভকতৰ গুৰুত্ব কমি আহিল আৰু বাহ্যিক আচাৰে প্রাধান্য লাভ কৰিলে। শঙ্কৰদেৰে নাট, ভাওনা, গীত ইত্যাদিৰ মাধ্যমত জাতি-বর্ণ-ধর্ম-সম্প্রদায় নির্বিশেষে সকলোকে বৈষ্ণৱ ধর্মৰ দোলেৰে বান্ধি ভক্তিৰ যোগেদি মুক্তিৰ পথ প্রশস্ত কৰিবলৈ প্রয়াস কৰিছিল। এনেদৰেই মহাপুৰুষ শঙ্কৰদেৰে অসমীয়া জাতীয় জীৱনত বিশেষ জাগৰণৰ সূচনা কৰি সমন্বয় আৰু সমাহৰণৰ পথ ত্বৰান্বিত কৰিছিল। গতিকে দেখা যায় যে শৈৱ, শাক্ত, বৈষ্ণৱ প্রভৃতি বিবিধ ধর্মৰ আচৰণ আৰু উপাসনা পদ্ধতিৰ সৈতে বৈদিক আৰু লৌকিক উভয় ধাৰাৰ উপাসনা পদ্ধতিৰ সমাহাৰ সাধিত হৈছে। বৈদিক বা শাস্ত্রীয় পদ্ধতিৰ সমান্তৰালভাৱে ভালেমান লোকাচাৰ, লোকৰীতি আৰু বাচিক কলা তথা পৰিৱেশ্য লোককলাই এই পদ্ধতিসমূহক জনগণৰ অধিক কাষ চপাই নিবলৈ সক্ষম হৈছে।

অসমৰ আদিম অধিবাসীসকলৰ ধর্মীয় বিশ্বাসত শিৱৰ প্রভাৱ অসীম। বিভিন্ন থলুৱা বিশ্বাস অনুসৰি তেওঁলোকে বিভিন্ন নাম আৰু ৰূপত নিজা পদ্ধতিৰে শিৱৰ পূজা-উপাসনা কৰা দেখা যায়। শিৱৰ দৰেই পার্বতীকো মাতৃজ্ঞান কৰি তেওঁলোকে পূজা কৰিছিল। ইয়াৰ বাহিৰেও অসমৰ বিভিন্ন জনগোষ্ঠীৰ মাজত বৃক্ষপূজা, সর্পপূজা, জলপূজা, ডাঙৰীয়া পূজা, অপেশ্বৰী পূজা প্রভৃতি বিভিন্ন পূজা-উপাসনাই যুগ যুগ ধৰি জনসাধাৰণৰ মাজত প্রভাৱ বিস্তাৰ কৰি আহিছে। গতিকে দেখা যায় যে অসমৰ ধর্মীয় বিশ্বাস আৰু উপাসনা পদ্ধতিত আর্য্য আৰু আর্য্য ভিন্ন পদ্ধতিৰ সমন্বয় সাধিত হৈছে।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন নং ৪ ঃ অসমৰ প্রাচীন ধর্মৰ ৰূপ কেনে আছিল ? (১৫০টা শব্দৰ ভিতৰত লিখক)

৩.৫.৪ উৎসৱ-পার্বণ

উৎসৱ-পার্বণ হৈছে সংস্কৃতিৰ এৰাব নোৱাৰা সামাজিক অনুষ্ঠান। এই অনুষ্ঠান মূলতঃ সামাজিক লোকাচাৰৰ অন্তর্গত। অসমৰ প্রধান জাতীয় উৎসৱ বিহু মূলতঃ আর্য্য ভিন্ন জনগোষ্ঠীৰ প্রভাৱত গঢ় লৈ উঠিছে। বিহু মূলতঃ কৃষি উৎসৱ আৰু সেয়ে এই উৎসৱৰ সৈতে ভালেমান লোকবিশ্বাস আৰু সামাজিক লোকাচাৰ জড়িত হৈ আছে। বিহু শব্দটো সংস্কৃত বিষুৱণৰ পৰা অহা বুলি অনুমান কৰা হৈছে। ভাৰতবর্ষৰ বিভিন্ন জনগোষ্ঠীৰ মাজত নতুন বছৰটোক আদৰিবৰ কাৰণে বিহুৰ অনুৰূপ কেতবোৰ লোক উৎসৱ উদ্‌যাপিত কৰা দেখা যায়। বড়োসকলে বহাগ বিহুক 'বইছাগু' আৰু মাঘবিহুক 'দোমাচী' বোলে। চাহ-জনজাতিৰ মাজত উদ্‌যাপিত কৰম পূজাৰ সৈতে অসমীয়া জাতিৰ বিহুৰ সাদৃশ্য আছে। বিহুগীতৰ সৈতে চাহ-জনজাতিৰ ঝুমুৰ গীতৰ সাদৃশ্য মন কৰিবলগীয়া।

ব'হাগ বিহুৰ প্রথম দিনটো গৰুবিহু হিচাপে পালন কৰা হয়। বড়ো, দেউৰী, চুটীয়া আদি জনগোষ্ঠীৰ লোকসকলেও গৰুবিহু পালন কৰে। চাহ-জনগোষ্ঠীৰ গৰমা পূজাৰ সৈতে অসমীয়া গৰু বিহুৰ সাদৃশ্য আছে। মিছিংসকলৰ আলি-আই-লৃগাং উৎসৱ মূলতঃ কৃষিদেৱতাৰ সন্তুষ্টিৰ বাবে শস্য বৃদ্ধিৰ কামনাৰে উদ্‌যাপিত হয়।

কৃষি-উৎসৱ মূলতঃ প্রজননৰ উৎসৱ। সেইবাবেই বিহু উৎসৱত ডেকা-গাভৰুৰ পাৰস্পাৰিক মিলন-বাসনা প্রকট হৈ উঠা দেখা যায়। পৃথিৱীৰ উর্ব্বৰা শক্তি বৃদ্ধিৰ কামনাৰে কৰা প্রকৃতিৰ আৰাধনাই হ'ল ৰঙালী বিহুৰ মূল ভেঁটি। উত্তৰ-পূব ভাৰতত বিভিন্ন জনগোষ্ঠীৰ মাজত অনুৰূপ কৃষি-উৎসৱৰ প্রাধান্য লক্ষ্য কৰা দেখা যায়।

শস্য বৃদ্ধিৰ কামনাৰে আই বসুমতীৰ সন্তুষ্টি বিধানৰ অর্থে ৰাভা, কার্বি আদি জনগোষ্ঠীয়েও নানান নৃত্য-গীত পৰিৱেশন কৰা দেখা যায়। ডিমাছাসকলেও শস্যৰ দেৱতা 'ব্রাই-শিব্রাই' আৰু বতাহ-বৰষুণৰ দেৱতা গামাচীৰ সন্তুষ্টিৰ অর্থে 'বুসু' উৎসৱ পালন কৰে। 'বুসু'ৰ অর্থ হ'ল একেলগে মিলি ভোজভাত খোৱা, যিটো মাঘবিহুৰ (উৰুকা)ৰ অনুৰূপ।

নামনি অসম, উত্তৰ বঙ্গ আৰু দৰং জিলাত সাধাৰণতে মনসা বা মাটৰ পূজাৰ প্রচলন দেখা যায়। এই পূজাত কিৰাত, দ্রাবিড়, প্রভৃতি আর্য্য ভিন্ন জনগোষ্ঠীৰ প্রভাৱ স্পষ্ট। মাটৰ পূজাৰ সৈতে সম্পর্কিত দেওধনি নৃত্য বড়ো, গাৰো, কার্বি জনগোষ্ঠীৰ

মাজতো প্রচলিত। অসমৰ বিহুনৃত্য, দেওধনি নৃত্য, দেৱদাসী নৃত্য প্রভৃতি নৃত্যশৈলী মূলতঃ থলুৱা ধ্যান-ধাৰণাৰ ভেঁটিত গঢ় লৈ উঠিছে। কামৰূপী মাটৰ পূজাৰ সৈতে বড়োৰ খেড়াই পূজাৰ সাদৃশ্য বিদ্যমান।

অসমৰ প্রায়বোৰ জনগোষ্ঠীয় উৎসৱ-পার্বণ মূলতঃ কৃষিভিত্তিক। অৱশ্যে কৃষিভিত্তিক উৎসৱ-পার্বণৰ বাহিৰেও কেতবোৰ ধর্মীয় সংস্কাৰৰ সৈতে জড়িত আৰু পঞ্জিকা-আশ্রয়ী উৎসৱ-পার্বণো অনুষ্ঠিত কৰা হয়। শিৱৰাত্রি, জন্মাষ্টমী, দুর্গা পূজা, কালী পূজা, সৰস্বতী পূজা, মহালয়া, দৌলযাত্রা, ফাকুৱা বা হোলী আদি সার্বজনীন উৎসৱসমূহ ৰাজহুৱাভাৱে পালন কৰা হয়।

৩.৫.৫ সামাজিক লোকাচাৰ

অসমৰ জনগোষ্ঠীয় সামাজিক লোকাচাৰসমূহ মূলতঃ মানৱ জীৱনৰ সৈতে গভীৰভাৱে সম্পর্কিত বিবিধ আচাৰ-অনুষ্ঠান। বিবিধ উৎসৱ, বিবাহ উৎসৱ, জন্ম-মৃত্যু-বিবাহৰ সৈতে জড়িত বিবিধ অনুষ্ঠান, অবসৰ বিনোদন, খেল-ধেমালি, লোক-ঔষধ আদিক লৈ সৃষ্টি হৈছে। লোকবিশ্বাসৰ গাত ভেজা দি সামাজিক লোকাচাসমূহ ক্রমবর্দ্ধমান ৰূপত মানৱ সমাজত প্রচলিত হৈ আহিছে। কোনো জনগোষ্ঠীৰ মাজত পৰম্পৰাগতভাৱে প্রচলিত হৈ অহা উৎসৱ-অনুষ্ঠান, ৰীতি-নীতি, লোক-উৎসৱ আদিয়েই হৈছে সামাজিক অনুষ্ঠান। পৰম্পৰাগতভাৱে প্রচলিত হৈ অহা সামাজিক লোকাচাৰৰ মাজত কোনো এটা জাতি বা জনগোষ্ঠীৰ সাংস্কৃতিক বৈশিষ্ট্যসমূহ সন্নিৱিষ্ট হৈ থাকে। গতিকে লোকাচাৰ হৈছে কোনো এখন সমাজত পৰম্পৰাগতভাৱে পালন কৰি অহা কিছুমান বিশেষ আচাৰ-নীতি আৰু ক্রিয়াকলাপৰ সমষ্টি।

অসমীয়া জাতি বিভিন্ন জাতি-উপজাতিৰ সংমিশ্রণত সৃষ্টি হৈছে আৰু সেয়ে অসমীয়া লোক-সংস্কৃতিৰ বিশাল ক্ষেত্রখনত বিভিন্ন জাতি জনগোষ্ঠীৰ সামাজিক লোকাচাৰে বর্ণাঢ্য আৰু বিচিত্রৰূপ পৰিগ্রহ কৰিছে।সামাজিক লোকাচাৰৰ অন্তর্গত বিভিন্ন উপাদানসমূহে ইয়াৰ ব্যাপক পৰিসৰৰ যোগেদি অসমীয়া সমাজত ঐক্য আৰু সম্প্রীতিৰ, সমন্বয় আৰু ভাতৃত্ববোধৰ পৰিচয় বহন কৰাত গুৰুত্বপূর্ণ ভূমিকা গ্রহণ কৰিছে।

সামাজিত লোকাচাৰ অন্তর্গত উৎসৱ অনুষ্ঠানৰ কথা ইতিমধ্যে আলোচনা কৰি অহা হৈছে। উৎসৱ-অনুষ্ঠানসমূহ দৰাচলতে আনন্দ প্রদানৰ উদ্দেশ্যে সৃষ্টি হ'লেও ইয়াৰ অন্তৰালত আন কেতবোৰ মনো-শাৰীৰিক আৰু ধর্মীয় চেতনাসমৃদ্ধ বিষয় জড়িত হৈ আছে।

সামাজিক লোকাচাৰৰ আন এটি ভাগ হৈছে অৱসৰ বিনোদন আৰু খেল-ধেমালি। মানুহে দৈনন্দিন কাম-কাজৰ অন্তত কিছু অৱসৰ বিচাৰে আৰু এই অৱসৰে খেল-ধেমালিৰ যোগেদি মানুহৰ শাৰীৰিক, মানসিক উৎকর্ষ সাধনত সহায় কৰে। অতি

পুৰণি কালৰে পৰাই অবসৰ-বিনোদনৰ বাবে আমাৰ সমাজত ভালেমান খেল-ধেমালিৰ সৃষ্টি হৈছে। কেৱল শিশু আৰু কিশোৰসকলেই নহয়, বয়োজ্যেষ্ঠসকলো খেলাৰ প্ৰতি অতিশয় আগ্ৰহী হোৱা দেখা যায়।

লোকাচাৰৰ আন এটা বিভাগ হৈছে লোক-ঔষধ। অসমীয়া সমাজত পৰম্পৰাগত-ভাৱে ভালেমান লোক-ঔষধৰ প্ৰচলন হৈ আহিছে। দৰাচলতে লোক-ঔষধ বুলিলে পৰম্পৰাগত বন-ঔষধকে বুজোৱা হয় যদিও ই অকল বন-দৰৱতে সীমাবদ্ধ নহয়। বন-দৰৱৰ লগতে বিভিন্ন জীৱ-জন্তুৰ মঙহ, তেজ-ছাল প্ৰভৃতিক লোক উৎসৱ হিচাপে ব্যৱহাৰ কৰাৰ পৰম্পৰা আমাৰ সমাজত পুৰুষানুক্ৰমে চলি আহিছে। আমাৰ চৌপাশৰ উদ্ভিদ আৰু প্ৰাণীজগতৰ পৰা আহৰণ কৰা এনে লোক-ঔষধে যুগ যুগ ধৰি সমাজ জীৱনত গভীৰ প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰি আহিছে। লোক-চিকিৎসাৰ ক্ষেত্ৰত লোক-উৎসৱৰ ভূমিকা অতি গুৰুত্বপূৰ্ণ। মন্ত্ৰসাহিত্যত লোক-চিকিৎসা পদ্ধতিৰ স্বৰূপ চিত্ৰিত হৈছে। আয়ুৰ্বেদ, জ্যোতিষ বিজ্ঞান আদিৰ মাজেৰেও চিকিৎসা ব্যৱস্থাই সমাজত স্থান লাভ কৰা দেখা যায়। লোক-চিকিৎসাৰ সৈতে লোক-বিশ্বাস আৰু লোকপ্ৰজ্ঞাৰ দিশটো জড়িত হৈ আছে।

সামাজিক লোকাচাৰৰ অন্তৰ্গত লোকধৰ্মই লোকসমাজক ঐক্যবদ্ধ হোৱাত সহায় কৰিছে। লোকধৰ্ম হৈছে লোকসমাজত পৰম্পৰাগতভাৱে প্ৰচলিত হৈ অহা কেতবোৰ লোক-বিশ্বাসৰ সমষ্টি, যাৰ সৈতে আধ্যাত্মিকতা আৰু কিছুমান নীতি-নিয়ম সম্পৰ্কিত হৈ আহিছে। ধৰ্মৰ সৈতে জড়িত আধ্যাত্মিক চিন্তা আৰু বিশ্বাসে মানৱ সমাজক ন্যায় আৰু পৰোপকাৰৰ প্ৰতি উৎসাহিত কৰিছে। ধৰ্মই সামাজিক বান্ধোন কটকটীয়া কৰাৰ লগে লগে ঐক্য, সম্প্ৰীতি, ভাতৃত্ববোধ সুদৃঢ় কৰাতো সহায় কৰে।

ধৰ্মীয় জীৱনৰ সৈতে সম্পৰ্কিত সামাজিক লোকাচাৰকেই সাধাৰণতে ধৰ্মীয় লোকাচাৰ আখ্যা দিব পাৰি। এই ক্ষেত্ৰত পূজা-পাৰ্বণ আৰু অন্যান্য ধৰ্মীয় কৃত্য; যেনে— ব্ৰত, উপবাস, ধৰ্মীয় সংস্কাৰ আদিৰ কথা উল্লেখ কৰিব পাৰি। আমাৰ অসমত বসবাস কৰা বিভিন্ন জনগোষ্ঠীয় লোকসকলৰ মাজত উৰ্বৰা বিশ্বাসৰ পৰিণতি স্বৰূপে কেতবোৰ লোকধৰ্মী আচৰণে গা কৰি উঠিছে। এনে আচাৰৰ সৈতে পৰম্পৰাগত বিশ্বাস, মূল্যবোধ, আধ্যাত্মিক চিন্তা প্ৰভৃতি দিশসমূহ জড়িত হৈ আছে।

অসমৰ প্ৰায়বোৰ জনগোষ্ঠীয়েই স্বকীয় ৰূপত কেতবোৰ সামাজিক লোকাচাৰ অনুসৰণ কৰিলেও এটা কথা ঠিক যে তেওঁলোকে পালন কৰি অহা সামাজিক লোকাচাৰ-সমূহৰ মাজত কেতবোৰ দিশত সাদৃশ্য আছে। অসমীয়া জাতি-গঠন প্ৰক্ৰিয়াত বিভিন্ন সময়ত সংস্কৃতিৰ আদান-প্ৰদান, বিনিময় আৰু সংস্কৃতি গ্ৰহণৰ পৰিণতি স্বৰূপে অসমীয়া জাতি গঢ় লৈ উঠিছে। মহাকাব্য, পুৰাণৰ যুগৰে পৰা আৰম্ভ কৰি ঐতিহাসিক যুগৰ বিভিন্ন কালছোৱাত পুৰণি প্ৰাগজ্যোতিষ-কামৰূপৰ বিভিন্ন স্থানত ৰাজত্ব কৰা বিভিন্ন ৰাজবংশৰ ৰজাসকলৰ ৰাজত্ব কালত তেওঁলোকে গ্ৰহণ কৰা পৃষ্ঠপোষকৰ ভূমিকাই

অসমৰ সামাজিক লোকাচাৰসমূহ সমৃদ্ধ কৰাত সহায় কৰিছে।

৩.৫.৬ খাদ্য

অসম এখন কৃষিপ্রধান দেশ আৰু ইয়াৰ প্রধান উৎপাদিত শস্য হৈছে ধান, মাহ, সৰিয়হ, কুঁহিয়াৰ ইত্যাদি। ধান প্রধান উৎপাদিত শস্য হোৱাৰ কাৰণে অসমৰ প্রায়বোৰ মানুহেই ভাতকেই প্রধান খাদ্য হিচাপে গ্রহণ কৰা দেখা যায়। কামৰূপত হাঁহ, পাৰ, কাছ, গাহৰি সর্বদায় ভক্ষণীয়। অসমৰ উচ্চ হিন্দু আনকি বৈষ্ণৱসকলেও মাছ-মাংস খোৱাত কোনো বাধা নাই। যোগিনীতন্ত্রত কামৰূপৰ মানুহক সর্বভক্ষী বুলি কোৱা হৈছে। তামোল-পাণ খোৱাতো সামাজিক সর্বসিদ্ধ ৰীতি।

অসমৰ নদীনসমূহত মাছ, কাছ বিস্তৰ পৰিমাণে পোৱা যায়। গতিকে অসমৰ সকলো শ্রেণীৰ মানুহে মাছ খোৱাত কোনো ধৰণৰ বাধা নাই। সেইদৰে অসমৰ অৰণ্য-সমূহত বিভিন্ন প্রকাৰৰ জীৱজন্তু, প্রাণী আদিয়ে বিচৰণ কৰে। অসমৰ মানুহে হাঁহ, পাৰ, কুকুৰা, ছাগলী, হৰিণ, গাহৰি, বিভিন্ন চৰাই-চিৰিকতিৰ মাংস ভক্ষণ কৰে। জনজাতীয় সমাজত মদ্যপাণো ধর্মৰ লগতেই ধৰা দেখা যায়। অসমৰ বিভিন্ন জনগোষ্ঠীৰ মাজত নিজা নিজা নিয়মেৰে ঘৰুৱাভাৱে মদ প্রস্তুত কৰা দেখা যায়। প্রাচীন ঐতিহ্যপ্রসূত লোকাচাৰসমূহত বিভিন্ন ধৰণৰ পৰম্পৰাগত পূজা-পদ্ধতিত মদৰ সম্পর্ক এৰাব নোৱাৰা বিধৰ। পশ্চিমৰ পৰা অহা আর্য্যসকলেও থলুৱা মানুহৰ প্রভাৱত পৰি অসমত আহি মাছ খাবলৈ শিকিলে, তামোল-পাণ খাবলৈ শিকিলে আৰু নানা ধৰণৰ জন্তুৰ মঙহো ভক্ষণ কৰিবলৈ শিকিলে।

অসমৰ খাদ্য-ৰন্ধন প্রণালী সুকীয়া। ভাৰতৰ অন্যান্য ঠাইৰ তুলনাত অসমৰ ৰন্ধন প্রণালীৰ সুকীয়া বৈশিষ্ট্য আছে। অসমীয়া মানুহে খাৰ, টেঙা আৰু তিতাৰে বিবিধ ব্যঞ্জন প্রস্তুত কৰি খায়। মাছ আৰু মাংসৰ বিভিন্ন জুতি লগাকৈ ৰন্ধন কার্য সম্পন্ন কৰে। আহোম ৰজাসকলে এসময়ত খাদ্যৰ জুতিৰ বাবেই বিভিন্ন জনগোষ্ঠীৰ ৰান্ধনী নিয়োগ কৰিছিল। অসমৰ পৰম্পৰাগত খাদ্য সম্ভাৰত কলাখাৰ, গাজটেঙা, খাৰলি, কাহুদি, পচলা, বিভিন্ন ধৰণৰ শাকৰ আঞ্জা, মাণিমুনি, নৰসিংহ, ভেদাইলতা, সৰিয়হ-তিল প্রভৃতিৰে প্রস্তুত কৰা বিভিন্ন সুমিষ্ট খাদ্য সম্ভাৰৰ উল্লেখ পোৱা যায়। পুৰণি অসমীয়া সাহিত্যত অসমীয়া মানুহৰ ভোজন বিলাস আৰু ৰন্ধন-কর্ম-নৈপুণ্যৰ বিস্তৃত বর্ণনা পোৱা যায়। অনন্ত কন্দলি, ৰাম সৰস্বতী আদিৰ ৰচনাত অসমীয়া অন্ন-ব্যঞ্জনৰ সুন্দৰ তালিকা পোৱা যায়। চৰিত পুথিসমূহতো অসমৰ খাদ্যৰ ৰুচি সম্পর্কে উল্লেখ পোৱা যায়। বুৰঞ্জীসমূহতো ঠাই বিশেষে এনে উল্লেখ কৰা হৈছে।

অসমীয়া মানুহে বিভিন্ন জা-জলপান, পিঠা-পনা প্রস্তুত কৰি খাদ্য হিচাপে ব্যৱহাৰ কৰে। চিপ, কড়ি, আখৈ, কড়াই, সান্দহ, গোট কড়াই, কোমল চাউল, ৰৰা

চাউল আদি জলপান হিচাপে ব্যৱহাৰ কৰা হয়। তাৰ লগতে তিলপিঠা, চুঙাপিঠা, সুতুলি পিঠা, ঘিলা পিঠা, ফেণী পিঠা, লাওপিঠা, টেকেলি পিঠা, লাড়ু ইত্যাদি বিভিন্ন ধৰণৰ পিঠা-পনা প্ৰস্তুত কৰি খায়। এইবোৰ অতি সুমিষ্ট আৰু স্বাস্থ্য-উপযোগী খাদ্য।

বৰ্তমান বঙ্গদেশৰ প্ৰভাৱত পৰি অসমীয়া মানুহে ৰসগোল্লা, সন্দেশ, জেলেপী, পেৰা, খুৰমা, কালাকান, ৰসমলাই, লালমোহন প্ৰভৃতি বিবিধ মিঠাই প্ৰস্তুত কৰি খোৱাটো চখত পৰিণত হৈছে। ঊনবিংশ শতিকাতেই বঙালী ব্যৱসায়ীসকলৰ মাধ্যমেদি অসমত বিভিন্ন ধৰণৰ মিঠাইয়ে প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰে। অসমীয়া মানুহে সাধাৰণতে পিঠা-পনাৰ বাহিৰে দোকানৰ মিঠাই খাবলৈ টান পাইছিল। এতিয়াও ভকত শ্ৰেণীৰ লোকসকলে চানাজাতীয় মিঠাইৰ বাহিৰে চিংৰা, গজা, কছুৰী, নিম্‌কি প্ৰভৃতি খোৱাত বিশেষ আগ্ৰহ নেদেখুৱায়।

৩.৫.৭ সাজপাৰ

অসমীয়া সাজপাৰ সাধাৰণতে তাঁতশালত প্ৰস্তুত কৰি লোৱা হয়। পুৰুষৰ বাবে ধুতি, চুৰিয়া মহিলাৰ বাবে চাদৰ, মেখেলা, ৰিহা আদি ঘৰুৱাভাৱে প্ৰস্তুত কৰি লোৱা হয়। অসমীয়া শিপিনীয়ে তাঁতৰ পাটত সপোনৰ ফুল বাছিব পাৰে। সেইবাবে দৈনন্দিন জীৱনৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় হাচতি, গামোচা, বৰকাপোৰ, সৰুকাপোৰ, একঠীয়া, দুকঠীয়া, গাৰিদিয়া, ৰিহা, মেখেলা আদি নিজেই প্ৰস্তুত কৰি লয়। তাৰ বাহিৰেও এড়ি, মুগা, পাট, প্ৰভৃতিৰ সূঁতা কাটি বস্ত্ৰ প্ৰস্তুত কৰাত অসমীয়া ৰমণী আছিল সিদ্ধহস্ত।

অসমীয়া সমাজখন বিভিন্ন জনগোষ্ঠীৰ সমন্বয়ত সৃষ্টি হৈছে আৰু সেয়ে গোষ্ঠী, সম্প্ৰদায়, ধৰ্ম আৰু অঞ্চল নিৰ্বিশেষে অসমীয়া মানুহে বিভিন্ন ধৰণৰ সাজপাৰ আৰু অলঙ্কাৰ পৰিধান কৰা দেখা যায়। সাজপাৰৰ যোগেদি একো-একোটা জনগোষ্ঠীৰ জাতীয় পৰিচয় পাব পাৰি। পুৰণি অসমীয়া সাহিত্যত বিভিন্ন প্ৰসঙ্গত সাজপাৰৰ বৰ্ণনা দাঙি ধৰিছে যদিও সেয়া পৰ্যাপ্ত নহয়। পুৰণি সাঁচিপতীয়া পুথিসমূহতো সেই সময়ৰ বিভিন্ন শ্ৰেণীৰ মানুহে ব্যৱহাৰ কৰা সাজপাৰৰ উল্লেখ পোৱা যায়।

ভাস্কৰ বৰ্মাৰ সময়তেই অসমৰ পাট শিল্পই সৰ্বভাৰতীয় খ্যাতি অৰ্জন কৰিছিল। পুৰণি কালত অসমীয়া তিৰোতাই ৰিহাৰে বুকুত মেখনি মাৰিছিল। সাধাৰণতে চোলা নিপিন্ধিছিল। সাধাৰণতে উৎসৱ-অনুষ্ঠানত ৰিহাৰ ওপৰত চাদৰ বা চেলেং লোৱা হৈছিল। বৃটিছৰ শাসন কালতহে ব্লাউজ, পেটিকোট প্ৰভৃতি সামগ্ৰীয়ে অসমীয়া নাৰীৰ সাজপাৰৰ স্থান লাভ কৰিবলৈ সক্ষম হয়। ভাৰতবৰ্ষৰ অন্যান্য প্ৰদেশৰ দৰে ধুতিয়েই অসমীয়া পুৰুষৰ অধোবাস আছিল। ধুতিৰ এটা আগেৰে পোন্ধ মাৰিছিল। সামাজিক মৰ্যাদা অনুসাৰে ধুতি পিন্ধাৰ নিয়ম আছিল। খেতিয়ক, গৰখীয়া আদিয়ে সাধাৰণতে নাভিৰ তলত ধুতি পিন্ধিছিল। বিষয়া আৰু মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীৰ মানুহে সাধাৰণতে দুই বস্ত্ৰ পৰিধান কৰিছিল। প্ৰধান হ'ল অধোবাস, অৰ্থাৎ ধুতি। পুৰুষে পৰিধান কৰা দ্বিতীয়বিধ বস্ত্ৰ হ'ল

উত্তৰীয় বা চাদৰ। প্ৰাক্-আহোম যুগত চোলা বা কামিজৰ ব্যৱহাৰ নাছিল যেন অনুমান হয়। আহোম যুগত চোলা, পটলুং আদি ব্যৱহাৰৰ উল্লেখ পোৱা যায়। আহোমৰ ৰজা আৰু ডা-ডাঙৰীয়াসকলে চীনা আৰ্হিত হাতদীঘল চুটি চোলা পিন্ধিছিল। ৰুদ্ৰসিংহৰ দিনত মোগলাই সাজপাৰ আমাৰ দেশলৈ আহিল। প্ৰাক্-আহোম যুগত তিৰোতাই কঁকালত মেখেলা পিন্ধি বুকুত মেখনি মাৰি মূৰত এখন কাপোৰ লৈছিল। ৰিহা আহোম যুগৰ পৰাহে জনপ্ৰিয় হয়।

আহোম ৰজা গদাধৰ সিংহৰ দিনলৈকে ডা-ডাঙৰীয়া আৰু প্ৰজাই চুৰিয়া, মূৰত ফচৌ আৰু গাত চুটি চোলা পিন্ধিছিল। ৰুদ্ৰসিংহৰ দিনৰে পৰা অসমত ভাটিৰ সাজপাৰে প্ৰাধান্য লাভ কৰে।

অসমীয়া নাৰীয়ে সাধাৰণতে তিনিখন বস্ত্ৰ পৰিধান কৰিছিল— ৰিহা, মেখেলা আৰু চাদৰ। বিয়াত কন্যাই ৰিহা পৰিধান কৰাটো বাধ্যতামূলক আছিল। অসমীয়া তিৰোতাৰ সাজপাৰ ভাৰতৰ অন্যান্য ঠাইৰ তিৰোতাতকৈ পৃথক আৰু গাম্ভীৰ্যপূৰ্ণ।

অসম বুৰঞ্জীত আহোমসকলে ক'লা কাপোৰ পৰিধান কৰাৰ উল্লেখ পোৱা যায়। অসমৰ বিভিন্ন জনগোষ্ঠীৰ লোকসকলে নিজস্ব আৰ্হিৰে তাঁত বৈ প্ৰয়োজনীয় বস্ত্ৰ তৈয়াৰ কৰি লৈছিল। বস্ত্ৰশিল্পত জনজাতীয় লোকসকল আছিল অতি পাৰদৰ্শী। বস্ত্ৰশিল্পত অসমীয়া শিপিনীৰ পাৰদৰ্শিতাৰ কথা মহাত্মা গান্ধীয়েও স্বীকাৰ কৰি থৈ গৈছে। অতীজতে ধুতি, ৰিহা আৰু চাদৰৰ দৰে ৰিহাও নিসিয়া বস্ত্ৰহে আছিল। অসমীয়া জনজাতীয় মহিলাই সাধাৰণতে বুকুত মেখনি মাৰি আঁঠুৰ ওপৰলৈ পেলাই মেখেলা পিন্ধিছিল।

মিছিং জনজাতিৰ লোকসকলে বিভিন্ন চানেকিৰ ফুল বাচি ৰংচঙীয়া বস্ত্ৰ প্ৰস্তুত কৰিছিল। আনহাতে ৰাভা জনজাতিৰ সাজপাৰসমূহ আড়ম্বৰহীন।

তাঁত বোৱা আৰু বৰ জনাটো অসমীয়া নাৰীৰ বাবে অপৰিহাৰ্য অৰ্হতা ৰূপে বিবেচিত হৈ আহিছে। ডাকৰ বচন, প্ৰবাদ-প্ৰবচন আদিত অসমীয়া নাৰীৰ বস্ত্ৰ শিল্পত পাৰদৰ্শিতাৰ উল্লেখ পোৱা যায়। বিয়ানাম, বিহুগীত, মণিকোঁৱৰ গীত, ফুলকোঁৱৰৰ গীত, জনা গাভৰুৰ গীত প্ৰভৃতি বিভিন্ন লোকসাহিত্যত অসমীয়া সাজপাৰ আৰু বস্ত্ৰ শিল্পৰ উল্লেখ পোৱা যায়। বিয়ানামত আইদেউৰ বিয়াৰ বাতৰি শুনি তাঁতশালেও ক্ৰন্দন কৰা বুলি বৰ্ণনা কৰা হৈছে—

"বৰঘৰত কান্দিলে মাকে-বাপেকে
মাৰলত কান্দিলে ভনী।
বাৰীৰ পাছফালে কান্দে তাঁতৰ শালে
আইদেউক বিয়া দিবৰ শুনি।।"

বৃটিছসকল ভাৰতলৈ অহাৰ পিছৰে পৰাই অসমৰ সাজপাৰৰ যথেষ্ট পৰিৱৰ্তন সূচিত হয়। লগে লগেই ইউৰোপীয় সাজপাৰে ভাৰতীয় বজাৰ ভৰি পৰে। নগৰমুখিতা

আৰু ঔদ্যোগিক বিকাশৰ ফলস্বৰূপে আমাৰ পৰম্পৰাগত ৰীতি-নীতি আৰু মূল্যবোধৰ যথেষ্ট পৰিৱৰ্তন সূচিত হৈছে। আনকি জনজাতীয়সকলৰ মাজতো আধুনিক সাজপাৰ সোমাই পৰিছে। সেয়ে আমাৰ সাজ-পাৰ, পিন্ধন-উৰণতো ভালেমান নতুন নীতি সোমাই পৰিছে। বর্তমান ঔদ্যোগিক বিকাশৰ পৰিণতিস্বৰূপে যন্ত্রচালিত উদ্যোগৰ যোগেদি প্রস্তুত মিহি বস্ত্রই জনসাধাৰণৰ মাজত জনপ্রিয়তা লাভ কৰাত পৰম্পৰাগত তাঁতশালৰ দ্বাৰা উৎপাদিত সামগ্রীয়ে বজাৰত গুৰুত্ব নোপোৱা হৈছে। আনহাতে অসমীয়াৰ হেঁপাহৰ বিহুৰানখনো বর্তমান বাহিৰৰ পৰা আমদানি হোৱাত আমাৰ ঐতিহ্যত আঘাত হানিছে আৰু অসমীয়া জাতীয় জীৱনৰ অর্থনৈতিক দিশটো বাধাগ্রস্ত হৈছে।

৩.৫.৮ অলঙ্কাৰ

অসমত অতি প্রাচীন কালৰে পৰাই পুৰুষ-নাৰী নির্বিশেষে বিবিধ অলঙ্কাৰ পৰিধান কৰাৰ ৰীতি প্রচলিত হৈ আহিছে। *কালিকাপুৰাণত* অসমীয়া নাৰীয়ে ব্যৱহাৰ কৰা অলঙ্কাৰৰ এখনি দীঘলীয়া তালিকা সন্নিৱিষ্ট হৈছে। অসমীয়া মানুহে অতি পুৰণি কালৰে পৰাই বিভিন্ন ধাতুৰ আকৰেৰে অয়-অলঙ্কাৰ প্রস্তুত কৰি পৰিধান কৰিছিল। এসময়ত সোৱণশিৰী, দিহিং, দিহং প্রভৃতি নদীৰ বালিত সোণৰ আকৰ পোৱা গৈছিল।

আহোম ৰাজত্বকালত সোণ, ৰূপ, তাম আদি ধাতুৰে নির্মিত বিবিধ অলঙ্কাৰ পৰিধান কৰিছিল। সাধাৰণ শ্রেণীৰ মানুহৰ মাজত পিতলৰো ব্যৱহাৰ আছিল। বুৰঞ্জীবোৰত ৰজাঘৰীয়া জোৰণ আৰু পত্র-সন্দেশৰ লগত দিয়া অলঙ্কাৰৰ তালিকাৰ ভালেমান অলঙ্কাৰৰ নাম পোৱা যায়। অসমীয়া নাৰীয়ে হাতত, আঙুলিত, ডিঙিত, কঁকালত বিভিন্ন অলঙ্কাৰ পিন্ধিছিল। অসমীয়া লোকগীততো অলঙ্কাৰৰ প্রাচুর্যৰ বর্ণনা পোৱা যায়। অসমৰ জনজাতিসকলৰ মাজতো পৰম্পৰাগত আৰু আধুনিক বিভিন্ন ধৰণৰ অলঙ্কাৰৰ ব্যৱহাৰ আছে।

অসমীয়া মানুহে পৰিধান কৰা অলঙ্কাৰৰ কথা লীলা গগৈয়ে উল্লেখ কৰিছে এনেদৰে— "পুৰুষে হাতত আঙুঠি, ডিঙিত শিলিখামণি, মতা মণি, কাণত কৰিয়া আৰু লোকপাৰ, বাহুত বাজু পিন্ধিছিল। তিৰোতাই সকলো অঙ্গতে অলঙ্কাৰ পিন্ধিছিল। এনে লাগে আহোম যুগৰ এগৰাকী সম্ভ্রান্ত তিৰোতাৰ গাত কুৰি-ডেৰকুৰি তোলা সোণ ওলমি আছিল।" অসমীয়া লোকগীত বিশেষকৈ বিহুগীত, বিয়ানাম, মালিতা আদিত অলঙ্কাৰৰ প্রাচুর্যৰ উল্লেখ পোৱা যায়। বিহুগীতত আছে—

"শুৱায় কি নুশুৱায় সোণৰ পোৱালমণি
বণিয়াই বণিয়াই চাওঁ;
আতোলা সোণেৰে বিৰি গঢ়াই দিয়া
বিহু মাৰিবলৈ যাওঁ।" ইত্যাদি।

বিয়া নামতো অলঙ্কাৰৰ প্রচুৰ বর্ণনা পোৱা যায়। জোৰণৰ নামত *"মাৰাৰ*

অলঙ্কাৰ থোৱা কাটি কৰি। দেউতাৰাৰ অলঙ্কাৰ থোৱাহে" প্ৰভৃতি বৰ্ণনাই অসমীয়া সমাজত অলঙ্কাৰৰ প্ৰাচুৰ্যৰ আভাস দাঙি ধৰে। অলঙ্কাৰ ব্যৱহাৰৰ সৈতে অসমীয়া জাতিৰ জাতীয় জীৱনৰ ঐতিহ্য, পৰম্পৰা, বিশ্বাস আৰু মূল্যবোধ জড়িত হৈ আছে।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ৫ ঃ অসমীয়া স্ত্ৰী-পুৰুষৰ মাজত কেনে ধৰণৰ অলঙ্কাৰ প্ৰচলিত আছিল? (১৫০টা শব্দৰ ভিতৰত লিখক)

৩.৫.৯ সঙ্গীত

অসমীয়া সঙ্গীতৰ ইতিহাস অতি পুৰণি। অসমত লোকসঙ্গীতে অতি পুৰণি কালতেই বিশেষ সমৃদ্ধি লাভ কৰে বুলি অনুমান কৰিব পাৰি। পুৰণি কামৰূপৰ ৰজা ভাস্কৰ বৰ্মাই হিউৱেন চাঙক আতিথ্য দিবৰ বাবে নৃত্য-গীতৰ আয়োজন কৰা বুলি জনা যায়।

পুৰণি অসমৰ শিৱ মন্দিৰবোৰত নিয়মীয়াভাৱে নৃত্য-গীতৰ চৰ্চা হৈছিল। অসমৰ ডুবি, পৰিহৰেশ্বৰ, নেঘেৰিটিং বিশ্বনাথ, উমানন্দ আদি মন্দিৰত নৃত্য গীতৰ চৰ্চা হৈছিল বুলি জনা যায়। অসমৰ ওজাপালিৰ ঐতিহ্যও অতি প্ৰাচীন। চৰ্যাগীত, দুৰ্গাবৰৰ *গীতি-ৰামায়ণ* আদিত বিভিন্ন ৰাগ-সঙ্গীতৰ উল্লেখ পোৱা যায়। চৰ্যাগীতত ব্যৱহৃত ভালেমান ৰাগৰ উল্লেখ শঙ্কৰ-মাধৱৰ বৰগীততো পোৱা যায়। ভাৰতীয় সঙ্গীত শাস্ত্ৰৰ নীতি অনুসৰি বৰগীতসমূহ ৰচিত আৰু পৰিৱেশিত হ'লেও কেইবাটাও ৰাগত পৰম্পৰাগত সুৰৰ প্ৰয়োগ লক্ষ্য কৰা যায়।

অসমীয়া সঙ্গীতৰ উৎকৰ্ষৰ ক্ষেত্ৰত স্বৰ্গদেউ ৰুদ্ৰসিংহৰ অৱদান সৰ্বাধিক। তেওঁৰ দিনতেই ভাৰতীয় সঙ্গীত আৰু থলুৱা সঙ্গীত উভয়ৰে বিকাশৰ বাবে ৰাজকীয় পৃষ্ঠপোষকতা প্ৰদান কৰা দেখা যায়। ৰুদ্ৰসিংহ নিজে এগৰাকী সঙ্গীত-অনুৰাগী ৰজা আছিল। তেওঁ থলুৱা সঙ্গীতৰ উৎকৰ্ষ সাধনৰ বাবে ভালেমান খেলৰ সৃষ্টি কৰিছিল। মহাপুৰুষ শঙ্কৰদেৱে শাস্ত্ৰীয় পৰম্পৰাৰ নৃত্যধাৰাক অধিক জনপ্ৰিয় কৰি তোলে। দেওধনি, দেৱদাসী খেৰাই প্ৰভৃতি নৃত্যৰ সৈতে ধৰ্মীয় কাৰ্যৰ সম্পৰ্ক ৰক্ষিত হৈ আহিছে। অসমৰ পাৰ্বত্য জনগোষ্ঠীসমূহৰ মাজত ভালেমান পৰম্পৰাগত নৃত্য নিশা উদ্‌যাপন কৰা হয়। বসন্তকালত উদ্‌যাপিত ৰাতি বিহুত ডেকা-গাভৰুৰ প্ৰেম আৰু যৌৱনে সুকীয়া মৰ্যাদা লাভ কৰা দেখা যায়।

বড়োসকলৰ বৈছাগু উৎসৱৰ সৈতে জড়িত বৈসাগু নৃত্যও বিহুৰ সমধৰ্মী নৃত্য। ৰাভাসকলে বায়খু উৎসৱ উপলক্ষে ছাথাৰ গীত গাই ছাথাৰ নৃত্য পৰিৱেশন কৰে। ৰাভাসকলৰ বহুৰাঙী গীত তথা নৃত্যও আমোদজনক বসন্তকালীন অনুষ্ঠান।

অসমৰ চাহজনজাতিসকলৰ মাজতো ভালেমান নৃত্য-গীতৰ প্ৰচলন আছে।

সাধাৰণতে কৰম পূজা উপলক্ষ্যে ঝুমুইৰ গীত, তুচু পৰৰ উপলক্ষ্যে তুচু গীত গোৱা হয়। তেওঁলোকৰ কৰম পৰৰ বিহুৰ সমতুল্য কৃষিভিত্তিক উৎসৱ।

ভাৰতীয় ৰাগ-সঙ্গীতৰ ঐতিহ্যপ্রসূত আৰু নির্দিষ্ট ৰাগ-তালত ৰচিত হ'লেও চর্যাগীত,বৰগীত আৰু দুর্গাবৰৰ গীতত উল্লেখ কৰা ৰাগবোৰত এটা সুকীয়া বৈশিষ্ট্য লক্ষ্য কৰা যায়। নৃত্যৰ ক্ষেত্রতো একে কথাই প্রযোজ্য। মুঠতে ভাৰতীয় ঐতিহ্যৰ লগে লগে থলুৱা ঐতিহ্য আৰু পৰম্পৰাৰ সমন্বয়ত অসমীয়া সঙ্গীতে বিকাশ লাভ কৰিছে। বাদ্যযন্ত্রৰ ক্ষেত্রতো সর্বভাৰতীয় বাদ্যযন্ত্রৰ অনুৰূপে থলুৱা ঐতিহ্যপ্রসূত লোকবাদ্যৰ ব্যৱহাৰ অধিক।

৩.৫.১০ পৰিৱেশ্য কলা

পৰিৱেশ্য কলা বুলিলে বাচিক কলাৰ পৰিৱেশ্য ৰূপটোকে বুজায়। বিহুগীতৰ গীতাংশ লোকগীতৰ অন্তর্গত। আনহাতে, নৃত্যাংশ পৰিৱেশ্য কলাৰ ভিতৰত পৰে। শাস্ত্রীয় পৰম্পৰাৰ নৃত্যধাৰাই শঙ্কৰদেৱৰ হাততেই জনপ্রিয় ৰূপ লাভ কৰে। সূত্রধাৰী নাচ, চালি নাচ, নটুৱা নাচ আদিৰ অন্তৰালত শাস্ত্রসম্মত বিধি-সন্নিৰিষ্ট হৈ আছে আৰু এইবোৰক বিশেষ ধৰণেৰে অঙ্গ-সঞ্চালন কৰা হয়। আহোম ৰাজত্বকালত নাচনিয়াৰ খেলৰ যোগেদি চালি-নাচ, গোপিনাচ, সূত্রধাৰী নাচ আদিয়ে ৰাজ পৃষ্ঠপোষকতা লাভ কৰিবলৈ সক্ষম হয়। আহোম ৰজাৰ পৃষ্ঠপোষকতাত ৰজাপালি, দেওধনি ইত্যাদি লোকনৃত্যৰ লগে লগে ৰাজসভাত অতি আড়ম্বৰেৰে অঙ্কীয়া ভাওনা অনুষ্ঠিত হৈছিল। অঙ্কীয়া ভাওনাই পৰিৱেশ্য কলা ৰূপে সেই সময়ত বিশেষ ৰাজকীয় মর্যাদা লাভ কৰিবলৈ সক্ষম হৈছিল। ৰাজেশ্বৰ সিংহ, গৌৰীনাথ সিংহ, কমলেশ্বৰ সিংহ আদিৰ ৰাজত্বকালত ভালেকেইখন অঙ্কীয়া নাট ৰাজসভাত পৰিবেশিত হোৱা বুলি অসম বুৰঞ্জীত উল্লেখ পোৱা যায়।

পৰিৱেশ্য কলা ৰূপত দেওধনি নৃত্য, দেৱদাসী নৃত্য, ওজাপালি, পুতলা নাচ আদিৰ গুৰুত্ব সর্বাধিক। নাটৰ সৈতে নৃত্যৰ অবিচ্ছেদ্য সম্পর্ক ৰক্ষিত হোৱাৰ বাবেই অঙ্কীয়া নাটকত নৃত্যৰ গুৰুত্ব বৃদ্ধি পাইছে। সূত্রধাৰী নাচ, গোসাঁই প্রৱেশৰ নাচ, গোপী প্রৱেশৰ নাচ, যুদ্ধৰ নাচ, চালি নাচ, ঝুমুৰ নাচ, বেহাৰ নাচ, গোপী নৃত্য প্রভৃতিয়ে শঙ্কৰী যুগত প্রভাৱ বিস্তাৰ কৰিবলৈ সক্ষম হৈছিল।

বড়ো-কছাৰীসকলৰ খেৰাই নৃত্য বাথৌ পূজা উপলক্ষ্যে পৰিৱেশিত হয়। খেতিৰ সমৃদ্ধি সাধন কৰাৰ বাবে শিৱ দেৱতাৰ সন্তুষ্টিৰ অর্থে পুৰুষ-নাৰীয়ে একেলগে খেৰাই-নৃত্য পৰিৱেশন কৰা দেখা যায়।

সাধাৰণতে মনসা পূজা উপলক্ষ্যে দেওধনি নৃত্যৰ আয়োজন কৰা হয়। বড়ো, পাতি ৰাভা আৰু হাজংসকলে মটৰ পূজা উপলক্ষ্যে দেওধনি নৃত্যৰ আয়োজন কৰে। মনসা পূজা, কামাখ্যাৰ কুমাৰী পূজা, বড়ো কছাৰীসকলৰ খেৰাই পূজা আদিত অমঙ্গল বিনাশৰ অর্থে দেওধনি নৃত্যৰ আয়োজন কৰা হয়।

ওজাপালি নৃত্য দৰাচলতে গীত, নৃত্য আৰু অভিনয়ৰ সমষ্টি। আদিতে মাটৰ পূজাৰ সৈতে ওজাপালিৰ সম্পৰ্ক আছিল যদিও পৰৱৰ্তী কালত ই শক্তি পূজা, বিষ্ণু পূজা আৰু সত্ৰীয়া পদ্ধতিতো প্ৰৱেশ লাভ কৰে। ৰাভাসকলে বায়খু উৎসৱ উপলক্ষে ছাথাৰ গীত গাই 'ছাথাৰ নৃত্য' পৰিৱেশন কৰে। বিহুগীত আৰু বৈশাগু গীতৰ দৰেই ছাথাৰ গীতসমূহো প্ৰেমমূলক গীত।

মিছিংসকলে আলি-আই-লৃগাং উপলক্ষ্যে ঐনিতম গাই— গুমৰাগ নৃত্য পৰিৱেশন কৰে। বিচু বা 'বাই-ডিমা' নৃত্য ডিমাছাসকলৰ মাজত প্ৰচলিত উল্লেখযোগ্য নৃত্য। এই নৃত্য উপলক্ষ্যে পুৰুষ আৰু নাৰী একত্ৰিত হৈ প্ৰণয়মূলক গীত গাই বৃত্তাকাৰে নৃত্য পৰিৱেশন কৰে। ডিমাছাসকলৰ নৃত্য ভঙ্গিমাত অঙ্গ-সঞ্চালন মন কৰিবলগীয়া।

অসমৰ পৰম্পৰাগত নৃত্যশৈলীৰ ভিতৰত দেৱদাসী নৃত্যৰ গুৰুত্ব অপৰিসীম। এই নৃত্যত শাস্ত্ৰীয় সমলৰ লগে লগে লোকসমলেও প্ৰাধান্য লাভ কৰিছে। গতিকে দেখা যায় যে অসমৰ পৰম্পৰাগত পৰিৱেশ্য কলাৰীতিৰ সৈতে অসমৰ পৰম্পৰাগত ঐতিহ্য, লোকবিশ্বাস, লোকধৰ্ম আদিৰ গভীৰ সম্পৰ্ক আছে। দেওধনি নৃত্য, দেৱদাসী নৃত্য, গুমৰাগ নৃত্য, ওজাপালি, পুতলা নাচ, ঢুলীয়া নৃত্য প্ৰভৃতি প্ৰায়বোৰ নৃত্যৰ সৈতে থলুৱা পৰম্পৰা আৰু লোক-বিশ্বাসৰ গভীৰ সম্পৰ্ক আছে। এনে সম্পৰ্কৰ গভীৰতাৰ বাবেই প্ৰায়বোৰ লোক-পৰিৱেশ্য কলাই ধৰ্ম আৰু আধ্যাত্মিকতাৰ সৈতে সম্পৰ্ক ৰক্ষা কৰিবলৈ সক্ষম হৈছে।

৩.৬ অধ্যায়টোৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

- বৰ অসম, সমন্বয় আৰু সমাহৰণ অধ্যায়টোৰ পৰা আমি গম পালোঁ যে বৃহত্তৰ অসম প্ৰদেশখন দৰাচলতে সাতভনীৰ সমন্বিত ৰূপ। স্বাধীনতাৰ পৰৱৰ্তী কালত বিভিন্ন ধৰণৰ ৰাজনৈতিক, অৰ্থনৈতিক কাৰণত সাতভনীৰ ঐক্য মাজে-সময়ে বিঘ্নিত হ'লেও দৰাচলতে সমন্বয় আৰু সমাহৰণৰ যোগেদি গঢ় লৈ উঠা অসমৰ সংস্কৃতিত সদায়েই ঐক্য আৰু সম্প্ৰীতিৰ মন্ত্ৰই ঘোষিত হৈ আহিছে।
- ইতিহাসৰ বিভিন্ন সময়ত উত্তৰ-পূব ভাৰতলৈ বিভিন্ন আৰ্থ-সামাজিক আৰু ৰাজনৈতিক কাৰণত প্ৰব্ৰজিত হোৱা লোকসকলক লৈয়েই অসমীয়া জাতি গঢ় লৈ উঠিছে। সমন্বয় আৰু সমাহৰণৰ প্ৰক্ৰিয়া ত্বৰান্বিত হোৱাৰ পৰিণতি স্বৰূপ আমাৰ মাজত ঐক্য আৰু সম্প্ৰীতিয়ে বিৰাজ কৰিছে।
- বৰ অসম বুলি কওঁতে ভৌগোলিক আৰু ৰাজনৈতিক সীমা অতিক্ৰম কৰি আবেগিক ঐক্যৰ সূচনা কৰা সাতভনীৰ ঐক্যৰ তাৎপৰ্য উপলব্ধি কৰা হৈছে। দৰাচলতে বৃহৎ অঞ্চলটোৰ সাতখন ৰাজ্যৰ বিনিময়, আদান-প্ৰদান আৰু সংস্কৃতি-গ্ৰহণৰ পৰিণতি স্বৰূপে বৰ অসমৰ বৰ্ণিল সংস্কৃতিয়ে গঢ় লৈ উঠিছে।

- অসমীয়া সংস্কৃতিৰ মূলতে হৈছে সমন্বয় আৰু সমাহৰণ। সংস্কৃতি-গ্রহণৰ পৰিণতি স্বৰূপে এই ভূখণ্ডলৈ প্রবজিত হোৱা লোকসকলৰ মাজত আর্থ-সামাজিক আৰু সাংস্কৃতিক যোগসূত্র স্থাপিত হৈ বর্তমানৰ সংস্কৃতি গঢ় লৈ উঠিছে।
- অসমৰ পুৰণি নাম আছিল প্রাগজ্যোতিষপুৰ আৰু কামৰূপ। 'অসম' নামটো অর্বাচীন। আহোম ৰাজত্বৰ পৰৱর্তী কালতহে এই নামটোৰ সূচনা হয়।
- অসম নামৰ উৎপত্তি সম্পর্কত ভিন্ন মত পোৱা যায়। বাণীকান্ত কাকতিকে ধৰি বিভিন্ন পণ্ডিতে অসম নামৰ সম্পর্কত ভিন্ন মত আগবঢ়াইছে।
- ভৌগোলিকভাৱে অসম ভাৰতবর্ষৰ পূব প্রান্তত অৱস্থিত। এই দেশৰ জলবায়ু গৰম আৰু সেমেকা। ইয়াৰ মুঠ মাটিকালি ৭৮,৪৮৩ বর্গ কিলোমিটা।
- অসমীয়া সংস্কৃতি ঐতিহাসিক ক্রম-বিৱর্তনৰ পৰিণতি। বিভিন্ন জনগোষ্ঠীৰ সমন্বয়ত বৃহত্তৰ অসমীয়া জাতি গঢ়ি উঠিছে।
- অসমৰ জনগাঁথনিত অষ্ট্রিক, মঙ্গোলীয় (কিৰাত), দ্রাবিড় আৰু আর্য্য নৃগোষ্ঠীৰ সমন্বয় সাধিত হৈছে। দীর্ঘদিনীয়া সম্প্রীতি, সমন্বয় আৰু আদান-প্রদান, তথা বিনিময়ৰ পৰিণতি স্বৰূপে অসমীয়া সংস্কৃতিয়ে বর্তমানৰ ৰূপ পৰিগ্রহ কৰিছে।
- সময়ৰ পৰিৱর্তনৰ লগে লগে অসমীয়া সংস্কৃতিত কিছুমান নতুন নতুন কথা যোগ হৈছে আৰু ই বর্ণাঢ্য ৰূপ লাভ কৰিছে।
- বিভিন্ন আর্থ-সামাজিক আৰু ৰাজনৈতিক কাৰণত অতীজতে অসমলৈ বিভিন্ন জনগোষ্ঠীৰ লোকৰ আগমন ঘটিছিল আৰু বর্তমানো সেই প্রক্রিয়া অব্যাহত আছে। অসমীয়া সংস্কৃতি সন্মিলিত আৰু সমবেত সৃষ্টি। ইয়াত আর্য্য আৰু আর্য্য ভিন্ন জনগোষ্ঠীৰ সমন্বয় সাধিত হৈছে আৰু অসমৰ জনগাঁথনিত তাৰ প্রভাৱ পৰিছে।
- ভাষা আৰু সাহিত্যৰ ক্ষেত্রতো সমন্বয়ৰ আদর্শ দেখা যায়। অসমীয়া ভাষা আর্য্যমূলীয় হ'লেও অসমীয়া ভাষাৰ ধ্বনি, ৰূপ, শব্দগঠন আদিত থলুৱা প্রভাৱ অস্বীকাৰ কৰিব নোৱাৰি। অসমীয়া ভাষা-সাহিত্যৰ বিকাশত থলুৱা তথা জনজাতীয় মূলৰ ৰজাসকলৰ পৃষ্ঠপোষকতাই গুৰুত্বপূর্ণ ভূমিকা গ্রহণ কৰিছিল।
- প্রাক্-শঙ্কৰী যুগতেই পৌৰাণিক আৰু মহাকাব্যিক ঐতিহ্যৰ যোগেদি অসমীয়া সাহিত্য ভাৰতীয় পৰম্পৰাৰ সৈতে সংযুক্ত হৈ পৰে। পৰৱর্তী কালৰ সাহিত্যত ভাৰতীয় আৰু পাশ্চাত্যৰ সাহিত্যৰ সৈতে অসমীয়া সাহিত্যৰ সম্পর্ক স্থাপিত হয়।
- অৰুণোদয়, জোনাকী প্রভৃতি যুগত পাশ্চাত্য সাহিত্যৰ বিষয়বস্তু, ৰচনাৰীতি আদিৰ দ্বাৰা অসমীয়া সাহিত্য প্রভাৱিত হয়। বিভিন্ন সাহিত্য ৰূপৰ অধ্যয়নত পাশ্চাত্যৰ প্রভাৱ অস্বীকাৰ কৰিব নোৱাৰি।
- অসমৰ প্রাচীনতম লোকধর্ম ৰূপে কৈৰাতজ ধর্ম আৰু পৰৱর্তী কালত শৈৱ, শাক্ত, বৈষ্ণৱ প্রভৃতি ধর্মই অসমত প্রভাৱ বিস্তাৰ কৰে। মধ্যযুগত ইছলাম ধর্ম আৰু পৰৱর্তী কালত খ্রীষ্টিয়ান ধর্মও অসমত প্রচাৰিত হয়।

- অসমত ভালেমান জনগোষ্ঠীয় লোকাচাৰ পালিত হয় আৰু এইসমূহ আচাৰৰ মাজত ভালেমান দিশত সাদৃশ্য বিদ্যমান। লোকাচাৰ আৰু লোক-উৎসৱৰ বৈচিত্রই অসমীয়া সংস্কৃতিক বর্ণাঢ্য ৰূপ প্রদান কৰিছে।
- অসমত জাতি-বর্ণ নির্বিশেষে মাছ-মাংস খোৱাত বাধা-নিষেধ দেখা নাযায়। ভাৰতৰ অন্য ঠাইৰ দৰে উচ্চ-হিন্দুসকলেও ইয়াত নিৰামিষ আহা�ৰৰ পৰিৱর্তে আমিষ আহাৰ গ্রহণ কৰা দেখা যায়।
- পৰিৱেশ্য কলাত অসম চহকী। ওজাপালি, পুতলা নাচ, দেওধনি নৃত্য, দেৱদাসী নৃত্য প্রভৃতি সম্পদত অসম অতিশয় চহকী।

৩.৭ অধিক জানিবলৈ

অসমীয়া গ্রন্থ ঃ

১) গগৈ, লীলা গগৈ (১৯৮৪); *অসমীয়া লোকসাহিত্যৰ ৰূপৰেখা*; ডিব্রুগড় ঃ বনলতা।

২) গগৈ, লীলা গগৈ (১৯৮৬); *অসমীয়া সংস্কৃতি*; ডিব্রুগড় ঃ বনলতা।

৩) গোস্বামী, প্রফুল্ল দত্ত (১৯৮৬); *অসমীয়া জনসাহিত্য*; গুৱাহাটী ঃ অসম প্রকাশন পৰিষদ।

৪) গোস্বামী, প্রফুল্ল দত্ত (১৯৯৩); *বাৰ মাহৰ তেৰ গীত*; নতুন দিল্লী ঃ সাহিত্য অকাডেমী।

৫) নেওগ, মহেশ্বৰ (১৯৬৬); *পুৰণি অসমীয়া সমাজ আৰু সংস্কৃতি*; গুৱাহাটী ঃ চন্দ্র প্রকাশ।

৬) নেওগ, মহেশ্বৰ (১৯৬৯); *অসমীয়া গীতি সাহিত্য*, যোৰহাট ঃ সাহিত্য সভা।

৭) বৰুৱা, বিৰিঞ্চি কুমাৰ (১৯৫৭); *অসমীয়া ভাষা আৰু সংস্কৃতি*; গুৱাহাটী ঃ বীণা লাইব্রেৰী।

৮) বৰুৱা, বিৰিঞ্চি কুমাৰ (১৯৮৫); *অসমৰ লোকসংস্কৃতি*; গুৱাহাটী ঃ বীণা লাইব্রেৰী।

৯) ভট্টাচার্য্য, প্রমোদচন্দ্র (১৯৬২); *অসমৰ জনজাতি*; গুৱাহাটী ঃ অসম প্রকাশন পৰিষদ।

১০) ভট্টাচার্য্য, প্রমোদচন্দ্র (১৯৬৯); *অসমৰ লোক-উৎসৱ*; গুৱাহাটী ঃ অসম প্রকাশন পৰিষদ।

১১) শর্মা, নবীন চন্দ্র (১৯৯৫); *অসমীয়া লোকসংস্কৃতিৰ আভাস*; গুৱাহাটী ঃ বাণী প্রকাশ।

১২) নাথ, প্রফুল্ল কুমাৰ (২০০৪); *অসমীয়া সাহিত্য আৰু সংস্কৃতিৰ ৰূপৰেখা*; গুৱাহাটী ঃ বাণী মন্দিৰ।

১৩) নাথ, প্রফুল্ল কুমাৰ (২০০৯); *অসমীয়া জনগোষ্ঠীয় ঐতিহ্য, সাংস্কৃতিক বিনিময় আৰু সংহতি*; গুৱাহাটী ঃ বুকলেণ্ড।

ইংৰাজী গ্রন্থ ঃ

1) Baruah, B. K. (1969); *A Cultural History of Assam*; Guwahati.

2) Baruah, K. L. (2nd ed.) (1966); *Early History of Kamrupa*; Shillong.

3) Gait, Edward (3rd ed.) (1984); *A History of Assam*; Guwahati: Assam Publication Board.

4) Kakati, B. (1967); *The Mother Goddess Kamakhya*; Guwahati: Assam Publication Board.

5) Nath, Rajmohan (1948); *The Background of Assamese Culture*; Guwahati: Lawyer's Book Stall.

৩.৮ অগ্রগতিৰ খতিয়ান

১নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ প্রাচীন অসমত থকা চাৰিখন পীঠ হৈছে— ৰত্নপীঠ, কামপীঠ, স্বর্ণপীঠ আৰু সৌমাৰপীঠ। ...পীঠকেইখনৰ বিস্তৃতি অঞ্চল।

২নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ অসমৰ ভৌগোলিক অৱস্থান কেনেকুৱা সেই বিষয়ে সংক্ষেপে লিখিব লাগিব।

৩নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ অসমীয়া জাতি গঠন প্রক্রিয়াত যিকেই জাতি, জনগোষ্ঠীৰ অৱদান আছে সেইসমূহৰ নাম উল্লেখ কৰিব লাগিব।

৪নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ প্রাচীন অসমত শৈৱ, শাক্ত আৰু বৈষ্ণৱ ধর্ম যি ৰূপ আছিল তাৰ চমু বিৱৰণ... ...সেই সেই ধর্মই মানুহক কেনেদৰে প্রভাৱিত কৰিছিল?

৫নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ প্রাচীন অসমত কেনে ধৰণৰ অলঙ্কাৰৰ প্রচলন আছিল... সেই সময়ৰ স্ত্রী-পুৰুষসকলে কেনে ধৰণৰ অলঙ্কাৰ পিন্ধিছিল তাৰ উল্লেখ।

৩.৯ আৰ্হি প্রশ্ন

প্রশ্ন ১ ঃ অসম নামৰ উৎপত্তি সম্পর্কে চমুকৈ লিখক।

প্রশ্ন ২ ঃ অসমৰ ভৌগোলিক অৱস্থিতি সম্পর্কে এটি টোকা লিখক।

প্রশ্ন ৩ ঃ সমন্বয় আৰু সমাহৰণ বুলিলে কি বুজে? অসমীয়া সংস্কৃতিত কেনেদৰে সমন্বয় সাধিত হৈছে, লিখক।

প্রশ্ন ৪ ঃ ভাষা-সাহিত্য আৰু ধর্মত কেনেদৰে সমন্বয় সাধিত হৈছে?

প্রশ্ন ৫ ঃ উৎসৱ-অনুষ্ঠানত কেনেদৰে সমন্বয় সাধিত হৈছে?

প্রশ্ন ৬ ঃ সামাজিক লোকাচাৰ বুলিলে কি বুজে?

প্রশ্ন ৭ ঃ খাদ্য, সাজপাৰ আৰু সঙ্গীতত কেনেদৰে সমাহৰণ হৈছে লিখক।

প্রশ্ন ৮ ঃ পৰিৱেশ্য কলা বুলিলে কি বুজে? সংস্কৃতিৰ সমাহৰণত পৰিৱেশ্য কলাৰ ভূমিকা কেনে ধৰণৰ?

*** ***** ***

অধ্যায় ৪ ঃ অসমীয়া লোকসংস্কৃতিত বিভিন্ন নৃগোষ্ঠীয় অৱদান

অধ্যায় গাঁথনি

৪.১ উদ্দেশ্য
৪.২ পৰিচয়
৪.৩ অসমৰ নৃগোষ্ঠীসমূহ
৪.৩.১ ভূমিকা
৪.৩.২ নৃগোষ্ঠীসমূহৰ প্ৰজাতিগত (Racial) পৰিচয়
৪.৪ অসমীয়া লোক-সংস্কৃতিত নৃগোষ্ঠীয় উপাদান
৪.৪.১ মৌখিক সাহিত্য
৪.৪.২ ভৌতিক সংস্কৃতি
৪.৪.৩ সামাজিক লোকাচাৰ
৪.৪.৪ লোক-পৰিৱেশ্য কলা
৪.৪.৫ ভাষা-সাহিত্য আৰু অন্যান্য বিভিন্ন উপাদান
৪.৫ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ
৪.৬ অধিক জানিবলৈ
৪.৭ অগ্ৰগতিৰ খতিয়ান (কেৱল ৰূপৰেখা)
৪.৮ আৰ্হি প্ৰশ্ন

৪.১ উদ্দেশ্য

এই অধ্যায়টি অধ্যয়ন কৰি আপুনি —

- নৃগোষ্ঠী মানে কি, তাৰ ধাৰণা লাভ কৰিব
- অসমৰ নৃগোষ্ঠীসমূহৰ পৰিচয় লাভ কৰাৰ লগতে নৃগোষ্ঠী আৰু জনজাতি পৰিভাষা দুটাৰ লগত পৰিচিত হ'ব
- অসমত বসবাস কৰা নৃগোষ্ঠীসমূহৰ প্ৰজাতিগত আৰু ভাষিক পৰিচয় লাভ কৰিব
- অসমীয়া লোকসংস্কৃতিত বিভিন্ন নৃগোষ্ঠীসমূহৰ উপাদান আভাস পাব।

৪.২ পৰিচয়

ইয়াৰ আগৰ অধ্যায়টোত আপুনি ইতিমধ্যে 'বৰ অসম' ধাৰণাটোৰ বিষয়ে কিছু কথা পঢ়িলে। বৰ অসম গঢ়ি তোলাত বিভিন্ন জাতি-জনজাতিৰ অৰিহণা মন কৰিবলগীয়া। সেই ফালৰ পৰা বিচাৰ কৰিলে অসমে নিজৰ বুকুৰ মাজত বৰ্ণাঢ্য ভাষাগোষ্ঠীক স্থান দিছে। এই অধ্যায়টোত তেনে এটা বিষয়বস্তু অধ্যয়নৰ আলোচনা কৰিবলৈ লোৱা হৈছে। অধ্যায়টোৰ শিৰোনাম 'অসমীয়া লোকসংস্কৃতিত বিভিন্ন নৃগোষ্ঠীয় উপাদান'।

৪.৩ অসমৰ নৃগোষ্ঠীসমূহ

৪.৩.১ ভূমিকা

অসমীয়া ভাষাত 'নৃগোষ্ঠী' বা 'জনগোষ্ঠী' শব্দযুগল ইংৰাজী ভাষাৰ Ethnic Groupৰ প্ৰতিশব্দ ৰূপে ব্যৱহাৰ কৰা হয়। *The New Encyclopaedia Brithannica*ত Ethnic Groupৰ অৰ্থ এইদৰে দিয়া হৈছে— "A Social group or category of the population that in a large society, is set apart and bound together by common ties of race. language. nationality or culture."(অৰ্থাৎ, এখন বৃহত্তৰ সমাজৰ জনসংখ্যাৰ মাজৰ একোটা সামাজিক গোট বা ভাগ, এই ভাগবোৰ গঠন হয় প্ৰজাতি, ভাষা, জাতীয়তা বা সংস্কৃতিৰ উমৈহতীয়া বন্ধনৰ ভিত্তিত।)

নৃতত্ত্বই পৃথিৱীৰ মানৱ গোটক জৈৱিক (Biological) তথা বিশুদ্ধ শাৰীৰিক উপাদানৰ ভিত্তিত কিছুমান প্ৰজাতিত (Race) ভাগ কৰিছে। এনে প্ৰজাতিৰ মাজতে ঐতিহাসিক বিৱৰ্তনৰ মাজেদি সুকীয়া সুকীয়া সাংস্কৃতিক আৰু জৈৱিক বৈশিষ্ট্য বহন কৰা কিছুমান সামাজিক গোটৰ বিকাশ হয়। সৰল অৰ্থত এই গোটসমূহেই জনগোষ্ঠী বা নৃগোষ্ঠী। অৱশ্যে ভাষিক ভিত্তিতো নৃগোষ্ঠী একোটা চিনাক্ত কৰিব পাৰি। ধীৰেন্দ্ৰনাথ মজুমদাৰে এনে ভাষাভিত্তিক বিভাজনৰ আধাৰতে অসমৰ জনগোষ্ঠীসমূহৰ আলোচনা কৰিছে।

একোটা জনগোট নৃগোষ্ঠী ৰূপে বিবেচিত হ'বলৈ কেইটামান বৈশিষ্ট্যৰ প্ৰয়োজন। যেনে— একে বা একেমূলীয়া ভাষা, স্বকীয় সামাজিক, অৰ্থনৈতিক আৰু সাংস্কৃতিক পৰম্পৰা, নিকট প্ৰশাসনীয় অঞ্চল বা উমৈহতীয়া বসতিস্থল, আন্তঃবৈবাহিক সম্বন্ধ, গোষ্ঠীগত বান্ধোন আদি।

চাবলৈ গ'লে 'জনজাতি' আৰু 'নৃগোষ্ঠী'ৰ মাজত পাৰ্থক্য নাই। সকলো জনজাতি (Tribe)য়েই মূলতঃ নৃগোষ্ঠী, পাৰ্থক্য মাথোঁ ইমানেই যে জনজাতিসকল বস্তুসংস্কৃতিৰ ফালৰ পৰা পাছ পৰা আৰু বেছি ৰক্ষণশীল। নৃগোষ্ঠীৰ মাজত থকা গোষ্ঠীগত বান্ধোন জনজাতিৰ মাজত বেছি কটকটীয়া।

অসমত সম্প্ৰতি বসবাস কৰি থকা নৃগোষ্ঠীসমূহে ইতিহাসৰ বহুযুগৰ সহাৰস্থান-সংমিশ্ৰণ আৰু আধুনিকতাৰ পৰশত ওপৰত উল্লেখ কৰা বৈশিষ্ট্যসমূহ যথাৰূপত সংৰক্ষণ কৰা নাই। কিন্তু তাৰ মাজতো জৈৱিক প্ৰজাতিগত বৈশিষ্ট্য আৰু সাংস্কৃতিক স্বকীয়তা বৰ্তি আছে। মূলতঃ ভাষাৰ ভিত্তিতেই অসমৰ নৃগোষ্ঠীসমূহৰ আলোচনা কৰিবলৈ সহজ। অসমৰ নৃগোষ্ঠীসমূহ হ'ল— বড়ো, ৰাভা, গাৰো, কোচ (ৰাজবংশী), তিৰা, মিচিং, সোনোৱাল কছাৰী, আহোম, মৰাণ-মটক, ঠেঙাল কছাৰী, কাৰ্বি, ডিমাছা, হাজং, চিংফৌ,

ফাকিয়াল, খামতি, তুৰুং ইত্যাদি। তদুপৰি চুবুৰীয়া ৰাজ্যসমূহত বসবাস কৰা নগা, খাচী, অকা, নিচি, মণিপুৰী-মেইতে, ত্রিপুৰী, মিজো আদি নৃগোষ্ঠীৰ লোকো সামান্যভাৱে সিচঁৰতি হৈ আছে। মন কৰিবলগীয়া যে ঐতিহাসিকভাৱে এইসকলো একে সাংস্কৃতিক পৰিমণ্ডলৰ ভিতৰুৱা।

উল্লিখিত নৃগোষ্ঠীসমূহৰ বেছিভাগেই ভাৰতীয় সংবিধানত (Schedule Tribes) বা অনুসূচীত জনজাতি হিচাপে স্বীকৃত। পাহাৰীয়া আৰু ভৈয়ামবাসী ৰূপেও জনগোষ্ঠী/নৃগোষ্ঠীসমূহক ভাগ কৰিব পাৰি।

৪.৩.২ নৃগোষ্ঠীসমূহৰ প্রজাতিগত (Racial) পৰিচয়

নৃতত্ত্ববিদসকলে পৃথিৰীক মানুহক মূলত তিনিটা প্রজাতিত ভাগ কৰিছে— নেগ্রিটো, ককেছীয় আৰু মঙ্গোলীয়। কোনো কোনোৱে 'অষ্ট্রলয়ড' বুলি আৰু এটা প্রজাতি অন্তর্ভুক্ত কৰে যদিও বহুতে 'অষ্ট্রলয়ড'ক প্রাচীন ককেছীয় বুলি ককেছীয়ৰ অন্তর্ভুক্ত কৰিব খোজে। এওঁলোককে কোনোৱে আকৌ প্রাক্-দ্রাবিড় আৰু কোনোৱে নিষাদ বুলি কৈছে। আৱয়বিক বৈশিষ্ট্য আৰু গাৰ বৰণৰ ফালৰ পৰা অষ্ট্রলয়ড আৰু ককেছীয়সকলৰ মূলগত পার্থক্য লক্ষ্য কৰি সেয়ে চাৰিটা ভাগ কৰাই উচিত বুলি একাংশ পণ্ডিতে মত প্রকাশ কৰে।

এই চাৰিটা ভাগৰো বহুতো উপশাখা আছে।

প্রাক্-ঐতিহাসিক কালৰে পৰা বিভিন্ন পথেৰে অসমলৈ বিভিন্ন প্রজাতিৰ মানুহৰ প্রব্রজন ঘটিছিল। মহম্মদ তাহেৰে এই প্রব্রজনসমূহক দহোটা ভাগত ভগাইছে—

১) অষ্ট্রো-এছিয়াটিক বা অষ্ট্রলয়ড গোষ্ঠীৰ প্রবাহ
২) মঙ্গোলয়ড (তিব্বেতো-বার্মিজ) প্রবাহ
৩) ভাৰতীয় আর্য্যৰ প্রবাহ
৪) ইছলাম ধর্মাৱলম্বী গোটৰ প্রবাহ
৫) টাই-আহোমসকলৰ প্রবাহ
৬) অন্যান্য টাইগোষ্ঠীৰ প্রবাহ
৭) বৃটিছ শাসনকালত বঙালী, মাৰোৱাৰী আদি লোকৰ প্রবাহ
৮) চাহ বাগিচাৰ শ্রমিকসকলৰ প্রবাহ
৯) পূর্ববঙ্গীয় মুছলমান খেতিয়কৰ প্রবাহ
১০) পূর্ববঙ্গৰ হিন্দু শৰণার্থীৰ প্রবাহ

অসমৰ নৃগোষ্ঠীসমূহৰ আলোচনাৰ বাবে ইয়াৰে প্রথম দুটা প্রবাহ আৰু ৫) নং আৰু ৬) নং প্রবাহ অতি গুৰুত্বপূর্ণ। পৰৱর্তী সময়ত চাহবাগিচাৰ শ্রমিক ৰূপে বিভিন্ন ঠাইৰ পৰা অহা বিভিন্ন সাংস্কৃতিক ভাষিক পৰিচয়ৰ জনগোটবোৰ মিলি অসমত 'চাহ জনগোষ্ঠী' ৰূপে পৰিচয় লাভ কৰিছে। এই প্রসঙ্গ এই আলোচনাত সামৰা নহ'ব।

অসমৰ মানুহৰ মাজত নেগ্রিটো প্রজাতিৰ মানুহৰ অৱস্থিতি দেখা নাযায়; অন্ততঃ আজি পর্যন্ত তাৰ স্পষ্ট প্রমাণ হোৱা হোৱা নাই। হাটনে নগাসকলৰ মাজত নেগ্রিটো লক্ষণ দেখা পোৱা বুলি অভিমত দিলেও শশাঙ্কশেখৰ সৰকাৰ প্রমুখ্যে বিশিষ্ট নৃতত্ত্ববিদ-সকলে স্বীকাৰ কৰা নাই।

পণ্ডিতসকলৰ মতে, অষ্ট্রলয়ডসকলেই ভাৰতবর্ষ তথা অসমৰ প্রাচীনতম বাসিন্দা। এওঁলোককে প্রাচীন ভাৰতীয় সাহিত্যত 'নিষাদ' বোলা হৈছে। চুটি-চাপৰ, গাৰ বৰণ ক'লা, নাক বহল, মূৰ দীঘলীয়া আৰু ক'লা টৌ খেলা চুলি এওঁলোকৰ শাৰীৰিক বৈশিষ্ট্য।

ভাৰতৰ দক্ষিণ অঞ্চলৰ দ্রাবিড় ভাষা কোৱা লোকসকলৰ মাজত অষ্ট্রেলীয় উপাদান লক্ষ্য কৰা যায়। তদুপৰি ছোটনাগপুৰ, ঝাৰখণ্ড, হিমালয়ৰ পাদদেশৰ কোনো কোনো অঞ্চল, আদিত অষ্ট্রেলীয় প্রজাতি সিঁচৰতি হৈ আছে বুলিব পাৰি।

অসমত অষ্ট্রেলীয় প্রজাতিৰ কোনো জৈৱিক উপাদানৰ প্রত্যক্ষ প্রমাণ পোৱা নাই। কিন্তু অসমৰ মানুহৰ সাংস্কৃতিক জীৱন প্রবাহৰ মাজত অষ্ট্রেলীয় প্রজাতিৰ একালৰ অৱস্থিতিক উমান পাব পাৰি। খাছীসকলৰ খাছী ভাষাটো অষ্ট্রিক ভাষাগোষ্ঠীৰ এটা পোনপটীয়া ঠাল। সম্ভৱতঃ খাছীসকলৰ পূর্বপুৰুষসকল ইয়ালৈ আহি অষ্ট্রেলীয়সকলক লগ পাইছিল আৰু সংমিশ্রণৰ ফলত তেওঁলোকৰ ভাষাটো গ্রহণ কৰিছিল।

ভূৱনমোহন দাসৰ মতে, "খাছীসকল প্রকৃততে অষ্ট্রেলীয়। পিছত অহা মঙ্গোলীয়ৰ লগত তেওঁলোক সম্পূর্ণ ৰূপে মিহলি গৈ গ'ল। এই নতুন জনগোটটোৱে অষ্ট্রিক ভাষা সংৰক্ষণ কৰিলে। কিন্তু আৱয়বিক বৈশিষ্ট্যত মঙ্গোলীয় লক্ষণসমূহ প্রকট হৈ তেওঁলোকক মঙ্গোলীয় জনগোট এটাত পৰিণত কৰিলে।"

সম্প্রতি অসমত পোৱা নৃগোষ্ঠীসমূহৰ মাজত অষ্ট্রলয়ড প্রজাতিৰ নৃগোষ্ঠী নাই যদিও এওঁলোকৰ সাংস্কৃতিক জীৱন প্রবাহৰ বিভিন্ন অনুসঙ্গত প্রাচীন কালতে সংমিশ্রিত হৈ পৰা অষ্ট্রলয়ড উপাদানৰ ভালেমান সাক্ষ্য লক্ষ্য কৰিব পাৰি।

জানি থোৱা ভাল

দেহৰ গঠন আৰু বৈশিষ্ট্য অনুসৰি পৃথিৱীৰ মানুহক 'প্রজাতি'ত ভাগ কৰাৰ দৰে পৃথিৱীত প্রচলিত ভাষাসমূহৰ আধাৰতো অন্য প্রকাৰে ভাগ কৰা হৈছে।

পৃথিৱীৰ ভাষাসমূহক এনেদৰে ভাগ কৰা হৈছে—

- ভাৰত ইউৰোপীয় ভাষা পৰিয়াল
- অষ্ট্রিক ভাষা পৰিয়াল
- চীন-তিব্বতীয় ভাষা পৰিয়াল
- ইউৰোপ আলটাই বাণ্টু ভাষা পৰিয়াল
- ছেমীয়-হেমীয় ভাষা পৰিয়াল
- দ্রাবিড় ইত্যাদি।

মঙ্গোলীয় প্রজাতিৰ লোকসকলে সাধাৰণতে চীন-তিব্বতীয় ভাষা কয়। একেদৰে অষ্ট্রলয়ড প্রজাতিৰ লোকসকলে মূলতঃ অষ্ট্রিক ভাষা কয় বুলি পণ্ডিতসকলে মানি লৈছে। কিন্তু একেটা প্রজাতিৰ জনগোটৰ মাজতে বেলেগ বেলেগ ভাষাগোষ্ঠীৰ ভাষাৰ প্রচলন থাকিব পাৰে বা বেলেগ বেলেগ প্রজাতিৰ জনগোটবোৰৰ মাজতো একেটা ভাষাগোষ্ঠীৰ ভাষাৰ প্রচলন থাকিব পাৰে। প্রজাতি আৰু ভাষাগোষ্ঠীৰ সম্পর্কটো নির্দ্ধাৰিত আৰু পোনপটীয়া নহয়।

অসমৰ নৃগোষ্ঠীসমূহ মূলতঃ মঙ্গোলীয় প্রজাতিৰ। কিন্তু একে মূলৰ হ'লেও এই নৃগোষ্ঠীসমূহ ভাষিক, সাংস্কৃতিক আৰু জৈৱিক বৈশিষ্ট্যৰ ফালৰ পৰা সুকীয়া সুকীয়া প্রকৃতিৰ। কাৰণ, পৃথিৱীৰ মানুহৰ ইতিহাস মূলতঃ প্রব্রজন আৰু সংমিশ্রণ-সমাহৰণৰ ইতিহাস। বিভিন্ন জনগোটৰ সংস্পর্শৰ সমান্তৰালভাৱে সাধিত পাৰস্পৰিক প্রভাবে জনগোটবোৰৰ মাজত নতুন নতুন বৈশিষ্ট্য সোমোৱাই দিছে।

মন কৰিবলগীয়া যে, সর্বভাৰতীয় সভ্যতা আৰু সংস্কৃতিত মঙ্গোলীয় উপাদান অষ্ট্রলয়ডসকলৰ তুলনাত নিচেই কম। এই সম্পর্কে সুনীতি কুমাৰ চেটার্জীয়ে কৈছে যে মঙ্গোলীয় লোকসকল উত্তৰৰ হিমালয়ৰ পাদদেশত, উত্তৰ বঙ্গ আৰু অসমত থূপ খাই থকাৰ বাবে ভাৰতীয় সভ্যতা-সংস্কৃতিৰ ভেটি নির্মাণত ভাগ ল'ব পৰা নাছিল। আনহাতে, অষ্ট্রিক, দ্রাবিড় আৰু আর্য্যভাষী জনপ্রবাহে ভাৰতীয় সংস্কৃতিৰ এটা পৃষ্ঠভূমি নির্মাণ কৰাৰ পিছতহে এওঁলোক ব্রহ্মপুত্র উপত্যকা আৰু ইয়াৰ মাজেদি বঙ্গ-বিহাৰলৈ বিয়পি পৰে।

পণ্ডিতসকলৰ মতে পশ্চিম ফালেদি ভাৰতলৈ আর্য্যসকলৰ প্রৱাহৰ সমসাময়িককালতে (খ্রীঃপূঃ ১৫০০ মানতে) ব্রহ্মপুত্র উপত্যকাইদি গঙ্গা উপত্যকাৰ উত্তৰৰ পার্বত্য অঞ্চললৈ মঙ্গোলীয়সকলৰ প্রব্রজন ঘটিছিল। সেই ফালৰ পৰা বিচাৰ কৰিলে ব্রহ্মপুত্র উপত্যকালৈ মঙ্গোলীয়সকলৰ প্রব্রজন তাৰো আগতেই সংঘটিত হৈছিল। বৈদিক সাহিত্যত এওঁলোকে 'কিৰাত' বোলা হৈছিল।

খ্রীষ্টপূর্ব কালতে ব্রহ্মপুত্র উপত্যকালৈ সোমাই অহা আর্য্যভাষী মানুহ, আর্যভাষা আৰু আর্য্য সংস্কৃতিয়ে এই কিৰাতসকলক লগ পাইছিলহি। ফলত মঙ্গোলীয় আৰু আর্য্যভাষীসকলৰ সংঘাত আৰু সমন্বয় ঘটিছিল। প্রব্রজিত মানুহে থলুৱা নাৰীৰ পাণি গ্রহণ কৰাৰ ফলত ৰক্তৰ সংমিশ্রণ ঘটে। এনে সংমিশ্রণৰ ফলত অসমত এফালে যিদৰে আর্য্য সংস্কৃতিৰ মাজত মঙ্গোলীয় প্রভাৱ, আনহাতে মঙ্গোলীয় ৰক্তৰ মাজত আর্য্যভাষীৰ প্রভাৱ চিনিব নোৱাৰাকৈ মিশ্রিত হৈ পৰিল।

একেদৰে, মঙ্গোলীয়সকলেও ইয়ালৈ আহি অষ্ট্রেলয়ডসকলক লগ পাইছিলহি। অষ্ট্রলয়ডসকলৰ প্রব্রজন সম্ভৱতঃ ধাৰাবাহিকভাৱে ঘটি থকা নাছিল। এবাৰ বা দুবাৰ প্রব্রজনৰ পিছত ব্রহ্মপুত্র উপত্যকালৈ অষ্ট্রলয়ডসকলৰ প্রব্রজন কিবা কাৰণত বন্ধ হৈ গৈছিল। কিন্তু টোৰ পিছত টোৰ দৰে উত্তৰ-পূব, দক্ষিণ-পূব আৰু উত্তৰ দিশেৰে মঙ্গোলীয়

লোকৰ প্ৰব্ৰজন এই ভূখণ্ডলৈ নিৰবচ্ছিন্নভাৱে ঘটি আছিল। ইয়াৰ ফলত মঙ্গোলীয় আৰু অষ্ট্ৰলয়ডসকলৰ মাজত দীৰ্ঘদিনীয়া সম্পৰ্ক সম্ভৱ হৈছিল আৰু মঙ্গোলীয়সকলৰ প্ৰভাৱত অষ্ট্ৰলয়ডসকলে নিজৰ প্ৰজাতীয় অস্তিত্ব বৰ্তাই ৰাখিব নোৱাৰিলে।

উপৰিউক্ত আলোচনাৰ পৰা নিশ্চয় বুজিব পৰা গৈছে যে অসমৰ কোনো মানুহেই নিজকে বিশুদ্ধ ৰক্তৰ বুলি দাবী কৰিব নোৱাৰে। যুগৰ সহাৱস্থান, সংমিশ্ৰণ, সমাহৰণৰ ফলশ্ৰুতিত অসমৰ মানুহৰ সুকীয়া আৱয়বিক আৰু সাংস্কৃতিক বৈশিষ্ট্য গঢ় লৈ উঠিছে।

অগ্ৰগতিৰ নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ১ ঃ অসমলৈ প্ৰব্ৰজন কৰা নৃ-গোষ্ঠীসমূহ কি কি? এই নৃগোষ্ঠীসমূহৰ বিষয়ে আলোচনা কৰক।

(৩৫০ টা শব্দৰ ভিতৰত লিখক)

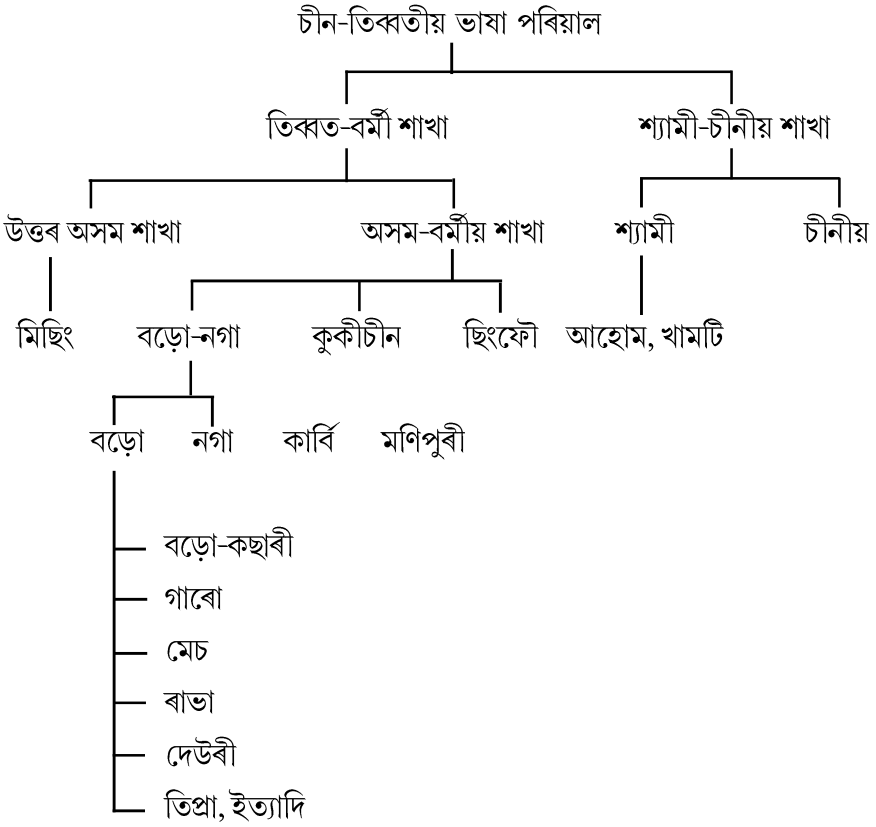
অসমৰ নৃগোষ্ঠীসমূহৰ ভাষিক পৰিচয় ঃ সম্প্ৰতি অসমত বসবাস কৰা বিভিন্ন নৃগোষ্ঠীসমূহ মূলতঃ মঙ্গোলীয় প্ৰজাতিক অন্তৰ্গত আৰু ভাষিকভাৱে এওঁলোকে চীন-তিব্বতীয় ভাষা পৰিয়ালৰ তিব্বত-বৰ্মী শাখাৰ ভাষা কয়। অৱশ্যে বহুকেইটা নৃগোষ্ঠী ইতিমধ্যে সংস্কৃতায়ন প্ৰক্ৰিয়াৰ মাজেদি অসমীয়া ভাষী বৰ্ণহিন্দু সমাজখনৰ সাংস্কৃতিক পৰিচয়ৰ মাজত প্ৰায় বিলীন হৈ গৈছে। ফলত তেওঁলোকে কোনো ক্ষণত ঐতিহাসিক স্বকীয় ভাষা হেৰুৱাই অসমীয়া ভাষী হৈ পৰা মঙ্গোলীয় মূলীয় নৃগোষ্ঠীৰ ভিতৰত সোণোৱাল কছাৰী, ঠেঙাল কছাৰী, মৰাণ, মটক, আহোম, শৰণীয়া কছাৰী, কোচ-ৰাজবংশী আদিয়েই প্ৰধান। এইসকল জনগোষ্ঠীয়ে কোৱা অসমীয়া ভাষাটোক অসমীয়া ভাষাৰ নৃগোষ্ঠীয় উপভাষা বুলি বিবেচনা কৰিব পাৰি। মনকৰিবলগীয়া, এনে নৃগোষ্ঠীয় উপভাষা (Ethnic Dialect)বোৰ 'নাগামিজ'ৰ দৰে পিজিন ভাষা নহয়।

জানি থোৱা ভাল

ভাৰতৰ সংবিধানে অসমৰ নৃগোষ্ঠীসমূহৰ ভিতৰৰ ২৫টা নৃগোষ্ঠীক অনুসূচিত জনজাতি (Schedule Tribes) ৰূপে তালিকাভুক্ত কৰিছে। ইয়াৰে ১৫টা পাহাৰীয়া আৰু ১৪টা ভৈয়াম জনজাতি তালিকাত অন্তৰ্ভুক্ত কৰা হৈছে। মন কৰিবলগীয়া, ইয়াৰে লালুং, হাজং, গাৰো আৰু ডিমাছাসকলক দুয়োখন তালিকাতে অন্তৰ্ভুক্ত কৰা হৈছে।

উপৰিউক্ত নৃগোষ্ঠীসমূহৰ বাহিৰে অন্যান্য নৃগোষ্ঠীসমূহৰ নিজা নিজা ভাষা আছে। এই ভাষাসমূহৰ এখন তালিকা তলত দাঙি ধৰা হ'ল—

৪.৪ অসমীয়া লোক সংস্কৃতিত নৃগোষ্ঠীয় উপাদান

ইতিমধ্যে আপুনি দ্বিতীয় আৰু তৃতীয় অধ্যায়ত অসমীয়া লোকসংস্কৃতিৰ সম্পৰ্কে এটি সম্যক ধাৰণা লাভ কৰিলে। সেয়ে এই অধ্যায়ত অসমীয়া লোকসংস্কৃতি বিষয়ক বিশেষ আলোচনা নকৰি পোন পোনে নৃগোষ্ঠীয় উপাদানৰ প্ৰসঙ্গলৈ যাব বিচৰা হৈছে। তথাপি এটা কথা উনুকিয়াই যোৱা ভাল যে অসমীয়া লোকসংস্কৃতি কোনো এক মানৱ প্ৰজাতি অথবা ভাষিক গোটৰ লোক-সংস্কৃতি নহয়। বিভিন্ন প্ৰজাতি আৰু ভাষাগোটৰ সমাহৰণ-সংযুতি-সংমিশ্ৰণৰ মাজেদি যিদৰে 'অসমৰ মানুহ' ধাৰণা গঢ় লৈছে, একেদৰে অসমৰ মানুহৰ 'লোকসংস্কৃতিয়েই বহল অর্থত অসমীয়া লোকসংস্কৃতি। সেয়ে হ'লেও, অসমৰ প্ৰতিটো জনগোট/নৃগোষ্ঠীৰ লোকসাংস্কৃতিক সমলসমূহ অসমীয়া লোকসংস্কৃতিৰ উপাদান। কিন্তু সমান্তৰালভাৱে প্ৰতিটো নৃগোষ্ঠীৰ নিজস্ব কিছু সাংস্কৃতিক পৰিচয়ো আছে আৰু একেদৰে মঙ্গোলীয় মূলীয় নৃগোষ্ঠীসমূহৰ কিছু উমৈহতীয়া সংস্কৃতিও আছে। অ-মঙ্গোলীয় জনগোটসমূহৰ সংস্কৃতিৰ লগত এনে উমৈহতীয়া সাংস্কৃতিক উপাদানবোৰৰ পার্থক্যও স্পষ্ট। এনেবোৰ কথাৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰাখিলে অসমীয়া লোকসংস্কৃতিৰ মাজত নৃগোষ্ঠীসমূহ সামৰি লৈও বর্ণহিন্দুপ্ৰধান অসমীয়া ভাষী সমাজখনৰ পৰা নৃগোষ্ঠীসমূহক পৃথকে পোৱাৰ অৱকাশ ওলায়। সেয়ে ইয়াত 'অসমীয়া লোকসংস্কৃতি' বুলি কওঁতে আপুনি মূলতঃ অসমীয়া ভাষী অজনজাতীয় সমাজখনকে বুজিব লাগিব।

অসমৰ নৃগোষ্ঠীসমূহৰ কিছুমান উমৈহতীয়া সাংস্কৃতিক বৈশিষ্ট্য আছে। এইখিনি কম-বেছি পৰিমাণে আটাইবোৰ নৃগোষ্ঠীৰ মাজতে বিদ্যমান। অৱশ্যে এটা কথা ঠিক যে ঐতিহাসিক সংস্কৃতায়ন প্ৰক্ৰিয়াৰে জনজাতীয় স্তৰৰ পৰা অজনজাতীয় সমাজ গাঁথনিৰ পিনে গতি কৰা এই নৃগোষ্ঠীসমূহৰ বহুকেইটাৰ মাজত স্বকীয় ভাষা আৰু ধৰ্মীয় আচাৰ বিশ্বাসৰ বিলোপ ঘটিছিল। গতিকে অসমৰ নৃগোষ্ঠীসমূহক দুটা প্ৰধান ভাগত ভগাই ল'ব পাৰি—

ক) স্বকীয় ভাষা ৰক্ষা কৰা আৰু জনজাতীয় বৈশিষ্ট্য সংৰক্ষণ কৰা নৃগোষ্ঠীসমূহ।

খ) স্বকীয় ভাষা ত্যাগ কৰি আৰ্য্যমূলীয় ভাষা আৰু হিন্দুসংস্কৃতি গ্ৰহণ কৰা নৃগোষ্ঠীসমূহ।

অৱশ্যে (ক) ভাগৰ মাজতো যিদৰে হিন্দু সংস্কৃতিৰ বহুবোৰ উপাদানৰ সংশ্লেষণ ঘটিছিল, একেদৰে (খ) ভাগৰ মাজতো কিছু পৰ্যায়লৈ মঙ্গোলীয় সংস্কৃতি ৰক্ষা কৰিছিল।

অসমৰ মঙ্গোলীয় মূলীয় নৃগোষ্ঠীসমূহ ৰ মাজত ডব্লিউ. চি. স্মিথে কেইটামান বৈশিষ্ট্য চিহ্নিত কৰি গৈছে। সেইবোৰৰ বহুকেইটা (যেনে— মূৰ চিকাৰ প্ৰথা) আজি লোপ পাইছে বা পৰিৱৰ্তন ঘটিছে। তথাপি স্মিথে দেখুওৱা কেইটামান বৈশিষ্ট্য উল্লেখযোগ্য—

১) ডেকাচাঙৰ ব্যৱহাৰ
২) চাংঘৰত বসবাস
৩) তামোল-পানৰ বহুল প্ৰচলন
৪) গাখীৰৰ প্ৰতি অনীহা, ইত্যাদি।

লীলা গগৈয়েও ১২টা বৈশিষ্ট্য দেখুৱাইছে—

১) পূজাত কেঁচা তেজৰ উপচাৰ
২) মদৰ মুকলি ব্যৱহাৰ
৩) কুকুৰা-গাহৰি পালন
৪) বিবাহত কন্যাৰ বাবে গা-ধন
৫) ঝুমখেতিৰ জনপ্ৰিয়তা
৬) শুকান মাছ-মাংসৰ প্ৰতি দুৰ্বলতা
৭) কৈৰাতজ ধৰ্ম পালন
৮) সমূহীয়া ভাৱাপন্ন সমাজ-ব্যৱস্থা
৯) মান-মৰ্যাদাৰ প্ৰশ্নত অনমনীয়তা
১০) অস্তিত্ব ৰক্ষাৰ অৰ্থে অসীম প্ৰচেষ্টা
১১) চাৰিত্ৰিক সৰলতা
১২) জাতি-বৰ্ণ ভেদভাবহীনতা

এই বৈশিষ্ট্যবোৰ কোনোটো নৃগোষ্ঠীৰ মাজতে নিৰঙ্কুশভাৱে দেখা পোৱা নাযায়। এইখিনি বৈশিষ্ট্যৰ উপৰি লোকসংস্কৃতিবিদ উপেন ৰাভা হাকাচামে কেইটামান বিশেষ বৈশিষ্ট্য আঙুলিয়াই দিছে। যেনে— বাঁহৰ ব্যাপক ব্যৱহাৰ, ৰেচমৰ বৈশিষ্ট্যসূচক প্ৰস্তুত, গোত্ৰ প্ৰথাৰ সুকীয়া বৈশিষ্ট্য তথা মোমায়েকৰ গোত্ৰৰে বিবাহক পৰম কাম্য গণ্য কৰা, তিৰোতাৰ সন্মানসূচক সামাজিক স্থান, কঁকালত বোৱা তাঁতশাল ইত্যাদি।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন নং ২ ঃ অসমৰ নৃ-গোষ্ঠীসমূহৰ সাংস্কৃতিক বৈশিষ্ট্যসমূহ কি কি? (২৫০টা শব্দৰ ভিতৰত লিখক)

এটা কথা মন কৰিবলগীয়া যে প্রাচীন কালত দ্রাবিড়, অষ্টিক মূলীয় নৃগোষ্ঠীৰো অত্যন্ত গুৰুত্বপূর্ণ ভূমিকা আছিল। সময় বাগৰাৰ লগে লগে এইসমূহ নৃগোষ্ঠী সংমিশ্রণ-সমাহৰণ প্রক্রিয়াৰে অন্যান্য জনগোটৰ লগত মিলি গ'ল যদিও অসমীয়া সংস্কৃতিৰ বিভিন্ন ৰূপে তেওঁলোকৰ সাংস্কৃতিক প্রকার্যৰ লগত চিন এৰি গ'ল। তলত এই কথাখিনিত প্রসঙ্গক্রমে আলোচনা কৰা হ'ব।

৪.৪.১ মৌখিক সাহিত্য

প্রকৃততে যুগ যুগ ধৰি হোৱা সমাহৰণ প্রক্রিয়াৰে গঢ় লোৱা অসমীয়া সংস্কৃতিত নৃগোষ্ঠীসমূহৰ কোনবোৰ উপাদান কিদৰে সোমাই আছে সেয়া খাটাংকৈ জনা টান। তথাপি বিভিন্ন ধৰণৰ অসমীয়া লোক গীত-মাত, সাধু, প্রবচনা, ফকৰা যোজনা আদিৰে মাজত লোকসাহিত্যৰ দিশেৰে সমৃদ্ধ নৃগোষ্ঠীসমূহৰ প্রভাৱৰ কথা নুই কৰিব নোৱাৰি। এই সন্দর্ভত নাহেন্দ্র পাদুনৰ এটি মন্তব্য উল্লেখ কৰিব পাৰি। "অসমীয়া লোকগীতৰ বিভিন্ন সুৰৰ লগতে চর্যাপদ, ওজাপালি, বৰগীত আদিতো জনজাতীয় লোকগীতৰ প্রভাৰ পৰাৰ সম্ভাৱনা একেবাৰে নুই কৰিব নোৱাৰি। বিষ্ণুপ্রসাদ ৰাভাই হিন্দুস্থানী আৰু কর্ণাটকী ৰাগ সঙ্গীত ৰ পৰা কিঞ্চিৎ পৃথক হৈ পৰা অসমৰ মার্গীয় সঙ্গীতক 'কামৰূপী সঙ্গীত' আখ্যা দিব বিচাৰিছিল। সম্ভৱতঃ সর্বভাৰতীয় সর্বজন স্বীকৃত দুটি মার্গীয় ধাৰাৰ পৰা 'কামৰূপী সঙ্গীত' বুলি আঁতৰি অহাৰ মূল কাৰণ— ইয়াৰ থলুৱা বা জনজাতীয় লোক-গীতৰ প্রভাৱৰ ফল।"

তিৱাসকলৰ হালিলাং গীত, সোণোৱাল কছাৰীসকলৰ হায়দাং গীত, হায়দাং হুঁচৰি, আইনাম, অপেশ্বৰী সবাহৰ গীত, মিছিংসকলৰ অইনিতম ইতিমধ্যে অসমীয়া আধুনিক গীত-মাতকো সমৃদ্ধ কৰিবলৈ লৈছে। তিৱা বা সোণোৱাল কছাৰী বা মৰাণ হুঁচৰিৰ স্বকীয় বৈশিষ্ট্যসূচক গীত-মাতেৰে মৰাণসকল অসমীয়া ভাষী যদিও তেওঁলোকৰ লোকগীত-মাতবোৰত তেওঁলোকৰ স্বকীয় সুৰ, কথা-অনুৰঙ্গ আৰু সাংস্কৃতিক ঐতিহ্যৰ জিলিকনি বর্তি আছে।

অসমীয়া ভাষাত 'এজন বুঢ়া আৰু পাঁচ পুতেক' সাধুটোৰ সৈতে কার্বিসকলৰ 'হাস্বতা কোঁৱৰ' আৰু বড়োসকলৰ 'আলছীয়া কোঁৱৰ' সাধুৰ বিষয়বস্তুত বিস্ময়কৰ সাদৃশ্য মন কৰিবলগীয়া। এই সম্পর্কত এটি মন্তব্য উদ্বৃত কৰিব পাৰি—

"A big number of tales and other narratives available among

the different communities in this region are found to have identical types and motifs. The tiger being scared by an imaginary dreadful thing (Dighal-thengia in Assamese and Tapta in Manipur)... ...the simpleton who is plotted against by Jealous relatives and who sucessfully turns the table against them. (Assamese, Karabi, Naga and other versions).

পৃথিৱীখনৰ সৃষ্টি সম্পৰ্কীয় লোককাহিনীবোৰৰ ক্ষেত্ৰত অসমৰ জনগোষ্ঠীয় সমাজ আৰু অজনজাতীয় সমাজৰ মাজত প্ৰচলিত কাহিনীৰ তাৎপৰ্যপূৰ্ণ মিল লক্ষণীয়। Verrier Elwinএ সেয়ে কৈছে— "Such traditions can be parralleled in both the classical and the tribal literature in India."

মন কৰিবলগীয়া, জনগোষ্ঠীসমূহৰ মাজত প্ৰচলিত বহু সাধুকথাত অজনজাতি আৰু সকলো জনজাতীয় মানুহৰ সহাৱস্থানৰ ভাব মূল সুৰ হৈ উজ্বলি আছে। উদাহৰণ স্বৰূপে, এটি কাৰ্বি সাধু অনুসৰি ও প্লাকপি নামৰ এটি চৰায়ে এটা কণী পাৰিলে আৰু সেই কণীটোৰ পৰা এজন নগা, এজন কছাৰী, এজন খাচী আৰু এজন অসমীয়া (অহোম)ৰ জন্ম হ'ল। (Elwin:1958:100-101)। অন্য এটি ৰানচু সাধু অনুসৰি এসময়ত মানুহৰ মাজত কোনো ফৈদ বা গোষ্ঠী নাছিল। সেই সময়ত এবাৰ এটা ডাঙৰ বানপানী হ'ল আৰু অসমৰ কিছুমান পাহাৰ খহি সমতল হৈ পৰিল। পাহাৰত তেতিয়াও প্ৰয়োজনীয় পানী নথকাৰ বাবে কিছু ৰানচু লোক ভৈয়ামলৈ নামি আহিল আৰু অসমীয়া হৈ পৰিল। (পূৰ্বোক্ত)।এনে ধৰণৰ সাধুবোৰৰ পৰা ধাৰণা কৰিব পাৰি যে প্ৰাচীন কালৰে পৰা অসমৰ অজনজাতি আৰু জনজাতিসকলৰ মাজত সহাৱস্থান, সমন্বয়ৰ এক সাংস্কৃতিক প্ৰক্ৰিয়া সংঘটিত হৈ আহিছে। তাৰ ফলশ্ৰুতিত এই দুই সামাজিক গোট পৰাস্পৰিকভাৱে সমৃদ্ধ হৈ অসমীয়া জাতি সত্তাক শক্তিশালী কৰি তুলিছে।

অগ্ৰগতিৰ নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ৩ ঃ অসমীয়া মৌখিক সাহিত্যলৈ নৃগোষ্ঠীৰ অৱদান সম্পৰ্কে চমু আলোচনা কৰক। (২৫০টা শব্দৰ ভিতৰত লিখক)

৪.৪.২ ভৌতিক সংস্কৃতি

ইতিমধ্যে পূৰ্বৰ অধ্যায়ত আপুনি ভৌতিক সংস্কৃতিৰ বিষয়ে অধ্যয়ন কৰি আহিছে। ভৌতিক সংস্কৃতিয়ে প্ৰধানত লোক-শিল্প, লোক-কলা, লোক-স্থাপত্য বিদ্যা, লোক-আভৰণ আৰু লোক-ৰন্ধন বিষয়কেইটা সামৰি লয়। একেটা নৃগোষ্ঠীৰ স্বকীয় পৰিচয় গঠনত ভৌতিক সংস্কৃতিৰ ভূমিকা অত্যন্ত তাৎপৰ্যপূৰ্ণ। ভৌতিক সংস্কৃতিয়ে

নৃগোষ্ঠী একেটাৰ পৰিচয় প্ৰথমেই দাঙি ধৰিব পাৰে, কাৰণ প্ৰদৰ্শিত হয়। কোনো এজন জনগোষ্ঠীয়ে লোকৰ সাজসজ্জাই তেওঁ প্ৰতিনিধিত্ব কৰা জনগোষ্ঠীটোৰ সম্পৰ্কে ধাৰণা দিব পাৰে।

অসমৰ মানুহে দৰাচলতে কোনো বিশেষ প্ৰজাতি বা ভাষাগোটৰ পৰিচয় বহন কৰে। নাহেন্দ্ৰ পাদুনে কোৱাৰ দৰে "অসমীয়া সংস্কৃতিক মৌলিক (Original) নাইবা মিশ্ৰিত (Mixture) বুলি কোৱাতকৈ যৌগিক (Compound) বুলি কোৱাটোহে যুগুত।" অসমীয়া ভৌতিক সংস্কৃতিৰ ক্ষেত্ৰতো দেখা যায় জনজাতীয় আৰু অজনজাতীয় জনগোটৰ মাজত এক যৌগিক ৰূপ গঢ় লৈ উঠিছে। স্বাভাৱিকতে নৃগোষ্ঠীসমূহৰ বৰণীয় আৰু হিল্লোলমুখৰ বিচিত্ৰ ৰং-ৰূপৰ ভৌতিক সংস্কৃতিকে অসমীয়া সংস্কৃতিক এক বৰ্ণিল আয়তন প্ৰদান কৰিছে।

প্ৰথমেই মন কৰক খাদ্য তথা ৰন্ধন পদ্ধতিৰ প্ৰতি। ওচৰ-চুবুৰীয়া বাংলা, ওড়িয়া বা বিহাৰীসকলৰ খাদ্যাভাসলৈ মন কৰিলেই দেখা যায় যে অসমীয়া মানুহে তেওঁলোকৰ দৰে মা-মছলা, অত্যাধিক ভজা পুৰা বা জ্বলা পছন্দ নকৰে। নৃগোষ্ঠীসমূহৰ দৰে অসমীয়া মানুহেও তেল-মছলা-জ্বলা তেনেই সীমিত ভাবেহে ব্যৱহাৰ কৰে বা নকৰে। আলু-কচুৰ পৰা আৰম্ভ কৰি মাছলৈকৈ সিজাই খাই অসমীয়া মানুহে ভাল পায়। ভাৰতৰ অন্য ঠাইত উচ্চবৰ্ণৰ মানুহে মাছ-মাংস নাখায়। কিন্তু নৃগোষ্ঠীসমূহৰ গভীৰ প্ৰভাৱত অসমৰ উচ্চবৰ্ণৰ হিন্দুৰ উপৰি বৈষ্ণৱ ধৰ্মাৱলম্বী সৱহভাগেই মাছ-মাংস খায়। ঘৰুৱাভাৱে পোহা কুকুৰা উচ্চবৰ্ণৰ মানুহৰ বাবে অভক্ষ্য যদিও সম্প্ৰতি সকলো আমিষহাৰী অসমীয়া মানুহে স্বাভাৱিকভাৱেই কুকুৰা ভক্ষণ কৰে। একেদৰে উচ্চবৰ্ণৰ হিন্দুৰ বাবে অত্যন্ত 'অখাদ্য' ৰূপে বিবেচিত, অথচ মঙ্গোলীয় নৃগোষ্ঠীসমূহৰ বাবে অত্যন্ত প্ৰয়োজনীয় আৰু প্ৰিয় গাহৰিৰ মাংস সম্প্ৰতি বহু অসমীয়া মানুহে স্বাভাৱিকভাৱে গ্ৰহণ কৰা পৰিলক্ষিত হৈছে।

অসমীয়া মানুহৰ খাদ্যাভ্যাসত খৰিছা, খাৰলী, কলাখাৰ, চুঙা-চাউল আদিৰ স্বকীয়তাপূৰ্ণ ব্যৱহাৰ মন কৰিবলগীয়া। এয়া নিশ্চিতভাৱে নৃগোষ্ঠীসমূহৰ উপাদান। আনহাতে মাটি মাহ- ঔটেঙা বা মাটি মাহৰ খাৰৰ জুতি লৈ ভাল নোপোৱা অসমীয়া মানুহ কিজানি নোলাবই। তাৎপৰ্যপূৰ্ণ কথা মাটিমাহ জনজাতীয় লোকসকলৰ অন্যতম প্ৰিয় খাদ্য। মাটিমাহৰ সৈতে গাহৰি বা কুকুৰাৰ মাংস জনগোষ্ঠীসমূহৰ মাজত বৰ সমাদৃত।

জীৱন প্ৰবাহত বাঁহৰ এৰাব নোৱাৰা ব্যৱহাৰৰ বাবে। অসমীয়া সংস্কৃতিতো বাঁহেৰে নিৰ্মিত মাছ ধৰা সামগ্ৰী; যেনে— জাকৈ, খালৈ, চেঁপা, খোকা ইত্যাদি; তাঁতৰ সঁজুলি, যেনে— ৰ-চুঙা, বাঁচ, দোৱপতি, ইত্যাদি, ঢাৰি, বিচনী, খৰাহী, পাঁচি, চালনী, ইত্যাদি যিমানবোৰ সামগ্ৰীৰ নিত্য ব্যৱহাৰ দেখা যায় এইবোৰ পৰোক্ষ বা প্ৰত্যক্ষভাৱে নৃগোষ্ঠীসমূহৰ অৱদান।

বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ ৰেচম সূতাৰ ব্যৱহাৰ আৰু তাৰে নিৰ্মিত বৰ্ণিল সাজপাৰৰ ক্ষেত্ৰত

মঙ্গোলীয় নৃগোষ্ঠীসমূহৰ তুলনা নাই। ৰাজমোহন নাথৰ মতে "যিসকল লোকে তিব্বত, মধ্য এছিয়া আৰু চীনৰ সৈতে ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ মাজেদি বিভিন্ন পথেৰে ৰেচমৰ ব্যৱসায় কৰিছিল তেওঁলোকেই কিৰাত (Scyrites/Syrites, Cirradioi, Kirerhadaes, Cilata/Cirata, Kirata) অর্থাৎ 'চেৰেক (কাপোৰ) ৰালা' আছিল।"

এৰী, পাট, মুগাৰ সূতা ঘৰুৱাভাৱে প্ৰস্তুত কৰি ঘৰুৱাভাৱে তাঁত বৈ কাপোৰ প্ৰস্তুত কৰাৰ ঐতিহ্যমণ্ডিত যি পৰম্পৰা অসমীয়া মানুহৰ (অসমৰ মানুহৰ) স্বকীয়তাৰ পৰিচায়ক সেৱা নিশ্চিতভাৱে নৃগোষ্ঠীয় উপাদানৰ। নৃগোষ্ঠীসমূহৰ প্ৰভাৱতে অসমৰ নাৰীসকলে ঘৰুৱা কাম-বনৰ লগতে পথাৰৰ কাম আৰু বোৱা-কটা কামতো সমানে পাকৈত।

একোটা জনগোষ্ঠীৰ ভৌতিক সংস্কৃতি বহুপৰিমাণে পাৰিপাৰ্শ্বিকতাৰ প্ৰভাৱত গঢ় লয়। অসমৰ নৈপৰীয়া আৰু পাহাৰীয়া জনগোষ্ঠীসমূহৰ মাজত চাংঘৰৰ ব্যৱহাৰ এনে ভৌগোলিক আৰু প্ৰাকৃতিক কাৰণৰ ফল। তাৎপৰ্যপূৰ্ণভাৱে মনকৰিবলগীয়া অজনজাতি লোকসকলৰো ভঁৰাল ঘৰ আৰু ছাগলী ঘৰ সাধাৰণতে চাংঘৰ হয়। একেদৰে জনগোষ্ঠীয় ডেকাচাঙৰ পৰাই শঙ্কৰদেৱে নামঘৰৰ ধাৰণা লাভ কৰি নামঘৰৰ বিকাশ সাধন কৰা বুলিও বহুতে অনুমান কৰে। একেদৰে নামঘৰৰ থাপনা, ঘৰৰ কাঠৰ খুঁটা-মাৰলি আদি, মাটিৰে নিৰ্মিত সামগ্ৰী আদিত কটা নানা তৰহৰ মটিফ আৰু নক্সাবোৰৰ মাজতো জনগোষ্ঠীয় লোককলাৰ সাঁচ অনুভৱ কৰিব পাৰি। মিছিং, ৰাভা, বড়ো, কাৰ্বি, ডিমাছা আদি জনগোষ্ঠীৰ গলবস্ত্ৰ আৰু তিৰোতাৰ সাজপাৰ অথবা পুৰুষৰ চোলাবোৰত থকা নক্সাবোৰ অসমৰ অজনজাতীয় লোকসকলেও বিনা দ্বিধাই গামোচা, মেখেলা, চাদৰ আদিত ব্যৱহাৰ কৰিছে। জনগোষ্ঠীয় পুৰুষৰ চোলা আৰু কাপোৰৰ মোনা সম্প্ৰতি অজনজাতীয় লোকৰ মাজতো সমানেই সমাদৃত।

৪.৪.৩ সামাজিক লোকাচাৰ

সামাজিক লোকাচাৰ বুলিলে লোক-উৎসৱ, লোক খেল-ধেমালি, লোক ঔষধ আৰু লোকধৰ্মক প্ৰধানকৈ বুজিব পাৰে। অসম মূলতঃ কৃষিমূলক অঞ্চল। গতিকে কৃষিকেন্দ্ৰিক অসমৰ মানুহৰ সামাজিক জীৱনপ্ৰবাহক লোকাচাৰেই বহু পৰিমাণে আৱৰি আছে।

অসমীয়া জাতিসত্তাৰ পৰিচয়সূচক বিহুৰ মাজত অষ্ট্ৰিক, মঙ্গোলীয় আৰু আৰ্য্য সংস্কৃতিৰ সংমিশ্ৰণ ঘটিছে। অসমীয়া ভাষীৰ 'বিহু'ৰ সমধৰ্মী বসন্ত উৎসৱ আৰু মাঘ-ফাগুণ মাহত কৰা খেতি সামৰা উৎসৱ নৃগোষ্ঠীসমূহে প্ৰায় একে ৰূপতে যুগ যুগ ধৰি পালন কৰি আহিছে। যেনে, বড়োসকলৰ বৈসাগু, ৰাভাসকলৰ 'বাইখো', ডিমাছাসকলৰ বুচু ডিমা আদি। ব'হাগ বিহুত গৰুকেন্দ্ৰিক লোকাচাৰসমূহ অনাৰ্য্যমূলীয়। যেনে— গৰুক মাহ-হালধিৰে গা ধুওৱা, লাও-বেঙেনা খুওৱা, মাছৰ পানী গৰুৰ খুৰাত ছটিওৱা ইত্যাদি

ৰীতি অসমৰ নৃগোষ্ঠীসমূহৰ পৰাই অসমীয়া জীৱনলৈ অহা বুলি ভবাৰ অৱকাশ আছে। একেদৰে সকলোবোৰ নৃগোষ্ঠীয়েই বসন্ত উৎসৱত প্ৰাণ ঢালি গীত-নৃত্য কৰে। এই নৃত্য-গীত, বাক্য সাজপাৰৰ মাজত থকা মিল আৰু সমধৰ্মিতাই পাৰস্পৰিক সংমিশ্ৰণৰ ইঙ্গিত দিয়ে। বিহুৰ নৃত্য ভঙ্গী, ভাব আৰু উৰ্বৰাকল্পৰ লগত থকা সম্পৰ্কৰ দৰে মিচিঙৰ আলি-আই-লৃগাং আদি উৎসৱত নচা অইনিতমৰ মিল লক্ষণীয়। একেদৰে ৰাভাসকলৰ বায়খো আৰু ছাথাৰৰ মিলো সুন্দৰ ৰূপত পৰিলক্ষিত হয়। আনহাতে, হুঁচৰিৰ লগত সোণোৱাল কছাৰীৰ হাইদাং, দেউৰীৰ হুৰাই-ৰাঙলী, তিৰাৰ লাই-হিলালী আৰু ৰাভাৰ হৈ মাৰ' গীতৰ মিল লক্ষণীয়। এনেবোৰ গীত আৰু পৰিৱেশনৰ মাজত প্ৰভাৱৰ কথা বিচাৰ কৰাটো অৰ্থহীন। বৰং এনেদৰে ক'ব পাৰি অসমৰ বসন্ত উৎসৱৰ বিচিত্ৰ ৰূপ আৰু তাৰ লগত সম্পৰ্কিত পৰিৱেশ্য কলা পৰম্পৰাৰ বৈবিধ্যই অসমীয়া জাতিসত্তাৰ কলা পৰম্পৰাকে বিচিত্ৰ বৰ্ণিল কৰি তুলিছে।

নৃগোষ্ঠীয় লোকসকলে (মঙ্গোলীয়সকলে) সকলোবোৰ অনুষ্ঠান উৎসৱৰ মাজেৰে হৰ্ষোল্লাসেৰে অনুষ্ঠিত কৰে। জীৱন যাপনৰ সংগ্ৰামক আনন্দঘন কৰিবলৈ গীত-মাতৰ মাজেদি উৎসৱমুখৰ কৰি ৰখা হয়। এই প্ৰসঙ্গতে লোকসংস্কৃতিবিদ উপেন ৰাভা হাকাচামৰ এটি মন্তব্য উদ্বৃতি কৰিব পাৰি— "পৰ্বতীয়া জনগোষ্ঠীয়ে নৃত্যমুখৰ পৰিৱেশেৰে ভৰিৰে গচকি বা মাৰিৰে কোবাই কৰা মৰণাৰ পৰা ভৈয়ামত গৰু এহাল জুঁটি মেৰুক কেন্দ্ৰ কৰি পাক ঘুৰণি খুৱাই কৰা মৰণালৈ উত্তৰণৰ যি এক সুদীৰ্ঘ সোপান তাত বিভিন্ন নৃগোষ্ঠীয় সভ্যতা-সংস্কৃতিৰ উমৈহতীয়া উপাদান নথকা নহয়। সেইদৰে কৃষিৰ লগত জড়িত লোকচাৰসমূহত (ন-গছা লোৱা, কাতি বিহু, লখিমীৰ আগ অনা, ন-খোৱা, মাঘবিহু, ইত্যাদি) বিভিন্ন জনজাতি আৰু নৃগোষ্ঠীয় লোকৰ পাৰস্পৰিক প্ৰভাৱ নপৰাকৈ থকা নাই।"

বৃক্ষ পূজাক কেন্দ্ৰ কৰি অসমত ভালেমান লোকাচাৰ প্ৰচলিত আছে। এই বৃক্ষ পূজা মূলতঃ জনজাতীয় লোকাচাৰ। নামনি অসমৰ বিভিন্ন ঠাইত পালন কৰা সূঁৰৰি, ভঠেলি আৰু দেউল উৎসৱবোৰৰ কথা এই প্ৰসঙ্গত উনুকিয়াব পাৰি। এই আটাইবোৰ লোক উৎসৱৰ মূলতে আছে প্ৰাচীন উৰ্বৰা সম্পদ।

লোকসংস্কৃতিবিদ নবীন চন্দ্ৰ শৰ্মাই কৈছে— "বাঁহ লিঙ্গৰ প্ৰতীক। আই ধৰিত্ৰী বা বসুমতীৰ জৰায়ুত বাঁহ স্থাপন কৰিলে আই বসুমতী শস্যশালিনী হয় বুলি বিশ্বাস প্ৰচলিত আৰু এই বিশ্বাসৰ আধাৰত জন্ম হোৱা বাঁহ-পূজা বা ভঠেলি নৃত্য আৰু উৎসৱৰ।"

জনজাতীয় সংস্কৃতিত বাঁহৰ সৰ্বাত্মক ভূমিকাৰ কথা উনুকিয়াই অহা হৈছে। হিন্দুকৃত জনজাতিসকলৰ বাঁহকেন্দ্ৰিক লোকাচাৰবোৰ আৰ্য্য ধাৰণাই ঢাকি ধৰিলেও ৰাজবংশীসকলৰ বাঁহ পূজা উৎসৱত ইয়াৰ সামান্য আভাস পোৱা যায়। ৰাভা আৰু হাজংসকলৰ মাজতো পাওৰা বা পাৰ তোলা উৎসৱ প্ৰচলিত। অনুমান কৰাৰ থ'ল আছে যে জনজাতিসমূহ হিন্দুবৃত্তলৈ অহাৰ সমান্তৰালভাৱে জনজাতীয় বাঁহপূজাই আৰ্য্য ধাৰণাৰে

নতুন ৰূপত ভঠেলি, দেউল আদি উৎসৱ ৰূপে বিকাশ লাভ কৰিলে।

অসমীয়া সংস্কৃতিৰ এক গুৰুত্বপূর্ণ অঙ্গ শঙ্কৰী সংস্কৃতিৰ বিভিন্ন অনুসঙ্গত মঙ্গোলীয় সংস্কৃতিৰ ছায়া পৰিলক্ষিত হয়। নামঘৰত গুৰু আসনত থকা উৰণীয়া সিংহ মঙ্গোলীয় সংস্কৃতিৰ প্রভাৱ বুলি অনুমান কৰা হয়। গোলাপ মহন্তই কৈছে— মহাপুৰুষীয়া পৰম্পৰাৰ নাম-প্রসঙ্গৰ সুৰৰ লগত জনজাতীয় গীতৰ সুৰৰ সাদৃশ্য আছে (ব্যক্তিগত সাক্ষাৎকাৰ)। একেদৰে সোণোৱাল কছাৰীৰ গায়ন-বায়নৰ সৈতে শঙ্কৰী সংস্কৃতিৰ গায়ন-বায়নৰ মিল লক্ষণীয়।

অসমৰ নৃগোষ্ঠীসমূহৰ প্রত্যক্ষপ্রভাৱৰ বাবেই অসমৰ নৱবৈষ্ণৱ সংস্কৃতিত বিচিত্র ৰূপৰ বিকাশ হৈছে। ৰাতিসেৱা জাতীয় অনুষ্ঠানসমূহৰ লোকাচাৰ আৰু তাত পৰিৱেশিত গীতমাতবোৰৰ কথা এই প্রসঙ্গত উল্লেখ কৰিব পাৰি। নৱবৈষ্ণৱ ভক্তিধর্মৰ অনুগামী বর্ণহিন্দু লোকসকলেও আই-সবাহ, লখিমী-সবাহ, তুলসী পূজা আদি কৰা দেখা যায়। বিশাল মঙ্গোলীয় নৃগোষ্ঠীৰে পৰিবেষ্টিত উজনি অসমৰ বর্ণহিন্দু সমাজখনৰ ধর্মচাৰণত মঙ্গোলীয় সংস্কৃতিৰ গভীৰ প্রভাৱ অনুভৱ কৰিব পাৰি।

অসমীয়া সমাজত নাৰীৰ সামাজিক স্থান ভাৰতৰ অন্য ঠাইৰ তুলনাত বহুগুণে মর্যাদাসম্পন্ন। জাত-পাতৰ ব্যৱস্থাত যথেষ্ট শিথিল। তদুপৰি, ওচৰৰ বাংলা সমাজৰ নাৰী ঘৰৰ ভিতৰতে আবদ্ধ হৈ থকাৰ বিপৰীতে অসমীয়া নাৰীয়ে পথাৰত ৰুৱা-তোলা কামৰ পৰা ৰেচম সুতা প্রস্তুত কৰি কাপোৰ বোৱালৈ সকলো কামতে দক্ষ আৰু মুকলি। বিধবা তিৰোতাৰ অৱস্থানো অন্য ঠাইৰ তুলনাত বহু পৰিমাণে সন্তোষজনক। ইয়াৰ মূলতে মঙ্গোলীয় সমাজখনৰ প্রভাৱ। মঙ্গোলীয় নৃগোষ্ঠীসমূহৰ মাজত তিৰোতাই ধর্মীয় প্রকার্যতো গুৰুত্বপূর্ণ ভূমিকা লয়। দেওধনী, মঙলতী, আদিৰ উপৰি ডাইনী, বেজিনী আদি ঐন্দ্রজালিক বিদ্যাতো নাৰীৰেই আগস্থান। সামাজিক ক্ষেত্রত নাৰী স্বাভাৱজাতভাৱে লাজকুৰীয়া যদিও বর্ণহিন্দু সমাজত প্রচলিত অৱদমনমূলক সংস্কাৰ; যেনে— মাহেকীয়া ঋতুস্রাৱৰ সময়ৰ অশুচিতা, বিধবাৰ প্রতি সামাজিক অনমনীয়তামূলক আচৰণ আদি নাই। তদুপৰি অসমৰ নৃগোষ্ঠীয় সমাজত কিছু সামাজিক বিধি-ব্যৱস্থা (Customary Law) অনুসৰি একে গোত্রৰ তিৰোতাসকলৰ একোটি সংগঠন থাকে। এই সংগঠনৰ অনুমতি অবিহনে নাৰী একোগৰাকীৰ সন্দর্ভত সমাজে কোনো চূড়ান্ত সিদ্ধান্ত ল'ব নোৱাৰে। অসমীয়া সমাজতো বিবাহ আদিৰ ক্ষেত্রত 'আইসকলৰ' পৰা আনুষ্ঠানিক অনুমোদন লোৱা লোকাচাৰ প্রচলিত।

বিভিন্ন বন-লতা, ফুল-ফলৰ দ্বাৰা ৰোগীৰ চিকিৎসাৰ এক ঐতিহ্যবাহী পৰম্পৰা জনগোষ্ঠীয় সমাজখনত প্রচলিত হৈ আহিছে। তাৰেই প্রভাৱত অসমীয়া সমাজতো ঘৰুৱা চিকিৎসাৰ এক পৰম্পৰা গঢ় লৈ উঠি আজিও জনপ্রিয় হৈ আছে।

অসমৰ লোকসমাজৰ ধর্মীয় পৰিমণ্ডলত বৈষ্ণৱ ধর্মৰ প্রভাৱ সর্বাত্মক হ'লেও নানা লোকদেৱতাৰ পূজা-সেৱাৰ এক বর্ণিল পৰম্পৰাও সমানেই বিদ্যমান। জনগোষ্ঠীয়

জীৱনধাৰাত নানা অতিপ্ৰাকৃতিক শক্তিৰ প্ৰতি বিশ্বাস লক্ষণীয় দিশ। এই শক্তিৰ লগত তেওঁলোকে দুই ধৰণে সম্পৰ্ক স্থাপন কৰে। প্ৰথমতে অতি প্ৰাকৃতিক শক্তিবোৰক নিয়ন্ত্ৰণ কৰি বা মন্ত্ৰ অথবা কৌশলেৰে সক্ৰিয় কৰি ভাল বা বেয়া দিশত ব্যৱহাৰ কৰি; দ্বিতীয়তে, কামনা সিদ্ধিৰ বাবে পূজা-উপাসনা কৰিছিল। হিন্দু ধৰ্মৰ দেৱ-দেৱী, আচাৰ-অনুষ্ঠান, কল্পনা বিশ্বাসৰ চৰিত্ৰৰ মূলত এনে ধৰণৰে। পণ্ডিতসকলৰ মতানুসৰি জনজাতীয় জীৱন-ধাৰাত মানি চলা ধৰ্মীয় দেৱ-দেৱী আৰু লোকাচাৰবোৰেই বিভিন্ন প্ৰক্ৰিয়াৰে হিন্দুধৰ্মৰ মাজত প্ৰতিষ্ঠানিক ৰূপ লাভ কৰিছে। সেয়ে G. S. Ghuryeএ কৈছে— "The tribal religion is a backward form of Hindu religion."

অসমীয়া লোক সংস্কৃতিৰ বহু দেৱ-দেৱীৰ মূল আৰু বহু ধৰ্মীয় লোকাচাৰৰ মূল নৃগোষ্ঠীয় সমাজখনত বিচাৰি পাব পাৰি। বাণীকান্ত কাকতি, বিৰিঞ্চি কুমাৰ বৰুৱা, বিষ্ণু ৰাভা আদি পণ্ডিতে দেখুৱাইছে যে 'কামাখ্যা' শব্দৰ মূল 'কামা' নামৰ দেৱী। জনজাতীয় লোকসমাজে পূজা সেৱা কৰা 'কামা' নামৰ দেৱীৰ থান সংস্কৃতায়ন প্ৰক্ৰিয়াৰ মাজেৰে হিন্দুধৰ্মৰ এখন গুৰুত্বপূৰ্ণ শক্তিপীঠলৈ ৰূপান্তৰ হ'ল। অসমীয়া লোকসমাজত সদাশিৰ ভঙুৰা, বুঢ়াগোসাঁই ৰূপে পৰিচিত। তেনেদৰে তেওঁৰ পত্নী পাৰ্বতীও বুঢ়ীগোসাঁনী ৰূপে কল্প সলাইছে। নবীন চন্দ্ৰ শৰ্মাৰ মতে "শিৱদেৱতাৰ লোক-ৰূপৰ চাৰিত্ৰিক বৈশিষ্ট্যত জনজাতিসকলৰ মাজত পূজিত শিৱদেৱতাৰ বৈশিষ্ট্য স্পষ্ট।" এই শিৱই বড়োসকলৰ মাজত শিৱ, গিলা, দামব্ৰা, ছিব্ৰায়, বাথৌ-বীৰায় ৰূপে, চুতীয়াসকলে শিৱ পাৰ্বতীক বুঢ়া-বুঢ়ী ৰূপে, দেউৰী চুতীয়াসকলে গিৰা গিৰাচি বা পিচাডিমা আদি ৰূপে পৰিচিত। ৰাভাসকলৰ মাজত শিৱ দেৱতা লাঙা ৰাজা ৰূপে পৰিচিত। বিভিন্ন নৃগোষ্ঠীসমূহৰ দৰে বৃহত্তৰ অসমীয়া সমাজত শিৱৰ লৌকিক ৰূপৰে সমাদৰ বেছি।

ৰাভাসকলৰ বায়খো পূজাত অগ্নিৰ ওপৰত খোজ কঢ়া লোকাচাৰৰ লগত বৰ্ণহিন্দুসকলে উদ্‌যাপন কৰা মনসা পূজাত চোকা দা-ৰ ওপৰত খোজ কঢ়া লোকাচাৰৰ সমধৰ্মিতা মনকৰিবলগীয়া।অসমীয়া লোকসমাজত ব্যাপক ৰূপত প্ৰচলিত জৰা-ফুকা, তন্ত্ৰ- মন্ত্ৰ, যাদুবিদ্যা ইত্যাদি অবৈদিক নীতি-নিয়ম মূলতে জনজাতিসকলৰ পৰা অহা। অসমীয়া সমাজত প্ৰচলিত দেও-ভূত, বীৰা, যখ, জলকুঁৱৰী, বুঢ়া-ডাঙৰীয়া আদিৰ ধাৰণা আৰু সন্তুষ্টিৰ অৰ্থে কৰা ধৰ্মীয় লোকাচাৰৰ মূলতেও নৃগোষ্ঠীয় সমাজৰ পৰম্পৰা। একেদৰে সৰ্পপূজা, বাঘ (বাঘেশ্বৰী) পূজা, বৃক্ষপূজা আদি লোকধৰ্মানুষ্ঠানবোৰত পৰোক্ষ বা প্ৰত্যক্ষভাৱে নৃগোষ্ঠীয় সমাজৰ উপাদান, অসমীয়া বিবাহত কইনাঘৰলৈ তামোল-পানৰ ভাৰ দিয়া, চোতাল সম্বন্ধীয় ভালেমান জনবিশ্বাস, জন্তু বলি-দিয়া প্ৰথাতকিৰাতসকলৰ উপাদান নিহিত হৈ আছে।

৪.৪.৪ লোক-পৰিৱেশ্য কলা

অসমীয়া সংস্কৃতিক যদি 'যৌগিক সংস্কৃতি' বোলা হয়, তেন্তে অসমৰ প্ৰতিটো

খিলঞ্জীয়া নৃগোষ্ঠীৰ লোক-পৰিৱেশ্য কলাই অসমীয়া সংস্কৃতিৰ বৈচিত্র্যময় উপাদান। অসমৰ বিহু উৎসৱৰ প্ৰসঙ্গ পূৰ্বতে উনুকিয়াই অহা হৈছে। ৰঙালী বিহু বা ব'হাগ বিহুত পৰিৱেশিত নৃত্যৰ মাজত নিহিত যৌনতা তথা উৰ্ব্বা কল্প বড়ো, ৰাভা, মিছিং, কাৰ্বি, তিৱা, দেউৰী আদি জনগোষ্ঠীয় বসন্ত উৎসৱৰে সৈতে একে। বিহুত নৃত্যৰ দৰে নৃগোষ্ঠীয় নৃত্যবোৰো সমূহীয়াভাৱে পৰিৱেশিত হয়। বিহুনৃত্যৰ লগত সঙ্গত কৰা ঢোলৰ লগত নৃগোষ্ঠীয় খ্ৰাম, ঢোলৰ গঠন আৰু বোলৰ সাদৃশ্য যিদৰে লক্ষণীয়, একেদৰে টকা, গগনা, সুতুলীৰ দৰে বাদ্যযন্ত্ৰৰ মাজতো জনজাতীয় বাদ্যযন্ত্ৰৰ প্ৰভাৱ লক্ষণীয়। নামনি অসমৰ বাঁশ পূজাৰ সৈতে জড়িত নৃত্য জনজাতীয়-অজনজাতীয় সকলোৰে মাজত সমানে সমাদৃত। লোকনৃত্যৰ ক্ষেত্ৰত অসম দৰাচলতে অত্যন্ত সমৃদ্ধ। বড়োসকলৰ খেৰাই পূজাৰ দেওধনি নৃত্য, ৰাভাসকলৰ ছাথাৰ নৃত্য, ফাৰকান্তি নৃত্য, মিচিংসকলৰ আলি-আই-লৃগাং আৰু পঃৰাগ উৎসৱত পৰিবেশন কৰা নৃত্য, কাৰ্বিসকলৰ চমাঙ্কাং উৎসৱৰ বাঞ্জাৰ কেকান নৃত্য আদিবোৰ গুটীয়াভাৱে অসমীয়া লোক-পৰিৱেশ্য কলা পৰম্পৰাক সমৃদ্ধ কৰাৰ সমান্তৰালভাৱে অসমীয়া পৰিৱেশ্য কলা-পৰম্পৰাক বিভিন্ন ধৰণে সমৃদ্ধ কৰিছে। আনকি শঙ্কৰী সঙ্গীত পৰম্পৰাৰ স্বীকৃত প্ৰতিষ্ঠানিক নৃত্যৰূপবোৰৰ বিভিন্ন হস্ত আৰু ভঙ্গীৰ মাজতো অনুসন্ধিৎসু গৱেষকে জনজাতিয় পৰিৱেশ্য পৰম্পৰাৰে নানান সাদৃশ্য দেখা পাইছে।

অগ্ৰগতিৰ নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ৪ ঃ অসমীয়া সংস্কৃতিত নৃ-গোষ্ঠীয়সকলৰ বিভিন্ন উপাদান সম্পৰ্কে আলোচনা আগবঢ়াওক।

(৩০০টা শব্দৰ ভিতৰত লিখক)

৪.৪.৫ ভাষা-সাহিত্য আৰু অন্যান্য বিভিন্ন দিশৰ উপাদান

অসমীয়া ভাষা দৰাচলতে নানা আৰ্য্যভিন্ন ভাষাৰ মাজত দ্বীপৰ দৰে। ভাষাৰ অভ্যন্তৰীণ সমৃদ্ধিত জনজাতীয় ভাষাসমূহৰ উপাদানে অত্যন্ত গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা পালন কৰাৰ লগতে অসমীয়া ভাষাৰ ব্যাপ্তি আৰু স্থায়ীত্বত অৰিহণা আগবঢ়াইছে। অসমত আৰ্য্য সংস্কৃতিৰ প্ৰসাৰৰ সমান্তৰালভাৱে অসমীয়া ভাষাও প্ৰসাৰিত হৈছিল আৰু জনগোষ্ঠীসমূহে সংযোগী ভাষা হিচাপে অসমীয়া ভাষাক আন্তৰিকতাৰে গ্ৰহণ কৰিলে। পৰৱৰ্তী সময়ত বহু নৃগোষ্ঠীয়ে নিজৰ ভাষা পাহৰি অসমীয়া ভাষাকে মাতৃভাষা ৰূপে গ্ৰহণ কৰিলে। ই এটা বৰ গুৰুত্বপূৰ্ণ কথা। সম্প্ৰতি নৃগোষ্ঠীসমূহৰ মাজত প্ৰচলিত অসমীয়া ভাষাৰ নৃগোষ্ঠীয় উপভাষাসমূহ অসমীয়া ভাষাৰ সমৃদ্ধি আৰু বৈচিত্র্যৰ পৰিচায়ক। কাৰণ অসমীয়া মান্যভাষাৰ প্ৰকাশিকা শক্তিক এই ঔপভাষিক ৰূপবোৰে

বহু ধৰণে শক্তিশালী কৰিব পাৰে, অসমীয়া ভাষাৰ এক সবল শব্দভাণ্ডাৰ নির্মাণত অৰিহণা যোগায়।

এই খিনিতে মনকৰিবলগীয়া, প্রাক্-শঙ্কৰী যুগৰে পৰা প্রাচীন অসমীয়া সাহিত্যিক জনগোষ্ঠীয় ৰাজন্যবর্গই যিদৰে পৃষ্ঠপোষকতা আগবঢ়াই গ'ল, সিয়েই অসমীয়া সাহিত্যৰ এক সবল ভেটি বান্ধি দিলে। বৰাহী ৰজা মহামাণিক্যৰ পৃষ্ঠপোষকতাত মাধৱ কন্দলিয়ে আর্য্যভাষাসমূহৰ ভিতৰতে পোন প্রথমবাৰৰ বাবে *ৰামায়ণ*অসমীয়ালৈ অনুবাদ কৰিলে। একেদৰে কোচ ৰজা নৰনাৰায়ণ, কছাৰী ৰজা তাম্রধ্বজ, আহোম স্বর্গদেউসকল, দৰঙী ৰাজন্যবর্গ, দুর্লভনাৰায়ণ, আদি জনগোষ্ঠীয় ৰজাই অসমীয়া ভাষাৰ সমৃদ্ধিত ঐতিহাসিক ভূমিকা পালন কৰিলে। এই সম্পর্কে অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীসমূহ অধ্যয়নৰ দ্বাৰা আপুনি বহলভাৱে জানিব পাৰিব।

আধুনিক যুগতো বিষ্ণুপ্রসাদ ৰাভা, মেদিনী চৌধুৰী, ৰূপনাথ ব্রহ্ম, ৰংবং তেৰং, লুম্বেই দাই, তৰুণ চন্দ্র পামেগাম, নাহেন্দ্র পাদুন, টাবুৰাম টাইড, উপেন ৰাভা হাকাচাম, যোগেশ দাস, ভীমবৰ দেউৰী, বলাইৰাম সেনাপতি, গগন চন্দ্র সোণোৱাল, পদ্ম পাটৰ, আদি অলেখ ব্যক্তিয়ে অসমীয়া সাহিত্যিক সৃষ্টিশীল ৰচনাৰ সমান্তৰালভাৱে গৱেষণাধর্মী ৰচনাৰে সমৃদ্ধ কৰিছে।

অসমীয়া ভাষাৰ গাঁথনিক দিশটোতো জনগোষ্ঠীয় ভাষাসমূহৰ গভীৰ প্রভাৰ গৱেষকসকলে আৰিষ্কাৰ কৰিছে। বাণীকান্ত কাকতি, বিৰিঞ্চি কুমাৰ বৰুৱাই কাটি দিয়া বাটেৰে পৰৱর্তী সময়ত এই দিশত বহু চিন্তা-চর্চা হৈছে। কিন্তু এটা কথা আপুনি মনত ৰাখিব লাগিব, এনে বহুবোৰ কথা সম্ভাৱনাৰ স্তৰতে বা সাদৃশ্যৰ পর্যায়তে ৰৈ গৈছে। প্রভাৱৰ কথা খাটাংকৈ ক'ব পৰাকৈ তথ্য-পাতি বা ঐতিহাসিক সমলৰ অভাৱ। তথাপিও কেইটামান দিশত অসমীয়া ভাষালৈ জনগোষ্ঠীয় ভাষাৰ অৱদান সম্পর্কত গৱেষক পণ্ডিতসকল প্রায় একমত। প্রমোদ চন্দ্র ভট্টাচার্য্যৰ এযাৰ মন্তব্য এই প্রসঙ্গত উল্লেখ কৰিব পাৰি— "অসমীয়া ভাষাৰ সুৱদি, সুৰীয়া মাতৰ হেতু হৈছে বেছিভাগ তিব্বত-বর্মী ভাষাত থকা সুৰ প্রাধান্য (Tonal Prominance)।"

সংস্কৃত আৰু হিন্দীভাষাৰ তুলনাত অসমীয়া ভাষাৰ স্বৰধ্বনিৰ হ্রস্ব-দীর্ঘ ব্যৱধান নাই বুলিব পাৰি। একেদৰে দন্ত্য-মূর্ধণ্য ধ্বনিৰ পার্থক্যহীনতা আৰু দন্তমূলীয় ধ্বনিৰ প্রাধান্য, শ, ষ, স —এই তিনিটা ক্রমে তালব্য উষ্ম, মূর্ধণ্য উষ্ম আৰু দন্ত্য উষ্ম ধ্বনিৰ অসমীয়া ভাষাত পশ্চদন্ত্যমূলীয় সৃষ্ট ৰূপে হোৱা বিশিষ্ট উচ্চাৰণ আদিৰ মূলতে আর্য্যভিন্ন ভাষাসমূহৰ প্রভাৱ বুলি ভাষাবিদসকল প্রায় একমত।

অসমৰ ঠাইৰ নাম আৰু নদীৰ নামত আর্য্যভিন্ন জনজাতীয় ভাষাসমূহৰ প্রভাৱ ব্যাপক। কামাখ্যা, কামৰূপ, কমলপুৰ, চামতা, হাজো, ডিবং, ডিগাৰু, নামৰূপ, নামবৰ, লুইত, ডিফু, হামৰেণ, বকো, বৰমা, ৰংজুলি, দিহিং দিবাং আদি নামবোৰ অনা-আর্য্যমূলীয়। একেদৰে, মাগুৰি, জহা, আহু, শালি আদি ধানৰ নাম, কামী, ৰুৱা, মাৰলী,

জপনা, ৰিহা, জাপি আদি সজুঁলিৰ নাম আদিও অনা আর্য্যমূলীয় শব্দ।

-টা, -টো, -ডাল, -কেৰা, -খিলা আদি নির্দেশবোধক পৰসর্গবোৰ অসমীয়া ভাষাৰ স্বকীয় বৈশিষ্ট্যসূচক। বাংলা আদি অন্যান্য আর্য্যমূলীয় ভাষাত এনে পৰসর্গৰ ব্যৱহাৰ নাই। কিন্তু অনা আর্য্যমূলীয় অসমৰ ভাষাসমূহত ইয়াৰ অৱস্থিতি লক্ষণীয়। গতিকে এনে পৰসর্গৰ ব্যৱহাৰত নৃগোষ্ঠীয় ভাষাসমূহৰ প্রভাৱ অনুভৱ কৰিব পাৰি। একেদৰে -চোন, -দেই, -তো, -হবলা আদি স্বার্থিক প্রত্যয়ৰ ব্যৱহাৰো নৃগোষ্ঠীয় ভাষাসমূহৰ দান।

জনগোষ্ঠীয় জীৱন আধাৰত অসমীয়া ভাষাত ভালেমান উৎকৃষ্ট সাহিত্য ৰচিত হৈছে। ৰজনীকান্ত বৰদলৈৰ *মিৰি জীয়ৰী*, উমাকান্ত শর্মাৰ *এজাক মানুহ এখন অৰণ্য*, ৰীতা চৌধুৰীৰ *দেওলাংখুই*, বীৰেন্দ্র কুমাৰ ভট্টাচার্য্যৰ *ইয়াৰুঙ্গম*, জ্যোতিপ্রসাদৰ *ৰূপালীম* আদি সাহিত্যকৃতিৰ কথা এই প্রসঙ্গত উল্লেখযোগ্য।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন নং ৫ ঃ অসমীয়া ভাষাত নৃ-গোষ্ঠীৰ উপাদানৰ বিষয়ে আলোচনা কৰক। (২৫০টা শব্দৰ ভিতৰত লিখক)

৪.৫ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

- অসমৰ জনগাঁথনিৰ বৈচিত্র্য আৰু ঐতিহাসিক প্রেক্ষাপট জানিব পাৰিলোঁ।
- অসমৰ মানুহৰ মাজত অষ্ট্রিক, আর্য্য, মঙ্গোলীয় আদি বিভিন্ন প্রজাতিৰ সমাহৰণ-সংমিশ্রণ আৰু বিশেষভাৱে মঙ্গোলীয় মূলীয় মানুহৰ অংশগ্রহণৰ বিষয়ে জানিব পাৰিলোঁ।
- অসমীয়া লোকসংস্কৃতিৰ বিভিন্ন দিশত অসমত বসবাস কৰা নৃগোষ্ঠীসমূহৰ অৱদানৰ আভাস পালোঁ।

৪.৬ অধিক জানিবলৈ

অসমীয়া গ্রন্থ ঃ

১) গগৈ, লীলা (১৯৯৩); *অসমৰ সংস্কৃতি, বীণা লাইব্রেৰী*, গুৱাহাটী।

২) দাস, ভুবন মোহন (১৯৮৬); *অসমৰ মানুহ*, অসম সাহিত্য সভা।

৩) নেওগ, হৰিপ্রসাদ; গগৈ, লীলা (১৯৯৩); *অসমীয়া সংস্কৃতি*, অসম সাহিত্য সভা।

৪) পাদুন, নাহেন্দ্র (১৯৯৩); *অসমীয়া সংস্কৃতিলৈ জনজাতীয় বৰঙণি*, গুৱাহাটী ঃ লয়ার্ছ

বুক ষ্ট'ল।

৫) ৰাভা হাকাচাম, উপেন (২০০৪); *ৰৰ অসমৰ বর্নিল সংস্কৃতি*, গুৱাহাটী ঃ বীণা লাইব্রেৰী।

৬) ৰাভা হাকাচাম, উপেন (২০০৫); *অসমৰ জনজাতীয় সংস্কৃতি*, গুৱাহাটী ঃ বাণী মন্দিৰ।

৭) শইকীয়া, নগেন (২০১৩); *অসমীয়া মানুহৰ ইতিহাস*, গুৱাহাটী ঃ বাথা।

৮) শর্মা, নবীন চন্দ্র (২০০৭); *অসমীয়া লোকসংস্কৃতিৰ আভাস*, গুৱাহাটী ঃ বাণী প্রকাশ।

৯) শর্মা, শশী (২০১১); *অসমৰ লোকসাহিত্য*, গুৱাহাটী ঃ ষ্টুডেণ্টচ্ ষ্ট'র্ছ।

ইংৰাজী গ্রন্থ ঃ

1) Dutta, Birendranath, Et al (1994); *A Handbook of Folklore Material of North-East India*; North Guwahati: ABILAC.

2) Elwin, Verried (ed.) (1958); *Myths of the N.E. Frontier*.

3) Sarma Thakur, G. C. (2007); *Selected Essays of Tribes and Caste of Assam*; Part-I (Arts. & Sc.) Guwahati.

৪.৮ অগ্রগতিৰ খতিয়ান (কেৱল ৰূপৰেখা)

১নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ নৃতত্ত্ববিদসকলে পৃথিৱীৰ মানুহক মূলতঃ তিনিটা ভাগত ভাগ কৰিছে...। ...কোনো কোনোৱে অষ্ট্রলয়ড বুলি আৰু এটা প্রজাতিৰ অন্তর্ভুক্ত কৰে যদিও...। ...এই চাৰিটা ভাগৰো কেইবাটাও উপশাখা আছে...। ...প্রাক্-ঐতিহাসিক কালৰে পৰা বিভিন্ন পথেৰে অসমলৈ বিভিন্ন প্রজাতিৰ মানুহৰ প্রব্রজন ঘটিছিল। মহম্মদ তাহেৰে এই প্রব্রজনসমূহক দহোটা ভাগত ভগাইছে.....।

২নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ অসমৰ নৃ-গোষ্ঠীসমূহৰ আলোচনাৰ বাবে ইয়াৰে... ...পণ্ডিতসকলৰ মতে অষ্ট্রলয়ডসকলেই... ...অসম নৃগোষ্ঠীসমূহ মূলতঃ মঙ্গোলীয় প্রজাতিৰ...। আনহাতে, অষ্ট্রিক, দ্রাবিড় আৰু আর্য্যভাষী জনপ্রবাহে... ...অঙ্গ বিহাৰলৈ বিয়পি পৰে। খ্রীষ্টপূর্ব কালতে ব্রহ্মপুত্র উপত্যকালৈ... ...ফলত মঙ্গোলীয় আৰু আর্য্যভাষীসকলৰ সংঘাত আৰু সমন্বয় ঘটিছিল।

৩নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ অসমৰ নৃ-গোষ্ঠীসমূহৰ কিছ উমৈহতীয়া সম্পত্তিক বৈশিষ্ট্য আছে... ...লীলা গগৈয়েও বাৰটা বৈশিষ্ট্য দেখুৱাইছে।

৪নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ বহুযুগীয়া সমন্বয়- সমাহৰণ প্রক্রিয়াৰে গঢ় লোৱা অসমীয়া লোকসংস্কৃতিত... ...সেয়া খাটাংকৈ কোৱা নাই। তথাপি... ...এই সম্পর্কত নাহেন্দ্র পাদুনৰ কথা ক'ব... ...তিৱা, সোণোৱাল আদিৰ লোকগীতৰ কথা ক'ব লাগিব। কাৰ্বি, বড়োসকলৰ সাধুকথা আদিৰ বিষয়ে লিখিব লাগিব।

৫নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ এই ক্ষেত্রত ভাষা, সাহিত্য, ভৌতিক সংস্কৃতি, সামাজিক প্রথা,

লোকবিশ্বাসৰ বিষয়ে লিখিব লাগিব।

৪.৭ আৰ্হি প্ৰশ্ন

প্ৰশ্ন ১ ঃ পৰিচয় দিয়ক—

ক) নৃগোষ্ঠী, খ) অসমৰ অনুসূচীত জনজাতি, গ) অসমৰ লোকজীৱন

প্ৰশ্ন ২ ঃ "অসমীয়া সংস্কৃতি মৌলিক অথবা মিশ্রিত নহয়, বৰং যৌগিক (Compound) সংস্কৃতি বুলিব পাৰি।" —কথাষাৰৰ আধাৰত অসমীয়া লোকসংস্কৃতি সম্পৰ্কে এটি প্ৰবন্ধ যুগুত কৰক।

প্ৰশ্ন ৩ ঃ লোক সাহিত্য আৰু জনজাতীয় সাহিত্যৰ কিবা প্ৰৰ্থক্য আছেনে ? অসমীয়া লোকসাহিত্যৰ লগত অসমৰ জনগোষ্ঠীয় লোকসাহিত্যৰ পাৰস্পৰিক সম্পৰ্ক বিচাৰ কৰক।

প্ৰশ্ন ৪ ঃ অসমীয়া জনজীৱনত প্ৰচলিত সামাজিক লোকচাৰত নৃগোষ্ঠীসমূহৰ প্ৰভাৱ বিচাৰ কৰি এটি প্ৰবন্ধ যুগুত কৰক।

প্ৰশ্ন ৫ ঃ আৰ্য্যমূলীয় ভাষা বুলি কোৱা হ'লেও অসমীয়া ভাষাই তিব্বত-বর্মী ভাষাৰ গভীৰ প্ৰভাৱতহে স্বকীয়তা লাভ কৰিছে।" —কথাষাৰ যুক্তিযুক্ততা বিচাৰ কৰক।

প্ৰশ্ন ৬ ঃ অসমৰ লোক-পৰিৱেশ্য কলা-পৰম্পৰাত দেখা পোৱা বৈবিধ্য আৰু মনোহাৰিত্বত অসমৰ নৃগোষ্ঠীসমূহৰ উপাদান বিচাৰ কৰক।

*** ***** ***

অধ্যায় ৫ ঃ অসমীয়া লোকসংস্কৃতিত অষ্ট্রিক আৰু মংগোলীয় উপাদান

অধ্যায় গাঁথনি

৫.১ উদ্দেশ্য

৫.২ পৰিচয়

৫.৩ অসমত বসবাস কৰা অষ্ট্রিকসকল

৫.৪ অসমীয়া লোকসংস্কৃতিত অষ্ট্রিক উপাদান

- ৫.৪.১ ভাষিক অৱদান
- ৫.৪.২ উৎসৱ-পার্বণ
- ৫.৪.৩ লোকবিশ্বাস
- ৫.৪.৪ সামাজিক প্রথা
- ৫.৪.৫ ভৌতিক সংস্কৃতি

৫.৫ মংগোলীয় জনগোষ্ঠীসমূহৰ চমু পৰিচয়

৫.৬ অসমীয়া লোকসংস্কৃতিত মংগোলীয় উপাদান

- ৫.৬.১ মৌখিক সাহিত্য
- ৫.৬.২ ভৌতিক সাহিত্য
- ৫.৬.৩ সামাজিক লোকাচাৰ
- ৫.৬.৪ লোক-পৰিৱেশ্য কলা
- ৫.৬.৫ ভাষা সাহিত্য আৰু অন্যান্য দিশত অৱদান

৫.৭ অধ্যায়টিৰপৰা আমি কি শিকিলোঁ

৫.৮ অধিক জানিবলৈ

৫.৯ অগ্রগতিৰ খতিয়ান (কেৱল ৰূপৰেখা)

৫.১০ আর্হি প্রশ্ন

৫.১ উদ্দেশ্য

এই অধ্যায়টি অধ্যয়ন কৰি আপুনি—

- অসমত অষ্ট্রিকসকলৰ বসতিৰ ঐতিহাসিক ৰূপৰেখা জানিব পাৰিব
- অসমীয়া সংস্কৃতিত অষ্ট্রিকসকল অংশগ্রহণৰ প্রক্রিয়াৰ ধাৰণা লাভ কৰিব
- অসমীয়া লোকসংস্কৃতিৰ মৌখিক সাহিত্য, ভৌতিক সংস্কৃতি, সামাজিক লোকাচাৰ ইত্যাদি বিভিন্ন দিশত অষ্ট্রিকসকলৰ লোক-সাংস্কৃতিক উপাদান কিদৰে সংমিশ্রিত হৈ আছে তাৰ আভাস পাব।
- মংগোলীয়সকল কোন আৰু ক'ৰ পৰা আহিছিল সেই বিষয়ে জানিব পাৰিব
- অসমীয়া সংস্কৃতিত মংগোলীয়সকলৰ প্রভাৱ সম্পর্কে জানিব পাৰিব

- অসমীয়া লোকসংস্কৃতিৰ কোনবোৰ দিশত মংগোলীয়সকলৰ উপাদান নিহিত হৈ আছে সেই বিষয়ে বিতংকৈ জানিব পাৰিব
- অসমীয়া সংস্কৃতিৰ লগত মংগোলীয় সংস্কৃতিৰ সমন্বয়ৰ বিষয়েও সম্যক ধাৰণা লাভ কৰিবলৈ সক্ষম হ'ব।

৫.২ পৰিচয়

'অসমীয়া সংস্কৃতি' শীৰ্ষক চতুৰ্থ পাঠ্যবিষয়ৰ এইটো ষষ্ঠ অধ্যায়। ইয়াৰ আগৰ অধ্যায়টোত অসমীয়া লোকসংস্কৃতিলৈ বিভিন্ন নৃগোষ্ঠীয় অৱদানৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা হ'ল। ইয়াত সেই নৃগোষ্ঠীসমূহৰ অন্যতম অষ্ট্রিকসকলৰ অৱদানৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা হ'ব।

৫.৩ অসমত বসবাস কৰা অষ্ট্রিকসকল

অসমলৈ পোনতে প্ৰব্ৰজন কৰা নৃগোষ্ঠীটো হ'ল অষ্ট্রেলীয় গোষ্ঠী। এই গোষ্ঠীটোক প্ৰাক্-দ্ৰাবিড়, প্ৰাক্-অষ্ট্রেলীয়, ভেদ্দীদ, নিষাদ ইত্যাদি ভিন্ন নামেৰেও জনা যায়। প্ৰাচীন সংস্কৃতি গ্ৰন্থত এই লোকসকলক নিষাদ বুলি উল্লেখ কৰিছে। শাৰীৰিকভাৱে এই লোকসকল বৰ চুটি-চাপৰ আৰু খৰ্ববাসৰ; কপাল উচ্চ, নাসিকা নিম্ন চূড়ায়িত, চকু ৰঙা, চুলি তামবৰণীয়া আৰু বক্ৰ, দাঁড়ি-গোফ বৰ ঘন, শৰীৰত নোমৰ প্ৰাচুৰ্য, মস্তক দীৰ্ঘ, থুঁতৰি অনুন্নত, খৰ্বকায় আৰু ক্ষীণকায়।

অসমত বৰ্তমান অষ্ট্রেলীয় প্ৰজাতিৰ লোক বিচাৰি পোৱা নাযায়। প্ৰাগৈতিহাসিক কালতে অষ্ট্রেলীয়সকলে অসমলৈ প্ৰব্ৰজন কৰিছিল যদিও সম্ভৱতঃ এটা সময়ত এই লোকসকলৰ প্ৰব্ৰজন বন্ধ হৈ গৈছিল। পৰৱৰ্তী সময়ত অসমলৈ অহা মঙ্গোলীয় তথা আলপাইন আৰু আৰ্য্য নৃগোষ্ঠীৰে সৈতে অষ্ট্রেলীয়সকল সংমিশ্ৰিত হৈ পৰিল। মন কৰিবলগীয়া যে মঙ্গোলীয় মূলীয় খাছীসকলৰ ভাষাৰ সৈতে অষ্ট্রেলীয়ৰ ওচৰ সম্পৰ্ক আছে। ড° এচ. কে. চেটাৰ্জীৰ মতে— "It has been thought exceedingly likely that the speech family known as Austric was associated with the pro-Austroloids." অষ্ট্রেলীয় প্ৰজাতিৰ ভাষা-সংস্কৃতিয়ে পিছলৈ অষ্ট্রিক মানুহ, ভাষা আৰু সংস্কৃতি বুলি পৰিগণিত হয়। পোনপটীয়াকৈ অষ্ট্রেলীয় সংস্কৃতিয়েই অষ্ট্রিক সংস্কৃতি। সেয়ে অষ্ট্রিকৰ প্ৰজাতিগত উপাদান বুলিলে অষ্ট্রেলীয় প্ৰজাতিৰ কথা কোৱা হয়।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ১ ঃ অসমলৈ পোনতে কোনটো নৃগোষ্ঠীয়ে প্ৰব্ৰজন কৰিছিল? এই গোষ্ঠীটোক আৰু কি কি নামেৰে জনা যায়? তেওঁলোকৰ শাৰীৰিক অবয়ব কেনেকুৱা? অসমলৈ কোন সময়ত আহিছিল? (৫০টা শব্দৰ ভিতৰত লিখক)

অষ্ট্রিক অথবা অষ্ট্রেলীয়সকলৰ বসবাস যিহেতু অসমত দীঘলীয়া নহয়, তাৰউপৰিও

পৰৱর্তী সময়ত মঙ্গোলীয়, আর্য্যসকলৰ সৈতে বিমিশ্রণ ঘটিল সেইবাবে তেওঁলোকৰ সাংস্কৃতিক প্রভাবো সীমিত ক্ষেত্রলৈহে বিস্তাৰিত হৈছিল। এই সম্পর্কে তলত আলোচনা কৰা হ'ল।

৫.৪ অসমীয়া লোকসংস্কৃতিলৈ অষ্ট্রিকসকলৰ অৱদান

৫.৪.১ ভাষিক অৱদান

ভাষাৰ ক্ষেত্রত অষ্ট্রিকসকলৰ অৱদান গুৰুত্বপূর্ণ। তলত এই সম্পর্কে আলোচনা যুগুতোৱা হ'ল—

১) এচ. কে. চেটার্জীৰ মতে নদীবাচক 'গঙ্গা' শব্দটো অষ্ট্রিকপৰা আহিছে। গঙ্গা শব্দটো নদীবাচক হোৱা বাবেই এসময়ত মানুহে কৰতোৱা গঙ্গা, মন্দাকিনী গঙ্গা, আকাশীগঙ্গা, বৰগঙ্গা, বুঢ়ীগঙ্গা আদি নাম ব্যৱহাৰ কৰিছিল।

২) পানী বুজাবলৈ ব্যৱহৃত 'ডি' শব্দটো মূলতঃ অষ্ট্রিক। তাৰ উপৰি পানী বুজোৱা -হো, -হোং, -তয় আদি প্রত্যয়ৰে অসমৰ বহু নদীৰ নাম পোৱা যায়।

৩) -তা, -তে আদি প্রত্যয়াংশৰে সৃষ্টি হোৱা বহু ঠাইৰ নাম অষ্ট্রিক মূলৰ বুলি অনুমান কৰা হয়; যেনে— চামতা, বকতা আদি।

৪) পর্বত, পাহাৰৰ লগত সম্পর্কিত শব্দ; যেনে— পাহাৰ, টিলা, টিং, মৈদাম, ঢিপ আদি শব্দসমূহ অষ্ট্রিক মূলীয় বুলি বিৰিঞ্চি কুমাৰ বৰুৱাই কৈছে।

৫) অষ্ট্রিকসকলে পোনপ্রথমে অসমত কৃষি সংস্কৃতিৰ পাতনি তৰিছিল। সেয়ে খেতিৰ লগত জড়িত শব্দ; যেনে— 'নাঙল', 'জহা' ধান, হালধি, নাৰিকল, বেঙেনা আদি শব্দকেইটাও অষ্ট্রিক মূলীয়।

৬) বস্ত্রশিল্পৰ লগত জড়িত আঁচুসূতা, কিংখাপ আদি শব্দৰ মূল অষ্ট্রিক।

৭) অসমীয়া 'গুৱা' শব্দটো অষ্ট্রিক মূলীয় খাছী ভাষাৰ 'কুৱা'ৰ পৰা অহা। সেইদৰে গুৱাহাটী শব্দটোতো অষ্ট্রিকৰ প্রভাৱ অনুভূত হয়।

৮) অসমীয়া মানুহে খাদ্য হিচাপে ব্যৱহাৰ কৰা মেচাকি, মেজেঙ্গা, নেফাফু, থেকেৰা, লফা, মছন্দৰী, ঔ আদি শব্দও অষ্ট্রিক মূলীয়।

৯) চিকাৰৰ বিভিন্ন সঁজুলিৰ নাম; যেনে— ধনু, নিচান, বাটলুগুটি আদি অষ্ট্রিক মূলীয়।

১০) অষ্ট্রিকসকলেই পোনতে বনৰীয়া হাতী ঘৰচীয়া কৰিছিল। হাতীৰ লগত জড়িত গজ, মাতঙ্গ আদি শব্দবোৰ অষ্ট্রিকমূলৰ হোৱাৰ লগতে মখনা, মাখুন্দী, ফান, ফঁই আদিবোৰো অষ্ট্রিকৰ পৰা পোৱা যেন অনুভূত হয়। তাৰ উপৰি বিভিন্ন জীৱ-জন্তুবাচক শব্দৰ নাম তেওঁলোকৰ পৰাই আহিছে। তেনে কিছুমান শব্দ হ'ল— মেথোন, ভুৰা, জহামাল, কেৰ্কেটুৱা, হেপা, কুকুৰনেচীয়া, ঢেকীয়াপতীয়া, লতামাকৰী, নাহৰফুটুকী, লতাফুটুকী, ৰাংকুকুৰ, কামচৰাই, কপৌ, টিয়া, ভাটৌ

আদি উল্লেখযোগ্য।

১১) বিভিন্ন গছ-গছনিৰ নাম অষ্ট্রিক মূলৰ পৰা অহা। গছ-গছনি বুজোৱা বিভিন্ন শব্দ; যেনে— হোলোং, পমা, উৰিয়াম, থৈলাঙনি, ফাকডেমা, ভাতঘিলা, শলখ আদি শব্দও অষ্ট্রিক ভাষাৰ পৰা আহিছে।

১২) বিভিন্ন পোক-পৰুৱা; যেনে— কোদোঁ, কুমজেলেকুৰা, তেজপিয়া, চিকৰা, উঁই আদিও অষ্ট্রিক ভাষীয়ে দিয়া নাম।

১৩) অসমীয়া ভাষাৰ কেতবোৰ সম্বন্ধবাচক শব্দ যেনে— আতা, আবু, বোপাই, আই, ককাই, বাই, বেটী আদি অষ্ট্রিকৰ পৰা অহা বুলি অনুমান কৰা হৈছে।

১৪) শৰীৰৰ অঙ্গ-প্রত্যঙ্গ বুজোৱা শব্দ; যেনে— চেলাউৰি, কাষলতি, গোৰোহা আদি শব্দ অষ্ট্রিক ভাষাৰ। ইয়াৰ উপৰি নৰ-নাৰীৰ গুপ্তাঙ্গসূচক শব্দসমূহো অষ্ট্রিক মূলৰ।

১৫) বিৰিঞ্চি কুমাৰ বৰুৱাৰ মতে, বাঁহৰ লগত জড়িত কিছুমান শব্দ; যেনে— বাঁটলা, জঁপা, জেং, টোপা, পাচি, টোকোন, বাও (খৰাহি-পাচিৰ) ইত্যাদি অষ্ট্রিক মূলীয়।

১৬) অষ্ট্রিকসকলৰ লিপিৰ জ্ঞান আছিল। বাণীকান্ত কাকতিৰ মতে 'কায়স্থ' শব্দটো অষ্ট্রিকৰ সংস্কৃতীয়া ৰূপ।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন নং ২ ঃ অসমীয়া ভাষালৈ অষ্ট্রিকসকলৰ অৱদান সম্পর্কে আলোচনা কৰক। (৩০০টা শব্দৰ ভিতৰত লিখক)

৫.৪.২ উৎসৱ-পার্বণ

মাতৃতান্ত্রিক অষ্ট্রিক সমাজখনত মাতৃপূজাৰ প্রাধান্য দেখা যায়। তাম্রেশ্বৰী দেৱী অষ্ট্রিকসকলৰে। কোনো কোনোৱে যোনি পূজা তেওঁলোকৰ অৱদান বুলি ক'ব খোজে। কামাখ্যা ধামত যোনি পূজাৰ প্রচলন আছে। বাণীকান্ত কাকতিয়ে অষ্ট্রিকসকলৰ মাতৃ পূজাই পৰৱর্তী কালত কামাখ্যা মাতৃৰ পূজাত পৰিণত হয় বুলি মত পোষণ কৰিছে। তেনেদৰে দুর্গা পূজাত অঙ্কিত 'সর্বতোভদ্রমণ্ডল' প্রকৃততে নাৰীৰ জননাঙ্গৰ প্রতীক। যোনি পূজাৰ সমান্তৰালে অষ্ট্রিকসকলৰ মাজত লিঙ্গ পূজাৰো বহুল প্রচলন আছিল। 'যোগিনীতন্ত্র'ই অসমত অসংখ্য শিৱলিঙ্গ থকাৰ প্রমাণ দিয়ে। নামনি অসমৰ 'ভঠেলী', 'পাউৰা তোলা' আৰু 'দহৰ ফুৰোৱা' অনুষ্ঠানৰ সু-সজ্জিত বাঁহডাল লিঙ্গৰ প্রতীক বুলি চিড্‌নী এন্দ্‌লেই মত দিছে। অষ্ট্রিকসকলৰ মাজত প্রচলিত আন এবিধ উৎসৱ হ'ল সর্প পূজা। এই সর্প পূজাই পৰৱর্তী কালত অসম তথা অন্যান্য প্রদেশত মনসা পূজালৈ ৰূপান্তৰিত হয়। প্রকৃততে এই সর্প পূজা অথবা মনসা পূজা অষ্ট্রিক সমন্বিতে অন্যান্য নৃগোষ্ঠীয় আদিম স্তৰত প্রজননৰ উদ্দেশ্যৰে পালন কৰা মেজিকধর্মী

পূজা। অসমকে ধৰি ভাৰতৰ উত্তৰ-পূবৰ ৰাজ্য কেইখনত এনে মেজিকধর্মী অনুষ্ঠানৰ পয়োভৰ দেখা যায়। ৰাভাসকলৰ 'খোক্‌চি' পূজাত মাটিৰ মণ্ডপ কৰি তাত যোনি আকৃতিৰ শিল এটুকুৰা প্রতিষ্ঠা কৰি পূজা-অর্চনা কৰা হয়।

৫.৪.৩ লোকবিশ্বাস

আদিম নৃগোষ্ঠীসকল জীৱবাদত বিশ্বাসী আছিল। অষ্ট্রিকসকলেও জীৱবাদত বিশ্বাস কৰি চাক্ষুস পৃথিৱীখনৰ সমগ্রতে জীৱ আছে বুলি ধৰি লৈছিল। ফলস্বৰূপে পর্বত-পাহাৰ, অগ্নি, শিল, পানী, বৃক্ষ সকলোতে জীৱত্ব আৰোপ কৰি সেইবোৰক পূজা কৰিছিল। তেনেদৰে ভূত-প্রেত, ডাইনী, যখিনী, দেও, বীৰা আদি অপদেৱতাত বিশ্বাসী হৈ এইবোৰৰো পূজা কৰিছিল। অসমীয়া সমাজত আদিম অষ্ট্রিক সমাজখনৰ এনেবোৰ বিশ্বাস বর্তমানেও প্রচলিত। বড়োসকলৰ বাথৌ পূজাত সিজু গছ আৰু তুলসী গছ বাথৌৰ বেদীৰ সোঁমাজত ৰোপণ কৰি বিভিন্ন আচাৰ-পদ্ধতিৰে পূজা-অর্চনা কৰে। মাৰৈপূজাত সর্পৰ লগতে সিজু গছকো পূজা কৰে। কাতি বিহুৰ সময়ত তুলসী গছৰ তলত চাকি-বস্তি জ্বলোৱা প্রথা প্রকৃততে বৃক্ষ পূজাৰেই অন্য ৰূপ। তেনেদৰে বিভিন্ন নদ-নদীক দেৱ-দেৱীৰ ৰূপত পূজা কৰা প্রথা অসমত প্রচলিত। জলদেৱতাক সন্তুষ্ট কৰাৰ অর্থে প্রাচীন অসমত সুন্দৰী অর্পণ কৰাৰ জনশ্রুতিও বিদ্যমান। তেনেদৰে খোবা-খুবী অসমীয়া সমাজৰ অন্যতম অপদেৱতা ৰূপে বিশ্বাস কৰা হয়।

অষ্ট্রিকসকল টোটেমবাদত বিশ্বাসী আছিল। টোটেম মানে প্রতীক বা চিহ্ন। আদিম জনগোষ্ঠীবোৰে স্বগোষ্ঠীটোৰ উৎপত্তি কোনো গছ-গছনি, জীৱ-জন্তু অথবা চৰাই-চিৰিকতিৰ পৰা হোৱা বুলি বিশ্বাস কৰে। ইয়াৰে যিটোকে স্বগোষ্ঠীৰ জন্মদাতা বুলি ভাবে সেই বস্তুবিধৰ টোটেম (প্রতীক)টো ঘৰৰ বেৰত, কাঠত অথবা নিজৰ গাত আঁকি লয়। বড়ো-কছাৰীসকলৰ মাজৰ 'মুছাহাৰী' গোষ্ঠীটোৱে নিজকে বাঘৰ বংশধৰ বুলি ভাবে। আকৌ বড়োসকলৰে কিছু সংখ্যকে নিজকে সিজু গছৰ বংশধৰ বুলি বিশ্বাস কৰে। এওঁলোকে নিজৰ নিজৰ টোটেমক শ্রদ্ধা আৰু উপাসনা কৰে। টোটেম ভক্ষণ নিষিদ্ধ।

উর্বৰা লোকবিশ্বাসৰ ওপৰত অষ্ট্রিকসকলে অধিক গুৰুত্ব দিয়ে। এই বিশ্বাসৰ সৈতে মেজিকধর্মী বিশ্বাস পৰম্পৰা সম্পর্কিত। জেমচ ফ্রেজাৰে মেজিকৰ উৎসৰ সম্পর্কত দুটা কথা কৈছে, প্রথমতে, বাস্তৱ ঘটনাৰ অনুকৰণত তাৰ অনুৰূপ ফল আকাংক্ষা, দ্বিতীয়তে, দুটা বস্তুৰ মাজত সংস্পর্শ থাকিলে পিছলৈ দুয়োটাৰে মাজত দূৰত্ব আহি পৰিলেও এটাৰ ওপৰত আনটোৰ ক্রিয়া সক্রিয় হৈ থাকে। উর্বৰা লোকবিশ্বাসৰ সৈতে ফ্রেজাৰে কোৱা প্রথমটো মন্তব্য নিবিড়ভাৱে জড়িত। নাৰী আৰু পৃথিৱী উভয়ৰে উৎপাদন ক্ষমতা আছে। নাৰীৰ যি ক্রিয়াৰ ফলত প্রজনন হয় তেনে ধৰণৰ ক্রিয়া-কলাপ পৃথিৱীৰ সন্মুখত পালন কৰি উর্বৰতা বৃদ্ধিৰ কামনা কৰা হয়।

সেয়ে বিভিন্ন জনগোষ্ঠীৰ মাজত ডেকা-গাভৰুৰ অবাধ যৌন মিলনক অগ্রাধিকাৰ দিয়া প্রথা প্রচলিত। উৰিষ্যাৰ অষ্ট্রিক প্রজাতিৰ ভুইয়াসকলৰ মাজত মাঘ পোৱাই নামৰ বসন্ত উৎসৱৰ বেলিকা তেজৰ সম্পর্ক বা স্বামী বুলি কাকো গণ্য কৰা নহয় আৰু পুৰুষ-নাৰীয়ে অবাধ যৌন সংগমত লিপ্ত হয়। এনে মেজিকধর্মী উর্ব্বৰা লোকবিশ্বাসৰ বাবেই ৰঙালী বিহুত ঢোল-টকা-পেঁপা বজাই ডেকা-গাভৰুৱে যৌনউদ্দীপক বিহুনাচ নচা প্রথা অসমত প্রচলিত।

কণীক প্রজননৰ প্রতীক হিচাপে অষ্ট্রিকসকলে বিশ্বাস কৰে। অসমীয়া সমাজৰ দৃষ্টিটো কণী প্রজননৰ প্রতীক। বিবাহ কার্যত দৰা-কইনাৰ প্রজনন ক্ষমতাৰ কামনা কৰিয়েই বেইৰ তলত কণী পোতা প্রথা অসমীয়া সমাজত আজিও বিদ্যমান।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন নং ৩ ঃ অষ্ট্রিকসকল কেনে ধৰণৰ লোকবিশ্বাসত বিশ্বাসী আছিল? অসমীয়া সংস্কৃতিত তেনে লোকবিশ্বাসসমূহৰ কেনে ধৰণৰ প্রভাৱ পৰিলক্ষিত হয় লিখক। (২০০টা শব্দৰ ভিতৰত লিখক)

৫.৪.৪ সামাজিক প্রথা

ভাষাৰ সমান্তৰালে অসমীয়া সমাজ ব্যৱস্থাত অষ্ট্রিকৰ প্রভাৱ মন কৰিবলগীয়া। অষ্ট্রিক সমাজ মাতৃতান্ত্রিক আছিল। অসমীয়া জনজাতীয় সমাজত মাতৃতন্ত্রৰ প্রাধান্য মন কৰিবলগীয়া। অজনজাতীয় সমাজখনতো কিছু পৰিমাণে মাতৃতন্ত্রৰ প্রভাৱ লক্ষ্য কৰা যায়। মাতৃতন্ত্রৰ প্রাধান্যৰ বাবেই অসমীয়া সমাজত নাৰীৰ স্বকীয় গুৰুত্ব বিদ্যমান। অষ্ট্রিক সমাজত বৈবাহিক ক্ষেত্রত কন্যাৰ ঘৰত শাৰীৰিক শ্রমদান কৰাৰ পিছতহে পুৰুষে ভার্যা লাভ কৰিবলৈ সমর্থ হৈছিল। পুৰণি অসমীয়া সমাজখনতো তেনে প্রথা প্রচলন আছিল। দৰাপক্ষই কইনা ঘৰলৈ জোৰোণ নিয়া প্রথা বর্তমানেও প্রচলিত। অসমীয়া হিন্দু সমাজত প্রচলিত ঢোকা আৰু ধেমনী প্রথাত মাতৃতন্ত্রৰ প্রাধান্য বিদ্যমান।

মাঙ্গলিক কার্যত সেন্দূৰ আৰু হালধিৰ প্রয়োগ অষ্ট্রিক সমাজত থকাৰ দৰে অসমীয়া সমাজতো আছে। দেৱতাৰ সন্মুখত বলি দিয়া জীৱ-জন্তুৰ তেজ অষ্ট্রিকসকলে কপালত সানিছিল, যিটো প্রথা বর্তমানেও অসমীয়া সমাজত প্রচলিত। দুর্গা পূজা, কালী পূজা, কামাখ্যাধামত দিয়া বলিৰ তেজ এতিয়াও কপালত সনা দেখা যায়। তাৰ উপৰি সম্ভৱতঃ কপালত বলিৰ তেজ সনা প্রথাটোৰ উন্নীতকৰণ ৰূপ সেন্দূৰ হ'বও পাৰে। বিবাহিতা নাৰীয়ে সেন্দূৰ লয় আৰু মন্দিৰৰ বিগ্রহত সেন্দূৰ সনা হয়। অষ্ট্রিকসকলৰ মাজত প্রচলিত সর্প পূজাত নৰবলি দিয়া প্রথাৰ লগত কার্বিসকলৰ ৰংকেৰ পূজা,

বড়োসকলৰ মাৰাই, ৰাভাসকলৰ বৰমানী পূজাৰ নৰবলিৰ সৈতে সাদৃশ্য আছে। অৱশ্যে বর্তমান নৰবলি প্রথা বিলুপ্ত।

অষ্ট্রিক সমাজত মৃতকক সৎকাৰ কৰা হয়। সৎকাৰ কৰা স্থানত থিয়ৈ শিল পোতা ৰীতি তেওঁলোকৰ মাজত প্রচলিত। তদ্রুপ অসমীয়া সমাজতো মৃতকৰ সৎকাৰ কৰা স্থানত শিলৰ পৰিৱর্তে জেং দিয়া প্রথা প্রচলিত।

অসমীয়া সমাজত তামোল-পাণৰ ব্যৱহাৰ অষ্ট্রিকৰ অৱদান বুলি ভাবিবৰ থল আছে; অষ্ট্রিক প্রজাতিৰ খাছীয়া-জয়ন্তীয়াসকলৰ মাজত তামোল-পাণৰ ব্যৱহাৰ অত্যাধিক। অসমীয়া সমাজত আলহী-অতিথি আহিলে পোনতে তামোল-পাণ যচা হয়, বিয়াৰ নিমন্ত্রণ কৰা, কোনো গুৰুতৰ অপৰাধৰ পৰা পৰিত্রাণ পাবলৈ হ'লে তামোল-পাণেৰেই ৰাইজৰ সন্মুখত আঠু লোৱা নিয়ম অসমীয়া সমাজত প্রচলিত। উৎসৱ-অনুষ্ঠানত তামোল-পাণ নহ'লেই নচলে। মুঠতে নিভাঁজ অসমীয়া পৰিয়ালত পুৱাৰ পৰা ৰাতিলৈকে তামোল-পাণৰ গুৰুত্ব অপৰিসীম।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন নং ৪ ঃ সামাজিক প্রথাৰ ক্ষেত্রত অষ্ট্রিক আৰু অসমীয়া সমাজৰ সাদৃশ্যসমূহৰ বিষয়ে চমুকৈ লিখক।

(১৫০টা শব্দৰ ভিতৰত লিখক)

৫.৪.৫ ভৌতিক সংস্কৃতি

অষ্ট্রিকসকলে হাতেৰে মাটিৰ পাত্র গঢ়িছিল। কাঠৰ সামগ্রীৰ বহুল ব্যৱহাৰ তেওঁলোকৰ মাজত আছিল। উৰাল, নেওঠনি, যঁতৰ, ডিঙা, ঢোল, পীৰা, বটা আদিৰ প্রচলন অষ্ট্রিকৰ নিচিনা অসমীয়া সমাজতো আছে। পানীত যাতায়তৰ বাবে কুন্দানাও, ডিঙা সাজি লৈছিল। অসমীয়া সমাজত এই দুয়োটাৰে প্রভাৱ বর্তমানেও আছে। কৃষি-সংস্কৃতিৰ জনক অষ্ট্রিকসকল 'নাঙল'ৰ প্রস্তুতকর্তা। নাঙলেৰে মাটি চহাই কৃষি কৰা কার্য অষ্ট্রিকসকলৰ। অসমীয়াসকলো কৃষিজীৱী আৰু কৃষিজীৱী হিচাপে নাঙলেৰে মাটি চহোৱা প্রণালী এওঁলোকৰ মাজত বিৰাজমান। বস্ত্রশিল্পৰ ক্ষেত্রতো অষ্ট্রিকসকল চহকী। আঁচুসূতা, কিংখাপ বস্ত্রশিল্পৰ সৈতে জড়িত এই দুবিধ সামগ্রীৰ উদ্ভাৱক অষ্ট্রিকসকল। অসমীয়া সমাজো বস্ত্রশিল্পত চহকী। অতি প্রাচীন কালৰপৰা এই শিল্পবিধৰ সৈতে অসমীয়া শিপিনীসকল ওতঃপ্রোতভাৱে জড়িত। প্রতিগৰাকী অসমীয়া নাৰীয়েই এসময়ত শিপিনী আছিল। যি নাৰী শিপিনী নহয় তেওঁলোকক 'থুপুৰী' বুলি তিৰস্কাৰ কৰা হৈছিল।

৫.৫ মংগোলীয় জনগোষ্ঠীসমূহৰ চমু পৰিচয়

অসমত তিব্বত-বর্মীয় ভাষাগোষ্ঠীৰ মানুহ সর্বাধিক। এই লোকসকল আদিতে হোৱাংহো আৰু ইয়াংচিকিয়াং নদীৰ ওচৰৰ চীন দেশৰ উত্তৰ-পশ্চিম অঞ্চলৰ বাসিন্দা আছিল বুলি কোৱা হয়। তাৰ পৰা তেওঁলোকৰ এটা দলে এসময়ত দক্ষিণলৈ প্রব্রজন কৰি ব্রহ্মদেশৰ (বর্তমানৰ ম্যানমাৰ) উত্তৰাঞ্চলত উপনীত হয়। ইয়াৰ পৰা তেওঁলোকৰ এটা দলে হিমালয়ৰ নামনি অঞ্চলেৰে পশ্চিমলৈ গতি কৰে। এই দলৰে কোনো লোকে পিছত অসমলৈ গতি কৰে। নৃতাত্ত্বিক জাতি-গোষ্ঠীৰ বিচাৰত অসমৰ তিব্বত-বর্মীয় ভাষিক গোষ্ঠীৰ লোকসকলক মঙ্গোলীয় গোষ্ঠীত ধৰা হয়।

তিব্বত-বর্মীয় ভাষিক গোষ্ঠীক প্রধানকৈ চাৰিটা শাখাত ভাগ কৰা হয়— তিব্বতী, হিমালয়ী, উত্তৰ অসম আৰু অসম বর্মী। তিব্বতী আৰু হিমালয়ী শাখাৰ লোকৰ সংখ্যা অসমত তাকৰ। উত্তৰ অসম শাখাৰ অঁকা (হ্রুচু), ডফলা (নিচি), আবৰ (আদী), মিৰি (মিচিং) ইত্যাদিয়েই প্রধান। অসম-বর্মীৰ বড়ো-নগা আৰু কুকি-চীন দুটা শাখা। বড়োৰ ভিতৰত বড়ো, কছাৰী, লালুং, তিৰা, মেচ, চুতীয়া, ৰাভা, গাৰো ইত্যাদি অন্যতম। নগা শাখাৰ ভিতৰত আও, আঙ্গামী, লোঠা, ছেমা, নক্তে, ৰাংচু ইত্যাদি ভিন্ ভিন্ উপজাতিৰ নগাসকল পৰে। বড়ো-নগাৰ মাজতে কার্বি বা মিকিৰসকল পৰে। কুকি চীন শাখাৰ মেইতেই (মণিপুৰী) লুলু-কোচিন বা চিংফৌ ইত্যাদি।

অসমত তিব্বত-বর্মীয় শাখাৰ মিচিং লোকসকল বর্তমান তিনিচুকীয়া, ডিব্রুগড়, শিৱসাগৰ, যোৰহাট, গোলাঘাট, শোণিতপুৰ, লখিমপুৰ, ধেমাজি জিলাত বসবাস কৰি আছে। তিব্বত-বর্মীয় শাখাৰ গাৰোসকল বর্তমান অসমৰ কামৰূপ, গোৱালপাৰা, খাছীয়া পাহাৰত বসবাস কৰা দেখা যায়। বর্তমান অসমৰ লখিমপুৰ, ধেমাজি, তিনিচুকীয়া, ডিব্রুগড়, শিৱসাগৰ, গোৱালপাৰা, যোৰহাটত সোণোৱাল-কছাৰীসকলে বসবাস কৰি আছে। জনসংখ্যাৰ ফালৰ পৰা অসমৰ জনজাতিসকলৰ ভিতৰত তৃতীয় বৃহৎ জনগোষ্ঠী তিৰা বা লালুং জনজাতিৰ লোকসকল বর্তমান অসমৰ নগাঁও, কামৰূপ, উত্তৰ লখিমপুৰ, মৰিগাঁও, ধেমাজি, কার্বি আংলং আদি বিভিন্ন ঠাইত বসবাস কৰি আছে। কার্বিসকল বর্তমান অসমৰ কার্বি আংলং জিলাৰ উপৰিও নলবাৰী, মৰিগাঁও, কামৰূপ, শোণিতপুৰ, গোৱালপাৰা, উত্তৰ লখিমপুৰ, উত্তৰ কাছাৰ আৰু কাছাৰ জিলাত বসবাস কৰি আছে। তিব্বত-বর্মীয়সকলৰ প্রধান ভাষিক গোষ্ঠী বড়ো-কছাৰীসকল অসমৰ ব্রহ্মপুত্র উপত্যকাৰ কাছাৰ জিলা, ত্রিপুৰা আৰু উত্তৰ বংগ, দক্ষিণ নেপালত বাসস্থান আছে। এওঁলোকে নিজকে প্রকৃতিৰ সন্তান হিচাপে মানি লৈছিল, সেয়ে অধিকাংশই পর্বত-পাহাৰ, নদীৰ পাৰত বাস কৰি আছে। ৰাভাসকলে ঘাইকৈ অসমৰ কামৰূপ, গোৱালপাৰা, দৰং আৰু গাৰোপাহাৰ এই চাৰিখন জিলাতেই বাস কৰে।

ৰাভাসকলৰ নিজস্ব এটা ভাষাও আছে। ৰাভাসকলৰ ভাগ কেইবাটাও— ৰংদানী, পাতি, মাইটোৰী, বিটলিয়া, হানা, চোঙা, টোটলা, দাহুৰি, মদাহী ইত্যাদি। তিব্বত-বর্মীয় ভাষিক গোষ্ঠীৰ আন লোকসকলো অসমৰ ভিন্ন ভিন্ন ঠাইত সিঁচৰতি হৈ আছে।

৫.৬ মংগোলীয় জনগোষ্ঠীসমূহৰ চমু পৰিচয়

সংস্কৃতিৰ এটা উল্লেখযোগ্য বিশেষত্ব হৈছে ই সমন্বয়ৰ প্ৰৱণতা প্ৰকাশ কৰে। বিভিন্ন জাতি-উপজাতিৰ সংমিশ্ৰণেই হ'ল অসমীয়া জাতি। সেয়ে ক'ব পাৰি যে বিভিন্ন জাতি-উপজাতিৰ সংস্কৃতিৰ সংমিশ্ৰণেই হ'ল অসমীয়া সংস্কৃতি। এই ক্ষেত্ৰত বিৰিঞ্চি কুমাৰ বৰুৱাই এঠাইত লিখিছে— "আধুনিক অসমীয়া সংস্কৃতি ঘাইকৈ আর্য্য সংস্কৃতিৰ ওপৰত কেন্দ্ৰ কৰি গঢ় লৈছে। অৱশ্যে আর্য্য সংস্কৃতিৰ বাহিৰেও বিভিন্ন জনজাতিয়ে যুগে যুগে অসমীয়া সংস্কৃতিক বিশেষভাৱে পৰিপুষ্টি কৰিছে।"

অসমৰ বর্ণিল সংস্কৃতিত এটা উল্লেখনীয় জনগোষ্ঠী হ'ল— মংগোলীয় লোকসকল। অসমীয়া সংস্কৃতিৰ ভেটি নির্মাণৰ ক্ষেত্ৰত অসমত বাস কৰা মংগোলীয় জনগোষ্ঠীৰ লোকসকলৰ অৱদান এক উল্লেখনীয় দিশ। অসমৰ মুঠ জনসংখ্যাৰ অধিক সংখ্যক অধিবাসীসকল হ'ল মংগোলীয় লোকসকল।

অসমীয়া সংস্কৃতিৰ প্ৰায় সকলো ক্ষেত্ৰতেই, যেনে— ভাষা, ধর্মীয় ৰীতি-নীতি, সামাজিক ৰীতি-নীতি, উৎসৱ-পার্বণ, সাজ-পাৰ, খাদ্যাভ্যাস, নৃত্য-গীত আদিত মংগোলীয় প্ৰভাৱ বা অৱদান দেখা যায়। আদিতে অসমীয়া সংস্কৃতিত মংগোলীয় লোকৰ প্ৰভাৱ বেছি আছিল যদিও কালক্ৰমত ই ক্ৰমান্বয়ে আর্য্যাকৰণ প্ৰক্ৰিয়াৰ (Aryanization) আর্য্য সংস্কৃতিৰ ফাললৈ ধাৱমান হয়। অসমীয়া ভাষাৰ ধ্বনিতত্ত্ব, ৰূপতত্ত্ব আদিৰ আৰম্ভ কৰি সমাজ আৰু সংস্কৃতিৰ প্ৰতিটো পদক্ষেপতে এই মংগোলীয় লোকসকলৰ উপাদানসমূহে ঐতিহাসিক সমন্বয় সাধন কৰিছে।

বাণীকান্ত কাকতি, লীলা গগৈ, নবীন চন্দ্ৰ শর্মা, নাহেন্দ্ৰ পাদুন প্ৰভৃতি ভাষা-সাহিত্য-সংস্কৃতিৰ পণ্ডিতসকলে অসমীয়া জাতীয় জীৱনত জনগোষ্ঠীসমূহৰ অৱদান সম্পর্কত বিশদভাৱে আলোচনা আগবঢ়াইছে।

অসমৰ সংস্কৃতিৰ ওপৰত মংগোলীয় জনগোষ্ঠীসমূহৰ প্ৰভাৱ বিভিন্ন স্তৰত পৰিলক্ষিত হয়। তাৰ ভিতৰত মৌখিক সাহিত্য, ভৌতিক সংস্কৃতি, সামাজিক লোকাচাৰ, লোক পৰিৱেশ্য কলা, ভাষা-সাহিত্য আৰু অন্যান্য দিশত পৰিলক্ষিত হোৱা প্ৰভাৱবোৰৰ বিষয়ে তলত বহলাই আলোচনা কৰা হ'ল।

৫.৬.১ মৌখিক সাহিত্য

মৌখিক লোক-সাহিত্যৰ ক্ষেত্ৰত অসমৰ লোক-সংস্কৃতি অতি চহকী। এই ৰাজ্যৰ চৌদিশে লুকাই থকা অসংখ্য লোককবিতা, লোককাহিনী, লোকোক্তি, লোক-ভাষা আদিয়েও মৌখিক সাহিত্যৰ ঐশ্বর্যশালীতাৰ বিষয়ে সোঁৱৰাই দিয়ে। মংগোলীয় জনগোষ্ঠীৰ লোকসকলে মৌখিক সাহিত্যৰ বিকাশত বিভিন্ন অৱদান আগবঢ়াইছে।

অসমীয়া লোকগীতৰ অন্যতম শ্ৰেণী বিহু গীত আৰু হুঁচৰি গীত নিশ্চিতভাৱে

অনা-আর্য্যসকলৰ অৱদান। সোণোৱালসকলৰ হাইদাং গীত অসমীয়া পুৰাণগত মালিতাৰ অপূর্ব নিদর্শন। পাতি ৰাভাসকলৰ মাৰে গানৰ লগত জড়িত বিষহৰী গীত, বহুৰাঙী গীত আদিৰেও অসমীয়া মৌখিক সাহিত্য বৈশিষ্ট্যপূর্ণ হৈ উঠিছে।

জন্তু বিষয়ক অসমীয়া সাধুকথাৰ সৃষ্টিত বড়ো-কছাৰীসকলৰ সাংস্কৃতিক অৱদান লক্ষ্যণীয়। টেটোন জাতীয় সাধুকথাৰ পৰম্পৰা অসমীয়া লোক-সাহিত্যলৈ আহিছে মংগোলীয় লোকসকলৰ পৰা।

অসমীয়া তন্ত্র-মন্ত্র, বিহু গীত, আইনাম, ফকৰা-যোজনা, প্রবাদ-প্রবচন আদি মংগোলীয় জনগোষ্ঠীৰ লোকসকলৰ বিষয়বস্তুৰ ঠাঁচ আৰু প্রকাশভঙ্গীৰ ৰেঙণি দেখিবলৈ পোৱা যায়। পিছে এই ৰেঙণি কিমান পৰিধিলৈ বিয়পিছে সেই বিষয়ে সঠিককৈ নির্ণয় কৰা সহজ নহয়।

৫.৬.২ ভৌতিক সংস্কৃতি

অসমৰ ভৌতিক সংস্কৃতি মংগোলীয়(মঙ্গোলীয়)সকলৰ বিবিধ উপাদানেৰে ভৰপূৰ হৈ আছে। লোক-ৰন্ধন প্রণালী, লোক-স্থাপত্যবিদ্যা, লোক-আভৰণ, লোক-শিল্প, লোক-কলা আদিকে ধৰি নিত্য প্রয়োজনীয় সকলো আচবাব নির্মাণ কৰা প্রণালী আদি ভৌতিক সংস্কৃতিৰ ভিতৰুৱা। অসমীয়া সংস্কৃতিৰ এই দিশবোৰলৈ লক্ষ্য কৰিলে দেখা যায় যে মংগোলীয়সকলৰ এইবোৰ দিশত যথেষ্ট অৱদান আছে।

বাঁহ মঙ্গোলীয় সংস্কৃতিৰ অৱদান। অসমীয়া মানুহবোৰৰ জীৱনৰ এনে এটা দিশ নাই য'ত বাঁহৰ প্রয়োজন নাই। ঘৰ-দুৱাৰ নির্মাণ, খাট-চাং-চিলিং আদি সজা, বিভিন্ন প্রকাৰৰ ঢাৰি, বহা আসন, বস্তু থোৱা চুঙা, পানী খোৱা চুঙা, মূৰ ফণিওৱা ফণি বা কাকৈ, কাণত পিন্ধা আৰু চুলিত মৰা অলঙ্কাৰ, শৰাই, ঠগি, মাছ ধৰা বিভিন্ন সঁজুলি, বাদ্যযন্ত্র (বাঁহী, পেঁপা, টকা আদি), অস্ত্র-শস্ত্র, হেতা, হেঙাৰ, বেৰা, ডলা-চালনী, বিচনী-খৰাহী, খুকুৰি-পাচি, খালৈ-খোকা, খৰি আদি নানান কামত অসমীয়া লোকে বাঁহ ব্যৱহাৰ কৰে। আনকি জীৱনৰ শেষ কৃত্য শৱ দাহনতো বাঁহ খৰিৰ অতিকে প্রয়োজন। সেয়েহে 'দেহ-বিচাৰৰ গীত'ত কোৱা হৈছে—

"বাৰীৰে পিছৰে জাতি বাঁহে জুপি
সেয়ে মোৰ সোদৰৰ ভাই।"

লোক-ৰন্ধন প্রণালীতো বাঁহৰ ব্যৱহাৰ অন্যতম। বাঁহ গাজৰ খৰিচা আৰু গাজৰ পৰা প্রস্তুত কৰা খাৰৰ আঞ্জাৰ জুতি খাওঁতাজনে কোনোদিনে পাহৰিব নোৱাৰে। মাঘ বিহুত কোমল বাঁহৰ চুঙাত তিওৱা বৰা চাউল ভৰাই পোৱা চুঙা-চাউলৰ সোৱাদ সকলোৱে জানে। অসমীয়া সমাজত বাঁহৰ ব্যৱহাৰ আৰু প্রয়োজনীয়তাৰ কথা কৈ শেষ কৰিব নোৱাৰি। খাদ্য সামগ্রীৰ ভিতৰত লফা, ঢেকীয়া শাক, ফটিকা, লাউপানী আদিৰ প্রচলন মংগোলীয় জনগোষ্ঠীৰ লোকৰ পৰাই আহিছে। তেওঁলোকে জালেৰে

গাহৰি, বাঘ, হৰিণ আদি চিকাৰ কৰিছিল।

পুৰুষ-স্ত্রী সমানে পথাৰত আৰু ঘৰত কাম-বন কৰা, এড়ি আৰু পাটৰ সূঁতা কটা, তাঁতশালত কাপোৰ বোৱা আদিও তেওঁলোকৰ বৃত্তি আছিল। বিভিন্ন উৎসৱ-অনুষ্ঠানত ব্যৱহাৰ কৰা বাদ্যযন্ত্র, যেনে— ভোৰতাল, গগনা, ডবা, চিফুং, বাঁহী আদিও মংগোলীয়সকলৰ অৱদান। (লক্ষ্যণীয় যে এড়ি-মুগাৰ পলু পোহা, পলুৰ লেটা আৰু কপাহৰ সূঁতা কাটি কাপোৰ বোৱা প্রথা বড়ো-কছাৰীসকলৰ পৰা গ্রহণ কৰা।)

ব্রহ্মপুত্র উপত্যকাত এওঁলোকেই প্রথমে গ্রাম্য সভ্যতা গঢ়ি তুলিছিল বুলি গৱেষকসকলে মন্তব্য কৰিছে।

শঙ্কৰদেৱৰ সূত্রধাৰী পাগুৰিৰ বড়ো, খাচী, তিৱা আদিয়ে পৰিধান কৰা পাগুৰিৰ লগত বিশেষ সাদৃশ্য পৰিলক্ষিত হয়। অসমীয়া মানুহে নিত্য ব্যৱহাৰ কৰা পোছাক-পৰিচ্ছদ, আ-অলঙ্কাৰৰ ক্ষেত্রতো মঙ্গোলীয় গোষ্ঠীৰ অৱদান লক্ষ্যণীয়। সর্বভাৰতীয় নাৰীৰ পোছাক হ'ল 'শাৰী' এখন কাপোৰ। কিন্তু অসমৰ নাৰীয়ে সাজপাৰত দুখন বা ততোধিক কাপোৰ পৰিধান কৰা দেখা যায়। মেখেলা, চাদৰ, ৰিহা আদিও মঙ্গোলীয় বা আন জনজাতীয় প্রভাৱৰ ফলত হোৱা। তদুপৰি কাপোৰৰ হালধীয়া, ৰঙা, কলা, আদি ৰঙৰ ব্যৱহাৰ কৰি কৌণিক, ত্রিভূজাকাৰ, চতুর্ভূজাকাৰ, সৰলৰৈখিক আদি বিভিন্ন ধৰণৰ চৰাই, পশু, ফুল আদিৰ চানেকি তোলা আৰ্হিও জনজাতিসকলৰ পৰা অহা।

অসমৰ ভৌতিক স্থাপত্য কলাতো জনজাতীয়/মংগোলীয় প্রভাৱ পৰিলক্ষিত হয়। ঘৰ-দুৱাৰৰ নির্মাণ পদ্ধতি, তঙিৰ পৰম্পৰা আদিত মঙ্গোলীয়সকলৰ অৱদান অনুমেয়। কার্বিসকলে ভৈয়ামত বাঁহ, খেৰ আৰু কাঠেৰে ঘৰ সজাৰ নিদর্শন দেখুৱাইছিল। অসমীয়া চিত্রকলাৰ পৰম্পৰাতো মঙ্গোলীয় উপাদানৰ স্থিতি লক্ষ্য কৰিব পাৰি।

অসমীয়া সমাজৰ বন্ধনশালত সততে প্রাপ্ত মাছ-মঙহ খোৱা প্রথা, শুকান মাছৰ ব্যৱহাৰ আদিৰ মূলতে মংগোলীয়সকলৰ প্রভাৱ সুস্পষ্ট।

বর্তমান অসমৰ সংস্কৃতিৰ প্রতীক হিচাপে গ্রহণ কৰা 'জাপি' মূলতঃ মংগোলীয়সকলৰ পৰা অহা।

৫.৬.৩ সামাজিক লোকাচাৰ

অসমৰ ধর্মীয় আৰু সামাজিক ৰীতি-নীতি, ধর্ম, উৎসৱ-পার্বণ, লোকবিশ্বাস আদিৰ ক্ষেত্রতো মংগোলীয় প্রভাৱ বিদ্যমান। আর্য্য হিন্দু ধর্মত শৈৱ, শাক্ত আৰু বৈষ্ণৱ ইত্যাদি বিভিন্ন ভাগ আছে যদিও এইবোৰত প্রাচীন কালৰে পৰা জনজাতীয় সমাজত প্রচলিত নানান লোকবিশ্বাস আৰু আচাৰ সোমাই পৰিছে। অসমত ব্রাহ্মণ, কলিতা, কায়স্থ আদি উচ্চবর্ণৰ হিন্দুসকলে আমিষভোজী হৈ পৰাৰ ক্ষেত্রতো মংগোলীয়সকলৰ প্রভাৱৰ ফল বুলি ক'ব পাৰি। কামাখ্যা প্রথমে অষ্ট্রিকসকলৰ মৰিশালি আছিল। তাৰ

পিছত মৰিশালিৰ দেৱী, তাৰ পিছত বড়োসকলৰ উপাস্য দেৱী আৰু পিছত হিন্দুসকলৰ পীঠস্থানত পৰিণত হ'ল। অসমৰ অন্যান্য মন্দিৰ বা দেৱালয় কিছুমানত হিন্দু বা আর্য্য বহির্ভূত কিছুমান আচাৰ-বিচাৰ, ৰীতি-নীতি, যেনে— বলি-বিধান, তন্ত্র-মন্ত্র ইত্যাদি মংগোলীয় সংস্কৃতিৰ ধর্মীয় উপাদানৰ ফল।

কোনো কোনো পণ্ডিতৰ মতে— কেঁচাইখাইতিৰ পূজা আৰু নৰবলি প্রথাও মূলতঃ এই মংগোলীয় গোষ্ঠীৰ লোকেই প্রৱর্তন কৰিছে। দেৱী-পূজাৰ সময়ত যিবোৰ অনুষ্ঠান দেখা যায়, তাত মংগোলীয় সংস্কৃতিৰ যথেষ্ট সমল দেখা পোৱা যায়।

অসমৰ উৎসৱ-পার্বণসমূহতো মংগোলীয় সংস্কৃতিৰ প্রভাৱ স্পষ্ট। অসমৰ জাতীয় উৎসৱ বিহু বিভিন্ন জনজাতিৰ সংস্কৃতিৰ সংমিশ্রণৰ ফল বুলিব পাৰি। বিহুত গৰু গা ধোওৱা কার্য মূলতে বৈদিক সংস্কৃতিৰ প্রভাৱ যেন লাগিলেও প্রকৃততে সেয়া কৃষিজীৱী লোকৰ আচাৰহে। বিহুৱান, ভোজন আদিও মংগোলীয় সংস্কৃতিৰ দান। তদুপৰি বিহুত ব্যৱহাৰ কৰা বিভিন্ন বাদ্যযন্ত্র, যেনে— টকা, পেঁপা, গগনা, বাঁহী, ঢোল ইত্যাদি মংগোলীয়সকলৰ অৱদান।

অসমৰ অন্যান্য ঋতুকালীন উৎসৱ, যেনে— ভঠেলি, পাওৰাতোলা, দেউল, মহোহো, বাম্বোল পিতা, হুদুম পূজা ইত্যাদিতো মঙ্গোলীয় সংস্কৃতিৰ সমল নিহিত হৈ আছে। মাঘ বিহুত চুঙাপিঠা খোৱা পৰম্পৰা আহিছে মংগোলীয় সংস্কৃতিৰ পৰা। অসমীয়া বিহুৰ বিভিন্ন ৰীতি-নীতি, বিশ্বাস আৰু আচাৰ-অনুষ্ঠানত মঙ্গোলীয় উৎসৱ অনুষ্ঠানত মংগোলীয় সংস্কৃতিৰ উপাদান নিহিত থকা স্বাভাৱিক।

এইবোৰৰ উপৰি বিভিন্ন ধৰণৰ বিবাহ-পদ্ধতিৰ লগত জড়িত আচাৰ, বর্ণহীন, শ্রেণীহীন সমাজ পদ্ধতি ইত্যাদিবোৰতো বিভিন্ন জনজাতীয় প্রভাৱ বিদ্যমান। অসমীয়া বিবাহৰ বিভিন্ন নীতি-নিয়মো মঙ্গোলীয় সমলৰ পৰা লোৱা বুলি ক'ব পাৰি। সামূহিক জীৱন-পদ্ধতিৰ বিভিন্ন ৰীতি-নীতি অসমীয়া সংস্কৃতিলৈ মংগোলীয়সকলৰ পৰা অহা। যৌথ পৰিয়াল ব্যৱস্থা, বিপদ-আপদ, ৰং-আনন্দ, বিয়া, মৃতকৰ শ্রাদ্ধ, পথাৰত একেলগে হাল বোৱা, একেলগে ধান ৰোৱা, লগ ভাত খোৱা ইত্যাদি নিয়ম মঙ্গোলীয়সকলৰ বিবাহ-বিচ্ছেদ, বিধৱা-বিবাহ (ধেমনা অনা), ঢোকা থকা, কন্যাক গা-ধন দিয়া, ছোৱালী পলুৱাই নিয়া, ঘৰচীয়া খাটি ছোৱালী বিয়া কৰোৱা আদি প্রথাবোৰো মূলতঃ এই গোষ্ঠীৰ লোকসকলৰেই প্রথা বা নিয়ম। বর্তমান বিয়াত হেঙাৰ দিয়া প্রথাও মংগোলীয়ৰ পৰা অহা বুলি অনুমেয়।

কিছুমান লোকবিশ্বাস, যেনে— শনিবাৰে মঙ্গলবাৰে বাঁহ কাটিব নাপায়— এই নিয়ম মংগোলীয়সকলৰ পৰাই অসমীয়া সমাজত প্রচলিত হৈছে। অসমৰ লোকজীৱনত প্রচলিত ঔষধ-পাতি, বেজ-বেজালি আদিতো মংগোলীয় লোকবিশ্বাস আৰু বেজ-বেজালিৰ সমল নিহিত হৈ আছে। দেওঁ-ভূত, মাৰি-মৰক, অপায়-অমঙ্গলৰ পৰা হাত সৰাৰ ব্যৱস্থা দিয়াৰ উদ্দেশ্যে মঙ্গলতীৰ মঙ্গল চোৱাৰ (ঠিকনা চোৱা) যি

ব্যৱস্থা প্রচলিত সিও এই গোষ্ঠীৰ লোকৰেই অৱদান।

৫.৬.৪ লোক-পৰিৱেশ্য কলা

পৰম্পৰাগতভাৱে চলি অহা সঙ্গীত, নৃত্য, নাট আদি কলাৰ সমষ্টিয়েই হ'ল লোক-পৰিৱেশ্য কলা। লোক-পৰিৱেশ্য কলাতো মংগোলীয় লোকসকলৰ অৱদান দেখিবলৈ পোৱা যায়।

ভাষাবিদ, সাহিত্য সমালোচক সুনীতি কুমাৰ চট্টোপাধ্যায়ে এঠাইত উল্লেখ কৰিছে যে— চীনে পৰিব্ৰাজক হিউৱেন চাঙক আপ্যায়িত কৰিবৰ কাৰণে কুমাৰ ভাস্কৰ বর্মাৰ ৰাজসভাত 'মহাচীনৰ কোঁৱৰৰ ৰণজয়' নামৰ এটি চীনা গীত পৰিৱেশন কৰোৱা হৈছিল। তেওঁ উল্লেখ কৰিছে যে এই চীনা গীতৰ সুৰতো অসমত অধিক জনপ্রিয় হৈছিল। মংগোলীয় লোকসকলে অসমত প্ৰৱেশ কৰাৰ লগে লগে তেওঁলোকৰ গীত-মাতো অসমত প্ৰৱেশ কৰিছিল আৰু এনে গীত-মাতৰ সুৰে অসমৰ থলুৱা গীতৰ সুৰতো প্রভাৱ বিস্তাৰ কৰিছিল। অসমীয়া লোকগীতৰ বিভিন্ন সুৰৰ লগতে চর্যাপদ, ওজাপালি, বৰগীত আদিতো মংগোলীয় লোকগীতৰ প্রভাৱ চেগাচোৰোকাকৈ পৰা দেখা যায়। অসমীয়া সমাজত প্রচলিত গায়ন পদ্ধতিত মংগোলীয় লোকসকলৰ গায়ন পদ্ধতিৰ প্রভাৱ স্পষ্ট হোৱাৰ লগতে বিহুগীতৰ নৃত্যৰ শৈলীতো পৰা প্রভাৱ সহজে অনুমান কৰিব পাৰি। বড়ো-কছাৰীৰ বৈছাগু গীতৰ লগত অসমীয়া বিহুনামৰ মিল লক্ষ্যণীয়।

পাতি ৰাভাসকলৰ 'ভাৰীগান' অসমীয়া লোক-পৰিৱেশ্য কলাত এক অনবদ্য অৱদান। অসমীয়া সংস্কৃতিৰ প্রচলিত মাদল ঢোল, ঢেপা ঢোল, বৰঢোল আদিৰ লগত জড়িত নৃত্য-গীত আদিত মংগোলীয় প্রভাৱ স্পষ্ট।

মনসা পূজাৰ লগত প্রচলন থকা দেওধা বা দেওধানী নাচো পুৰণি কালৰে পৰা অসমত প্রচলিত। বিৰিঞ্চি কুমাৰ বৰুৱা আৰু সত্যেন্দ্রনাথ শর্মাই দেওধানী নৃত্য কছাৰী লোকসকলৰ মাজত উদ্ভৱ হোৱা বুলি কৈ গৈছে।

৫.৬.৫ ভাষা সাহিত্য আৰু অন্যান্য দিশত অৱদান

অসমীয়া ভাষা মূলতে ভাৰতীয় আর্য্য ভাষাৰ পৰা উদ্ভৱ হোৱা যদিও বহুযুগ ধৰি জনজাতীয় ভাষা-ভাষীৰ সহ-অৱস্থানৰ ফলত অসমীয়া ভাষাৰ ওপৰত জনজাতীয় প্রভাৱ পৰিবলৈ ধৰে। ভাষাবিদ বাণীকান্ত কাকতিয়ে তেওঁৰ "Assamese its Formation and Development" নামৰ গৱেষণা গ্রন্থখনত জনজাতীয়সকলৰ প্রভাৱৰ কথা উদাহৰণেৰে সৈতে দেখুৱাইছে। আন জনজাতিসকলৰ তুলনাত তিব্বত-বর্মীয় ভাষিক গোষ্ঠীৰ প্রভাৱ অসমীয়া ভাষাত সর্বাধিক। ভাষাৰ ধ্বনিগত, ৰূপগত,

শব্দভাণ্ডাৰ এই তিনিওটা দিশতেই মংগোলীয় উপাদান লক্ষণীয়। উদাহৰণ স্বৰূপে, অসমীয়া ভাষাত দন্তমূলীয় ধ্বনি পোৱাটো আৰু হ্ৰস্ব আৰু দীর্ঘ স্বৰৰ বহু পার্থক্যহীনতা আদি কথাত মংগোলীয় উপাদান লক্ষ্য কৰা যায়।

সেইদৰে উষ্ম ধ্বনি— তালব্য 'শ', মুর্দ্ধণ্য 'ষ', দন্ত্য 'স' আৰু তালব্য চ, ছ, জ, ঝ, ঞ —এই আটাইবোৰ দন্ত্যমূলীয় ধ্বনি হিচাপে উচ্চাৰণ কৰা হয়। শব্দৰ মাজত আৰু শেষত থকা শ, ষ, স —এইকেইটা 'খ'ৰ দৰে উচ্চাৰিত হয়। ৰূপতাত্ত্বিক দিশতো এনে পৰিৱর্তন পৰিলক্ষিত হয়। অসমীয়া ভাষাৰ পঞ্চমী বিভক্তি; মতা-মাইকী শব্দ যোগ দি লিঙ্গ সূচোৱা; নির্দিষ্টতাবাচক প্রত্যয়— জন-জনী, খন, টো, ডাল আদি সংযোগ কৰা ইত্যাদি মংগোলীয় ভাষাৰ প্রভাৱত গঢ় লোৱা বুলি অনুমান কৰা হয়। বলম, পেখম, ৰাংচা, ধেপচা, দহেচীয়া, খৰচীয়া আদি শব্দত যোগ হোৱা -ম, -চা, -চীয়া আদি অনুসর্গ বড়ো ভাষাৰ পৰা আহিছে বুলি অনুমান কৰা হৈছে। সম্বোধনবাচক শব্দত থকা অনুসর্গ এৰা, এৰ্, এক্ (ককায়েৰা, ককায়েক, ককায়েৰ ইত্যাদি) দেউৰী, চুতীয়া ভাষাৰ পৰা আহিছে।

শব্দ ভাণ্ডাৰ সম্পর্কতো বাণীকান্ত কাকতিয়ে খাচী, বড়ো, আহোম আদিৰ ভাষাৰ সমকক্ষ বহু অসমীয়া শব্দৰ উদাহৰণ দিছে। বড়ো আৰু আহোম ভাষাৰ স্থানবাচক শব্দ আৰু নদীবাচক শব্দ আৰু খাচী ভাষাৰ শব্দই অসমীয়া ভাষাক চহকী কৰিছে।

অসমীয়া ভাষাই মংগোলীয় ভাষাৰ প্রভাৱত আন ভগ্নী ভাষা, যেনে— উড়িয়া, বাংলা, হিন্দী আদিৰ পৰা পৃথক হোৱা পৰিলক্ষিত হয়।

অসমীয়া সাহিত্য জগতৰ ক্ষেত্রতো প্রাচীন কালৰ পৰা জনজাতিসকলৰ অৱদানৰ কথা বুৰঞ্জীত উল্লেখ আছে। লোকভাষাৰ সংৰক্ষিত সাহিত্যৰ অমূল্য সম্পদৰাজি আৰু শব্দ সম্ভাৰেৰে চিৰসমৃদ্ধ সমলৰাজি পৰিবর্দ্ধিত হৈ মান্য ভাষাৰ ৰূপদানত মংগোলীয় অৱদান যোগায়। এই সম্পর্কে পর্যালোচনা কৰি সাহিত্য সমালোচক সত্যেন্দ্রনাথ শর্মাই তেওঁৰ *অসমীয়া সাহিত্যৰ সমীক্ষাত্মক ইতিবৃত্ত* গ্রন্থত এষাৰ তাৎপর্য্যপূর্ণ মন্তব্য দিছে— "ভাষাই যেতিয়া ভাব, অনুভূতি আৰু অৱস্থা প্রকাশ কৰিব পৰা শক্তি অর্জন কৰে আৰু উচ্চাৰণ কৰা বিভিন্ন ধ্বনি বুজাবলৈ সাঙ্কেতিক চিহ্ন বা হৰফ সৃষ্টি কৰি লিখাৰ পদ্ধতি প্রৱর্তন কৰে, তেতিয়াৰ পৰাহে সাহিত্যৰ প্রকৃত বুৰঞ্জী আৰম্ভ হয় বুলি ক'ব পাৰি।"

লিখিত সাহিত্য সৃষ্টিৰ ক্ষেত্রতো মংগোলীয় সংস্কৃতিৰ অৱদান স্বীকাৰ কৰিব লাগিব। অসমীয়া সাহিত্য কাননৰ ঘাই মালী হ'ল— অনার্য্য ৰজা-মহাৰজাসকল। প্রাক্-শঙ্কৰী যুগৰ পৰা শঙ্কৰোত্তৰ যুগলৈ যিমানবোৰ গ্রন্থৰ অনুবাদ হৈছিল, সেই গ্রন্থকাৰসকলক পৃষ্ঠপোষক কৰা প্রায়ভাগ নৃপতি অনার্য্য বা মংগোলীয় জনগোষ্ঠীৰ আছিল। প্রথম অসমীয়া লিখিত সাহিত্য মাধৱ কন্দলিৰ *ৰামায়ণ* গ্রন্থ ৰচনাৰ অন্তৰালত আছিল ৰৰাহী ৰজা মহামাণিক্যৰ পৃষ্ঠপোষকতা। কোচ ৰজা নৰনাৰায়ণ আৰু চিলাৰায়ৰ

ৰাজসভাৰ আশ্রয়ত থাকি শঙ্কৰদেৱ, মাধৱদেৱে বিপুল সাহিত্য সম্ভাৰ ৰচনা কৰিছিল। মহাৰাজ নৰনাৰায়ণৰ অনুপ্রেৰণাতেই ৰাম সৰস্বতীয়ে *মহাভাৰতৰ* বেছিভাগ শ্লোকেই অসমীয়া পদলৈ অনুবাদ কৰে। কমতাপুৰৰ দুর্ল্লভ নাৰায়ণৰ পুতেক ইন্দ্রনাৰায়ণ, শ্রীমন্ত তাম্রধ্বজ আদিয়ে প্রাক্-শঙ্কৰী যুগৰ কবিসকলৰ পৃষ্ঠপোষক আছিল। তাম্রধ্বজ নাৰায়ণৰ পত্নী আৰু সুদর্শ নাৰায়ণৰ মাতৃ ৰাণী চন্দ্রপ্রভাই ভূৱনেশ্বৰ বাচস্পতিৰ হতুৱাই সংস্কৃত *নাৰদীয় কথামৃত* গ্রন্থখনি অসমীয়া ভাষালৈ অনুবাদ কৰাইছিল। মূল কথাত ক'বলৈ হ'লে তিব্বত-বর্মীয় ৰজা-মহাৰজাসকলৰ সাংস্কৃতিক অৱদানেৰে অসমীয়া সাহিত্য চিৰঞ্জীৱ হৈ আছে।

আধুনিক অসমীয়া লিখিত সাহিত্যতো মংগোলীয় লেখকৰ বৰঙণি কম নহয়। বহুতো মংগোলীয় লেখকে অসমীয়া ভাষাত সাহিত্য চর্চা কৰাৰ লগতে তেওঁলোকৰ নিজস্ব সংস্কৃতি বিষয়ক পুথি আৰু প্রবন্ধ-পাতিও লিখিছে। এই ধৰণৰ লেখাইও অসমীয়া সাহিত্যৰ ভঁৰাল চহকী কৰাত অৰিহণা যোগাইছে।

বড়োৰ স্বর্গীয় ৰূপনাথ ব্রহ্ম (অসমৰ প্রাক্তন মন্ত্রী), ভবেন নাজী, স্বর্গীয় সীতানাথ ব্রহ্মচৌধুৰী (অসম সাহিত্য সভাৰ প্রাক্তন সভাপতি)ৰ নাম উল্লেখযোগ্য। ৰাভাৰ মণি ৰাভা, ৰাজেন ৰাভা; কছাৰীৰ মেদিনী চৌধুৰী, যোগেশ দাস; কার্বিৰ ৰংবং তেৰাং, লংকাম টেৰন ইত্যাদি উল্লেখযোগ্য। লালুং বা তিৰা জনজাতিৰো কেবাজনো লেখকে অসমীয়া ভাষা-সাহিত্যলৈ প্রবন্ধ-পাতিৰে অৰিহণা যোগাই আহিছে। বলাইৰাম সেনাপতি, পদ্ম পাটৰ, ধর্মৰাম ৰৰদলৈ, মহীৰাম ৰৰদলৈৰ নাম এই ক্ষেত্রত উল্লেখনীয়। মংগোলীয় জনজাতিসকলৰ ভিতৰত মিৰি বা মিচিংসকলো অন্যতম। অন্যান্য জনজাতিৰ লেখকসকলৰ দৰে মিচিং লেখকসকলৰ কেইবাজনেও মৌলিক সাহিত্য ৰচনা কৰি অসমীয়া ভাষা-সাহিত্য চহকী কৰিছে। তেওঁলোকৰ ভিতৰত স্বর্গীয় তৰুণ চন্দ্র পামেগাম, ভৃগুমণি কাগয়ুং, নাহেন্দ্র পাদুনে অসমীয়াত সৃষ্টিধর্মী সাহিত্য ৰচনা কৰি খ্যাতি লভিছে।

মুঠতে অসমীয়া সাহিত্যৰ বেদীত বহুতো মংগোলীয় লেখকে তেওঁলোকৰ ভাষা-সাহিত্য-সংস্কৃতিৰ লেখনিৰ জৰিয়তে যোড়শোপচাৰ আগবঢ়াইছে। তেওঁলোকৰ ৰচনাৰাজিৰ মাজেদি মংগোলীয় সমাজ-সংস্কৃতিত বাদেও বৃহত্তৰ অসমৰ চিত্র প্রতিফলিত হৈছে।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন নং ৫ ঃ মংগোলীয় জনগোষ্ঠীৰ চমু আভাস দাঙি ধৰক। (২৫০টা শব্দৰ ভিতৰত লিখক)

প্রশ্ন নং ৬ ঃ মংগোলীয় জনগোষ্ঠীটোৰে অসমীয়া সংস্কৃতিৰ কোনবোৰ দিশত অৱদান

আগবঢ়াইছে বহলাই লিখক। (২৫০টা শব্দৰ ভিতৰত লিখক)

প্রশ্ন নং ৭ঃ অসমৰ ভৌতিক সংস্কৃতিলৈ জনগোষ্ঠীৰ অৱদান শীর্ষক এক চমু আলোচনা আগবঢ়াওক। (২৫০টা শব্দৰ ভিতৰত লিখক)

৫.৭ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

- অসমলৈ পোনতে প্রব্রজন কৰা নৃগোষ্ঠীটো হ'ল অষ্ট্রেলীয়। এই গোষ্ঠীটোৱে প্রাক্-ঐতিহাসিক কালতে অসমত প্রৱেশ কৰিছিল। এই গোষ্ঠীটোক ভিন্ন নামেৰে নামকৰণ কৰা হৈছে— প্রাক্-দ্রাবিড়, প্রাক্-অষ্ট্রেলীয়, ভেদ্দিদ, নিষাদ।
- অষ্ট্রেলীয় গোষ্ঠীটোক পৰৱর্তী কালত অষ্ট্রিক হিচাপে নামকৰণ কৰা হয় আৰু অষ্ট্রেলীয় সকলৰ ভাষা-সংস্কৃতিয়ে অষ্ট্রিকৰ ভাষা-সংস্কৃতি বুলি পৰিগণিত হয়।
- মঙ্গোলীয়, ককেচীয় প্রজাতিৰ দৰে অষ্ট্রেলীয় প্রজাতিৰ লোকৰ প্রব্রজন বহুদিনলৈকে হৈ থকা নাছিল। এসময়ত অসমলৈ প্রব্রজন কৰি এটা সময়ত সম্পূর্ণৰূপে বন্ধ হৈ গৈছিল। পৰৱর্তী সময়ত অসমলৈ প্রব্রজন কৰা মঙ্গোলীয়, ককেচীয়ৰ সৈতে সংমিশ্রিত হৈ গৈছিল। সেইবাবে অসমীয়া সংস্কৃতিলৈ এই প্রজাতিৰ সাংস্কৃতিক প্রভাৱ সীমিত হৈ ৰ'ল।
- অসমীয়া ভাষালৈ অষ্ট্রিক ভাষাৰ অৱদান বিশেষভাৱে লক্ষণীয়।
- অষ্ট্রিক সমাজখন মাতৃতান্ত্রিক প্রথাৰ। এই প্রথাত নাৰীৰ সকলো ক্ষেত্রতে প্রাধান্য দেখা যায়। অসমীয়া সমাজতো নাৰীৰ ভূমিকা উল্লেখযোগ্য।
- অসমীয়া সমাজত নদ-নদী, বৃক্ষ, শিল আদিক দেৱতাৰূপে পূজা কৰাৰ গুৰিতে হ'ল অষ্ট্রিক সমাজৰ জীৱবাদত থকা বিশ্বাস।
- এই অধ্যায়টিৰ অধ্যয়নে আমাক মংগোলীয় ভাষিক গোষ্ঠীসমূহৰ সাধাৰণ পৰিচয় লাভ কৰাত সহায় কৰিলে। এই ভাষাগোষ্ঠী চীন-তিব্বতীয় ভাষা পৰিয়ালৰে শাখা। মংগোলীয় জনগোষ্ঠীৰ লোকসকল আদিতে হোৱাংহো আৰু ইয়াং চিকিয়াং নদীৰ ওচৰৰ চীন দেশৰ উত্তৰ-পশ্চিম অঞ্চলৰ বাসিন্দা আছিল বুলি কোৱা হয়। এই গোষ্ঠীৰ অন্তর্গত কেইটামান বিশেষ ভাষা, যেনে— বড়ো, ৰাভা, কার্বি, মিচিং, ডিমাছা আদি।

  ● অসমীয়া সংস্কৃতিত মংগোলীয় জনগোষ্ঠীৰ অৱদান কিমান আৰু কেনে ধৰণৰ সেই বিষয়েও এই অধ্যায়টিৰ পৰা আমি জানিব পাৰিলোঁ। বর্তমান মংগোলীয় জনগোষ্ঠীৰ অন্তর্গত বড়ো, ৰাভা, কার্বি, তিৱা, মিচিং আদি ভাষিক লোকসকলৰ বাসস্থান সম্পর্কেও জনাত সহায় কৰিলো।

  ● বৃহৎ অসমীয়া সংস্কৃতিক সুপ্রতিষ্ঠিত কৰি লোক-সংস্কৃতিৰ বিভিন্ন বিভাগ, যেনে— মৌখিক সাহিত্য, ভৌতিক সংস্কৃতি, সামাজিক লোকাচাৰ, লোক-পৰিৱেশ্য কলা আৰু ভাষা-সাহিত্য আৰু অন্যান্য দিশত নতুন মাত্রা দান কৰাৰ কথা এই অধ্যায়টিৰ পৰা জানিব

পৰা গ'ল।

● অসমীয়া সমাজত পূজিত বিভিন্ন দেৱ-দেৱী; এই দেৱ-দেৱীৰ পূজা-অৰ্চনা ইত্যাদি দিশতো আগবঢ়োৱা মংগোলীয় জনগোষ্ঠীৰ অৱদানৰ কথা এই অধ্যায়টিতে আলোচনা কৰা হ'ল। কামাখ্যা দেৱী পোনতে অষ্ট্রিকসকলৰ মৰিশালি, পিছলৈ বড়োসকলৰ উপাস্য দেৱী, তাৰ পিছত হিন্দুসকলৰ পীঠস্থানত পৰিণত হ'ল। অসমৰ অন্যান্য মন্দিৰবোৰত কিছুমান আচাৰ-বিচাৰ, ৰীতি, যেনে— বলি-বিধান, তন্ত্ৰ-মন্ত্ৰ ইত্যাদি মংগোলীয় সংস্কৃতিৰ ধৰ্মীয় উপাদানৰ ফল।

● অসমীয়া ভাষা-সাহিত্যৰ পথাৰখনত মংগোলীয় জনগোষ্ঠীৰ উপাদানৰ কথা এই অধ্যায়টিৰ জৰিয়তে জানিব পৰা গ'ল। অসমীয়া ভাষাক ভগ্নীস্থানীয় ভাষাৰ পৰা পৃথক কৰা ভাষিক গোষ্ঠীটোৱেই হ'ল মংগোলীয় ভাষিক গোষ্ঠী। অসমীয়া ভাষাত দন্ত্য-মূৰ্দ্ধণ্যৰ পাৰ্থক্য ভেদ কৰি দন্ত্যমূলীয় ধ্বনিৰ ব্যৱহাৰ এই গোষ্ঠীৰ অৱদান। নদী, পৰ্বত, স্থান আদিৰ নাম বড়োসকলৰ পৰা অহা। সাহিত্যৰ ক্ষেত্ৰত জনগোষ্ঠীয় ৰজা-মহাৰজাসকলে আৰম্ভণি কালৰ অসমীয়া লেখকসকলক পৃষ্ঠপোষকতা কৰে। যেনে— প্ৰথম লিখিত সাহিত্যৰ নিদৰ্শন *ৰামায়ণ*ৰ অনুবাদক মাধৱ কন্দলিয়ে বৰাহি ৰজা-মহামাণিক্যৰ পৃষ্ঠপোষকতা লাভ কৰিছিল।

● মংগোলীয় জনগোষ্ঠীৰ লোকসকলে অসমখনক বিভিন্ন সাংস্কৃতিক অৱদানেৰে পৰিপূৰ্ণ কৰি এক বৃহৎ সংস্কৃতিৰ ৰূপ গ্ৰহণ কৰাত সহায় কৰিলে। এই অৱদান অসমীয়া সমাজত কোনোদিনে পেলাই দিব নোৱৰাকৈ হাড়ে-হিমজুৰে শিঁপাই গৈছে।

৫.৮ অধিক জানিবলৈ

১) গগৈ, লীলা (১৯৮৯); *অসমৰ সংস্কৃতি*; গুৱাহাটী ঃ বাণী প্ৰকাশ।

২) দাস, ভুবনমোহন (১৯৮৬); *অসমৰ মানুহ*; অসম সাহিত্য সভা।

৩) নেওগ, হৰিপ্ৰসাদ আৰু গগৈ, লীলা (১৯৮৮); *অসমীয়া সংস্কৃতি*; গুৱাহাটী ঃ বনলতা।

৪) পাদুন, মহেন্দ্ৰ (১৯৮৮); *অসমীয়া সংস্কৃতিলৈ জনজাতীয় বৰঙণি*; গুৱাহাটী ঃ লয়ার্ছ বুক ষ্ট'ল।

৫) বৰুৱা, বিৰিঞ্চিকুমাৰ (১৯৮৯); *অসমীয়া ভাষা আৰু সংস্কৃতি*; গুৱাহাটী ঃ বীণা লাইব্ৰেৰী।

৬) ৰাভা, হাকাচাম উপেন (২০১০); *অসমৰ জনজাতীয় সংস্কৃতি*; গুৱাহাটী ঃ বাণী মন্দিৰ।

৭) শইকীয়া, নগেন (২০১৩); *অসমীয়া মানুহৰ ইতিহাস*, গুৱাহাটী ঃ কথা।

৮) শৰ্মা, নবীনচন্দ্ৰ (২০১০) (পুনৰ মুদ্ৰণ); *অসমীয়া লোকসংস্কৃতিৰ আভাস*।

৯) শৰ্মা, শশী (১৯৯৩); *অসমৰ লোকসাহিত্য*, গুৱাহাটী ঃ ষ্টুডেণ্ট ষ্ট'ৰ্ছ।

৫.৯ অগ্রগতিৰ খতিয়ান (কেৱল ৰূপৰেখা)

১ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ অসমলৈ পোনতে অষ্ট্রেলীয় নৃগোষ্ঠীয়ে প্রব্রজন কৰিছিল। এই গোষ্ঠীটোক প্রাক্-দ্রাবিড়...। তেওঁলোক শাৰীৰিকভাৱে বৰ চুটি-চাপৰ...। তেওঁলোক প্রাগৈতিহাসিক কালত অসমলৈ আহিছিল।

২ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ অসমীয়া ভাষালৈ অষ্ট্রিকসকলৰ অৱদান বিশেষভাৱে গুৰুত্বপূর্ণ। বিভিন্ন নদীবাচক শব্দ, পর্বত-পাহাৰৰ লগত সম্পর্কিত শব্দ, বস্ত্রশিল্পৰ লগত সম্পর্কিত শব্দ, খাদ্যৰ নাম, জীৱ-জন্তু, পোক-পতঙ্গ, গছ-গছনিৰ নাম, সম্বন্ধবাচক শব্দ, শৰীৰৰ অঙ্গ-প্রত্যঙ্গ ইত্যাদিৰ নাম অসমীয়া ভাষালৈ অষ্ট্রিকৰপৰা আহিছে। এই সম্পর্কত উদাহৰণসহ আলোচনা কৰিব লাগিব।

৩ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ অষ্ট্রিকসকলৰ মাজত জীৱবাদ আৰু টোটেমবাদ এই দুবিধ লোকবিশ্বাস প্রচলিত আছিল। তাৰ উপৰি উর্ৰৰা লোকবিশ্বাসতো তেওঁলোকে গুৰুত্ব দিছিল। এনে বিশ্বাসসমূহ কেনে ধৰণৰ আৰু অসমীয়াত তাৰ প্রভাৱ সম্পর্কে লিখিব লাগিব।

৪ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ অষ্ট্রিকসকলৰ মাজত মাতৃতান্ত্রিক প্রথাৰ প্রচলন আছিল। এই প্রথাৰ উপৰিও বিভিন্ন মাঙ্গলিক কার্য, মৃত্যুৰ লগত জড়িত বিভিন্ন প্রথা কিদৰে অসমীয়াত প্রচলিত সেই বিষয়ে লিখিব লাগিব।

৫ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ মংগোলীয় ভাষিক গোষ্ঠীসমূহৰ চমু পৰিচয় নামৰ শাখাটোৰ পৰা উত্তৰটো যুগুটাই লিখিব।

৬ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ অসমীয়া সংস্কৃতিলৈ মংগোলীয়সকলৰ অৱদান শীর্ষক শাখাটো উপশাখা পাঁচটাৰ পৰা উত্তৰটো গোটাই লিখিব।

৭ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ উক্ত অধ্যায়টোৰ ভৌতিক সংস্কৃতি নামৰ উপশাখাটোৰ পৰা উত্তৰটো যুগুতাই লিখিব।

৫.১০ আৰ্হি প্রশ্ন

প্রশ্ন ১ ঃ অষ্ট্রিক নৃগোষ্ঠীৰ শাৰীৰিক অৱয়ব কেনেকুৱা আছিল?

প্রশ্ন ২ ঃ টোটেমবাদ বুলিলে কি বুজে?

প্রশ্ন ৩ ঃ জীৱবাদ বুলিলে কি বুজে?

প্রশ্ন ৪ ঃ উর্ৰৰা লোকবিশ্বাস লৈ অষ্ট্রিকসকলৰ কিবা অৱদান আছেনে?

প্রশ্ন ৫ ঃ অসমীয়া ভাষালৈ অষ্ট্রিকৰ অৱদান সম্পর্কে লিখক।

প্রশ্ন ৬ ঃ অসমীয়া লোকবিশ্বাস আৰু অষ্ট্রিকৰ লোকবিশ্বাসৰ মাজত থকা সাদৃশ্যসমূহ লিখক।

প্রশ্ন ৭ ঃ অসমীয়া সংস্কৃতিলৈ মংগোলীয় জনগোষ্ঠীৰ অৱদান সম্পর্কে এটি আলোচনা যুগুত

কৰক।

প্রশ্ন ৮ ঃ মংগোলীয়সকলৰ আধুনিক মৌখিক সাহিত্য সম্পর্কে চমুকৈ লিখক।

প্রশ্ন ৯ ঃ অসমীয়া সংস্কৃতিৰ অৱদান শীর্ষক এটি আলচ যুগুত কৰক।

প্রশ্ন ১০ ঃ অসমৰ স্থাপত্য-ভাস্কর্য্যৰ দিশত মংগোলীয়সকলৰ অৱদান সম্পর্কে চমুকৈ বর্ণনা কৰক।

প্রশ্ন ১১ ঃ চমুটোকা লিখক—

ক) সামাজিক লোকাচাৰৰ দিশত মংগোলীয় উপাদান

খ) ভাষা-সাহিত্যৰ দিশত মংগোলীয় উপাদান

প্রশ্ন ১২ ঃ অসমৰ খাদ্য-সংস্কৃতিৰ কোনবোৰ দিশত মংগোলীয় প্রভাৱ পৰিছে লিখক।

প্রশ্ন ১৩ ঃ নৃত্যাত্ত্বিক জাতি-গোষ্ঠীৰ বিচাৰত অসমৰ মংগোলীয় জনগোষ্ঠীৰ লোকসকলক কি গোষ্ঠীত ধৰা হয়?

*** ***** ***

অধ্যায় ৬ ঃ অসমীয়া সংস্কৃতিত টাই (আহোম) উপাদান

অধ্যায় গাঁথনি

৬.১ উদ্দেশ্য
৬.২ পৰিচয়
৬.৩ টাই (আহোম) গোষ্ঠীৰ চমু পৰিচয়
৬.৪ অসমীয়া সংস্কৃতিত টাই (আহোম) উপাদান
৬.৪.১ ভাষা
৬.৪.২ সাহিত্য
৬.৪.৩ ধর্ম
৬.৪.৪ স্থাপত্য আৰু ভাস্কর্য
৬.৪.৫ চিত্রকলা
৬.৪.৬ বস্ত্রশিল্প, অলঙ্কাৰ আৰু অন্যান্য
৬.৪ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ
৬.৫ অধিক জানিবলৈ
৬.৬ অগ্রগতিৰ খতিয়ান (কৰল ৰূপৰেখা)
৬.৭ আৰ্হি প্রশ্ন

৬.১ উদ্দেশ্য

এই অধ্যায়টি অধ্যয়ন কৰি আপুনি—

- টাই ভাষিক গোষ্ঠীৰ চমু পৰিচয় লাভ কৰিব
- অসমীয়া জাতি আৰু সংস্কৃতিত টাই-আহোমসকলৰ উপাদান সম্পর্কে জানিব পাৰিব
- অসমীয়া সংস্কৃতি গঢ় লওঁতে ভাষা, সাহিত্য, ধর্ম, স্থাপত্য-ভাস্কর্য, চিত্রকলা, বস্ত্রশিল্প, অলঙ্কাৰ আদি ক্ষেত্রত টাই-আহোমসকলৰ উপাদান সম্পর্কে পর্যালোচনা কৰিব পাৰিব।

৬.৩ পৰিচয়

এই অধ্যায়টোত আমি অসমীয়া সংস্কৃতিলৈ গুৰুত্বপূর্ণ অৰিহণা যোগোৱা টাইসকলৰ উপাদানৰ কথা আলোচনা কৰিম। অসম তথা অসমীয়া সংস্কৃতিৰ ইতিহাসত ত্রয়োদশ শতিকা এক গুৰুত্বপূর্ণ সময়। এই শতিকাৰ আৰম্ভণিতে টাই ভাষিক গোষ্ঠীৰ চুকাফাই সৈন্য সামন্ত লৈ ব্রহ্মপুত্র উপত্যকাৰ দক্ষিণ-পূবৰ পাটকাই পর্বত পাৰ হৈ ভৈয়াম সোমায়হি। চুকাফাৰ এই আগমনে অসমৰ ৰাজনৈতিক ইতিহাসত এক নতুন অধ্যায়ৰ সূচনা কৰাৰ লগতে অসমৰ সামাজিক-সাংস্কৃতিক জীৱনৰ এটা নতুন অধ্যায়ৰো আৰম্ভণি কৰিলে। এওঁলোকৰ ৰাজত্বৰ পৰাই এই

দেশৰ নাম অসম আৰু দেশবাসীৰ নাম অসমীয়া হ'ল। এওঁলোকৰ প্ৰৱেশৰ সময়ত ৰাজনৈতিকভাৱে ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকা বিভিন্ন সৰু-বৰ শক্তিৰ অধীন আছিল। চুকাফাই এই শক্তিবোৰক নিজৰ অধীনলৈ আনিলে আৰু ৰাজনৈতিক, প্ৰশাসনীয়, সামাজিক আৰু বিশেষভাৱে সাংস্কৃতিকভাৱে একগোট কৰিলে। এওঁলোক আহোম নামেৰে পৰিচিত আৰু সুদীৰ্ঘ ছশ বছৰ কাল ৰাজত্ব কৰা এটি জাতি হিচাপে ইতিহাসত জনাজাত হৈ পৰিল। টাই আহোমসকলৰ এই সুদীৰ্ঘ কালৰ সময়তে সাংস্কৃতিক-ভাৱে অসমীয়াৰ এটি বৈশিষ্ট্যপূৰ্ণ জাতীয় চৰিত্ৰই গঢ় ল'লে। অসমীয়া সংস্কৃতিত টাইসকলৰ আৰু বিশেষভাৱে আহোমসকলৰ উপাদান অতি বিস্তৃত। এই অধ্যায়টিৰ অধ্যয়নে আপোনাক অসমীয়া সংস্কৃতিত টাই আহোমসকলৰ কেতবোৰ বিশেষ উপাদানঞ্জৰ বিষয়ে ধাৰণা প্ৰদান কৰিব।

৬.৩ টাই ভাষিক গোষ্ঠীৰ চমু পৰিচয়

ভাষিক বৈশিষ্ট্যৰে টাইসকল তিব্বত-চীনীয় বা চীন-তিব্বতীয় ভাষাগোষ্ঠীৰ অন্তৰ্গত। এই চীন-তিব্বতীয় ভাষাগোষ্ঠী পৃথিৱীৰ অন্যতম বৃহৎ ভাষাগোষ্ঠী। এই ভাষাগোষ্ঠীৰ অন্তৰ্গত বিভিন্ন ভাষা কোৱা লোকসকল পূব আৰু দক্ষিণ-পূব এছিয়াৰ বিশাল ভূখণ্ডত বিভিন্ন শাখা-প্ৰশাখাৰে বিয়পি আছে। চীন দেশৰ দক্ষিণ-পশ্চিম অঞ্চলৰ ইয়াংছিকিয়াং আৰু হোৱাংহো নদীৰ উৎপত্তি স্থলেই এই ভাষাগোষ্ঠীৰ লোকসকলৰ আদিম বাসস্থান আছিল বুলি অনুমান কৰা হয়। এওঁলোক অসম আৰু ব্ৰহ্মদেশৰ বিভিন্ন গিৰিপথবোৰেৰে আৰু ব্ৰহ্মপুত্ৰ, চিন্দুইন, ইৰাৱতী, চালুইন, মেকং আৰু মেনাম নদীপথেৰে অসমত প্ৰৱেশ কৰা বুলি পণ্ডিতসকলে কয়।

চীন-তিব্বতীয় ভাষাগোষ্ঠীক প্ৰধানত: দুটা শাখাত ভাগ কৰা হৈছে—

ক) তিব্বত-বর্মী আৰু

খ) থাই-চীনীয় বা শ্যাম-চীনীয়।

ইয়াৰে থাই-চীনীয় বা শ্যাম-চীনীয় শাখাৰ এটি প্ৰধান উপ-শাখা হৈছে টাই বা থাই। এই টাই উপ-শাখাৰ অন্তৰ্গত ভাষাসমূহৰ ভিতৰত শ্যামী বা ছিয়ামী বা থাই, লাও, লু, খুন মিআও, য়াও, শ্বান, আহোম, খামতি, টুৰুং, আইতনিয়া, নৰা-খামজঙিয়া, ফাকিয়াল আদি প্ৰধান।

টাইসকল উন্নত সংস্কৃতিসম্পন্ন লোক আছিল। খ্ৰীষ্টপূৰ্ব ২৫০০ বছৰ পূৰ্বৰ পৰাই দক্ষিণ-পশ্চিম চীনৰ সমতল অঞ্চলত টাইসকলে ৰাজ্য প্ৰতিষ্ঠা কৰি ৰাজত্ব কৰি আছিল বুলি অনুমান কৰা হৈছে। উল্লেখযোগ্য কথা যে টাইসকল চীনদেশৰ অন্যতম পুৰণি বাসিন্দা আৰু এওঁলোকৰ সংস্কৃতিৰ লগত ঘাইকৈ দক্ষিণৰ লিয়াও, য়াও আৰু য়েহু সংস্কৃতিৰ সমন্বয়ৰ ফলতেই চীনা সংস্কৃতিৰো জন্ম হৈছে।

পুৰণি কালত 'টাই' শব্দটো এটা উত্তৰাধিকাৰসম্পন্ন ৰাজকীয় বিষয়াৰ উপাধি আছিল বুলি পদ্মেশ্বৰ গগৈয়ে তেওঁৰ *ডি টাই এণ্ড ডি টাই কিংডমচ্* গ্ৰন্থত উল্লেখ কৰিছে। চীনৰ টাইবংশীয় সম্ৰাটসকলেও এই উপাধি ব্যৱহাৰ কৰাৰ প্ৰমাণ পোৱা যায়। পাছত টাই শব্দটোৱে শাসক বা ৰাজনীতিত পাৰ্গত একশ্ৰেণী মানুহক বুজাবলৈ লয়। অৰ্থাৎ ই এটি জাতিগত শব্দলৈ পৰিণত

হয়। শেষত, এই জাতিগত শব্দটোৰে শাসক অথচ স্বাধীন অর্থৰ প্রতিনিধিত্ব কৰিবলৈ ল'লে। বর্তমান এই জাতিৰ পৰা বাঢ়ি ওলোৱা বিভিন্ন থাল বা বংশৰ নাম অনেক হৈছে। সেইবোৰে থলুৱা নামো লৈছে। যেনে— টাই, থাই, লু, খূন, য়ূন, লাও, ছাও, থ', মোং, পং, শান, ইত্যাদি।

খ্রীষ্টাব্দ শতিকা আৰম্ভ হোৱাৰ দুই তিনি শতিকাৰ পূর্বৰে পৰা চীনা বংশীয় ৰজা বা সম্রাটসকল টাই বিৰোধী হৈ উঠাৰ ফলত টাইসকলে মূল বাসস্থানৰ পৰা একাধিক সৰু সৰু দলত বিভক্ত হৈ দক্ষিণৰ য়ুনান, জেছুৱান আদি পার্বত্য অঞ্চললৈ গৈ বসতি কৰিবলৈ বাধ্য হয়। কিন্তু তাতো চীনীয় শাসনকর্তাৰ আক্রমণ চলাত দক্ষিণ-পূব পিনে গৈ লাওছ, থাইলেণ্ড, ছালুইন উপত্যকা আদিত সোমায়। খ্রীষ্টাব্দ তৃতীয় শতিকা মানত টাইসকলৰ এটা বৃহৎ গোটে ব্রহ্মদেশত প্রৱেশ কৰে। এনেদৰে বিভিন্ন দেশত সিঁচৰতি হোৱাৰ ফলত তেওঁলোকৰ টাই-চীনীয় মূল সম্পর্ক লাহে লাহে ছিন্ন হ'বলৈ ধৰে। ব্রহ্মদেশৰ দক্ষিণে বিয়পি পৰা টাইসকলে ব্রহ্মদেশীয় শাসনৰ প্রভাৱত নিজৰ চিনাকি বহু পৰিমাণে হেৰুৱায়। উত্তৰ ব্রহ্মদেশত অৱশ্যে নিজ ৰাজ্য প্রতিষ্ঠা কৰিবলৈ সক্ষম হয়। এওঁলোক শ্বান (Shan) নামেৰে জনাজাত। এই উত্তৰ ব্রহ্মদেশৰ পৰাই বিভিন্ন সময়ত টাইসকল আহি ভাৰতৰ পূব অঞ্চলত অর্থাৎ অসমত প্রৱেশ কৰেহি। টাইসকল মূলত: এটা জাতি হ'লেও ৰাজনৈতিক কাৰণত বিভিন্ন অঞ্চলত বিয়পি পৰাৰ ফলত তেওঁলোক নতুন নতুন নামেৰে পৰিচিত হৈছিল। চীনদেশৰ টাইসকলে নিজকে টাই ন' বা টাই-নই বুলি কয় যদিও এওঁলোক টাই মাও, মাও-শান্, টাই-খে আদি নামেৰেও জনাজাত। ব্রহ্মদেশৰ টাইসকল টাইলং নামে জনাজাত যদিও তেওঁলোকক একুৰিতকৈও অধিক থলুৱা নামেৰে জনা যায়। থাইলেণ্ডত টাইসকল টাই বা থাই নামেৰে বিখ্যাত। লাওছত লাও, ছালুইন উপত্যকাত লু আৰু খুন আদি নামেৰে টাইসকল পৰিচিত। অসমত ঘাইকৈ ছয়টা টাই মানুহৰ ঠাল আছে। এওঁলোককো বিভিন্ন নামেৰে জনা যায়। যেনে— টাই খাম বা খাম টাই, টাই খামতি, টাই ফাকে, টাই আইতন, টাই তুৰুং, টাই খাময়াং আদিক যথাক্রমে আহোম, খামতি, ফাকিয়াল, আইতনীয়া, টুৰুং, নৰা, খামজঙীয়া আদি নামেৰে জনা যায়।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন নং ১ ঃ টাইসকলৰ চমু পৰিচয় আগবঢ়াওক। (১০০টা শব্দৰ ভিতৰত লিখক)

৬.৪ অসমীয়া সংস্কৃতিত টাই (আহোম) উপাদান

ওপৰত উল্লেখ কৰি অহা হৈছে যে অসমত ঘাইকৈ ছটা টাই মানুহৰ ঠাল আছে। সেইকেইটা হ'ল— ১) আহোম, ২) খামতি, ৩) খাময়াং, ৪) ফাকিয়াল, ৫) টুৰুং আৰু ৬) আইতন। এই কেউটা ঠালৰ ভিতৰত প্রথমে অসমলৈ অহা ঠালটো হৈছে আহোম। আহোমসকলে ত্রয়োদশ শতিকাৰ আৰম্ভণিতে (১২২৮ খ্রীষ্টাব্দত) অসমত প্রৱেশ কৰে। এওঁলোকৰ পাছত কেবাটাও

দলত বিভক্ত হৈ খাময়াং বা নৰাসকল আহে। অষ্টাদশ শতিকাত খামতি, ফাকিয়াল আৰু আইতনসকলে অসমত প্ৰৱেশ কৰে। একেবাৰে শেহত, ঊনবিংশ শতিকাত টুৰুংসকলে প্ৰৱেশ কৰে। এই কেউটা টাই মানুহৰ ঠালৰ ভিতৰত আকৌ আহোমসকল প্ৰধান। আহোমে অসম দেশত ছশ বছৰ ৰাজত্ব কৰে। এওঁলোকৰ ৰাজত্বকালতে অসম দেশৰ ৰাজনৈতিক, সামাজিক, ধাৰ্মিক জীৱনত বহু পৰিৱৰ্তনৰ সূত্ৰপাত হয়। আহোমসকলে ১২২৮ খ্ৰীষ্টাব্দত চুকাফাৰ নেতৃত্বত অসমত প্ৰৱেশ কৰা কালত প্ৰাচীন কামৰূপ ৰাজ্য ধৰ্মীয় দৃষ্টিকোণেৰে চাৰিটা পীঠত বিভক্ত হৈ আছিল— কামপীঠ, স্বৰ্ণপীঠ, ৰত্নপীঠ আৰু সৌমাৰপীঠ। এই পীঠসমূহৰ ভিতৰত চুতীয়া, কছাৰী, বৰাহী, মৰাণ, ভূঞা, কোঁচ আদি সকলে নিজ নিজ ৰজা বা দলপতিৰ অধীনত স্বতন্ত্ৰ ৰাজ্য পাতি আছিল। আহোমসকলে অসমলৈ আহিয়েই এই দেশত এক ভৌগোলিক একতা স্থাপন কৰে। 'সাত ৰাজ মাৰি এক ৰাজ' প্ৰতিষ্ঠা কৰে। শদিয়াৰ পৰা কৰতোয়ালৈকে অসম দেশক এক শাসনতন্ত্ৰৰ (অৰ্থাৎ আহোমৰ শাসনতন্ত্ৰ) তললৈ আনি অসমীয়া জাতীয় জীৱনৰ সংহতি সৌধ নিৰ্মাণ কৰে।

আহোমসকলৰ পৰাই দেশখনৰ নাম অসম হোৱা বুলি জনা যায়। পোনতে টাই-আহোম-সকলক এই দেশৰ বাসিন্দাসকলে আসাম্, আসম্ আৰু অচম্ বুলিছিল। পাছত তেওঁলোকে জয় কৰা ৰাজ্যখনক অসম বা আছাম নামেৰে বুজোৱা হ'ল। বাণীকান্ত কাকতিয়ে লিখিছে—"'অসম' শব্দটো প্ৰথমে শ্যানসকলৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰয়োগ হৈছিল আৰু ইয়াৰ পাছত তেওঁলোকে জয় কৰা ৰাজ্যখনক, অৰ্থাৎ বৰ্তমান কামৰূপ জিলাৰ পূৱৰ অঞ্চলটোক বুজাবলৈ ধৰে। পাচৰ কালত ইয়াৰ ব্যৱহাৰ বহুল হয় আৰু ১৮৭৪ত বৃটিছে প্ৰদেশখন গঠন কৰোতে এই শব্দই সমগ্ৰ ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাকে সামৰি লয়।"

আহোমসকলে অসমত প্ৰৱেশ কৰা কালত তেওঁলোকৰ নিজা সংস্কৃতি, ধৰ্ম, পৰম্পৰা আৰু ভাষা লগত লৈ আহিছিল। কিন্তু এই দেশত ৰাজত্ব কৰা কালত তাকেই খামোচ মাৰি ধৰি থকা নাছিল। তেওঁলোকে উদাৰ দৃষ্টিভঙ্গীৰে থলুৱা মানুহৰ ভাষা-সংস্কৃতি গ্ৰহণ কৰে আৰু থলুৱা মানুহৰ লগত বৈবাহিক সম্পৰ্ক স্থাপন কৰি জাতিগত সমন্বয় স্থাপনৰ চেষ্টা কৰে। লীলা গগৈয়ে লিখিছে— "জাতিগত সমন্বয় সদায়েই সংস্কৃতিৰ বিকাশত যাদুমন্ত্ৰৰ দৰে কাম কৰে। অসমতো আহোম যুগত সিয়ে ঘটিল। শাসকে পাহৰিলে নিজৰ সাংস্কৃতিক অহমিকা আৰু শাসিতে পাহৰিলে যে এটা বহিৰাগত শক্তিয়ে লাহে লাহে আটাইৰে সংস্কৃতিৰ সানমিহলি এটা পকা মিঠৈ পাতিছে। প্ৰাক্-আহোম যুগত চুকে চুকে বাস কৰি থকা 'জনজাতি'বোৰ গোট খাই 'জাতি'ত পৰিণত হ'ল।' একেদৰে, শাসক আহোমসকলৰ সংস্কৃতিৰ লগত থলুৱা সংস্কৃতিৰ সমন্বয় সাধনৰ স্বাভাৱিক পৰিণতিৰে অসমীয়া সংস্কৃতি গঢ় লোৱাৰ প্ৰক্ৰিয়াও আহোমসকলৰ আগমনৰ পৰাই ৰূপ ল'বলৈ আৰম্ভ কৰিলে। উল্লেখযোগ্য যে 'আহোম' শব্দটোৰেই 'অসম' আৰু 'অসমীয়া' শব্দৰ উৎস। আহোমসকলৰ আগমন নঘটা হ'লে এই দেশখনৰ নামো 'অসম' আৰু ইয়াৰ মানুহ, ভাষা আৰু সংস্কৃতিৰ নামো 'অসমীয়া' নহ'লহেঁতেন। সেয়ে আজিৰ অসমীয়া সংস্কৃতি বোলোঁতে টাইসকলৰ অৱদান অনস্বীকাৰ্য। অসমীয়া সংস্কৃতিলৈ টাইসকলৰ, বিশেষকৈ আহোমসকলৰ লেখৰ অৱদান-

সমূহক আমি থোৰতে তলত দিয়া ধৰণে ভাগ কৰি আলোচনা কৰিব পাৰোঁ।

৬.৪.১ ভাষা

টাই-আহোমসকল অসমত প্ৰৱেশ কৰা কালত তেওঁলোকৰ নিজা সুকীয়া ভাষা আছিল। কিন্তু অসমত ৰাজত্ব আৰম্ভ কৰাৰ লগে লগে তেওঁলোকে নিজৰ ভাষা ত্যাগ কৰি অসমীয়া ভাষাকহে ৰাজ্য শাসনৰ ভাষা ৰূপে গ্ৰহণ কৰিলে। এনেদৰে তদানীন্তন কালত অসমত প্ৰচলিত ভিন্ ভিন্ অনাৰ্য্য ভাষাৰ মাজত আৰ্য্য অসমীয়া ভাষাক আহোম স্বৰ্গদেউসকলে প্ৰাধান্য দিয়াৰ ফলতে এক অসমীয়া ভাষী প্ৰান্তৰ সৃষ্টি হ'ল। তদুপৰি আহোমসকলে অসমীয়া ভাষাক ৰাজভাষা ৰূপে ব্যৱহাৰ কৰাৰ ফলত অসমীয়া ভাষাৰ মৰ্যাদা বাঢ়িল। লগতে ই অধিক শক্তিশালী হ'ল। অসমীয়া ভাষাত ৰজাঘৰীয়া ভাষালৈ নিয়া কাৰ্য আহোমসকলৰ অসমীয়া সাংস্কৃতিক জীৱনলৈ অমূল্য দান। বিৰিঞ্চি কুমাৰ বৰুৱাই আহোমসকলৰ নিজ ভাষা ত্যাগ আৰু অসমীয়া ভাষা গ্ৰহণৰ সুদূৰপ্ৰসাৰী ফলশ্ৰুতিৰ বিষয়ে লিখিছে—"দেশৰ শাসকবৰ্গই নিজ আহোম ভাষাক ত্যাগ কৰি দেশৰ ঐক্য সাধন আৰু জাতিৰ বৃহত্তৰ সাংস্কৃতিক জীৱনৰ উন্নতিৰ কল্পে অসমীয়া ভাষাক গ্ৰহণ কৰাত দাঁতি-কাষৰীয়া জনজাতিসকলৰৈকো ই এটি মহান দৃষ্টান্ত হ'ল। দাঁতি-কাষৰীয়া জনজাতিসকলেও অসমীয়া ভাষাৰ প্ৰাধান্য স্বীকাৰ কৰি নিজৰ সাংস্কৃতিক জীৱনত অসমীয়া ভাষাক অতি আগ্ৰহেৰে ব্যৱহাৰ কৰিলে। জাতীয়তাবোধৰ প্ৰধান উপাদান হৈছে ভাষাৰ ঐক্য। বিভিন্ন ভাষাৰ ঠাইত এক অসমীয়া ভাষাক স্থাপন কৰি আহোমসকলে অসম দেশক এক ৰাষ্ট্ৰীয় বান্ধোনেৰে বান্ধিলে।" আহোমসকলে অসমলৈ আহি এই দেশৰ থলুৱা তিৰোতা বিয়া কৰাইছিল।ইয়াৰ ফলত পাছৰ পুৰুষসকলে মাতৃভাষা হিচাপে অসমীয়া ভাষাক গ্ৰহণ কৰাত সুবিধা হৈছিল। লীলা গগৈয়ে লিখিছে— "দেওধাই, মহন, বাইলুং আদি পুৰোহিত শ্ৰেণীৰ মানুহৰ বাহিৰে বাকীসকলে তিনি-চাৰিপুৰুষ মানৰ পাছৰ পৰাই আহোম ভাষাৰ চৰ্চ্চা এৰিবলৈ আৰম্ভ কৰিছিল নতুবা আহোম-অসমীয়া মিশ্ৰিত ভাষা ব্যৱহাৰ কৰিছিল।" উল্লেখ্য যে আহোমসকলে নিজৰ ভাষা এৰি অসমীয়া গ্ৰহণ কৰাত তেওঁলোকৰ ভাষিক উপাদান কিছুমান কিন্তু অসমীয়া ভাষাৰ মাজলৈ স্বাভাৱিকভাৱেই সোমাই আহিল। উদাহৰণ স্বৰূপে, শব্দগত দিশটোলৈকে দৃষ্টি দিব পাৰি। আহোম ভাষাৰ পৰা ভালেমান শব্দ অসমীয়া ভাষাত জীণ গৈছে। তেনে শব্দৰ ভিতৰত কাৰেং, জাপ, জান, ডোং, লাং-লাং থাং থাং, ৰাপ, চাং, ফাক, ফাট, পম, খাপ আদি উল্লেখযোগ্য। অসমৰ কিছু ঠাইৰ নামো আহোম ভাষাৰ পৰাই সৃষ্টি হৈছে বুলি জনা যায়। তাৰে ভিতৰত নামৰূপ, লালুক, চৰাইদেউ, নামদাং, নামছাং আদি প্ৰধান।

জানি থোৱা ভাল

Ahom Lexicon নামৰ গ্ৰন্থত আহোম ভাষাৰ ভালেমান শব্দ অসমীয়া ভাষাত পোৱা যায় বুলি উল্লেখ আছে। লীলা গগৈয়ে আহোম ভাষাৰ পৰা অহা কিছু অসমীয়া শব্দৰ এখন সৰু তালিকা কৰিছিল। তাৰে পৰা কিছু উদাহৰণ দিয়া হ'ল— টুপ (ঘৰৰ ওপৰৰ আগভাগ), ৰাপ (অনুৰাগ), চুট (গৰুৰ চুট), ডঁৰিক (ডঁৰিক চৰাই), ওলম (ওলমি পৰা), চাং (শুবলৈ বা থ'বলৈ বাঁহেৰে ওখকৈ সাজি উলিওৱা ব্যৱস্থা), হুকহুক (শব্দ কৰি কন্দা), ডাক (কামোৰা বা দংশন কৰা), ডোং (পানী জমা হোৱা ঠাই), ফাক (কোনো বস্তু সুমাই থোৱা সঁজুলি), জাপ (ভাঁজ কৰা), বেঙা (অঁকৰা), বেবা (চিঞৰা), বান (খুৰা লগোৱা ওখ পাত্ৰ), ফাট (হাট বহা বা কৰ লোৱা ঠাই), পম (গলি যোৱা), টিপ (হেঁচি বহুৱাই দিয়া), টং (গমি চোৱা), লিকচৌ (লগুৱাৰ লগৰ), পুং (খনি), ফুট (অৱস্থাৰ জোখ), হাই (কাজিয়া), খাং (বাঁহেৰে সজা বস্তু ৰখা সঁজুলি), ফাঁই (খং), লিংলাং (অথালি-পথালি), লাংঠাং (খেলি-মেলি) ইত্যাদি।

বাণীকান্ত কাকতিয়েও তেওঁৰ *Assamese; Its Formation and Development* গ্ৰন্থত এনে কিছু উদাহৰণ দাঙি ধৰিছে। যেনে— পাং (চক্ৰান্ত কৰা), পোখা (গজালি), ফাং (ফাকি), ৰূপ-বান(ধন-সম্পত্তি), বাং (বিন্ধা), জান (তৰাং নলা), জেকা (সেমেকা), জেঙা (অসুবিধাজনক অৱস্থা), চেং (নকল চুলি), থোঙা (মোনা), কাৰেং (ওখ প্ৰাসাদ), বুৰঞ্জী (ইতিহাস), চকলং (বিবাহ পদ্ধতি) আদি।

৬.৪.২ সাহিত্য

আহোম স্বৰ্গদেউ আৰু ডা-ডাঙৰীয়াসকলৰ পৃষ্ঠপোষকতাত অসমীয়া সাহিত্যৰ উৎকৰ্ষসাধন অসমীয়া সংস্কৃতিত টাই (আহোম)সকলৰ লেখতল'বলগীয়া উপাদান ৰূপে স্বীকৃত। সাহিত্য বিষয়ৰ সাংস্কৃতিক অৱদানৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰধান আৰু বৈশিষ্ট্যপূৰ্ণ উপাদানটি হৈছে 'বুৰঞ্জী-সাহিত্য'। 'বুৰঞ্জী-সাহিত্য' নামেৰে নাইবা ইয়াৰ সম্পূৰ্ণ নিজা বৈশিষ্ট্যৰে পূৰ্ণ সাহিত্য ভাৰতবৰ্ষৰ অন্য প্ৰান্তত আছে বুলি জনা নাযায়। অৰ্থাৎ বুৰঞ্জী সাহিত্য ভাৰতীয় প্ৰাদেশিক ভাষাবোৰৰ ভিতৰতে একক আৰু অতুলনীয় সম্পদ।

আহোম যুগৰ বুৰঞ্জীসমূহৰ ভিতৰত *পুৰণি অসম বুৰঞ্জী, সুকুমাৰ মহন্তৰ ঘৰত পোৱা বুৰঞ্জী, দেওধাই অসম বুৰঞ্জী, সাতসৰী অসম বুৰঞ্জী, চাংৰুং ফুকনৰ বুৰঞ্জী, পাদশ্যাহ বুৰঞ্জী, তুংখুঙ্গীয়া বুৰঞ্জী, কছাৰী বুৰঞ্জী, ত্ৰিপুৰা বুৰঞ্জী, বাঁহগৰীয়া বুৰঞ্জী, চকৰীফেটি বুৰঞ্জী* আদি উল্লেখযোগ্য।

বুৰঞ্জী লিখা প্ৰথাটো আহোমসকলৰ জাতিগত প্ৰথা আছিল। প্ৰথম গৰাকী আহোম স্বৰ্গদেউ চুকাফা অসমলৈ আহোঁতে এই প্ৰথা লগতে লৈ আহিছিল। *দেওধাই*

*অসম বুৰঞ্জী*ৰ মতে স্বৰ্গদেউ চুকাফাই অসমত প্ৰৱেশ কৰাৰ লগে লগে লগত অহা আহোম পণ্ডিতক বুৰঞ্জী প্ৰণয়ন কৰিবলৈ আদেশ দিছিল এইদৰে— "যেতিয়া যি কথা কয়, যি কৰে, যাক পাওঁ সকল কথা পণ্ডিতে লেখি ৰাখিব।' আহোমসকলে বুৰঞ্জী লিখা আৰু সংৰক্ষণ কৰাটো এটা প্ৰধান আৰু পৱিত্ৰ কৰ্ম বুলি মানিছিল। বুৰঞ্জীক ধৰ্ম-সাধন আৰু জ্ঞান অৰ্জনৰ মাধ্যম হিচাপে গণ্য কৰিছিল। চকলং কৰিবৰ সময়ত দৰা-কইনাই বুৰঞ্জীৰ কাহিনী শুনাৰ নিয়ম প্ৰচলিত। সম্ভ্ৰান্ত আহোম পৰিয়ালত বুৰঞ্জী এখন থকাটো সন্মানৰ কথা স্বৰূপে গণ্য হৈছিল। বুৰঞ্জী লিখাৰ কাৰণে উপযুক্ত লোকৰ ওপৰত দায়িত্ব ন্যস্ত কৰা হৈছিল। লিখাৰ তত্ত্বাৱধান ল'বলৈ চিৰিং ফুকন নামৰ বিষয়া নিযুক্ত কৰা হৈছিল। স্বৰ্গদেউৰ উপৰি বুঢ়াগোহাঁই, বৰগোহাঁই, বৰপাত্ৰগোহাঁই, বৰবৰুৱা আদিৰ দৰে ওখ খাপৰ ৰাজবিষয়াসকলৰ আদেশত বুৰঞ্জী লিখা হৈছিল।

অসমীয়া ভাষা ৰাজভাষা হিচাপে গ্ৰহণ কৰাৰ পূৰ্বে আহোম ভাষা আৰু আহোম লিপিতে বুৰঞ্জীবোৰ প্ৰণয়ন কৰা হৈছিল; কিন্তু অসমীয়া ভাষা গ্ৰহণ কৰাৰ পিছৰে পৰা অসমীয়া ভাষাত বুৰঞ্জী লিখাৰ পৰম্পৰা আৰম্ভ হৈছিল। বুৰঞ্জীৰ ভাষা প্ৰাঞ্জল আৰু কথিত ভাষাৰ ওচৰ চপা। আহোমৰ বুৰঞ্জী তথ্য পাতিৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰি লিখা ইতিহাস গ্ৰন্থ হ'লেও এইবোৰ ভাষা আৰু সাহিত্যৰ উপাদানেৰে সমৃদ্ধ। বুৰঞ্জীত উপকথা, প্ৰবাদ, ফকৰা-যোজনা, প্ৰবচন, অৰ্থব্যঞ্জক খণ্ডবাক্য, ইত্যাদি সোণত সুৱগা চৰাই ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে বাবেই ই ওখ খাপৰ সাহিত্যলৈ ৰূপান্তৰিত হৈছে। সূৰ্যকুমাৰ ভূঞাৰ ভাষাত, "বুৰঞ্জীৰ কথা শুকান হাড়-ছাল নহয়; তাত ভাবৰসমাৱেশ আৰু আবেগৰ সৌৰভ লক্ষ্য কৰিব পাৰি। সেইদেখি এই বুৰঞ্জীসমূহক বুৰঞ্জীৰ শাৰীৰ পৰা আনি বিশুদ্ধ সাহিত্যৰ অঙ্গীভূত কৰা হৈছে। বুৰঞ্জী আৰু সাহিত্যৰ এনে অপূৰ্ব সঙ্গম বৃটিছৰ পূৰ্ব যুগৰ কোনো ভাৰতীয় সাহিত্যতে দেখিবলৈ পোৱা নাযায় বুলি ক'লেও সত্যৰ অপলাপ নহয়।"

বুৰঞ্জীৰ উপৰি আহোম স্বৰ্গদেউ আৰু ডা-ডাঙৰীয়াৰ পৃষ্ঠপোষকতাত বিভিন্ন আয়ুৰ্বেদ আৰু জ্যোতিষ শাস্ত্ৰ, দৰ্শন শাস্ত্ৰ, বিবিধ জ্ঞান-বিজ্ঞানৰ পুথি, পদ-কীৰ্ত্তন-নাট আদিও ৰচিত হৈছিল। উদাহৰণস্বৰূপে স্বৰ্গদেউ শিৱসিংহৰ পৃষ্ঠপোষকতাত শুভনাথ দ্বিজে *ধৰ্ম্ম-সংবাদ*, কবিৰাজ চক্ৰৱৰ্তীয়ে *গীতগোবিন্দ*, *শঙ্খচূড় বধ*, *ব্ৰহ্মবৈৱৰ্ত্ত পুৰাণ* আৰু *শকুন্তলা কাব্য* ৰচনা কৰিছিল। এনেদৰে আহোম ৰজাঘৰৰ সহায় পোৱাৰ ফলত অসমীয়া সাহিত্যৰ পৰিসৰ আৰু পৰিধি বৃদ্ধি হয়।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ২ ঃ আহোম ৰজাসকলৰ পৃষ্ঠপোষকতাত কি শ্ৰেণীৰ সাহিত্যই গঢ় লৈছিল? সেই বিষয়ে চমুকৈ লিখক।

(১০০টা শব্দৰ ভিতৰত লিখক)

৬.৪.৩ ধর্ম

পূর্বতে আহোমসকল তাও ধর্মাৱলম্বী লোক আছিল বুলি প্রমাণ পোৱা যায়। চুকাফাই অসমত প্রৱেশ কৰোঁতে উপাস্য হিচাপে চোমদেওক লগত লৈ আহিছিল। চোমদেৱক তেওঁলোকে কুলদেৱতা জ্ঞান কৰিছিল। উল্লেখ্য যে চোমদেৱ প্রকৃততে দেৱমূৰ্ত্তি নহয়। এডোখৰ বহুমূলীয়া ৰত্ন মাত্র। দেওধাই অসম বুৰঞ্জীত উল্লেখ থকা মতে এই চোমদেৱক পূজা কৰিলে 'ৰাজ্য সম্পত্তি নুগুচে, ঐশ্বর্য নুগুচে, শত্রুক জিনিব পাৰে, লখিমী ঈশ্বৰে আপুনি থাকে'।

আহোমসকলৰ প্রধান উপাস্য দেৱতা আছিল লেংদন। লেংদনক বছৰি দুবাৰ পূজা কৰা হৈছিল। এই পূজাক স্বৰগ পূজা বোলা হয়। ইয়াৰ ভাগ দুটা — ওম্ফা আৰু চাইকা। ওম্ফা ৰজাঘৰৰ আৰু চাইকা প্রজাৰ বাবে। ইয়াৰ লগতে মে-ডাম-মেফী, ফুৰালুং, ডাম, জাচিংফা, ৰিক্খন, ম্যুংখন পূজাৰ প্রচলন আছিল। এনে নিজস্ব ধর্মীয় আদর্শ থকা স্বত্বেও আহোমসকলে কিন্তু তেওঁলোকৰ ধর্মমত প্রজাৰ ওপৰত জাপি দিয়া নাছিল। ৰৰং তেওঁলোকেহে প্রজাৰ ধর্মৰ প্রতি ক্রমাৎ আকৃষ্ট হৈছিল। লীলা গগৈৰ মতে অসমত বাস কৰাৰ চাৰিশ বছৰ মানৰ পাছৰ পৰা আহোমসকল হিন্দু হ'বলৈ আৰম্ভ কৰে আৰু স্বর্গদেও ৰুদ্রসিংহৰ দিনৰ পৰা হিন্দুধর্ম ৰাজধর্ম হৈ পৰে। এনেদৰে হিন্দুধর্ম ৰাজধর্ম ৰূপে স্বীকৃত হোৱাত আহোমসকল হিন্দুধর্মীসকলৰ আপোন হৈ পৰে। অকল সেয়ে নহয়, হিন্দুধর্মৰ প্রচাৰ, চর্চা আৰু সংৰক্ষণৰ অর্থে ব্রাহ্মণ, পণ্ডিত-পুৰোহিতসকলক মাটি-বৃত্তি দি, দ'ল-দেৱালয় নির্মাণ কৰি দিয়ে। নৱবৈষ্ণৱ ধর্মৰ ধর্মাচার্যসকলকো বিভিন্ন সত্রাদি পতাত সহায় কৰি অসমত ধর্মীয় চিন্তা চর্চাৰ পৰিৱেশ ৰচনাত সহায় কৰে।

জাতি-ধর্ম-বর্ণ আদিৰ বাছ-বিচাৰত আহোম ৰজাসকল আছিল উদাৰ। স্বর্গদেওসকলে হিন্দুধর্ম গ্রহণ কৰিলেও হিন্দু ধর্মৰ সংৰক্ষণশীলতা মানি চলা নাছিল। সেই কাৰণেই ব্রাহ্মণ, গণক, কায়স্থ, কলিতা, এই চাৰি জাতিক এৰি সকলোকে এটা চৰু কৰোঁ বুলি বৰচ'ৰাৰ খোলাত চাউদাঙৰ হতুৱাই ভাত ৰন্ধাই খুৱাইছিল আৰু এনেদৰেই সকলোৰে মাজত একতা আৰু আত্মীয়তা গঢ়ি তুলিছিল। পণ্ডিতসকলৰ মতে এটা জাতি হিচাপে ঐক্য-সংহতি স্থায়িত্বকৰণত এনে প্রীতিভোজৰ গুৰুত্ব অপৰিসীম। মুঠতে ধর্মীয় সঙ্কীর্ণতাই ঠাই নোপোৱাকৈ ধর্ম চর্চাৰ মুকলি ক্ষেত্রৰ নির্মাণ কৰি আহোমসকলে অসমত অসমীয়া ধর্ম-সংস্কৃতিৰ বিকাশৰ পথ সুগম কৰিছিল।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন নং ৩ঃ আহোমসকলো কি ধর্ম অনুসৰণ কৰিছিল? (৫০টা শব্দৰ ভিতৰত লিখক)

৬.৪.৪ স্থাপত্য আৰু ভাস্কর্য

অসমীয়া সংস্কৃতিৰ স্থাপত্য আৰু ভাস্কর্যৰ ক্ষেত্রতো টাই-আহোমসকলৰ উপাদান লেখত ল'বলগীয়া। আহোম যুগৰ স্থপতি বিদ্যাৰ অৱদানক আমি চাৰিটা শ্রেণীত অন্তর্ভুক্ত কৰিব পাৰোঁ। সেইকেইটা হ'ল— ১) দ'ল-দেৱালয়, ২) অট্টালিকা, ৩) সাঁকো আৰু ৪) মৈদাম। ইয়াৰে দ'ল আকৌ তিনিবিধ— শিৱদ'ল, বিষ্ণুদ'ল আৰু দেৱী দ'ল।

আহোম স্বর্গদেউসকলৰ ভিতৰত মন্দিৰ স্থাপত্য নির্মাণৰ ক্ষেত্রত পৃষ্ঠপোষকতা আগবঢ়োৱা প্রথমজন ব্যক্তি হ'ল স্বর্গদেউ চুচেনফা (১৪৩৯-১৪৮৮চন)।বুৰঞ্জীত উল্লেখ থকা মতে এইগৰাকী স্বর্গদেউৰে ১৪৮০ চনত নাগশঙ্কৰ দেৱালয় নির্মাণ কৰে। ইয়াৰ পাছৰে পৰা আহোম স্বর্গদেউসকলে অসমত দ'ল দেৱালয় নির্মাণ বা পুনঃনির্মাণৰ ধাৰা অব্যাহত ৰাখে।

স্বর্গদেউসকলে নির্মাণ কৰাদ'ল-দেৱালয়সমূহৰ নামতালিকা এখন লীলা গগৈয়ে *টাই সংস্কৃতিৰ ৰূপৰেখা* গ্রন্থত সন্নিৰিষ্ট কৰিছে। তাৰে পৰা কিছু সংখ্যকৰ নাম তলত উল্লেখ কৰা হ'ল— নাগশঙ্কৰ দেৱালয়, কৰতোয়া দ'ল, মাইদ'ল, বিশ্বনাথ দ'ল, দেৱগাঁৱৰ পুৱণি দ'ল, চেঁচামুখৰ ৰাইডঙীয়া দ'ল, মাইবেলা দ'ল, বাসুদেৱ মন্দিৰ, বশিষ্ঠাশ্রমৰ দ'ল, ৰহদৈৰ দ'ল, উমানন্দৰ দ'ল, থাওৱা দ'ল, বিশ্বনাথ মন্দিৰ, চণ্ডী মন্দিৰ, খঁৱা দ'ল, জয়দ'ল (কেশৰৰাই), বৈদ্যনাথ শিৱদ'ল, দেৱী ঘৰ, শ্রীসূর্যমন্দিৰ, শ্রীগণেশ মন্দিৰ, ৰঙ্গনাথ শিৱদ'ল, ফাকুৱা দ'ল, বৰপাত্র দ'ল (কেন্দুগুৰি), ৰংপুৰৰ কাৰেঙৰ দ'ল, নন্দীকেশ্বৰ, সৌভাগ্য-মাধৱ, ফুলবাৰী দেৱালয়, যোগেশ্বৰ দেৱালয়, ধেন্দাই শিৱদ'ল, হলেশ্বৰ দেৱালয়, শুক্লেশ্বৰ দেৱালয়, গৌৰীসাগৰৰ শিৱ দ'ল, বিষ্ণু দ'ল, দেৱী দ'ল, শিৱসাগৰৰ শিৱ দ'ল, বিষ্ণু দ'ল, দেৱী দ'ল, অশ্বক্রান্ত মন্দিৰ, উগ্রতাৰা মন্দিৰ, বৰপাত্র দ'ল (কালুগাঁও), ৰুদ্রপদ দেৱালয়, ভৈৰৱপদ দেৱালয়, ফুলবাৰী দ'ল, গোপেশ্বৰ শিৱ মন্দিৰ, মণিকর্ণেশ্বৰ মন্দিৰ, কামাখ্যাৰ নাট মন্দিৰ, নেঘেৰিটিঙৰ দ'ল, শুক্রেশ্বৰ জনার্দন মন্দিৰ, ৰুদ্রেশ্বৰ মন্দিৰ, কামাখ্যা মন্দিৰ, হাতীমূৰা দুর্গামন্দিৰ, বাসুদেৱ দ'ল, বশিষ্ঠাশ্রমৰ মন্দিৰ, চিত্রাচল, নৱগ্রহ মন্দিৰ, নীলাচলৰ কেদাৰ মন্দিৰ, বগী দ'ল, ৰুদ্রসাগৰৰ দ'ল, গৌৰীবল্লভ দ'ল, ঈশ্বানেশ্বৰ শিৱদ'ল, নাফুকী ৰাজমাও দ'ল, বুঢ়ীগোসাঁনী দেৱালয়, হাতীগড় দেৱালয়, মাঘোৱা দ'ল, ছত্রাকাৰ দেৱালয়, কামাখ্যাৰ (শিলঘাট) তামৰ ঘৰ, হয়গ্রীৱ মাধৱ দেৱালয়, হাতীগড় দেৱালয় ইত্যাদি।

আহোমসকলে নির্মাণ কৰা মন্দিৰ স্থাপত্যৰ ভিতৰতে প্রখ্যাত শিৱসাগৰৰ শিৱদ'লটো আটাইতকৈ ডাঙৰ আৰু ওখ। এই শিৱদ'ল গর্ভগৃহ, গোপুৰম, মণ্ডপ আৰু তোৰণৰ সমষ্টি। উত্তৰ ভাৰতীয় নাগৰশৈলী বা ৰেখাদেউলৰ সৰল সংস্কৰণ এটা এই দ'লটোৰ গাত ফুটি উঠিছে। জয়সাগৰৰ পশ্চিম পাৰৰ নামনিত 'নাতি গোসাঁইৰ দ'ল'

বুলি এটা সম্পূর্ণ গৌড়ীয় আর্হিৰ সৰু দ'ল আছে। এইটো পোৰামাটি ভাস্কর্যৰ উৎকৃষ্ট আহোমযুগীয় নিদর্শন। আনহাতে, ওখ ভেটি আৰু খট্‌খটি সংলগ্ন আঠকোণীয়া ফাকুৰা-দ'লৰ পৰিকল্পনা আহোম স্থাপত্যৰ আটাইতকৈ আকর্ষণীয় আৰু বৈশিষ্ট্যপূর্ণ নির্মাণকার্য।

অট্টালিকাৰ ভিতৰত গড়গাঁৱৰ কাৰেং, ৰংপুৰৰ তলাতল ঘৰ আৰু ৰংঘৰ, গোলাঘৰ আদি উল্লেখযোগ্য স্থাপত্য। এইবিধ স্থাপত্যৰ বিষয়ে লীলা গগৈয়ে লিখিছে, "আহোম ৰাজত্বত নির্মিত হোৱা যথেষ্ট সংখ্যক দ'ল দেৱালয় আছে, কিন্তু ৰাজ-অট্টালিকাৰ সংখ্যা মুঠেই তিনিটা— গড়গাঁৱৰ কাৰেংঘৰ, ৰংপুৰৰ ৰংঘৰ আৰু তলাতল ঘৰ। এই তিনিওটাৰ ভিতৰত গড়গাঁৱৰ কাৰেংঘৰ আৰু ৰংপুৰৰ তলাতল ঘৰ এই দুয়োটাৰে নির্মাণ পদ্ধতি আচৰিত ধৰণৰ। ইহঁতৰ মাটিৰ তলে তিনি মহলা, ওপৰে তিনি মহলা আৰু মাটিৰ সমানে এক মহলা। দুয়োটা অট্টালিকাক সংযোগ কৰাকৈ মাটিৰ তলেদি প্রায় আঠ মাইল দীঘল এটা পকী সুৰঙ্গ থকাৰ কথাও বুৰঞ্জীত পোৱা যায়। গড়গাঁৱৰ কাৰেঙৰ দুৱাৰমুখত চীন-দেশীয় ড্রেগনৰ আর্হিত কৰালেৰে নির্মিত এহাল ড্রেগনৰ ছবি থকাৰো চিন পোৱা যায়।"

সাঁকোৰ ভিতৰত নামদাং নৈৰ শিলা-সাঁকোৰ গাঁথনি উৎকৃষ্ট। দৰিকাৰ শিলা-সাঁকো আৰু দিজৈৰ শিলা-সাঁকো আদিও লেখত ল'বলগীয়া। আহোম যুগত মুঠতে দহখন শিলা-সাঁকো নির্মাণৰ কথা বুৰঞ্জীত পোৱা যায়। কিন্তু ওপৰত উল্লেখ কৰা সাঁকোকেইখনৰ বাহিৰে আনবোৰ (যেনে— ডিমৌৰ শিলা-সাঁকো, ৰহদৈ শিলা-সাঁকো, নাফুকৰ শিলা-সাঁকো আদি) এতিয়া ধ্বংস-স্তূপত পৰিণত হৈছে।

টাইসকলে পৰম্পৰাগতভাৱে মৃতকৰ শ মৈদামত দিছিল। এই মৈদাম ইজিপ্তৰ পিৰামিডৰ লগত মিলে। অসমৰ মৈদামবিলাক সৰু আৰু ওপৰলৈ ঘূৰণীয়া বা টৌমূৰীয়া। স্বর্গদেউ চুকাফাৰ দিনৰ পৰা শেষ ৰজা পুৰন্দৰ সিংহৰ দিনলৈকে ৰজা, ৰাণী, কোঁৱৰ, কুঁৱৰী, ডা-ডাঙৰীয়া বা বৰুৱা বা ফুকনকে ধৰি সকলোৰে 'শ' মৈদামত থোৱা হৈছিল। কেৱল শেষৰফালৰ কেবাজনো স্বর্গদেওৰ অন্তিম কার্য কাঠ সংস্কাৰৰ দ্বাৰা হৈছিল যদিও তেওঁলোকৰো অস্থি-ভস্ম আনি তাৰ ওপৰত মৈদাম বন্ধা হৈছিল। মৈদাম প্রধানকৈ চৰাইদেউত বন্ধা হৈছিল। চৰাইদেউত থকা আহোমৰ মৈদাম স্থাপত্যৰ ভিতৰত শিল ইটাৰে নির্মিত মৈদামসমূহ বৈশিষ্ট্যপূর্ণ। এনে মৈদাম সাজিবৰ বাবে একোটা সৰু পাহাৰৰ মূৰভাগ সমান কৰি তাৰ মাজ অংশত একোটা আহল বহল আৰু গভীৰ আয়তাকাৰ গাঁত খান্দি শিল আৰু ইটাৰে একোটা দুর্ভেদ্য গহ্বৰৰ সৃষ্টি কৰা হৈছিল। এই গহ্বৰৰ ডাঠ বেৰবোৰৰ ওপৰ অংশত থিয় বেৰৰ গাঁথনি গঢ়ি ওপৰ অংশটো দ'লৰ লেখীয়াকৈ সজা হৈছিল। এই ঘৰটোৰ ভিতৰত শৱদেহ থোৱাৰ পাছত ইয়ালৈ সোমোৱা বাটটো ডুখৰীয়া শিলেৰে বন্ধ কৰি ওপৰত মাটিৰে টৌমূৰীয়া ঢিপ এটা সাজি দিয়া হৈছিল।

আহোমৰ স্থাপত্যৰ লগত ভাস্কর্যৰো সংযোগ ঘটিছিল। মন্দিৰবোৰ লতা, ফুল, জীৱ-জন্তুৰ মূর্তি, দেৱ-দেৱীৰ ছবি, প্রাকৃতিক দৃশ্য আদিৰে ভাস্কর্য-খচিত কৰা হৈছিল। ভাস্কর্যসমূহ সাধাৰণতে সমুখৰে কাটি উলিওৱা আৰু নক্সা বা চিত্রবোৰ আঁকা হৈছিল একাষৰীয়াকৈ।

জানি থোৱা ভাল

গুৱাহাটীৰ নীলাচল পাহাৰত কামাখ্যা মন্দিৰ আছে। ইয়াৰ মূল মন্দিৰটো কোঁচ ৰজা নৰনাৰায়ণে আনুমানিক ১৫৬৫ চনত নির্মাণ কৰিছিল। কিন্তু স্বর্গদেৱ কমলেশ্বৰ সিংহদেৱে কলিয়াভোমোৰা বৰফুকনৰ হতুৱাই এই কামাখ্যা মন্দিৰৰ তামৰ ঘৰটো নির্মাণ কৰিছিল।

আহোম ৰাজত্বৰ সময়ত যিসকল ৰজাই এই দ'ল-দেৱালয়সমূহ নির্মাণ কৰিছিল তাৰ ভিতৰত উল্লেখযোগ্য তিনিজন স্বর্গদেউ হ'ল— স্বর্গদেউ ৰুদ্রসিংহ, শিৱসিংহ আৰু ৰাজেশ্বৰ সিংহ। এই তিনিজনা স্বর্গদেউৰ দিনতে আটাইতকৈ বেছি সংখ্যক দ'ল-দেৱালয় নির্মাণ হৈছিল।

অনুশীলনী ৬.১

আপুনি বাস কৰা অঞ্চলটোত থকা আহোমৰ দিনৰ শিল্প-স্থাপত্য-ভাস্কর্যৰ নিদর্শসমূহ চিনাক্ত কৰি সেইসমূহৰ বিষয়ে চমু পৰিচয়াত্মক টোকা লিখক।

৬.৪.৫ চিত্রকলা

দ'ল-দেৱালয় আৰু ৰংঘৰ কাৰেংঘৰৰ গাত থকা ভাস্কর্য তথা চিত্র-ৰাশিৰ লগতে আহোম যুগত সাঁচিপতীয়া পুথিচিত্রৰ মাজেৰে চিত্রকলাৰ চর্চা আৰু বিকাশ সাধনৰ চেষ্টা লক্ষ্য কৰা যায়। আহোম যুগত ৰচনা কৰা কেইবাখনো সাঁচিপতীয়া পুথিৰ পাতত পুথিৰ অভিপ্রেত কথাৰ বর্ণনামূলক চিত্র অঙ্কন কৰা হৈছিল। এইক্ষেত্রত ধর্মপুৰাণ, বৃহৎ *ঊষাহৰণ, গীতগোবিন্দ, শঙ্খচূড় বধ, আনন্দলহৰী* আৰু *হস্তীবিদ্যার্ণৱ* আদিত অঙ্কিত চিত্রৰ কথা উল্লেখ কৰিব পাৰি। ইয়াৰে *শঙ্খচূড় বধ, হস্তীবিদ্যার্ণৱ*আদি পুথিত আৰু কিছুমান বুৰঞ্জীত সেই সময়ৰ বাস্তৱ জীৱনৰ আভাস থকা চিত্রও আছে। প্রফুল্ল দত্ত গোস্বামীয়ে *অসমীয়া সংস্কৃতি*নামৰ প্রবন্ধত এই চিত্রবোৰৰ বৈশিষ্ট্য সম্পর্কে লিখিছে— "চিত্রবিলাকত কেইবাটাও ৰঙৰ সমাৱেশ দেখা যায়। এইবিলাকত মোগল যুগৰ মধ্যভাৰতীয় চিত্রাঙ্কণ পদ্ধতিৰ প্রভাৱ পৰিছে। তথাপি পুথি কিছুমানৰ পাতত চালে কিছুমান নক্সা দেখা যায় যিবিলাকে কছাৰী, নগা আদি লোকৰ কাপোৰ-কানি, বাছন-বর্তন আদিত আঁকা চানেকিৰ কথা সততে মনত পেলায়।" আহোমসকলৰ বিদ্যাৰ প্রতি থকা অনুৰাগ আৰু শিৱসিংহ, ৰুদ্রসিংহ আদি স্বর্গদেউসকলৰ এই বিষয়ত নিজে বাট দেখুৱাবলৈ সমর্থ হোৱাৰ বলতে দৰাচলতে অসমীয়া সংস্কৃতিয়ে এইদৰে সাহিত্য আৰু চিত্রাঙ্কনৰ দিশে বিকাশ লাভ কৰিবলৈ সক্ষম হৈছে। প্রিয় শিক্ষার্থী,এই পাঠ্যবিষয়ৰ

অন্তর্গত এয়োদশ অধ্যায়ত অসমৰ স্থাপত্য-ভাস্কর্য আৰু পুথি-চিত্র আলোচনাৰ শিতানত এই বিষয়ে অধিক তথ্য সন্নিৱিষ্ট কৰা হৈছে কাৰণে ইয়াত আহোম যুগৰ চিত্র কলাৰ সম্পর্কীয় আলোচনা চমুৱাই থোৱা হ'ল।

জানি থোৱা ভাল

আহোম যুগত নানা জাতি উপজাতিৰ সংমিশ্রণৰ ফলত যি এক নতুন শিল্প-ৰীতিয়ে গঢ় লৈছিল তাক বিৰিঞ্চি কুমাৰ বৰুৱাই আর্য্য-আহোম শিল্প-পদ্ধতি বুলি আখ্যা দিছে। তেওঁ *অসমীয়া ভাষা আৰু সংস্কৃতি* গ্রন্থত লিখিছে, "চিত্রাঙ্কনৰ বাহিৰে অন্য বিষয়তো এই শিল্প-ৰীতি প্রকাশ পাইছিল। সাধাৰণ মানুহৰ ঘৰ-বাৰী আনকি ডা-ডাঙৰীয়াসকলৰ টুপ-লগোৱা গৃহও কাঠ-বেত-বাঁহ-খেৰ-ইকৰাৰে শুৱনিকৈ নির্মাণ কৰা হৈছিল। এইবোৰত গৃহনির্মাণ-নিপুণতাৰ বাহিৰেও সৌন্দর্যবোধ আৰু পৰিপাট্যৰ পৰিচয় আছে। বিভিন্ন ধৰণৰ আসন (সিংহাসন, শয্যা, পীড়া, দোলা ইত্যাদি), পেড়া-পেটাৰি, তাঁত-শাল আৰু খেতিৰ আহিলা-পাতি আদি দৈনন্দিন ব্যৱহাৰৰ সাধাৰণ কাঠ-বাঁহৰ বস্তুও মনোৰম ৰহণ আৰু মণ্ডন কার্যেৰে সুশোভিত কৰা হৈছিল। বেত-বাঁহৰ খৰাহি, পাচি, তুলা-চালনী, জপা-জাপি, ঢাৰি-পাটি, কঠ-ঢৰা, বিচনি আদিত ৰহণ সনা আৰু ফুল কটা হৈছিল। মাটি, কাঁহ, পিতল, হাতীদাঁতৰ শিল্পৰ উন্নতিৰ নিমিত্তে কুমাৰ, কঁহাৰ, মৰীয়া আদি শিল্পীসকলক ৰজাঘৰৰ পৰা সহায় কৰা হৈছিল।"

৬.৪.৬ বস্ত্রশিল্প, অলঙ্কাৰ আৰু অন্যান্য

অসমীয়া বস্ত্র-সম্ভাৰে অসমীয়া মানুহৰ পৰিশীলিত ৰুচিৰ আৰু সাংস্কৃতিক সমৃদ্ধিৰ পৰিচয় বহন কৰি আহিছে। আনকি বস্ত্র পৰিধানৰ নিজস্ব ৰীতিয়েও তাৰ সাক্ষ্য দিয়ে। অসমীয়াৰ বস্ত্রশিল্প আৰু পিন্ধন-উৰণৰ বিশিষ্ট ৰীতি গঢ়াৰ ক্ষেত্রত আহোমসকলৰ উপাদানৰ বিশেষ ভূমিকা আছে। লীলা গগৈয়ে *আহোমসকলৰ সাংস্কৃতিক অৱদান*ৰ বিষয়ে লিখোঁতে কৈছে— "মুগা পোহা আৰু মুগা-কাপোৰ পৰিধান কৰা আৰু পাটশিল্পৰ প্রসাৰ সাধন কৰা এই দুয়োটা বিষয়তে আহোমসকল আগবঢ়া আছিল আৰু আজিও আগবঢ়া। আহোমসকলৰ পূর্বপুৰুষ টাইসকলে ২৫০০ খ্রীঃপূর্বতেই ৰেচম শিল্পৰ ব্যৱহাৰ জানিছিল। তদুপৰি ৰজাঘৰীয়া মান-মর্যাদাৰ ক্ষেত্রতো সাজপাৰৰ নিয়ম-কাৰণ বান্ধি দিয়াত বিভিন্ন ধৰণৰ সাজপাৰ আৰু পিন্ধন উৰণৰ উৎকর্ষ সাধন হৈছিল।"

আহোমৰ দিনত চোমনি গাঁও, চোমদাৰ, যুগী, জোলা, কাটনি আদি গাঁও আৰু খেল পাতি দিয়াৰ প্রসঙ্গও উল্লেখযোগ্য। বাৰভূঞাৰ বুৰঞ্জীত আছে, "কপাহ কাটনি, পাট-কাটনি, জোলা কাটনি আৰু মেজাং কাটনি এই চাৰিটা কাটনি খেল পাতি চাৰিজন ভূঞাক উক্ত কাটনি খেলৰ মুখ্য কৰি দিছিল।" লগতে, গুণা কাটিবৰ

বাবে গুণাকটীয়া খেলো পাতি দিছিল। এনেবোৰ কাৰণৰ পৰিপ্রেক্ষিতত বস্ত্রশিল্পৰ শ্রীবৃদ্ধি হোৱাত সহায় হৈছিল। মন কৰিবলগীয়া কথা যে কেৱল আহোমসকলেই নহয়, টাইসকলৰ অন্যান্য ঠাল ফাকে, খামতি, আইতন, তুৰুং আৰু খাময়াংসকলৰ মাজতো ৰং বিৰঙৰ দীঘে-পুতলে গাৰি দিয়া কাপোৰ বৈ উলিওৱাৰ প্রথা প্রচলিত। কপাহী আৰু পাট কাপোৰত ৰং দিয়াৰ ক্ষেত্রতো এওঁলোকৰ শিপিনী সিদ্ধহস্ত।

আহোমসকলৰ জৰিয়তে অসমীয়া সংস্কৃতিৰ বস্তুগত দিশ সমৃদ্ধ হোৱাৰ উদাহৰণ হিচাপে অলঙ্কাৰৰ কথা আলোচনা কৰিব পাৰি। নগেন শইকীয়াই 'অসমীয়া অলঙ্কাৰ' শীর্ষক এটি লেখাত কৈছে— "সৰহখিনি অসমীয়া অলঙ্কাৰ আহোম শাসন কালত গঢ় লৈ উঠে। টাই-আহোমসকলে উত্তৰ-ব্রহ্ম আৰু তাৰো আগতে ইউনানত থকাৰ সময়ৰে পৰা সোণৰ বহুমূলীয়া বাখৰ পতা অলঙ্কাৰ ব্যৱহাৰ কৰাৰ কথা পোৱা যায়। অসমত মধ্যযুগত আহোম শাসন প্রতিষ্ঠা হোৱাৰ সময়ৰ পৰা সোণ, ৰূপ, তাম আৰু পিতলৰ অলঙ্কাৰে এটা নিজস্ব ৰূপ ল'বলৈ ধৰিলে।" আহোমসকলে নতুন গঢ়ৰ যিবোৰ বিচিত্র অলঙ্কাৰ-পাতি অসমত প্রচলন কৰিলে সেইবোৰৰ ভিতৰত প্রধান কেতবোৰ হ'ল— সোণৰ জোনবিৰি, ঢোলবিৰি, বানা, গেজেৰা, কঢ়ীয়া-থুৰীয়া, দীঘল কেৰু, বৰৈলগা কেৰু, মাদলী, বাখৰাম-সোণৰ আঙঠি, শিলিখামণি, পোৱালে সৈতে হাতৰ চেও, গামখাৰু, সোণৰ হাৰ, লোকাপাৰ, ডুগডুগী ইত্যাদি।

আহোম শাসক শ্রেণীৰ মাজত প্রচলিত আদৰ কায়দা, আচাৰ ব্যৱহাৰ, সাজ-পোচাক, থকা মেলাৰ ধৰণ কৰণ, সোধপোচ আদি সাংস্কৃতিক বৈশিষ্ট্যবোৰ তেওঁলোকৰ ৰাজ্যত বাস কৰা প্রজাসাধাৰণেও অনুকৰণ কৰিবলৈ লয়। আহোমৰ ফুলাম জাপি, ভাতখোৱা মাইহাং, বান-বাতি, বান-কাঁহী, তিৰোতাৰ সাজ-পাৰ, পাট আৰু মুগাৰ বিভিন্ন ফুলবচা কাপোৰ, বিহা, আঙঠি, জাংফাই কেৰু আদি হৰেক ৰকমৰ বস্তু, সা-সঁজুলি আদি সাধাৰণজনৰ অনুকৰণীয় হৈ সিবোৰৰ উৎকর্ষ সাধন হয়। আহোমসকলেই লগত লৈ অনা আহোম-বগৰী, আহোম-শালি ধান, নৰা-বগৰী ইত্যাদি অসমীয়া সমাজ-সংস্কৃতিৰ অঙ্গ হৈ পৰিল। গুণগ্রাহী এই শাসক গোষ্ঠীয়ে জাতি-বর্ণ-ধর্ম নির্বিশেষে বিভিন্ন স্তৰৰ প্রশাসনীয় পদত অসমীয়া লোকক নিযুক্তি দিলে। পদবী অনুযায়ী তেওঁলোকেই দিয়া পদ উপাধিবোৰ আধুনিক কাললৈকে প্রচলিত হৈ ৰ'ল। আহোমসকলৰ দিনতে বিহু জাতীয় উৎসৱ স্বৰূপে পৰিগণিত হ'ল। অসমৰ ধর্ম আৰু অসমীয়া সাহিত্য-সংস্কৃতিৰ মূল ভেটি সত্রসমূহে আহোমসকলৰ বদান্যতাতে চিৰায়ু লাভ কৰিলে। সত্রৰ পৰা ভাওনাক নি ৰজাঘৰত প্রতিষ্ঠা কৰিলে। যাতায়তৰ বাবে আলি বন্ধালে। ৰজা-ৰাণী তথা কোঁৱৰসকলৰ স্মৃতি ৰক্ষার্থে, প্রজাৰ খোৱা-পানী, খেতিৰ বাবে পুখুৰী খন্দালে। হাট পাতি বেহা-বেপাৰৰ ব্যৱস্থা কৰি দিলে। নদীত সোণ কমোৱা ব্যৱসায়ৰ প্রৱর্তনো তেওঁলোকেই কৰিলে। গাঁও পাতি একেখন গাঁৱতে ভিন্ন জাতি আৰু বৃত্তিৰ মানুহ স্থাপি একতা আৰু মিলা-প্রীতিৰে জীৱন যাপন কৰাৰ ৰীতি প্রৱর্তালে। বিভিন্ন জাতি-

জনগোষ্ঠীৰ সুকীয়া সুকীয়া সাংস্কৃতিক উপাদানক সমন্বয়ৰ দিশে আগবাঢ়িবলৈ, ৰাজনৈতিক বিচক্ষণতা আৰু ভৌগোলিক বিস্তৃতিৰে শাসক হিচাপে টাই-আহোমসকলেই বাট মুকলি কৰি দিলে। সেয়ে এওঁলোকক বৰ অসমৰ নির্মাতা বুলি অভিহিত কৰা হৈছে। মুঠতে অসমীয়া সংস্কৃতিৰ সকলো দিশতেই আহোমৰ শাসন কালত বিভিন্ন ধৰণে বিকাশ সাধন হ'বলৈ ল'লে আৰু অসমীয়া সংস্কৃতিৰো বৰভেঁটি গঢ় লৈ উঠিল।

৬.৫ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

- এই অধ্যায়টি অধ্যয়নৰ পৰা আমি অসমৰ সাংস্কৃতিত টাই-আহোমসকলৰ উপাদানৰ বিষয়ে জানিব পাৰিলোঁ। ছশ বছৰীয়া আহোম ৰাজত্ব কালত অসমীয়া জাতিক উন্নতিৰ শিখৰলৈ নিয়াত আহোমসকলৰ ভূমিকা গুৰুত্বপূর্ণ।
- টাই আহোমসকলে অসম দেশত ভৌগোলিক একতা স্থাপন কৰি এক শাসনতন্ত্রলৈ আনি অসমীয়া জাতিৰ সংহতি আৰু ঐক্য স্থাপন কৰিবলৈ সক্ষম হয়। আহোমসকলৰ আগমনৰ পৰাই এই দেশখনৰ নাম *অসম* আৰু ইয়াৰ মানুহ তথা ভাষা-সংস্কৃতিৰ নাম *অসমীয়া* হৈছে।
- টাইসকলৰ আগমনৰ পাছৰে পৰা অসম দেশৰ বৈচিত্র্যময় ভাষা-সংস্কৃতিৰ মাজত ঐক্যৰ যোগসূত্র স্থাপনৰ বাট মুকলি হয়। সমন্বয়ৰ অসমীয়া সংস্কৃতি গঢ়াত আহোমসকলৰ ভূমিকা অতুলনীয়।
- অসমীয়া ভাষা-সাহিত্যৰ জগতলৈ বুৰঞ্জী নামৰ একক আৰু অতুলনীয় সাহিত্যৰ সংযোগেৰে অসমীয়া ভাষা-সংস্কৃতিক চহকী কৰি গ'ল আহোমসকলেই। আহোম ৰজাৰ পৃষ্ঠপোষকতাতেই বিবিধ সাহিত্য ৰচিত হ'ল।
- অসমীয়া ভাষাক সুপ্রতিষ্ঠিত কৰি সাহিত্য, ধর্ম, সুকুমাৰ কলা, সাজ-পাৰ, আ-অলঙ্কাৰ আদি দিশত নতুন মাত্রা দান কৰাৰ লগতে অসমৰ স্থাপত্য-ভাস্কর্যৰ দিশতো যে সৰহ সংখ্যক দান আহোমসকলেই আগবঢ়ালে এই কথাও এই অধ্যায়টিৰ পৰা জানিব পৰা গ'ল।

৬.৬ অধিক জানিবলৈ

অসমীয়া গ্রন্থ ঃ

১) গগৈ, লীলা (১৯৯৪); *অসমৰ সংস্কৃতি*; ডিব্রুগড় ঃ বনলতা।

২) গগৈ, লীলা (১৯৯৪); *টাই সংস্কৃতিৰ ৰূপৰেখা*; কলিকতা ঃ শ্রীভূমি পাবলিচিং কোম্পানী।

৩) তাহেৰ, মহম্মদ (সম্পাঃ), (২০০৫); *অসমীয়া বিশ্বকোষ*; গুৱাহাটী ঃ অসম সাহিত্য সভা।

৪) নেওগ, মহেশ্বৰ (২০০০); *অসমীয়া সাহিত্যৰ ৰূপৰেখা*; গুৱাহাটী ঃ চন্দ্ৰ প্ৰকাশ।
৫) নেওগ, হৰিপ্ৰসাদ আৰু গগৈ, লীলা (সঙ্কলন আৰু সম্পাঃ) (১৯৮৯); *অসমীয়া সংস্কৃতি*; ডিব্ৰুগড় ঃ বনলতা।
৬) পাদুন, নাহেন্দ্ৰ (১৯৯৩); *অসমীয়া সংস্কৃতিলৈ জনজাতীয় বৰঙণি*; গুৱাহাটী ঃ লয়ার্ছ বুক ষ্ট'ল।
৭) বৰবৰুৱা, হিতেশ্বৰ (১৯৮৫); *আহোমৰ দিন*; গুৱাহাটী ঃ অসম প্ৰকাশন পৰিষদ।
৮) বৰুৱা, বিৰিঞ্চি কুমাৰ (১৯৮৫); *অসমীয়া ভাষা আৰু সংস্কৃতি*; নলবাৰী ঃ জাৰ্ণাল এম্প'ৰিয়াম।
৯) ৰাজকুমাৰ, সৰ্বানন্দ (১৯৮০); *ইতিহাসে সোঁৱৰা ছশটা বছৰ*; যোৰহাট ঃ অসম।
১০) শইকীয়া, নগেন (সম্পাঃ) (২০১৩); *অসমীয়া মানুহৰ ইতিহাস*, গুৱাহাটী ঃ কথা প্ৰকাশক।
১১) শৰ্মা, প্ৰদীপ (২০০৫); *অসমৰ শেষ-মধ্যযুগীয় মন্দিৰ স্থাপত্য*; গুৱাহাটী ঃ অসম প্ৰকাশন পৰিষদ।
১২) সন্দিকৈ, ভূবনচন্দ্ৰ (সম্পাঃ), (১৯৬১); *চাংৰুং ফুকনৰ বুৰঞ্জী*।

৬.৭ অগ্ৰগতিৰ খতিয়ান (কেৱল ৰূপৰেখা)

১নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ টাইসকলৰ মূল বসতি স্থল... ...তেওঁলোকৰ ঠাল-ঠেঙুলিৰ বিস্তৃতি... ...অসমলৈ টাইসকলৰ প্ৰব্ৰজন আৰু বসতি বিস্তাৰ।

২নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ আহোম ৰজাসকলৰ দূৰদৰ্শিতা আৰু বিদ্যুৎসাহী স্বভাৱৰ চমু উল্লেখ... ...আহোম স্বৰ্গদেউসকলৰসকলৰ পৃষ্ঠপোষকতাৰ গঢ় লোৱা বুৰঞ্জী সাহিত্য শ্ৰেণী... ...বুৰঞ্জী সাহিত্যৰ চমু পৰিচয়।

৩নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ আহোমসকলৰ ধৰ্মৰ চমু পৰিচয় সেই ধৰ্মমতত কি কি উপাদান আৰু বিষয়ে গুৰুত্ব লাভ কৰিছিল।

৬.৮ আৰ্হি প্ৰশ্ন

প্ৰশ্ন ১ ঃ অসমীয়া সমাজ আৰু সংস্কৃতিত টাই-আহোমসকলৰ উপাদান সম্পৰ্কে এটি আলোচনা যুগুত কৰক।

প্ৰশ্ন ২ ঃ 'আহোম ৰাজত্বত অসমীয়া সাহিত্য' সম্পৰ্কে এটি চমু প্ৰবন্ধ যুগুত কৰক।

প্ৰশ্ন ৩ ঃ অসমৰ স্থাপত্য-ভাস্কৰ্যৰ দিশত আহোমসকলৰ উপাদান সম্পৰ্কে চমুকৈ বৰ্ণনা কৰক।

প্ৰশ্ন ৪ ঃ আহোমৰ প্ৰথম ৰজাজনৰ নাম কি?

প্ৰশ্ন ৫ ঃ আহোমৰ শাসনকালত ৰচিত কেইখনমান ব্যৱহাৰিক জ্ঞানৰ পুথিৰ নাম লিখক?

প্ৰশ্ন ৬ ঃ টাইসকল মূলতে কোন ধৰ্মৰ লোক আছিল?

*** ***** ***

অধ্যায় ৭ ঃ অসমীয়া সংস্কৃতিলৈ মুছলমানসকলৰ অৱদান

অধ্যায় গাঁথনি

৭.১ উদ্দেশ্য
৭.২ পৰিচয়
৭.৩ অসমীয়া সংস্কৃতি আৰু মুছলমানসকল
৭.৩.১ মৌখিক সাহিত্য
৭.৩.২ ভৌতিক সংস্কৃতি
৭.৩.৩ সামাজিক লোকাচাৰ
৭.৩.৪ লোক-পৰিৱেশ্য কলা
৭.৩.৫ ভাষা-সাহিত্য আৰু অন্যান্য দিশত অৱদান
৭.৪ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ।
৭.৫ অধিক জানিবলৈ
৭.৬ অগ্রগতিৰ খতিয়ান (কেৱল ৰূপৰেখা)
৭.৭ আৰ্হি প্রশ্ন

৭.১ উদ্দেশ্য

এই অধ্যায়টি অধ্যয়ন কৰি আপুনি—

- সংস্কৃতি কি সেই সম্পর্কে সম্যক ধাৰণা এটা লাভ কৰিব পাৰিব
- ভাৰতীয় সংস্কৃতিৰ প্রেক্ষাপটত অসমীয়া সংস্কৃতি সম্পর্কে জ্ঞাত হ'ব পাৰিব
- অসমীয়া সংস্কৃতি তথা ভাষা-সাহিত্যলৈ মুছলমানসকলৰ অৱদান, সমাহৰণ ঘটি যে এক পৰিপূর্ণ অসমীয়া সংস্কৃতিৰ ৰূপ পৰিগ্রহ কৰিছে, সেই সম্পর্কে বিতংভাৱে জ্ঞান লাভ কৰিব পাৰিব
- অসমীয়া লোক-সংস্কৃতিৰ বিভিন্ন ভাগ— মৌখিক সাহিত্য বা বাচিক কলা, ভৌতিক সংস্কৃতি, সামাজিক লোকাচাৰ আৰু লোক-পৰিৱেশ্য কলালৈ মুছলমানসকলৰ অৱদান সম্পর্কে আলোচনা কৰিব পাৰিব।

৭.২ পৰিচয়

'অসমীয়া সংস্কৃতি' পাঠ্যবিষয়ৰ অন্তর্গত এইটো নৱম অধ্যায়। এই অধ্যায়টিত অসমীয়া সংস্কৃতিৰ বিভিন্ন দিশত মুছলমানসকলৰ অৰিহণা সম্পর্কে বিস্তৃত আলোচনা আগবঢ়োৱা হ'ব। অধ্যায়টিৰ অধ্যয়নে আপোনাক অসমীয়া সংস্কৃতিলৈ মুছলমানসকলৰ অৱদান সম্পর্কে এটি সঠিক ধাৰণা দিব পাৰিব।

৭.৩ অসমীয়া সংস্কৃতি আৰু মুছলমানসকল

ভাৰতীয় সংস্কৃতিৰ ভিত্তি হ'ল— বৈচিত্র্যৰ মাজত ঐক্যৰ সমাহাৰ। ভাৰতীয় সংস্কৃতি সমন্বয়ৰ সংস্কৃতি। ভাৰতীয় সংস্কৃতি আৰ্য, আলপাইন, মঙ্গোলীয়, দ্রাবিড়, অষ্ট্রিক, নিগ্রো আদি নৃগোষ্ঠীসমূহৰ সংস্কৃতিৰ সোঁত, উপসোঁত লগ লাগি ভাৰতীয় সংস্কৃতিৰ বিশাল সাগৰ গঠিত হৈছে। ভাৰতীয় সংস্কৃতিৰ লগত মোগল সংস্কৃতিৰ সোঁত অথবা প্রবাহো জড়িত হৈ থকাটো সর্বজনবিদিত। ভাৰতীয় সংস্কৃতিত ভাষা, সাহিত্য, সামাজিক, ৰাজনৈতিক, শিল্প-কলা, দর্শন আদিৰ ক্ষেত্রত সমন্বয়ৰ এনাজৰী এডাল সংযোগ হৈ আহিছে। এই সমন্বয়ৰ সংস্কৃতিয়ে ভাৰতীয় সংস্কৃতিৰ স্বৰূপ প্রকাশ কৰে আৰু সমন্বয়ৰ আদর্শৰে ভাৰতীয় সংস্কৃতি অটুট হৈ আছে। ভাৰতীয় সংস্কৃতিত ভাৰতীয় আত্মাৰ বিকাশ বিভিন্ন প্রান্তত বিভিন্ন ৰূপত ঘটিছে।

ভাৰতীয় সংস্কৃতিৰ এক ক্ষুদ্র গোট অসমীয়া সংস্কৃতি। অসমত অসমীয়া সংস্কৃতি সমন্বয়ৰ সংস্কৃতি। ই কোনো নির্দিষ্ট জনগোষ্ঠীৰ সংস্কৃতি নহয়। আর্য, অষ্ট্রিক, মঙ্গোলীয়, আলপাইন আদি নৃগোষ্ঠীসমূহৰ সংমিশ্রিত সমাহৰণেৰে অসমীয়া সংস্কৃতি গঢ় লৈ উঠিছে। এই নৃগোষ্ঠীসমূহৰ সংস্কৃতি সন্মিলিত উপাদান আৰু ক্ষমতা প্রতিষ্ঠাৰ নামত অহা সাম্রাজ্যবাদী মোগল আৰু ইছলাম ধর্মীয় বাণী প্রচাৰ কৰিবলৈ অহা আৰবীসকলৰ সমাহাৰত অসমীয়া সংস্কৃতিৰ ৰৱভেঁটি নির্মাণ হৈছে। সংস্কৃতিৰ গৱেষক-পণ্ডিত লীলা গগৈৰ ভাষাত— "ভৌগোলিক অৱস্থান আৰু প্রয়োজনীয়তাই এনেকৈ সমন্বয়ৰ ৰৱভেঁটি বান্ধিছে যে আজি তাৰ মূল উপাদানবোৰ বিশ্লেষণ কৰি উলিওৱা সহজসাধ্য হৈ থকা নাই। ইটোৰ বুকুত সিটো সাংস্কৃতিক উপাদানৰ কঠীয়া গজি উঠি ঠন ধৰিছে; ইটোৰ কঠীয়া অন্য এটাৰ পথাৰত সোণগুটি ধান হৈ তিৰবিৰাইছে। আনপিনে, আকৌ এটাৰ ধানমুঠিয়ে আন এটাৰ পুষ্টিসাধন কৰিবলৈ চাউল হৈ সিজি সুস্বাদু ব্যঞ্জনৰ লগত মিহলি হৈ পেটত সোমাইছে।"

ভাৰতবর্ষৰ পূর্বোত্তৰ ৰাজ্য অসমলৈ ত্রয়োদশ শতিকাৰ পৰা এঘৰ-দুঘৰকৈ মুছলমান মানুহৰ আগমন ঘটে। এই আগমনৰ স্বাক্ষৰ বহন কৰে কামৰূপ জিলাৰ উত্তৰ-গুৱাহাটীত থকা কানাই বৰশী বোৱা শিলালিপিয়ে। ক্ষমতা প্রতিষ্ঠাৰ নামত ত্রয়োদশ শতিকাত মোগল সেনাপতি মহম্মদ বিন বখতিয়াৰে কামৰূপ আক্রমণ কৰি সেই সময়ৰ কামৰূপৰ ৰজা পৃথুৰ হাতত পৰাস্ত হয় আৰু যুদ্ধবন্দী হোৱাসকল অসমত ৰৈ যায়। সময়ত থলুৱা মানুহেও ইছলাম ধর্মৰ প্রতি আগ্রহী হৈ ইছলাম ধর্ম গ্রহণ কৰে। ত্রয়োদশ শতিকাতে মেচ জাতিৰ লোক এজনে ইছলাম ধর্মান্তৰ হৈ আলি মেচ নাম লোৱাৰ কথা বুৰঞ্জীয়ে কয়। তুর্বকৰ সেনাপতিত্বত অহা সৈন্যবাহিনী কংচেং বৰপাত্র গোহাঁইৰ হাতত পৰাস্ত হোৱাত যথেষ্ট সংখ্যক লোক যুদ্ধবন্দী হৈ ৰৈ যায়।অসমৰ মুছলমান জনসমষ্টিক পাঁচোটা ভাগত ভাগ কৰিব পৰা যায়। সেইকেইটা হ'ল—

ক) অসমত ৰৈ যোৱা মোগল-পাঠান যুদ্ধবন্দী।

খ) ধর্ম প্রচাৰ কৰিবলৈ অহা পীৰ বা আউলিয়া দৰবেশ আৰু তেওঁলোকৰ অনুগামী।

গ) আহোম যুগত নিয়োগ কৰা আঠোটা কাৰিকৰ মুছলমান পৰিয়াল।

ঘ) থলুৱা ধর্মান্তৰিত লোক।

ঙ) পমুৱা মুছলমান।

ত্রয়োদশ শতিকাৰ পৰা সপ্তদশ শতিকাৰ ভিতৰত বিভিন্ন কাৰণত অসমত মুছলমান জনগোষ্ঠীৰ লোক অসমলৈ আগমন হৈছিল আৰু তাৰে একাংশ ইয়াতে থাকি গৈছিল।

জানি থোৱা ভাল

হেমকোষ অনুযায়ী স. শ. যৱন, মুছলমান— এইটো শব্দৰ মূলৰ কথাত মতৰ মিল নাই। কোনোৱে কয় মহম্মদ ঘোৰীৰ লগৰীয়া হেতু, সেই নাম হৈছে; কাৰোবাৰ মতে অসমৰ ৰজাই গৌড় (বঙ্গ) দেশৰ পৰা কিছুমান মুছলমান জাতিৰ জোলা অনাইছিল, গৌড়ৰ পৰা অহা বাবে এই শ্রেণী মানুহৰ নাম গৌড়ীয়া হৈ তাৰ পৰা ক্রমে গৰীয়া শব্দ ওলাইছে। এয়েই সম্ভৱ কামৰূপৰ ৰজাই বঙ্গদেশৰ পৰা মুছলমান জোলা অনোৱাটো সঁচা।

এছ. এল. বৰুৱাই লিখিছে— "অসমৰ মুছলমানসকলক গৰীয়া বুলি কোৱা হয়। ঘোৰ সাম্রাজ্যৰ নামৰ পৰা গৰীয়া আহিছে। মহম্মদে ভাৰতত মুছলমান সাম্রাজ্য প্রতিষ্ঠা কৰে অথবা পুৰণি বঙ্গদেশৰ ৰাজধানী গৌড় (বঙ্গদেশ)ৰ পৰা অহা মুছলমানসকলক গৰীয়া বুলি কয়। এওঁলোক তুৰ্কী সৈন্যসকলৰ আক্রমণত বন্দী হোৱা লোকৰ বংশধৰ। গৰীয়াসকলক বাদ দি অসমীয়া মুছলমানসকলৰ ভিতৰত চৈয়দ, মোগল, পাঠান আদি শ্রেণীৰ লোক পোৱা যায়। কামৰূপ জিলাৰ বিষয়াই উল্লেখ কৰামতে খলিফাসকল অসমৰ মুছলমানসকলৰ এটা ঠাল বা ফৈদ আৰু এওঁলোক মুছলমান ধর্মযাজকৰ বংশধৰ।আন আন মুছলমানসকলৰ তুলনাত বহুত আগতে আহিছে। অসমত বাস কৰা মুছলমানসকলে ইয়াৰ থলুৱা মানুহৰ লগত সম্পূর্ণৰূপে মিলি গৈছে। অসমীয়া ভাষা, জীৱন-ধাৰণ পদ্ধতি, সমাজ ব্যৱস্থা, নীতি-নিয়ম, ধর্মীয় বিশ্বাস আদি গ্রহণ কৰাৰ উপৰিও অসমভূমি ৰক্ষাৰ কাৰণে বিভিন্ন সময়ত যুদ্ধাদিও কৰি আহিছে।" (The Muslims in Assam are generally called gariyas, a term originating from the name of the Kingdom of Ghar, to which Muhammad, the founder of the Muslim empire in India belonged or from Gauda (Bengal) from which they came to Assam. There is another section of Assamese Muslims called Gariyas, the descendants of the War prisoners of Turbak's army. Leaving aside the Mariyas, amongst other Assamese Muslims families Syeds, Mughals and Pathans are also found. The Kamrup District Gazetter mentions of the Khalifas also and holds that they were the descendants of Muslim religious Preceptors, who entered Assam some centuries ago. The early Muslim Settlers have got themselves completely assimilated with the Assamese people speaking

their languages adopting their mode of living. Sharing their social rites and superstitions and fighting for the cause of this land.)

ত্রয়োদশ শতিকাৰ পৰা সপ্তদশ শতিকালৈ এই সময়ছোৱাৰ ভিতৰত অসমত মুছলমান জনসংখ্যা বৃদ্ধি পাইছিল; কিন্তু তেওঁলোকে অসমৰ থলুৱা ৰীতি-নীতি গ্ৰহণ কৰি হিন্দু-মুছলমান উভয় ধৰ্মৰ সংমিশ্ৰণৰ সমবিন্দুত উপনীত হৈছিল। অসমৰ ধন-সম্পদ, কলা-সাহিত্য, সংস্কৃতি আৰু প্ৰাকৃতিক সম্পদৰ প্ৰতি মোহিত হৈছিল। মোগলে সাম্ৰাজ্যবাদী ক্ষমতা প্ৰতিষ্ঠা কৰিবলৈ এবাৰ দুবাৰ নহয়, সোতৰবাৰ অসম আক্ৰমণ কৰিছিল। মিৰজুমলাৰ অসম আক্ৰমণৰ সময়ত লগত অহা বুৰঞ্জী লেখক চাহাবুদ্দিন তালিছে কৈছিল— "যুদ্ধবন্দী হৈ ৰৈ যোৱা মুছলমানসকলৰ নাতি-পুতিসকল অসমীয়াৰ লগত হাড়ে-হিমজুৰে মিলি গৈছে। তেওঁবিলাকে মুছলমান বা অনা-মুছলমানে ৰন্ধা-বঢ়াৰ ক্ষেত্ৰত কোনো বাধা-নিষেধ আৰোপ নকৰে।"

সপ্তদশ শতিকাত আজান ফকীৰে বাগদাদৰ পৰা আহি ইছলাম ধৰ্মৰ বাণী প্ৰচাৰ কৰিবলৈ অসম ভূমিত প্ৰৱেশ কৰে। অসমৰ থলুৱা ৰীতি-নীতি আৰু হিন্দু জাতিৰ আচাৰৰ সংস্পৰ্শলৈ আহি অসমীয়া ভাষাৰেই ইছলামৰ বাণী প্ৰচাৰ কৰিবলৈ জিকিৰ ৰচনাত হাত দিলে। অসমত ইছলাম ধৰ্ম প্ৰচাৰ কৰা সহজ নহয় বুলি ভাবিয়েই শঙ্কৰদেৱৰ জাতি-বৰ্ণহীন নামধৰ্ম অৰ্থাৎ বৈষ্ণৱী আদৰ্শেৰে সমাজৰ পৰা অৱহেলিত হোৱা লোকসকলক দীক্ষিত কৰে। গেইটে লিখিছে— "আদিতে মহম্মদ (মুছলমান) বিলাকৰ প্ৰাচীন ৰাজধানী বঙ্গৰ গৌড়ৰ পৰা আহি কামৰূপত থিতাপি লোৱা অসমৰ সাধাৰণ মহম্মদান (মুছলমান)বিলাকে নিজকে গৰিয়া বুলি পৰিচয় দিয়ে।" (The ordinary Muhammadans of Assam call themselves goriya, and indication of their claim to have come originally from Gaura, the ancient Muhammadan capital of Bengal.) বেণুধৰ শৰ্মাই লিখিছে— "মৰাশ কবৰ দিয়া গোৰাস্থান শব্দৰ পৰা গৰিয়া অহা বুলি কয়।"

মহম্মদ ঘোৰীয়ে ১১৯৩ চনত জয় কৰা ৰাজ্যবোৰ কুতুবুদ্দিনক গতাই দিয়াত তেওঁ জয় কৰা ৰাজ্যবোৰত মুছলমানৰ সংখ্যা বঢ়াবলৈ চেষ্টা কৰে। ইখতিয়াৰ উদ্দিন বিন বখতিয়াৰ খিলিজীয়ে বঙ্গ, বিহাৰ, কামৰূপ জয় কৰিবলৈ গৈ পৰাজিত হৈ পলাই যায়। ১২০৬ খ্ৰীঃত মহম্মদ বিন বখতিয়াৰ খিলিজীয়ে বঙ্গ জয় কৰাৰ পাছত কামৰূপলৈ আহে যদিও কামৰূপৰ ৰজাৰ হাতত পৰাজয় বৰণ কৰি কোনোমতে প্ৰাণ লৈ পলাই যায়। ১২২৭-২৮ খ্ৰীঃত অৰ্থাৎ কামৰূপত পৃথুৰ ৰাজত্ব কালত গিয়াছুদ্দিন খিলিজী আৰু নাদিৰুদ্দিনৰ নেতৃত্বত কামৰূপলৈ মুছলমানসকল আহে।

গেইটে লিখিছে— "১২৫৭ খ্ৰীঃত ইখতিয়াৰুদ্দিন উজবেগ আৰু তুঘৰিল খাই কামৰূপ আক্ৰমণ কৰি কিছুদিনৰ কাৰণে জয়ী হয় আৰু জয়লাভৰ চিনস্বৰূপে মছজিদ এটি নিৰ্মাণ কৰে। বোধহয় কামৰূপত এইটোৱে মুছলমানসকলৰ প্ৰথম মছজিদ। কিছুদিন পাছত বাৰিষা হোৱাত বহু ঠাই পানীত তল যায়; ফলত তুঘৰিল খাৰ বহুতো সৈন্যৰ মৃত্যু হয়। কামৰূপীয়া ৰজাই পাহাৰীয়া ঠাইৰ পৰা আহি চুলতানক আক্ৰমণ কৰি নিহত কৰে। ফলত সৈন্যবোৰ ছেদেলি-ভেদেলি হৈ

পলাই যায় যদিও কিছু সৈন্যহে বঙ্গলৈ উভতি যায়।" (The next invasion was that of Ikhtiyaruddin Yuzbak, Tughril Khan about A.D. 1257. For a time he was successful, and he celebrated his progress by erecting a mosque, but when the rains get in and the country was flooded, and large numbers died. The King of Kamrupa returned from hills where he had taken refuge and gave battle. The Sultan was killed and his army defeated and only a few succeeded in making good their escape to Bengal.)

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন নং ১ ঃ অসমলৈ মুছলমানসকল কেতিয়া আৰু কি পৰিস্থিতিত আহিছিল? (২৫০টা শব্দৰ ভিতৰত লিখিক)

৭.৩.১ মৌখিক সাহিত্য

পুৰণি কালৰ পৰা মানুহৰ মুখে মুখে আৰু মৌখিক পৰম্পৰাৰে যিবোৰ ৰচিত হৈ আহিছে তাকেই মৌখিক সাহিত্য বুলি কোৱা হয়। ই লোক জীৱনৰ পটভূমিত তথা লোক মনৰ চিন্তা-চেতনা, আবেগ-অভিৰুচি, ভাব-কল্পনাৰ আধাৰত ৰচিত মৌখিক সাহিত্য। ইয়াক লোক সাহিত্য, চহা সাহিত্য, পৰম্পৰাগত মৌখিক প্রক্রম, অলিখিত সাহিত্য, বাচিক কলা আদি বিভিন্ন অভিধাৰেও অভিহিত কৰিব পাৰি। মৌখিক সাহিত্যৰ এটা প্রধান বিশেষজ্ঞ হ'ল ইয়াৰ ৰচকৰ নাম বা চন-তাৰিখৰ কোনো উল্লেখ নাথাকে। লোক জীৱনৰ মৌখিক ৰচনা হ'লেও লিখিত সাহিত্যৰ নিচিনা এই শ্রেণীৰ সাহিত্যও নান্দনিক দিশত নিশ্চিতভাৱে সমৃদ্ধ আৰু ৰচয়িতাৰ কলাত্মক বোধৰ দক্ষতাৰ এক সুন্দৰ প্রকাশ ঘটে। সেয়ে মৌখিক সাহিত্যক 'অখ্যাত কবিৰ বিখ্যাত ৰচনা' বুলি কোৱা হয়। লোক সমাজত লোক সাহিত্য বা মৌখিক সাহিত্য পদটোৱেই ব্যৱহাৰ অধিক আৰু ই জনপ্রিয়ও।

মৌখিক সাহিত্য বা লোক সাহিত্যৰ সাধাৰণ বৈশিষ্ট্য গৱেষক পণ্ডিতসকলে এনেদৰে দাঙি ধৰিছে—

ক) লোক সাহিত্য জনসাধাৰণৰ মুখে মুখে প্রচলিত আৰু পৰম্পৰা আশ্রিত। জাতীয় সাহিত্যৰ এই শ্রেণীত ব্যক্তিবিশেষৰ কল্পনাৰ স্ফুৰণৰ ঠাই নাই। এই শ্রেণীৰ সাহিত্য কেৱল ব্যক্তিবিশেষৰ আনন্দ-বিনোদনৰ কাৰণেও সৃষ্টি নহয়। ই সমাজৰ উমৈহতীয়া সৃষ্টি। সমাজৰ সর্বজনৰ ভাব, চিন্তা আৰু কল্পনাৰ ই মিলনতীর্থ আৰু সমস্ত সমাজখনৰ আনন্দ-বিনোদনৰ কলাক্ষেত্র বুলি বিৰিঞ্চি কুমাৰ বৰুৱাই উল্লেখ কৰি গৈছে।

খ) মৌখিক সাহিত্যৰ জৰিয়তে সমাজ জীৱন অকৃত্রিম আৰু স্বতঃস্ফূর্তভাৱে অভিব্যক্ত হয়। ইয়াৰ ভাষা অজটিল, প্রকাশভঙ্গী পোনপটীয়া।

গ) মৌখিক সাহিত্যত গঞা লোকৰ জীৱন দৃষ্টি, জীৱন-নির্বাহ প্রণালী আদিৰ লগতে গাঁৱলীয়া সমাজৰ সামগ্রিক চিত্র প্রতিফলিত হয়।

ঘ) মৌখিক সাহিত্যত লোক সমাজৰ মাজত প্রচলিত নানান বিশ্বাস-অবিশ্বাস, ৰীতি-নীতি, আচাৰ-ব্যৱহাৰ, উৎসৱ-পার্বণ আদিৰ বর্ণনাই উল্লেখনীয় ঠাই অধিকাৰ কৰি আছে।

ঙ) মৌখিক সাহিত্যত ঐন্দ্রজালিক আখ্যান বা পৰিস্থিতিৰ সমাবেশ থাকে। এনে আখ্যান বা পৰিস্থিতি ৰূপায়ণৰ বাবেই জনসমাজৰ মাজত মৌখিক সাহিত্যৰ আদৰ বেছি।

চ) লোক সংস্কৃতিৰ পণ্ডিত নবীন শর্মাই উল্লেখ কৰিছে— "লোক সাহিত্য মুখে মুখে প্রচলিত হ'লেও কোনো কোনো ক্ষেত্রত, সি লিখিত সাহিত্যৰ ৰূপ পৰিগ্রহণ কৰি অভিজাত স্তৰ লাভ কৰিব পাৰে। সেইদৰে লিখিত সাহিত্যও মুখ পৰম্পৰা প্রচলিত হৈ লোক সাহিত্যৰ অন্তর্ভুক্ত হ'ব পাৰে।মুঠতে, লোক সাহিত্যই হওক কিম্বা লিখিত সাহিত্য হওক, উভয়ৰ মাজত অন্যান্য ক্রিয়া অনবৰতে চলি থাকে।"

ছ) মৌখিক সাহিত্য যিহেতুকে মুখে মুখে প্রচলিত; সেই হেতুকে তাৰ ভাষা কথিত ভাষাৰ শব্দ আৰু প্রকাশ ৰীতিৰে ঋদ্ধ।

মৌখিক সাহিত্যৰ গৱেষক, পণ্ডিতসকলে বিভিন্ন দৃষ্টিকোণৰ পৰা মৌলিক সাহিত্যক শ্রেণীবিভাজন কৰিছে। যেনে— জাতিগত শ্রেণীবিভাজন (Ethnic Genres), তাত্ত্বিক শ্রেণীবিভাজন (Analytical Categories), বিষয়বস্তু অনুসৰি কৰা শ্রেণী-বিভাজন (Thematical Classification), প্রকার্যাত্মক শ্রেণীবিভাজন (Function Classification), অনুষঙ্গত শ্রেণীবিভাজন (Contextual Classification), আঞ্চলিক শ্রেণীবিভাজন (Regional Classification) ইত্যাদি।

অসমীয়া মৌখিক সাহিত্যৰ বৈচিত্র্য আৰু অভিনৱত্ব অবিস্মৰণীয়। অসমৰ ভৌগোলিক পৰিৱেশ, ৰাজনৈতিক অৱস্থা আৰু জলবায়ুৰ বৈচিত্র্য মন কৰিবলগীয়া। তাহানিৰ পৰাই অসমত আর্য্য-অনার্য্য আদি জাতি-গোষ্ঠীৰ লোকে বসবাস কৰি আহিছে। ধর্মীয় দিশৰ পৰা চালে দেখা যায়— হিন্দুধর্মী লোকৰ পিছতেই ইছলামধর্মী লোক। ইয়াৰ উপৰি বৌদ্ধ, জৈন, খ্রীষ্টিয়ান, শিখধর্মী লোক কম-বেছি পৰিমাণে বসবাস কৰি আছে; যদিও এই ৰাজ্যৰ প্রাকৃতিক, ঐতিহাসিক আৰু কিংবদন্তিমূলক প্রবাহে তেওঁলোকৰ মাজত ঐক্য স্থাপন কৰা হেতুকে স্বৰূপার্থত বিশেষ পার্থক্য নাই।

অসমীয়া মৌখিক সাহিত্যৰ অসমীয়া সংস্কৃতিৰ সংযুক্তিত এই ৰাজ্যত বসবাস কৰা সকলো জনগোষ্ঠীয় সমল নিহিত হৈ আছে। অসমীয়া মৌখিক সাহিত্যত মুছলমান জনগোষ্ঠীৰ অনেক উপাদান মিশ্রিত হৈ অসমৰ সাংস্কৃতিক জীৱনত ঐক্য বা সমন্বয়ৰ প্রৱণতা স্পষ্ট কৰি তুলিছে। সেয়ে অসমীয়া লোক সাহিত্যৰ পৰিসৰক ই বিস্তৃত কৰাৰ লগতে বৈচিত্র্যপূর্ণ আৰু প্রভাৱশালী কৰি তুলিছে।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন নং ২ঃ মৌখিক বা লোক সাহিত্যৰ সাধাৰণ বৈশিষ্ট্যসমূহৰ চমু উল্লেখ কৰক। (১৫০টা শব্দৰ ভিতৰত লিখক)

৭.৩.২ ভৌতিক সংস্কৃতি

মানৱ জীৱনৰ দৈনন্দিন প্রক্রিয়াৰ লগত জড়িত মৌলিক প্রয়োজনীয় সকলো প্রকাৰৰ বস্তুক লৈ ভৌতিক সংস্কৃতি গঢ় লৈ উঠে। মৌলিক প্রয়োজনীয় বস্তু বুলি ক'লে খাদ্য, বস্ত্র আৰু বাসস্থানকে বুজা যায়।নবীন চন্দ্র শর্মাই ভৌতিকসংস্কৃতি শ্রেণীৰ বিভাজন এনেদৰে কৰিছে— লোক শিল্প, লোক কলা, লোক স্থাপত্যবিদ্যা, লোক আভৰণ আৰু লোক ৰন্ধন প্রণালী।

অসমলৈ মুছলমানসকলৰ আগমন হোৱাৰ লগে লগে ইয়াৰ থলুৱা লোকৰ লগত ওচৰ সম্বন্ধ এটা স্থাপন হৈছিল। সেয়ে নতুনকৈ অসমলৈ অহা জাতিটোৰ লগত অসমীয়া সংস্কৃতিৰ সম্বন্ধ ঘটিছিল। ঐতিহাসিকভাবে ত্রয়োদশ শতিকাৰ প্রথম দশকতে অসমলৈ মুছলমানসকলৰ আগমন হয়। তেতিয়াৰ পৰা অসমীয়া সাংস্কৃতিক জীৱনত নতুন কিছুমান সামগ্রী লোক-শিল্প, লোক-কলা, লোক-স্থাপত্য, লোক-আভৰণ, লোক-ৰন্ধন প্রণালীৰ প্রচলন হ'ল আৰু এই দেশৰ উদাৰ অসমীয়াই ভালপোৱাবোৰক নিজৰ কৰি ল'লে।

অসমৰ লোক-শিল্প বুলি ক'লে বাঁহ-বেতৰ নানান সঁজুলি নির্মাণ, মৃণ্ময় পাত্র আদি নির্মাণ, কাঠ আৰু কুঁহিলাৰ কার্য, হাতী দাঁত আৰু ম'হৰ শিঙৰ কাম, সোণ, ৰূপ, কাঁহ, পিতল, লো আদি বিভিন্ন ধাতুৰ কামকে বুজায়। কোনো বিশেষ আধুনিক যন্ত্র-পাতিৰ সহায় নোলোৱাকৈ সাধাৰণ ঘৰুৱা সঁজুলিৰ জৰিয়তে নিজস্ব কৌশল-আৰ্হিক লৈ নিজা নিজা হাতেৰে নির্মাণ কৰি উলিয়ায়। লোক-শিল্পসমূহে ব্যৱহাৰিক জীৱনত প্রয়োজনীয়তা পূৰণৰ উপৰিও অর্থনৈতিক দিশতো বিশেষ ভূমিকা গ্রহণ কৰে। মুছলমান-সকল এনে ধৰণৰ শিল্পৰ লগত ওতঃপ্রোতভাবে জড়িত। কলিয়াবৰৰ যুদ্ধত মুছলমান সেনাপতি তুর্বকে ১৫৪৩ চনত প্রথমবাৰৰ বাবে বঙ্গদেশৰ পৰা বন্দুক-বাৰুদ আনি এই যুদ্ধত ব্যৱহাৰ কৰিছিল। ইয়াৰ আগতে অসমত বন্দুক-বাৰুদ নির্মিত হোৱা নাছিল। এই বন্দুক চাই ৰজাঘৰীয়া কাৰিকৰে বন্দুক সাজি লয়। মীৰজুমলাৰ অসম আক্রমণৰ সময়ত অসমীয়া মুছলমান গেন্ধেলা গৰিয়াই সজা বৰতোপটো আটাইতকৈ ডাঙৰ আছিল। স্বর্গদেউ ৰুদ্রসিংহৰ ৰাজত্বকালত অসমীয়া সাংস্কৃতিক জীৱনত মুছলমানৰ প্রভাৱ সম্প্রসাৰিত হয় আৰু ৰজাই দেশ গঢ়িবলৈ বিশেষ পাৰদর্শিতা থকা লোক ভাটীৰ পৰা আমাৰ দেশলৈ নিগাজিকৈ আনিলে।ইয়াৰ ভিতৰত আঠোটা মুছলমান পৰিয়াল আছিল— ফার্চী পটীয়া,

আখৰ কটীয়া, শিল কটীয়া, গুণা কটীয়া, খনিকৰ, নেগেৰীয়া, দর্জি আৰু জোলা। এইসকল বেলেগ বেলেগ কামৰ লগত জড়িত আছিল। ফাৰ্চী পঢ়ীয়াই ৰজাঘৰীয়া 'খত পত্র' পঢ়ি তাক অসমীয়াত বুজাই দিয়া আৰু বিদেশী ৰজাৰ লগত চিঠিৰে আদান-প্রদানৰ কাৰণে ফাৰ্চীৰে চিঠি-পত্র লিখা কামত নিযুক্ত আছিল। আখৰ কটীয়াসকলে 'নিষ্পিখেৰাজ' আৰু 'লাখেৰাজ' মাটিৰ কাৰণে শিলৰ বা তামৰ ফলিত আখৰ কটা কাম কৰিছিল। এওঁলোকে হাতী-দাঁতৰ ফণি, সঁফুৰা, পাৰ্চী ৰজাৰ মোহৰো নির্মাণ কৰিছিল। খনিকৰসকলে শিল-কাঠন মূর্তি গঢ়াৰ উপৰিও সুন্দৰ চিত্রও আঁকিছিল। সুকুমাৰ বৰকাথৰ ৰচিত 'হস্তীবিদ্যার্ণৱ' পুথিত ৰজা শিৱসিংহৰ পৃষ্ঠপোষকতাত মুছলমান শিল্পী দিলবৰ আৰু দোচায়ে অংকন কৰা সুন্দৰ চিত্র অতি আপুৰুগীয়া আৰু মোগল যুগৰ চাৰুচিত্রৰ অনুপম নিদর্শন। গতিকে চিত্রকৰী আৰু খনিকৰী বিদ্যাত মুছলমানসকলৰ বৰঙণি উলাই কৰিব নোৱাৰি।

অসমত কাঁহ-পিতলৰ নির্মাণ কার্য কেতিয়াৰ পৰা হয় তাক সঠিককৈ ক'ব নোৱাৰিলেও এইটো নিশ্চিত যে আহোম ৰজা চুহুংমুং দিহিঙ্গীয়াৰ দিনত বঙ্গৰ সেনাপতি তুর্বকে ১৫৩২ খ্রীঃত ৰজাৰ অসম আক্রমণ কৰিবলৈ আহি আহোম সেনাৰ হাতত পৰাভূত হৈ ছত্রভঙ্গ দিয়ে। ইয়াৰ ফলত বহুত মুছলমান সৈন্য আহোমৰ হাতত বন্দী হয়। বন্দী হোৱা মুছলমান সৈন্যসকলৰ কামৰ যোগ্যতা চাই তেওঁলোকৰ কাঁহ-পিতলৰ শিল্পৰ কামত নিয়োগ কৰে আৰু তেওঁলোকেই পিচলৈ মৰীয়া সম্প্রদায় হিচাপে অসমৰ হাজোত পৰিচিত হৈ বিভিন্ন ঠাইত বিয়পি পৰে। অসমৰ হাজোত পোনতে বাৰ ঘৰ মৰীয়া সম্প্রদায়ৰ লোক সংস্থাপিত কৰা হৈছিল। কিন্তু এইটো কথা ঠিক যে অসমত পিতল শিল্পী যে নাছিল তেনে নহয়। হিন্দু শিল্পীতকৈ মুছলমান খনিকৰসকলে অসমৰ বুকুত হাড়ে-হিমজুৰে জীণ গৈ অসমীয়া হৈ পৰিল।

সময়ত মৰীয়া সম্প্রদায়টো পিতল শিল্পৰ লগত এনেকুৱাকৈ জড়িত হৈ পৰিল যে এই শিল্পকর্মত নিয়োজিত হিন্দু-মুছলমান সকলোকে অসমৰ মানুহে মৰীয়া সম্প্রদায় বুলিয়ে ভাবিবলৈ ধৰিলে। মৰীয়া সম্প্রদায়ৰ মহিলাখিনিৰ পিতল শিল্পলৈ যিমান অৰিহণা আছে হিন্দু সম্প্রদায়ৰ মহিলাখিনিৰ ক্ষেত্রত সেইটো দেখা নাযায়। পিতল শিল্পৰ মূল কেঁচা সামগ্রী হ'ল তাম আৰু দস্তাৰ মিশ্রণেৰে তৈয়াৰ কৰা মিশ্র ধাতু। 'পিতলৰ চাক' আৰু লগত অন্যান্য সামগ্রীসমূহৰ ভিতৰত পাইন, শূৰাগ, কয়লা, এঙাৰ, লা, ধূনা, ৰাং, গহুক-তুতিয়া, চূণ-তেল আদি। সা-সৰঞ্জামবোৰৰ ভিতৰত হাতুৰি, চাতুলি, ভাতি, কোমোৰি, ৰেত, বাগিকুণ, আকোৱা, শৰহ, চেনা, টোপা, চিয়েৰী, ভোঁৱাৰ আৰু সৰু সৰু ভালেমান বস্তু আছে। বর্তমান হিন্দু আৰু মৰীয়া মুছলমান সম্প্রদায়ৰ নির্মিত পিতল শিল্পসমূহৰ সামগ্রী প্রধানকৈ কলহ, চৰিয়া, টৌ, থালি, কৰছ, টেকেলী, দুণৰি, ডবা, শৰাই, কল্চী, চাকি, চাকি গছা, বটা, ধূনা-বাটি, খৰাহী, টেমী ইত্যাদি।

অসমীয়া লোক স্থাপত্যৰ ক্ষেত্রত মুছলমানসকলৰ যথেষ্ট অৰিহণা দেখা যায়।

লোক স্থাপত্যৰ বিশিষ্ট শৈলী ঘৰ-দুৱাৰ নির্মাণ আদিৰ ক্ষেত্রত দেখা যায়। সাধাৰণতে মুছলমানসকলৰ আগচোতালত চ'ৰাঘৰ বা আলহী সোধা ঘৰটো থাকে। ই দুচলীয়াকৈ সজা হয়। বিভিন্ন প্রয়োজন অনুযায়ী বৰঘৰ, সৰুঘৰ, পাকঘৰ, ভঁৰালঘৰ, ঢেঁকীশাল, গোহালি ঘৰ, তাঁতশাল আদি ঘৰ থকাৰ উপৰিও মুছলমান সমাজত ৰাজহুৱাকৈ প্রার্থনা কৰা 'মছজিদ' ঘৰ একোটাকৈও থাকে। ঘৰবোৰৰ নির্মাণ আৰ্হি ভাটিৰ মোগলাই আৰ্হিৰ আছিল যদিও বর্তমান সময়ত হিন্দু-মুছলমানৰ সম্প্রীতিৰ ফলত ঘৰ-দুৱাৰৰ আকৃতিৰ ৰূপ সলনি হোৱাটোপৰিলক্ষিত হয়।পুৰণি নামঘৰ বা সত্রৰ দুচলীয়া ঘৰৰ আৰ্হি মুছলমানৰ ঘৰৰ আৰ্হিৰ সৈতে একাকাৰ। দুচলীয়া ঘৰটোৰ মাজৰ অংশ স্বাভাৱিকভাবেই কিছু ওপৰলৈ উঠা। ঘৰৰ বেৰবোৰ সাধাৰণতে ইকৰা, খাগৰি, বাঁহ-খেৰ, কাঠ আদিৰে নির্মিত হয়। অৱশ্যে আজিকালি লোক স্থাপত্য শিল্পৰ বয়বস্তু আৰু নির্মাণ কৌশল সলনি হৈছে। ৰুদ্রসিংহই পোনপটীয়াকৈ মোগল উপাদান আহৰণ কৰিবলৈ প্রয়াস কৰিছিল। গদাধৰ সিংহই তেওঁৰ ৰাজত্ব কালত ৰূপাই গৰীয়া আৰু দাধৰাইক ৰাজবিষয়া হিচাপে নিযুক্তি দিছিল আৰু মুছলমানক মঠ-মন্দিৰ আদিৰ পাইক হিচাপে নিয়োগ কৰিছিল। মোগল বাদছাহৰ ঘৰৰ পৰা আহোম স্বর্গদেউৰ ৰাজকাৰেঙলৈ অহা সমলবোৰ সময়ত লাহে লাহে অসমৰ বিভিন্ন ঠাইলৈ বিয়পি পৰা পৰিলক্ষিত হ'ল। ঘাইকৈ ইয়াৰ প্রবাহিত সময় অষ্টাদশ শতিকা হিচাপে বিশেষ উল্লেখনীয়। অসমৰ স্থাপত্যৰ আৰ্হি থলুৱা অসমীয়া হ'লেও তাৰ দুৱাৰ-খিৰিকীবোৰ মোগলাই আৰ্হিৰ চানেকি বিদ্যমান। হিন্দু সমাজৰ পুথি পঢ়া (ধর্মীয় গ্রন্থ) প্রথাটোও মুছলমানসকলৰেই অৱদান।

অসমীয়া সংস্কৃতিৰ লোক আভৰণ অর্থাৎ সাজ-পাৰ আৰু আ-অলঙ্কাৰৰ ক্ষেত্রত মুছলমানসকলৰ প্রভাৱ সুস্পষ্ট। মুছলমানৰ সাজ-পাৰ আৰু আ-অলঙ্কাৰৰ কলা-কৌশল, নির্মাণ আৰু আকাৰ-আকৃতিৰ আৰ্হিত অসমীয়া সাজ-পাৰ আৰু আ-অলঙ্কাৰ তৈয়াৰ কৰা পৰিলক্ষিত হৈছে। মোগল ৰজাঘৰীয়া নানা সামগ্রী অর্থাৎ সাজ-পোছাক আৰু আ-অলঙ্কাৰ আহোম ৰাজকাৰেঙতো প্রচলন হৈছিল। অসমৰ সূত্রধাৰী নৃত্য থলুৱা সংস্কৃতিৰ এক বিশেষ নিদর্শন। কিন্তু এই নৃত্যৰ যিটো পোছাক তাতো মোগল সংস্কৃতিয়ে বোল সানিলে। সূত্রধাৰী নৃত্যৰ সূত্রধাৰে ব্যৱহাৰ কৰা চাপকন আৰু মূৰৰ পাগটোত মোগল পোছাকৰ যথেষ্ট সাদৃশ্য দেখা যায়। স্বর্গদেউ ৰুদ্রসিংহই উত্তৰ ভাৰতৰ পৰা অনা আঠঘৰ মুছলমানৰ ভিতৰত দর্জী আৰু জোলা নামৰ খেলো আছিল। স্বর্গদেউ ৰুদ্রসিংহই মুছলমানসকলৰ 'পাগ-জামা' পিন্ধি অসমৰ কোটিকলীয়া ৰাজপোছাকৰো পৰিবর্তন কৰিলে। ইয়াৰ উপৰিও ডা-ডাঙৰীয়াসকলকো পাগ-জামা উপহাৰ দিছিল। এই পাগ-জামা আহোম ৰজাঘৰেদি প্রৱেশ কৰি আহি সত্র-সভাৰ নটুৱা-ভাৰৰীয়াসকলৰ গাত জিলিকিছিল। এই দর্জীসকলেই অসমীয়া সর্বসাধাৰণ প্রজাক চৌগা-চাপকন, কুর্তা-পায়জামা চিলাই দিয়াত এইবোৰ অসমীয়া সাজ-পোছাক ৰূপে অসমত বিয়পি পৰিল আৰু স্বর্গদেউ ৰুদ্রসিংহই যে উত্তৰ ভাৰতৰ পৰা দর্জী অসমলৈ আনিছিল, সেয়া প্রামাণিক

সাক্ষ্য হিচাপে শঙ্কৰদেৱৰ প্ৰায় সমসাময়িক চান্দসাই নামৰ এজন দৰ্জীৰ কথা উল্লেখ কৰিব পাৰি। তেওঁ শঙ্কৰদেৱৰ শিষ্যত্বও গ্ৰহণ কৰিছিল। অষ্টাদশ শতিকাত মোগল বাদশ্বাহৰ ঘৰৰ পৰা আহোম স্বৰ্গদেৱৰ ঘৰলৈ অহা বখিয়া, আস্তাৰ, আস্তিন, বেফু, অঙ্গস্তান আহি অসমীয়া সমাজত প্ৰচলন হ'ল। অসমীয়া শিপিনীৰ বিহা কাপোৰত এই সময়ছোৱাত গুণাৰ বনকৰা আৰ্হি সলনি হয়। ৰাজঘৰীয়া জোলাতাঁতীৰ কাপোৰৰ চানেকি চাই ডা-ডাঙ্গৰীয়াৰ ঘৰতো কাপোৰ ব'বলৈ আৰম্ভ কৰে। উল্লেখযোগ্য যে এই শতিকাৰ আগলৈকে মুছলমান তিৰোতাই গুণাৰ বনকৰা কাপোৰ বৈ অৰ্থ উপাৰ্জন কৰিছিল। অসমীয়া সমাজত নাৰীয়ে ব্যৱহাৰ কৰা শাৰী মুছলমানসকলৰ পৰাই আহিছে।

অসমীয়া সমাজত ব্যৱহাৰ হোৱা আ-অলঙ্কাৰে সেই জাতিটোৰ সৌন্দৰ্য্য চেতনা আৰু শিল্পীসুলভ মানসিকতাৰ পৰিচয় দিয়ে। মুছলমানী সাজ-পোছাকৰ লগে লগে আ-অলঙ্কাৰৰ নানা সামগ্ৰী অসমীয়া সমাজলৈ আহিল। কেৱল মুছলমানৰ জৰিয়তেই যে আ-অলঙ্কাৰ অসমীয়া সংস্কৃতিলৈ আহিল তেনে নহয়; আহোম ৰজা প্ৰতাপ সিংহৰ দিনত সোণাৰি জয়হৰি আৰু নৰহৰি নামৰ অসমীয়া মুদৈয়ে ঢাকাৰ নৱাবৰ অনুমতি লৈ অসমৰ বাহিৰত বেপাৰ-বাণিজ্য কৰিছিল। তেওঁলোকৰ জৰিয়তেও মুছলমান সামগ্ৰী আমাৰ ইয়ালৈ আমদানি হৈছিল। বৰ্তমান অসমীয়া সমাজত ব্যৱহাৰ হোৱা কাণফুল, নাকফুল, হাতত ৰূপৰ বা সোণৰ খাৰু, সোণ বা ৰূপৰ আঙঠি, ডিঙিত পিন্ধা গলপতা বা মালা, বাহুত পিন্ধা বাজু, কঁকালত পিন্ধা কৰধ্বনি, ভৰিৰ পায়েল ইত্যাদি আ-অলঙ্কাৰৰ প্ৰচলন ইছলামীয় সমাজৰ পৰাই আহিছে। ইয়াৰ উপৰি বাখৰযুক্ত অলঙ্কাৰ আৰু নিমাৰ কাৰু-কাৰ্যও ইছলামীয় সমাজৰ পৰাই আহি অসমীয়া সংস্কৃতিৰ আ-অলঙ্কাৰৰ স্বকীয় ৰূপ পৰিগ্ৰহণ কৰিছে। অসমীয়া মহিলাই এই কাৰু-কাৰ্য খোদিত আ-অলঙ্কাৰবোৰ পিন্ধি সৌন্দৰ্য চেতনাৰ পৰিচয় দি আহিছে।

অসমীয়া জাতীয় জীৱনলৈ মুছলমানসকলৰ খাদ্যাভ্যাস আৰু ৰন্ধন প্ৰণালীৰ প্ৰভাৱো কম নহয়। মুছলমান সমাজৰ খোৱা-বোৱা আৰু ৰন্ধন প্ৰণালীৰ পৰম্পৰা অসমীয়া সমাজে দ্বিধাহীনভাবে অতি সহজেই গ্ৰহণ কৰিলে। ঘিউৰ গন্ধ ল'ব নোখোজা অসমীয়া সমাজত মুছলমানৰ প্ৰভাৱতে অসমীয়া 'খানা পিনা'ত পোলাও, কোৰ্মা, ছেৱাই, কোপ্তা, কাবাব আদি সোমাই পৰিল আৰু মুছলমান সমাজতো খাৰণি, খৰিচা, খাৰ-খাৰনি, কোমল চাউল, সান্দহ আৰু নানা ধৰণৰ পিঠাপনা ব্যৱহাৰ হ'ল। অসমীয়া মুছলমান সমাজৰ আটাৰ ৰুটি আৰু অসমীয়া সমাজৰ পৰিচিত হৈ পৰিল। মাছ-মাংসৰ বিভিন্ন ধৰণৰ জুতিলগা খাদ্যসম্ভাৰ আৰু ৰন্ধন প্ৰণালীও অসমীয়া সমাজত অতি প্ৰিয় হৈ পৰিল। অসমীয়া ৰন্ধন প্ৰণালীত ব্যৱহাৰ হোৱা জ্বলা-মছলা আদিৰ প্ৰয়োভৰ বাঢ়িল। গাখীৰৰ

খীৰ, খীৰৰ লাৰু, পায়স, ছিন্নি আদি অসমীয়া সমাজৰ অতি প্ৰিয় খাদ্য হৈ পৰিল।

চিন্তা-চৰ্চা কৰক ৭.১

অধিক জানিবলৈ উল্লেখ থকা কিতাপসমূহৰ সহায়েৰে মুছলমানী সাজ-পোছাক, আ-অলঙ্কাৰ, খাদ্যাভ্যাস আৰু ৰন্ধন প্ৰণালীৰ ব্যৱহাৰ সম্পৰ্কে এটি টোকা লিখক।

৭.৩.৩ সামাজিক লোকাচাৰ

অসমীয়া লোক সংস্কৃতি এটা বিশেষ বিভাগ হ'ল সামাজিক লোকাচাৰ। সামাজিক লোকাচাৰৰ অন্তৰ্গত একো একোটা ভাগ হৈছে— উৎসৱ-পাৰ্বণ, পৰম্পৰাগত খেল-ধেমালি, লোক ঔষধ বা বেজালি আৰু লোকধৰ্ম।

ইছলাম ধৰ্মীয় উৎসৱ-পাৰ্বণবোৰে অসমীয়া সংস্কৃতিৰ প্ৰসাৰণৰ দিশত বিশেষ অৰিহণা যোগাই আহিছে। সামাজিক লোকাচাৰৰ যিবিলাক উৎসৱ-পাৰ্বণত শাস্ত্ৰীয় বিধি-বিধান বিশেষ নাথাকে বা থাকিলেও সেইবোৰ গৌণ; য'ত পৰম্পৰাগতভাবে চলি অহা লৌকিক ৰীতি থাকে তেনে উৎসৱ-পাৰ্বণক লোক উৎসৱ বুলি কোৱা হয়। যেনে ঃ ঈদ মেহফিল, ফাতেহা-দোৱাজ দহম, ধৰ্মীয় আলোচনা সভা ইত্যাদি। আনহাতে সংস্কাৰমূলক উৎসৱ-পাৰ্বণসমূহত শাস্ত্ৰীয় বিধান ব্যৱস্থা জড়িত হৈ থাকে। এনে উৎসৱ-অনুষ্ঠানবোৰৰ মাজত বিবাহ বা নিকাহ, ঈদ-উল-ফিতৰ, ইদু-জ্জোহা, মহৰম, ছৱেকদৰ, ছৱে বৰাত আদি অন্যতম। বিবাহ বা নিকাহ ইছলামীয় শাস্ত্ৰ (কো�ৰাণ)ৰ নীতি-নিয়মৰ মাজেৰে সম্পন্ন কৰা হয়; যদিও পৰম্পৰাগত লোকাচাৰেই নিকাহ অনুষ্ঠানৰ লগত জড়িত হৈ থাকে। ঋতুকালীন অৰ্থাৎ আৰবী মাহৰ জোন (চন্দ্ৰ) অনুযায়ী অনুষ্ঠিত হোৱা উৎসৱসমূহ হৈছে— ঈদ-উল-ফিতৰ, ঈদুজ্জোহা, মহৰম, চবেকদৰ, চবেবৰাত আদি। যেনেদৰে অসমৰ জাতীয় উৎসৱ বিহুত সকলোৱে ভাগ লয়; তেনেহৰে মুছলমানসকলৰ ঈদ-উল-ফিতৰ উৎসৱতো অন্য লোকসকলে সহমত প্ৰকাশ কৰা দেখা পোৱাৰ লগতে ইজনে-সিজনক ঈদ-মোবাৰক যচা পৰিলক্ষিত হয়। ঈদ-উল-ফিতৰ উপলক্ষে আয়োজিত ভিন্ন উৎসৱত অন্যান্য ধৰ্মাৱলম্বী লোকসকলেও অংশগ্ৰহণ কৰি সম্প্ৰীতিৰ ভাব প্ৰকাশ কৰি আহিছে। ব'হাগ বিহুত গৰুত গা ধুৱাৰ প্ৰণালীৰে মুছলমান সমাজতো ঈদৰ দিনা গা ধুৱাই মাহ-হালধী দিয়া পৰম্পৰা মুছলমান লোক সমাজত প্ৰচলিত আছে। ইয়াৰ উপৰি পথাৰত শস্য অৰ্থাৎ ধান সিঁচিবৰ কাৰণে প্ৰথম দিনাই মাঙ্গলিক পূৰ্ব আৰু শস্য চপোৱাৰ শেষতো এনে অনুষ্ঠানৰ আয়োজন কৰা হয়। মহহো (মাগন) গোৱা পৰম্পৰাও মুছলমান-সকলৰ মাজত প্ৰচলিত আছে।

অসমৰ অসমীয়া মুছলমানসকল অসমীয়া জাতিসত্তাৰ এক অবিচ্ছেদ্য অংগ।

তেওঁলোকৰ গাত থলুৱা সামাজিক প্ৰভাৱ ইমান গভীৰ যে ধৰ্মই তাক উটুৱাই নিব পৰা নাই যদিও শুকুৰবাৰে জুম্মা নামাজৰ পিছত ছিন্নি, বুট-মাহ, পায়স আদি দিয়া, মৃতকৰ আত্মাৰ সদ্‌গতিৰ কাৰণে তিনিদিনীয়া, দহদিনীয়া, ত্ৰিশদিনীয়া, চল্লিশদিনীয়া অনুষ্ঠান, মন্ত্ৰ, জৰা-ফুকা কৰা ৰীতি বৰ্তমানেও চলি আহিছে। অসমীয়া সমাজৰ লোকাচাৰত সন্নিৱিষ্ট হোৱা ভালেমান মন্ত্ৰৰ ভাষা আৰু বিষয়বস্তু লক্ষ্য কৰিলে দেখা যায় মন্ত্ৰবোৰ মুছলমান মানুহৰ অৱদান আছে। সেইকাৰণেই বোধহয় মুছলমান পীৰ বা আউলিয়া দৰগাহতো হিন্দুৱে চাকি-বত্তি জ্বলায়।

মহৰম আৰবীয় বছৰৰ প্ৰথম মাহ 'মহৰম' শব্দৰ অৰ্থ 'বিলাপ'। কাৰবালাৰ ৰণক্ষেত্ৰত মহৰমৰ দশম দিনা এজিদৰ লগত যুদ্ধ কৰি হাছান-হুছেনে কৰুণ মৃত্যু সাবটি লয়। এই মহৰম পৰ্ব সেই শোকেৰেই স্মৃতিচাৰণ। মহৰমত মুছলমানসকলে ঢাল-তৰোৱালেৰে যুদ্ধ কৰি হাছান-হুছেনৰ কাৰণে বিশেষভাবে বিলাপ কৰে আৰু এক শ্ৰেণীৰ লোকে কৰুণ ৰসসিক্ত গীত গায়।

অৱসৰ বিনোদনৰ লগতে আমোদ-প্ৰমোদ আৰু উৎসাহ-উদ্দীপনাৰ কাৰণে সমাজত খেল-ধেমালিৰ আৱশ্যক। ইয়াৰ উপৰিও কিছুমান খেল-ধেমালিয়ে মানুহক শক্তিমান, কৰ্মপ্ৰৱণ আৰু প্ৰতিযোগী কৰি তোলে। পৰম্পৰাগত খেল-ধেমালি সামাজিক লোকাচাৰৰেই এটি অংগ। এই পৰম্পৰাগত খেল-ধেমালিৰ ওপৰত মোগলসকলৰ প্ৰভাৱ যথেষ্ট। মোগল-পাঠানসকলৰ ৰাজসভাত অনুষ্ঠিত হোৱা কড়ি খেল, চিলা উৰোৱা খেল, লাটুম ঘূৰোৱা খেল আদি খেল-ধেমালিবোৰ অনায়াসে অসমীয়া সামাজিক খেল-ধেমালিৰ অন্তৰ্গত হৈ পৰে। আনন্দ-বিনোদনৰ উপৰিও এই খেলসমূহ প্ৰতিযোগিতাৰূপেও অনুষ্ঠিত কৰা হয়। সামাজিক লোকাচাৰৰ অন্তৰ্গত লোক ঔষধ আৰু লোক চিকিৎসাবোৰেও অসমীয়া সমাজত প্ৰভাৱ পেলাই আহিছে। লোক সমাজত মুছলমানসকলৰ গছ-বৃক্ষ, তৰু-লতা, ফল-ফুল, পাত, ছাল, শিপা আদিৰ ব্যৱহাৰে ৰোগ নিৰ্ণয়ৰ ব্যৱস্থা চলি আহিছে। সাধাৰণতে পানী জৰা, আদা, সৰিয়হ, নহৰু, ধনিয়া, জালুক, আমলখি, শিলিখা আদি মুছলমান কবিৰাজসকলে জৰা-ফুকা কৰি দিয়া লোকাচাৰত ব্যৱহাৰ হৈ আহিছে। মুঠতে ইছলামীয় সংস্কৃতি অসমীয়া ব্যৱহাৰিক জীৱনত জীণ গৈছে। তন্ত্ৰ-মন্ত্ৰ, বেজ-বেজালি, মাৰৈ পূজা আদি ধৰ্মীয় লোকাচাৰৰ কেতবোৰ বিষয়ত অৱশ্যে ইছলামীয় উপাদানৰ অস্তিত্ব ওলাই কৰিব নোৱাৰি।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ৩ঃ সামাজিক লোকাচাৰৰ অন্তৰ্গত বিষয়সমূহৰ বিষয়ে চমুকৈ লিখক। (১৫০টা শব্দৰ ভিতৰত লিখক)

চিন্তা-চর্চা কৰক ৭.২

অধিক জানিবলৈ তলত থকা কিতাপসমূহৰ জৰিয়তে মুছলমান সমাজত প্রচলিত খেল-ধেমালি আৰু লোক চিকিৎসাসমূহৰ বিষয়ে এটি টোকা প্রস্তুত কৰক।

৭.৩.৪ লোক-পৰি�ৱেশ্য কলা

অসমীয়া সংস্কৃতিৰ বিভিন্ন দিশ মুছলমান আগমনৰ জৰিয়তে পৰিপুষ্ট হৈছিল। ঐতিহাসিকভাবে ত্রয়োদশ শতিকাৰ প্রথম দশকতে মুছলমানসকলৰ অসমলৈ আগমন হয়। তেতিয়াৰ পৰাই অসমীয়া জনজীৱনত নতুন নতুন কিছুমান সামগ্রী, আদৰ-কায়দা, সাজ-পোছাক, আ-অলঙ্কাৰ, স্থাপত্য বিদ্যা, খোৱা-বোৱা, খেল-ধেমালি, চিত্র-কলা আদিৰ উপৰিও বাদ্য-যন্ত্র, সঙ্গীত কলা অর্থাৎ পৰিৱেশ্য কলাৰ প্রচলন এই অসমত হ'ল আৰু উদাৰ অসমীয়া জাতিয়েও এইবোৰক আদৰি নিজৰ মাজত ঠাই দিলে।

গীত, নৃত্য আৰু অভিনয়ৰ জৰিয়তে পৰিৱেশন কৰা লোককলাসমূহকেই লোক-পৰিৱেশ্য কলা বুলি কোৱা হয়। এই লোক পৰিৱেশ্য কলাৰূপে পৰিচিত হ'বলৈ ব্যক্তি বা দলৰ দ্বাৰা লোকবাদ্য, লোক আভৰণ আদিৰ সৈতে পৰিৱেশন কৰা হ'ব লাগিব।

আহোম ৰজা প্রতাপ সিংহৰ দিনত প্রথম মুছলমান সদাগৰ ৰতনচাহ অসমত প্রৱেশ কৰাৰ লগে লগে বহুতো বিদেশী সামগ্রী প্রচলন হৈছিল। ইয়াৰ পিছত মোগল আহোমৰ যুদ্ধ হোৱাত ভালেমান মোগলৰ সামগ্রী অসমীয়াই গ্রহণ কৰে। এই সামগ্রী-সমূহৰ ভিতৰত সঙ্গীত-কলা, বাদ্য-যন্ত্র, নাট্যাভিনয়-যন্ত্র আদিও যথেষ্ট আছিল।

বাদ্যযন্ত্র আৰু সঙ্গীত কলাত মুছলমানৰ অৱদান যথেষ্ট। ফর্মুদ আলী কন্দর্পেশ্বৰ সিংহৰ ৰজাঘৰীয়া গায়ন-বায়নৰ ওপৰত ওজা আছিল। ফর্মুদ আলীয়ে ৰজাঘৰৰ কুঁৱৰী-সকলক সঙ্গীত শিকাইছিল। কেৱল সংগীতেই নহয় বেহেলা বাজনাও শিকাইছিল। অসমীয়া সঙ্গীত জগতত কাৱালী, খেয়াল, গজল আদি মুছলমানসকলৰ যোগেদিয়েই প্রৱেশ কৰিছিল।

৭.৩.৫ ভাষা-সাহিত্য আৰু অন্যান্য দিশত অৱদান

সংস্কৃতিৰ মাজেৰে কোনো এটা জাতিৰ জাতীয় জীৱন প্রাণ পাই উঠে বা প্রতিভাত হয়। এই জাতীয় জীৱনত প্রতিভাত হোৱা সংস্কৃতিত কেইবাটাও দিশ থাকে আৰু এই দিশসমূহ বিভিন্ন জাতিৰ সাহিত্য, সভ্যতা আৰু ভাষা-ভাষী লোকৰ সংমিশ্রণ হৈ পৰে। এনে সংমিশ্রণৰ ফলতেই এটা জাতিৰ সাহিত্য, কলা-কৃষ্টিৰ পৰিসৰ বৃদ্ধি পায় আৰু জাতীয় ভাষাৰ গাঁথনি পুষ্ট হয়, কিয়নো ভাষা-সাহিত্যই হ'ল সংস্কৃতিৰ মূল

ভেটি স্বৰূপ।

অসমলৈ মুছলমানসকলৰ আগমন হোৱাৰ লগে লগেই ইয়াৰ থলুৱা লোকৰ লগত অতি ওচৰ সম্বন্ধ এটা স্থাপন হৈছিল। ঐতিহাসিক দৃষ্টিৰ ফালৰ পৰা দেখা যায় যে ত্রয়োদশ শতিকাৰ প্রথম দশকত মুছলমানসকল অসমলৈ আহে আৰু তেতিয়াৰ পৰাই অসমীয়া জাতীয় জীৱনত নতুন নতুন সামগ্রীৰ লগতে ভাষা-সাহিত্য, সাজ-পোছাক, কলা-সঙ্গীত, বাদ্য-যন্ত্র, লোক আভৰণ, খাদ্যাভ্যাস অসমত প্রচলন হ'বলৈ আৰম্ভ কৰে। উদাৰ অসমীয়াই এই আটাইবোৰ বিনাদ্বিধাই নিজৰ কৰি আদৰি ল'লে। উল্লেখনীয় বিষয় যে অসমীয়া ভাষা-সাহিত্যত বিনাদ্বিধাই উর্দু, ফাৰ্চী, আৰবী ভাষাৰ হাজাৰ-বিজাৰ শব্দ অসমীয়া ভাষা-সাহিত্যৰ মাজত সুমুৱাই লৈ শক্তিশালী অসমীয়া ভাষাৰ পৰিচয় দিছে। মুছলমানসকলৰ অসম আক্রমণৰ লগে লগে নিগাজীকৈ অসমত বসতি কৰিবলৈ লোৱাৰ পৰাই বহুতো আৰৰী-ফাৰ্চী ভাষাৰ শব্দ স্বাভাৱিকভাবে অসমীয়া ভাষাত প্রৱেশ কৰে। ইয়াৰ সাক্ষ্য হিচাপে আমি হেম সৰস্বতীৰ ৰচিত *প্রহ্লাদ চৰিত*ত ব্যৱহাৰ হোৱা 'নফৰ' শব্দৰ উল্লেখ কৰিব পাৰো। এইটোৱেই হ'ল অসমীয়া ভাষাত ব্যৱহাৰ হোৱা ফাৰ্চী-আৰৰী ভাষাৰ শব্দৰ প্রথম নিদর্শন।

সপ্তদশ-অষ্টাদশ শতিকাত ৰজাঘৰীয়া চিঠি-পত্রৰ আদান-প্রদানৰ ফলতো অসমীয়া ভাষা-সাহিত্যত অনেক আৰবী-ফাৰ্চী শব্দৰ প্রয়োগ হৈছে। স্বর্গদেউ ৰুদ্রসিংহৰ দিনত দেশ গঢ়িবলৈ ৰজাই ভাটিৰ পৰা অনা আঠঘৰ মুছলমানৰ ভিতৰত ফাৰ্চী পৰীয়া আৰু আখৰ কটীয়াৰ খেলৰ নাম উল্লেখনীয়। ৰজাঘৰীয়া বার্তাবোৰ বিদেশলৈ পঠোৱা আৰু সেই পত্রবোৰ পঢ়ি অসমীয়াত বুজাই দিয়াৰ উপৰিও আখৰকটা লোকসকলক নিষ্পিখেৰাজ আৰু লাখেৰাজ মাটিৰ কাৰণে শিল বা তামৰ ফলিত আখৰ কাটিবলৈ নিয়োগ কৰিছিল।

আহোম শাসন কালছোৱাত লিখা বুৰঞ্জী আৰু মোগল সম্রাটসকললৈ লিখা চিঠি-পত্রতো ফাৰ্চী-আৰবী ভাষাৰ শব্দ ব্যৱহাৰ কৰা হৈছিল। ইয়াৰ উপৰিও ইংৰাজৰ ৰাজত্ব কালত বিচাৰালয়সমূহত আৰবী-ফাৰ্চী শব্দ ব্যৱহাৰ কৰাৰ ফলস্বৰূপে তেনে শব্দ অসমীয়া ভাষা-সাহিত্যৰ ঘৰুৱা শব্দ যেন হৈ পৰিছে। ফাৰ্চী-আৰবী ভাষাৰ শব্দসমূহ উল্লেখ কৰা হ'ল—

ক) **ৰজা, বিষয়া, ৰাজসন্মান বিষয়ক শব্দ ঃ** আমিৰ, উজিৰ, বাদচাহ/বাদশ্বাহ, নবাব, চুলতান, দেৱান, বাহাদুৰ, তালুকদাৰ, তহচিলদাৰ, জমিদাৰ, চুবেদাৰ, চর্দাৰ, হাকিম, দাৰোগা, খলিফা, মুঞ্চি, পেচকাৰ, চাপ্রাচি, দাৰোৱান, উকীল, দপ্তৰি, হুজুৰ, মালিক, চাকৰ, বেগম, বিবি ইত্যাদি।

খ) **শাসন আৰু আইন সম্পর্কীয় শব্দ ঃ** তালুক, আইন-কানুন, আদালত, দলিল, দর্খাস্ত, এজাহাৰ, জাৰি, মালিচ, মোকর্দমা, বাজেয়াপ্ত, হাজত, বর্খাস্ত, ইস্তফা, দফা, কৈফিয়ৎ, খাৰিজ, মৌজাদাৰী, খানাতালাচ, ফয়চলা, হক, খুনি, মজুৰ, দস্তুৰ, হাজিৰ, হিচাপ-

নিকাচ, গোমোস্তা, কয়দীখানা, ৰচিদ, জৰিমনা, পৰোৱানা, নজৰবন্দী, আবকাৰি, আমদানি, দৰমহা, দাগ, দাগী, ৰায়ত, চৰজমিন, বৰাবৰ, বাহাল, লাখেৰাজ, কাৰচাজি, নাৰাজ, বন্দৰস্ত, বকছীছ, লেফাফা ইত্যাদি।

গ) **খাজনা সম্পৰ্কীয় ঃ** খাজনা, আবাদ, এক্তিয়াৰ, ওৰাচিন, তহবিল, জমা, নাজিৰ, জৰীপ, বন্দবস্ত, জমাবন্দি, চিঠাবন্দি, মাচুল, মালখানা, এজামিল, কিস্তি, এলেকা, খাৰিজ, মালি, খৰচ, কেৰেয়া ইত্যাদি।

ঘ) **যুদ্ধ সম্বন্ধীয় শব্দ ঃ** ফৌজ, চিপাহী, হাবিলদাৰ, গোলা-বাৰুদ, কামান, বন্দুক, তীৰ, টোপ, কুচ-কাৰাজ, কাচোৰান, চাবুক, লাগাম, নল, কোঁৰাৰ, জিন ইত্যাদি।

ঙ) **ব্যৱসায় সম্বন্ধীয় শব্দ ঃ** দোকান, দোকানদাৰ, খৰিদ, খৰিদ্দাৰ, দালাল, জল্লাদ, কচাই, কলাই, মিনা, মিস্ত্রি, চিকাৰী, কাৰিকৰ, ৰোজকাৰ, কাৰবাৰ, দর্জ্জি, আস্তিন, জেপ, লোকচান, পাইকাৰী, ৰেহাই, নগদ, সুত, ৰচিদ ইত্যাদি।

চ) **ধর্মৰ সৈতে সম্পর্কিত শব্দ ঃ** খোদা, আল্লাহ, ইছলাম, মুছলমান, আউলিয়া, ঈদ, ইমাম, নামাজ, মছজিদ, কোৰবানী, কবৰ, দিনএলাহী, কলিমা, কোৰাণ, খালিফা, মহৰম, তাজিয়া, চৈয়দ, মহম্মদ, চুন্নৎ, তাবিজ, নবী, নিকা, পীৰ, পয়গম্বৰ, মোবাৰক, মৌলবী, জনাব, ৰোজা, ৰচুল, দোজখ, গুণাহ, ফিৰিস্তা, দৰগাহ, মাজাৰ, দুনিয়া, ইজ্জত, খতম, ছালাম, নজৰ, হাৰামী ইত্যাদি।

ছ) **শিক্ষা, সাহিত্য-সংস্কৃতি সম্পৰ্কীয় শব্দ ঃ** কাগজ, কলম, কিতাপ, চিয়াঁহী, দোৱাত, হৰফ, তর্জমা, মছলিম, চছমা, চেতাৰ, তবলা, ৰবাব, চানাই, তানপুৰা, শাৰোদ, কাৱালি, খেয়াল, গজল, ওস্তাদ, আর্চি ইত্যাদি।

জ) **কাপোৰ-কানি সম্পৰ্কীয় শব্দ ঃ** বোর্খা, পর্দা, গলবস্ত্র, লুঙ্গী, টাৱেল, নিমা, কামিজ, চালোৱাৰ, জামা, ফটুৱাই, পায়জামা, মোজা, মখমল, গালিচা, চামিয়ানা, পিৰন, কুর্তা, চাদৰ, তোচক, লেপ, দলিচা, বালিছ, পানা, পছমী, বখিয়া, আস্তৰ, আস্তিনা, ৰেফু, গিৰা, অঙ্গস্তান ইত্যাদি।

ঝ) **খাদ্য সম্পৰ্কীয় শব্দ ঃ** খানচামা, খাচি, নাস্তা, কোর্মা, কালিয়া, কোপ্তা, কাবাব, পোলাও, বিৰিয়ানি, হালোৱা, বৰফ, বৰফি, বালুচাহি, গজা, জেলেপি, পেৰা, চর্বত, চাজি, চাপতি, ময়দা, বেচন, মচলা, আছুৰ, বাদাম, খুৰমা, কিচমিচ, মনক্কা, খোৱানি, চালগোম, নহৰু, তৰমুজ, গাজৰ, হোক্কা চিলিম, কোপতা, চাটনি, তর্মুজ, নাচপতি ইত্যাদি।

ঞ) **বিলাসৰ সামগ্রী জাতীয় শব্দ ঃ** আইনা, আতৰ, আৰক, আতবাজী, চছমা, জোতা, গোলাবজল, নলিচা, ইজাৰবান্ধি, পিকদানী, আতৰদানী, গালিচা, চামিয়ানাৰ ইত্যাদি।

ট) **গালি-শপনি সম্পৰ্কীয় শব্দ ঃ** বদমাইচ, বেইমান, বেইজ্জাত, হাৰামখোৰ, হাৰামজাদা, পাজি, চয়তান, খচ্ছৰ, হাৰামী, কুত্তা, গুণ্ডা, মোনাফিক, বক্‌খিল ইত্যাদি।

ঠ) **খেল-ধেমালি, বাদ্য-যন্ত্র সম্পৰ্কীয় শব্দ ঃ** তাচ, কুস্তি, পালোৱান, পাঞ্জা, ওস্তাদ,

বেতাৰ, সৰোদ, নেগেৰা, ঠুৰৰি, টপ্পা, গিলিতা ইত্যাদি।

ড) **অন্যান্য শব্দ ঃ** বদনা, বোলোৱাৰী, ডেক্‌চি, চামুচ, পিয়লা, মহল, মঞ্জিল, দালান, হাউলি, বুনিয়াদী, মিনাৰ, দর্জা, পুল, চালামি, আৰৱ, ইহুদী, কাৰখানা, গৰজ, জানোৱাৰ, জাহাজ, দখল, নগদ, পছন্দ, মজবুত, মুলুক, ৰকম, হজম, খিয়াল, আপচোচ, কদৰ, মৎলব, ফিকিৰ, তাৰিফ, বাহাৰ, ইচাৰা, বদমাচী, চালাকী, দগাবাজী, খুচী, নামঞ্জুৰী, নকলী, তেজী, তফা, আৱাজ, আস্তে আস্তে, আন্দাজ, ইয়াদ, খুন, খুছী, খোৰাক, খানছামা, গৰম, গোলাপ, ছফৰ, ছৰম, ছৰদাৰ, জখম, জেদী, তর্জু, দর্জী, দস্তুৰ, দানা, ফৰমাছ, বেহুছ, মজা, মছলা, মোহৰ, মেতৰ, লেকাম, খাতিৰ, গৰজ, জিম্মা, তদাৰক, জৰুৰ, তাবিজ, দোৱাত, নজৰ, নিচা, ফচল, বাবা, বাবদ, মূৰব্বী, মছফিল, মেজাজ, মেহনত, ৰায়ত, ৰাজী, হজ, হাজিৰা, হাইৰান ইত্যাদি।

অসমীয়া ভাষাত ব্যৱহাৰ হোৱা ফার্চী-আৰবী ভাষাৰ নতুন ঠাঁচৰ কিছুমান শব্দ হৈছে— দম বাহিৰ হোৱা, দিলত হাত দিয়া, খুন কৰ, খতম কৰ, আৱাদ দে, দিল দেখুওৱা, জান দে, কচম খা, নজৰ লাগ, জান বাহিৰ হ, জবাব দে, জবান দে, জব্দ কৰ, তকদিৰ খা ইত্যাদি।

অসমীয়া ভাষাত ব্যৱহাৰ হোৱা ফার্চী-আৰবী প্রত্যয় শব্দ কিছুমান হৈছে—

কম ঃ কম-জোৰ, কম-খৰচ

দৰ ঃ দৰ-দাম, দৰকাৰ

বদ ঃ বদ-নাম, বদ-হজম, বদ-মেজাজ

বে ঃ বেইমান, বেকায়দা, বেআইন, বেহিচাব

গৰ ঃ গৰমিল, গৰহাজিৰা, গৰপাত্তা

হৰ ঃ হৰ-দম, হৰ-ৰোজ, হৰকিচিম

খোৰ ঃ সুদ-খোৰ, ঘোচ-খোৰ, গাজা-খোৰ, হাৰাম-খোৰ

বাজ ঃ দগাবাজ, দাপ্পাবাজ, ফাঁকিবাজ

দানি ঃ ফুলদানি, পিকদানি, পা-দানি ইত্যাদি।

ভাষা হিচাপে আৰবী, ফার্চী, উর্দু ভাষাৰ মূলৰ লগত মিল থকা কিছুমান শব্দ অসমীয়া ভাষাত অনায়াসে পোৱা যায়, সেইবুলি ইয়াক ধর্মীয় প্রভাৱ বা ধর্মীয় বৰঙণি বুলি কোৱা জটিল।

ধর্মীয় দৃষ্টিৰে চালে দেখা যায় যে এই শব্দবোৰ ধর্মৰ প্রভাৱৰ পৰা আমাৰ মাজলৈ অহা নাই। সপ্তদশ-অষ্টাদশ শতিকাত ৰজাঘৰীয়া ভাব-চিন্তাৰ আদান-প্রদানৰ চিঠি-পত্রৰ যোগেদি আৰম্ভ হৈছিল আৰু শ শ শব্দ অসমীয়া ভাষা-সাহিত্যত প্রয়োগ ঘটিল। আজান ফকীৰৰ জিকিৰত ব্যৱহাৰ হোৱা শব্দও অসমীয়াত নিভাঁজ হৈ পৰিল। ইয়াৰ উপৰি উত্তৰ ভাৰতৰ পৰা প্রব্রজন হৈ অহা মুছলমান কাৰিকৰ শিল্পীসকলে ব্যৱসায় সংক্রান্তত কিছুমান শব্দ লৈ আহে আৰু অতি সহজেই অসমীয়াত তেনে শব্দবোৰ

আপোন হৈ পৰে।

মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱে বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ মতত সকলো সম্প্ৰদায়ৰ লোকক স্থান দিয়াৰ ফলত মুছলমান দৰ্জী চান্দসাই গুৰুজনাৰ পৰম ভকত হৈছিল। এই ভকতজনৰ ভকতীয়া গীতবোৰ অসমীয়া সাহিত্যৰ বিশেষ সম্পদ হৈ পৰিল। অসমীয়া সাহিত্যত চুফীবাদৰ প্ৰৱেশ দ্বিজৰামৰ মৃগাৱতী চৰিত্ৰৰ মাজতেই হ'ল। এই মৃগাৱতী চৰিত্ৰৰ অন্য এটি নাম হ'ল চাহাপৰী উপাখ্যান। অসমীয়া কাব্যজগতৰ জ্ঞানমালিনী কবি মফিজুদ্দিন আহমদ হাজৰিকাৰ কবিতাৰ ঘৰুৱা অসমীয়া শব্দাৱলীৰ মাজেদিয়েই চুফীবাদৰ ভাবধাৰাৰ প্ৰৱেশ কৰিলে। ঘৰুৱা শব্দ আৰু জঁতুৱা ঠাঁচেৰে পৰিপূৰ্ণ *জ্ঞানমালিনী* পুথিখনে অসমীয়া ভাষাৰ স্বকীয়তা প্ৰমাণ কৰিছে বুলি ক'ব পাৰি।

অসমৰ বুকুত মুছলমানসকলে নিজকে জীণ যোৱা আৰু খাপ খোৱাকৈ নিজৰ দেশ বুলি জ্ঞান কৰি অসমীয়া ভাষা-সাহিত্য, সাংস্কৃতিক জগতখনলৈ অপৰিসীম অৰিহণা আগবঢ়াই গ'ল। অসমত মুছলমান তথা ইছলাম ধৰ্মই কেতিয়াও বাধা পোৱা নাছিল। ইয়াৰ মূলতে তেওঁলোকে অসমৰ সামাজিক-সাংস্কৃতিক জীৱনত অনায়াসে সহজ-সৰলভাৱে মিলি গৈছিল। মুঠতে অসমীয়া ভাষা-সাহিত্যত ছাপ মচিব নোৱাৰাকৈ অনেক আৰবী-ফাৰ্চী ভাষাৰ শব্দ আৰু চুফীবাদৰ সাহিত্য থলুৱা ৰূপত অসমীয়া ভাষা-সাহিত্যত ব্যৱহাৰ হ'ল।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ৪ ঃ অসমীয়া ভাষাৰ শব্দ ভাণ্ডাৰলৈ মুছলমানসকলৰ অৱদান কি? (২৫০টা শব্দৰ ভিতৰত লিখিব)

৭.৪ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

- মৌখিক সাহিত্য লোক জীৱনৰ প্ৰতিচ্ছবি স্বৰূপ। মৌখিক পৰম্পৰাক আশ্ৰয় কৰি এই শ্ৰেণীৰ সাহিত্য প্ৰবাহিত হৈ থাকে।
- অসমীয়া লোক সংস্কৃতিৰ চাৰিটা বিভাগ কৰাৰ দৰে মুছলমানসকলৰ লোক সংস্কৃতিকো চাৰিটা বিভাগত বিভক্ত কৰা হৈছে। বিভাককেইটা ক্ৰমে— মৌখিক সাহিত্য, ভৌতিক সাহিত্য, সামাজিক লোকাচাৰ আৰু লোক পৰিৱেশ্য কলা।
- ভৌতিক সংস্কৃতিৰ বিভিন্ন দিশ— লোক-শিল্প, লোক-কলা, লোক-স্থাপত্য, লোক-ৰন্ধন, লোক-আভৰণ আদিলৈ মুছলমানসকলৰ অৱদান।
- সামাজিক লোকাচৰ, যেনে— উৎসৱ-অনুষ্ঠান, খেল-ধেমালি, বেজ-বেজালি, লোক-

ধর্মলৈ মুছলমানসকলৰ অৱদান।

- লোক-পৰিৱেশ্য কলাত লোক সঙ্গীত, লোক নৃত্য, লোক নাট্য তথা লোক বাদ্য-যন্ত্ৰৰ ব্যৱহাৰ।
- অসমীয়া ভাষা-সাহিত্যলৈ মুছলমানসকলৰ অৱদান।

৭.৫ অধিক জানিবলৈ

অসমীয়া গ্ৰন্থ ঃ

১) গগৈ, লীলা (সম্পা.) (২০০৬); *অসমীয়া সংস্কৃতি*; গুৱাহাটী ঃ বনলতা।

২) গোস্বামী, প্ৰফুলদত্ত; *অসমীয়া জন-সাহিত্য*; পাণবজাৰ, গুৱাহাটী ঃ বাণী প্ৰকাশ প্ৰাইভেট লিমিটেড।

৩) চৌধুৰী, ধ্ৰুৱজ্যোতি; দাস, অকণ (সম্পা.) (১৯৯৯); *মণিকূট*, অসম সাহিত্য সভা, হাজো, ৬৫তম্ হাজো অধিৱেশন।

৪) দেৱগোস্বামী, কেশৱানন্দ (২০০০); *সত্ৰসংস্কৃতিৰ ৰূপৰেখা*; ডিব্ৰুগড় ঃ বনলতা।

৫) নেওগ, মহেশ্বৰ (১৯৬৪); *অসমীয়া সাহিত্যৰ ৰূপৰেখা*; পাণবজাৰ, গুৱাহাটী ঃ চন্দ্ৰ প্ৰকাশ।

৬) নেওগ, হৰিপ্ৰসাদ; গগৈ, লীলা (সম্পা.), (২০০৩); *অসমীয়া সংস্কৃতি*; গুৱাহাটী ঃ বনলতা।

৭) বৰদলৈ, নিৰ্মলপ্ৰভা (১৯৭১); *অসমৰ লোকসংস্কৃতি*; গুৱাহাটী ঃ লয়ার্ছ বুক ষ্টল।

৮) বৰুৱা, বিৰিঞ্চি কুমাৰ (সম্পা.) (১৯৮৫); *অসমৰ লোকসংস্কৃতি*; গুৱাহাটী ঃ বীণা লাইব্ৰেৰী।

৯) বৰ্মন, শিৱনাথ (সম্পা.) (১৯৮২); *লোককৃষ্টিৰ উৎস*, অসম প্ৰকাশন পৰিষদ।

১০) ভট্টাচাৰ্য, বসন্ত কুমাৰ (১৯৯৭); *অসমীয়া লোকগীত সমীক্ষা*, নলবাৰী ঃ সমন্বয় গ্ৰন্থালয়।

১১) শৰ্মা, নবীন চন্দ্ৰ (১৯৯৮); *অসমীয়া লোকসংস্কৃতিৰ আভাস*; পাণবজাৰ, গুৱাহাটী ঃ বাণী প্ৰকাশ প্ৰাইভেট লিমিটেড।

১২) শৰ্মাদলৈ, হৰিনাথ (সম্পা.) (২০০৩); *বাৰেৱৰণীয়া অসম*, নলবাৰী ঃ হৰিপ্ৰিয়া লাইব্ৰেৰী।

ইংৰাজী গ্ৰন্থ ঃ

1) Baruah, Birinchi Kr.; *A Cultural History of Assam*, Panbazar, Guwahati: Lawyer's Book Stall.

2) Choudhury, P. C. (1966); *History and Civilization of the People of Assam*, Guwahati.

3) Gait, E. (1963); *A History of Assam*, Thacker, Spink.

4) Kakati, Banikanta (1972); *Assamese Its Formation and*

Development; Panbazar, Guwahati: Lawyer's Book Stall.

৭.৬ অগ্রগতিৰ খতিয়ান (কেৱল ৰূপৰেখা)

১নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ ৭.৩ শাখাটোৰ কৰা আলোচনাৰ আধাৰত ঐতিহাসিক তথ্যৰ ভিত্তিত উত্তৰটো চমুকৈ সজাই লিখিব।

২নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ লোক সংস্কৃতিৰ বিভিন্ন বৈশিষ্ট্যসমূহৰ উল্লেখসহ তাৰ চমু আভাস দিব লাগিব।

৩নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ উপশাখা ৭.৩.৩ৰ আধাৰত সামাজিক লোকাচাৰৰ অন্তর্গত বিষয়সমূহৰ কথা উল্লেখ কৰক।

৪নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ মুছলমানসকলৰ মাজেদি অসমীয়া ভাষাৰ শব্দ ভাণ্ডাৰত প্রৱেশ কৰা ফাৰ্চী-আৰবী শব্দবোৰ শ্রেণীবদ্ধ ৰূপত উল্লেখ কৰিব।

৭.৭ আৰ্হি প্রশ্ন

প্রশ্ন ১ ঃ 'মুছলমান' শব্দটোৰ তাৎপর্য ব্যাখ্যা কৰি অসমলৈ মুছলমানসকলৰ আগমন সম্পর্কে এটি প্রবন্ধ লিখক।

প্রশ্ন ২ ঃ অসমীয়া ভাষা-সাহিত্যলৈ মুছলমানসকলৰ অৱদান সম্পর্কে এটি টোকা বস্তুত কৰক।

প্রশ্ন ৩ ঃ অসমীয়া সংস্কৃতি আৰু খেল-ধেমালিৰ সমাহৰণ প্রক্রিয়াত মুছলমানসকলৰ ভূমিকা সম্পর্কে আলোচনা কৰক।

প্রশ্ন ৪ ঃ ভৌতিক সংস্কৃতিৰ ভাগসমূহ আলোচনা কৰক।

প্রশ্ন ৫ ঃ অসমৰ মুছলমান জনসমষ্টিটোক কিহৰ ভিত্তিত আৰু কেনেকৈ ভাগ কৰা হৈছে, আলোচনা কৰক।

প্রশ্ন ৬ ঃ ভাৰতীয় সংস্কৃতিৰ প্রেক্ষাপটত অসমীয়া সংস্কৃতিৰ প্রতিচ্ছবি সম্পর্কে এটি নাতিদীর্ঘ আলোচনা আগবঢ়াওক।

*** ***** ***

অধ্যায় ৮ ঃ অসমৰ প্ৰাচীন ধৰ্মীয় পৰম্পৰা

অধ্যায় গাঁথনি

৮.১ উদ্দেশ্য
৮.২ পৰিচয়
৮.৩ ধৰ্ম আৰু সংস্কৃতি
৮.৪ অসমত শৈৱ ধৰ্মৰ পৰম্পৰা
৮.৫ শিৱৰ সহস্ৰ নাম আৰু উপাসনা পদ্ধতি
৮.৬ অসমত শাক্ত ধৰ্মৰ পৰম্পৰা
৮.৭ দেৱীৰ বিভিন্ন ৰূপ
৮.৮ জনজাতীয় আৰু আহোম সমাজত শৈৱ ধৰ্ম
৮.৯ অসমত বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ পৰম্পৰা
৮.১০ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ
৮.১১ অধিক জানিবলৈ
৮.১২ অগ্ৰগতিৰ খতিয়ান (কেৱল ৰূপৰেখা)
৮.১৩ আৰ্হি প্ৰশ্ন

৮.১ উদ্দেশ্য

এই অধ্যায়টি অধ্যয়ন কৰি আপুনি—

- অসমৰ ধৰ্মীয় পৰম্পৰাৰ বিষয়ে সামগ্ৰিকভাৱে মূল্যায়ন আগবঢ়াব পাৰিব
- অসমত শৈৱ ধৰ্মৰ প্ৰাচীনত্ব আৰু জনপ্ৰিয়তাৰ আভাস দিব পাৰিব
- বৈষ্ণৱ আৰু শৈৱ ধৰ্মৰ লগতে শাক্ত ধৰ্মৰ ইতিহাস তথা পৰম্পৰাৰ বিষয়ে বিশ্লেষণ আগবঢ়াব পাৰিব
- শৈৱ আৰু শাক্ত ধৰ্মৰ মাজত থকা পাৰস্পৰিক সম্পৰ্কৰ বিষয়ে অৱগত হ'ব পাৰিব।
- অসমত বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ পৰম্পৰা সম্পৰ্কে অৱগত হ'ব

৮.২ পৰিচয়

ইয়াৰ আগৰ অধ্যায়টিত আমি অসমীয়া সংস্কৃতিলৈ মুছলমানসকলে আগবঢ়োৱা অৱদানৰ বিষয়ে কৰা আলোচনা পঢ়িবলৈ পালোঁ। এই অধ্যায়টিত আমি অসমৰ প্ৰাচীন ধৰ্মীয় পৰম্পৰাৰ কথা আলোচনা কৰিম।

অসমত শৈৱ, শাক্ত আৰু বৈষ্ণৱ এই তিনিটা ধৰ্মীয় পৰম্পৰাৰ ইতিহাস অতি পুৰণি। অতি প্ৰাচীন কালৰে পৰা এই তিনিটা ধৰ্ম সমান্তৰালভাৱে চলি আহিছে। এই অধ্যায়টিত এই

তিনিওটা ধৰ্মীয় পৰম্পৰা সম্পৰ্কে আলোকপাত কৰা হৈছে। অধ্যায়টিৰ অধ্যয়নে আপোনাক অসমত প্ৰচলিত প্ৰাচীন ধৰ্মীয় দিশবোৰৰ লগত পৰিচয় কৰাই দিব।

৮.৩ ধৰ্ম আৰু সংস্কৃতি

সংস্কৃতিৰ লগত ধৰ্মৰ সম্পৰ্ক অতি গভীৰ তথা অবিচ্ছেদ্য। বহল অৰ্থত ধৰ্মও সংস্কৃতিৰ অন্তৰ্গত বা ধৰ্ম সংস্কৃতিৰ এটা উপাদান। অসমৰ ধৰ্ম-দৰ্শন, সভ্যতা-সংস্কৃতি আদি মূলতঃ ভাৰতীয় ঐতিহ্য আৰু সভ্যতা-সংস্কৃতিৰেই এক অবিচ্ছেদ্য অঙ্গ। বিশিষ্ট পণ্ডিত মেক্সমুলাৰৰ মতে ভাৰতৰ জনসাধাৰণৰ মনত ধৰ্মই এক ব্যাপক স্থান অধিকাৰ কৰি আহিছে। ধৰ্ম অকল পূজা-আৰাধনা পদ্ধতিতেই সীমিত নহয়, মানুহৰ চিন্তা আৰু কৰ্ম যিদৰে ধৰ্মৰ অনুশাসনৰ অন্তৰ্ভুক্ত, তেনেকৈ দৰ্শন, নৈতিক পদ্ধতি, আইন, ৰাজ্যশাসন আদি সকলোবোৰৰ ওপৰতেই ধৰ্মৰ প্ৰগাঢ় প্ৰভাৱ আছে। অতি প্ৰাচীন কালৰে পৰা ভাৰত তথা অসমৰ সাংস্কৃতিক জীৱন আৰু চিন্তাধাৰাত ধৰ্মই যথেষ্ট প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰি আহিছে। অতীতৰ পৰাই সদৌ ভাৰততেই চিন্তাধাৰা আৰু ধৰ্ম-সংস্কৃতিৰ উৎস বেদ বুলি প্ৰতিপন্ন হৈছে। বেদত অগ্নি, মিত্ৰ, বৰুণ, ইন্দ্ৰ, আকাশ, বায়ু, ঊষা আদি যিবোৰ দেৱ-দেৱীৰ উল্লেখ আছে, সেইবোৰক ক্ৰমে বিশেষ দেৱ-দেৱী ৰূপে অভিহিত কৰি পূজা আৰাধনা কৰা হয়। আধুনিক অসমত প্ৰচলিত হিন্দু ধৰ্ম-প্ৰাচীন অসমত প্ৰচলিত নানা আৰ্য্য-অনাৰ্য্য ধৰ্মৰ সৰ্বাত্মকবাদী বিশ্বাস, প্ৰতীক পূজা আদি ধৰ্মীয় বিশ্বাসৰ মাজতেই প্ৰতিষ্ঠা লাভ কৰিছে। শাক্ত, শৈৱ, বৈষ্ণৱ, শিখ, জৈন, বৌদ্ধ, ইছলাম আদি ধৰ্মৰ সংগমভূমি হিচাপে বিবিধ ধৰ্মীয় সম্প্ৰদায়ৰ থকা সাম্যভাব আৰু সহিষ্ণুতাই বৃহত্তৰ অসমীয়া সংস্কৃতিক সুকীয়া আয়তন প্ৰদান কৰিছে। ধৰ্মীয় বান্ধোন বা সমন্বয়ে এটা জাতিৰ সংস্কৃতি বুনিয়াদ সুদৃঢ় কৰি গঢ়ি তোলে। ইয়ে প্ৰমাণ কৰে যে ধৰ্মৰ লগত সংস্কৃতিৰ সম্বন্ধ অতি ঘনিষ্ঠ তথা এৰাব নোৱাৰা।

ইতিমধ্যে উল্লেখ কৰা হৈছে যে, অসমত শৈৱ, শাক্ত আৰু বৈষ্ণৱ এই তিনিটা ধৰ্মীয় পৰম্পৰাৰ ইতিহাস অতি পুৰণি। অতি প্ৰাচীন কালৰে পৰা এই তিনিটা ধৰ্ম সমান্তৰালভাৱে চলি আহিছে। মূলতঃ শিৱ, শক্তি আৰু বিষ্ণু এই তিনি গৰাকী উপাস্য দেৱ-দেৱীক ভিত্তি কৰি এই তিনিটা ধৰ্মীয় পৰম্পৰাৰ সূত্ৰপাত হৈছে। শিৱক উপাস্য হিচাপে উপাসনা কৰা ধৰ্মীয় পৰম্পৰাটোক শৈৱ (শিৱ/শৈৱ), বিষ্ণুক উপাস্য দেৱতা হিচাপে উপাসনা কৰা পৰম্পৰাটোক বৈষ্ণৱ (বিষ্ণু/ বৈষ্ণৱ) আৰু শক্তিক অৰ্থাৎ দেৱীক উপাস্য হিচাপে গ্ৰহণ কৰি উপাসনা কৰা ধৰ্মীয় পৰম্পৰাটোক শাক্ত (শক্তি/শাক্ত) ধৰ্মীয় পৰম্পৰা বুলি অভিহিত কৰা হয়। এই তিনিওটা ধৰ্মক লৈ অসমত বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ উপাসনা পদ্ধতি গঢ় লৈ উঠিছে। তেনেদৰে এই ধৰ্মীয় পৰম্পৰাৰ আধাৰত অসমত একশ্ৰেণী সাহিত্যও ৰচিত হৈছে। এই অধ্যায়ত বৈষ্ণৱ, শৈৱ আৰু শাক্ত ধৰ্মই অসমত কেনেদৰে গা কৰি উঠিছিল আৰু কেনেদৰে ই আজিও এটা পৰম্পৰা হিচাপে জীয়াই আছে তাৰ আভাস দিবলৈ প্ৰয়াস কৰা হ'ব।

৮.৪ অসমত শৈৱ ধৰ্মৰ পৰম্পৰা

হিন্দু ধৰ্মৰ প্ৰাচীন তথা প্ৰধান দেৱতাসকলৰ ভিতৰত শিৱ অন্যতম। এই ধৰ্মটিৰ প্ৰাচীনত্বৰ প্ৰমাণ শিলালিপি, তামৰ ফলি, প্ৰাচীন স্থাপত্য-ভাস্কৰ্য আৰু বিভিন্ন গ্ৰন্থৰ পৰা পাব পাৰি। সেই সময়ৰ আৰ্য আৰু অনাৰ্য উভয় সমাজতে শৈৱ ধৰ্মই বিপুলভাৱে জনপ্ৰিয়তা অৰ্জন কৰিছিল বুলি বাণীকান্ত কাকতিয়ে তেওঁৰ *দা মাডাৰ গডেছ কামাখ্যা* নামৰ গ্ৰন্থত উল্লেখ কৰিছে। 'কালিকা পুৰাণ'ৰ মতে শিৱৰ ক্ষেত্ৰৰ সংখ্যা আন আন দেৱ-দেৱীৰ সংখ্যাতকৈ অধিক। পশ্চিমে কৰতোয়া নদীৰ পাৰৰ মহা বৃক্ষলিঙ্গৰ পৰা আৰম্ভ কৰি পূৱৰ বুঢ়ীগঙ্গা নদীৰ পাৰৰ বিশ্বনাথ শিৱৰ ক্ষেত্ৰলৈকে শিৱৰ ক্ষেত্ৰৰ সংখ্যা পোন্ধৰ। তাৰ তুলনাত বিষ্ণুৰ ক্ষেত্ৰৰ সংখ্যা চাৰি আৰু দেৱীৰ ক্ষেত্ৰৰ সংখ্যা পাঁচ। ইয়ে প্ৰমাণ কৰে যে সেই সময়ত দেৱতা হিচাপে শিৱ বেছি জনপ্ৰিয় আছিল।

অসমত শৈৱ ধৰ্মৰ প্ৰাচীনত্বৰ প্ৰমাণ আমি মহাভাৰততে দেখিবলৈ পাওঁ। মহাভাৰতত সেই সময়ৰ প্ৰাগ্‌জ্যোতিষপুৰৰ ৰজা ভগদত্তক শিৱৰ সখা বুলি আখ্যা দিয়া হৈছে। আনহাতে, নিধনপুৰৰ তাম্ৰ শাসনৰ পৰা জনা যায় যে সপ্তম শতিকাৰ কামৰূপৰ প্ৰবল প্ৰতাপী ৰজা ভাস্কৰ বৰ্মা শৈৱ আছিল। এই একেই প্ৰসঙ্গত সপ্তম শতিকাত ভাৰতলৈ অহা চীনা পৰিব্ৰাজক হিউৱেন চাঙৰ মন্তব্য প্ৰণিধানযোগ্য। হিউৱেন চাঙৰ মতে, ভাস্কৰ বৰ্মাৰ দিনত প্ৰাগজ্যোতিষপুৰত বহু হিন্দুৰ দেৱ-দেৱীৰ মন্দিৰ আছিল আৰু সেইবোৰৰ ভিতৰত শিৱ মন্দিৰৰ সংখ্যাই আছিল বেছি। বাণীকান্ত কাকতিৰ মতেও আন আন দেৱ-দেৱীৰ মঠ-মন্দিৰৰ তুলনাত শিৱৰ মঠ-মন্দিৰৰ সংখ্যা অনেক বেছি। আনকি আধুনিক অসমতো শিৱৰ মঠ-মন্দিৰৰ সংখ্যাই অন্য দেৱ-দেৱীৰ মন্দিৰক চেৰ পেলাইছে।

হায়ুংথল লিপি আৰু তেজপুৰৰ তাম্ৰশাসনে প্ৰমাণ কৰে যে নৱম শতিকাৰ কামৰূপৰ ৰজা ক্ৰমে হৰ্জৰ বৰ্মা, বনমাল বৰ্মা শিৱ ভক্ত আছিল। বনমাল বৰ্মাই শিৱক উপাসনা কৰাৰ উপৰি এটা শিৱ মন্দিৰ নিৰ্মাণ কৰাই দিছিল। গুৱাহাটী ফলিৰ পৰা জানিব পাৰি যে দ্বাদশ শতিকাৰ ৰজা ইন্দ্ৰপালে শিৱ আৰু গিৰিজা দুয়োকে ভক্তি কৰিছিল। একেদৰে ইন্দ্ৰপালৰ নাতি ধৰ্মপালৰ তামৰ ফলিত অৰ্দ্ধ-নাৰীশ্বৰ মূৰ্তি অঙ্কিত আছিল। ইয়ে প্ৰমাণ কৰে ধৰ্মপালৰ দিনতো শিৱৰ প্ৰাধান্য আছিল।

দশম-একাদশ শতিকাত ৰচিত *কালিকা পুৰাণৰ* মতে, নৰকাসুৰৰ আগলৈকে কামৰূপ ৰাজ্যখন শিৱই নিজৰ কাৰণে ৰাখিছিল। মিথিলাৰ পৰা বিষ্ণুৰ আদেশত প্ৰাগজ্যোতিষলৈ আহি নৰকাসুৰে ৰাজত্ব কৰাৰ পূৰ্বৰেপৰা শিৱই নিজৰ লীলাভূমি ৰূপে ৰাখিছিল—

নিমজ্য ক্ষণমাত্ৰেণ প্ৰাগজ্যোতিষপুৰং গতঃ
মধ্যগং কামৰূপস্য কামাখ্যা যত্ৰ নায়িকা।।
স চ দেশাঃ স্ববাজার্থে পূৰ্ব গুপ্তসচ সম্ভুনা।

নৰকাসুৰে ঐকান্তিকভাৱে কামাখ্যা পূজাত লগাৰ আগতে এই দেশৰ অধিবাসী কিৰাতসকলে শিৱক পূজা-পাতল দি উপাসনা কৰি আছিল। সেই সময়ত কিৰাতসকলৰ অধিপতি

আছিল ঘটক। কিৰাতসকল শম্ভু অৰ্থাৎ শিৱৰ আশ্ৰিত আছিল। গতিকে শিৱৰ অনুমতি লৈহে নৰকাসুৰে সেইসকলক পূৰ্ব দিশৰ ললিতা-কান্তাক সীমা কৰি সাগৰৰ পাৰত বহুৱাইছিল। নৰকাসুৰে প্ৰাগজ্যোতিষৰ ৰাজ্যভাৰ লৈয়েই কামাখ্যাৰ বাহিৰে আন দেৱতাক পূজা কৰাটো নিষেধ কৰিলে। ফলত প্ৰাচীন কামৰূপত প্ৰকাশ্যে শিৱ উপাসনাৰ অৱসান ঘটে। তথাপি অসমত গোপনে শৈৱ ধৰ্ম থাকি গ'ল — "অন্তৰ্গুপ্তঃ স মে পুৰে।" নৰকাসুৰৰ ৰাজত্বকালতেই বশিষ্ঠ মুনিয়ে সন্ধ্যাচলত শিৱক আৰাধনা কৰিছিল।

সন্ধ্যাচলে তত্ৰ মুনিৰাৰাধয়তি শঙ্কৰম্।
ৱশিষ্ঠো ব্ৰহ্মণঃ পুত্ৰস্তং খুৱামনুগচ্ছতম্।।

নৰকৰ মৃত্যুৰ পিছত প্ৰাচীন কামৰূপত শিৱ-উপাসনা বামাচাৰ ৰীতিৰ লগত সংমিশ্ৰিত হৈছিল। এই দেশৰ খিলঞ্জীয়া অধিবাসী আৰু নব্য অধিবাসী আৰ্যসকলেও বামাচাৰ মাৰ্গী শিৱ-উপাসনা কৰিছিল। তান্ত্ৰিক বৌদ্ধধৰ্মত স্থান লাভ কৰা অপৰাজিতা আৰু উগ্ৰতাৰাই শিৱৰ লগত একীভূত হৈ পৰিছিল আৰু শিৱৰ মঠ-মন্দিৰবোৰত এওঁলোকৰ গুপ্ত উপাসনা চলিছিল।

সেই সময়ৰ শোণিতপুৰৰ ৰজা বাণ শিৱ ভক্ত আছিল আৰু শিৱৰ বৰত তেওঁ অপ্ৰতিদ্বন্দ্বী বীৰ হৈ উঠিছিল। আনকি বাণৰ ভক্তিত সন্তুষ্ট হৈ শিৱ-পাৰ্বতীয়ে তেওঁক পুত্ৰ ৰূপে গ্ৰহণ কৰিছিল। সেইবাৰে ভক্ত বাণাসুৰৰ ৰক্ষাৰ বাবে ত্ৰিশূলধাৰী শিৱই শ্ৰীকৃষ্ণৰ বিপৰীতে যুদ্ধত অৱতীৰ্ণ হৈছিল। ইয়াৰ পৰা নৰকাসুৰৰ পূৰ্ৱৱৰ্তী বা সমসাময়িক কালতো যে অসমত শৈৱ ধৰ্মৰ প্ৰচলন আছিল, সেই কথা সহজে অনুমান কৰিব পাৰি।

কোচ নৃপতিসকল নিষ্ঠাবান শৈৱ আছিল। জনশ্ৰুতি মতে, কোচ বংশ আৰু কোচ ৰাজ্য প্ৰতিষ্ঠাতা প্ৰথম নৃপতি বিশ্বসিংহ শিৱ-বীৰ্য্য সম্ভূত। অৰ্থাৎ বিশ্বসিংহ শিৱৰ ঔৰসজাত। এওঁ কমতেশ্বৰী দেৱীৰ মন্দিৰৰ উত্তৰ দিশত অৱস্থিত শিৱ-বানেশ্বৰৰ থানত শিৱ-শঙ্কৰক পূজিছিল। বিশ্বসিংহৰ পুত্ৰ মহাৰাজ নৰনাৰায়ণ নিশ্চিতভাৱে দেৱী কামাখ্যাৰ উপাসক। কিন্তু শিৱৰ প্ৰতিও তেওঁৰ অগাধ ভক্তি আছিল। অসম ৰাজ্য সসৈন্যে আক্ৰমণ কৰিবলৈ যাত্ৰা কৰি প্ৰথম নিশা সদাশিৱৰ দ্বাৰা স্বপ্নাদিষ্ট হৈ নৰনাৰায়ণে সোণকোষ নদীৰ পাৰত জনজাতীয় ৰীতিৰে শিৱক পূজা কৰিছিল। ভৱেন নাৰ্জিৰ মতে নৰনাৰায়ণে জনজাতীয় নিয়ম মতে কৰা এই শিৱ পূজাই 'বাথৌ খেৰাই' পূজা। 'A History of Assam' প্ৰণয়ন কৰা এডৱাৰ্ড গেইটৰ মতে মহাৰাজ নৰনাৰায়ণে ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ উত্তৰ পাৰে জনজাতীয় নিয়মে শিৱ-পূজা কৰা ৰীতিক লিখিত তথা বিধিসন্মতভাৱে স্বীকৃতি দিছিল। এই প্ৰসঙ্গত গেইটে কৈ গৈছে— "This tribal mode of worship was recognised and legalised by the king by the issue of an edict which set aside the north bank of the Brahmaputra river for the practice of aboriginal forms of worship." কোচ নৃপতিসকল যে শিৱৰ উপাসক আছিল তাৰ স্পষ্ট সঙ্কেত পোৱা যায় তেওঁলোকৰ মুদ্ৰাত উৎকীৰ্ণ বিশেষণৰপৰা— "শ্ৰীশ্ৰী শিৱকৰণ-কমল-মধুকৰ"। আনহাতে, গুৰু চৰিতৰ পৰা জানিব পাৰি যে শঙ্কৰদেৱে অসমত বৈষ্ণৱ ধৰ্ম প্ৰচাৰ কৰাৰ আগতে কামৰূপৰ লোকে হৰিক পূজা নকৰি কাছ আৰু ছাগলীৰে ভৈৰৱ ৰূপী শিৱক

পূজা কৰিছিল। সূর্যখড়ি দৈৱজ্ঞৰ 'দৰং ৰাজবংশাৱলী'ৰ মতে কোচ ৰজাসকল শিৱৰ বংশধৰ আছিল। এই কোচ ৰজাসকলে কেনেকৈ হিন্দু মতে আৰু জনজাতীয় মতে শিৱক পূজা কৰিছিল তাৰ উল্লেখ আছে।

অসমৰ বিভিন্ন ঠাইত সিচঁৰতি হৈ থকা শিৱ মূৰ্তি আৰু লিঙ্গবোৰেও অসমৰ শৈৱ ধৰ্মৰ প্ৰাচীনত্ব তথা জনপ্ৰিয়তাৰ ইঙ্গিত বহন কৰে। পুৰণি কালত শৈৱ ধৰ্মই এনেকৈ বিস্তাৰ লাভ কৰিছিল যে শঙ্কৰদেৱৰ সময়ত আৰু তেওঁৰ পৰৱৰ্তী কালতো শৈৱ ধৰ্ম তথা দেৱতা শিৱৰ প্ৰতি মানুহৰ শ্ৰদ্ধা অকণো কমা নাছিল। কেইবাখনো চৰিত পুথিৰ পৰা জানিব পাৰি যে কুসুম্বৰ ভূঞাই শঙ্কৰক (শিৱক) পূজিহে পুত্ৰ শঙ্কৰক লাভ কৰিছিল। কুসুম্বৰ ভূঞাৰ বহু দিনলৈ কোনো সতি-সন্ততি নাছিল। শেষত তেওঁ পুত্ৰ লাভৰ কাৰণে শিৱক আৰাধনা কৰিছিল। ভূঞাৰ আৰাধনা তথা ভক্তিত সন্তুষ্ট হোৱাৰ ফলত তেওঁ পুত্ৰ সন্তান লাভ কৰিছিল। সেইবাবে কুসুম্বৰ ভূঞাই দেৱতা শিৱৰ নামেৰে-পুতেকৰ নাম ৰাখিলে শঙ্কৰ। এইবোৰে প্ৰমাণ কৰে যে শঙ্কৰদেৱৰ গাতো দেৱতা শিৱৰ প্ৰভাৱ আছে। সেই বাবে ৰাম ৰায়ৰ 'গুৰুলীলা'ত শঙ্কৰদেৱক শিৱৰ অৱতাৰ বোলা হৈছে।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ১ ঃ অসমত প্ৰাচীন কালৰ পৰা চলি অহা শৈৱ ধৰ্মৰ পৰম্পৰাৰ বিষয়ে চমুকৈ লিখক (১৫০টা শব্দৰ ভিতৰত লিখক)

৮.৫ শিৱৰ সহস্ৰ নাম আৰু উপাসনা পদ্ধতি

হিন্দু দেৱ-দেৱীসকলক প্ৰায়ে একাধিক নামেৰে জনা যায়। তাৰে ভিতৰত শিৱ আৰু কৃষ্ণৰ নামৰ সংখ্যা আটাইতকৈ বেছি। শিৱৰ অনেক নাম। সেই নামবোৰ হ'ল— হৰ, শঙ্কৰ, মহাদেৱ, মহেশ, দেৱাদিদেব, দেবেশ, সুৰেশ্বৰ, মহেশ্বৰ, বিশ্বনাথ, বিশ্বেশ্বৰ, পশুপতি, ব্যোমকেশ, ত্ৰিনয়ন, ত্ৰিলোচন, শম্ভু, নীলকণ্ঠ, নীলগ্ৰীৱ, দিগম্বৰ, ভোলা, ভোলানাথ, আশুতোষ, পিনাকী, পিনাকপাণি, কৈলাসপতি, কৈলাসনাথ, ৰুদ্ৰ, পঞ্চানন, ইন্দ্ৰভূষণ, ইন্দ্ৰথৌলি, চন্দ্ৰচূড়, চন্দ্ৰশেখৰ, শশীভূষণ, জটাধৰ, জটাধৰি, ডম্বৰুধৰ, মৃত্যুঞ্জয়, অজ, ত্ৰিপুৰাৰ, কেদাৰ, ঈশান, প্ৰমথেশ, প্ৰসন্ননাথ, বিৰূপাক্ষ, শূলী, শূলপাণি, ত্ৰিশূলী, ত্ৰিশূলধাৰী, নটৰাজ, ভৱেশ, বানেশ্বৰ, কাশীনাথ, কাশীপতি, কাশীশ্বৰ, কাশীশ, যোগীন্দ্ৰ, যোগেশ্বৰ, যোগেশ, বীৰেশ্বৰ, একনাথ, মহানট, নটেশ্বৰ, ভৱ, দুৰ্গাপতি, দুৰ্গাধীশ, দুৰ্গেশ, দুৰ্গেশ্বৰ, সতীশ, সতীন্দ্ৰ, সতীপতি, অম্বিকানাথ, উমেশ, উমানাথ, উমাপতি, ভৱানীকান্ত, ভৱানীপতি, গিৰিজাকান্ত, উমানন্দ, বিশ্বেশ্বৰ, ভূতনাথ, ভুতভাৱন, মৃগাংমৌলি, মৃগাঙ্ক, মৃগাংকশেখৰ, ত্ৰিপুৰঘ্ন, কৃতম্বৰ, ৰামেশ্বৰ, তাৰকনাথ, তাৰকেশ্বৰ, ত্ৰিনেত্ৰ, ধূৰ্জতি, গংগাধৰ, গিৰীশ, অদ্ৰীশ, অদ্ৰিনাথ, সিদ্ধদেৱ, পুৰুহৰ, পুৰভিদ, পুৰমথন, পুৰজিৎ,

অঘোৰ, ফণীধৰ, ফণীভূষণ, উৰগভূষণ, অনঙ্গ, অনঙ্গাৰি, হিৰণ্যনেতাঃ, বহ্নিৰেতাঃ, ত্ৰিনাথ, বিভূতিভূষণ, মাৰজিৎ, স্মৰজিৎ, চন্দ্ৰিল, নটশেখৰ, খণ্ডপৰশু, কন্দুকেশ্বৰ, জ্বালী, জল্পেশ্বৰ, গৌৰীনাথ, গৌৰীশ্বৰ, নন্দেশ্বৰ, ভৃঙ্গেশ্বৰ, হিংগুলেশ্বৰ, বুঢ়াগোঁসাই আদি।

শিৱৰ যেনেকৈ বিভিন্ন নাম আছে, তেনেকৈ তেওঁৰ বিভিন্ন ৰূপৰো কল্পনা কৰা হৈছে। কেতিয়াবা তেওঁ ভঙুৱা, কেতিয়াবা কৃষক, কেতিয়াবা হলাহল পান কৰা নীলকণ্ঠ, কেতিয়াবা সংহাৰকৰ্তা, কেতিয়াবা প্ৰাণদাতা, কেতিয়াবা ৰুদ্ৰ, কেতিয়াবা পৰম বৈষ্ণৱ, কেতিয়াবা কামুক, কেতিয়াবা পৰম সাধক, কেতিয়াবা নৃত্য বিশাৰদ। অসমৰ বিভিন্ন ঠাইত সিঁচৰতি হৈ থকা শিৱৰ বিভিন্ন ভঙ্গীৰ মূৰ্তি আৰু লিঙ্গৰোৰে তাৰ ইঙ্গিত বহন কৰি আছে।

শিৱক সন্তুষ্ট কৰিবলৈ দুই ধৰণে ভোগ বা প্ৰসাদ তৰ্পণ কৰা হয়। সাধাৰণতে যিবোৰ মন্দিৰত শিৱক অকলে পূজা কৰা হয়, তাত নিৰামিষ ভোগ চলে। আনহাতে, যিবোৰ মন্দিৰত শিৱৰ লগতে শক্তিকো পূজা দিয়া হয় তাত আমিষ ভোগ চলে। শিৱ চতুৰ্থীৰ দিনা ছাগলী বলি দিয়াৰ প্ৰথা তাহানিৰ পৰা চলি আহিছে। এনেদৰে শিৱৰ মন্দিৰবোৰত প্ৰচলন থকা নটীৰ নাচ প্ৰথা বা দেৱদাসী নৃত্য প্ৰথা মন কৰিবলগীয়া বিশেষত্ব। এসময়ত দেৱদাসী বা নটী নাচ শিৱ মন্দিৰবোৰত ধৰ্মীয় উপাসনাৰ এটা পদ্ধতি আছিল। অৰ্থাৎ এই প্ৰথা ধৰ্মৰ এক অঙ্গ আছিল। বৰ্তমানে নানা কাৰণত এই প্ৰথা উঠি গ'ল। কিন্তু এসময়ত কামৰূপৰ পৰিহৰেশ্বৰ দেৱালয়, বিশ্বনাথ মন্দিৰ আৰু শিৱসাগৰৰ শিৱ দৌলৰ নটীৰ কথা সৰ্বজনবিদিত। আহোম ৰজা শিৱ সিংহৰ মহিষী ফুলেশ্বৰী নেঘেৰীটিং শিৱদৌলৰ নটীহে আছিল। গতিকে দেখা যায় যে লিঙ্গ পূজা, নিৰামিষ ভোগ, নটীনাচ আদি শৈৱ ধৰ্মৰ উপাসনা পদ্ধতিৰ একো-একোটা অঙ্গ আছিল। তাৰ লগতে অতি প্ৰাচীন কালৰে পৰা বৰ্তমানলৈকে পূজা-পাতল, বলিবিধান আদিও চলি থকা দেখা যায়।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ২ঃ শিৱৰ সহস্ৰ নামৰ ভিতৰত কেইটামান নাম উল্লেখ কৰক। শিৱক কি কি পদ্ধতিৰে উপাসনা কৰা হয় চমুকৈ লিখক।

(১৫০টা শব্দৰ ভিতৰত লিখক)

৮.৬ অসমত শাক্ত ধৰ্মৰ পৰম্পৰা

মানুহ আদিতে প্ৰকৃতিৰ পূজক আছিল। প্ৰকৃতিৰ অংশীদাৰ স্বৰূপে কিছুমান শক্তিক প্ৰত্যক্ষ কৰি তেওঁলোকে পূজা কৰিছিল। সূৰ্য্য, বায়ু, বৰুণ, অগ্নি, ইন্দ্ৰ, পৰ্বত-পাহাৰ, গছ-গছনি, নদ-নদী আদিক বিশ্বাস অনুযায়ী তেওঁলোকে বিধে বিধে পূজা কৰিছিল। শ শ বছৰ অতিক্ৰম কৰাৰ পিছত আদিম ভাৰতবাসীৰ ভৌগোলিক স্থিতি, প্ৰাকৃতিক পৰিবেশ, ধৰ্মীয় বিশ্বাস, সাংস্কৃতিক ৰীতি অনুযায়ী জনগোষ্ঠীসমূহৰ উপাস্য দেৱ-দেৱী নিৰ্দিষ্ট হৈ পৰে। অসমত এনে এক প্ৰক্ৰিয়াৰ

ফলত সৃষ্টি হৈছিল শাক্ত পূজা বা শাক্ত ধৰ্মৰ। শাক্ত ধৰ্মৰ মূল উপাস্য হৈছে শক্তিৰ অধিষ্ঠাত্ৰী দেৱী। এই দেৱীৰ বিভিন্ন ৰূপ বা নামৰ কথা পোৱা যায়। যেনে— ভগৱতী, চণ্ডী, কাত্যায়নী, চামুণ্ডা, কালী, গৌৰী, তাৰা, চণ্ডিকা, মহামায়া, দশভূজা, ষোড়শভূজা, লক্ষ্মী, সৰস্বতী আদি।

পুৰাণ শাস্ত্ৰই প্ৰমাণ দিয়ে প্ৰাগ্‌জ্যোতিষৰ ৰজা নৰকেই শক্তিৰ প্ৰথম সেৱক আছিল আৰু তেৱেই অসমত দেৱী পূজাৰ প্ৰচলন কৰিছিল। উল্লেখযোগ্য যে নৰকৰ জন্ম হৈছিল বৰাহ ৰূপী বিষ্ণুৰ ঔৰসত। সেইবাবে বিষ্ণুৱে নৰকক প্ৰাগজ্যোতিষৰ ৰজা পাতে আৰু এই বিশাল ৰাজ্য শাসন কৰিবলৈ দিয়ে। লগতে বিষ্ণুৱে নৰকক এই বুলিও নিৰ্দেশ দিয়ে— 'কামাখ্যাৰ বাহিৰে তুমি আন দেৱতাক পূজা নকৰিবা (কামাখ্যাং ত্বাং বিনা পুত্ৰ নান্যদেৱং যজিষ্যামি)। আকৌ বিষ্ণুৱে নৰকক এই বুলিও সাৱধানবাণী শুনায়— যদি এই কথাৰ ব্যতিক্ৰম ঘটে তেনেহ'লে নৰকৰ প্ৰাণনাশ হ'ব। ফলত নৰকাসুৰে শক্তিৰ একান্ত উপাসক হৈ পৰে আৰু তেওঁৰ যোগেদিয়েই অসমত শাক্ত ধৰ্মৰ উত্থান ঘটে।

কেইবাখনো বিখ্যাত তন্ত্ৰশাস্ত্ৰত ভাৰতবৰ্ষৰ চাৰিখন প্ৰাচীন শক্তিপীঠৰ ভিতৰত কামৰূপ পীঠক শ্ৰেষ্ঠ মহাপীঠ বুলি কোৱা হৈছে। বাকী তিনিখন পীঠ হ'ল পূৰ্ণগিৰি, উদ্দিয়ান আৰু জালন্ধৰ। অতি প্ৰাচীন কালৰপৰাই কামৰূপ ক্ষেত্ৰ শক্তি সাধনাৰ শ্ৰেষ্ঠ পীঠ হিচাপে স্বীকৃতি পাই আহিছে। কামাখ্যা তীৰ্থৰ মাহাত্ম্যই কামৰূপ পীঠক অতীতৰ পৰা মহত্বপূৰ্ণ কৰি ৰাখিছে। প্ৰাচীন আৰু মধ্যযুগীয় কামৰূপ তন্ত্ৰ-মন্ত্ৰ আৰু ইন্দ্ৰজাল বিদ্যাৰ বাবে বিখ্যাত আছিল। আনকি ঊনবিংশ শতিকালৈকে বাহিৰৰ মানুহে অসমক তন্ত্ৰ-মন্ত্ৰ আৰু যাদুবিদ্যাৰ কাৰণে ভয়ৰ দৃষ্টিৰে চাইছিল। মুঠতে এই কামৰূপ পীঠ তান্ত্ৰিক সংস্কৃতিৰ কেন্দ্ৰ হিচাপে ভাৰতৰ ভিতৰতে অদ্বিতীয় আছিল। *কালিকা পুৰাণ*, *যোগিনীতন্ত্ৰ*, *কুব্জিকাতন্ত্ৰ*, দেৱী ভাগৱত আদি গ্ৰন্থসমূহে কামৰূপ শক্তি সাধনা আৰু সিদ্ধি লাভৰ প্ৰশস্ত ক্ষেত্ৰ বুলি নিৰ্দেশ কৰিছে। গতিকে এনে এখন পূণ্য স্থানত দীৰ্ঘকালীনভাৱে শক্তিধৰ্ম ব্যাপকভাৱে চৰ্চিত হৈ থকাটো স্বাভাৱিক।

কালিকা পুৰাণ আৰু *যোগিনীতন্ত্ৰই* স্পষ্টভাৱে কৈছে যে কামৰূপৰ নিচিনা আৰু কোনো ঠাই নাই, যি ঠাই দেৱীৰ আৱাস স্থানৰ কাৰণে উপযুক্ত। অন্য দেশত যি দুৰ্লভা, সেই দেৱী কামৰূপৰ ঘৰে ঘৰে বিদ্যমান—

দেৱীক্ষেত্ৰং কামৰূপং বিদ্যতেহন্যন তৎসমম্।
অন্যত্ৰ বিৰলা দেৱী কামৰূপে গৃহে গৃহে।।

*কালিকা পুৰাণ*ত আদ্যাশক্তি মহামায়াৰ বিভিন্ন ৰূপৰ বিস্তৃত বিৱৰণ, পূজা-উপাসনাৰ পদ্ধতি, শক্তি সাধনাৰ বিভিন্ন ব্যৱস্থা আদিৰ যিমান সূক্ষ্ম বৰ্ণনা দিয়া হৈছে, তাৰপৰা অনুমান কৰিব পাৰি যে *কালিকা পুৰাণ*ৰচনা কৰাৰ সময়ত (দশম-একাদশ শতিকা) বা তাৰ আগৰেপৰা অসমত শক্তিধৰ্মৰ প্ৰচলন আছিল।

ত্ৰয়োদশ শতিকাৰ চুতীয়া ৰজা ৰত্নধ্বজ শাক্ত আছিল। সেই ৰাজ্যত 'কেঁচাইখাঁতী'ৰ ৰূপত কালী দেৱীক পূজা উপাসনা কৰা হৈছিল। তাম্ৰপাতৰ মন্দিৰত অধিষ্ঠিত কাৰণে কেঁচাইখাঁতী দেৱী পৰৱৰ্তীকালত 'তাম্ৰেশ্বৰী' নামেৰে জনাজাত হয়। কেঁচাইখাঁতীৰ আগত

পশু বলি দিয়াৰ উপৰিও নৰবলি পৰ্যন্ত দিয়া হৈছিল বুলি জনা যায়। বহুকাল আগৰেপৰা কেঁচাইখাঁতী গোসানীক কছাৰীসকলেও বলি বিধানেৰে পূজা কৰি অহাৰ প্ৰমাণ কছাৰী বুৰঞ্জীত পোৱা যায়। স্বনামধন্য ঔপন্যাসিক ৰজনীকান্ত বৰদলৈৰ 'তাম্ৰেশ্বৰী মন্দিৰ' নামৰ উপন্যাসখনিয়েও সেই সময়ৰ অসমত কেঁচাইখাঁতী দেৱীৰ অস্তিত্ব থকাৰ প্ৰমাণ দাঙি ধৰে।

প্ৰতাপসিংহৰ দিনত (১৬১১-১৬৪৯) মাটিৰ দুৰ্গা মূৰ্তি নিৰ্মাণ কৰি দুৰ্গা পূজা কৰাৰ নীতি প্ৰচলিত হয়। আনহাতে, আহোম ৰাজত্বকালত ৰজা শিৱ সিংহ আৰু তেওঁৰ তিনিগৰাকী ৰাণী ক্ৰমে ফুলেশ্বৰী, অম্বিকা আৰু সৰ্বেশ্বৰী ঘোৰ শাক্ত আছিল। ৰাজক্ষমতা পোৱাৰ পিছত ফুলেশ্বৰীয়ে শাক্ত ধৰ্ম প্ৰচাৰ কৰিবলৈ উঠি-পৰি লাগিছিল। তেৱেঁই ৰজাঘৰৰ পৰা দুৰ্গা পূজা পাতি শাক্ত বিৰোধী মোৱামৰীয়া সন্তসকলক বলপূৰ্বকভাৱে দেৱীৰ আগত আঁঠু লোৱাই, বলি কটা তেজৰ ফোঁট দি, প্ৰসাদ খুৱাই অপমান কৰিছিল। পৰৱৰ্তীকালত এই ঘটনাই বুৰঞ্জীখ্যাত 'মোৱামৰীয়া বিদ্ৰোহ' সৃষ্টি কৰিছিল।

এডৱাৰ্ড গেইটৰ অসম বুৰঞ্জী মতে, প্ৰথম কোচ ৰজা বিশ্বসিংহ শিৱ আৰু দুৰ্গা দুয়োৰে ভক্ত আছিল। বিশ্বসিংহই কামাখ্যা মন্দিৰ নিৰ্মাণ কৰি ইয়াৰ যথোচিত পূজা-সেৱাৰ ব্যৱস্থা কৰি দিয়ে। আনহাতে, বিশ্বসিংহৰ পুত্ৰ ন�ৰনা�ৰায়ণে কালাপাহাৰে ধ্বংস কৰি থৈ যোৱা কামাখ্যা মন্দিৰ পুনৰ নিৰ্মাণ কৰি উলিয়ায়। এইবোৰে কোচ ৰজাসকলৰ দেৱীৰ প্ৰতি থকা আস্থাৰ কথাকে সূচায়।

মধ্যযুগীয় অসমত শাক্ত ধৰ্মৰ প্ৰচলন থকাৰ প্ৰমাণ *গুৰু চৰিত*তো পোৱা যায়। শঙ্কৰদেৱৰ শিষ্যত্ব গ্ৰহণ কৰাৰ আগলৈকে মাধৱদেৱেও বলি-বিধানেৰে কৰা শক্তি পূজাত একান্ত বিশ্বাসী আছিল। শঙ্কৰদেৱ-মাধৱদেৱৰ (গুৰু-শিষ্য) 'মণিকাঞ্চন সংযোগ' নামৰ আখ্যানটোৱে শাক্ত ধৰ্মৰ প্ৰভাৱ সেই সময়ত কিমান ব্যাপক আছিল তাৰ ইঙ্গিত বহন কৰে। কথা গুৰু চৰিততে পোৱা যায় শঙ্কৰদেৱে শক্তি পূজা নকৰা বাবে তেওঁৰ বিৰুদ্ধে কিছুমান লোকে মহাৰাজ নৰনাৰায়ণৰ ওচৰত গোচৰ দিছিল।

এই সকলোবোৰ তথ্যই ইংগিত দিয়ে যে শঙ্কৰদেৱে অসমত বৈষ্ণৱ ধৰ্ম প্ৰচাৰ কৰাৰ আগলৈকে অসমত শাক্ত ধৰ্ম প্ৰচলিত আছিল। বাণীকান্ত কাকতিয়ে তেওঁৰ *Mother Goddess Kamakhya* নামৰ গ্ৰন্থত দেৱীপূজা, ***বামাচাৰী পূজা, কৌলচাৰ,*** কৈৰাতধৰ্ম আৰু কৈৰাতিক অনুষ্ঠান আদিৰ বিষয়ে আলোচনা কৰি অসমত শাক্ত ধৰ্মৰ প্ৰাধান্যকে দেখুৱাইছে।

ঊনবিংশ শতিকাৰ মাজভাগৰ পৰা অসমত দেৱী পূজাই পুনৰ জনপ্ৰিয়তা লাভ কৰিবলৈ ধৰিলে। ১৮২৬ চনৰ ইয়াণ্ডাবু সন্ধিৰ চৰ্ত অনুসৰি অসম ইষ্ট ইণ্ডিয়া কোম্পানীৰ অধীনলৈ যোৱাৰ ফলত অসমত চাকৰি কৰিবলৈ অহা চুবুৰীয়া বাংলা ভাষী বংগদেশৰ লোকসকলে অসমত শক্তি পূজাক পুনৰ জনপ্ৰিয় কৰি তুলিলে।

বামাচাৰ ঃ বেদ বিৰুদ্ধ পন্থা আৰু এই পন্থাৰে অনুষ্ঠিত কৰা পূজা। এনে পূজাত মদ অপৰিহাৰ্য। বামাচাৰী পূজাত সিদ্ধি লাভ কৰিবলৈ সাধকে স্ত্ৰীৰ সংসৰ্গ লাভ কৰিব লাগিব, তেতিয়াহে পূজা ভাগ সাৰ্থক হয়।

কৌলাচাৰ ঃ এটা সাধন মাৰ্গ বিশেষ। ইয়াত কুলাচাৰী মন্ত্ৰাচাৰীসকলে মদ, মাংস আৰু তিৰোতাৰ লগত সাধন-ভজন কৰিব লাগে। কৌলাচাৰীসকলে মদ, মাছ, মাংস, ভূচৰ, খেচৰ, জলচৰ সকলো জন্তু ভক্ষণ কৰিব পাৰে।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ৩ ঃ অসমত প্ৰাচীন কালৰে পৰা প্ৰচলন থকা শক্তি উপাসনাৰ বিষয়ে এটি টোকা প্ৰস্তুত কৰক।

(১৫০টা শব্দৰ ভিতৰত লিখক)

চিন্তা-চৰ্চা কৰক ৮.১

অধিক জানিবলৈত উল্লেখ থকা কিতাপসমূহৰ জৰিয়তে অসমৰ শৈৰ আৰু শাক্ত সাহিত্যৰ বিষয়ে এটি প্ৰবন্ধ যুগুত কৰাৰ লগতে অসমৰ বিভিন্ন ঠাইত থকা মঠ-মন্দিৰসমূহৰ এখন তালিকা প্ৰস্তুত কৰক ।

৮.৭ দেৱীৰ বিভিন্ন ৰূপ

কালিকা পুৰাণে এক শক্তি বা দেৱীক সতী, পাৰ্বতী, দুৰ্গা, কামাখ্যা, ত্ৰিপুৰা, কেঁচাইখাঁতী, তাম্ৰেশ্বৰী, উগ্ৰতাৰা আদি অনেক ৰূপ দিলে। *কালিকা পুৰাণে* দেৱীৰ বহু ৰূপৰ জন্ম দিলেও প্ৰধানভাৱে চাৰিটা ৰূপকহে অধিক গুৰুত্ব দিলে। এই চাৰিটা ৰূপ হ'ল— মাতৃ ৰূপী কামাখ্যা, পত্নী ৰূপী পাৰ্বতী, কুমাৰী ৰূপী ত্ৰিপুৰা সুন্দৰী আৰু সংহাৰ ৰূপিনী কেঁচাইখাঁতী তাম্ৰেশ্বৰী। *কালিকা পুৰাণৰ* এই চাৰিটাৰ ৰূপ দুটা ভাগত আলোচনা কৰিব পাৰি। প্ৰথমটো ভাগত পৰে মাতৃ ৰূপে কামাখ্যা, পত্নী ৰূপে পাৰ্বতী আৰু কুমাৰী ৰূপী ত্ৰিপুৰা সুন্দৰী। দ্বিতীয়টো ভাগত থাকিল কেৱল সংহাৰ ৰূপিনী কেঁচাইখাঁতী তাম্ৰেশ্বৰী। এই ভাগ দুটাৰ পৰা স্পষ্ট হৈ পৰে যে প্ৰথমটো ভাগৰ তিনিটা ৰূপ মাতৃ, পত্নী আৰু কুমাৰী সুন্দৰৰ প্ৰতীক আৰু দ্বিতীয় ভাগৰ কেঁচাইখাঁতী তাম্ৰেশ্বৰী ৰূপটো ভয়াবহতাৰ প্ৰতীক। একালত নাৰীৰ শান্তিদায়িনী ৰূপৰ প্ৰতীক ৰূপেই মাতৃ, পত্নী আৰু কুমাৰী ৰূপত শক্তিক উপাসনা কৰা হৈছিল। তাৰ বিপৰীতে শান্তি ভঙ্গ কৰিব পৰা যিকোনো অশুভ শক্তিক বিতাৰিত কৰিবলৈ শুভ শক্তিৰ প্ৰতীক ৰূপত কেঁচাইখাঁতী তাম্ৰেশ্বৰীক পূজা কৰাৰ ব্যৱস্থা আছিল।

কামাখ্যা দেৱীৰ দুটা বেলেগ ৰূপৰ কল্পনা কালিকা পুৰাণে কৰিছে— এটা সংহাৰ মূৰ্তি আনটো সম্ভোগ মূৰ্তি। সংহাৰ মূৰ্তিত দেৱীয়ে হাতত খৰ্গ লৈ মৰাশৰ ওপৰত অৱস্থান কৰে আৰু সম্ভোগ মূৰ্তিত হাতত ফুলৰ মালা লয় আৰু ৰঙা পদ্মফুলৰ ওপৰত আসন লয়।

হিন্দু শাস্ত্ৰ আৰু তন্ত্ৰত এই শক্তিক দেৱী আখ্যা দি দেৱতাৰ সঙ্গিনী ৰূপেও কল্পনা কৰা হৈছে। ত্ৰিমূৰ্তিৰ প্ৰত্যেকৰে ভাৰ্যা একোগৰাকী শক্তি। ব্ৰহ্মাৰ সৰস্বতী, বিষ্ণুৰ লক্ষ্মী আৰু শিৱৰ শক্তি পাৰ্বতী। আনহাতে, দুৰ্গাই ৰক্তবীজৰ লগত যুদ্ধ কৰাৰ সময়ত নিজৰ শৰীৰৰ পৰা তেওঁৰ অনুৰূপ সাতগৰাকী দেৱীৰ সৃষ্টি কৰিছিল। এই সাতগৰাকী দেৱীক 'সপ্তমাতৃকা' আখ্যা দিয়া হয়। এওঁলোক হ'ল— ব্ৰাহ্মী (ব্ৰাহ্মণী), মহেশ্বৰী, কুমাৰী, বৈষ্ণৱী, বাৰাহী, নৰসিংহী আৰু

ঐন্দ্ৰী (ইন্দ্ৰানী) নামৰ পৰা বুজিব পাৰি যে এওঁলোক যথাক্ৰমে ব্ৰহ্মা, ঈশ্বৰ, কুমাৰ, বিষ্ণু, বৰাহ, নৰসিংহ আৰু ইন্দ্ৰৰ শক্তি। যিহেতু দেৱী নিজে দেৱতাসকলৰ সন্মিলিত শক্তিৰ স্বৰূপ, গতিকে সপ্তমাতৃকাৰ ধাৰণা আমাৰ বাবে বোধগম্য নহয়।

তন্ত্ৰ শাস্ত্ৰত শক্তিৰ দহোটা স্বৰূপৰ বৰ্ণনা পোৱা যায়। এই দহোটা স্বৰূপকে 'দশমহাবিদ্যা' আখ্যা দিয়া হয়। এই দহোটা স্বৰূপ হ'ল— কালী, তাৰা, ষোড়শী, ভূৱনেশ্বৰী, ভৈৰৱী, ছিন্নমস্তা, ধূমাৱতী, বগলা, মাতঙ্গী আৰু কমলা। এনেদৰে আলোচনা কৰিলে দেৱী বা শক্তিৰ বিভিন্ন ৰূপৰ কথা জানিব পাৰি।

৮.৮ জনজাতীয় আৰু আহোম সমাজত শৈৱ ধৰ্ম

অসমৰ জনজাতিসকলৰ মাজত শিৱ অতি জনপ্ৰিয় দেৱতা। বহু জনজাতিয়ে নিজকে শিৱৰ বংশধৰ বুলি বিশ্বাস তথা গৌৰৱবোধ কৰে। বড়ো-কছাৰীসকল বৃহৎ মঙ্গোলীয় গোষ্ঠীৰ লোক। তেওঁলোক কিৰাত সংস্কৃতিৰ অবিচ্ছেদ্য অংগ। পৌৰাণিক আখ্যানৰ পৰা জনা যায় যে 'বাথৌ শিব্ৰাই'ৰ পৰা বড়ো-কছাৰীসকলৰ উৎপত্তি হৈছে। কছাৰী বুৰঞ্জীৰ মতেও কছাৰীসকলৰ পিতৃ দেৱতা শিৱ। বড়ো-কছাৰীসকলৰ মাজত এই গৰাকী দেৱতা শিৱ, গিলা, দামব্ৰা, খৌৰিয়া, বৌৰায়-শ্ৰীবৌৰায় (ছিব্ৰায়), বাথৌ-বৌৰায় আদি নামেৰে পৰিচিত।

ত্ৰিপুৰাৰ ৰজাসকলেও নিজকে শিৱৰ বংশধৰ বুলি বিশ্বাস কৰে। চুতীয়া-বৰাহীসকলৰ মাজত শিৱ দেৱতা 'বুঢ়া' আৰু পাৰ্বতী 'বুঢ়ী' ৰূপে পৰিচিত। সেইদৰে দেউৰী-চুতীয়াসকলৰ মাজত শিৱ আৰু পাৰ্বতী ক্ৰমে 'গিৰা-গিৰাচি' ৰূপে পূজিত হৈ আহিছে। ডিমাছা লোকমানসে বিশ্বাস কৰে যে সৃষ্টিকৰ্তা বাংলা ৰাজা আৰু তেওঁৰ পত্নী আড়িখীডিমাৰ পৰা ব্ৰাই-শিব্ৰাই-দেৱতাৰ জন্ম হৈছে। তেওঁলোকৰ দৃষ্টিত ব্ৰাই-শিব্ৰাই দেৱাদিদেৱ বা সৰ্বেসৰ্বা। তিফ্ৰাসকলৰ প্ৰধান উপাস্য দেৱ-দেৱী— শিৱ-পাৰ্বতী। তিৱা (লালুং) সকলেও মহাদেৱ আৰু পাৰ্বতীক প্ৰধান উপাস্য দেৱ-দেৱী ৰূপে পূজা অৰ্চনা কৰে। ৰাভাসকলৰ মাজত শিৱ দেৱতা লাঙা মাৰা বা লাঙা দেৱতা ৰূপে পূজিত হৈ আহিছে। তেওঁলোকে ৰণ্‌জুমুক অৰ্থাৎ শিল এচটাক লাঙা ৰাজাৰ প্ৰতীক স্বৰূপে পূজা কৰে। দৰাচলতে ই এক প্ৰকাৰ লিঙ্গপূজা। সোণোৱাল কছাৰীসকলে শিৱ দেৱতাক খিৰিংৰজা বা বাইথ ৰূপে উপাসনা কৰে। দেউৰী-চুতীয়াসকলৰ দৃষ্টিত শিৱ দেৱতাই কুণ্ডিমামা, গিৰা, বুঢ়া বা বলিয়াবাবা। কাৰ্বিসকলে এই গৰাকী দেৱতাক মহাদাই (মহাদেৱ) হিচাপে উপাসনা কৰে। মণিপুৰৰ আদিম অধিবাসীসকল শিৱ-উমাৰ পূজক। তেওঁলোকে শিৱ আৰু উমাক ক্ৰমে 'নম্পক-নিংথৌ' আৰু 'পান্থইবি' ৰূপত পূজা কৰে। অসমৰ জনজাতিসকলে শিৱ পূজাত মাদল বজাই, দেওধাই নৃত্যৰ আয়োজন কৰি, পূজাৰ সম্ভাৰ হিচাপে হাঁহ, পাৰ, কুকুৰা, ছাগলী, মদ আদি আগবঢ়ায়। কোনো কোনো জনজাতিয়ে সিজু গছক শিৱৰ প্ৰতীক হিচাপেও গণ্য কৰে।

ইফালে আহোম স্বৰ্গদেউসকলে নিজকে ইন্দ্ৰবংশী বুলি বিশ্বাস কৰিলেও শিৱৰ প্ৰতি তেওঁলোকৰ গভীৰ ভক্তি আছিল। আহোমসকলে শিৱক সাধাৰণতে বুঢ়াগোঁসাই বা বুঢ়া ডাঙৰীয়া

ৰূপে উপাসনা কৰিছিল। আহোমসকলে অসমত ভৰি দিয়াৰ পূৰ্বৰেপৰা এই দেশত শিৱই আৰাধ্য দেৱতা ৰূপে স্থান লাভ কৰি আছিল। বিশেষকৈ অসমৰ বিভিন্ন জনজাতিৰ মাজত শিৱই সন্মানপূৰ্বক পূজনীয় দেৱতা হিচাপে প্ৰতিষ্ঠা লাভ কৰি আছিল। আহোমসকলৰ আগমনৰ পিছত শিৱ উপাসক সেই জনজাতীয় সংস্কৃতিৰ লগত আহোমৰ সাংস্কৃতিক সমন্বয়ৰ ফলত এসময়ৰ 'চোমদেৱ'ৰ উপাসক আহোমসকল শিৱৰ উপাসক হৈ পৰে। আহোমসকলৰ ধৰ্মীয় জীৱনত শিৱ দেৱতাই যে প্ৰতিষ্ঠা লাভ কৰিবলৈ সক্ষম হৈছিল তাৰ প্ৰমাণ পোৱা যায় শিৱৰ মঙ্গলাচৰণেৰে আৰম্ভ হোৱা এখন বুৰঞ্জীৰ পৰা। *সাতসৰী অসম বুৰঞ্জী*ৰ প্ৰথমখন 'শিৱায়ে নমঃ' বুলি শিৱ প্ৰশস্তিৰে আৰম্ভ হৈছে। ধৰ্মীয় বিশ্বাসৰ ফালৰ পৰা চৰাইদেউ পাহাৰ প্ৰাক্-আহোম যুগৰ পৰা পৱিত্ৰ তীৰ্থস্থান ৰূপে পৰিগণিত আছিল। আহোমসকলৰ প্ৰথম গৰাকী স্বৰ্গদেউ চুকাফা শিৱৰ উপাসক আছিল। সূৰ্য্যকুমাৰ ভূঞাৰ দ্বাৰা সম্পাদিত 'সাতসৰী অসম বুৰঞ্জী' মতে দিহিঙীয়া বা স্বৰ্গনাৰায়ণ ৰজাই মহাদেৱ গোসাঁইক বলি-বিধানেৰে পূজা কৰিছিল। আনহাতে, স্বৰ্গদেউ প্ৰতাপ সিংহই হিন্দু মতে শিৱ পূজা কৰিছিল। চুছেনফা স্বৰ্গদেৱে দৰঙৰ নাগশঙ্কৰ মন্দিৰ পুনৰ নিৰ্মাণ কৰাইছিল। প্ৰতাপ সিংহই ৰাজপাটত উঠি 'মহেশ্বৰ ঘৰ' নামে এটা শিৱ মন্দিৰ নিৰ্মাণ কৰায়। এই গৰাকী স্বৰ্গদেৱৰ ৰাজত্ব কালৰেপৰা 'শিৱদ'ল'ৰ প্ৰচলন হয়। প্ৰতাপ সিংহই নেঘেৰীটিঙত শিৱ মন্দিৰ নিৰ্মাণ কৰাইছিল। তেওঁ এই মন্দিৰতেই 'বান-লিঙ্গ' প্ৰতিষ্ঠা কৰে। মহেশ্বৰ নেওগে 'পৱিত্ৰ অসম' গ্ৰন্থত উল্লেখ কৰা অনুযায়ী নেঘেৰীটিঙৰ বান লিঙ্গৰনিৰ্মালি গ্ৰহণ নকৰাকৈ স্বৰ্গদেউসকলে কেতিয়াও দুপৰীয়াৰ আহাৰ গ্ৰহণ নকৰিছিল। তদুপৰি যুদ্ধলৈ যাত্ৰা কৰাৰ আগমুহূৰ্তত আহোম ৰজাসকলে অনেক সম্ভাৱেৰে স্তুতি-স্তোত্ৰ কৰি মহেশক পূজা-অৰ্চনা কৰিছিল। গদাধৰ সিংহৰ নিৰ্দেশ মৰ্মে গড়গওঁ সন্দিকৈ ৰৰফুকনে উমানন্দ মন্দিৰ নিৰ্মাণ কৰায়। ৰুদ্ৰসিংহ আৰু তেওঁৰ পুত্ৰ শিৱ সিংহ উভয়ে শিৱৰ ভক্ত আছিল। শিৱ সিংহই নীলাচলৰ (সিদ্ধেশ্বৰ) আৰু কামেশ্বৰ শিৱ মন্দিৰ, দেৰগাঁৱৰ শিৱ দ'ল, উমানন্দ আদিত ভূমিদান দি শিলালিপি প্ৰদান কৰিছিল। ৰুদ্ৰ সিংহই শিৱৰ মাহাত্ম্য প্ৰকাশক 'শিৱ পুৰাণ' নামৰ গ্ৰন্থখনি ৰচনা কৰে। এইখনেই শিৱৰ মাহাত্ম্য প্ৰকাশক একমাত্ৰ পুথি। পৰৱৰ্তী ৰজা ৰাজেশ্বৰ সিংহই বশিষ্ঠাশ্ৰম, চিত্ৰাচল, মণিকৰ্ণেশ্বৰত শিৱ মন্দিৰ নিৰ্মাণ কৰায়। আহোম স্বৰ্গদেউসকলৰ মুদ্ৰাসমূহৰ পৰাও অনুমান কৰিব পাৰি যে তেওঁলোক শৈৱ ৰীতিৰ সমৰ্থক আছিল। এনেবোৰ কথাই প্ৰমাণ কৰে যে আহোমসকলৰ ৰাজত্ব কালত বা ৰজাসকল শিৱৰ একান্ত ভক্ত আছিল।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ৪ ঃ অসমৰ কোন কেইটা জনজাতিয়ে শিৱক পূজা কৰে? সেই জনজাতিসমূহে শিৱক কি কি নামেৰে সম্বোধন কৰে? চমুকৈ লিখক। (৭৫টা শব্দৰ ভিতৰত লিখক)

৮.৯ অসমত বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ পৰম্পৰা

খৃষ্টীয় পঞ্চদশ শতিকাৰ আশ-পাশৰ সময়খিনি কেৱল অসমৰ কাৰণেই যুগান্তকাৰী নহয়, সমগ্ৰ ভাৰতবৰ্ষৰ কাৰণেই আলোড়নকাৰী। এই আলোড়ন সৃষ্টি কৰিছিল সমগ্ৰ ভাৰতবৰ্ষ জুৰি হোৱা নৱ-বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ আন্দোলনে। ইউৰোপত ৰেঁনেছা অৰ্থাৎ নৱজাগৰণৰ ইতিহাসৰ লগত যেনেকৈ মাৰ্টিন লুথাৰৰ প্ৰোটেষ্টাণ্ট ধৰ্মৰ প্ৰৱৰ্তন আৰু প্ৰাচীন গ্ৰীক, লেটিন ক্লাচিকেল সাহিত্য আৰু কলাৰ পুনৰ অধ্যয়নৰ প্ৰভাৱ জড়িত হৈ আছে, তেনেকৈ প্ৰায় একে সময়তেই বৈষ্ণৱ আন্দোলন আৰু ভক্তি ধৰ্মক কেন্দ্ৰ কৰি ভাৰতত সাংস্কৃতিক পুনৰ অভ্যুদয় ঘটিছিল।

বহুতৰে ধাৰণা যে অসমত আগেয়ে শৈৱ আৰু শাক্ত ধৰ্মহে চলিছিল, বৈষ্ণৱ ধৰ্ম নাছিল। শঙ্কৰদেৱেহে অসমত বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ প্ৰৱৰ্তন কৰে বুলি বহুতৰে ধাৰণা। কিন্তু এই ধাৰণা ভুল। মহাপুৰুষ শঙ্কৰদেৱৰ কেইবাশ বছৰৰ আগৰে পৰাই যে অসমত বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ প্ৰচলন আছিল তাৰ বিভিন্ন প্ৰমাণ পোৱা যায়। বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ আঁতি-গুৰি বিচাৰিবলৈ হ'লে আমি খ্ৰীঃপূঃ কেইবা শতিকাৰ আগলৈ উজাই যাব লাগিব। বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ মূল উপাস্য দেৱতা গৰাকী হ'ল বিষ্ণু। বিষ্ণুক উপাসনা কৰা বাবেই এই ধৰ্মটোৰ নাম বৈষ্ণৱ (বিষ্ণু > বৈষ্ণৱ)। বিষ্ণু বৈদিক দেৱতা। বেদত তেওঁ সূৰ্যৰে এক অভিব্যক্তি। এই বিষ্ণুৱেই কালক্ৰমত সাত্বতসকলৰ বাসুদেৱ, পাঞ্চৰাত্ৰসকলৰ নাৰায়ণ, আভীৰ বালকসকলৰ গোপাল— কৃষ্ণৰ লগত অভেদ হৈ শ্ৰেষ্ঠ দেৱতা ৰূপে গণ্য হ'বলৈ ধৰে। খৃঃপূঃ পঞ্চম শতিকাৰ পাণিনিৰ 'অষ্টাধ্যায়ী'ৰ পৰা আৰম্ভ কৰি বিভিন্ন যুগৰ নানা সাহিত্য, শাস্ত্ৰ, প্ৰত্নলিপিত বিষ্ণু নাৰায়ণ আৰু বৈষ্ণৱ সম্প্ৰদায়ৰ উল্লেখ পোৱা যায়। মহাভাৰতকে প্ৰমুখ্য কৰি নানা পু�ৰাণ আৰু সংহিতা বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ সাধন পদ্ধতি আৰু মাহাত্ম্য প্ৰচাৰৰ উদ্দেশ্যে ৰচনা কৰা হয়। মহাভাৰতৰ 'শ্ৰীমদ্ভাগৱত-গীতা' আৰু শান্তিপৰ্বৰ 'নাৰায়ণীয় আখ্যান'ত বৈষ্ণৱ ভক্তিপন্থৰ বিশেষ বিৱৰণ পোৱা যায়। খৃঃপূঃ চতুৰ্থ শতিকাৰ পৰৱৰ্তীকালৰ বহুতো প্ৰত্নলিপিতো বাসুদেৱ, বিষ্ণু আদি বৈষ্ণৱ দেৱতাৰ নাম পোৱা যায়।

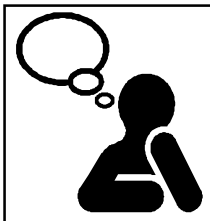
নগাঁৱৰ ৰৱগঙ্গা শিলালিপিত (৫৫৩-৫৫৪) কামৰূপৰ ৰজা ভূতিবর্মাই নিজকে বিষ্ণুৰ পৰম ভক্ত বুলি পৰিচয় দিছে। ইয়াৰপৰা অনুমান কৰিব পাৰি যে ষষ্ঠ শতিকাতেই অসমত বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ অস্তিত্ব আছিল। বাণভট্টৰ 'হর্ষ চৰিত'ত কামৰূপৰ ৰজা ভাস্কৰ বর্মাক বিষ্ণুৰ বংশধৰ বোলা হৈছে। দ্বাদশ শতিকাৰ কামৰূপৰ ৰজা ধৰ্মপালৰ পুষ্পভদ্ৰা শিলালিপিত বিষ্ণুলৈ ভক্তি প্ৰদৰ্শন কৰা হৈছে। এইবোৰৰ উপৰি বিষ্ণুৰ অস্তিত্ব থকা বিভিন্ন মূৰ্তিবোৰেও বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ প্ৰাচীনত্বৰ ইঙ্গিত দিয়ে। যেনে— শুক্ৰেশ্বৰত থকা অষ্টম-নৱম শতিকাৰ নাৰায়ণ মূৰ্তি, অশ্বক্লান্তত প্ৰাপ্ত দ্বাদশ শতিকাৰ অনন্তশয়ী বিষ্ণুমূৰ্তি, দেওপানীত পোৱা বিষ্ণুমূৰ্তি আদিৰ উপৰি গোঁসাইজুৰি, নগাঁও, মহাদেউ শাল আদিত বিভিন্ন ভঙ্গীৰ বিষ্ণুমূৰ্তি পোৱা গৈছে। এইবোৰৰ পৰা অনুমান কৰিব পাৰি যে ষষ্ঠ শতিকামানৰ পৰাই অসমত বিষ্ণু পূজাৰ প্ৰচলন আছিল। প্ৰথম অৱস্থাত বৈষ্ণৱ ধৰ্মক 'তান্ত্ৰিক বৈষ্ণৱ ধৰ্ম' বুলিহে কোৱা হৈছিল। অৰ্থাৎ শঙ্কৰদেৱৰ আবির্ভাৱৰ আগতে বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ লগত তন্ত্ৰ-মন্ত্ৰ আদিও জড়িত হৈ আছিল।

এইদৰে প্ৰাচীন কালৰে পৰা অসমত বৈষ্ণৱ ধৰ্ম প্ৰচলিত হৈ আহিছিল যদিও শাক্ত আৰু শৈৱ ধৰ্মও সমানেই প্ৰচলিত হৈ থকাত এই ধৰ্মই ব্যাপকতা লাভ কৰিব পৰা নাছিল। ষষ্ঠ শতিকাত দাক্ষিণাত্যত সূত্ৰপাত হোৱা ভক্তি আন্দোলন ভাৰতবৰ্ষৰ চুকে-কোণে প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰি পঞ্চদশ শতিকাত অসমত প্ৰৱেশ কৰিলে। শঙ্কৰদেৱে ভাৰতীয় ভক্তি আন্দোলনৰ পটভূমিত পূৰ্ব প্ৰচলিত বৈষ্ণৱ ধৰ্মক এক নতুন ৰূপত সজাই পৰাই তুলিলে। ফলত পূৰ্বৰ বৈষ্ণৱ ধৰ্মত থকা তন্ত্ৰ-মন্ত্ৰ, বলি-বিধান, যাগ-যজ্ঞ আদিৰ ঠাই একশৰণ নাম ধৰ্মই অধিকাৰ কৰি ল'লে। সেইবাবে মহাপুৰুষ শঙ্কৰদেৱ প্ৰৱৰ্তিত ধৰ্মটোক 'নৱ-বৈষ্ণৱ ধৰ্ম' বুলি কোৱা হয়।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ৫ ঃ অসমত প্ৰাচীন কালৰ পৰা চলি অহা বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ পৰম্পৰাৰ বিষয়ে চমুকৈ লিখক।(১৫০টা শব্দৰ ভিতৰত লিখক)

চিন্তা-চৰ্চা কৰক ৮.২

অধিক জানিবলৈত উল্লেখ থকা কিতাপসমূহৰ জৰিয়তে অসমৰ নৱ-বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ মূল ভিত্তিসমূহৰ লগতে নৱ-বৈষ্ণৱ সাহিত্যৰাজিৰ বিষয়ে এটি প্ৰবন্ধ যুগুত কৰক।

৮.১০ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

- হিন্দু ধৰ্ম হিচাপে অতি প্ৰাচীন কালৰেপৰা অসমত শৈৱ, শাক্ত আৰু বৈষ্ণৱ এই তিনিটা ধৰ্ম সমান্তৰালভাৱে চলি আহিছে।
- শঙ্কৰদেৱে নৱ-বৈষ্ণৱ ধৰ্ম প্ৰচাৰ কৰাৰ আগৰে পৰাই অসমত বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ প্ৰচলন থকাৰ কথা প্ৰমাণ পোৱা যায়। অৱশ্যে শঙ্কৰদেৱৰ আবিৰ্ভাৱৰ আগতে অসমত প্ৰচলিত বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ লগত তন্ত্ৰ-মন্ত্ৰ আদিও জড়িত হৈ আছিল।
- পোন প্ৰথমে নৰকাসুৰে অসমত দেৱী পূজা বা শাক্ত ধৰ্মৰ প্ৰচলন কৰে। নৰকাসুৰৰ আগমনৰ আগলৈকে অসমত শৈৱ ধৰ্মৰ প্ৰচলন আছিল।
- অসমৰ বহু জনজাতিয়ে নিজকে শিৱৰ বংশধৰ বুলি বিশ্বাস কৰে। সেইবাবে জনজাতীয় সমাজত শিৱ বৰ জনপ্ৰিয় দেৱতা। ভগদত্ত, বাণাসুৰ আদিৰ উপৰিও আহোম আৰু কোচ ৰজাসকলে শিৱৰ উপাসক আছিল।
- অসমত শাক্ত ধৰ্মৰ জনপ্ৰিয়তা বা প্ৰচলনো ব্যাপকভাৱে আছিল। সেইবাবে কোৱা হয় 'অন্যত্ৰ বিৰলা দেৱী কামৰূপে গৃহে গৃহে।'

- শাক্ত ধৰ্মত দেৱীৰ সংখ্যা অনেক। বহু ৰূপত দেৱী বা শক্তিক কল্পনা কৰা হয়। আনহাতে, 'কামৰূপ-কামাখ্যা' ভাৰতবৰ্ষৰ ভিতৰতে শ্ৰেষ্ঠ পীঠ হিচাপে স্বীকৃতি পাই আহিছে।

৮.১১ অধিক জানিবলৈ

অসমীয়া গ্ৰন্থ ঃ

১) বৰদলৈ, নিৰ্মলপ্ৰভা (১৯৯৭); *শিৱ;* গুৱাহাটী ঃ সাহিত্য প্ৰকাশ।

৩) বৰদলৈ, নিৰ্মলপ্ৰভা (১৯৯৫); *দেৱী* ; গুৱাহাটী ঃ সাহিত্য প্ৰকাশ।

৪) শৰ্মা, নবীনচন্দ্ৰ (১৯৮৬); *শিৱ পুৰাণ;* পাণবজাৰ, গুৱাহাটী ঃ বাণী প্ৰকাশ।

৫) শৰ্মা, সত্যেন্দ্ৰনাথ (১৯৮৮); *পুৰণি সাহিত্য অধ্যয়ন;* পাণবজাৰ, গুৱাহাটী ঃ বাণী প্ৰকাশ।

৫) হাজৰিকা, পৰীক্ষিত (১৯৯৫); *শ্ৰীশ্ৰীচণ্ডী;* গুৱাহাটী ঃ ডালিমী প্ৰকাশন।

৬) নেওগ, মহেশ্বৰ (সম্পাঃ) (২০০৬); *বাণীকান্ত ৰচনাৱলী;* গুৱাহাটী ঃ অসম প্ৰকাশন পৰিষদ।

ইংৰাজী গ্ৰন্থ ঃ

৭) Kakati, Bani Kanta (1967); *Mother Goddess Kamakhya*; Panbazar Guwahati: Lawyers Book Stall.

৮) Neog, Maheswar (1984); *Religious of North East.* Munshiram Manoharlal Publication Pvt. Ltd.

৮.১২ অগ্ৰগতিৰ খতিয়ান (কেৱল ৰূপৰেখা)

১নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ অসমত শৈৱ ধৰ্মৰ প্ৰচলনৰ লগত জড়িত বিভিন্ন ঐতিহাসিক আৰু অন্যান্য সমল... ...বৈদিক শিৱৰ লগত অসমত প্ৰচলিত শৈৱ ধৰ্মৰ শিৱৰ কিবা পাৰ্থক্য আছিলনে... ...এই ধৰ্মই অসমত কেনে ৰূপ পৰিগ্ৰহ কৰিছিল... ...অসমত এই ধৰ্মৰ ঐতিহাসিক ক্ৰমবিকাশ।

২ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ পাঠত উল্লেখ থকা শিৱৰ নামসমূহৰ কেইটামানৰ উল্লেখ... ...শিৱক উভয় নিৰামিষ আৰু আমিষ ভোগ প্ৰদানেৰে উপাসনা কৰা হয়... ...দুয়োটা পদ্ধতিৰ চমু পৰিচয়, পাৰিলে উদাহৰণসহ।

৩ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ শাক্ত উপাসনা মানে কি... ...অসমৰ ক'ত ক'ত এই পৰম্পৰাৰ প্ৰচলন আছে... ...এই ধৰ্মই অসমত কেনে ৰূপ পৰিগ্ৰহ কৰিছিল... ...অসমত এই ধৰ্মৰ ঐতিহাসিক ক্ৰমবিকাশ।

৪ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ অসমৰ কোন কোন জনগোষ্ঠীৰ মাজত শিৱ পূজাৰ পৰম্পৰা আছে... ...সেই জনজাতি কেইটাৰ নামৰ উল্লেখ... ...জাতি ভেদে শিৱৰ নাম কি কি তাৰ উল্লেখ।

৫ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ অসমত বৈষ্ণৱ ধৰ্ম ধৰ্মৰ প্ৰচলনৰ লগত জড়িত বিভিন্ন ঐতিহাসিক আৰু অন্যান্য সমলৰ উল্লেখ... ... এই ধৰ্মই সেই সময়ৰ অসমত কেনে ৰূপ পৰিগ্ৰহ কৰিছিল... ...অসমত এই ধৰ্মৰ ঐতিহাসিক ক্ৰমবিকাশ।

৮.১৩ আৰ্হি প্ৰশ্ন

প্ৰশ্ন ১ ঃ অসমত বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ পৰম্পৰা-- এই বিষয়ে এটি আলোচনা আগবঢ়াওক।

প্ৰশ্ন ২ ঃ অসমত শৈৱ ধৰ্ম প্ৰচলন থকাৰ বিষয়ে কি কি প্ৰমাণ পোৱা যায় বিচাৰ কৰক।

প্ৰশ্ন ৩ ঃ অসমৰ জনজাতি আৰু আহোমসকলৰ মাজত শৈৱ ধৰ্মৰ কেনেদৰে প্ৰচলন আছে সেই সম্বন্ধে এটি আলোচনা আগবঢ়াওক।

প্ৰশ্ন ৪ ঃ শিৱৰ উপাসনা পদ্ধতি সম্বন্ধে এটি আলোচনা আগবঢ়াওক।

প্ৰশ্ন ৫ ঃ অসমৰ শাক্ত ধৰ্মৰ ইতিহাস সম্বন্ধে এটি প্ৰবন্ধ যুগুত কৰক।

প্ৰশ্ন ৬ ঃ 'অন্যত্ৰ বিৰলা দেৱী কামৰূপে গৃহে গৃহে'— এই কথাষাৰৰ তাৎপৰ্য ব্যাখ্যা কৰক।

প্ৰশ্ন ৭ ঃ দেৱী বা শক্তিৰ কি কি ৰূপৰ কল্পনা কৰা হয় উল্লেখ কৰক।

প্ৰশ্ন ৮ ঃ চমু পৰিচয় দিয়ক—

সপ্তমাতৃকা, দশমহাবিদ্যা, নৰকাসুৰ, *কালিকাপুৰাণ*, *যোগিনীতন্ত্ৰ*, ভগ-শিশ্ন-পূজা, কৈৰাত ধৰ্ম, নৰবলি, কুমাৰী পূজা, বামাচাৰী পূজা, দেৱীৰ সংহাৰ-মূৰ্তি

*** ***** ***

অধ্যায় ৯ ঃ অসমৰ নৱবৈষ্ণৱ ধর্ম আৰু সত্রীয়া সংস্কৃতি

অধ্যায় গাঁথনি

৯.১ উদ্দেশ্য

৯.২ পৰিচয়

৯.৩ সর্বভাৰতীয় ভক্তি আন্দোলন

৯.৪ অসমৰ নৱবৈষ্ণৱ ধর্ম

৯.৪.১ নৱবৈষ্ণৱ ধর্মৰ পটভূমি

৯.৪.২ নৱবৈষ্ণৱ ধর্মৰ বৈশিষ্ট্যসমূহ

৯.৪.৩ নৱবৈষ্ণৱ ধর্মৰ সীমাবদ্ধতা

৯.৪.৪ নৱবৈষ্ণৱ ধর্মৰ আদর্শৰ দ্বাৰা প্রভাৱিত সাহিত্য কর্মৰ চমু পৰিচয়

৯.৫ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

৯.৬ অধিক জানিবলৈ

৯.৭ অগ্রগতিৰ খতিয়ান (কেৱল ৰূপৰেখা)

৯.৮ আৰ্হি প্রশ্ন

৯.১ উদ্দেশ্য

এই অধ্যায়টি অধ্যয়ন কৰি আপুনি—

- সর্বভাৰতীয় ভক্তি আন্দোলনৰ বিষয়ে ধাৰণা লাভ কৰিব
- অসমৰ নৱবৈষ্ণৱ ধর্ম সম্পর্কে জানিব পাৰিব
- নৱবৈষ্ণৱ ধর্মৰ পটভূমিৰ বিষয়ে আলোচনা কৰিব পাৰিব
- নৱবৈষ্ণৱ ধর্মৰ বৈশিষ্ট্যসমূহ ব্যাখ্যা কৰিব পাৰিব
- নৱবৈষ্ণৱ ধর্মৰ সীমাবদ্ধতা সম্পর্কে ধাৰণা লাভ কৰিব
- নৱবৈষ্ণৱ ধর্মৰ আদর্শৰ দ্বাৰা প্রভাৱিত সাহিত্য কর্মৰ চমু পৰিচয় লাভ কৰিব পাৰিব।

৯.২ পৰিচয়

ইয়াৰ পূর্বৱর্তী অধ্যায় কেইটিত আপুনি সংস্কৃতিৰ স্বৰূপ বিচাৰ, লোকসংস্কৃতিৰ সাধাৰণ আভাস, শ্রেণী বিভাজন, বৰ অসমঃ সমন্বয় আৰু সমাহৰণ ইত্যাদিৰ লগতে অসমৰ প্রাচীন ধর্মীয় পৰম্পৰা সম্পর্কে অধ্যয়ন কৰিলে। পাঠ্যবিষয়ৰ অন্তর্গত এইটি একাদশ অধ্যায়। এই অধ্যায়টিত অসমৰ নৱবৈষ্ণৱ ধর্মৰ আতি-গুৰি আৰু সাহিত্য সম্পর্কে অধ্যয়ন কৰিব। অধ্যায়টিত সর্বভাৰতীয় ভক্তি আন্দোলনে সমগ্র ভাৰতৰ লগতে অসমক কি দৰে প্রভাৱিত কৰিছিল সেই সম্পর্কে পঢ়িবলৈ পাব। মহাপুৰুষ শঙ্কৰদেৱে অসমত কেনেদৰে নৱবৈষ্ণৱ ধর্মৰ পাতনি মেলিছিল তাৰ পটভূমি,

বৈশিষ্ট্য, সীমাবদ্ধতা, আদৰ্শৰ লগতে সেই সময়ৰ নৱবৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ আদৰ্শৰ দ্বাৰা প্ৰভাৱিত সাহিত্যসমূহে মানুহৰ মাজত কেনে ধৰণৰ আলোড়নৰ সৃষ্টি কৰিছিল, কেনে ধৰণৰ পৰিৱৰ্তন সাধন কৰিছিল সেই সম্পৰ্কে জানিব পাৰিব। প্ৰাচীন অসমৰ ধৰ্মীয় জীৱন ধাৰাত নৱবৈষ্ণৱ ধৰ্মই এক নৱ অভ্যুত্থানৰ সূচনা কৰিছিল। পঞ্চদশ শতিকাৰ পূৰ্বৰ সমাজখনক ধৰ্মীয় জীৱনধাৰাৰ তান্ত্ৰিকতা, অস্পৃশ্যতা, অন্ধবিশ্বাস, কু-সংস্কাৰ, বলিবিধান, নৰবলিৰ দৰে ব্যভিচাৰ, জাতিভেদ প্ৰথাৰ সঙ্কীৰ্ণ মানসিকতাই গ্ৰাস কৰিছিল। সমাজখনলৈ তথা জনজীৱনলৈ শঙ্কৰদেৱে একশৰণ নৱবৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ যোগেদি শান্তিৰ প্লাৱন নমাই আনিছিল। উদাৰতা, মহানুভৱতা, শান্তি-সম্প্ৰীতি, ঐক্য প্ৰভাব আনি জনজীৱনক এই ধৰ্মই সমতা প্ৰদান কৰাৰ চিন্তাই ধৰ্মীয় গোড়ামী, ক্ৰিয়াকাণ্ডৰ লগত থকা কু-সংস্কাৰ, পূজা-পাতল, বিধি-বিধান আদিক মষিমূৰ কৰি আধ্যাত্মিক চৈতন্য শক্তিৰে পোহৰাই তুলিছিল। ধৰ্মীয় জীৱনক সুপৰিশীলিত ৰূপ দি নিটোল সমাজ জীৱন গঢ়িবলৈ বৰ্ণাঢ্য সংস্কৃতি আৰু অপূৰ্ব সাহিত্যিক বৰভেঁটি নিৰ্মাণ কৰিছিল। নৰবলিৰ দৰে কাৰ্যই ধৰ্মৰ নামত আতঙ্কৰ সৃষ্টি কৰিছিল। সেই সময়তে ভাৰতীয় ভক্তি আন্দোলনৰ চিন্তাধাৰাৰে উদ্বুদ্ধ হৈ অসমত আৰম্ভ হোৱা নৱবৈষ্ণৱ ধৰ্মই প্ৰচাৰ কৰিছিল স্বচ্ছ ধৰ্মীয় জীৱনবোধৰ ধাৰণা।

জানি থোৱা ভাল

মানৱতাবাদ, সমাজ-সংস্কাৰক দৃষ্টিভঙ্গী আৰু সাংগঠনিক ভূমিকাই শঙ্কৰদেৱ প্ৰচাৰিত নৱবৈষ্ণৱ ধৰ্মক এক নতুন গতি দান কৰিছিল।

৯.৩ সৰ্বভাৰতীয় ভক্তি আন্দোলন

- **ভক্তি আন্দোলন ঃ** ভক্তি সম্পূৰ্ণৰূপে অনুভৱৰ স্তৰ। ভক্তি শব্দটো ভজ্ ধাতুৰ লগত সম্পৰ্কিত। ভক্তিৰ অৰ্থ হৈছে যাৰ দ্বাৰা জীৱৰ অনুকূলে কৰ্ম কৰিব পৰা যায়। এই অনুকূলতা অনেক অৰ্থত হ'ব পাৰে। বিষয় ভেদেও ভক্তি ভিন্ন। সাধাৰণতে পূজনীয় জনৰ প্ৰতি হৃদয়ত উদ্ভৱ হোৱা অনুৰাগেই ভক্তি। ভক্তি মন আৰু আত্মাৰ বস্তু। লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱাৰ মতে— ঈশ্বৰৰ প্ৰতি একান্ত অনুৰাগ, প্ৰগাঢ় প্ৰেমেই ভক্তি। ভক্তি মধুৰতকৈ সমুধুৰ। ভক্তি শব্দৰ অৰ্থ 'সেৱা' বুলি ধৰা হয়। নাৰদীয় ভক্তিসূত্ৰ গ্ৰন্থত ভক্তিৰ সংজ্ঞা এনেদৰে পোৱা যায়— 'সা তস্মিন পৰম প্ৰেমৰূপা' অৰ্থাৎ ঈশ্বৰৰ প্ৰতি পৰম প্ৰেমেই ভক্তি। শাণ্ডিল্যৰ মতে— ভক্তি হ'ল 'সা পৰানুৰক্তিৰীশ্বৰে' অৰ্থাৎ ঈশ্বৰৰ প্ৰতি অনুৰক্তিয়েই হ'ল ভক্তি। আত্মানুসন্ধানেই ভক্তিৰ স্বৰূপ। সকলো ৰতি পৰমাত্মাৰ প্ৰতি হোৱা বিষয়টোকে ভাগৱতে ভক্তি বুলি সমাধান দিছে। ভক্তিৰ লক্ষণ সম্পৰ্কে বেজবৰুৱাই কৈছে— বেদব্যাসৰ মতে ঈশ্বৰৰ পূজাদিৰ অনুৰূপেই হ'ল ভক্তিৰ লক্ষণ। শাণ্ডিল্যৰ মতে— এক মাথোন আত্মচৈতন্যত আন সকলোবোৰ জলাঞ্জলি দি পূৰ্ণানন্দত নিমগ্ন থকাই ভক্তি। মুঠতে ভক্তিৰ লক্ষণ ন বিধ। ভক্তিৰ জন্মস্থান ভক্তৰ হৃদয়। ভাগৱত ভক্তি

কোনে কেতিয়া উদ্ভৱ কৰিলে সঠিককৈ কোৱা টান। কিন্তু এইকথা প্ৰায় সৰ্বজনবিদিত যে ভক্তি আন্দোলন প্ৰথমে দাক্ষিণাত্যৰ দ্ৰাবিড়ভূমিত গঢ় লৈ উঠিছিল আৰু সন্ত ৰামানন্দই (খ্ৰীঃ ১২৯৯-১৪১০) উত্তৰ ভাৰতলৈ আনে আৰু তেওঁৰ শিষ্য কবীৰে তাক দশোদিশে বিয়পাই দিয়ে—

ভক্তি দ্রাবিড় উপজী
লায়া ৰামানন্দ
কবীৰ নো প্রকট কিয়া
সপ্তদীপ নৌখাণ্ড।

পণ্ডিত, দাৰ্শনিক সৰ্বপল্লী ৰাধাকৃষ্ণণে ব্ৰহ্মসূত্ৰ ভূমিকাত উল্লেখ কৰিছে যে মধ্যযুগৰ ভক্তি আন্দোলনটো ৰামানুজৰ পৰাই আৰম্ভ হৈছে। ৰামানন্দ, নানক আৰু তুলসী দাসক তেওঁ প্ৰভূতৰূপে প্ৰভাৱান্বিত কৰে। মানুহৰ প্ৰকাৰভেদে ভক্তিৰ প্ৰকাৰ ভিন্ন ধৰণৰ। ভক্তিক দুটা ভাগত ভাগ কৰা হয়— গৌণীভক্তি আৰু পৰাভক্তি।

- ভাৰতীয় পটভূমি বিচাৰ কৰিলে পোৱা যায় যে ঐতিহাসিক কালৰে পৰা ভাৰততে প্ৰচলিত ধৰ্মধাৰা আছিল শৈৱ, শাক্ত আৰু বৈষ্ণৱ। মৌৰ্য্য বংশই ৰাজত্ব কৰি থকা কালত (৩২৭ খ্ৰীঃপূঃৰ পৰা ২৩৬ খ্ৰীঃপূঃলৈ) চন্দ্ৰগুপ্ত মৌৰ্য্য, জৈন আৰু সম্ৰাট অশোকে বৌদ্ধধৰ্মক ৰাজ পৃষ্ঠপোষকতা প্ৰদান কৰে। জৈন আৰু বৌদ্ধধৰ্মই সম্পূৰ্ণৰূপে অহিংসাৰ ওপৰত আপোন আধাৰ প্ৰতিষ্ঠা কৰি লৈছিল আৰু যুদ্ধ আৰু যজ্ঞ বলিদানৰ বিৰোধিতা কৰিছিল। ভাৰতত বৌদ্ধ আৰু জৈনধৰ্মৰ এনে বৈশিষ্ট্যই যজ্ঞ আৰু বলিদানৰ দ্বাৰা জীৱিকা নিৰ্বাহ কৰা সম্প্ৰদায়ৰ অশেষ ক্ষতিসাধন কৰিছিল, ই ধুৰূপ। অশোকে বুদ্ধৰ বাণীকেই প্ৰচাৰ কৰিছিল। ভাৰতবৰ্ষত ব্ৰাহ্মণ্যবাদৰ একছত্ৰী পৃষ্ঠপোষকতাৰ ফলত এনে আদৰ্শপূৰ্ণ বৌদ্ধধৰ্ম প্ৰচাৰত অশোক মগ্ন হৈছিল। ব্ৰাহ্মণ্যবাদৰ কুৎচিৎ বৰ্ণ বৈষম্য, উচ্চ-নীচৰ ভেদাভেদ আদি সকলো লোপ কৰি মানুহক সত্য, সমতা, অহিংসা আদৰ্শৰে অনুপ্ৰাণিত কৰাই আছিল গৌতম বুদ্ধৰ লক্ষ্য। ব্ৰাহ্মণ্যবাদী সমাজত বৰ কষ্টেৰে অশোকে বৌদ্ধধৰ্ম প্ৰচাৰ কৰিছিল। কিন্তু অশোকৰ মৃত্যুৰ পিছত ব্ৰাহ্মণ্যবাদী দাৰ্শনিকসকলে বৌদ্ধধৰ্মক নিঃশেষ কৰাৰ অভিযান চলাইছিল আৰু কালক্ৰমত সফলো হৈছিল। ব্ৰাহ্মণ্যবাদৰ হেঁচাত জাত-পাত, বৰ্ণ-বৈষম্য বৃদ্ধি পাইছিল। ফলস্বৰূপে ভাৰতবৰ্ষত ব্ৰাহ্মণ, ব্ৰহ্মসংহিতা, মনুসংহিতা আদিয়ে প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰিবলৈ ধৰিলে। ভাৰতীয় ধৰ্মীয় পৰিৱৰ্তনে সমাজ সংস্কৃতিৰো পৰিৱৰ্তন সাধন কৰিবলৈ ধৰিলে। কিন্তু কৃষিজীৱী আদিবাসীসকলে ভাৰতীয় সভ্যতা-সংস্কৃতিৰ বিকাশত গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা লৈছিল। কৃষিজীৱীসকলৰ গৰু হ'ল প্ৰধান জন্তু। আনহাতে কৃষ্ণ গৰখীয়াসকলৰ দেৱতা বা কৃষ্ণ সংস্কৃতি ক'লা ছালৰ মানুহৰ সংস্কৃতি। পৰৱৰ্তীকালত কৃষ্ণই হ'ল বিষ্ণু। সেই কাৰণেই সমাজ বিজ্ঞানীসকলে অনুমান কৰিছে যে বিষ্ণু দ্ৰাবিড়সকলৰ দেৱতা। ব্ৰাহ্মণ্য ধৰ্মৰ কঠোৰতা আৰু বৌদ্ধ, জৈন আদিৰ মাজৰ পৰা যুগৰ আৱশ্যকতা পুৰণাৰ্থে বৈষ্ণৱ ভক্ত কবি আলৱাৰ আৰু শৈৱভক্ত কবি

নায়নমাৰসকলৰ আবিৰ্ভাৱ হ'ল। আলৱাৰসকলৰ বহুত ভক্ত নীচ জাতৰ আছিল, আনকি মহিলাও আছিল। তেওঁলোকে প্ৰথমে তামিল ভাষাত বিষ্ণুধৰ্ম সম্পৰ্কীয় বহুত হেজাৰ গীত লিখে। সংস্কৃতৰ বিপৰীতে থলুৱা ভাষাৰ এই গীতসমূহ সৰ্বসাধাৰণৰ জনপ্ৰিয় হৈ পৰে। ভক্তি উচ্ছাস সম্বলিত এই গীতবোৰ তামিলসকলৰ বেদস্বৰূপ। কৃষ্ণ, বিষ্ণু, বলৰাম, ত্ৰিবিক্ৰম, বামনৰ প্ৰতি অপৰিসীম ভক্তি আলৱাৰসকলৰ মুখ্য আদৰ্শ আছিল। আলবাৰ-সকলে *ভাগৱত পুৰাণ*খনকে মুখ্য গ্ৰন্থ হিচাপে লৈছিল। বৈষ্ণৱ মতত ভক্তিৰ যি প্ৰাধান্য সেয়া দ্ৰাবিড়ীসকলৰ দান। ভাৰতীয় ভক্তি আন্দোলন ভাৰতবৰ্ষৰ সামাজিক-ধৰ্মীয়-সাংস্কৃতিক জীৱনৰ সুদীৰ্ঘ বিৱৰ্তনৰ ফলত জন্ম লোৱা ইতিহাস। এই ইতিহাসত বাৰ জন আলৱাৰেই প্ৰধান।

জানি থোৱা ভাল

আলৱাৰ শব্দটোৱে বাৰ জন বৈষ্ণৱক বুজায়। ইয়াৰ অৰ্থ হ'ল মগ্ন হোৱা, জ্ঞান সমুদ্ৰত বুৰ যোৱা। আন এটা অৰ্থ হৈছে শাসনকৰ্তা। মহেশ্বৰ নেওগৰ মতে— ঈশ্বৰৰ প্ৰতি ভক্তি বা গভীৰ অনুৰাগত যিসকল আত্মহাৰা হয় তাকে আলৱাৰ বুলি কোৱা হয়। বাৰজন আলবাৰ হ'ল— ভূতত্তালৱাৰ, পেয়ালৱাৰ, তিৰুমলিসঈ, নাম্মালৱাৰ, মধুৰকবি, কুলশেখৰ, পেৰিয়ালৱাৰ, আণ্ডাল, তোণ্ডৰডী, পোড়ী আলৱাৰ, তিৰুপ্পান আলৱাৰ, তিৰুমঙ্গৈ আলৱাৰ।

ভাৰতবৰ্ষৰ বৈষ্ণৱ পৰম্পৰাত বিভিন্ন দাৰ্শনিকৰ বিভিন্ন মতবাদ থাকিলেও উমৈহতীয়া বিশেষত্ব নথকা নহয়। সেই উমৈহতীয়া বৈশিষ্ট্যবোৰত ফুটি উঠিছে আত্মা-পৰমাত্মাৰ কথা— জীৱৰ বিভিন্নতা থাকিলেও পৰমাত্মাৰ অংশ ৰূপে সকলো জীৱৰ প্ৰতি সমান ভাব, ত্ৰিজগতৰ কথা, বিশ্বব্ৰহ্মাণ্ড বা অনন্ত কৌটি ব্ৰহ্মাণ্ডৰ গৰাকী এক পৰম শক্তিৰ ওপৰত আস্থা আৰু বিশ্বাস, ভক্তিৰ শ্ৰেষ্ঠত্ব, মুক্তিতকৈ মোক্ষ প্ৰাপ্তিৰ আশঙ্কা, ধৰ্মৰ সুগমপথ ভক্তি, জ্ঞান কৰ্মতকৈ ভক্তিৰ স্থান উচ্চ, গুৰুৰ উল্লেখ, নববিধ ভক্তিৰ শ্ৰৱণ-কীৰ্তনত প্ৰাধান্য, মানৱীয়তা, সংসাৰৰ প্ৰতি উদাসীনতা, শৰণ-ভজন দীক্ষাক মূল হিচাপে লোৱা, বেদৰ মূল একেশ্বৰবাদক মানৱমুখী কৰি তোলা আৰু বিশেষত্বপূৰ্ণ দিশটো হ'ল অনুবাদ পৰম্পৰা অৰ্থাৎ নিজ নিজ প্ৰান্তীয় ভাষাত আধ্যাত্মিক কথাসমূহ অনুবাদ কৰা ইত্যাদি।

৯.৪ অসমৰ নৱবৈষ্ণৱ ধৰ্ম

দক্ষিণ ভাৰতত গঢ়ি উঠা ভক্তি আন্দোলন শঙ্কৰদেৱৰ জৰিয়তে অসমত বিয়পি পৰে। সৰ্বভাৰতীয় ভক্তি আন্দোলনৰ পটভূমিত শঙ্কৰদেৱে অসমত এক নতুন দৃষ্টিৰে নৱবৈষ্ণৱ ধৰ্ম প্ৰচাৰ কৰে। ভাৰতৰ দৰে অসমৰ সমাজ জীৱন, সংস্কৃতি আৰু ৰাজনৈতিক জীৱনৰ এক উশৃঙ্খল পৰিৱেশত তেওঁ তীৰ্থভ্ৰমণ কৰি যি জ্ঞান অৰ্জন কৰিছিল আৰু ভাৰতীয় ভক্তি আন্দোলনৰ ঐতিহ্যই

তেওঁৰ জ্ঞান প্ৰজ্ঞালৈ যি জোৱাৰ আনিছিল, সেই ফলশ্ৰুতিতে 'নৱবৈষ্ণৱ জাগৰণ' আৰম্ভ হৈছিল। দ্বিতীয়তে, অধ্যয়ন পিপাসু সংস্কৃত পণ্ডিত শঙ্কৰদেৱে সংস্কৃত গ্ৰন্থ অধ্যয়ন কৰি ভালেমান সংস্কৃত গ্ৰন্থ অসমীয়ালৈ অনুবাদ কৰি জনসাধাৰণক সেই অমূল্য জ্ঞানভাণ্ডাৰৰ সোৱাদ ল'বলৈ সুযোগ দিছিল। ভাগৱত আৰু পু�ৰাণ প্ৰসিদ্ধ ভগৱান বিষ্ণু আৰু বিষ্ণুৰ পূৰ্ণাৱতাৰ শ্ৰীকৃষ্ণৰ লীলা-মালা সন্নিৱিষ্ট এই ৰচনাৰ অনুবাদ আৰু ভাবানুবাদে সাধাৰণ অসমীয়া ৰাইজৰ মনত জটিল যাগ-যজ্ঞৰ বিকল্প হিচাপে পৰমপুৰুষ বিষ্ণু বা শ্ৰীকৃষ্ণৰ লীলা-মালাৰ শ্ৰৱণ-কীৰ্তনৰ মাজেদিও যেন বিমল প্ৰশান্তি লাভ কৰিব পাৰে, সেই পথৰ সন্ধান দিলে। বিশেষত্বপূৰ্ণ এয়ে যে তেওঁ ধৰ্ম প্ৰচাৰৰ মাধ্যম ৰূপে গ্ৰহণ কৰিছিল সাহিত্য, সঙ্গীত, শিল্পনাট আৰু ভাওনা। সাহিত্য সৃষ্টি কৰি, সঙ্গীত ৰচনা কৰি, সুৰ-তাল-লয় নিহিত কৰি পৰম্পৰাগত শিল্পসমূহক গুৰুত্ব দি নাট ভাওনাৰে তেওঁ অসমীয়া সাহিত্য সংস্কৃতিৰ ভঁৰাল টনকিয়াল কৰাৰ লগতে অসমীয়া ৰাইজক ভক্তিধৰ্মৰ লগত পৰিচয় কৰাই দিছিল। বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ চাৰিখুটি *হৰিশ্চন্দ্ৰ উপাখ্যান* তীৰ্থভ্ৰমণলৈ যোৱাৰ আগতে ৰচনা কৰিছিল। মুঠতে ভাৰতীয় ভক্তি আন্দোলনৰ প্ৰভাৱমুক্ত হৰিশ্চন্দ্ৰ উপাখ্যানত ভক্তিৰ যি বীজ নিহিত হৈছিল সেয়া সম্পূৰ্ণ ৰূপে অসমৰ প্ৰাক্-বৈষ্ণৱ কাব্যৰ প্ৰেৰণা আৰু শঙ্কৰদেৱৰ মৌলিক চিন্তাৰ ফচল।

ভক্তিধৰ্মৰ উদ্ভৱ আৰু বিকাশত সামাজিক কাৰণৰ সমান্তৰাল গতিত অৰ্থনৈতিক অৱস্থায়ো গুৰুত্ব লাভ কৰিছিল। উচ্চবৰ্ণৰ হিন্দুসকল অৰ্থনৈতিক দিশত বৰ পিছপৰা নাছিল, কিন্তু নিম্নবৰ্ণৰ হিন্দুসকল প্ৰায়ে অৰ্থনৈতিক দিশত দুৰ্বল আছিল। গতিকে বাহ্যিক আড়ম্বৰপূৰ্ণ আৰু ব্যয় বহুল যাগ্-যজ্ঞ আৰু পূজা উপাসনাৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় অৰ্থ তেওঁলোকে সংগ্ৰহ কৰিবলৈ অক্ষম। ইয়াৰ প্ৰত্যাহ্বান স্বৰূপেই অনাড়ম্বৰ আৰু ব্যয়বিহীন ভক্তিধৰ্মৰ উদ্ভৱ হৈছিল। জনসাধাৰণে আন্তৰিকতাৰে সৈতে এই ধৰ্ম গ্ৰহণ কৰিছিল। শঙ্কৰাচাৰ্যই *ভক্তি বিবেক চূড়ামনি* নামৰ *ভক্তিতত্ত্ব* বিষয়ক গ্ৰন্থ লিখিলেও আৰু বৌদ্ধধৰ্মৰ প্ৰভাৱ বিদুৰণ কৰিবৰ বাবে জ্ঞান সম্বলিত *ভক্তিতত্ত্ব* প্ৰচাৰ কৰিলেও তেওঁৰ এই ভক্তিতত্ত্বত আবেগপ্ৰৱণতাই সৰ্বাধিক গুৰুত্ব লাভ কৰিব পৰা নাছিল। গতিকে জনগণৰ মন শঙ্কৰাচাৰ্যৰ জ্ঞানমাৰ্গী ভক্তিবাদৰ দ্বাৰা বিশেষভাৱে আকৃষ্ট হোৱা নাছিল।

এই ক্ষেত্ৰত দক্ষিণ ভাৰতৰ ৰামানুজাচাৰ্যৰ অৱদান বিশেষ তাৎপৰ্যপূৰ্ণ। প্ৰকৃতাৰ্থত ৰামানুজাচাৰ্যই জনগণৰ মন উপযোগী ভক্তিধৰ্ম প্ৰচাৰ কৰে। বৈদিক যাগ-যজ্ঞ, পূজা-অৰ্চনা আদিত প্ৰয়োগ কৰা মন্ত্ৰাদি সৰ্বসাধাৰণে বুজি নাপায় আৰু মন্ত্ৰ উচ্চাৰণ বা আবৃত্তিতো তেওঁলোকে ভাগ লোৱাৰ সুবিধা নাই। ইয়াৰ বিপৰীতে সন্তসকলে নাম-কীৰ্তন প্ৰৱৰ্তন কৰি জনসাধাৰণকো নাম-কীৰ্তনত ভাগ লোৱাৰ ব্যৱস্থা কৰি দি ভক্তি ধৰ্মৰ প্ৰতি আকৃষ্ট কৰিলে।

শঙ্কৰদেৱে প্ৰথমবাৰ তীৰ্থভ্ৰমণ কৰিবলৈ শ্ৰীক্ষেত্ৰলৈ যায় আৰু তাতেই নৱবৈষ্ণৱ অৰ্থাৎ ভক্তি আন্দোলনৰ সম্যক ধাৰণা লাভ কৰিছিল। তীৰ্থৰ পৰা ঘুৰি আহি নামঘৰ, দেৱগৃহ, সত্ৰ আদি স্থাপন কৰি নিৰহ নিপানীকৈ তেওঁ ভক্তিধৰ্ম প্ৰচাৰত মনোনিৱেশ কৰে। অৱশ্যে চৰিত পুথিসমূহৰ মতে শঙ্কৰদেৱে তীৰ্থভ্ৰমণ কৰিবলৈ যোৱাৰ পূৰ্বেই ভক্তি তত্ত্বৰ বীজ সিঁচিছিল। আলিপুখুৰীৰ পৰা বটদ্ৰবা অৰ্থাৎ টেম্বুৰনীলৈ আহি শাস্ত্ৰ আলোচনাত নিমজ্জিত হয়। সকলো সময়তে হৰিনাম কীৰ্তন আৰু ভগৱান কৃষ্ণৰ চৰিত্ৰ আলোচনা ৰত হৈ থাকিবলৈ লয়। তেওঁৰ সঙ্গী— ৰামৰাম,

নৰোত্তম, চতুৰ্ভূজ, সৰ্বজয়, পৰমানন্দ, লখিৰাম, শ্ৰীৰাম, বুঢ়াদৈবজ্ঞ, জগতানন্দ, বলোৰাম, বলোভদ্ৰ, নাৰায়ণ, সাতকুৰিয়া, গোবিন্দ আৰু হৰিৰ সৈতে আলোচনা কৰি আলিপুখুৰী গাঁৱৰ পৰা নিলগত থকা কুসুম্বৰৰ সৰিয়হতলীতে হৰিনাম গোৱাৰ বাবে এডোখৰ ঠাই নিৰ্বাচন কৰি চাৰিহাটীসহ দেৱগৃহ সাজিবলৈ লয়। টেম্বুৰনীত স্থাপন কৰা কীৰ্ত্তন ঘৰত ভাগৱতশাস্ত্ৰ আলোচনা কৰাৰ লগতে শাস্ত্ৰখন অনুবাদ কৰা কাৰ্যও আৰম্ভ কৰিছিল। কীৰ্ত্তন ঘৰৰ লগতে ভক্ত তথা অনুগামীসকলে থাকিবলৈ হাটীও নিৰ্মাণ কৰিছিল। তেওঁ প্ৰতিষ্ঠা কৰা প্ৰতিষ্ঠানবোৰ থান নামে জনাজাত। থানবোৰত কীৰ্ত্তন ঘৰ, মণিকূট, গুৰুগৃহ, আতাৰগৃহ, ৰাঙ্গলীঘৰ, চাৰিহাটী ইত্যাদি আছিল। কীৰ্ত্তন ঘৰত নাম-কীৰ্তন আৰু ঈশ্বৰসম্পৰ্কীয় আলোচনা অনুষ্ঠিত হয়। পৰৱৰ্তীকালত ই নামঘৰনামে বিখ্যাত হয়। শঙ্কৰদেৱে নৱবৈষ্ণৱ ধৰ্ম প্ৰচাৰ কৰোঁতে কীৰ্ত্তনঘৰৰ ওপৰত বিশেষ গুৰুত্ব দিছিল। তেওঁ প্ৰচাৰ কৰা নৱবৈষ্ণৱ জাগৰণটোক একশৰণ নৱবৈষ্ণৱ জাগৰণ বা ধৰ্ম, মহাপুৰুষীয়া নামধৰ্ম, ভাগৱতী ধৰ্ম, একশৰণ হৰিনাম ধৰ্ম নামে জনাজাত। এই নৱবৈষ্ণৱ জাগৰণে অসমত জনসাধাৰণক লোক-শিক্ষা আৰু আনফালে আধ্যাত্মিক চেতনা সম্বলিত যুক্তিপূৰ্ণ যুগধৰ্ম প্ৰদান কৰিএকশৰণৰ উদ্দেশ্য সাধন কৰিবলৈ সক্ষম হৈছে। মহাপুৰুষ শঙ্কৰদেৱে এই ধৰ্ম প্ৰচাৰ কৰে বাবে ইয়াক মহাপুৰুষীয়া ধৰ্ম বোলা হয়। বহুতে ইয়াক মহাপুৰুষীয়া পন্থী বা মহাপুৰুষীয়া সম্প্ৰদায় বোলাও দেখা যায়।

৯.৪.১ নৱবৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ পটভূমি

শঙ্কৰদেৱক কেন্দ্ৰ কৰি অসম, কামৰূপ আৰু কমতাপুৰত নৱবৈষ্ণৱ জাগৰণৰ সূত্ৰপাত হয়। ভাৰতবৰ্ষৰ আন অঞ্চলৰ দৰে অসমতো ভক্তিয়ে নৱবৈষ্ণৱ জাগৰণৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰধান চালিকা শক্তি স্বৰূপে সুদূৰপ্ৰসাৰী ভূমিকা গ্ৰহণ কৰিছিল। ভাৰতবৰ্ষৰ বিভিন্ন প্ৰান্তত প্লাৱিত বৈষ্ণৱ জাগৰণৰ প্ৰবাহ-প্ৰক্ৰিয়াৰ পৰা অসমৰ নৱবৈষ্ণৱ জাগৰণক পৃথক কৰিব নোৱাৰি। সাহিত্য সমালোচক সত্যেন্দ্ৰনাথ শৰ্মাই ভক্তি আন্দোলনৰ বিকাশ আৰু প্ৰসাৰতাৰ দুটা কাৰণ দেখুৱাইছে যে ব্যয়বহুল ৰাজকীয় আৰু বাহুল্য নীতি নিয়মৰ পৰিৱৰ্তে সহজ সৰল উপাসনা পদ্ধতি, ব্যক্তিত্ব সম্পন্ন চৰিত্ৰবান সন্তসকলৰ মহত্বপূৰ্ণ প্ৰচাৰ কাৰ্য, ৰাজকীয় পৃষ্ঠপোষকতা লাভ— কোচৰজা নৰনাৰায়ণ আৰু লক্ষীনাৰায়ণ আদি, কথিত ভাষাৰে সংস্কৃত গ্ৰন্থৰ কাহিনী আখ্যান উপাখ্যানৰ মাজেৰে ভক্তিৰ শ্ৰেষ্ঠত্বৰ কথা প্ৰচাৰ আৰু ভক্তিধৰ্ম বিৰোধীৰ লগত যুক্তিপূৰ্ণ বাকবিতণ্ডা, সাহিত্য, নাটক, গীত-ভাওনা পৰিৱেশন কৰা আৰু ঠায়ে ঠায়ে সত্ৰ আৰু সত্ৰৰ গাঁৰে গাঁৰে নামঘৰ প্ৰতিষ্ঠাৰ জৰিয়তে ধৰ্ম প্ৰচাৰ কৰা— এই আটাইকেইটা বৈশিষ্ট্য আৰু কাৰণৰ মাজেৰে শঙ্কৰদেৱৰ প্ৰচাৰিত নৱবৈষ্ণৱ জাগৰণে অসমত আজিও প্ৰসাৰ লাভ কৰি আছে। বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ নৱবিকশিত ৰূপত এনে কিছুমান লক্ষণ আৰু বৈশিষ্ট্য প্ৰকাশ পাইছিল যি পুৰণি ধৰ্মটিৰ পৰা বিচ্ছিন্ন এটি বস্তু যেন লগা হ'ল। ইয়াৰ ভিতৰত গোপাল গোবিন্দ যদু নন্দন শ্ৰীকৃষ্ণ চৰিত্ৰৰ প্ৰাধান্য আৰু বিষ্ণু ভগৱান স্বয়ং হ'লেও শ্ৰীকৃষ্ণৰ প্ৰতি বৈষ্ণৱসকলৰ একান্ত

আনুগত্যই একত্ব লাভ কৰিছে। সেয়ে আলোচক বাণীকান্ত কাকতিৰ মতে ভাৰতৰ বিভিন্ন ধৰ্ম প্ৰতিষ্ঠাতাসকলৰ ভিতৰত আনকি সমসাময়িক ধৰ্মগুৰুসকলৰ ভিতৰতো কেৱল শঙ্কৰদেৱেহে অতি সন্মানিত মহাপুৰুষ আখ্যাটো পাব পাৰিছে। সেয়েহে শঙ্কৰদেৱ প্ৰচাৰিত বৈষ্ণৱ ধৰ্মটোৰ জনপ্ৰিয় নাম হ'ল মহাপুৰুষীয়া ধৰ্ম।

শঙ্কৰদেৱে বিশ্বাস আৰু ভক্তিৰ ওপৰত অধিক গুৰুত্ব দিছিল। সমাজৰ দুৰ্বল আৰু অনগ্ৰসৰ লোকৰ সামাজিক আৰু আধ্যাত্মিক উন্নতিয়েই আছিল শঙ্কৰদেৱৰ মূল লক্ষ্য। স্বৰূপাৰ্থত তেওঁৰ দ্বাৰা প্ৰচাৰিত ভক্তি ধৰ্মই জনসাধাৰণক এফালে দিছিল সংস্কৃতি আৰু আনফালে দিছিল আধ্যাত্মিক চেতনা। ধৰ্মীয় উপদেশতে আবদ্ধ নাথাকি সাহিত্য-সংস্কৃতিৰ মাজেৰে জনসাধাৰণক ভক্তিৰসত অৱগাহন কৰাইছিল। সেই কাৰণেই শঙ্কৰদেৱে পুথি-পাঁজি, চিত্ৰবিদ্যা, নাট-অভিনয়ৰ সহায় লৈছিল আৰু ভক্তিধৰ্মৰ স্থায়ীৰূপ পৰিগ্ৰহ কৰিবলৈ সক্ষম হৈছিল। বাণীকান্ত কাকতিৰ মতে বুৰঞ্জীৰ এইটো নিৰ্ঘাত সত্য যে যেতিয়া কোনো ঐশ্বৰিক পুৰুষৰ চৰিত্ৰ মহাজাতীয় উদ্বোধনৰ কেন্দ্ৰস্থ শক্তি ৰূপে পৰিগৃহত হয়, তেতিয়া কাব্য, গীত, ভাওনা, চিত্ৰবিদ্যা, ভাস্কৰ্য্য, সুকুমাৰ শিল্পৰ সকলোবোৰ অঙ্গই সেই ঐশ্বৰিক পুৰুষৰ চৰিত্ৰ মাহাত্ম্য প্ৰকাশত নিয়োজিত হয়। এই কৃষ্ণ চৰিত্ৰকে অৱলম্বন কৰি ভাৰতীয় প্ৰাদেশিক ভাষাবোৰত যিমান তৰহৰ সাহিত্য আছে বোধহয় পৃথিৱীৰ কোনো মহাপুৰুষক লৈ তেনে সাহিত্য সৃষ্টি হোৱা নাই। এই বিশাল বৈষ্ণৱ সাহিত্যৰ এক উদ্দেশ্য জনসমাজৰ আগত কৃষ্ণ চৰিত্ৰ সমুজ্বল কৰি ধৰা, কিয়নো ভাৰতীয় মহাজাতীয় বৈষ্ণৱ আন্দোলনত কৃষ্ণৰ শিকনিতকৈ তেওঁৰ চৰিত্ৰ বেছি ডাঙৰ উদ্বোধনী শক্তি আছিল। শঙ্কৰদেৱেও তেওঁৰ ৰচনাৰাজিত শ্ৰীকৃষ্ণৰ শিকনিতকৈও তেওঁৰ চৰিত্ৰৰ বিভিন্ন দিশ বিশেষকৈ আধ্যাত্মিক দিশত অধিক গুৰুত্ব দিছিল। দ্বিতীয়তে অসমৰ নৱবৈষ্ণৱ ধৰ্ম বা ভক্তিতত্ত্ব বিষয়ক গ্ৰন্থ ৰচনাৰ প্ৰসঙ্গত অসমীয়া ভাষাৰ শ্ৰীবৃদ্ধি আৰু কালিকা ৰক্ষা কৰাত গুৰুত্ব দিছিল। শঙ্কৰদেৱৰ দ্বাৰা প্ৰৱৰ্তিত ভক্তিধৰ্মৰ এক কলাত্মক অভিজ্ঞাপন— ধৰ্ম সাধনা আৰু কলা সাধনা উভয়ে আছিল শঙ্কৰদেৱৰ দ্বাৰা প্ৰৱৰ্তিত ভক্তি ধৰ্মৰ চালিকা শক্তি। শঙ্কৰদেৱৰ পূৰ্বে যে পুৰণি অসমত বৈষ্ণৱ ধৰ্ম প্ৰৱৰ্তিত হৈ আছিল তাত সন্দেহ নাই, কিন্তু সেই বৈষ্ণৱ ধৰ্মই জনগণক স্পৰ্শ কৰিব পৰা নাছিল; কিন্তু শঙ্কৰদেৱৰ দ্বাৰা প্ৰৱৰ্তিত নৱবৈষ্ণৱ ধৰ্মই ভক্তিৰ সহায়ত সৰ্বজনৰ মন প্ৰাণ হৃদয় স্পৰ্শ কৰিব পাৰিছিল। অসমত নৱবৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ আন আন প্ৰচাৰকসকল হ'ল— মাধৱদেৱ, দামোদৰদেৱ, মথুৰা দাস বুঢ়া আতা, নাৰায়ণ দাস ঠাকুৰ আতা, বৰবিষ্ণু আতা, বদুলা পদ্ম আতা, পুৰুষোত্তম ঠাকুৰ, চতুৰ্ভূজ, কেশৱচৰণ, কনকলতা আই আদি। এই জাগৰণৰ জৰিয়তে উদ্ভৱ হোৱা কবি সাহিত্যিকসকল হ'ল— মাধৱদেৱ, ভট্টদেৱ, ৰাম সৰস্বতী, অনন্ত কন্দলি আদি।

কলিযুগত যুগধৰ্মৰ প্ৰভাৱত ভিন্ ভিন্ ধৰ্মক আচাৰিলেও "কীৰ্ত্তনে সবাৰো ফল পায়ে" —এইকথাৰে ভকতিৰ শ্ৰেষ্ঠত্বক প্ৰতিপন্ন কৰিবলৈ শঙ্কৰদেৱে *ভাগৱতৰ* ধৰ্মীয় দৰ্শনত অধিক গুৰুত্ব দিয়াটো পৰিলক্ষিত হৈছে। সত্য, ত্ৰেতা, দ্বাপৰ আৰু কলি

—এই চাৰিওটা যুগৰ ধৰ্মৰ স্থিতিৰ কথাৰ লগতে হৰিভক্তিৰ শ্ৰেষ্ঠত্বৰ কথাৰে অন্ত্যজ জাতিৰ ভক্তি সিদ্ধিৰ কথাও সুকীয়াকৈ ব্যাখ্যা কৰিছে। শঙ্কৰদেৱে নামধৰ্মত ভক্তিৰ মাহাত্ম্য ঘোষণা কৰা বাবে এই ধৰ্মক ভক্তিধৰ্ম বুলিও কোৱা হয়। ভক্তিয়ে নৱবৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ মূল কথা। এই ভক্তি নৈতিক, আধ্যাত্মিক আৰু নান্দনিক মূল্যবোধৰ ওপৰত প্ৰতিষ্ঠিত। ভক্তিৰ লগতে তেওঁ আচাৰ ৰীতিকো জড়িত কৰিছে। দুস্কৃতিৰ ব্যধিয়ে সমাজ জীৱনক কলুষিত কৰিব নোৱাৰে —এই দৃষ্টি ৰাখি সচেতন মানৱ সম্পদ গঢ়া আৰু সুস্থ সমাজ গঢ় দিয়াই আছিল নৱবৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ লক্ষ্য।

৯.৪.২ নৱবৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ বৈশিষ্ট্যসমূহ

শঙ্কৰদেৱ আৰু তেওঁৰ সমসাময়িক শিষ্য প্ৰশিষ্যসকলৰ ৰচনাৰাজি আৰু কৰ্মসূচীৰ মাজত মানৱতাবাদী দৃষ্টিভঙ্গী পৰিলক্ষিত হয়। সেই সময়ৰ সনাতন হিন্দু ধৰ্ম ব্যৱস্থাই কঠোৰভাৱে লোকসমাজক হেঁচি ৰাখিছিল। কিন্তু নিৰক্ষৰ আৰু কৃষিজীৱী লোকসমাজত শাস্ত্ৰ অধ্যয়ন কঠোৰ কাম আছিল। তাৰোপৰি ব্ৰাহ্মণ্যবাদত শূদ্ৰই শাস্ত্ৰ অধ্যয়ন কৰাৰ পৰা আঁতৰত থাকিব লাগিছিল। এনে সমাজ ব্যৱস্থাত কঠোৰ দাৰ্শনিক তত্ত্ব লোকজীৱনত প্ৰৱেশ কৰাত বাধা আহি পৰে। এই সকলোবোৰ চিন্তা কৰিয়ে শঙ্কৰদেৱে সকলো স্তৰৰ লোকে পালন কৰিব পৰা সহজ-সৰল ধৰ্ম ব্যৱস্থা দাঙি ধৰিছিল। ইয়াৰ মূল দৰ্শন ভক্তি আৰু মানৱতাবাদ। একশৰণ নৱবৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ বৈশিষ্ট্য এনে ধৰণৰ—

- শঙ্কৰদেৱৰ দ্বাৰাপ্ৰৱৰ্তিত ভক্তি ধৰ্ম আছিল কৃষ্ণ চৰিত্ৰ প্ৰধান।শঙ্কৰদেৱে হিন্দু ধৰ্মত স্থান লাভ কৰা আন আন দেৱ দেৱীক অস্বীকাৰ কৰা নাই, কিন্তু বিষ্ণুৰ পূৰ্ণ অৱতাৰ কৃষ্ণইহে পৰম পুৰুষ পৰমেশ্বৰ স্বৰূপে স্বীকৃতি লাভ কৰিছে। বিষ্ণুৰ দশ অৱতাৰৰ ভিতৰত শ্ৰীৰামে বিশেষ গুৰুত্ব লাভ কৰিছে। অসমৰ বৈষ্ণৱ সন্তসকলৰ দৃষ্টিত শ্ৰীকৃষ্ণ আৰু শ্ৰীৰামৰ মাজত কোনো পাৰ্থক্য নাই।
- শঙ্কৰদেৱৰ দ্বাৰা প্ৰৱৰ্তিত নৱবৈষ্ণৱ ভক্তি মাৰ্গত ভক্তিক সৰ্বাধিক মঙ্গলকৰ স্বৰূপে গ্ৰহণ কৰা হৈছে। নৱবিধ ভক্তিৰ ভিতৰত শঙ্কৰদেৱে শ্ৰৱণ-কীৰ্তনক অধিক গুৰুত্ব প্ৰদান কৰিছে। শঙ্কৰদেৱৰ দৃষ্টিত মুক্তিতকৈ ভক্তি শ্ৰেষ্ঠত্বৰ।
- শঙ্কৰদেৱে নিত্য-নৈমিত্তিক কৰ্ম আৰু তীৰ্থভ্ৰমণ আদিত গুৰুত্ব দিয়া নাই।
- ভক্তিধৰ্মত মাধুৰ্য ভক্তি বা মধুৰ ভাবৰ স্থান মুঠেই নাই। ৰাধা আৰু কৃষ্ণৰ মাজত সপ্ৰেম ভক্তিৰ সম্বন্ধ দেখুওৱাৰ বাবেই চৈতন্যদেৱে মধুৰ ভাবৰ সহায় ল'লে। আনহাতে, মধুৰ ভাবৰ আধিক্যই ধৰ্মৰ ক্ষেত্ৰত অন্তৰায়ৰ সৃষ্টি কৰিব পাৰে বুলি ভাবি শঙ্কৰদেৱে তেওঁৰ ধৰ্মমাৰ্গৰ পৰা এই ভাব সম্পূৰ্ণভাৱে পৰিহাৰ কৰি সহজসাধ্য বাৎসল্য আৰু দাস্য ভাবৰ ওপৰত সৰ্বাধিক গুৰুত্ব দিছে।
- শঙ্কৰদেৱৰ দ্বাৰা প্ৰৱৰ্তিত নৱবৈষ্ণৱ ভক্তিধৰ্মৰ মূল শাস্ত্ৰ হৈছে— *শ্ৰীমদ্ভাগৱদ গীতা*

আৰু *শ্ৰীমদ্ভাগৱত পুৰাণ*।

- শঙ্কৰদেৱে তেওঁৰ প্ৰৱৰ্তিত ভক্তিধৰ্মত যাগ্-যজ্ঞ, পূজা-পাতল, তপ-জপ, তপস্যা আৰু কষ্ট তথা ব্যয়সাধ্য ধৰ্মীয় কৃত্যত মুঠেই গুৰুত্ব দিয়া নাই।
- তেওঁ প্ৰৱৰ্তিত ভক্তিধৰ্মৰ জৰিয়তে সমাজত প্ৰেম-প্ৰীতি, দান-দক্ষিণা, অহিংসা আদি বিশ্বজনীন ভাবো প্ৰচাৰ কৰিছিল।
- একশৰণ নৱবৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ মূল লক্ষ্য আছিল পদদলিত আৰু অৱহেলিত জনগণৰ সামাজিক আৰু আধ্যাত্মিক স্থিতিৰ উত্তোলন।
- ভক্তিৰ ক্ষেত্ৰত সৰ্বমানৱেই সমান— জাতি, ধৰ্ম, বৰ্ণ, ভাষা আদিৰ ক্ষেত্ৰত কোনো ভিন্নতা নাই। তেওঁৰ দ্বাৰা প্ৰৱৰ্তিত নৱবৈষ্ণৱ ভক্তিধৰ্মৰ বিশেষত্বৰ বিষয়ে বাণীকান্ত কাকতিয়ে উল্লেখ কৰিছে— বহু দেৱতাৰ মাজত প্ৰধান দেৱতাৰ সন্ধান দিয়া, বহু সত্যৰ ভিতৰত সনাতন সত্যৰ উপলব্ধিৰ প্ৰতি আমাৰ সামাজিক চৈতন্যৰ জাগৰণ, আমাৰ জাতীয় আধ্যাত্মিক ক্ষেত্ৰত মহাপুৰুষৰ প্ৰধান দান।
- ভগৱান, জীৱ-জগতৰ মায়া-মুক্তিৰ বিষয়ে নৱবৈষ্ণৱ ধৰ্মত পোৱা যায়। ইয়াত পৰমব্ৰহ্ম কৃষ্ণ বিষ্ণুৰেই অন্যৰূপ। অন্যান্য দেৱ-দেৱী কৃষ্ণৰ অধীন। পৰম ব্ৰহ্মৰ স্বৰূপ দুটা— স্বগুণ আৰু নিৰ্গুণ। নৱবৈষ্ণৱ ধৰ্মত নিৰ্গুণ কৃষ্ণৰে বন্দনা কৰা হৈছে।
- নৱবৈষ্ণৱ ধৰ্মত ভক্তিৰ ওপৰত প্ৰাধান্য দিয়া হৈছে যদিও ভক্তি কেৱল ভগৱন্তৰে প্ৰাপ্য নহয়। ভক্ত আৰু গুৰুৰ দৰে ভক্তিও সমানে গুৰুত্বপূৰ্ণ।
- ধৰ্মৰ চাৰিবস্তুৰ ক্ষেত্ৰত মহাপুৰুষীয়া পৰম্পৰাই গুৰু, দেৱ, নাম, ভকত —এই চাৰি তত্ত্বই নৱবৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ সাৰবস্তু। মাধৱদেৱে শঙ্কৰদেৱকে *নামঘোষাত* গুৰু বুলি কৈছে। ভক্তিধৰ্মত দেৱ বুলিলে একমাত্ৰ পৰম দেৱতা বিষ্ণু বা কৃষ্ণকে বুজায়। নাম হ'ল— ঈশ্বৰৰ নাম। কলিযুগত ৰামনামেই সাৰ, ৰাম নাম বিনে ভকতৰ গতি নাই আন বুলি *নামঘোষাত* পোৱা যায়। ইয়াত ভগৱন্তৰ নাম লোৱাৰ উপৰি ভগৱন্তৰ যশ-গুণ-লীলা বৰ্ণনাৰ কথাও কোৱা হৈছে।একশৰণ নাম ধৰ্মত বিষ্ণু-বৈষ্ণৱৰ কোনো প্ৰভেদ নাই। ভকতৰ স্থান ইয়াত অতি গুৰুত্বপূৰ্ণ। *গীতাতো* কৃষ্ণই কৈছে ভগৱন্ত ভকতৰ দাস, একান্ত বশ্য।
- নৱবৈষ্ণৱ ধৰ্মত মৃন্ময় মূৰ্তি নাই। পৱিত্ৰ গ্ৰন্থসমূহে এই আদৰ্শৰ মূল পথ। এই পৰম্পৰাত উপাসনা গৃহত *ভাগৱত* প্ৰতিষ্ঠা কৰা হয়। *ভাগৱতৰ* ক্ষুদ্ৰ সংস্কৰণ গুণমালা গুৰু আসনত স্থাপিত কৰা হয়। এইখনেই ভগৱানৰ বাঙ্ময় মূৰ্তি বুলি শঙ্কৰদেৱে বুজাই দি গৈছে।
- মানুহৰ বাবে একান্ত প্ৰয়োজনীয় দিশ হৈছে মানৱতাবাদ। নৱবৈষ্ণৱ ধৰ্মত মানৱীয় মূল্যবোধৰ সবলতা প্ৰকট কৰি তুলিছে— অহিংসা, বিনয়, সংযম, ভকতসেৱা, জাতিভেদ প্ৰথাহীন, সহৃদয়তা আদিৰ মাজেৰে। ইয়াৰ লগতে সামাজিক, সাংস্কৃতিক দিশটো অত্যন্ত গভীৰ কৰি তুলিছে নৱবৈষ্ণৱ ধৰ্মত। ধৰ্মীয় জাগৰণ আৰু সাহিত্যৰ

লগতে জনসাধাৰণৰ শৈল্পিক আদৰ্শক নতুন ৰূপত দাঙি ধৰিছে।

- নৱবৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ আন এটা আদৰ্শ হ'ল— জনসাধাৰণক প্ৰদান কৰা আৰ্থিক সহায়। ব্যয়বহুল বিধি-বিধানৰ তথা ব্ৰাহ্মণ্যবাদৰ জাক-জমকতা, পূজা-পাতলৰ বিপৰীতে সৰ্বসাধাৰণক ভক্তিধৰ্মত আত্মনিয়োগ কৰাৰ পথ সুচল কৰি তুলিছে। শঙ্কৰদেৱে এই আদৰ্শ ৰক্ষাৰ বাবে নিজেও বাৰভূঞা ৰাজ্যৰ সুখ এৰি জনগণৰ হকে ওলাই আহিছিল। কৰ্মৰ বিভীষিকা নিবাৰণ মহাপুৰুষৰ আন এটি শ্ৰেষ্ঠ দান। সংসাৰত থাকিও সাধাৰণভাৱে জীৱন-যাপন কৰিও শ্ৰৱণ-কীৰ্তনৰ জৰিয়তে ধৰ্ম সাধনা কৰিব পাৰি।
- ভক্তিধৰ্মক কেন্দ্ৰ কৰি সমাজত এক নতুন শৃঙ্খলা আনিছিল। একমাত্ৰ নামঘৰে গাঁৱলীয়া জীৱনৰ বহুত পৰিৱৰ্তন সাধন কৰে। অসমীয়া জনজীৱনত নামঘৰৰ ভূমিকা অপৰিসীম।
- জাতিভেদ প্ৰথাহীনতা তাহানিৰ সমাজৰ এক অভিনৱ পৰিৱৰ্তন। নৱবৈষ্ণৱ ধৰ্মই চণ্ডালকো হৰি ভক্তিৰ সুবিধা দি মানৱতাৰ জয়গান ঘোষণা কৰিছে।
- নৱবৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ আটাইতকৈ গুৰুত্বপূৰ্ণ বিষয়বস্তু আছিল ভাষাৰ ক্ষেত্ৰত। সংস্কৃত ভাষাৰ জটিলতাৰ মাজত নব্য ভাৰতীয় ভাষাৰ সংমিশ্ৰণত ব্ৰজাৱলী ভাষাৰে সাহিত্য কৰ্মক এক নতুন গতি প্ৰদান কৰিছিল। অঙ্কীয়া নাটৰ জন্ম দি গদ্যৰ ধাৰা এটিও সূচনা কৰিছিল। প্ৰাক্-শঙ্কৰী যুগৰ কবি মাধৱ কন্দলিৰ ছন্দ ৰীতি আৰু শঙ্কৰদেৱৰ নতুন ভাব ছন্দই যে অসমীয়া ভাষাৰ অগ্ৰগতি সাধন কৰিছিল এই কথা স্বীকাৰ্য।

৯.৪.৩ নৱবৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ সীমাবদ্ধতা

- নৱবৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ ৰস প্ৰৱাহ তথা ভক্তিৰস যাতে বাধাপ্ৰাপ্ত নহয় তাৰ কাৰণে শঙ্কৰদেৱৰ লগতে তেওঁৰ সহযোগী আৰু পৰৱৰ্তী বৈষ্ণৱসকলেও যৎপৰোনাস্তি চেষ্টা কৰি গৈছে। ভক্তক ভক্তিৰসত আপ্লুত কৰা, নৃত্য-গীতৰ সঙ্গীতময় পৰিৱেশৰ যোগেদি অভিনয়ৰ নাট্যৰসৰ মাজেদি আৰু কাব্য আনন্দ বৰ্ণনাৰ সহায়ত ভক্তিৰ উদ্ৰেক কৰা আৰু প্ৰচাৰ বৈষ্ণৱ সাহিত্যৰ প্ৰধান উদ্দেশ্য।
- ভক্তি পৰিৱেশনৰ লগতে *কীৰ্ত্তনৰ* স্পষ্টতা ৰক্ষাত মনোনিবেশ কৰিছিল। শাস্ত্ৰৰ তাত্ত্বিক কথা প্ৰাঞ্জলকৈ ব্যাখ্যা কৰি আৰু নৈতিক আদৰ্শ দাঙি ধৰি জনসমাজক শিক্ষা দিয়া আৰু জনৰুচিৰ উন্নতি সাধনত গুৰুত্ব দিছিল।
- নৱবৈষ্ণৱ কবিয়ে ধৰ্ম, সাহিত্য, নাট আৰু গীতৰ যোগেদি জনৰুচিৰ উৎকৰ্ষ সাধন কৰা পৱিত্ৰ কৰ্তব্য বুলি ভাবিছিল আৰু সেই কাৰণেই ৰচনা আকৰ্ষণীয় কৰিবলৈ যত্নৰ ত্ৰুটি কৰা নাছিল। সেইবাবে অসমীয়া গাঁৱলীয়া সমাজ অনাক্ষৰী হ'লেও অশিক্ষিত নহয়। তেওঁলোকৰ বহুতেই লেখা-পঢ়া নাজানিব পাৰে, কিন্তু শাস্ত্ৰজ্ঞান, নীতিজ্ঞান আদিৰ লগত পৰিচয় থকাৰ প্ৰমাণ পোৱা যায়। এইটো সম্ভৱ হৈছিল বৈষ্ণৱ সাহিত্যৰ শ্ৰৱণ-কীৰ্তনৰ ফলত। বৈষ্ণৱ ধৰ্মই জনসাধাৰণৰ কাহিনী শুনাৰ

অভিলাস বৃদ্ধি কৰিছিল।

- নৱবৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ কবি-সাহিত্যিকসকলে শাস্ত্ৰসন্মত নোহোৱা বিষয়ক কম গুৰুত্ব দিছিল। কাব্য ৰচনা কৰোঁতে বিষয়বস্তু আহৰণ কৰোঁতে তেওঁলোকে *পুৰাণ, মহাভাৰত, ৰামায়ণ* আৰু সেই পৰ্যায়ৰ শাস্ত্ৰৰ বাহিৰ হৈ যোৱা নাছিল। স্বকল্পিত আখ্যান হ'লেও পৌৰাণিক আভিজাত্য দিবলৈ কোনো ঋষিৰ মুখনিঃসৃত কথা স্বৰূপে নাইবা কোনো অপৰিচিত পুৰাণৰ ঘটনা ৰূপে দেখুৱাবলৈ চেষ্টা কৰা গৈছিল। ক'ৰবাত পাঠক বা শ্ৰোতাৰ সন্দেহ হয় বুলি সততে মূললৈ বা মূল টীকাভাষ্যলৈ আঙুলিয়াই দিয়া দেখা যায়। কোনো কোনো ক্ষেত্ৰত বিষয়বস্তু সংগ্ৰহত নাইবা বিকাশত কবিসকলে অভিপ্ৰায় সিদ্ধাৰ্থে স্বেচ্ছাই ৰচনাৰ পৰিসৰ সীমিত কৰি ল'ব লগাত পৰিছিল।
- ৰসৰ ক্ষেত্ৰত হাস্য, কৰুণ, শৃঙ্গাৰ আদি ৰসৰ সমাবেশ ঘটালেও ভক্তি ৰসৰ প্ৰাধান্য যাতে ক্ষুণ্ণ নহয় তাৰ কাৰণে সততে দৃষ্টি ৰাখিব লগা হোৱাত বিভিন্ন ৰসৰ মুক্ত প্ৰবাহত স্থান বিশেষে বাধাপ্ৰাপ্ত হোৱা দেখা যায়। পাঠক শ্ৰোতাই শৃঙ্গাৰ আদি কাব্য ৰসত আপ্লুত হৈ ভক্তিলৈ পাহৰি যায় বুলি সঘনে শৃঙ্গাৰ, হাস্য আদি ৰসৰ মাজেৰে ভক্তিমূলক উপদেশ সন্নিৱেশ কৰা দেখা যায়।
- ধৰ্মটো প্ৰচাৰধৰ্মী আৰু আদৰ্শাত্মক হোৱাৰ কাৰণে জনসমাজত সুখ-দুখ, আশা-আকাঙ্খাৰ সম্যক প্ৰতিচ্ছবি ইয়াত পোৱা নাযায়। আধ্যাত্মিকতাৰ ফালে সততে দৃষ্টি ৰাখিব লগা হোৱাত মানৱ জীৱনৰ বাস্তৱ অভিজ্ঞতা ইয়াত ৰূপায়িত হোৱা নাই। প্ৰাকৃতজনৰ মনৰ পৰিচয়, সুখ-দুখৰ কাহিনী তাত নাই। তথাপি বৈষ্ণৱ কবিসকলে সমসাময়িক সমাজক বাদ দিব পৰা নাছিল, কাৰণ বাস্তৱ সমাজ আৰু জনজীৱনৰ লগত তেওঁলোক ঘনিষ্ঠভাৱে জড়িত।
- অনুবাদ পৰম্পৰা ৰক্ষা কৰিলেও নিজৰ মৌলিকত্ব আৰোপ কৰিছিল। কিন্তু অসমীয়া সমাজ জীৱনৰ পূৰ্ণাঙ্গ প্ৰতিচ্ছবি প্ৰতিফলন বিশেষভাৱে হোৱা নাছিল। কিছুমান কাব্যতহে অসমীয়া জনজীৱনৰ চিত্ৰ আংশিকভাৱে প্ৰতিফলিত হৈছিল।
- ভাষাৰ ক্ষেত্ৰত বৈষ্ণৱ সাহিত্য গতানুগতিকে আছিল। আখ্যানৰ নতুনত্বৰ বাহিৰে ভাষা, বৰ্ণনাৰীতিয়ে অভিনৱত্ব হেৰুৱাই পেলায়। নাৰী সৌন্দৰ্য্যৰ বৰ্ণনা, বন-উপবনৰ বৰ্ণনা, ৰাজধানী নগৰৰ বৰ্ণনা, বিৰহ-বিচ্ছেদৰ বৰ্ণনা সকলো কাব্যতে একে আছিল।

৯.৪.৪ নৱবৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ আদৰ্শৰ দ্বাৰা প্ৰভাৱিত সাহিত্য কৰ্মৰ চমু পৰিচয়

নৱবৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ সাহিত্য কৰ্মৰ প্ৰধান আদৰ্শ হ'ল শঙ্কৰদেৱৰ সাহিত্য কৰ্মসমূহ। শঙ্কৰদেৱৰ সাহিত্যিক জীৱন তিনিটা স্তৰত ভাগ কৰা হৈছে— প্ৰথম, বৰদোৱাত বাস কৰা কাল, দ্বিতীয় গাংমৌ, ধুৱাহাট, বেলগুৰি আদি উজনি অসমত বাস কৰা প্ৰায় কুৰিবছৰৰ অধিককাল আৰু শেষ নামনি পাটবাউসী আৰু কোচবেহাৰৰ কটোৱা কাল। প্ৰত্যেক

গ্ৰন্থৰ ৰচনা কালৰ সঠিক চন তাৰিখ আৰু ক্ৰম নিৰ্ণয় কৰা টান যদিও মোটামুটিভাৱে কোনখন আগবয়সৰ, কোনখন মাজবয়সৰ আৰু কোনখন শেষ বয়সৰ ৰচনা অনুমান কৰিব পাৰি। চৰিত পুথিৰ অন্তৰঙ্গ প্ৰমাণৰ দ্বাৰা স্থিৰ হৈছে যে *হৰিশ্চন্দ্ৰ* উপাখ্যানেই মহাপুৰুষৰ প্ৰথম ৰচনা আৰু *ৰামবিজয়* নাট শেষ ৰচনা। ইতিমধ্যে এই ষাণ্মাসিকৰ প্ৰথম পাঠ্যবিষয়ৰ অন্তৰ্গত পঞ্চম অধ্যায়ত শঙ্কৰদেৱৰ সাহিত্য কৃতিসমূহৰ আলোচনা হৈ গৈছে। গতিকে এই অধ্যায়টোত সেই বিষয়ে সংক্ষেপ উল্লেখ কৰা হ'ল। শঙ্কৰদেৱৰ সাহিত্য কৰ্মৰ চমু নিদৰ্শন এনে ধৰণৰ—

ক) **কাব্য ঃ** *হৰিশ্চন্দ্ৰ উপাখ্যান, ৰুক্মিণী হৰণ কাব্য, বলিছলন, অমৃত মন্থন, অজামিল উপাখ্যান* আৰু *কুৰুক্ষেত্ৰ*।

খ) **ভক্তিতত্ত্ব প্ৰকাশক সংগ্ৰহ ঃ** *ভক্তি প্ৰদীপ, ভক্তি ৰত্নাকৰ, নিমি নৱসিদ্ধ সংবাদ, অনাদিপাতন*।

গ) **অনুবাদমূলক ঃ** *ভাগৱত* ১ম, ২য়, ৬ষ্ঠ (*অজামিল উপাখ্যান, বলিছলন, অমৃত মন্থন*), ১০ম, ১১শ, ১২শ স্কন্ধ আৰু *উত্তৰাকাণ্ড ৰামায়ণ*।

ঘ) **অঙ্কীয়া নাট ঃ** *পত্নী প্ৰসাদ, কালিয় দমন, কেলিগোপাল, ৰুক্মিণী হৰণ, পাৰিজাত হৰণ, ৰামবিজয়*।

ঙ) **গীত ঃ** ৰৱগীত, ভটিমা, টোটয় আৰু চপয়।

চ) **নাম প্ৰসঙ্গ ঃ** *কীৰ্ত্তন* আৰু *গুণমালা*।

শঙ্কৰদেৱৰ ৰচনাৱলীৰ মাজেদি ভাৰতীয় দাৰ্শনিকতা আৰু আদৰ্শবাদেই প্ৰধানকৈ প্ৰকাশ পাইছে। কৰ্মফলবাদ, জন্মান্তৰবাদ, জীৱনৰ প্ৰতি অনাসক্তি আৰু ভক্তিমূলক অদ্বৈতবাদ, অৱতাৰবাদ আৰু ভক্তিবাদ সহজ ৰূপত প্ৰকাশ পাইছে। বিভিন্ন বাদৰ মাজেদি সংগতি স্থাপন কৰি ক্ষণভঙ্গুৰ জীৱন কেনেকৈ সাৰ্থক কৰিব পৰা যায় তাৰ পথ ৰচনাৱলীয়ে নিৰ্দেশ কৰিছে। সংসাৰ ধৰ্ম পালন কৰি, নিৰাসক্ত হৈ সাংসাৰিক কৰ্ম কৰিবলৈ আহ্বি দেখুওৱা হৈছে।

- শঙ্কৰদেৱৰ পিছতে নৱবৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ আদৰ্শৰ দ্বাৰা প্ৰভাৱিত হৈ মাধৱদেৱে অন্যতম সাহিত্য সৃষ্টি কৰে। শঙ্কৰদেৱৰ প্ৰিয় শিষ্য মাধৱদেৱে একাধাৰে ধৰ্মপ্ৰচাৰক, শাস্ত্ৰবেত্তা, ভক্তকবি, নাট্যকাৰ আৰু সুগায়ক আছিল। মাধৱদেৱে *ৰামায়ণৰ আদিকাণ্ড* ভাঙনি কৰে আৰু ৰৱগীত ৰচনা কৰে। শঙ্কৰদেৱে নিজৰ দৰে মাধৱদেৱকো সাহিত্যকৰ্মত নিয়োজিত কৰায়। অকল মাধৱদেৱেই নহয়, পৰৱৰ্তী কালৰ বৈষ্ণৱ কবিসকলেও তেওঁৰ পথ অনুসৰণ কৰিছিল। শঙ্কৰদেৱৰ আদেশক্ৰমে শুক্লধ্বজৰ উৎসাহ পাই *ৰাজসূয় কাব্য* আৰু *জন্মৰহস্য* ৰচনা কৰে। কোচবিহাৰৰ ভেলাদোঙাত *নামঘোষা* সম্পূৰ্ণ কৰে। *নাম মালিকা* গ্ৰন্থৰ অনুবাদ কৰে আৰু *ভক্তি ৰত্নাৱলী* অসমীয়া পদলৈ ৰূপান্তৰিত কৰে। *চোৰধৰা, পিম্পৰা গুচোৱা, ভোজনবিহাৰ, ভূমি লেটোৱা নাট, দধিমন্থন* বা *অৰ্জুন ভঞ্জন* শঙ্কৰদেৱৰ জীৱিতকালতে মাধৱদেৱে ৰচনা কৰে। *চৰিত পুথি*

মতে তেওঁ *নৃসিংহ যাত্ৰা, গোবৰ্দ্ধন যাত্ৰা* আৰু *ৰামযাত্ৰা* নামে তিনিখন নাট ৰচনা কৰি অভিনয় কৰি দেখুৱাইছিল। এইবোৰৰ উপৰি *ৰাস ঝুমুৰা, কেটোৰা খেল, ব্ৰহ্মামোহন, ভূষণ হৰণ* —এই চাৰিখন গ্ৰন্থতো মাধৱদেৱৰ ভণিতা পোৱা যায়। তেওঁ লিখা ৰৱগীতসমূহ ভক্তপ্ৰাণৰ মৰ্মস্পৰ্শী প্ৰকাশ। দাস্য আৰু বাৎসল্য এই দুই ভাবেৰে তেওঁৰ ৰৱগীত সিক্ত। বাণীকান্ত কাকতিৰ মতে শঙ্কৰদেৱ ৰচিত যিবোৰ গীত এতিয়াও আছে সেই আটাইবোৰ প্ৰাৰ্থনাসূচক, মানৱজীৱন দুস্প্ৰাপ্য অথচ ক্ষণভঙ্গুৰ আৰু মায়াময়। হৰিভক্তি মোহাচ্ছন্ন জীৱন সমুদ্ৰত ধ্ৰুৱতৰা —এয়ে নানা ভাব আৰু ভাষাত শঙ্কৰদেৱৰ গীতবোৰৰ সাধাৰণ তাৎপৰ্য। মাধৱদেৱৰ কেতবোৰ গীত এই ভাবৰ পুনৰুক্তি আছে, কিন্তু বেছিভাগ গীততেই শিশুকৃষ্ণৰ বাল্য জীৱনৰ ৰং-বিৰঙৰ চিত্ৰ ফুটি ওলাইছে। বাৎসল্য প্ৰেমে মাধৱদেৱৰ ভক্ত জীৱনৰ সৰ্বস্ব।

- মহাপুৰুষ শঙ্কৰদেৱ মাধৱদেৱৰ পিছতে অনন্ত কন্দলিৰ নাম আহি পৰে। অনন্ত কন্দলিয়ে সম্ভৱতঃ মহাপুৰুষজনাক কামৰূপত লগ পায়। তেওঁৰ সংস্পৰ্শত কন্দলিৰ ভক্তিভাব গাঢ় হয় আৰু মহাপুৰুষৰ অনুপ্ৰেৰণা আৰু উপদেশ লাভ কৰি বৈষ্ণৱ মত প্ৰচাৰত আত্মনিয়োগ কৰে। তেওঁৰ উপদেশ মতেই দশম স্কন্ধৰ মধ্য আৰু শেষছোৱা অসমীয়া পদলৈ ভাঙনি কৰে। তেওঁৰ ৰচনাৱলীৰ ভিতৰত *ৰামায়ণ, কুমৰ হৰণ কাব্য, ভাগৱত*, ষষ্ঠ স্কন্ধৰ *বৃত্তাসুৰ বধ, মধ্য আৰু শেষ দশম, মহীৰাৱন বধ*কাব্য আৰু *সীতাৰ পাতাল প্ৰৱেশ*নাট। অনন্ত কন্দলিৰ নৱবৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ আদৰ্শৰ অক্ষয় কীৰ্তি হ'ল— *মধ্য দশম* আৰু *শেষ দশম*ৰ মূল *ভাগৱতৰ* ৫০তম অধ্যায়ৰ পৰা ৮১তম অধ্যায়ৰ বিৱৰণলৈকে, আকৌ বাকী ৯টা অধ্যায়ক *শেষ দশম* বোলা হয়। *ভাগৱতৰ* এই ছোৱা অনুবাদত কন্দলি মহাপুৰুষৰ ৰচনাৰ দ্বাৰা বিশেষভাৱে প্ৰভাৱান্বিত হৈছে।
- প্ৰাচীন অসমীয়া কবিসকলৰ ভিতৰত ৰাম সৰস্বতীয়ে সকলোতকৈ সৰহ সংখ্যক পদ ৰচনা কৰি গৈছে। তেওঁ ৰচনা কৰা পদৰ সংখ্যা মহাপুৰুষ শঙ্কৰদেৱতকৈ অধিক। ৰচনাৰ ব্যাপকতা আৰু বৰ্ণনীয় কথাবস্তুলৈ দৃষ্টি ৰাখি ৰাম সৰস্বতীক অসমীয়া ব্যাস আখ্যা দিব পাৰি। তেওঁৰ ৰচনাৰ বিশেষত্ব এয়ে যে তেওঁ বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ আদৰ্শৰ পৰা কোনো ঠাইতে পিছলি যোৱা নাই। কৃষ্ণ বিষ্ণুৰ শ্ৰেষ্ঠত্ব আৰু ভক্তিৰ মহিমা য'তে সুবিধা আৰু সুৰুঙা পাইছে তাতে প্ৰকাশ কৰাইছে। তেওঁৰ ৰচনা ৰাজিক দুই ভাগত ভাগ কৰিব পাৰি। এটা হ'ল— *মহাভাৰতৰ* পৰ্বসমূহৰ অনুবাদ আৰু মূল *মহাভাৰতত* থকা আখ্যানৰ অসমীয়া ৰূপান্তৰ। আনটো হ'ল— *হংস কাকী, যামল সংহিতা, শিৱ ৰহস্য* আদিৰ পৰা সংগ্ৰহ কৰা বুলি কৈফিয়ৎ থকা পাণ্ডৱ কৌৰৱ সম্পৰ্কীয় আখ্যানসমূহ।
- ৰাম সৰস্বতীৰ ৰচনাই জনসাধাৰণৰ চিত্তবিনোদন কৰি সহজভাৱে ধৰ্মৰ আদৰ্শ দাঙি ধৰি বিশেষ অৱদান আগবঢ়াইছে। অসমৰ নিৰক্ষৰী আৰু স্বল্পাক্ষৰী জনসাধাৰণক

সাহিত্যপ্ৰেমী পাঠক নাইবা শ্ৰোতা ৰূপে গঢ়ি তোলাত বধকাব্যসমূহৰ অৱিহণা অতুলনীয়।

- শঙ্কৰদেৱৰ প্ৰায় সমসাময়িক কবিসকলৰ ভিতৰত কংসাৰি কবি উল্লেখযোগ্য। মাধৱদেৱৰ সঙ্গত থাকি তেওঁ *বিৰাট পৰ্ব* ৰচনা কৰিছিল। এওঁ পীতাম্বৰ কায়স্থ নামেও পৰিচিত। কংসাৰিয়ে *কিৰাত পৰ্ব* আৰু *বিৰাট পৰ্ব্ব দক্ষিণ গো গ্ৰাহ্ব* কিছু অংশ আৰু *উত্তৰ গো গ্ৰাহ* ৰচনা কৰে। *বিৰাট* আৰু *কিৰাত* এই দুয়োটা পৰ্বতে কাংসাৰিয়ে এজন প্ৰতিষ্ঠাশীল কবি হিচাপে চিনাকি দিবলৈ সক্ষম হৈছে।
- **ৰত্নাকৰ কন্দলি ঃ** দৈত্যাৰী ঠাকুৰৰ শঙ্কৰ মাধৱৰ চৰিতত পোৱা যায় যে মহাপুৰুষে ধুৱাহাট বেলগুৰিত থাকোতে ৰত্নাকৰ কন্দলি নামে এজন পণ্ডিতে নিতৌ গীতা পাঠ কৰিছিল। সম্ভৱতঃ এই ৰত্নাকৰ কন্দলিয়েই *কীৰ্ত্তনৰ* অন্তৰ্ভুক্ত হোৱা *সহস্ৰনাম বৃত্তান্তৰ* ৰচক। ৰত্নাকৰ কন্দলিয়েই সম্ভৱত *স্কন্ধ পুৰাণৰ* অনুবাদ *ব্ৰহ্মগীতা* আৰু *গীতা কীৰ্ত্তনৰো* গ্ৰন্থকাৰ।
- **সাৰ্বভৌম ভট্টাচাৰ্য্য ঃ** এইজন কবিৰ *ক্ষুদ্ৰ স্বৰ্গখণ্ড, বৃহৎ স্বৰ্গখণ্ড* নামৰ দুখন সৰু পুথি পোৱা যায়। কবিয়ে *পদ্ম পুৰাণৰ স্বৰ্গখণ্ডৰ* সাৰাংশ বুলি উক্ত পুথি দুখন প্ৰচাৰ কৰে। সাৰ্বভৌমৰ নিজা বিবৃতি মতে তেওঁ পাণ্ডিত্যৰ গৰ্বত ওফন্দি মহাপুৰুষৰ লগত তৰ্ক কৰিবলৈ আহে আৰু পৰাজয় হৈ কাশীত পঢ়িবলৈ যায়। তাতে হৰি নামৰ মাহাত্ম্য বুজি উভতি আহি শঙ্কৰত শৰণ লয়।
- শ্ৰীধৰ কন্দলি মহাপুৰুষৰ সমসাময়িক হ'লেও বেছি পিছৰ নহয়। শ্ৰীধৰ কন্দলিৰ দুখন প্ৰসিদ্ধ গ্ৰন্থৰ গ্ৰন্থকাৰ, এখন *কাণখোৱা* আৰু আনখন *ঘুনুচা কীৰ্ত্তন*। নিচুকনি গীতৰ আৰ্হিত বিষ্ণু অৱতাৰৰ লীলা মাহাত্ম্য সৰস, প্ৰাঞ্জল আৰু অভিনৱ ৰূপত কবিয়ে *কাণখোৱাত* প্ৰকাশ কৰিছে। কৃষ্ণ ইন্দ্ৰদ্যুম্নৰ কন্যা ঘুনুচাৰ ঘৰলৈ যাত্ৰা আৰু সেই কথাত ৰুক্মিণীৰ ঈৰ্ষা আৰু কৃষ্ণৰ ওপৰত খং অভিমান —এইবোৰ কথা আমোদজনকভাৱে *ঘুনুচা কীৰ্ত্তনত* বৰ্ণনা কৰিছে। সৰল প্ৰকাশভঙ্গী আৰু লঘু হাস্যৰস এওঁৰ ৰচনাৰ বৈশিষ্ট্য।
- নৱবৈষ্ণৱ যুগৰ বৈষ্ণৱ কবিসকলে পৌৰাণিক ভক্তিৰস পান কৰি নিজে আত্মহাৰা হৈছিল আৰু তেনেকৈ আনকো সেই ৰসৰ অমৃত পান কৰিবলৈ নানা কাব্য, নাট, গীত আদি ৰচনা কৰিছিল। ভক্ত সমাজ আৰু ভক্তিৰ পৰিৱেশ সৃষ্টি কৰাই বৈষ্ণৱ কবিৰ অন্যতম আদৰ্শ আৰু বৈষ্ণৱ সাহিত্যৰ উদ্দেশ্য। সাহিত্যসমূহ যাতে সৰ্বজন বোধগম্য হয় তালৈ লক্ষ্য ৰাখি কাব্য ৰচনাত তেওঁলোকে কল্পনাক সংযত কৰিব লগাত পৰিছিল। কাব্যৰ বিষয়বস্তু সংগ্ৰহত তেওঁলোক সচেতন আছিল।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন নং ১ ঃ নৱবৈষ্ণৱ ধৰ্ম কাক বোলে ? ইয়াৰ বৈশিষ্ট্য সম্পৰ্কে আলোচনা কৰক। (২৫০টা শব্দৰ ভিতৰত লিখক)

প্রশ্ন নং ২ ঃ নৱবৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ পটভূমিৰ ওপৰত এটি চমু প্ৰবন্ধ যুগুত কৰক। (২৫০টা শব্দৰ ভিতৰত লিখক)

প্রশ্ন নং ৩ ঃ নৱবৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ সীমাবদ্ধতা সম্পৰ্কে এটি আলোচনা আগবঢ়াওক। (২৫০টা শব্দৰ ভিতৰত লিখক)

প্রশ্ন নং ৪ ঃ নৱবৈষ্ণৱ যুগৰ সাহিত্যিক শঙ্কৰদেৱৰ সাহিত্য কৃতি বিষয়ে চমুকৈ উল্লেখ কৰক। (২৫০টা শব্দৰ ভিতৰত লিখক)

প্রশ্ন নং ৫ ঃ নৱবৈষ্ণৱ যুগৰ আন আন সাহিত্যিকসকলৰ সাহিত্য কৃতিৰ চমু পৰিচয় দাঙি ধৰক। (২৫০টা শব্দৰ ভিতৰত লিখক)

প্রশ্ন নং ৬ ঃ সৰ্বভাৰতীয় ভক্তি আন্দোলনৰ বিষয়ে চমুকৈ লিখক। (২৫০টা শব্দৰ ভিতৰত লিখক)

৯.৫ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

- নৱবৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ ক্ষেত্ৰত সৰ্বভাৰতীয় ভক্তি আন্দোলনৰ আভাস লাভ কৰিলোঁ।
- অসমৰ নৱবৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ পৰিচয় লাভ কৰাৰ লগতে দক্ষিণ ভাৰতৰ ভক্তি আন্দোলনৰ দ্বাৰা প্ৰভাৱিত হৈ শঙ্কৰদেৱে অসমত এক নতুন দৃষ্টিৰে প্ৰচাৰ কৰিলে সেই বিষয়েও ধাৰণা লাভ কৰিলে।
- সেই সময়ত শঙ্কৰদেৱেপ্ৰচাৰ কৰা নৱবৈষ্ণৱ ধৰ্মই অসমত সুদূৰপ্ৰসাৰী পৰিৱৰ্তন সাধন কৰিছিল। কোচ ৰজা নৰনাৰায়ণৰ পৃষ্ঠপোষকতাত নৱবৈষ্ণৱ ধৰ্মই কি গতিশীল ৰূপ লাভ কৰিছিল সেই সম্পৰ্কে ধাৰণা লাভ কৰিলোঁ।
- নৱবৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ পটভূমিত সৃষ্টি হোৱা গীত, নাট, বাদ্য, সাহিত্য, ভাওনা আদিয়ে জন-জীৱনত কেনেদৰে প্ৰভাৱ পেলাইছিল সেই বিষয়ে জ্ঞাত হ'লোঁ।
- শঙ্কৰদেৱে গঢ় দিয়া নৱবৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ বহু দেৱতাৰ বিপৰীতে এজনেই যে শ্ৰেষ্ঠ উপাস্য দেৱতা সেই বিষয়ে জানিব পাৰিলে। ইয়াৰ লগতে ইয়াত কোনো মূৰ্তি পূজা নাই, যাগ-যজ্ঞ, পূজা-পাতল নাই আৰু জাতিভেদৰ কোনো ভেদ ভাব নাই, সম্পূৰ্ণ ৰূপে যে মানৱতাবাদৰ ওপৰত এই ধৰ্ম প্ৰতিষ্ঠিত এই কথা জানিব পাৰিলে।
- এই নৱবৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ পটভূমিত সৃষ্টি হোৱা সাহিত্য, নাটসমূহৰ ৰস যে ভক্তিৰস সেই কথা জানিব পাৰিলে।
- নৱবৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ সাহিত্য আৰু অন্যান্য বিষয়সমূহত সততে ভক্তিৰসৰ প্ৰতি বিশেষ

মনোযোগ দিছিল। বিভিন্ন কলা-সংস্কৃতি-সাহিত্যসমূহৰ যোগেদি ভক্তি ভাব প্ৰকাশত যাতে বাধাপ্ৰাপ্ত নহয় তালৈ দৃষ্টি ৰাখিছিল।

- নৱবৈষ্ণৱ যুগৰ সাহিত্যিকসকলৰ পৰিচয়ৰ লগতে তেওঁলোকৰ সাহিত্য সম্পৰ্কীয় বিভিন্ন কথা জানিব পাৰিলে। বিভিন্ন শাস্ত্ৰ-কাব্যৰ কথাবোৰ এওঁলোকে সৰ্বজন বোধগম্য কৰি তুলিছিল। সহজ সৰল প্ৰকাশৰ মাজেৰে বিভিন্ন ৰস সৃষ্টি কৰি কৃষ্ণভক্তিত মন নিমজ্জিত কৰিবলৈ চেষ্টা কৰা যে এওঁলোকৰ সাহিত্য কৰ্মৰ অন্যতম বৈশিষ্ট্য এই কথা জানিলে।
- প্ৰাক্-শঙ্কৰী যুগৰ আদৰ্শৰে নৱবৈষ্ণৱ যুগৰ কবি-সাহিত্যিকসকলে অনুবাদ কৰিছিল আৰু বিভিন্ন ছন্দ সজ্জাৰ ব্যৱহাৰ কৰিছিল সেই কথাও এই অধ্যায়টোৰ আলোচনাৰ মাজেদি জানিব পাৰিলে।

৯.৬ অধিক জানিবলৈ

১) গোস্বামী, উপেন্দ্ৰনাথ (১৯৮৭); *বৈষ্ণৱ ভক্তিধাৰা আৰু সন্তকথা*; গুৱাহাটী ঃ বৰুৱা এজেন্সি।

২) গোহাঁই, হীৰেন (১৯৯০); *অসমীয়া জাতীয় জীৱনত মহাপুৰুষীয়া পৰম্পৰা*; গুৱাহাটী ঃ লয়ার্চ বুক ষ্টল।

৩) দত্ত, অনিমা (১৯৯৫); *অসমৰ বৈষ্ণৱ সাহিত্য আৰু দৰ্শন*; গুৱাহাটী ঃ লয়ার্চ বুক ষ্টল।

৪) দেৱগোস্বামী, কেশৱানন্দ (২০০১); *ভাৰতীয় পটভূমিত শঙ্কৰী সাহিত্য আৰু সত্ৰীয়া সঙ্গীত*; গুৱাহাটী ঃ বনলতা।

৫) নেওগ, ডিম্বেশ্বৰ (৫৪৮ শঙ্কৰাব্দ); *যুগনায়ক শঙ্কৰদেৱ*; গুৱনি প্ৰকাশ।

৬) নেওগ মহেশ্বৰ (১৯৮৭); *শ্ৰীশ্ৰী শঙ্কৰদেৱ*; গুৱাহাটী ঃ চন্দ্ৰ প্ৰকাশ।

৭) বেজবৰুৱা, লক্ষ্মীনাথ (২০০৩); *শ্ৰীশ্ৰীশঙ্কৰদেৱ আৰু শ্ৰীশ্ৰীমাধৱদেৱ*; গুৱাহাটী ঃ বাণী মন্দিৰ।

৮) শৰ্মা, কুসুমচন্দ্ৰ (২০০৪); *বৈষ্ণৱ ভক্তিবাদ ঃ শঙ্কৰদেৱ আৰু মাধৱদেৱৰ সাহিত্য আলোচনা*; নলবাৰী ঃ প্ৰকাশিকা ঃ হৈমন্তিকা।

৯) শৰ্মা, সত্যেন্দ্ৰনাথ; *অসমীয়া সাহিত্যৰ সমীক্ষাত্মক ইতিবৃত্ত*, গুৱাহাটী ঃ সৌমাৰ প্ৰকাশ।

১০) শৰ্মাদলৈ, হৰিনাথ (১৯৮৬); *শঙ্কৰদেৱৰ সাহিত্য প্ৰতিভা*; বৰপেটা ঃ পদ্মপ্ৰিয়া লাইব্ৰেৰী।

৯.৭ অগ্ৰগতিৰ খতিয়ান (কেৱল ৰূপৰেখা)

১নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ নৱবৈষ্ণৱ ধৰ্ম কোনে, কেনেদৰে প্ৰচাৰ কৰিছে সেই সম্পৰ্কে লিখি বৈশিষ্ট্য-সমূহ উল্লেখ কৰিব।

২নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ নৱবৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ পটভূমি আলোচনা কৰিব লাগিব।

৩নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ নৱবৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ সীমাবদ্ধতা সম্পৰ্কে গুৰুত্ব দিব লাগিব।

৪নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ শঙ্কৰদেৱৰ ৰচনাৰাজি আলোচনা কৰিব লাগিব।

৫নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ শঙ্কৰদেৱৰ বাহিৰে আন আন নৱবৈষ্ণৱ যুগৰ সাহিত্যিকসকলৰ ৰচনাৰাজি আলোচনা কৰিব লাগিব।

৬নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ সৰ্বভাৰতীয় ভক্তি আন্দোলনৰ বিষয়ে চমুকৈ লিখিব লাগিব।

৯.৮ আহিঁ প্ৰশ্ন

প্ৰশ্ন ১ ঃ নৱবৈষ্ণৱ ধৰ্মটো কি আদৰ্শৰ ভিত্তিত গঢ় লৈ উঠিছে? এই ধৰ্মৰ বৈশিষ্ট্যসমূহ কি কি?

প্ৰশ্ন ২ ঃ নৱবৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ পটভূমি সম্পৰ্কে এটি প্ৰবন্ধ যুগুত কৰক।

প্ৰশ্ন ৩ ঃ নৱবৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ সীমাবদ্ধতাসমূহে এই ধৰ্মৰ প্ৰচাৰ আৰু প্ৰসাৰত কিবা বাধা প্ৰদান কৰিছেনে?

প্ৰশ্ন ৪ ঃ নৱবৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ প্ৰৱৰ্তক শঙ্কৰদেৱৰ বিষয়ে এটি আলোচনা আগবঢ়াওক।

প্ৰশ্ন ৫ ঃ নৱবৈষ্ণৱ যুগত আন কোন কোন কবি-সাহিত্যিকে বৈষ্ণৱ সাহিত্যৰ চৰ্চাত আত্মনিয়োগ কৰিছিল?

প্ৰশ্ন ৬ ঃ সৰ্বভাৰতীয় ভক্তি আন্দোলনৰ বিষয়ে এটি সামগ্ৰিক আলোচনা আগবঢ়াওক।

*** ***** ***

অধ্যায় ১০ ঃ অসমৰ স্থাপত্য-ভাস্কৰ্য আৰু পুথিচিত্ৰ

অধ্যায় গাঁথনি

১০.১ উদ্দেশ্য
১০.২ পৰিচয়
১০.৩ অসমৰ স্থাপত্য-ভাস্কৰ্য
১০.৩.১ প্ৰাক্-আহোম যুগৰ স্থাপত্য-ভাস্কৰ্য
১০.৩.২ আহোম যুগৰ স্থাপত্য-ভাস্কৰ্য
১০.৪ অসমৰ পুথিচিত্ৰ
১০.৫ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ
১০.৬ অধিক জানিবলৈ
১০.৭ অগ্ৰগতিৰ খতিয়ান (কেৱল ৰূপৰেখা)
১০.৮ আৰ্হি প্ৰশ্ন

১০.১ উদ্দেশ্য

এই অধ্যায়টি অধ্যয়ন কৰি আপুনি—

- অসমৰ স্থাপত্য-ভাস্কৰ্যসমূহৰ লগত পৰিচিত হ'ব পাৰিব
- প্ৰাক্-আহোম যুগৰ স্থাপত্য-ভাস্কৰ্যসমূহৰ বিষয়ে জানি সেইবোৰৰ গঠন ৰীতি সম্পৰ্কে ব্যাখ্যা কৰিব পাৰিব
- আহোম যুগৰবিভিন্ন স্থাপত্য-ভাস্কৰ্যৰ নিদৰ্শনবোৰৰ বিষয়ে আলোচনা দাঙি ধৰিব পাৰিব
- অসমত প্ৰাপ্ত মঠ-মন্দিৰসমূহৰ নিৰ্মাণ কৌশলৰ বিষয়ে জ্ঞাত হ'ব পাৰিব
- অসমৰ পুথিচিত্ৰৰ বিষয়ে আলোচনা আগবঢ়াব পাৰিব।

১০.২ পৰিচয়

এইটো 'অসমীয়া সংস্কৃতি' শীৰ্ষক পাঠ্যবিষয়ৰ ত্ৰয়োদশ অধ্যায়। ইয়াৰ আগৰ অধ্যায়টিত আপুনি সত্ৰীয়া সংস্কৃতিৰ বিষয়ে অধ্যয়ন কৰিলে। এই অধ্যায়টিত আমি অসমৰ স্থাপত্য-ভাস্কৰ্য আৰু পুথিচিত্ৰৰ বিষয়ে আলোচনা আগবঢ়াম।

অসমৰ স্থাপত্যৰ নিদৰ্শন বুলিলে প্ৰধানকৈ পুৰণি অসমত নিৰ্মাণ কৰা মঠ-মন্দিৰসমূহৰ কথাকে বুজা যায়। এইবোৰৰ উপৰি ৰজাঘৰীয়া প্ৰাসাদ, দূৰ্গ, সাঁকো আদিও পুৰণি অসমৰ স্থাপত্যৰ উৎকৃষ্ট নিদৰ্শন। এই বিভিন্ন ভাস্কৰ্য, অৰ্থাৎ মঠ-মন্দিৰ, প্ৰাসাদ, দূৰ্গ আদিৰ গাত খোদিত কৰা নানা ধৰণৰ মূৰ্তি-নক্সা আদিয়ে পুৰণি অসমৰ ভাস্কৰ্যৰ নিদৰ্শন দাঙি ধৰে। এতিয়ালৈকে আৱিষ্কাৰ হোৱা স্থাপত্য-ভাস্কৰ্যবোৰে প্ৰমাণ কৰে যে অসমৰ স্থাপত্য-ভাস্কৰ্যৰ ইতিহাস অতি প্ৰাচীন। এইবোৰত প্ৰাপ্ত গুপ্ত শৈলীৰ প্ৰভাৱে এইবোৰৰ প্ৰাচীনত্বৰ উমান দিয়ে।

সুকুমাৰ কলাৰ অন্যতম পুথিচিত্ৰৰ দিশতো অসম অতি চহকী। অসমত প্ৰাপ্ত তুলাপাত, সাঁচিপাত, মুগা কাপোৰ আদিত হেঙুল হাইতাল বোলাই আঁকা চিত্ৰসমূহ পুথিচিত্ৰৰ অন্যতম নিদৰ্শন। অসমৰ বিভিন্ন সত্ৰ, নামঘৰ, সংগ্ৰহালয়, পুথিভঁৰাল আদিত এইবোৰ সংৰক্ষিত হৈ আছে। এই অধ্যায়টোত এই সকলোবোৰ দিশৰ আলোচনা আগবঢ়োৱা হৈছে।

১০.৩ অসমৰ স্থাপত্য-ভাস্কৰ্য

স্থাপত্য কলা হ'ল স্থাপত্যকাৰে বা স্থপতিবিদে শিল, ইটা আদিৰ লগতে অন্যান্য থলুৱা সামগ্ৰীৰে মঠ-মন্দিৰ, প্ৰাসাদ, দূৰ্গ, অট্টালিকা, দ'ল-দেৱালয় আদি নিৰ্মাণ কৰা প্ৰণালী। আনহাতে, স্থাপত্যকাৰে নিৰ্মাণ কৰা সেই শিল্পকৰ্মসমূহৰ ওপৰত খোদিত কৰা বিভিন্ন নক্সা-মূৰ্তি আদিয়েই হ'ল ভাস্কৰ্য কলা। স্থাপত্য আৰু ভাস্কৰ্য কলাৰ দিশত অসম সমৃদ্ধিশালী। পুৰণি কালত অসমত নিৰ্মাণ কৰা মঠ-মন্দিৰ, প্ৰাসাদ, দূৰ্গ, অট্টালিকা, দৌল-দেৱালয় আদিয়ে অসমৰ স্থাপত্য কলাক আৰু সেই স্থাপত্যৰাজিৰ ওপৰত খোদিত কৰা বিভিন্ন নক্সা, মূৰ্তি আদিয়ে অসমৰ ভাস্কৰ্য কলাক প্ৰতিনিধিত্ব কৰে। ইয়াৰ উপৰি বিভিন্ন শিলালিপি আৰু তাম্ৰলিপিসমূহতো ভাস্কৰ্য কলাৰ নিদৰ্শন দেখিবলৈ পোৱা যায়।

অসমৰ স্থাপত্য আৰু ভাস্কৰ্য কলাৰ ইতিহাস অতি প্ৰাচীন। পুৰণি লিখিত বিৱৰণী, অভিলেখ, ধৰ্মীয় পুথি-পাঁজি আৰু পৰিব্ৰাজকৰ টোকাৰহী অধ্যয়ন কৰি এইবোৰৰ প্ৰাচীন ইতিহাসৰ বিষয়ে জানিব পাৰি। পুৰণি কালৰ পৰাই অসমৰ বিভিন্ন ঠাইত মঠ-মন্দিৰ, অট্টালিকা, প্ৰাসাদ, দূৰ্গ আদিৰ নিৰ্মাণ কাৰ্যৰ বিষয়ে এইবোৰৰ মাজেৰেই জানিব পৰা যায়। পুৰণি কালত সমগ্ৰ ভাৰতবৰ্ষতে বিভিন্ন দেৱতাৰ নামত মন্দিৰ নিৰ্মাণ কৰা হৈছিল। এই দেৱতাসকলৰ ভিতৰত শিৱ, সূৰ্য, বিষ্ণু, শক্তিয়েই আছিল অন্যতম। দেৱতাসকলৰ বাবে মন্দিৰসজাই উৎসৰ্গা কৰাটো এটা অন্যতম পৰম্পৰা আছিল। এই ক্ষেত্ৰত আমাৰ অসম ৰাজ্যও ব্যতিক্ৰম নাছিল। পুৰণি অসমত এনে পৰম্পৰাৰ বাবে মন্দিৰ নিৰ্মাণ কৰা হৈছিল। সেই কথাৰ উল্লেখ মাৰ্কণ্ডেয় পুৰাণত পোৱা যায়। চীনা পৰিব্ৰাজক হিউৱেন চাঙৰ টোকাতো কামৰূপত শ-শ দেৱ-দেৱীৰ মন্দিৰ আছিল বুলি উল্লেখ পোৱা যায়। এইবোৰৰ উপৰি বিভিন্ন শিলালিপি আৰু তাম্ৰলিপিৰ মাজেৰেও পুৰণি অসমত যে অনেক মঠ-মন্দিৰ আছিল এই বিষয়ে গম পোৱা যায়। মুঠৰ ওপৰত অসমত আহোমসকলে ৰাজত্ব কৰাৰ আগৰপৰাই বিভিন্ন মঠ-মন্দিৰ আৰু অন্যান্য স্থাপত্য নিৰ্মাণ হৈছিল। অসমৰ স্থাপত্য আৰু ভাস্কৰ্য কলাৰ ইতিহাসক প্ৰধানভাৱে দুটা ভাগত ভাগ কৰিব পৰা যায়। এই ভাগ দুটা হ'ল—

- প্ৰাক্-আহোম যুগৰ স্থাপত্য-ভাস্কৰ্য
- আহোম যুগৰ স্থাপত্য-ভাস্কৰ্য

অসমৰ দৰং, কামৰূপ, গোৱালপাৰা, শদিয়া, শিৱসাগৰ, নগাঁও আদি ঠাইত প্ৰাক্-আহোম যুগৰ স্থাপত্য আৰু ভাস্কৰ্যৰ নানান নিদৰ্শন দেখিবলৈ পোৱা যায়। তেজপুৰৰ দ-পৰ্বতীয়া মন্দিৰৰ ভগ্নস্তূপ, বামুণী পাহাৰ, কামৰূপৰ গুৱাহাটী আৰু আশে-পাশে সিঁচৰতি হৈ থকা ঠাইসমূহত পোৱা শিলৰ ধ্বংসাৱশেষ, আমবাৰীত পোৱা বিভিন্ন দেৱ-দেৱীৰ মূৰ্তি, কামাখ্যা মন্দিৰ, উমানন্দ

মন্দিৰ, গোৱালপাৰাৰ শ্ৰীসূৰ্য পাহাৰত পোৱা দূৰ্গা মূৰ্তি, শিৱৰ মূৰ্তি; মনসা মূৰ্তি অসমৰ পূব-প্ৰান্তৰ শদিয়াৰ তাম্ৰেশ্বৰীৰ মন্দিৰ, শিৱসাগৰৰ দেওপানী আৰু নুমলীগড়ত পোৱা বিভিন্ন দেৱ-দেৱীৰ মন্দিৰ আৰু প্ৰাসাদ তথা নগাঁৱৰ ডবকা অঞ্চলত পোৱা মঠ-মন্দিৰ আদিয়ে প্ৰাক্-আহোম যুগৰ স্থাপত্য-ভাস্কৰ্যৰ গৌৰৱোজ্জ্বল ইতিহাসৰ পৰিচয় দাঙি ধৰে। এইবোৰৰ উপৰি বিভিন্ন তাম্ৰশাসন, শিলালিপি আৰু তাম্ৰলিপিৰ মাজেৰেও এই যুগৰ স্থাপত্য-ভাস্কৰ্যৰ নিদৰ্শন লাভ কৰিব পৰা যায়। এইসমূহৰ ভিতৰত বনমালদেৱৰ দ্বিতীয় তাম্ৰশাসনত ৰজা বনমালে নিৰ্মাণ কৰা ৰাজপ্ৰাসাদ, তেজপুৰ শাসনত উল্লেখ থকা অনুযায়ী বনমালদেৱে নিৰ্মাণ কৰা শিৱৰ বিচিত্ৰ সুধা-সৌধ, ইন্দ্ৰপালৰ শাসনত উল্লেখ থকা অনুসৰি ৰজা ৰত্নপালে নিৰ্মাণ কৰা শিৱমন্দিৰ, ভাস্কৰ বৰ্মনৰ দিনৰ কেইখনমান তাম্ৰলিপি আৰু সুৰেন্দ্ৰবৰ্মাৰ শিলালিপি আদি বিশেষভাৱে উল্লেখযোগ্য।

এই ক্ষেত্ৰত এটা কথা উল্লেখ কৰি থোৱা ভাল যে, এতিয়ালৈকে প্ৰাক্-আহোম যুগৰ যিখিনি স্থাপত্য আৰু ভাস্কৰ্যৰ নিদৰ্শন দেখিবলৈ পোৱা গৈছে, সেইসমূহ সম্পূৰ্ণৰূপে অক্ষত অৱস্থাত উদ্ধাৰ হোৱা নাই। নানা কাৰণত এই অমূল্য সম্পদসমূহ ধ্বংসপ্ৰাপ্ত হৈছে। ইয়াৰ প্ৰধান কাৰণ হিচাপে পণ্ডিতসকলে দুটা কথাৰ উল্লেখ কৰিছে। এটা হৈছে— অসমত সঘনাই হৈ থকা প্ৰাকৃতিক দুৰ্য্যোগ। অসমৰ প্ৰাকৃতিক দুৰ্য্যোগৰ ভিতৰত ভূমিকম্প, বানপানী, ধুমুহা আদি বিশেষভাৱে উল্লেখয্যেগ্য। এই দুৰ্যোগসমূহে অসমৰ ভালেমান পুৰণি স্থাপত্য-ভাস্কৰ্যক ধ্বংসৰ গৰাহলৈ ঠেলি দিছে। আনটো হৈছে বহিঃশত্ৰুৰ দ্বাৰা সময়ে সময়ে হোৱা অসম আক্ৰমণ। বহিঃশত্ৰুৰ ভিতৰত প্ৰধানভাৱে মুছলমানসকলৰ কথাকে ক'ব পাৰি। তেওঁলোকে অসম আক্ৰমণ কৰোঁতে অসম দেশৰ বিভিন্ন সম্পদ ধ্বংস কৰিছিল। তাৰ ভিতৰত তেওঁলোকে ধৰ্মীয় গোড়ামিৰ বাবে ধ্বংস কৰা এবিধ অমূল্য সম্পদ হ'ল অসমৰ মঠ-মন্দিৰ।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ১ ঃ পুৰণি কালত কোন কোন দেৱ-দেৱীৰ নামত ভাৰতবৰ্ষত মন্দিৰ নিৰ্মাণ হৈছিল? চমুকৈ লিখক।

(৭৫টা শব্দৰ ভিতৰত লিখক)

১০.৩.১ প্ৰাক্-আহোম যুগৰ স্থাপত্য-ভাস্কৰ্য

অসমৰ প্ৰাচীনতম স্থাপত্যৰ এটা উল্লেখনীয় নিদৰ্শন হৈছে তেজপুৰৰ পৰা তিনি মাইলৰ দূৰত্বত অৱস্থিত দ-পৰ্বতীয়া মন্দিৰৰ স্থাপত্য। এই মন্দিৰটো গুপ্ত যুগৰ শেষৰফালে নিৰ্মাণ কৰা হৈছিল বুলি পণ্ডিতসকলে অভিমত আগবঢ়াইছে। মন্দিৰটোৰ নিৰ্মাণকাল আনুমানিক পঞ্চম-ষষ্ঠ শতিকা। পণ্ডিত কনকলাল বৰুৱাই এই মন্দিৰটো ভাস্কৰ বৰ্মনৰ কোনোবা পূৰ্বপুৰুষে নিৰ্মাণ কৰিছিল বুলি অভিমত আগবঢ়াইছে। আনহাতে, প্ৰত্নতত্ত্ববিদ আৰ. ডি. বেনাৰ্জী, ৰবীন দেৱ চৌধুৰী, প্ৰদীপ শৰ্মা আদিয়ে এই মন্দিৰটো

গুপ্তযুগত ইটাৰে নিৰ্মাণ কৰা মন্দিৰসমূহৰ ভিতৰত প্ৰাচীনতম বুলিও উল্লেখ কৰিছে। দ-পৰ্বতীয়াৰ শিৱমন্দিৰটোৰ পৰা উদ্ধাৰ হোৱা ভগ্নাৱশেষৰ পৰা মন্দিৰটো পূৰ্ণাঙ্গ মন্দিৰ আছিল বুলি প্ৰত্নতত্ত্ববিদসকলে মত প্ৰকাশ কৰিছে। মন্দিৰটো পূবা-পশ্চিমীয়াকৈ সজোৱা হৈছিল। মন্দিৰটোৰ ভেটিৰ পৰা মন্দিৰটোত মণিকূট বা গৰ্ভগৃহ, মণ্ডপ আৰু অৰ্দ্ধমণ্ডপ বা মুখমণ্ডপ আছিল বুলি অনুমান কৰা হৈছে।

প্ৰাক্-আহোম যুগৰ এই মন্দিৰটোৰ তোৰণখন অক্ষত অৱস্থাত প্ৰত্নতত্ত্ববিদ-সকলে উদ্ধাৰ কৰিছে। তোৰণখন শিলেৰে নিৰ্মাণ কৰা হৈছিল। এই তোৰণখনেই গুপ্ত স্থাপত্যৰ উৎকৃষ্ট নিদৰ্শন। তোৰণখন দুটা দ্বাৰশাখা আৰু এটা শিৰপট্টীৰে নিৰ্মিত। দ্বাৰশাখা দুটাৰ তলত দুটা মূৰ্তি দেখিবলৈ পোৱা যায়। মূৰ্তি দুটা ক্ৰমে গংগা আৰু যমুনাৰ। এই দুয়োটা মূৰ্তিয়ে হাতত পুষ্পমালা লৈ বিচিত্ৰ ভঙ্গীত থিয় হৈ আছে। মূৰ্তি দুটাৰ লগত আৰু কেবাটাও সৰু সৰু মানুহৰ মূৰ্তি অঙ্কন কৰা হৈছে যিয়ে এই মূৰ্তি দুটাৰ শোভা বৰ্দ্ধন কৰিছে। আকৌ, শিৰ পট্টীত থকা পাঁচটা চন্দ্ৰশালাইও মন্দিৰটোৰ সৌন্দৰ্য দুগুণে বৃদ্ধি কৰিছে। পাঁচটা চন্দ্ৰশালাৰ প্ৰতিটোত দেৱতাৰ মূৰ্তি অঙ্কিত হৈ আছে। চন্দ্ৰশালাৰ দোমোজাত শিৱমূৰ্তি আৰু দুয়োকাষে ক্ৰমে বাঁওফালে গণ আৰু সোঁফালে সূৰ্যৰ মূৰ্তি চিত্ৰিত হৈছে। ইয়াৰ উপৰি আন দুটা চন্দ্ৰশালাত ক্ৰমে কিন্নৰ আৰু সুপৰ্ণৰ মূৰ্তি থকা দেখিবলৈ পোৱা যায়। এইখিনিতে এটা কথা উল্লেখ কৰি থোৱা ভাল যে, মন্দিৰটোৰ তোৰণখনৰ যি ভাস্কৰ্য সেয়া খ্ৰীষ্টিয় পঞ্চম আৰু ষষ্ঠ শতিকাত বাৰানসী আৰু পাটলিপুত্ৰত বিকশিত হোৱা ভাস্কৰ্যশৈলীৰ লগত প্ৰায় একে ধৰণৰ।

তেজপুৰৰ দ-পৰ্বতীয়া শিৱ মন্দিৰটোৰ উপৰি মাজগাঁও নামৰ ঠাইখনতো আন এটা মন্দিৰৰ ভগ্নাৱশেষ উদ্ধাৰ কৰা হৈছে। মাজগাঁৱৰ এই মন্দিৰটোও গুপ্ত যুগৰ শেষৰফালে নিৰ্মাণ কৰা হৈছিল। মন্দিৰটোৰ ভগ্নাৱশেষৰ পৰা স্তম্ভ, শিৰপট্টী, দ্বাৰশাখা, অধিষ্ঠানৰ শিল আদি উদ্ধাৰ হৈছে। শিৰপট্টীৰ ওপৰ অংশত পাঁচটা মন্দিৰৰ চানেকি আৰু চাৰিটা চৈত্য খিড়িকি অলংকৃত কৰা আছে। আকৌ চৈত্য খিড়িকিৰ ভিতৰত আসনতে থকা দেৱতাৰ মূৰ্তিও পোৱা গৈছে।

মাজগাঁৱৰ উপৰি তেজপুৰৰ বামুণী পাহাৰতো মন্দিৰৰ ভগ্নাৱশেষ উদ্ধাৰ কৰা হৈছে। এই মন্দিৰৰ ভগ্নাৱশেষৰ পৰা প্ৰত্নতত্ত্ববিদসকলে এখন চোতালতে সাতোটা মন্দিৰ আছিল বুলি মত প্ৰকাশ কৰিছে। ইয়াৰে এটা মন্দিৰ আকৃতিত বৃহৎ আছিল বুলি অনুমান কৰা হৈছে। বামুণী পাহাৰত নিৰ্মাণ হোৱা মন্দিৰবোৰ অষ্টম-নৱম শতিকাৰ বুলি পণ্ডিত-সকলে অভিমত আগবঢ়াইছে।

বামুণী পাহাৰৰ পিছতে তেজপুৰত কাছাৰী ঘৰ নিৰ্মাণ কাৰ্যৰ সময়ত উদ্ধাৰ হোৱা স্থাপত্য-ভাস্কৰ্যবোৰেও সেই ঠাইত যে অনেক মন্দিৰ নিৰ্মাণ হৈছিল সেই কথাৰ প্ৰমাণ দিছে। প্ৰত্নতত্ত্ববিদসকলে উদ্ধাৰ কৰা ভগ্নাৱশেষৰ পৰা অসমৰ উচ্চতম মন্দিৰটো তেজপুৰতে অৱস্থিত আছিল বুলি মত প্ৰকাশ কৰিছে। মন্দিৰটো নৱম শতিকাতে নিৰ্মিত

হৈছিল বুলি অনুমান কৰা হৈছে। মন্দিৰটো সূর্য দেৱতাৰ মন্দিৰ আছিল। মন্দিৰটোৰ দুৱাৰৰ ওপৰত থকা দহফুট তিনি ইঞ্চি দীঘল আৰু এফুট আঠ ইঞ্চি বহল চতিডালৰ পৰা আৰু তলৰ দুৱাৰদলিৰ পৰা দুৱাৰখন অতি কমেও পোন্ধৰ ফুট ওখ আৰু সেই মতে মাটিৰ পৰা শিখৰলৈকে মন্দিৰৰ উচ্চতা কমেও এশফুট আছিল বুলি পণ্ডিতসকলে মত প্ৰকাশ কৰিছে। মন্দিৰটোৰ উদ্ধাৰ হোৱা ভগ্নাৱশেষত স্থাপত্যৰ লগতে ভাস্কৰ্যৰো বিবিধ নিদৰ্শন দেখিবলৈ পোৱা গৈছে। ইয়াত খোদাই কৰা কেতবোৰ ফুলজাৰিৰ ভাস্কৰ্যশৈলীৰ লগত ওডিসাৰ ভাস্কৰ্যৰ মিল পৰিলক্ষিত হয়। মন্দিৰটোৰ স্থাপত্য আৰু ভাস্কৰ্যশৈলীয়ে গুপ্ত শৈলীৰ উৎকৃষ্ট নিদৰ্শনৰ সাক্ষ্য বহন কৰে।

ওপৰৰ আলোচনাৰ পৰা এটা কথা প্ৰতীয়মান হয় যে তেজপুৰ নগৰখন প্ৰাচীন যুগৰ নানান কীৰ্তি স্তম্ভৰে ভৰপূৰ। তেজপুৰৰ বাহিৰেও বিশ্বনাথ, বিহালী, গমিৰি, চাৰিদুৱাৰ, গহপুৰ আদি ঠাইতো প্ৰাক্-আহোম যুগৰ স্থাপত্য- ভাস্কৰ্যৰ অনেক নিদৰ্শন পোৱা গৈছে। এই নিদৰ্শনবোৰৰ পৰা এইকেইখন ঠাইতো যে মন্দিৰ নিৰ্মাণ হৈছিল সেই কথাৰ উমান পোৱা যায়। প্ৰধানতঃ এই ঠাইবোৰত শিৱ আৰু দেৱীৰ মন্দিৰ আছিল বুলি অনুমান কৰা হৈছে। গহপুৰৰ সূৰ্যৰ মূৰ্তি আৰু চাৰিদুৱাৰৰ বেণুগোপালৰ মূৰ্তিয়ে এই ক্ষেত্ৰত বিশেষ তাৎপৰ্য বহন কৰি আছে। ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ উত্তৰপাৰৰ এই অঞ্চলবোৰত থকা মন্দিৰবোৰক দেখি ইংৰাজ বিষয়া বেষ্টমাকটে এই মন্তব্য কৰিছিল— "এই এলেকাত একালত কোনোবা চক্ৰৱৰ্তী ৰজাৰ ৰাজধানী আছিল বা ই হিন্দুধৰ্মৰ এক প্ৰধান কেন্দ্ৰ আছিল আৰু এই এলেকাৰ পয়োভৰ আৰু সমৃদ্ধিও আছিল লেখত ল'বলগীয়া।"

প্ৰত্নতত্ত্ববিদসকলে উপৰ্যুক্ত ঠাইসমূহৰউপৰি বামুণী পাহাৰ, শিঙৰী, গোঁসাইজুৰি, মিকিৰাটি, ন-নাথ, ৰজাবাৰী, দেৱস্থান (মৌদংগা), কাৰৈমাৰী আদি ভালেমান ঠাইত একেলগে নটা মন্দিৰৰ ভেটি আছিল বুলি অনুমান কৰিছে। সেইবোৰত নৱগ্ৰহৰ স্পষ্ট প্ৰমাণ নাই; কিন্তু ব্ৰহ্মা, বিষ্ণু আৰু শিৱৰ মূৰ্তি একেলগে পোৱা গৈছে। ইয়াৰ পৰাই প্ৰমাণিত হয় যে— শিৱ, বিষ্ণু, সূৰ্য আৰু শক্তি আদি দেৱবৃন্দৰ লগত নৱগ্ৰহৰ কেইটামান দিক্পাল বা আন উপদেৱতাৰ নামত মন্দিৰ নিৰ্মাণ কৰা হৈছিল।

তেজপুৰৰ পিছতে প্ৰাক্-আহোম যুগৰ স্থাপত্য-ভাস্কৰ্যৰ অনেক নিদৰ্শন কামৰূপ জিলাৰ অন্তৰ্গত গুৱাহাটী আৰু ইয়াৰ আশে-পাশে অৱস্থিত নানা ঠাইত দেখিবলৈ পোৱা যায়। গুৱাহাটীৰ শুক্ৰেশ্বৰ পাহাৰত থকা জনার্দন আৰু শিৱৰ মন্দিৰটো পুৰণি প্ৰাক্-আহোম যুগৰ মন্দিৰ স্থাপত্যৰ নতুন সংস্কৰণ। জনার্দন মন্দিৰৰ উত্তৰফালে ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ পাৰত পদ্মাসনত থকা প্ৰকাণ্ড বুদ্ধ জনার্দনৰ মূৰ্তি আৰু একেটা শিলত কটা সূৰ্যৰ মূৰ্তি, গণেশৰ মূৰ্তি, দুৰ্গাৰ মূৰ্তি আৰু মুনিৰ মূৰ্তি পোৱা গৈছে। এইবোৰৰ পৰাই গুৱাহাটীত যে অনেক মন্দিৰ আছিল সেই কথা জনা যায়। আনহাতে, গুৱাহাটীৰ উত্তৰপাৰে অৱস্থিত উত্তৰ-গুৱাহাটীতো বহুতো মন্দিৰ থকা কথা জানিব পৰা গৈছে। উত্তৰ গুৱাহাটীত এটা বিষ্ণু মন্দিৰ উদ্ধাৰ পৰা হৈছে। মন্দিৰটোত ক'লা শিলত কটা বিষ্ণুৰ অনন্ত শয়নৰ মূৰ্তি

এটা পোৱা গৈছে। বিষ্ণুৰ অনন্ত শয়নৰ এনে এটা দ্বিতীয় মূৰ্তি অসমত আজিলৈকে পোৱা নাই। ইয়াৰ বাহিৰেও উমানন্দ, উৰ্বশী, পাণ্ডু আদি ভালেমান ঠাইত অনেক দেৱ-দেৱীৰ মূৰ্তি পোৱা গৈছে। গুৱাহাটীৰ পূৱ দিশত অৱস্থিত পানীকলত বৃষভৰ ওপৰত কটা দশভূজ শিৱৰ মূৰ্তি আৰু অষ্টাদশভূজা দেৱীৰ মূৰ্তি পোৱা গৈছে। পণ্ডিতসকলে গুৱাহাটীত উদ্ধাৰ হোৱা মন্দিৰ স্থাপত্যৰ সময় আনুমানিক নৱম-দশম শতিকা বুলি অভিমত দিছে। এইবোৰৰ উপৰি গুৱাহাটীৰ আমবাৰীতো বহুতো মূৰ্তি পোৱা গৈছে। কিন্তু আমবাৰীৰ খনন কাৰ্য আধৰুৱা হোৱা বাবে তাত মন্দিৰ স্থাপত্য উদ্ধাৰ নহ'ল। সেয়ে বিশিষ্ট ভাস্কৰ যুগল দাসে কৈছে, "আমবাৰীৰ তেৰাকটাৰ 'ভেনাচ'-ৰ ইতিবৃত্ত ভেদ অসম্পূৰ্ণ হৈ ৰ'ল।"

কামৰূপ জিলাৰ গুৱাহাটীৰ উপৰি ইয়াৰ পৰা প্ৰায় ৪০ কিঃমিঃ উত্তৰে অৱস্থিত বাইহাটা চাৰিআলিৰ ওচৰৰ মদন-কামদেৱ পাহাৰতো বিভিন্ন মন্দিৰৰ স্থাপত্য আৰু ভাস্কৰ্য পোৱা গৈছে।ৰাজ্যিক প্ৰত্নতত্ত্ব বিভাগে কৰাখনন কাৰ্যতইয়াত পোন্ধৰটা মন্দিৰৰ ভেটি উদ্ধাৰ হৈছে। এইবোৰৰ পৰা এসময়ত যে এই ঠাইখন মন্দিৰ নগৰ হিচাপে পৰিচিত আছিল তেনে ধাৰণা কৰিব পৰা যায়। পণ্ডিতসকলে মদন-কামদেৱত পোৱা স্থাপত্য ভাস্কৰ্যসমূহ একাদশ-দ্বাদশ শতিকাতে নিৰ্মিত হৈছিল বুলি অভিমত আগবঢ়াইছে। মদন কামদেৱত থকা মূল মন্দিৰটোৰ (মদন কামদেৱ নামেৰে জনাজাত) গৰ্ভ গৃহত থকা উমা-মহেশ্বৰৰ মূৰ্তিটো অক্ষত অৱস্থাত উদ্ধাৰ হৈছে। খনন কাৰ্যত মন্দিৰৰ জঙঘাৰ তল অংশটো পোৱা গৈছে। কিন্তু জঙঘাৰ ওপৰৰ অংশৰপৰা শিখৰটো কালৰ কুটিল গতিত হেৰাই গৈছে। জঙঘাৰতলৰ অংশটোত বিভিন্ন মৈথুনৰত মূৰ্তি, যুঁজ বাগৰৰ দৃশ্য চিত্ৰিত হৈ আছে। মদন কামদেৱত উদ্ধাৰ হোৱা মৈথুনৰতমূৰ্তিসমূহক খাজুৰাহোৰ মন্দিৰৰ মূৰ্তিৰ লগত ৰিজাব পৰা যায়।

প্ৰাক্-আহোম যুগৰ স্থাপত্য-ভাস্কৰ্যৰঅনেক নিদৰ্শন গোৱালপাৰা জিলাৰ বিভিন্ন ঠাইত পোৱা গৈছে। গোৱালপাৰাৰ শ্ৰীসূৰ্য পাহাৰত পোৱা দূৰ্গা মূৰ্তি, শিৱৰ মূৰ্তি আৰু মনসা মূৰ্তিয়ে সেই ঠাইত যে অনেক দেৱ-দেৱীৰ মন্দিৰৰ স্থাপত্য আছিল তাৰেই ইংগিত বহন কৰিছে। গোৱালপাৰাত পোৱা মূৰ্তি-ভাস্কৰ্যসমূহ আনুমানিক নৱম-দশম শতিকাত নিৰ্মাণ কৰা হৈছিল। মনকৰিবলগীয়া যে, ইয়াত বিভিন্ন শতিকাৰ ভিন্ ভিন্ গঢ়ৰ তেৰাকটাৰ মূৰ্তি আৱিষ্কৃত হৈছে।সেই মূৰ্তিসমূহ সূৰ্য পাহাৰৰ কাষতে থকা এটি সংগ্ৰহালয়ত সযতনে ৰখা হৈছে।

অসমৰ পূৱ-প্ৰান্তত অৱস্থিত শদিয়াতো প্ৰাচীন স্থাপত্য-ভাস্কৰ্যৰ নিদৰ্শন দেখিবলৈ পোৱা গৈছে। তাৰ ভিতৰত উল্লেখযোগ্য নিদৰ্শন হৈছে তাম্ৰেশ্বৰী মন্দিৰৰ স্থাপত্য। তাম্ৰেশ্বৰী মন্দিৰটোক কেঁচাইখাতী মন্দিৰ বুলিও জনা যায়। এই মন্দিৰৰ ওপৰৰ চালখন তামেৰে নিৰ্মাণ কৰা হোৱা বাবে মন্দিৰটোক তাম্ৰেশ্বৰী মন্দিৰ বুলা হয়। এই মন্দিৰটোৰ মূল ৰূপটো কেতিয়াবাই ধ্বংস হৈছে। মন্দিৰটো আকাৰত সৰু আছিল।

পোন্ধৰশ শতিকাত চুটিয়াসকলে সেই মন্দিৰৰে অনুৰূপ আন এটা মন্দিৰ স্থাপন কৰিছিল বুলি জনা যায়।

অসমৰ নগাঁও জিলাতো প্ৰাক্-আহোম যুগৰ স্থাপত্য ভাস্কৰ্যৰ নানান নিদৰ্শন পোৱা গৈছে। এইখিনিতে এটা কথা উল্লেখনীয় যে, এসময়ত নগাঁৱত ডবকা নামেৰে এখন ৰাজ্য আছিল। এই ৰাজ্যখন কলা-সংস্কৃতিত বিশেষ প্ৰসিদ্ধ আছিল। যোগীজান, কাৰৈমাৰী, আকাশী-গঙ্গা, মিকিৰ আটি, মহাদেউছাল, ফুলনী, দীঘলপানী, বৰগংগা, গাছতল, বসুন্ধৰী আদি নানা ঠাইত পোৱা স্থাপত্য ভাস্কৰ্যৰ ভগ্নাৱশেষবোৰেই প্ৰাচীন ডবকা ৰাজ্যৰ গৌৰৱৰ ইংগিত বহন কৰে। খ্ৰীষ্টিয় ষষ্ঠ শতিকাৰ পৰা দ্বাদশ শতিকাৰ ভিতৰত এই স্থাপত্য ভাস্কৰ্যবোৰ নিৰ্মাণ কৰা হৈছিল বুলি অনুমান কৰিব পৰা যায়। নগাঁৱৰ ডবকা অঞ্চলত যিবোৰ মূৰ্তি পোৱা গৈছে তাৰ সৰহ ভাগেই শিৱ আৰু বিষ্ণুৰ মূৰ্তি। কিন্তু মিকিৰ আটিত ক'লা শিলত কটা এটা বাসুদেৱৰ মূৰ্তি আৰু ডবকাত পোৱা উমালিংগৰ মূৰ্তিটো উল্লেখনীয়।এই মূৰ্তি দুটা বৰ্তমান গুৱাহাটীস্থিত ৰাজ্যিক সংগ্ৰহালয়ত সংৰক্ষিত হৈ আছে। বৰ্তমান নগাঁও জিলাত অক্ষত অৱস্থাত থকা মন্দিৰটো হৈছে- শিলঘাটৰ কামাখ্যা মন্দিৰ। এই মন্দিৰটোৰ বাহিৰে সেই সময়ৰ কোনো মন্দিৰৰ স্থাপত্য বৰ্তমান অক্ষত অৱস্থাত দেখিবলৈ পোৱা নাযায়। সপ্তম শতিকাৰ পৰা দশম শতিকালৈ তেজপুৰত ৰাজত্ব কৰা শালস্তম্ভ বংশৰ কোনোবা এজন ৰজাই এই মন্দিৰটো নিৰ্মাণ কৰাইছিল বুলি বনমাল বৰ্মাৰ শিলালিপিত পোৱা যায়।

প্ৰাক্-আহোম যুগৰ স্থাপত্য-ভাস্কৰ্যৰ অনেক নিদৰ্শন দেওপানী আৰু নুমলীগড় নামৰ ঠাই দুখনতো পোৱা গৈছে।প্ৰত্নতত্ত্ববিদসকলে এইদুয়োখন ঠাইতে অনেক দেৱমন্দিৰ আৰু প্ৰাসাদ আছিল বুলি অভিমত আগবঢ়াইছে। পণ্ডিতসকলে এই ঠাইবোৰত উদ্ধাৰ হোৱা স্থাপত্য-ভাস্কৰ্যবোৰ নৱম শতিকাৰ পৰা দ্বাদশ শতিকাৰ ভিতৰত নিৰ্মিত হৈছিল বুলি অনুমান কৰিছে। দেওপানীৰ দেৱীদ'ল আৰু নুমলীগড়ৰ শিৱদ'ল নৱম শতিকাত নিৰ্মিত হৈছিল বুলি পণ্ডিতসকলে অভিমত দিছে।

দেওপানীত দেৱীদ'লৰ উপৰি মূৰ্তিও পোৱা গৈছে। তাৰ ভিতৰত চতুৰ্ভূজ বিষ্ণুমূৰ্তি আৰু চণ্ডীৰূপা চতুৰ্ভূজা দূৰ্গা মূৰ্তি বিশেষভাবে উল্লেখযোগ্য। এই মূৰ্তি দুটাৰ কাৰুকাৰ্যও মনকৰিবলগীয়া। দেওপানীৰ নিচিনাকৈ নুমলীগড়ত শিৱদ'লৰ উপৰি দেৱ-দেৱী, গন্ধৰ্ব- কিন্নৰ আদি সকলো প্ৰকাৰৰ মূৰ্তিয়েই উদ্ধাৰ কৰা হৈছে। তাৰে ভিতৰত এছটা শিলত খোদিত হৈ থকা এলানি নাৰীমূৰ্তিৰ চিত্ৰ অতি মনোমোহা। প্ৰতিটো নাৰীমূৰ্তিয়ে হাতত পদ্ম, মূৰত কিৰিটী, কপালত তিলক লৈ এনেদৰে হাঁহি আছে যে, তেওঁলোক যেন এজাক অপ্সৰাহে। সেয়ে বুৰঞ্জীবিদ বেণীমাধৱ বৰুৱাই এই মূৰ্তিটো দেখি এনেদৰে মন্তব্য প্ৰদান কৰিছিল— "এই হাঁহি থকা মুখবোৰত দৃষ্টি পৰিলে কেৱে প্ৰেমত নপৰাকৈ থাকিব নোৱাৰে।" নুমলীগড়ৰ এই সম্পদবিধ বৰ্তমান ৰাজ্যিক সংগ্ৰহালয়ত সংৰক্ষিত হৈ আছে।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ২ঃ ক'ত ক'ত প্ৰাক্-আহোম যুগৰ স্থাপত্য আৰু ভাস্কৰ্যৰ নিদৰ্শন দেখিবলৈ পোৱা গৈছে? এই বিষয়ে এটি টোকা প্ৰস্তুত কৰক। (৭৫টা শব্দৰ ভিতৰত লিখক)

চিন্তা-চৰ্চা কৰক ১০.১

অধিক জানিবলৈত উল্লেখ থকা কিতাপসমূহৰ জৰিয়তে পাঠত উল্লেখ কৰাখিনিৰ বাহিৰেও অসমৰ কোন কোন অঞ্চলত প্ৰাক্-আহোম যুগৰ কি কি ভগ্নাৱশেষ অৱিষ্কাৰ হৈছে সেই বিষয়ে এখন তালিকা প্ৰস্তুত কৰক। লগতে সেই স্থাপত্য-ভাস্কৰ্যসমূহৰ বিষয়ে একোটিকৈ টোকা প্ৰস্তুত কৰক।

প্ৰত্নতাত্ত্বিকসকলে প্ৰাক্-আহোম যুগৰ বিভিন্ন মঠ-মন্দিৰসমূহৰ ভগ্নাৱশেষ অধ্যয়ন কৰি সেইবোৰৰ গঠন সম্পৰ্কে কিছু কথা দাঙি ধৰিছে। প্ৰসংগত সেইখিনিৰ বিষয়েও তলত আলোচনা কৰা হ'ল—

- *তোৰণ ঃ* তোৰণ প্ৰধানতঃ মূল মন্দিৰৰ পৰা কিছু আঁতৰত মন্দিৰলৈ সোমোৱা পথত নিৰ্মাণ কৰা হয়।
- *মুখ্য দুৱাৰ ঃ* মুখ্য দুৱাৰ বা দুৱাৰমুখ হৈছে মন্দিৰলৈ সোমোৱা প্ৰৱেশ পথ। এই প্ৰৱেশপথত দুটা দ্বাৰ শাখাৰ সৈতে ওপৰত এটা শিৰপট্টী থাকে।
- *মণ্ডপ বা নাটমন্দিৰ ঃ* মণ্ডপ বা নাটমন্দিৰ হৈছে মন্দিৰৰ ভিতৰত সমবেত হোৱা কক্ষ। অসমত উদ্ধাৰ হোৱা বেছিভাগ মন্দিৰৰ মণ্ডপ নাই । কেতিয়াবা কেতিয়াবা কিছুমান মন্দিৰত অস্থায়ী মণ্ডপ সাজি লোৱা হৈছিল। তাৰ ভিতৰত দ-পৰ্বতীয়া, গুপ্তেশ্বৰ দেৱালয়, ন-নাথ থান, দেৱস্থান, ৰৰগংগা, কামাখ্যা, শিঙৰী আদি ঠাইৰ মন্দিৰসমূহত এনে অস্থায়ী মণ্ডপ দেখা যায়।
- *অন্তৰাল বা প্ৰৱেশ কক্ষ ঃ* অন্তৰাল বা প্ৰৱেশ কক্ষ হৈছে মণ্ডপৰ পৰা গৰ্ভগৃহলৈ সোমোৱা পথ বা কক্ষ।
- *গৰ্ভগৃহ বা মণিকূট ঃ* দেৱালয়ৰ মণিকূটেই হৈছে গৰ্ভগৃহ। গৰ্ভগৃহবোৰ সাধাৰণতে চাৰিচুকীয়া। মন্দিৰৰ গৰ্ভগৃহ মণ্ডপৰ তলত অৱস্থিত। সেইবাবে ইয়াত প্ৰৱেশ কৰিবলৈ হ'লে খটখটিৰে নামিব লাগে। কেতিয়াবা আকৌ গৰ্ভগৃহ বেছি দ হোৱা বাবে তাত পানী পৰিপূৰ্ণ হৈ থাকে।

প্ৰত্নতত্ত্ববিদসকলে অসমত এতিয়ালৈকে যিমানবিলাক মন্দিৰৰ ভেটি উদ্ধাৰ কৰিছে তাৰ পৰা এটা কথা প্ৰতীয়মান হয় যে অসমত পূৰ্ণাঙ্গ মন্দিৰতকৈ মঠৰ সংখ্যাহে বেছি। কেৱল মাত্ৰ শিখৰৰ সৈতে গৰ্ভগৃহ থকা মন্দিৰবোৰকে মঠ বুলি কোৱা হয়।

মঠসমূহত এটাহে দেৱতাৰ মূৰ্তি থাকে। আনহাতে, অসমত নিৰ্মাণ হোৱা মন্দিৰবিলাকৰ গৰ্ভগৃহৰ ওপৰত মুখ্য মন্দিৰ থকা দেখা যায়। এই মুখ্য মন্দিৰক বিমান বুলিও অভিহিত কৰা হয়। এই বিমানবোৰৰ ওপৰত বিভিন্ন নক্সাৰে সুশোভিত হৈ থকা শিখৰ দেখিবলৈ পোৱা যায়। শিখৰত মন্দিৰটোত উপাসনা কৰা দেৱ বা দেৱীৰ মূল চিহ্নটো দিয়া থাকে। যেনে— দেৱী বা শক্তি উপাসনাৰ চক্ৰ চাৰিচুকীয়া নক্সাৰ আধাৰত গঠিত, কেন্দ্ৰৰ পৰা ইয়াৰে চাৰিটা ওপৰলৈ উঠে আৰু পাঁচটা তললৈ নামে। দেৱী মন্দিৰৰ শিখৰত ইয়াক স্থাপন কৰা থাকে। ইয়াৰ পৰাই মন্দিৰটো কাৰ সেয়া ঠাৱৰ কৰিব পাৰি।

মন্দিৰত স্থাপন কৰা দেৱতাৰ ঠিক ওপৰত বিমান নিৰ্মাণ কৰা হয়। বিমানক মানৱ শৰীৰৰ লগত তুলনা কৰা হয়। মানৱ শৰীৰৰ দৰে বিমানকো পাদ, জংঘা, কান্ধ আৰু শিখৰ এই চাৰিটা ভাগত বিভক্ত কৰিব পাৰি । দৰাচলতে বিমানৰ অন্যতম বিভাগ শিখৰক কেন্দ্ৰ কৰিয়েই মন্দিৰৰ স্থাপত্য শৈলীৰ নামকৰণ কৰা হয়। কিন্তু অসমত কোনো এটা প্ৰাচীন মন্দিৰৰ বিমান মূল ৰূপত পোৱা নাযায়। প্ৰায়বোৰেই ভগা-ছিগা। মন্দিৰৰ অংগ শিখৰ আৰু শিৰপট্টীত থকা চানেকিসমূহৰ পৰা প্ৰাক্-আহোম যুগৰ মন্দিৰত থকা বিমানৰ বিষয়ে জানিব পৰা যায়।

অসমত উদ্ধাৰ হোৱা মন্দিৰসমূহৰ নক্সাৰ পৰা সেই মন্দিৰৰ স্থাপত্য শৈলীৰ বিষয়ে জানিব পৰা যায়। তাৰ ভিতৰত মাজগাওঁ আৰু মদন-কামদেৱত পোৱা মন্দিৰৰ নক্সাৰ পৰা সেয়া নাগৰশৈলী বা উত্তৰ ভাৰতীয় শৈলীৰ মন্দিৰৰ অনুৰূপ বুলি জানিব পৰা গৈছে।

এইবোৰৰ উপৰি স্থপতিবিদ বা পণ্ডিতসকলে মন্দিৰৰ গাটোকো চাৰিটা ভাগত ভাগ কৰিছে। তেওঁলোকে মন্দিৰৰ গাটোক থিয়কৈ চাৰিটা মূল অংশত ভাগ কৰি দেখুৱাইছে—

- পাদ বা পৃস্থ বা অধিষ্ঠান (ভেটি)
- জংঘা, ককাল বা শৰীৰ বা বেৰ।
- কান্ধ (ডিঙি) বা গণ্ডী
- শিখৰ বা মস্তক

মাটিৰ কিছু তলৰ পৰা মাটিৰ সমতললৈ পাদ বা ভেটি বুলি কোৱা হয়। পাদৰ পৰা মন্দিৰৰ জংঘা অংশ থিয় হৈ ওপৰলৈ উঠে। তাৰ পিছতে জংঘাৰ পৰা মন্দিৰৰ গা ভাগ কিছু পৰিমাণে ভিতৰফালে ঘেৰ খাই ওপৰলৈ উঠে। ইয়াকে কান্ধ বা গণ্ডী বুলি কোৱা হয়। এই অংশত গণ্ডীৰ ঠিক ওপৰতে থাকে আমলক বা আমলশিল। ইয়াৰ আকৃতি আমলখি ফলটোৰ নিচিনা। আমলকৰ ওপৰৰ অংশটোৰ নাম খোল বা খপুৰি আৰু ইয়াৰ ওপৰত কলহ বা কলসী। এই কলহ ওপৰতে থাকে, দেৱতাৰ নামত মন্দিৰটো উৎসৰ্গা কৰা হয়। কলহত সেই দেৱতাজনৰ আয়ুধ বা অস্ত্ৰ থাকে। সাধাৰণতে অসমৰ মন্দিৰসমূহৰ আয়ুধ বা অস্ত্ৰবিধ ত্ৰিশূল বা চক্ৰ হয়।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ৩ঃ অসমৰ প্ৰাচীন মন্দিৰ স্থাপত্য শৈলী কোন শৈলীৰ ওচৰ চপা ? অসমৰ প্ৰাচীন স্থাপত্যচিহ্নবোৰ স্থায়ী হৈ নথকাৰ প্ৰধান কাৰণবোৰ কি কি। এটি টোকা লিখক। (১৫০টা শব্দৰ ভিতৰত লিখক)

১০.৩.২ আহোম যুগৰ স্থাপত্য-ভাস্কৰ্য

অসমৰ স্থাপত্য আৰু ভাস্কৰ্য কলাৰ ইতিহাসত আহোম যুগৰ অৱদান অনবদ্য। প্ৰাক্-আহোম যুগৰ তুলনাত এই যুগৰ স্থাপত্য আৰু ভাস্কৰ্য কলা বিশেষভাৱে চহকী। এতিয়ালৈকে প্ৰাক্-আহোম যুগৰ যিখিনি স্থাপত্য আৰু ভাস্কৰ্য উদ্ধাৰ হৈছে সেইবোৰৰ কোনো এটাও অক্ষত অৱস্থাত নাই। সেইবোৰৰ ধ্বংসাৱশেষবোৰহে অসমৰ চুকে-কোণে সিঁচৰতি হৈ আছে। কিন্তু আহোম যুগৰ স্থাপত্য আৰু ভাস্কৰ্যৰ অনেক নিদৰ্শন এতিয়াও বৰ্তমান। অসমত সঘনাই হৈ থকা প্ৰাকৃতিক দুৰ্য্যোগৰ কৱলত পৰি অনেক সম্পদ কালৰ কুটিল গ্ৰাসত হেৰাই গ'ল যদিও বৰ্তমানে অক্ষত অৱস্থাত থকা ৰংঘৰ, কাৰেংঘৰ, তলাতল ঘৰ, জয়দ'ল, শিৱদ'ল, দলং-সাঁকো, মৈদাম, গড়-আলি আদিয়ে আহোম যুগৰ স্থাপত্য আৰু ভাস্কৰ্য কলাৰ গৌৰৱোজ্জ্বল ইতিহাসৰ স্বাক্ষৰ বহন কৰি আছে। অসমৰ শিৱসাগৰ জিলাত আহোম যুগৰ এই অমূল্য সম্পদসমূহৰ স্থিতি আজিও বৰ্তমান। আহোম ৰজাসকলৰ ৰাজধানী শিৱসাগৰত হোৱা বাবে তেওঁলোকৰ স্থাপত্য আৰু ভাস্কৰ্যৰ সৰহ ভাগ নিদৰ্শন এই অঞ্চলতে পোৱা যায়। অসমৰ বিভিন্ন ঠাইতো এই যুগৰ স্থাপত্য আৰু ভাস্কৰ্যৰ অনেক নিদৰ্শন দেখিবলৈ পোৱা যায়।

এইখিনিতে এটা কথা উল্লেখ কৰি থোৱা ভাল যে, আহোম যুগৰ আৰম্ভণিতে মানুহে বাঁহ-কাঠ আদিৰে ঘৰ-বাৰী নিৰ্মাণ কৰিছিল। আনকি ৰজাসকলৰ কাৰেং, পাটঘৰ, শিঙৰীঘৰো কাঠেৰে নিৰ্মাণ কৰা হৈছিল। স্বৰ্গদেউ গদাধৰ সিংহৰ সময়লৈকে ৰজাৰ কাৰেং কাঠ-বাঁহ আদিৰে নিৰ্মাণ কৰা হৈছিল। কিন্তু পিছলৈ আহোম স্বৰ্গদেউসকলে তেওঁলোকৰ কাৰেং আৰু অন্যান্য স্থাপত্য নিৰ্মাণ কৰিবলৈ শিল-ইটা আদি ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ ধৰে। তেওঁলোকে শিলবোৰ নগা পৰ্বতৰ পৰা সংগ্ৰহ কৰি আনিছিল। তাৰ পিছত শিলবোৰ বিভিন্ন আকাৰত কাটি ব্যৱহাৰৰ উপযোগী কৰি লৈছিল। ঘৰ আৰু অন্যান্য স্থাপত্যৰাজিৰ ভেটিত গুটীয়া শিল আৰু গাঁথনিত চটীয়া শিল ব্যৱহাৰ কৰা হৈছিল। চটীয়া শিলবোৰ কৰাল দি গাঁথনি কৰা হৈছিল। আনহাতে, তেওঁলোকে ব্যৱহাৰ কৰা ইটাবোৰো আছিল বৈশিষ্ট্যপূৰ্ণ। ইটা প্ৰস্তুত কৰিবলৈ আঠালতীয়া মাটি ব্যৱহাৰ কৰিছিল আৰু ইটাবোৰ টান কৰিবলৈ মাটিৰ লগত কৰাল মিহলোৱা হৈছিল। কৰাল থলুৱা সামগ্ৰীৰে প্ৰস্তুত কৰি তোলা হৈছিল। কৰাল প্ৰস্তুত কৰিবলৈ মিঠাতেল, ধূনা, গুৰ,

বৰালি মাছ, চুণ, হাঁহ কণী, মাটিমাহ, বৰা চাউলৰ কৰাই গুৰি ইত্যাদি সামগ্ৰীসমূহ নিৰ্দিষ্ট পৰিমাণত সানমিহলি কৰি লোৱা হৈছিল।

আহোমৰ ৰাজত্বকালত নিৰ্মাণ হোৱা সমূহ স্থাপত্যৰাজিক আলোচনাৰ সুবিধাৰ বাবে পণ্ডিতসকলে কেইটামান ভাগত ভাগ কৰিছে। এই ভাগ কেইটা হ'ল—

- ৰাজঅট্টালিকা।
- দ'ল-দেৱালয়।
- দলং-সাঁকো।
- মৈদাম।

আহোম যুগৰ ৰাজঅট্টালিকাৰ ভিতৰত গড়গাঁৱৰ কাৰেংঘৰ, ৰংপুৰৰ ৰংঘৰ আৰু তলাতল ঘৰ বিশেষভাৱে উল্লেখযোগ্য। ৰংঘৰ, কাৰেংঘৰ আৰু তলাতল ঘৰত পার্চী বা মোগলাই প্ৰভাৱ দেখা যায় যদিও তাৰ মাজেৰে অসমীয়া খনিকৰৰ নিপুণ হাতৰ পৰশ অনুভৱ কৰিব পৰি। আনহাতে, অসমৰ জনজাতিসকলৰ চাংঘৰৰ আৰ্হি ৰংঘৰত দেখিবলৈ পোৱা যায়।

ৰাজঅট্টালিকাৰ পিছতে আহোম যুগৰ স্থাপত্যৰ আন এবিধ অন্যতম নিদৰ্শন হ'ল— দ'ল-দেৱালয়। দ'লৰ ভিতৰত শিৱদ'ল, বিষ্ণুদ'ল আৰু দেৱীদ'ল বিশেষভাৱে উল্লেখযোগ্য। এই দ'লবিলাক উত্তৰ ভাৰতীয় বা নাগৰ শৈলীৰ আধাৰত নিৰ্মিত হ'লেও আহোম যুগৰ স্থাপত্যৰ এটা সুকীয়া বৈশিষ্ট্য দ'লবিলাকৰ মাজেৰে পৰিলক্ষিত হৈ উঠা দেখা যায়। শিৱদ'লত মূল শিখৰৰ উপৰি চাৰিওফালে উপশিখৰো সংযোজন কৰা হৈছে। শিৱদ'লৰ সোঁমাজত শিৱ লিঙ্গ আৰু চাৰিও দিশত গণেশ, বিষ্ণু, সূৰ্য আৰু দেৱী দুৰ্গাক প্ৰতিষ্ঠা কৰা হৈছে। সাধাৰণ শিখৰৰ সলনি দ'লটোত সোণেৰে নিৰ্মাণ কৰা কলচী আৰু তাৰ ওপৰত ত্ৰিশূল দিয়া হৈছে। শিৱদ'লৰ পিছতে শিৱসাগৰৰ বিষ্ণুদ'ল আৰু গৌৰীসাগৰৰ দেৱীদ'লৰ স্থাপত্যও বিশেষভাৱে মনকৰিবলগীয়া। বিষ্ণুদ'লৰ শিখৰত সৰু সৰু বৰ্গক্ষেত্ৰ দেখা যায়। আনহাতে, দেৱীদ'লত তিলকৰ সংযোজন কৰা হৈছে। এই দ'লকেইটাৰ উপৰি জয়সাগৰৰ পশ্চিমপাৰত আন এটা দ'ল দেখিবলৈ পোৱা যায়। এই দ'লটো 'নাতি গোসাঁইৰ দ'ল' নামে জনাজাত। দ'লটো সম্পূৰ্ণৰূপে গৌড়ীয় আৰ্হিৰ।

আহোম যুগৰ স্থাপত্যৰ আন এক উৎকৃষ্ট নিদৰ্শন হ'ল— দলং-সাঁকো। নৈ আৰু জান জুৰিৰওপৰত এই সাঁকোবোৰ নিৰ্মাণ কৰা হৈছিল।সাঁকোবোৰৰ নিৰ্মাণ কাৰ্যত শিলৰ ব্যৱহাৰ কৰা হৈছিল। চটীয়া শিল শলখা মাৰি গাঁথি সাঁকোবোৰ নিৰ্মাণ কৰা হৈছিল। আহোম যুগৰ শিল সাঁকোৰ ভিতৰত দৰিকাৰ শিল সাঁকো, ৰহদৈ শিল সাঁকো, নাফুক নৈৰ ওপৰত স্থাপিত ধোদৰ আলিৰ শিল সাঁকো, গড়গাঁৱৰ আলিত হাঁহচৰা শিল সাঁকো, জয়সাগৰৰ ওচৰত বৰ আলিৰ শিল সাঁকো, নামদাং নৈৰ শিল সাঁকো, জয়সাগৰৰ দক্ষিণে খৰিকটীয়া আলিত থকা ডিমৌৰ শিল সাঁকো আদি বিশেষভাৱে উল্লেখযোগ্য। উল্লিখিত শিল সাঁকোৰ ভিতৰত নামদাং নৈৰ শিল সাঁকোখন বিশেষ লক্ষ্যণীয়।

আহোম যুগৰ মৈদামসমূহৰ মাজেৰেও তেওঁলোকৰ স্থাপত্যবিদ্যাৰ এক অভূতপূৰ্ব পৰিচয় লাভ কৰিব পৰা যায়। উজনি অসমৰ অনেক ঠাইত মৈদাম দেখিবলৈ পোৱা যায়। মৈদামসমূহ কাঠ, ইটা আৰু কৰালেৰে ওখকৈ নিৰ্মাণ কৰা হয়।

এইবোৰৰ উপৰি আহোম যুগত পানী অহা-যোৱা কৰিবলৈ ঠায়ে ঠায়ে পকী ধোন্দ নিৰ্মাণ কৰা হৈছিল। এই পকী ধোন্দবোৰ আহোম যুগৰ স্থাপত্যৰ এক উৎকৃষ্ট নিদৰ্শন। এতিয়াও অক্ষত অৱস্থাত থকা দুটা উল্লেখনীয় পকী ধোন্দ হৈছে— ৰংপুৰ নগৰত ন-দুৱাৰৰ মুখৰ পকী ধোন্দ আৰু ন-আলিৰ পকী ধোন্দ। জয়সাগৰ পুখুৰীৰ পৰা ৰংপুৰৰ কাৰেঙৰ কাষত থকা 'সোণতোলা' পুখুৰীলৈ পানী অনা-নিয়াৰ বাবে নিৰ্মাণ কৰা পকী নলা এটাৰ কিছু ভগ্নাৱশেষ উদ্ধাৰ হৈছে। আনহাতে গড়গাঁৱৰ কাৰেঙৰ পৰা ৰংপুৰৰ কাৰেঙলৈকে মাটিৰ তলেদি এটা সুৰংগ আছিল বুলি কোৱা হয়।

স্থাপত্যৰ ফালৰ পৰা আহোম যুগটো যেনেদৰে চহকী ঠিক তেনেদৰে ভাস্কৰ্যৰ দিশতো এই যুগটোৰ অৱদান কোনো গুণে কম নহয়। স্থাপত্যৰ নিচিনাকৈ পণ্ডিতসকলে আহোম যুগৰ ভাস্কৰ্যকো তিনিটা প্ৰধান ভাগত ভগাইছে। এই ভাগকেইটা হ'ল—

- শিলত কটা ভাস্কৰ্য
- কাঠ খোদাই ভাস্কৰ্য
- পোৱামাটিৰ ভাস্কৰ্য

আহোম যুগৰ শিলত কটা ভাস্কৰ্যবোৰ বিশেষ উল্লেখনীয়। প্ৰধানতঃ এই ভাস্কৰ্যবোৰত দেৱ-দেৱীৰ মূৰ্তি, জীৱ-জন্তু, গছ-লতা, ফুল-পাতৰ ছবিৰ উপৰি ধৰ্মীয় দৃশ্যাৱলী আৰু ধৰ্মনিৰপেক্ষ বাস্তৱ জীৱনৰ প্ৰতিচ্ছবিও দেখিবলৈ পোৱা যায়। ইয়াৰ উপৰি কোনো কোনো ঠাইত ঐতিহাসিক ব্যক্তিৰ মূৰ্তিও পোৱা গৈছে। উদাহৰণস্বৰূপে, হৰ-গৌৰী দেৱালয়ত খোদিত হৈ থকা কীৰ্তিচন্দ্ৰ বৰবৰুৱাৰ প্ৰতিমূৰ্তি। এই মূৰ্তিটো ৰাজেশ্বৰ সিংহৰ দিনত নিৰ্মাণ কৰা হৈছিল। এই মূৰ্তিটোৰ লগতে জয়দ'লত স্বৰ্গদেউ ৰুদ্ৰসিংহই ঘোঁৰাত উঠি যোৱাৰ এটা মনোৰম দৃশ্য আৰু তাৰ লগতে আন এটা নাৰীমূৰ্তি পোৱা গৈছে। নাৰী মূৰ্তিটো সতী জয়মতীৰ বুলি ধাৰণা কৰা হৈছে। উল্লেখ্য যে, গৌৰীসাগৰৰ দ'লৰ বেৰ আৰু জয়দ'লৰ বেৰৰ ভাস্কৰ্যবোৰো বিশেষ প্ৰশংসনীয়।

শিলত কটা ভাস্কৰ্যৰ পিছতে আহোম যুগৰ ভাস্কৰ্য কলাৰ আন এক নিদৰ্শন হৈছে কাঠ খোদাই ভাস্কৰ্য। কাঠ খোদাই ভাস্কৰ্যৰ মাজেৰে অসমীয়া শিল্পীৰ উজ্বল হস্তৰ পৰিচয় লাভ কৰিব পৰা যায়। আহোম যুগত কাঠ খোদাই কামটো কৰিবলৈ কিছুমান সুকীয়া মানুহক নিয়োগ কৰা হৈছিল। তাৰ ভিতৰত বাঢ়ৈ আৰু খনিকৰ খেল অন্যতম। মানুহৰ নিত্য ব্যৱহাৰ্য সামগ্ৰীৰ ওপৰত কাঠ খোদাই ভাস্কৰ্য মূৰ্ত হৈ উঠিছিল। যেনে— খাট-পালেং, সিংহাসন, শৰাই, পেৰা, পীৰা, মুখা, মূৰ্তি, সফুৰা আদি নানা চানেকিৰে সজাই তাত ৰং সানি আটকধুনীয়া কৰি তুলিছিল। এইবোৰৰ উপৰি কাঠেৰে নিৰ্মাণ কৰা ঘৰ আৰু নাওবোৰতো বিভিন্ন নক্সা কাটি আৰু চিত্ৰ অঙ্কন কৰি সুন্দৰকৈ সজাই পৰাই তুলিছিল।

শিলত কটা ভাস্কৰ্য, কাঠ-খোদাই ভাস্কৰ্যৰ পিছতে পোৰামাটিৰ ভাস্কৰ্য কলাত আহোম যুগৰ ভাস্কৰ্যৰ আন এক আপুৰুগীয়া সম্পদ। জয়সাগৰৰ পশ্চিমপাৰত অৱস্থিত 'নাতি গোসাঁইৰ দল'টো পোৰামাটিৰ ভাস্কৰ্যৰ এক উৎকৃষ্ট নিদৰ্শন। ইয়াত ৰামায়ণৰ কাহিনী চিত্ৰিত হোৱাৰ লগতে ৰজা, শেনমেলা, পৰ্বতীয়া মানুহ আদি বিভিন্ন চিত্ৰ চিত্ৰিত হৈ থকা দেখিবলৈ পোৱা যায়।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ৪ ঃ শিৰ দ'লৰ শিখৰত কি দেখা যায়? শিৰ দ'লৰ নিৰ্মাণ শৈলী কেনে ধৰণৰ? এই বিষয়ে এটি টোকা প্ৰস্তুত কৰক। (৭৫টা শব্দৰ ভিতৰত লিখক)

চিন্তা-চৰ্চা কৰক ১০.২

অধিক জানিবলৈত উল্লেখ থকা কিতাপসমূহৰ জৰিয়তে আহোম যুগৰ এটা উৎকৃষ্ট পোৰা মাটিৰ ভাস্কৰ্যৰ উদাহৰণ দিয়ক আৰু সেই ভাস্কৰ্যটোৰ গঠনৰীতিৰ বিষয়ে এটি টোকা প্ৰস্তুত কৰক।

১০.৪ অসমৰ পুথিচিত্ৰ

স্থাপত্য আৰু ভাস্কৰ্যৰ পিছতে পুৰণি অসমীয়া সংস্কৃতিৰ জেউতি বঢ়োৱা আন এক আপুৰুগীয়া সম্পদ হৈছে চিত্ৰকলা। অতি প্ৰাচীন কালৰ পৰাই অসম দেশত চিত্ৰকলাৰ চৰ্চা হৈছিল। তাৰ প্ৰমাণ স্বৰূপে আমি চিত্ৰলেখাৰ চিত্ৰবিদ্যাৰ কথা উল্লেখ কৰিব পাৰোঁ। চিত্ৰলেখাই চিত্ৰবিদ্যাৰ জৰিয়তে সখীয়েক উষাই সপোনত দেখা পুৰুষজন যে অনিৰুদ্ধ আছিল সেই কথাৰ বতৰা দিছিল। এই কথাৰ পৰাই পুৰণি অসম ৰাজ্য যে চিত্ৰকলাত চহকী আছিল জানিব পৰা যায়। সপ্তদশ শতিকাৰ মাজ ভাগত অসম ভ্ৰমণ কৰিবলৈ অহা চীনা পৰিব্ৰাজক হিউৱেন চাঙৰ টোকাৰ পৰাও পুৰণি অসম তথা কামৰূপ ৰাজ্যতো যে চিত্ৰবিদ্যাৰ চৰ্চা অব্যাহত আছিল সেই কথাৰ উল্লেখ পোৱা যায়। হিউৱেন চাঙে কামৰূপৰ ৰজাৰ ৰাজপ্ৰাসাদত অতি মনোৰম, চালে-চকুৰোৱা চিত্ৰৰ দৰ্শন লাভ কৰিছিল বুলি কৈ থৈ গৈছে। পুৰণি কামৰূপ ৰাজ্যৰ ৰজা কুমাৰ ভাস্কৰ বৰ্মাৰ ৰাজত্ব কালতো চিত্ৰকলাই এখনি বিশিষ্ট স্থান অধিকাৰ কৰি থকাৰ তথ্য পোৱা যায়। বাণভট্টৰ হৰ্ষচৰিতত উল্লেখ আছে যে ভাস্কৰ বৰ্মাই কনৌজৰ ৰজা হৰ্ষবৰ্দ্ধনৰ লগত মিত্ৰতা স্থাপন কৰিবলৈ নানান উপঢৌকন পঠাইছিল। এই উপঢৌকনৰাজিৰ ভিতৰত থকা এবিধ অন্যতম সামগ্ৰী হৈছে চিত্ৰকলাৰ লগত সাঙোৰ খাই থকা নানান সা-সঁজুলি। ইয়াৰ উপৰি আছিল এখন ৰঙীন চিত্ৰপুথি। এই চিত্ৰ পুথিখনত বিশেষভাৱে কামৰূপীয় সংস্কৃতিয়ে প্ৰাধান্য লাভ কৰিছিল।কুমাৰ ভাস্কৰ বৰ্মাৰ পিছতে আমি পাল বংশআৰু শালস্তম্ভ বংশৰ ৰজাসকলৰ কথাও এইখিনিতে উল্লেখ কৰিব পাৰোঁ।

এই ৰজাসকলৰ ৰাজত্বকালত নির্মাণ হোৱা নানান স্থাপত্যৰাজিতো বিভিন্ন ধৰণৰ চিত্র অঙ্কিত হোৱাৰ কথা উল্লেখ পোৱা যায়।

অসমৰ চিত্রকলাৰ গৌৰৱময় ইতিহাসত বৈষ্ণৱ যুগ বা মধ্যযুগৰ অৱদানো কোনো গুণে কম নহয়। এই যুগৰে সুদক্ষ কলাকাৰ মহাপুৰুষ শঙ্কৰদেৱৰ হাতত চিত্রকলাই জীৱন্ত ৰূপ লাভ কৰিছিল। শঙ্কৰদেৱে চিহ্নযাত্রা ভাওনা কৰিবলৈ নিজ হাতেৰে সাত বৈকুণ্ঠৰ পট আকিছিল। ইয়াৰ উপৰি শঙ্কৰদেৱে কোচবিহাৰৰ ৰজা নৰনাৰায়ণক উপহাৰ স্বৰূপে দিয়া বৃন্দাৱনী বস্ত্রৰ চিত্রকলাইও শঙ্কৰী যুগৰ চিত্রকলাৰ উৎকৃষ্টতাৰ পৰিচয় দাঙি ধৰে।

অসমৰ চিত্রকলাৰ ইতিহাসত পুথিচিত্রসমূহেও এখনি নির্দিষ্ট স্থান অধিকাৰ কৰি থকা দেখা যায়। অসমত বৈষ্ণৱ যুগত পুথিচিত্রই বিশেষভাৱে গঢ় লৈ উঠিছিল। এই পুথিচিত্রসমূহ প্রধানভাৱে সাঁচিপাতত অঙ্কন কৰা হৈছিল। কিন্তু কেতিয়াবা কেতিয়াবা সাঁচিপাতৰ উপৰি তুলাপাত আৰু মুগা কাপোৰতো অঙ্কন কৰা হৈছিল। অসমত অতি পুৰণি কালৰ পৰাই পুথিত চিত্র অঙ্কন হৈছিল যদিও সেইবোৰ পুথিৰ চানেকি এতিয়া বিচাৰি পাবলৈ নাই। ইয়াৰ প্রধান কাৰণ হিচাপে অসমত সঘনাই হৈ থকা প্রাকৃতিক দুর্যোগ আৰু সংৰক্ষণৰ অভাৱৰ কথা উল্লেখ কৰিব পৰা যায়। প্রাকৃতিক দুর্যোগ আৰু সংৰক্ষণৰ অভাৱৰ বাবে বহুতো অমূল্য চিত্রপুথি কালৰ কুটিল গতিত লুপ্ত হৈ গ'ল। অসমত এতিয়ালৈকে উদ্ধাৰ হোৱা পুথিচিত্রসমূহ হ'ল— *চিত্র ভাগৱত (দশম স্কন্ধ), মহাভাৰত, ৰামায়ণ, কীর্ত্তন ঘোষা, নামঘোষা, আদি দশম, ভক্তি-ৰত্নাৱলী, কুমৰ হৰণ, লৱ কুশৰ যুদ্ধ, দৱং-ৰাজবংশাৱলী, শঙ্খচূড় বধ, গীত-গোবিন্দ, কল্কী পুৰাণ, আনন্দ লহৰী, হস্তী বিদ্যার্ণৱ, ধর্মপুৰাণ, অজামিল উপাখ্যান, আহোম-জ্যোতিষ, বনমালীদেৱৰ চৰিত, মৎস্য চৰিত*আৰু *সমুদ্র মন্থন*।

এই পুথিসমূহৰ সৰহভাগেই সাঁচিপতীয়া পুথি। দুই এখন তুলাপাত আৰু মুগা কাপোৰতো অংকিত কৰা পুথি পোৱা গৈছে।তাৰ ভিতৰত শিৱসাগৰত পোৱা *নামঘোষা*আৰু *আহোম-জ্যোতিষ* নামৰ পুথিদুখনৰ চিত্রসমূহ মুগা কাপোৰত অঙ্কন কৰা হৈছে।এই পুথিচিত্রসমূহৰ বিষয়বস্তু প্রধানতঃ ধর্মৰ লগত জড়িত। কিন্তু কিছুমান পুথিচিত্র ধর্মনিৰপেক্ষ। অসমত প্রাপ্ত সাঁচিপতীয়া পুথিসমূহৰ বিষয়ে সূর্যকুমাৰ ভূঞাই মন্তব্য প্রদান কৰিছে—

> এই পুথি লিখোতাসকলৰ (নকলকাৰক) পুথিত অংগসজ্জাৰ বাবে সাধাৰণতে চিত্রশিল্পী নিয়োগ কৰা হৈছিল। কেতিয়াবা লেখোঁতা নিজেই চিত্রশিল্পী আছিল, নহ'লে লিখোতাই পুথিৰ চিত্র বাবে এৰি যোৱা খালী ঠাই কোনো চিত্র শিল্পীয়ে যথাযথ চিত্রৰে পূর্ণ কৰি দিছিল। মহাকাব্যসমূহ, বিশেষকৈ ৰাজকোঁৱৰ, ডা-ডাঙৰীয়া আৰু মুখ্য গোঁসাইসকলৰ মনোৰঞ্জনার্থে লিখা পুথিসমূহ সাধাৰণতে চিত্রিত কৰা হৈছিল। কোনো কোনো ক্ষেত্র ত চিত্রসংযোগ সম্ভৱ নহ'লে, দাঁতিৰ খালী ঠাইসমূহৰ অলঙ্কৰণেই চিত্রৰ অভাৱ পুৰাইছিল। বহুতো পুথিত হিন্দু বিশ্বাস মতে ভয়ঙ্কৰ পাপৰ চিত্র আৰু অৱতাৰসমূহৰো চিত্র আছে। ধর্মনিৰপেক্ষ চিত্রসমূহত সাধাৰণতে সিংহাসন বা হাতীৰ ওপৰত বহি থকা ৰজা আৰু ৰাণীৰ চিত্র অথবা যুদ্ধক্ষেত্রৰ সৈন্যদলৰ চিত্র থাকে। চিত্রসমূহত প্রায়ে সকলো

ৰঙেই ব্যৱহৃত হ'লেও, হালধীয়া আৰু সেউজীয়া ৰঙেই আছিল আটাইতকৈ বেছি উজ্বল। এই দীৰ্ঘস্থায়ী ৰংবোৰৰ প্ৰস্তুত প্ৰণালীও আজি কাৰ্যতঃ লোপ পাইছে। শিষ্যসকলেৰে পৰিবেষ্টিত হৈ শিক্ষা মুদ্ৰা আসনত থকা শ্ৰীশঙ্কৰদেৱৰ চিত্ৰাৱলীও তেওঁৰ জীৱন চৰিতত মাজে মাজে দেখা যায়।

অসমত উদ্ধাৰ হোৱা সাঁচিপতীয়া পুথিসমূহৰ ভিতৰত এখন উল্লেখযোগ্য পুথি হৈছে *চিত্ৰভাগৱত* (দশম স্কন্ধ)। এই সাঁচিপতীয়া পুথিখনকে অসমীয়া পুথিচিত্ৰৰ প্ৰাচীনতম নিদৰ্শন বুলি অভিহিত কৰিব পৰা যায়। এই পুথিখন নগাঁও জিলাৰ বালিসত্ৰৰ পৰা উদ্ধাৰ কৰা হৈছে। এই পুথিৰ সঙ্কলনকাল ১৫৩৯ খৃষ্টাব্দ বুলি উল্লেখ হৈছে। পুথিখনিত মুঠ ২৫২ খন চিত্ৰ অঙ্কিত কৰা আছে। পুথিখনৰ আৰম্ভণিতে মহাৰাজ পৰীক্ষিত আৰু শুকদেৱৰ এখন মনোৰম চিত্ৰ অঙ্কন কৰা হৈছে। এই পুথিখনৰ উপৰি *বস্ত্ৰহৰণ, গোৱৰ্দ্ধন ধাৰণ, কালীদমন, শঙ্খচূড় বধ, ৰাসলীলা, নাৰদৰ আগমন, অক্ৰূৰৰ প্ৰত্যাৱৰ্তন, নন্দৰ বৰুণালয়, কংস বধ, বিদ্যাধৰৰ শাপ মুক্তি, বসুদেৱ দৈৱকীৰ বন্ধন মোচন, বিপ্ৰপুত্ৰ আনয়ন, অপ্সৰা গন্ধৰ্ৱৰ নৃত্য সঙ্গীতৰ সমাৰোহ, উদ্ধৱৰ মথুৰালৈ প্ৰত্যাৱৰ্তন* ইত্যাদি চিত্ৰসমূহ অঙ্কন কৰা হৈছে। এই অঙ্কন কৰা চিত্ৰসমূহ অতি বিতোপন। মহেশ্বৰ নেওগে পুথিখনিৰ চিত্ৰসমূহৰ ৰাজপুত্ৰ-মোগল চিত্ৰশৈলীৰ প্ৰভাৱ পৰা বুলি উল্লেখ কৰিছে। আন কিছুমান পণ্ডিতে এই পুথিখনিৰ চিত্ৰশৈলীৰ লগত অষ্টম শতিকাৰ ভাৰতীয় চিত্ৰশৈলীৰ নানান মিল আছে বুলি অভিহিত কৰিছে। এই পুথিখনিৰ চিত্ৰশৈলী সম্পৰ্কে মোতিচন্দ্ৰই এনেদৰে মতামত পোষণ কৰিছে—

> তুলনামূলকভাৱে পিছৰ কালৰ হ'লেও চিত্ৰসমূহৰ কলাৰূপ আৰু নন্দনতাত্ত্বিক গুণ নোহোৱা নহয়। চিত্ৰবোৰৰ কিছুমান বৈশিষ্ট্য উল্লেখযোগ্য। চিত্ৰবোৰ সাধাৰণতে ধেনুভিৰীয়া বা একা বেঁকা পেনেল বা ক্ষেত্ৰৰ পটভূমিত আঁকা হৈছে। পশ্চাদভূমি কেৱল ৰঙা, নীলা, ধূসৰ বা মুগা এটা ৰঙেৰে বোলোৱা। মানুহৰ শৰীৰ অঙ্কনত কৌণিক পদ্ধতিৰ ব্যৱহাৰ লক্ষণীয়। চকুবোৰ মাছৰ চকুৰ দৰে, চেলাউৰি ধেনুভিৰীয়া, নাক জোঙা, কপালখন বহল আৰু এঢলীয়া। কঁকাল সাধাৰণতে ক্ষীণ। এই পৰম্পৰাগত ৰীতিয়ে ছবিবোৰত নিহিত প্ৰাচীন ঐতিহ্যৰ সাক্ষ্য দিয়ে। নীলা আকাশ আৰু সুশোভিত গছ থকা নৈসৰ্গিক চিত্ৰসমূহ সৰল। ধেনুভিৰীয়া ৰেখা সমষ্টিৰে পৰ্বত বুজোৱা হৈছে। জন্তুৰ চিত্ৰবোৰ গতানুগতিক পদ্ধতিৰ। পুৰুষৰ পৰিচ্ছদত থাকে ধুতি, চেলেং (দোপাট্টা) আৰু পাগুৰি আৰু কেতিয়াবা জামা। 'তিৰোতাৰ গাত শাড়ী আৰু একোটা চোলা থাকে। চৰিত্ৰবোৰৰ গাৰ কাপোৰে সপ্তদশ শতিকাৰ অসমৰ বয়ন পদ্ধতিত আলোকপাত কৰে।

সত্ৰীয়া পুথিৰ চিত্ৰবোৰ প্ৰায়েই বৈষ্ণৱ সাহিত্যৰ কাহিনী আধাৰিত। শ্ৰীকৃষ্ণ আৰু ৰামচন্দ্ৰক বিষয়বস্তু হিচাপে লৈ চিত্ৰসমূহ আঁকা হৈছিল। ভোলানাথ দ্বিজ প্ৰণীত 'মহাভাৰতৰ শৈলপৰ্বত'খন লতাকটা পুথি। এইখন পুথিৰ পাতে পাতে নানা ধৰণৰ ফুল-পাতৰ ছবি। এখিলা পাতৰ ছবি আনখিলা পাতৰ ছবিৰ লগত নিমিলে। মনকৰিবলগীয়া যে সচিত্ৰ পুথিবোৰত সাধাৰণতে চিত্ৰকৰৰ নাম পাবলৈ নাই। আত্মপ্ৰকাশতকৈ ৰূপ সৃষ্টি ভাৰতীয় শিল্পীৰ এটা বিশেষত্ব। বহুক্ষেত্ৰত লেখকজনেই

চিত্রকৰ। সেইবাবেই বোধহয় অসমীয়া খনিকৰে চিত্র অঙ্কন কৰা তুলিকাডালক 'লিখনী' বোলে। অৱশ্যে তাৰ মাজতে নাম বিচাৰি পোৱাৰ ভিতৰত *হস্তীবিদ্যার্ণৱ* চিত্রকৰ বুলি দিলবৰ আৰু দোচাই নামে দুজন চিত্রকৰৰ নাম জনা যায়। পুথিত দিলবৰ খনিকৰে মোগল চৰিত্র আৰু দোচাই খনিকৰে আহোম চৰিত্রবোৰ চিত্রিত কৰা বুলি কয়। ইয়াৰ বাহিৰে *বনমালীদেৱৰ চৰিত* আৰু *ভাগৱত পুথিৰ* চিত্রসমূহ যথাক্রমে বিজয় খনিকৰ আৰু বোধ লিগিৰা নামৰ দুজন চিত্রকৰে আঁকা বুলি জনা যায়।

অসমত আহোম আৰু কোচৰজাসকলৰ ৰাজত্ব কালতো ভালেমান পুথিয়ে চিত্রৰূপ লাভ কৰিছিল। তাৰ ভিতৰত আহোম ৰজাসকলৰ পৃষ্ঠপোষকতাত চিত্রৰূপ লাভ কৰা উল্লেখনীয় পুথিসমূহ হৈছে— *হস্তীবিদ্যার্ণৱ, আনন্দ-লহৰী, গীত-গোবিন্দ', শঙ্খচূড় বধ কাব্য, ধর্মপুৰাণ, কল্কিপুৰাণ* আৰু *লৱ-কুশৰ যুদ্ধ*। আহোম স্বর্গদেউ শিৱসিংহৰ পত্নী অম্বিকাদেৱীৰ পৃষ্ঠপোষকতাত সুকুমাৰ বৰকাথে *হস্তিবিদ্যার্ণৱ* পুথিখন ৰচনা কৰিছিল। দলাচলতে এই পুথিখন গজশাস্ত্রহে। পুথিখনত নানা তৰহৰ হাতীৰ চিত্র অঙ্কন কৰা আছে। পুথিখনত ১৭১ খন ৰঙীণ চিত্র অঙ্কন কৰা আছে। ৰঙা, নীলা, সেউজীয়া, বগা, ক'লা, গুলপীয়া, বেঙুনীয়া আৰু ছাই ৰঙেৰে পুথিখনৰ ছবিসমূহ অঙ্কন কৰা হৈছিল।পণ্ডিত হেমচন্দ্র গোস্বামীয়ে এই পুথিখনৰ চিত্রশৈলীৰ বিষয়ে এনেদৰে অভিমত প্রকাশ কৰিছে— "বিভিন্ন প্রকাৰৰ হাতীৰ চিত্র আৰু আহোম ৰাজসভাৰ দৃশ্য-সম্বলিত পুথিখনৰ প্রতি পৃষ্ঠা উচ্চ স্তৰৰ কলা-কৌশলেৰে উজ্বল প্রচুৰ চিত্রেৰে চিত্রিত। কেনেকৈ আহোম ৰজাৰ ৰাজসভা বহুৱাইছিল, ৰজাৰসাক্ষাতত কেনেকৈ শেন মেলোৱা হৈছিল, শোভাযাত্রাত আহোম ৰজা কেনেকৈ হাতীত উঠি গৈছিল— এনে দৃশ্যৰ প্রকাশক চিত্রবোৰৰ শিল্পমূল্য আৰু ঐতিহাসিক মূল্যও যথেষ্ট বেছি। ছবিবোৰ পানীৰ ৰঙেৰে বোলোৱা; তাৰে যথেষ্ট সংখ্যক সোণপানী চৰোৱা। অনেক বছৰ পাৰ হৈ যোৱা সত্ত্বেও আৰু পুথিখন সযত্নে চোৱা মেলা নকৰা সত্ত্বেও ছবিৰ ৰং আৰু সোণৰ উজ্বলতা সুন্দৰ হৈ আছে।"

হস্তীবিদ্যার্ণৱ পিছতে আহোম ৰজাসকলৰ পৃষ্ঠপোষকতাত পোৱা আন এখন চিত্রপুথি হ'ল— *আনন্দ লহৰী*।এই পুথিখন ৰৰৰজা ফুলেশ্বৰীৰ পৃষ্ঠপোষকতাত ৰচনা কৰা হৈছিল। পুথিখনৰ বিষয়বস্তু প্রধানতঃ শাক্তসাহিত্যকেন্দ্রিক। এই পুথি দুখনৰ উপৰি ৰজা শিৱসিংহ আৰু কুঁৱৰী ফুলেশ্বৰীৰ পৃষ্ঠপোষকতাত কবিৰাজ চক্রৱর্তীয়ে ক্রমে *শঙ্খচূড় কাব্য* আৰু *গীত গোবিন্দ*, শিৱসিংহ আৰু অম্বিকাদেৱীৰ পৃষ্ঠপোষকতাত *ধর্মপুৰাণ* আৰু ৰজা ৰুদ্রসিংহৰ নির্দেশত *কল্কিপুৰাণ* আদি পুথিসমূহক চিত্রৰূপ প্রদান কৰে। *ধর্মপুৰাণ* পুথিখন কবিচন্দ্র দ্বিজে অসমীয়ালৈ অনুবাদ কৰি লিগিৰাৰ দ্বাৰা চিত্রৰূপ দিয়ে। আনহাতে, ৰুচিনাথ কন্দলিয়ে *কল্কিপুৰাণ* কাব্যখন ৰচনা কৰে আৰু নিপুণ শিল্পীৰ হাতৰ পৰশত ইয়াৰ চিত্রকলাই মূর্ত হৈ উঠে। আহোম ৰজাসকলৰ পিছতে পুথিচিত্রৰ ইতিহাসত দৰঙী ৰজাসকলে আগবঢ়োৱা অৱদানো কোনো গুণে কম নহয়। দৰঙী ৰজাৰ পৃষ্ঠপোষকতাত ৰচিত হোৱা এখন উল্লেখযোগ্য সচিত্র পুথি হ'ল— *দৰং ৰাজবংশাৱলী*। এই পুথিখন সূর্যখড়ি দৈৱজ্ঞই ৰচনা কৰিছিল।

উল্লেখ্য যে, পুৰণি পদ্ধতিৰে চিত্রবোৰত হেঙুল, হাইতাল, নীল, কাজল, শিলিখা ৰস আৰু ধল বা খৰিমাটি ব্যৱহাৰ কৰি অঙ্কন কৰা হৈছিল। অসমীয়া সত্রীয়া চিত্রবোৰৰ ৰং ব্যৱহাৰত

এটা সৰলতা পৰিলক্ষিত হয়। আনহাতে, সিংহাসন, শৰাই আদি কিছুমান সম্ভাৰত স্থানীয় প্ৰভাৰ ভালদৰেই চকুত পৰে। সিংহাসনত আৰু অকলশৰীয়াকৈ সিংহৰ প্ৰাচুৰ্য্য দেখা যায়। শিৱসাগৰত দেখা *সমুদ্ৰ মন্থন* নামৰ সচিত্ৰ পুথিখনত এটা উটৰ ছবি দেখা গৈছে। সত্ৰীয়া চিত্ৰত ই এটা মন কৰিবলগীয়া বিশেষত্ব।

অসমৰ সত্ৰীয়া চিত্ৰকলা গড়গাঁৱৰ পৰা কোচবিহাৰলৈকে বিস্তৃত আছিল। মহাৰাজ ৰুদ্ৰসিংহৰ দিনত এই চিত্ৰকলাই চৰম উৎকৰ্ষ লাভ কৰিছিল। সত্ৰীয়া চিত্ৰকলা সত্ৰৰ বাহিৰতো চৰ্চা হৈছিল। বুৰঞ্জী লিখাত অসমীয়া যেনে চহকী, পুথি চিত্ৰিত কৰা বিষয়তো অসমীয়াৰ বিশেষত্ব আছিল। উপৰ্যুক্ত আলোচনাৰ পৰা এটা কথা প্ৰতীয়মান হয় যে অসমৰ পুথিচিত্ৰৰ ইতিহাসত সাঁচিপতীয়া পুথিসমূহে এখনি বিশিষ্ট স্থান অধিকাৰ কৰি আছে। ওপৰত উল্লেখ কৰা সাঁচিপতীয়া পুথিসমূহৰ উপৰি বহুতো চিত্ৰপুথি অসমৰ বিভিন্ন ঠাইত যেনে— অসমৰ সত্ৰ, নামঘৰ, উপাসনা গৃহ, পুথিভঁৰাল, ৰাজ্যিক সংগ্ৰহালয় আদিত সংৰক্ষিত হৈ আছে। বৰ্তমান ভাৰত চৰকাৰে পুথিচিত্ৰৰ জৰীপ আৰু সংগ্ৰহৰ কাম আৰম্ভ কৰিছে। এই কাৰ্যৰ যোগেদি অসমৰ পুথিচিত্ৰৰ বিষয়ে বহুতো তথ্য পোহৰলৈ অহাৰ সম্ভাৱনা আছে।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ৫ঃ অসমত পোৱা পুথিচিত্ৰৰ নিদৰ্শন সমূহ ক'ত ক'ত পোৱা যায়? এই বিষয়ে এটি টোকা প্ৰস্তুত কৰক।

(৭৫টা শব্দৰ ভিতৰত লিখক)

১০.৫ অধ্যায়টোৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

- অসমৰ স্থাপত্য আৰু ভাস্কৰ্য কলাৰ ইতিহাস অতি প্ৰাচীন। এই ইতিহাসক প্ৰধানকৈ দুটা ভাগত ভাগ কৰিব পাৰি— প্ৰাক্-আহোম যুগৰ স্থাপত্য-ভাস্কৰ্য আৰু আহোম যুগৰ স্থাপত্য-ভাস্কৰ্য।
- প্ৰাক্-আহোম যুগৰ স্থাপত্য-ভাস্কৰ্যত গুপ্ত শৈলীৰ প্ৰভাৱ দেখা যায়। এই সময়ছোৱাত প্ৰধানকৈ মঠ নিৰ্মাণ হোৱাটো উল্লেখনীয়।
- অসমৰ স্থাপত্য-ভাস্কৰ্যৰ ইতিহাসত আহোম যুগৰ অৱদানো উল্লেখনীয়। গদাধৰ সিংহৰ সময়লৈকে ৰাজপ্ৰাসাদ আদি বাঁহ-কাঠেৰে নিৰ্মাণ কৰা হৈছিল যদিও পৰৱৰ্তী সময়ত শিল, ইটা আদিৰ সহায়ত ৰাজকাৰেং আদিকে ধৰি অন্যান্য স্থাপত্য নিৰ্মাণ হ'বলৈ ধৰে। এই সময়ছোৱাত নিৰ্মাণ হোৱা ৰাজঅট্টালিকা, দ'ল-দেৱালয়, দলং-সাঁকো, মৈদাম আদি উল্লেখনীয় স্থাপত্য। ভাস্কৰ্যৰ ভিতৰত শিলত কটা ভাস্কৰ্য, কাঠ খোদাই ভাস্কৰ্য আৰু পোৱামাটিৰ ভাস্কৰ্য উল্লেখ কৰিব পাৰি।

- অতি প্ৰাচীন কালৰ পৰাই অসমত চিত্ৰকলাৰ চৰ্চা হৈছিল। অসমৰ চিত্ৰকলাৰ ইতিহাসত বৈষ্ণৱ অথবা মধ্যযুগৰ অৱদান বিশেষ গুৰুত্বপূৰ্ণ। প্ৰধানকৈ তুলাপাত, সাঁচিপাত, মুগা কাপোৰ আদিক পুথিচিত্ৰৰ মাধ্যম হিচাপে ব্যৱহাৰ কৰা হৈছিল। *চিত্ৰ ভাগৱত, হস্তীবিদ্যাৰ্ণৱ, আনন্দ লহৰী, গীত-গোবিন্দ* আদি অসমৰ লেখত ল'বলগীয়া পুথিচিত্ৰ।

১০.৬ অধিক জানিবলৈ

অসমীয়া গ্ৰন্থ ঃ

১) অসম সাহিত্য সভা (১৯৮৭); *অসমীয়া জাতিৰ ইতিবৃত্ত*, 'বজালী দৰ্পণ', পাঠশালা ঃ অসম সাহিত্য সভাৰ পাঠশালা অধিৱেশন।

২) গগৈ, লীলা (১৯৯৪); *অসমৰ সংস্কৃতি*, ডিব্ৰুগড় ঃ বনলতা।

৩) দেৱগোস্বামী, কেশৱানন্দ (২০০০); *সত্ৰ সংস্কৃতিৰ ৰূপৰেখা*, ডিব্ৰুগড় ঃ বনলতা।

৪) নেওগ, মহেশ্বৰ (সম্পাঃ) (১৯৬৯); *পৰিত্ৰ অসম*, যোৰহাট ঃ অসম সাহিত্য সভা।

৫) নেওগ, মহেশ্বৰ (১৯৯১); *পুৰণি অসমৰ সমাজ আৰু সংস্কৃতি*, গুৱাহাটী ঃ নিউ বুক ষ্টল।

৬) নেওগ, হৰিপ্ৰসাদ আৰু গগৈ, লীলা (সম্পাদনা) (১৯৮৯); *অসমীয়া সংস্কৃতি*, ডিব্ৰুগড় ঃ বনলতা।

৭) বৰুৱা, বিৰিঞ্চিকুমাৰ (১৯৯২); *অসমৰ লোক সংস্কৃতি*, পাণবজাৰ, গুৱাহাটী ঃ বীণা লাইব্ৰেৰী।

৮) ৰাজবংশী, পৰমানন্দ (সম্পাঃ) (২০০৩); *অসমীয়া জাতি আৰু সংস্কৃতি*, গুৱাহাটী ঃ অসমীয়া বিভাগ, প্ৰাগজ্যোতিষ মহাবিদ্যালয়।

৯) শৰ্মা, নবীনচন্দ্ৰ (২০০৭); *অসমীয়া লোক-সংস্কৃতিৰ আভাস*, গুৱাহাটী ঃ বাণী প্ৰকাশ প্ৰাইভেট লিমিটেড, পাণবজাৰ।

ইংৰাজী গ্ৰন্থ ঃ

১০) Choudhury, P. C. (1966); *History and Civilisation of the People of Assam*; Guwahati.

১১) Sarma, S. N. (1986); *A Socio-Economic and Cultural History of Medieval Assam*; Guwahati.

১০.৭ অগ্ৰগতিৰ খতিয়ান (কৰল ৰূপৰেখা)

১নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ পুৰণি কালত ভাৰতবৰ্ষত শিৱ, সূৰ্য, বিষ্ণু আৰু শক্তি দেৱীৰ নামত মন্দিৰ নিৰ্মাণ হৈছিল... ...এই মন্দিৰসমূহৰ চমু পৰিচয় আগবঢ়াওক।

২নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ অসমৰ দৰং, কামৰূপ, গোৱালপাৰা, শদিয়া, শিৱসাগৰ, নগাঁও আদি ঠাইত প্ৰাক্-আহোম যুগৰ স্থাপত্য আৰু ভাস্কৰ্যৰ নানা নিদৰ্শন দেখিবলৈ পোৱা যায়... ...কি কি নিদৰ্শন পোৱা যায় সেইবোৰৰ বিষয়ে চমুকৈ লিখিব লাগিব।

৩নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ অসমৰ প্ৰাচীন স্থাপত্য শৈলী গুপ্ত শৈলীৰ ওচৰ চপা... ...সেই স্থাপত্য শৈলীৰ বিৱৰণ। কি কি কাৰণত এই স্থাপত্যবোৰ ধ্বংস হ'ল তাৰ প্ৰকৃত কাৰণ (যেনে— বানপানী, ভূই কঁপ আদি) লিখিব লাগিব।

৪নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ শিৱ দ'লৰ শিখৰত কি দেখা যায় তাৰ উল্লেখ... ...শিৱ দ'লৰ নিৰ্মাণ শৈলীৰ বৰ্ণনা... ...দ'লৰ গঠন শৈলীৰ বিষয়ে বহলাই লিখিব লাগিব।

৫নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ প্ৰাচীন অসমত পোৱা পুথিচিত্ৰৰ নিদৰ্শনসমূহ তুলাপাত, সাঁচিপাত, মুগা কাপোৰ আদিত পোৱা যায়... ... নিদৰ্শনসমূহ ক'ত ক'ত পোৱা গৈছে তাৰ চমু বিৱৰণ দাঙি ধৰিব লাগিব।

১০.৮ আৰ্হি প্ৰশ্ন

প্ৰশ্ন ১ ঃ অসমৰ স্থাপত্য আৰু ভাস্কৰ্য সম্পৰ্কে এটি চমু পৰ্যালোচনা আগবঢ়াওক।

প্ৰশ্ন ২ ঃ অসমৰ স্থাপত্য আৰু ভাস্কৰ্যক কেইটা ভাগত ভাগ কৰি আলোচনা কৰিব পৰা যায়। এটি আলোচনা দাঙি ধৰক।

প্ৰশ্ন ৩ ঃ বৰ্তমানলৈকে উদ্ধাৰ হোৱা অসমৰ স্থাপত্যৰাজিৰ বিষয়ে এটি আলোচনা আগবঢ়াওক।

প্ৰশ্ন ৪ ঃ আহোম যুগৰ ভাস্কৰ্যশৈলী সম্পৰ্কে এটি প্ৰবন্ধ যুগুত কৰক।

প্ৰশ্ন ৫ ঃ প্ৰাক্-আহোম যুগৰ মন্দিৰ স্থাপত্যৰ গঠন শৈলী সম্পৰ্কে এটি আলোচনা আগবঢ়াওক।

প্ৰশ্ন ৬ ঃ অসমৰ স্থাপত্য-ভাস্কৰ্যৰ নিৰ্মাণত কি কি যুগৰ প্ৰভাৱ দেখিবলৈ পোৱা যায়? বহলাই আলোচনা কৰক।

প্ৰশ্ন ৭ ঃ অসমৰ পুথিচিত্ৰৰ ইতিহাসৰ সম্পৰ্কে এটি প্ৰবন্ধ যুগুত কৰক।

প্ৰশ্ন ৮ ঃ অসমৰ সাঁচিপতীয়া পুথি— এই সম্পৰ্কে এটি টোকা প্ৰস্তুত কৰক।

*** ***** ***

অধ্যায় ১১ ঃ বিশ্বায়ন আৰু অসমীয়া সংস্কৃতি

অধ্যায় গাঁথনি

১১.১ উদ্দেশ্য

১১.২ পৰিচয়

১১.৩ বিশ্বায়নৰ চমু পৰিচয়

১১.৪ বিশ্বায়ন আৰু অসমীয়া সংস্কৃতি

- ১১.৪.১ গণমাধ্যমসমূহ
- ১১.৪.২ জনপ্রিয় সংস্কৃতি (Popular Culture)
- ১১.৪.৩ চাইবাৰ কাল্‌চাৰ
- ১১.৪.৪ অন্যান্য ন-ধাৰাসমূহ

১১.৫ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

১১.৬ অধিক জানিবলৈ

১১.৭ অগ্রগতিৰ খতিয়ান (কেৱল ৰূপৰেখা)

১১.৮ আৰ্হি প্রশ্ন

১১.১ উদ্দেশ্য

এই অধ্যায়টি অধ্যয়ন কৰি আপুনি—

- অসমীয়া সংস্কৃতিত বিশ্বায়নৰ স্বৰূপ সম্পর্কে অৱগত কৰা হ'ব
- অসমীয়া সংস্কৃতিৰ বিভিন্ন উপাদানত বিশ্বায়নৰ প্রভাৱ সম্পর্কে আলোচনা কৰিব পাৰিব
- অসমীয়া সংস্কৃতিক বহির্বিশ্বত প্রতিষ্ঠা প্রদানৰ বাবে বিশ্বায়নে কি দৰে সহায় কৰিব পাৰে সেই বিষয়ে কিছু কথা জানিব পাৰিব
- অসমীয়া সংস্কৃতিৰ পৰিৱেশ্য কলা ৰূপৰ সমৃদ্ধি আৰু বিকাশত বিশ্বায়নে কেনে ভূমিকা পালন কৰিব পাৰে তাৰে আলোচনা আগবঢ়াব পাৰিব
- কম্পিউটাৰ প্রযুক্তিৰ বিষয়ে আভাস লাভ কৰিব
- ইণ্টাৰনেটৰ যোগেদি লাভ কৰা সুফলবোৰৰ বিষয়ে অৱগত হ'ব পাৰিব
- ছ'চিয়েল নেটৱর্ক ছিষ্টেমৰ আভাস পাব।

১১.২ পৰিচয়

স্নাতকোত্তৰ অসমীয়া প্রথম যাণ্মাসিকৰ অন্তর্গত চতুর্থ পাঠ্যবিষয় 'অসমীয়া সংস্কৃতি'ৰ এইটো চতুর্দশ তথা অন্তিম অধ্যায়। ইয়াত বিশ্বায়ন আৰু অসমীয়া সংস্কৃতিত ইয়াৰ প্রভাৱ সম্পর্কে আলোচনা আগবঢ়োৱা হৈছে। ইতিমধ্যে কৰি অহা তেৰটা অধ্যায়ৰ আলোচনাৰ মাজেদি অসমীয়া

সংস্কৃতিৰ বিষয়ে সম্যক ধাৰণা লাভ কৰিলে। পিছে বোৱতি সূঁতি সংস্কৃতিয়ে নিত্য নতুন ৰূপ লাভৰ প্ৰতি উন্মুখ হৈ থাকে। যুগ যুগ ধৰি চলি অহা সমন্বয় আৰু সমাহৰণৰ অভিনৱ প্ৰক্ৰিয়াই এফালে ভিন্ন ভিন্ন সাংস্কৃতিক গোটক ঐশ্বৰ্যশালী কৰিছে আৰু অন্যহাতেদি ভিন্ন ভিন্ন ভাব-চিন্তা বিশিষ্ট সংস্কৃতিক একতাৰ দোলেৰে বান্ধ খুৱাইছিল। পিছে আধুনিক সময়ত বিজ্ঞান-প্ৰযুক্তিয়ে পৰম্পৰাগত সাংস্কৃতিক চিন্তালৈ পৰিৱৰ্তন আনিলে। বিশ্বায়নৰ প্ৰভাৱে সাংস্কৃতিক জীৱন চিন্তালৈ এনেকৈয়ে আহিছিল। এই অধ্যায়ত বিশ্বায়নে অসমীয়া সংস্কৃতিলৈ অনা পৰিৱৰ্তনসমূহৰ কথা আলোচনা কৰা হ'ব।

১১.৩ বিশ্বায়নৰ চমু পৰিচয়

বিশ্বায়ন বা গোলকীকৰণ মূলতঃ বিশ্ব অৰ্থনীতিৰ সৈতে সম্পৰ্কিত বিষয় হ'লেও বৰ্তমানে ই অৰ্থনীতিৰ গণ্ডীতে আবদ্ধ নাথাকি ৰাজনীতি, অৰ্থনীতি, সংস্কৃতি প্ৰভৃতি সকলো বিষয়ৰে সৈতে সম্পৃক্ত হৈ পৰিছে। বৰ্তমান বিশ্বৰ সৰ্বত্ৰ চৰ্চিত বিষয়টোৱেই হৈছে Globalization বা গোলকীকৰণ বা বিশ্বায়ন।

১৯৬০ চনত Marshall Mchuhan নামৰ এগৰাকী চিন্তাবিদে Globalization অভিধানিক 'Global village' আখ্যা দি এদিন ইলেক্ট্ৰনিক যোগাযোগ মাধ্যমে পৃথিৱীখনকে একত্ৰিত কৰিব বুলি অভিমত প্ৰকাশ কৰিছিল।

বৰ্তমান বিশ্বায়ন বা বিশ্ব-অৰ্থনীতি সম্পৰ্কীয় বিশ্বসূত্ৰই ক্ৰমান্বয়ে সমগ্ৰ বিশ্বকে গ্ৰাস কৰিছে। বিজ্ঞান আৰু প্ৰযুক্তিবিদ্যাৰ দ্ৰুত-উন্নয়নে অৰ্থনৈতিক, সাংস্কৃতিক আৰু শৈক্ষিক ক্ষেত্ৰত দ্ৰুত-পৰিৱৰ্তনৰ সূচনা কৰিছে আৰু সেয়ে সমগ্ৰ পৃথিৱীখন এখন সৰু গাঁৱত পৰিণত হৈ পৰিছে, যাক 'বিশ্বগ্ৰাম' বা 'Global village' বুলিব পাৰি। বিশ্বায়নৰ প্ৰভাৱে সমগ্ৰ বিশ্বৰে সৰু সৰু ভাষা আৰু জাতি-জনগোষ্ঠীসমূহৰ পাৰম্পৰিক সংস্কৃতিৰ প্ৰতি ভাবুকিৰ সৃষ্টি কৰিছে আৰু সকলো ধৰণৰ ভৌগোলিক, ভাষিক বন্ধন ছিন্ন কৰি সমগ্ৰ পৃথিৱীখনক এক সাৰ্বজনীন সংস্কৃতিৰ দিশত আগুৱাই নিছে।

ভাৰতবৰ্ষ বিভিন্ন জাতি-ধৰ্ম আৰু ভাষা-ভাষীৰ মিলনক্ষেত্ৰ আৰু জাতীয় ঐক্য আৰু সংহতিৰ ক্ষেত্ৰত ভাষা-সাহিত্য আৰু সংস্কৃতিয়ে গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা গ্ৰহণ কৰি আহিছে। অৱশ্যে বিশ্বায়নৰ প্ৰভাৱে সৰু সৰু ভাষা গোষ্ঠীসমূহলৈ সংশয়ৰ বাৰ্তা কঢ়িয়াই আনিছে আৰু বিশ্বায়নৰ সৈতে খাপখুৱাই আমাৰ ভাষা-সাহিত্যক আগুৱাই নিয়াটো বৰ্তমান সময়ৰ জটিল হৈ পৰিছে। ভাৰতৰ সংবিধান স্বীকৃত ভাষাসমূহৰ ভিতৰত অসমীয়া ভাষা-ভাষীৰ সংখ্যা হিন্দী বা বাংলা ভাষা-ভাষীতকৈ কম। অথচ বিশ্বায়নৰ প্ৰভাৱে অসমীয়া ভাষাকো স্পৰ্শ নকৰাকৈ থকা নাই।

বৰ্তমান ভাৰতবৰ্ষৰ চুকে-কোণে গঢ় লৈ উঠা ইংৰাজী মাধ্যমৰ বিদ্যালয়ে আগ্ৰসী ভূমিকা গ্ৰহণ কৰিছে আৰু ফলস্বৰূপে থলুৱা ভাষা-কৃষ্টি, সাংস্কৃতিক মূল্যবোধ, ঐতিহ্য আৰু পৰম্পৰা ক্ৰমান্বয়ে বিলুপ্তিৰ পথলৈ গতি কৰিছে।

বিভিন্ন জাতি-জনগোষ্ঠীৰ সমন্বয় আৰু সমাহৰণৰ যোগেদি বৃহত্তৰ অসমীয়া জাতি সৃষ্টি হৈছে। অসমৰ প্ৰধান সংযোগী ভাষা অসমীয়া আৰু ই ৰাজ্যখনৰ ৰাজ্যভাষা। অথচ, অসমত বসবাস কৰা বড়ো, ৰাভা, ডিমাছা, কোচ, তিৰা, মিচিং, মৰাণ, সোণোৱাল কছাৰী আদি জনগোষ্ঠী-সমূহৰ নিজস্ব ভাষা-সংস্কৃতি আছে। কিন্তু বিশ্বায়নে এই ক্ষুদ্ৰ জনগোষ্ঠীসমূহৰ স্বকীয়তাৰ প্ৰতি ভাবুকিৰ সৃষ্টি কৰিছে। বিশ্বায়নৰ পৰিণতি স্বৰূপে অসমৰ প্ৰায়বোৰ জনগোষ্ঠীয়ে নিজস্ব লিপিৰ পৰিৱৰ্তে ৰোমাণ লিপি গ্ৰহণ কৰিছে।

বিশ্বায়ন এটা আধুনিক প্ৰক্ৰিয়া। ব্যৱসায়-বাণিজ্য আৰু যোগাযোগ ব্যৱস্থাৰ সম্প্ৰসাৰণে বিশ্বায়নৰ প্ৰক্ৰিয়া অতি সহজ কৰি তুলিছে।

বৰ্তমান সমগ্ৰ বিশ্বই বিশ্বায়নৰ কবলত পৰিছে। মুক্ত অৰ্থনীতিৰ পৰিণতি স্বৰূপে বিশ্বৰ বিভিন্ন ধনী দেশসমূহে নিজৰ উৎপাদিত সামগ্ৰীসমূহ বিক্ৰীৰ কাৰণে বিশ্বৰ বজাৰত মুকলি কৰি দিয়াৰ ফলত বিভিন্ন দেশত থলুৱাভাৱে প্ৰস্তুত সামগ্ৰীৰ বাবে প্ৰত্যাহ্বানৰ সূচনা হৈছে। বিভিন্ন শিল্পী, কৃষক, বনুৱা, শ্ৰমিক আদিৰ জীৱন বিশ্বায়নে ধুঁৱলি-কুঁৱলি কৰি পেলাইছে। বিশ্বৰ অৰ্থনীতিলৈ অহা এনে পৰিৱৰ্তনৰ পৰিণতি স্বৰূপে সাংস্কৃতিক জগতখনলৈয়ো প্ৰত্যাহ্বান নামি আহিছে। বিশ্বৰ চহকী আৰু বণিক গোষ্ঠীসমূহৰ পৃষ্ঠপোষকতা লাভ কৰি ভালেমান সামগ্ৰীয়ে বিশ্বৰ বজাৰত স্থায়ীভাৱে মূল্যমান নিৰূপণত অৰিহণা যোগোৱাৰ লগে লগে প্ৰচাৰ মাধ্যম তথা ব্যাপক হাৰত বিজ্ঞাপনৰ যোগেদি শত-সহস্ৰ মানুহৰ কাষ চাপিবলৈ সক্ষম হোৱাত প্ৰতিযোগিতামূলক বজাৰত সেইসমূহ সামগ্ৰী তিষ্ঠি থকাটো সম্ভৱ হৈছে। বিশ্বৰ বজাৰত স্থান লাভ কৰাৰ লগে লগেই সামগ্ৰীৰ উৎপাদন আৰু মান নিৰূপণতো গুৰুত্ব দিবলগীয়া হোৱাত তুলনামূলকভাৱে কম মূল্যত সেইসমূহ সামগ্ৰী বিশ্বৰ বজাৰত মুকলি কৰি দিয়াটো সম্ভৱ হৈ উঠিছে।

বৰ্তমান আমেৰিকা-ইউৰোপ, জাপান প্ৰভৃতি উন্নত দেশসমূহৰ বাবে ভাৰতবৰ্ষত আন ঔপনিবেশিক বজাৰত সৃষ্টি হৈছে। চুবুৰীয়া ৰাষ্ট্ৰ-চীনদেশেও ভাৰতবৰ্ষত অধিক ব্যৱসায়, বাণিজ্য সম্প্ৰসাৰিত কৰাৰ ফলত আমাৰ অৰ্থনীতিত বহির্বিশ্বৰ অৰ্থনীতিয়ে বিৰূপ প্ৰভাৱ পেলাইছে। ঘৰুৱাভাবে উৎপাদিত সামগ্ৰীসমূহৰ মান তুলনামূলকভাৱে বেছি হোৱাত কম মূল্যত পোৱা ৰংচঙীয়া সামগ্ৰীৰ প্ৰতি গ্ৰাহকৰ আগ্ৰহ বাঢ়িছে। চীনদেশীয় সামগ্ৰীৰ বৃহৎ বজাৰখনে আমাৰ দৈনন্দিন ব্যৱহাৰ্য সামগ্ৰীতো প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰিছে। তেওঁলোকে বিভিন্ন ধৰণৰ সামগ্ৰী প্ৰস্তুত কৰি ভাৰতীয় বজাৰখনত আগ্ৰাসী ভূমিকা গ্ৰহণ কৰিছে যদিও তেওঁলোকৰ সামগ্ৰীক প্ৰত্যাহ্বান জনাব পৰাকৈ আমাৰ থলুৱা সা-সামগ্ৰীসমূহ উন্নত মানসম্পন্ন কৰি গঢ়ি তুলিব পৰা নাই। বিশ্বায়নৰ লগত খাপ খুৱাই নিজ দেশৰ সামগ্ৰীসমূহৰ মান উন্নত কৰি সেইবোৰ ৰপ্তানি কৰি বিশ্বৰ বজাৰ দখল কৰিব নোৱাৰিলে দেশৰ আৰ্থসামাজিক বিকাশ কেতিয়াও সম্ভৱ নহয়।

১১.৪ বিশ্বায়ন আৰু অসমীয়া সংস্কৃতি

অসমীয়া সংস্কৃতি বৰ্তমান বিশ্বায়নৰ গ্ৰাসত পৰিছে। বিশ্বায়নৰ গ্ৰাসত পৰি বিধ্বস্ত হোৱা অসমীয়া সংস্কৃতিৰ প্ৰথম আঘাত সহ্য কৰিবলগীয়া হৈছে আমাৰ 'চিৰচেনেহী ভাষা জননী'

অসমীয়া ভাষাটোৱে। ভাষা লিখিবৰ বাবে লিপিৰ প্ৰয়োজন আৰু এই লিপি সমগ্ৰ বিশ্বত স্বীকৃত হ'বৰ কাৰণে Unicodeত সন্নিৱিষ্ট হোৱাটো আৱশ্যক। বৰ্তমান ইউনিকোডত অসমীয়া ভাষা লিখাৰ বাবে বাংলা লিপি ব্যৱহৃত হোৱাত অসমীয়া লিপিৰ লগতে ভাষাৰ অস্তিত্ব বিপন্ন হোৱাৰ দিশে আগবাঢ়িছে। অথচ বঙলা লিপিতকৈ অসমীয়া লিপি স্বতন্ত্ৰ আৰু অধিক সমৃদ্ধ।

সাহিত্যৰ ক্ষেত্ৰত অসমীয়া সাহিত্যক বিকশাই তুলিবৰ কাৰণে অসমীয়া ভাষাত সমৃদ্ধ সাহিত্য সৃষ্টিত গুৰুত্ব দিব লাগিব। বিশ্বৰ বৰেণ্য সাহিত্যসমূহ অসমীয়াভাষালৈ অনুবাদ কৰাৰ লগে লগে বহির্দেশীয় সাহিত্য অধ্যয়নৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় পৰিৱেশ গঢ়ি তুলিব লাগিব। বিশ্বৰ বিভিন্ন ভাষালৈ অসমীয়া সাহিত্যৰ সমৃদ্ধ ৰচনাসমূহ অনুবাদ কৰি উলিয়াব লাগিব আৰু তাক বৈদ্যুতিন মাধ্যম বিশেষকৈ ইণ্টাৰনেট, ৱেব-ছাইট, ছ'চিয়েল-মিডিয়া আদিৰ যোগেদি সহজলভ্য কৰি তুলিব লাগিব। বিশ্বায়নৰ যুগত আমাৰ ভাষা-সাহিত্যক সুন্দৰভাৱে বহির্বিশ্বৰ সন্মুখত প্ৰকাশ কৰিব নোৱাৰিলে আমাৰ জাতীয় সাহিত্যৰ বিকাশ আৰু সমৃদ্ধি আশা কৰিব নোৱাৰি। আমাৰ যিসকল সাহিত্যি ৰাষ্ট্ৰীয় পৰ্যায়ত স্বীকৃতি লাভ কৰিছে, তেওঁলোকৰ সাহিত্যৰাজিক আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় মৰ্যাদাৱে পৰিচিত কৰাই দিবৰ বাবে ইংৰাজী, ফ্ৰান্স, ৰুছ, স্পেনিচ, জাপানিজ প্ৰভৃতি বিভিন্ন ভাষালৈ অনুবাদ কৰিব লাগিব।

সঙ্গীতৰ যোগেদি বিশ্বৰ বজাৰ দখল কৰিবলৈ হ'লে সঙ্গীতক গণসংগোৰ মাধ্যম হিচাপে গঢ়ি তুলিব লাগিব। ভূপেন হাজৰিকা, পল ৰবচন, লতা মঙ্গেশকাৰ, আৰ. ডি. বৰ্মন প্ৰভৃতিৰ দৰে সঙ্গীতক উপযুক্ত মৰ্যাদাৱে বিশ্ববাসীৰ সন্মুখত তুলি ধৰি অসমীয়া সঙ্গীতৰ মাধুৰ্য উপলব্ধি কৰাবলৈ সক্ষম হ'ব লাগিব।

বৰ্তমান বিশ্বায়নে অসমীয়া সংস্কৃতিক সকলো দিশতে গ্ৰাস কৰিছে। ভাষা-সাহিত্য-শিল্পৰ প্ৰতিটো দিশতেই বিশ্বায়নৰ প্ৰভাৱ পৰাত সেইসমূহ তিষ্ঠি থাকিবৰ বাবে সকলোকে বিশ্বমানৰ কৰি গঢ়ি তুলিবৰ কাৰণে নতুন-নতুন কৌশল অৱলম্বন কৰিবলগীয়া হৈছে। মুঠতে বিশ্বায়নৰ সৈতে খাপ খুৱাই আমাৰ সংস্কৃতিৰ প্ৰতিটো উপাদানকে উন্নত মানদণ্ডেৰে গঢ়ি তুলিব লাগিব। তেতিয়াহে আধুনিক বিশ্বত অসমৰ দৰে উন্নয়নশীল দেশৰ সংস্কৃতি বৰ্তি থকাটো সম্ভৱ হ'ব। সংস্কৃতিক বিশ্বজনীন আৰু সাৰ্বজনীন ৰূপত প্ৰতিষ্ঠা কৰিবৰ বাবে ইয়াৰ প্ৰতিটো উপাদানকেই উপযুক্ত ৰূপত গঢ়ি তোলাত গুৰুত্ব দিব লাগিব।

১১.৪.১ গণমাধ্যমসমূহ (চিনেমা, ৰেডিঅ', টেলিভিশ্যন, ফটোগ্ৰাফি ইত্যাদি)

বৰ্তমান সময়ত সংস্কৃতিৰ প্ৰচাৰ, প্ৰসাৰ আৰু সংৰক্ষণত গণমাধ্যমসমূহে গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা গ্ৰহণ কৰিছে। গণ মাধ্যমে জনসংযোগৰ ক্ষেত্ৰত গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা গ্ৰহণ কৰি আহিছে। আদিতে লোকমাধ্যম সমূহে জনগণৰ মাজত সংযোগ স্থাপন কৰিছিল। বৰ্তমান এই ক্ষেত্ৰত গণমাধ্যমৰ ভূমিকা অতি গুৰুত্বপূৰ্ণ। গণমাধ্যমসমূহ লোকমাধ্যম, ছপা মাধ্যম, বৈদ্যুতিন মাধ্যম ইত্যাদি ভাগত বিভক্ত কৰি দেখুৱাব পাৰি। আদিতে লোক মাধ্যমৰ ৰূপত লোকগীত মাতে প্ৰধান ভূমিকা গ্ৰহণ কৰিছিল।

গণসংযোগ মাধ্যম হিচাপে জনসাধাৰণৰ সৈতে সংযোগ স্থাপন কৰাত চিনেমাৰ গুৰুত্ব সর্বাধিক। গণমাধ্যমৰ যোগেদি সাধাৰণতে আমোদ দান কৰা আৰু জনশিক্ষা প্রদান কৰা এই দুয়োটা দিশতে গুৰুত্ব দিয়া হয়। বর্তমান বিভিন্ন ধৰণৰ চৰকাৰী আঁচনি প্রচাৰৰ লগে লগে প্রাপ্তবয়স্ক শিক্ষাকে ধৰি চিকিৎসা, স্বাস্থ্য, সমাজ, অর্থনীতি প্রভৃতি বিভিন্ন বিষয় সামৰি ভালেমান কথাছবি নির্মিত হৈছে আৰু এই কথাছবি সমূহৰ যোগেদি জনশিক্ষা প্রদান কৰাটো সম্ভৱ হৈ উঠিছে।

ৰেডিঅ'ও গণসংযোগৰ এটা অতি গুৰুত্বপূর্ণ মাধ্যম। ৰেডিঅ'ৰ যোগেদি অথবা টেলিভিশ্যনৰ যোগেদি সংস্কৃতিৰ প্রচাৰ আৰু প্রসাৰত গুৰুত্বপূর্ণ ভূমিকা গ্রহণ কৰিব পাৰি। থলুৱা-ভাষা-সাহিত্য, সংস্কৃতিক বিভিন্ন আলোচনাৰ মাধ্যমেৰে ৰেডিঅ' আৰু টেলিভিশ্যনত প্রচাৰ কৰি সংস্কৃতিৰ সংৰক্ষণত মনোনিৱেশ কৰিব পাৰি। সংস্কৃতিৰ পৰিৱর্তন, সংস্কৃতিৰ বিকীৰণ, সংস্কৃতিত আধুনিকতা ইত্যাদি বিভিন্ন বিষয়ত চিন্তা-চর্চা কৰা ব্যক্তিসকলৰ মন্তব্য আদি প্রকাশ কৰি বিশ্বায়নৰ ফলস্বৰূপে থলুৱা-সংস্কৃতিলৈ অহা প্রত্যাহ্বান দূৰ কৰি তাক যুগোপযোগী ৰূপত সজাই তোলাৰ কাৰণে অনুপ্রেৰণা প্রদান কৰাত ৰেডিঅ' আৰু দূৰদর্শনে গুৰুত্বপূর্ণ ভূমিকা গ্রহণ কৰিব পাৰে। এই দুটি প্রচাৰ মাধ্যমৰ যোগেদি প্রত্যক্ষভাৱে জনগণৰ সৈতে সংযোগ স্থাপন কৰি তেওঁলোকৰ মতামত গ্রহণ কৰি যুগৰ প্রয়োজন অনুসৰি সমাজখন নতুনকৈ গঢ়ি তুলিবৰ কাৰণে প্রয়াস কৰিব পাৰি। বর্তমান ৰেডিঅ'ৰ এফ.এম. চেনেলসমূহে জনগণৰ মাজত বিশেষ জনপ্রিয়তা লাভ কৰা দেখা যায়। অৱশ্যে এফ.এম.ৰ যোগেদি আমাৰ ভাষাটোক বিজৰতীয়া কৰি তোলা বুলিও সততে অভিযোগ শুনা যায়। আৰ. জে. (Radio-Journalist)সকলৰ বক্তব্য উপস্থাপনত ব্যৱহাৰ কৰা ভাষাৰ খিচিৰি ৰূপটোৱে অসমীয়া ভাষাৰ সাধু-ৰূপটোৰ প্রতি প্রত্যাহ্বানৰ সৃষ্টি কৰাৰ লগতে নতুন প্রজন্মক ই অধিক প্রভাৱিত কৰিছে। নিৰক্ষৰতা দূৰীকৰণ, জনশিক্ষাৰ সম্প্রসাৰণ,প্রভৃতি দিশত ৰেডিঅ' আৰু দূৰদর্শনে বিশেষ ভূমিকা গ্রহণ কৰিছে। ভাৰতৰ দৰে এখন জনবহুল দেশত ৰেডিঅ' আৰু দূৰদর্শনৰ জনপ্রিয়তা সর্বস্বীকৃত। শিক্ষামূলক কার্যসূচী প্রচাৰত এই দুই মাধ্যমে বিশেষ গুৰুত্বপূর্ণ ভূমিকা গ্রহণ কৰিছে।

বিশ্বায়নৰ ক্ষেত্রত ফটোগ্রাফিয়েও গুৰুত্বপূর্ণ ভূমিকা গ্রহণ কৰে। সংবাদ মাধ্যমত ফটোৱেও কথা ক'ব পাৰে। ফটোৰ যোগেদি লেখাতকৈয়ো অধিক স্পষ্টৰূপত একো একোটি ধাৰণা জনসাধাৰণৰ সন্মুখত উপস্থাপন কৰিব পাৰি। কাৰণ ফটোৱে কেতিয়াও মিছা নকয়। ফটোৰ মাধ্যমত জনসাধাৰণৰমতামত লৈ জনমতগঠনতো গুৰুত্বপূর্ণ ভূমিকা গ্রহণ কৰিব পাৰি।

বিশ্বায়নৰ প্রভাৱ সম্পর্কে জনমত গঠন কৰা আৰু তাৰ কুফলৰ পৰা জন-সাধাৰণক সজাগ কৰি বিশ্বায়নৰ সুফল ভোগাৰ বাবে অনুপ্রাণিত কৰাটো ফটোগ্রাফৰ ভূমিকা গুৰুত্বপূর্ণ। সংযোগ মাধ্যম হিচাপে ৰেডিঅ' আৰু দূৰদর্শনে জনসাধাৰণক শিক্ষিত কৰি যুগৰ প্রত্যাহ্বানৰ মুখামুখি হ'ব পৰাকৈ তেওঁলোকক সাজু কৰি তোলে।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন নং ১ ঃ গণমাধ্যমৰ অন্তর্গত বিবিধ মাধ্যমে অসমীয়া ভাষাটোক বিজতৰীয়া কৰিছে নেকি? যুক্তি সহকাৰে উত্তৰ দিয়ক। (২৫০টা শব্দৰ ভিতৰত লিখক)

১১.৪.২ জনপ্রিয় সংস্কৃতি (Popular Culture)

জনপ্রিয় সংস্কৃতিয়ে সংস্কৃতিৰ জনপ্রিয় ৰূপটোক সূচায়। সংস্কৃতিক ব্যৱসায়িক পণ্যৰূপে উপস্থাপন কৰিবলৈ যাওঁতে বহু সময়ত ইয়াৰ অভ্যন্তৰীণ সৌন্দর্যৰ দিশটোক আওকাণ কৰি বাহ্যিক ৰূপটোক গুৰুত্ব দিয়া দেখা যায়। তেতিয়াই লোক-মনোৰঞ্জনৰ সামগ্রী স্বৰূপে সংস্কৃতিক ব্যৱসায়িক-পণ্য হিচাপে উপস্থাপন কৰি জনপ্রিয়তা অর্জনৰ বাবে প্রয়াস কৰা হয়, তেতিয়াই সংস্কৃতিৰ ক্ষেত্রত কিছু এৰা ধৰা কৰিবলগীয়া হয়। আমাৰ ভালেমান সাংস্কৃতিক ৰীতি-নীতিৰ ক্ষেত্রত শিথিলতা অৱলম্বন কৰিবলগীয়া হয়। উদাহৰণ স্বৰূপে মঞ্চৰ উপযোগী কৰি সজোৱাৰ বাবে বিহুনৃত্য আৰু হুচৰিত বহুখিনি এৰাধৰা কৰিবলগীয়া হৈছে। এফালেদি সময়, আনফালেদি পৰিৱেশ্য ৰূপত তাক আকর্ষণীয় কৰি তোলা, এই দুয়োটা দিশৰ প্রতি লক্ষ্য ৰাখি মঞ্চৰ উপযোগীকৈ সজাই তোলাত অথবা প্রচাৰ মাধ্যমৰ যোগেদি তাক জনপ্রিয় ৰূপত উপস্থাপন কৰা, সেয়া কৰিবলৈ যাওঁতে আপোচ কৰাটো নিত্য-নৈমিত্তিক নিয়মত পৰিণত হৈছে।

বিহুৰ দৰেই এখনি অঙ্কীয়া নাট দূৰদর্শন বা প্রতিযোগিতামূলক মঞ্চত পৰিবেশন কৰিবলৈ যাওঁতেও তেনেদৰে সময়ৰ দিশটোত গুৰুত্ব দিবলগীয়া হোৱাত বহুতো দিশ কেৱল প্রতীকী ৰূপত উপস্থাপন কৰিয়েই সামৰিবলগীয়া হৈছে। এনেদৰে নিয়মটো মাথোন ৰাখি প্রতিযোগিতামূলক বজাৰখনত পৰম্পৰাগত ঐতিহ্য আৰু সংস্কৃতিক জীয়াই ৰাখিবলগীয়া হোৱাত কিছু পৰিমাণে নীতি-নিয়মত শিথিলতা অৱলম্বন কৰাটো প্রয়োজনীয় হৈ পৰিছে।

বিশ্বায়নৰ পৰিপ্রেক্ষিতত মানুহবোৰ অধিক সময়-সচেতন হৈ পৰাৰ কাৰণে বর্তমান দূৰদর্শন, বৈদ্যুতিন মাধ্যম আদিৰ যোগেদি সম্প্রসাৰিত প্রায়বোৰ কার্যসূচীকেই সময়ানুকুলভাবে সজাই তোলাটো প্রয়োজন হৈ পৰিছে। এনে পৰিস্থিতিত পৰিবেশৰ লগত খাপ খুৱাই সংস্কৃতিক পুনর্নির্মাণ কৰাটো অতি প্রয়োজনীয় হৈ পৰিছে। বর্তমান সংবাদ মাধ্যমসমূহতো সাহিত্যক জনপ্রিয় কৰি তুলিবৰ বাবে সংবাদধর্মিতাৰ ওপৰত অধিক গুৰুত্ব দিয়া হৈছে। ফলত দেশ-বিদেশৰ সাহিত্য-চিন্তাৰ পৰিৱর্তনৰ সৈতে সঙ্গতি ৰাখি সাহিত্যৰ ক্ষেত্রতো যথেষ্ট পৰিৱর্তন সূচিত হৈছে। বর্তমান ই-জার্ণেলৰ যোগেদি প্রকাশিত ৰচনাসমূহে একশ্রেণীৰ নতুন পাঠকৰ মাজত জনপ্রিয়তা অর্জন কৰিছে।

তেনেদৰে ফেচবুক্, ৰাটচ্ আপ, জেণ্ডাৰ, ইউ-টিউব আদিৰ মাধ্যমেদি একশ্ৰেণীৰ শেষ পাঠক বা অনুগত সৃষ্টি কৰি পৰস্পৰৰ মাজত মতামত বিনিময় কৰিও জনপ্ৰিয় হোৱাৰ বাবে প্ৰয়াস কৰা দেখা যায়। এনে হোৱাৰ পৰিণতি স্বৰূপে প্ৰশংসা আৰু তোষামোদৰ জগতখন বহল হৈছে আৰু সকলো সাহিত্য কলা ব্যৱসায়িক পণ্যত পৰিণত হৈছে।

সঙ্গীতৰ ক্ষেত্ৰতো বিষয়বস্তুতকৈ সুৰ আৰু ধ্বনিৰ প্ৰাধান্যই ঠাই পাইছে। দেশ-বিদেশৰ সঙ্গীতৰ অনুকৰণত সঙ্গীতক জনপ্ৰিয় কৰি তুলিবৰ বাবে ইয়াক পৰিৱেশ্য ৰূপত সজাই তুলিবৰ বাবে প্ৰয়াস কৰাৰ পৰিণতিস্বৰূপে প্ৰায়বোৰ গীতৰেই সাঙ্গীতিক সুষমাতকৈ পৰিৱেশনকাৰীৰ লয়লাস ভঙ্গিমা, নৃত্য আদিয়ে প্ৰাধান্য লাভ কৰিছে আৰু সস্তীয়া জনপ্ৰিয়তা অৰ্জনৰ বাবে সেইবোৰ ভিডিঅ'যোগে আগতীয়াকৈ প্ৰচাৰ মাধ্যমৰ যোগেদি প্ৰচাৰ কৰাত জনপ্ৰিয়তা বাঢ়িছে। যদিও তাৰ গুণগত মান উন্নত হোৱা বুলিব নোৱাৰি। সঙ্গীতক জীৱন আৰু জীৱিকা আহৰণৰ মাধ্যম হিচাপে গ্ৰহণ কৰা বহুতো গীতিকাৰ-গায়ক অথবা সুৰকাৰেই বিশেষ সাধনা নকৰাকৈ কেৱল জনপ্ৰিয়তাৰ খাটিৰত প্ৰচাৰ মাধ্যমক অধিকভাৱে ব্যৱহাৰ কৰাৰ পৰিণতিস্বৰূপে কলাৰ সৌন্দৰ্য ম্লান কৰাই নহয়, ই বহুসময়ত শ্ৰোতা-দৰ্শকৰ হৃদয়ত গভীৰঅনুৰাগ সৃষ্টিত ব্যৰ্থ হৈছে। নতুন প্ৰজন্মৰ মাজত জনপ্ৰিয়তাৰ বাবে ব্যৱহৃত বিবিধ ছ'চিয়েল-মিডিয়াই ভয়াৱহ ৰূপত ভাই�ৰেলৰ দৰে শিপাই যোৱাৰফলত জনপ্ৰিয়তাৰ গ্ৰাফডাল ঊৰ্ধ্বমুখী হোৱাৰ বিপৰীতে সংস্কৃতিৰ স্বৰূপ ম্লান নপৰাকৈ থকা নাই।

Popular Culture বা জনপ্ৰিয় সংস্কৃতিয়ে দৰাচলতে Folk Culture বা লোক-সংস্কৃতিক বুজায়। বৰ্তমান বিশ্বায়নৰ পৰিণতি স্বৰূপে সমগ্ৰ বিশ্ব এক গ্লবেল ভিলেজত পৰিণত হোৱাত সঙ্গীত, নৃত্য, সাহিত্য প্ৰভৃতি বিভিন্ন দিশত অনুকৰণ, অনুসৰণ, প্ৰভাৱ আদিৰ মাত্ৰা বৃদ্ধি হৈছে আৰু ইয়াক গণসংযোগৰ আহিলাত পৰিণত কৰিবৰ কাৰণে প্ৰচেষ্টা অব্যাহত আছে। এনে প্ৰচেষ্টাৰ পৰিণতি স্বৰূপে সঙ্গীতকো গণ-সংযোগৰ প্ৰধান আহিলা হিচাপে ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ লোৱাৰ বাবে নৃত্য-গীত, অভিনয়ৰ সমাহাৰত ইয়াক পৰিৱেশ্য কলা ৰূপলৈ উন্নীত কৰাৰ প্ৰৱণতা বৃদ্ধি পাইছে।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ২ঃ আজিৰ প্ৰতিযোগিতাৰ বজাৰখনত সংস্কৃতিক বিশুদ্ধ ৰূপত জীয়াই ৰখাতো সম্ভৱনে? যুক্তিসহ উত্তৰ দিয়ক।

(২৫০টা শব্দৰ ভিতৰত লিখক)

১১.৪.৩ চাইবাৰ (চাইবাৰ সংস্কৃতিৰ ধাৰণা, ইণ্টাৰনেট, ই-সাহিত্য, অন-লাইন জার্ণেল, বেৰ-ছাইট, ছ'চিয়েল ছাইট, কাল্‌চাৰ ইত্যাদি)

সংস্কৃতিক জনপ্রিয় কৰি তুলিবৰ কাৰণে প্রচাৰ মাধ্যমৰ সহায় লোৱাটো অপৰিহার্য। বর্তমান সময়ত কম্পিউটাৰৰ মাধ্যমত ভালেমান অপৰাধজনিত কার্য সংঘটিত কৰাটো সম্ভৱ হৈ উঠিছে। এনে চাইবাৰ-সংস্কৃতিৰ ধাৰণা গঢ় লৈ উঠাত ছ'চিয়েল মিডিয়া-সমূহে গুৰুত্বপূর্ণ ভূমিকা গ্রহণ কৰিছে। ছ'চিয়েল মিডিয়াৰ যোগেদি কোনো ব্যক্তিৰ ভাৱমূর্তি অৱনমিত কৰিবৰ বাবে কিছুমান গোপন অথবা মিছা ভিডিঅ' আপলোড কৰি ব্যতিব্যস্ত কৰাটো বর্তমান সময়ত অতি সহজ হৈ পৰিছে।

চাইবাৰক সঁচা অর্থত সংস্কৃতি বুলিব নোৱাৰি। কাৰণ ইয়াৰ অন্তৰালত আনৰ অপকাৰ কৰা, অসন্মান কৰাৰ মানসিকতা জড়িত হৈ থাকে। সেইবাবেই আইনৰ দৃষ্টিত ইয়াক অপৰাধৰ গণ্ডীত ধৰা হৈছে। আমাৰ সমাজত দৈনন্দিন এনে ভালেমান চাইবাৰ-জনিত অপৰাধ ঘটিব লাগিছে। কম বয়সৰ শিক্ষার্থীসকলো এনে ষড়যন্ত্রৰ চিকাৰ হোৱা দেখা গৈছে। বহুতেই প্রেমৰ নামত গোপন ভিডিঅ' আপলোড কৰি প্রতিপক্ষক ব্যতিব্যস্ত কৰা দেখা যায়। সেইবাবেই মানৱীয় চেতনাৰ পৰিপন্থী আৰু সৃষ্টিশীল মানসিকতাক প্রৰোচিত কৰা চাইবাৰজনিত অপৰাধক মানসিক ব্যাধি বা দুষ্কৃতিৰ শাৰীতহে ধৰিব পাৰি। চাইবাৰ অপৰাধ (Cyber Crime) হ'ল ইণ্টাৰনেটৰ সেৱা কার্য দুষ্টচক্রৰ দ্বাৰা অপপ্রয়োগ কৰা।

ইণ্টাৰনেট নামৰ ব্যৱস্থাটো বর্তমান মহাসমুদ্রত পৰিণত হৈছে। বিশ্বৰ সমস্ত তথ্য বর্তমান ইণ্টাৰনেটত উপলব্ধ হোৱাত মানুহে তথ্য আহৰণৰ কাৰণে বিশ্বকোষৰ পৰিৱর্তে ইণ্টাৰনেটৰ সহায় লোৱা দেখা গৈছে। অৱশ্যে এনে তথ্য জানিবৰ কাৰণে প্রয়োজনীয় কৌশল আয়ত্ব কৰাটো অতি প্রয়োজনীয় হৈ পৰিছে। বর্তমান অন-লাইন যোগে সকলো ধৰণৰ তথ্য লাভ কৰাটো সহজসাধ্য হৈ পৰিছে।

বর্তমান সময়ত কম্পিউটাৰ মানৱ সভ্যতাৰ এক অপৰিহার্য আহিলাত পৰিণত হৈছে। ইণ্টাৰনেটৰ আগমনে বিজ্ঞান আৰু প্রযুক্তিবিদ্যাৰ লগতে সাহিত্য, সংস্কৃতি, শিক্ষা, পর্যটন প্রভৃতি বিভিন্ন দিশত পৃথিৱীখনক হাতৰ মুঠিত লাভ কৰাটো সম্ভৱ কৰি তুলিছে। এনে কাৰণতেই পৃথিৱীখন এখন গাঁৱলৈ পর্যবসিত হৈছে। সাতসাগৰ-তেৰনদীৰ সিপাৰে কোনো চিঠি-পত্র, তথ্য, ছবি, ফটো, দৃশ্য-শ্রাব্য, ফাইল আদি নিমিষতে পঠাব পাৰি।

এতিয়া আমি চাইবাৰ সংস্কৃতিৰ লগত জড়িত কেতবোৰ উল্লেখযোগ্য দিশৰ প্রতি চকু দিওঁ আহক—

- বর্তমান জীৱন আৰু জীৱিকাৰ ক্ষেত্রত কম্পিউটাৰে বিশেষ ভূমিকা গ্রহণ কৰিছে। আধুনিক কম্পিউটাৰত ব্যৱহৃত I.P.Oৰ সম্পূর্ণ ৰূপটো এনেধৰণৰ— Input-Process-Output.

- ভাৰতবৰ্ষত ১৯৯৬ চনত প্ৰথমে ইণ্টাৰনেট সেৱাৰ আৰম্ভ হয়। বৰ্তমান বিশ্বত ২.৯ বিলিয়নতকৈও অধিক ইণ্টাৰনেট ব্যৱহাৰকাৰী আছে।
- 'বুক' শব্দৰ পৰাই 'ফেচবুক্' (Facebook) শব্দৰ উৎপত্তি হৈছে। ১৮৮৪ চনৰ ১৪ মে'ত মাৰ্কিন যুক্তৰাষ্ট্ৰৰ নিউয়ৰ্ক মহানগৰত জন্মগ্ৰহণ কৰা মাৰ্ক এলিয়ট জুকাৰবাৰ্গ হ'ল ফেচবুক্ৰ জন্মদাতা। ফেচবুক্ৰ জৰিয়তে একেলগে যথেষ্ট সংখ্যক লোকৰ জীৱনলৈ পৰিবৰ্তন আনিব পাৰি। ফেচবুকে ১৩টা ভাৰতীয় ভাষাত সুবিধা আগবঢ়াইছে। বৰ্তমান ছ'চিয়েল মিডিয়া স্বৰূপে ফেচবুক্, টুইটাৰ, ইউ টিউব, জেণ্ডাৰ, ৰাটচ্ আপ আদিয়ে জনসংযোগৰ ক্ষেত্ৰত গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা গ্ৰহণ কৰিছে। ছ'চিয়েল-মিডিয়াৰ এই সৰ্বগ্ৰাসী ৰূপটোৱে বৰ্তমান বিভিন্ন দেশৰ নিৰ্বাচনতো গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা গ্ৰহণ কৰা দেখা গৈছে। যুৱচামৰ আশী শতাংশই ছ'চিয়েল-মিডিয়াৰ প্ৰতি আসক্ত হোৱাত বৰ্তমান সংস্কৃতিৰ সংৰক্ষণ, সংবৰ্দ্ধনৰ বাবে প্ৰচাৰ-মাধ্যমৰ ওপৰত অধিক নিৰ্ভৰ কৰিবলগীয়া হৈছে।
- ১৮৮৯ চনত বৃটিছ কম্পিউটাৰ বিজ্ঞানী টাম বাৰ্ণছ লীয়ে World Wide Web বা wwwৰ আৱিস্কাৰ কৰে।
- বৰ্তমান বেপাৰ-বাণিজ্যিৰ পৰিচালনাত ই-কমার্চে গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা গ্ৰহণ কৰিছে।
- ই প্ৰকাশন হ'ল বিভিন্ন ষ্ট'ৰেজ কৌশল কম্পিউটাৰ নেটৱৰ্ক ব্যৱহাৰ কৰি ডিজিটেল ৰূপত ব্যাপক প্ৰচাৰ আৰু প্ৰচলন কৰা প্ৰচাৰ মাধ্যম। বৰ্তমান ই-জার্ণেলৰ প্ৰকাশ্যে সম্ভৱ হৈ উঠিছে।
- ২০০১ চনৰ ১৫ জানুৱাৰীত URL: www.wikipedia.org নামৰ অন-লাইন সংস্থাটি প্ৰতিষ্ঠা কৰে জিম্মী ৱেলচ আৰু লেৰী ছেংগাৰে। মুক্ত বিশ্বকোষক লক্ষ্য হিচাপে লৈ বিশ্বৰ প্ৰায় ২৭৫টা সক্ৰিয় ভাষাক সামৰি এই অন-লাইন সংস্থাটো গঢ়ি তোলা হয়। ১৯৭৬ চনৰ পৰা আজি পৰ্যন্ত বিশ্বৰ কোটি কোটি লোকক আপ্লুত কৰি অহা মিউজিক বেণ্ড 'দা ইগল্ছ'ৰ অতিকে জনপ্ৰিয় গীত 'হোটেল কেলিফৰ্ণিয়া'ৰ আৰ্হিত কোনো গুণমুগ্ধই ৰচনা কৰি উলিয়াইছে 'হোটেল ৱিকিপিডিয়া' নামৰ এটি বিশেষ থীম ছং। তেনেদৰে সৰু সৰু ল'ৰা-ছোৱালীৰ বাবে সৰল ভাষা আৰু সহজ ব্যৱহাৰযোগ্যভাৱে গঢ়ি তোলা মূল 'ৱিকিপিডিয়া'ৰ এটা সংস্কৰণ হৈছে 'ছিম্পল ৱিকিপিডিয়া'। ইয়াৰ URL হৈছে simple.wikipedia.org।
- ২০০১ চনত 'ৱিকিপিডিয়া'ৰ ইউ আৰ এল আছিল www.wikipedia.com। কিন্তু পিছলৈ ইয়াক সলাই www.wikipedia.org কৰা হয়। সাধাৰণতে .com ৰেবছাইটবিলাক বাণিজ্যিক আৰু .org ৰেবছাইটবিলাক অ-ব্যৱসায়িক বা সাংগঠনিক হয়।
- fiber, massenger, true caller, imo, video call chat, geochat, hike, meet me sight, instragam, hikend end, meet up, facebook, twiter,

whats up, you-tube, OAL-X, fate talk, kiwi, gmail আদিৰ যোগেদি বৰ্তমান জনসংযোগ সম্ভৱ হৈ উঠিছে। নতুন প্ৰজন্মই এইসমূহৰ সাৰ্থক প্ৰয়োগৰ যোগেদি সুফল লাভ কৰিবলৈ সক্ষম হৈছে।

- মন কৰিবলগীয়া যে ইণ্টাৰনেট কোনো যন্ত্ৰ নহয়। ইণ্টাৰনেটৰ নেটৱৰ্কটোৱে কম্পিউটাৰসমূহক সমগ্ৰ বিশ্বতে মকৰাৰ দৰে আবৰি আছে। সেয়েহে ইয়াক কোৱা হয় ৱৰ্ল্ড ৱাইড ৱেব (www-wide-web) সংক্ষেপতে www.। ইণ্টাৰনেটৰ ঠিকনাক কোৱা হয় ৱেব এড্ৰেছ আৰু এই এড্ৰেছ লিখি যি ঠিকনা পোৱা যায় তাক কোৱা হয় ৱেবছাইট। wwwৰ স্ৰষ্টাজন হ'ল ছাৰ টিম কৰ্ণছিলী।
- আধুনিক যুগত দ্ৰুতগতিৰে কামকাজ আৰু সঠিক হিচাব-নিকাচৰ বাবে ব্যাপক ব্যৱহৃত ইংৰাজী ভাষাৰ কম্পিউটাৰ শব্দটো আহিছে লেটিন শব্দ 'কম্পিউটে'ৰ পৰা, যাৰ অৰ্থ হৈছে গণনা।
- বৰ্তমান কম্পিউটাৰ মানৱ সভ্যতাৰ এক অপৰিহাৰ্য আহিলাত পৰিণত হৈছে। ইণ্টাৰনেটৰ আগমনে বিজ্ঞান আৰু প্ৰযুক্তিবিদ্যাৰ লগতে সাহিত্য, সংস্কৃতি, শিক্ষা, পৰ্যটন, চিকিৎসা আৰু যোগাযোগৰ যিকোনো তথ্য হাতৰ মুঠিত পোৱা সুবিধা দি পৃথিৱীখন নিচেই এখন সৰু গাঁৱলৈ পৰ্যবসিত কৰিছে। সাত সাগৰ তেৰনদীৰ সিপাৰে কোনো চিঠি-পত্ৰ, তথ্য, ছবি, ফটো, দৃশ্য-শ্ৰাব্য ফাইল আদি নিমিষতে পঠাব পাৰি। সমাগত কম্পিউটাৰ সৰ্বস্ব সময়তে বহুতে কম্পিউটাৰৰ জ্ঞান বৃদ্ধিৰে জীৱিকা আৰু তথ্য আৰু প্ৰযুক্তিবিদ্যাৰ ক্ষেত্ৰখনত নিজৰ কৰ্মসংস্থাপনৰ ব্যৱস্থা সম্ভৱ কৰি তুলিছে।
- কম্পিউটাৰ এনে এটা ইলেক্ট্ৰনিক যন্ত্ৰ যিয়ে তথ্য জমা (Store) আৰু প্ৰক্ৰিয়াৰে (Process) এটা নিখুঁত বা অৰ্থপূৰ্ণ ফল (Result) দিয়ে। ই অতিবেগী, বিশ্বাসযোগ্য, সম্পূৰ্ণ শুদ্ধ আৰু স্বয়ংক্ৰিয় ব্ৰিটিছ গণিতজ্ঞ চালৰ্ছ বেবেজক (1792-1872) আধুনিক কম্পিউটাৰৰ জনক বুলি কোৱা হয়। ডিফাৰেন্স ইঞ্জিন আৰু এনালাইটিকেল ইঞ্জিন পৰিকল্পনাৰে চাৰ্লছ বেবেজে কম্পিউটাৰ বিজ্ঞানৰ ইতিহাসত নিজৰ নাম খোদিত কৰি ৰাখিছে। তেওঁৰ পৰিকল্পিত সম্পূৰ্ণ স্বয়ংক্ৰিয় যন্ত্ৰটো পাঁচটা প্ৰধান ভাগত বিভক্ত আছিল। সেইবোৰ— ক) ষ্টোৰ (Store), খ) মিল (Mill), গ) কণ্ট্ৰ'ল (Control), ঘ) ইনপুট (Input) আৰু ঙ) আউটপুট (Output)।
- আধুনিক কম্পিউটাৰত ব্যৱহৃত IPOৰ সম্পূৰ্ণ ৰূপটো হ'ল Input-Process-Output। মেম'ৰি ইউনিট, এৰিথমেটিক এণ্ড লজিকেল ইউনিট আৰু কণ্ট্ৰ'ল ইউনিটক একেলগে 'চেণ্ট্ৰেল প্ৰছেচিং ইউনিট' (CPU) বোলে।
- তাহানিৰ আৰু বৰ্তমান কম্পিউটাৰতকৈ অধিক শক্তিশালী আৰু উন্নত কম্পিউটাৰৰ বাবে প্ৰচেষ্টা অব্যাহত ৰখা কালছোৱাক কম্পিউটাৰ প্ৰজন্ম Computer Generation বুলি জনা যায়। কম্পিউটাৰৰ বিভিন্ন গুণাগুণ আৰু বৈশিষ্ট্যৰ ওপৰত

ভিত্তি কৰি ভাগ কৰা কম্পিউটাৰৰ প্ৰজন্ম কেইটা ক্ৰমে প্ৰথম প্ৰজন্ম (1946-1959), দ্বিতীয় প্ৰজন্ম (1959-1965), তৃতীয় প্ৰজন্ম (1965-1970), চতুৰ্থ প্ৰজন্ম (1970-1985) আৰু পঞ্চম প্ৰজন্ম (1985ৰ পৰা বৰ্তমানলৈ)। কম্পিউটাৰ মূলতঃ এনালগ (Analog), ডিজিটেল (Digital) আৰু হাইব্ৰিড (Hybrid) কম্পিউটাৰ এই তিনি ৰূপত পোৱা যায়। মন কৰিবলগীয়া যে কম্পিউটাৰে মানুহৰ দৰে নিজাববীয়াকৈ কোনো সিদ্ধান্ত ল'ব নোৱাৰে। ই এটা বাধ্য আৰু নিৰ্বোধ যন্ত্ৰ। ইয়াৰ কোনো নিজস্ব বুদ্ধিমত্তা নাই।

- ১৯৯১ চনত ভাৰতত প্ৰথম মোবাইল ফোনৰ ছিম কার্ড চলতি কৰা হয়। শ্ৰবিৰ ভাটিয়া হৈছে ইণ্টাৰনেট মেইল ছাৰ্ভিচ হট্-মেইলৰ সৃষ্টিকাৰী। বৰ্তমান ইণ্টাৰনেট যুক্ত মোবাইলৰ যোগেদি বহুতো অসাধ্য সাধন সম্ভৱ হৈ উঠিছে। মোবাইল জাৰ্ণেলিজম্ৰ যোগেদি বিশ্বৰ বিভিন্ন প্ৰান্তৰ খবৰ সংগ্ৰহ কৰি উপগ্ৰহৰ মাধ্যমেদি (Satellite Chanell) সম্প্ৰচাৰ কৰাটো সুবিধা হৈছে। বৰ্তমান বহির্বিশ্বৰ সৈতে সংযোগ স্থাপন অতি সহজ হৈ পৰিছে। ইণ্টাৰনেট মেইল ছাৰ্ভিচৰ যোগেদি মানুহে দ্ৰুত ৰূপত সংযোগ স্থাপন কৰিব পৰা হোৱাত সমগ্ৰ বিশ্বখন হাতত মুঠিত সন্নিৱিষ্ট হৈ পৰিছে।
- 'You Tube' নামৰ ভিডিঅ' ছেয়াৰিং ছাৰ্ভিচটো (Google) গোগোলে উদ্ভাৱন কৰিছিল। ফেচবুক্, ৱাটচ্ আপ্ প্ৰভৃতিৰ মাধ্যমত চেয়াৰিং ছাৰ্ভিচ উপলব্ধ হোৱাত জনসংযোগ অতি দ্ৰুততৰ হৈছে। বিশ্বৰ বিভিন্ন প্ৰান্তত ঘটি থকা ঘটনা প্ৰবাহৰ কথা মানুহে অতি সোনকালে লাভ কৰাটো সম্ভৱ হৈ উঠিছে।
- বৰ্তমান বহুলভাৱে ব্যৱহৃত কম্পিউটাৰ হ'ল হাইব্ৰিড কম্পিউটাৰ। এইবোৰ হ'ল ব্যক্তিগত কম্পিউটাৰ, লেপ্টপ্ বা আইপেড্।
- আধুনিক পৃথিৱীৰ যোগাযোগৰ আটাইতকৈ সহজ মাধ্যম হিচাপে ব্যৱহৃত হৈ আহিছে এছ. এম. এছ.। ১৯৯২ চনৰ ৩ ডিচেম্বৰত ব্ৰিটেইনৰ নীল পেপৰৰ্ণ নামৰ কম্পিউটাৰ অভিযন্তাজনে প্ৰথমটো এছ. এম. এছ. 'মেৰী খ্ৰীষ্টমাছ' প্ৰেৰণ কৰিছিল। আনহাতে, facebook, whats up, youtube প্ৰভৃতিক 'ছছিয়েল ছাইট' বুলি কোৱা হয়। এইবোৰ ইণ্টাৰনেটযুক্ত মোবাইলত উপলব্ধ।

১১.৪.৪ অন্যান্য ন-ধাৰাসমূহ

বৰ্তমান ইণ্টাৰনেটৰ যোগেদি বিভিন্ন ধৰণৰ খেল উপভোগ কৰাৰ লগতে বিভিন্ন ধৰণৰ খেল খেলাৰো সুবিধা হৈছে। কিশোৰ আৰু যুৱচাম এই দিশটোৰ প্ৰতি অধিক আকৰ্ষিত হোৱা দেখা যায়। মোবাইল অথবা ইণ্টাৰনেটৰ মাধ্যমত বিভিন্ন ধৰণৰ খেল উপভোগ কৰিব পাৰি। এই খেলবোৰৰ আত্মনিমগ্ন হৈ বহুতো সময় পাৰ কৰিব

পাৰি।

ইণ্টাৰনেট, মোবাইলৰ যোগেদি নিজৰ ৰুচিৰ অনুকুলে খেল নিৰ্বাচন কৰি উপভোগ কৰিব পাৰি। ফুটবল, ক্ৰিকেটৰ পৰা আৰম্ভ কৰি কাৰ ৰেচিঙলৈকে, পাহাৰ বগোৱাৰ পৰা চিকাৰ কাহিনীলৈকে, ফেণ্টমৰ পৰা ডিজনীলৈগুলৈকে বিবিধ কাৰ্যসূচী মোবাইল গেমৰ যোগেদি উপলব্ধ কৰিব পাৰি।

ইণ্টাৰনেট হ'ল বিশ্বৰ প্ৰথম কম্পিউটাৰ নেটৱৰ্ক ব্যৱস্থা, যাৰ সহায়ত পৃথিৱীৰ জ্ঞান-ভাণ্ডাৰ ঠাইতে পাব পাৰি। বৰ্তমান মোবাইল আৰু ইণ্টাৰনেটৰ যোগেদি উপলব্ধ গেমসমূহৰ প্ৰতি কিশোৰ আৰু যুৱক-যুৱতীসমূহ অধিক আকৰ্ষিত হোৱা দেখা গৈছে। তেনেদৰে উপলব্ধ হোৱা গেমসমূহৰ ভিতৰত তলত দিয়া গেমসমূহ বিশেষভাৱে উল্লেখযোগ্য—

ৰাৰ গেম, একচন গেম, ৰেচিং গেম, নেটৰ যোগেদি উপলব্ধ হোৱা গেমসমূহ 'need for speed', 'car racing', 'mission game', 'cold war', 'mini malasia', 'class of clans', 'evil war', প্ৰভৃতি মিচন গেমৰ অন্তৰ্গত। 'ninza fighting warrior', 'shadow fight', 'moral combat', 'space racing', 'gunship strick' আদি পোৱা যায়। Recing gameৰ ভিতৰত City racing 3d 'bike racing', 'car racing', etc.

নতুন প্ৰজন্মৰ যুৱক-যুৱতীসকলে প্ৰায়েই এনে ধৰণৰ গেমত মগ্ন হৈ তেনেদৰে বহুতো কথা শিকিছে, তেনেদৰে পৰম্পৰাগত খেলসমূহৰ প্ৰতি অনাগ্ৰহী হৈ পৰিছে। ফলত মগজুৰ কৰ্ষণ বৃদ্ধি হৈছে যদিও দৃষ্টি-শ্ৰৱণ প্ৰভৃতি ইন্দ্ৰিয় ক্ষতিগ্ৰস্ত হৈছে। তাৰ লগে লগে ভাৰত তথা অসমৰ পৰম্পৰাগত ঐতিহ্য আৰু সংস্কৃতিৰ পৰিবৰ্তে এক বিজতৰীয়া-সংস্কৃতিয়ে তেওঁলোকৰ ওপৰত সৰ্বগ্ৰাসী ভূমিকা গ্ৰহণ কৰিছে। অধ্যয়ন অভ্যাস হ্ৰাস কৰাটো ই ইন্ধন যোগাইছে।

জানি থোৱা ভাল

পেন ড্ৰাইভ ঃ আমি পেন ড্ৰাইভ বুলি নামকৰণ কৰা সঁজুলিবিধ এই নামেৰেই বিখ্যাত হ'লেও দৰাচলতে ইয়াৰ নাম ইউ. এছ. বি. ফ্ৰাছ ড্ৰাইভ। ১৯৯৯ চনৰ এপ্ৰিলত ইউ. এছ. বি. ফ'কাছ পাৰ্ট আৱিষ্কাৰ কৰিছিল আমিৰ বাণ, ডভ মৰাণ আৰু অগডন নামৰ তিনিজন ইজৰাইলী প্ৰযুক্তিবিদে।

পেন ড্ৰাইভৰ যোগেদি কম্পিউটাৰৰ তথ্য জমা ৰাখিব পাৰি। ইয়াৰ যোগেদি কোনো এটা কম্পিউটাৰৰ তথ্য আন এটালৈ ট্ৰেন্সফাৰ কৰিব পাৰি। ই ফ্লপ'পিতকৈ উন্নতমানৰ আৰু তথ্য জমা ৰখাৰ সামৰ্থ্যও অধিক।

BASIC-ৰ সম্পূৰ্ণ অৰ্থ হ'ল Beginners' all Purpose Symbolic Instruction

Code

MMX-ৰ সম্পূৰ্ণ অৰ্থ হ'ল Multi Media Extension

Mass Media: TV, Radio, Film আদিক মাছ মিডিয়া বোলা হয়।

MMS– Multi Media Service

SMS– Short Massage Service

১১.৫ অধ্যায়টোৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

- আমি শিকিলোঁ যে বিশ্বায়নে সমগ্ৰ বিশ্বক এখনি সৰু গাঁৱলৈ পৰিৱৰ্তন কৰিছে।
- বৰ্তমান ইণ্টাৰনেট মাধ্যম মানুহৰ জ্ঞানৰ তৃষ্ণা সহজেই পূৰণ কৰিবলৈ সক্ষম হৈছে।
- ইণ্টাৰনেটো সংযোগ মাধ্যমত বলিষ্ঠ ভূমিকা গ্ৰহণ কৰিছে।
- সংস্কৃতিৰ প্ৰচাৰ আৰু প্ৰসাৰত প্ৰচাৰ মাধ্যমে গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা গ্ৰহণ কৰিছে।
- বিশ্বায়নে সংস্কৃতিক ব্যৱসায়িক পণ্যত পৰিণত কৰি ইয়াক জনপ্ৰিয় কৰি তুলিছে।
- বিশ্বায়নে মানুহক কৌশল বা দক্ষতা বিকাশৰ বাবে প্ৰৰোচিত কৰে আৰু তাৰ যোগেদি সহজে জ্ঞান আহৰণ সম্ভৱ।
- বৰ্তমান চাইবাৰ সংস্কৃতিয়ে আমাৰ সমাজখনক গ্ৰাস কৰিছে।
- প্ৰতিযোগিতামূলক বজাৰখনত তিষ্ঠি থাকিবৰ কাৰণে বৰ্তমান সংস্কৃতিৰ প্ৰতিটো উপাদানক যুগৰ উপযোগীকৈ সজাই তোলাটো প্ৰয়োজন হৈ পৰিছে।

১১.৬ অধিক জানিবলৈ

অসমীয়া গ্ৰন্থ ঃ

১) চট্টোপাধ্যায়, পাৰ্থ (২০০৪); *বিষয় সাংবাদিকতা*; গুৱাহাটী ঃ বীণা লাইব্ৰেৰী।

২) নাথ, প্ৰফুল্ল আৰু হাজৰিকা, জ্যোতিৰেখা (২০১৪); *গণমাধ্যম, সমাজ আৰু সংস্কৃতি*; গুৱাহাটী ঃ বনলতা।

৩) ভাগৱতী, ৰাধিকামোহন; *সংবাদ-পত্ৰ আৰু সাংবাদিকতা*।

৪) শইকীয়া, নগেন (২০১০); *বিষয় ঃ সাংবাদিকতা*; ডিব্ৰুগড় ঃ কৌস্তুভ প্ৰকাশন।

ইংৰাজী গ্ৰন্থ ঃ

1) Nath, Shyam (2002); *Freedom of Press in the Russian Federation*; New Delhi: Authors Press.

2) Prof. K. Chandrakandan and others (2002); *Mass Media and Inte-personal Communication for Social Awakening*; New Delhi: Authors

Press.

3) Sarma, Jitendra Kumar (2009); *Print Media and Electronic Media : Implication for the Future*; New Delhi: Authors Press.

4) Sarma, Jitendra Kumar (2002); *Ethics of Journalism in Transition*; New Delhi: Authors Press.

১১.৭ অগ্রগতিৰ খতিয়ান (কেৱল ৰূপৰেখা)

১নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ গণমাধ্যমৰ অন্তর্গত মাধ্যমসমূহ কি কি তাৰ উল্লেখ... ...প্রত্যেকটো মাধ্যমৰ ভূমিকা... ...মাধ্যমসমূহত প্রয়োগ কৰা অসমীয়া ভাষাটোৱে অসমীয়া ভাষাৰ বিশুদ্ধ ৰূপ ৰক্ষা কৰিছেনে নাই তাৰ যুক্তিপূর্ণ আলোচনা।

২নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ এই উত্তৰটো প্রস্তুত কৰোঁতে সম্পূর্ণ বাস্তৱ উদাহৰণ দি যুক্তিপূর্ণ ভাবধাৰাৰে উত্তৰ লিখিব। উদাহৰণসমূহ অসমীয়া লোক-পৰিৱেশ্য কৰাল পৰা সংগ্রহ কৰিব।

১১.৮ আৰ্হি প্রশ্ন

প্রশ্ন ১ ঃ বিশ্বায়ন বুলিলে কি বুজে?

প্রশ্ন ২ ঃ বিশ্বায়নে অসমীয়া সংস্কৃতিত কেনেধৰণৰ প্রভাৱ বিস্তাৰ কৰিছে?

প্রশ্ন ৩ ঃ গণমাধ্যম বুলিলে কি বুজা? দৃষ্টি-শ্রাব্য মাধ্যমসমূহৰ চমু পৰিচয় দিয়ক।

প্রশ্ন ৪ ঃ জনপ্রিয় সংস্কৃতি বুলিলে কি বুজা?

প্রশ্ন ৫ ঃ চাইবাৰ সংস্কৃতি কি? ইয়াক সংস্কৃতিৰ শাৰীত ধৰিব পাৰিনে?

প্রশ্ন ৬ ঃ ইণ্টাৰনেট কি? যোগাযোগ মাধ্যমত ইয়াৰ ভূমিকা কেনেধৰণৰ?

প্রশ্ন ৭ ঃ ছ'চিয়েল ছাইট বুলিলে কি বুজে? জনসংযোগত ইয়াৰ ভূমিকা কেনেধৰণৰ?

প্রশ্ন ৮ ঃ ফেচবুক্, ৰাটচ্ আপ কি?

প্রশ্ন ৯ ঃ ৱিকিপেডিয়া কি?

*** ***** ***

অধ্যায় ১২ ঃ গৱেষণা-প্ৰণালী পৰিচয়

অধ্যায় গাঁথনি

১২.১ উদ্দেশ্য
১২.২ পৰিচয়
১২.৩ গৱেষণাৰ সংজ্ঞা
১২.৪ গৱেষণাৰ প্ৰয়োজনীয়তা
১২.৫ গৱেষণাৰ প্ৰণালী
১২.৬ প্ৰকাৰভেদ
১২.৭ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ
১২.৮ অধিক জানিবলৈ
১২.৯ অগ্ৰগতিৰ খতিয়ান (কৱল ৰূপৰেখা)
১২.১০ আৰ্হি প্ৰশ্ন

১২.১ উদ্দেশ্য

এই অধ্যায়টি অধ্যয়ন কৰি আপুনি—

- গৱেষণা কি, ইয়াৰ সংজ্ঞাৰ সৈতে পৰিচিত হ'ব।
- গৱেষণাৰ প্ৰয়োজনীয়তা কি- এই বিষয়ে জ্ঞাত হ'ব।
- গৱেষণাৰ বিভিন্ন প্ৰকাৰভেদৰ বিষয়ে জ্ঞাত হ'ব।

১২.৩ পৰিচয়

ইয়াৰ আগৰ অধ্যায়কেইটিত আপুনি লোক-সংস্কৃতি, অসমীয়া লোক-সংস্কৃতি, অসমীয়া জাতি গঠনকে ধৰি অসমীয়া সংস্কৃতিত বিভিন্ন নৃগোষ্ঠীয় উপাদানৰ পৰা বিশ্বায়নলৈকে কেতবোৰ দিশৰ বিস্তৃত আলোচনা লাভ কৰিলে। এইসমূহৰ পৰা লোকসংস্কৃতিৰ পৰা বিশ্বায়নলৈকে আপুনি ধাৰণা লাভ কৰিলে। এই অধ্যায়ৰ পৰা আমি গৱেষণাৰ বিষয়ে কিছু প্ৰণালীবদ্ধ অধ্যয়নত অগ্ৰসৰ হ'ম। শেহতীয়াকৈ বিভিন্ন ক্ষেত্ৰবিলাকৰ দৰেই বিদ্যায়তনিক দিশৰ গৱেষণায়ো বিশেষ গুৰুত্ব লাভ কৰা দেখিবলৈ পোৱা গৈছে। সৰলকৈ এটা বিষয় বা বিশেষ ক্ষেত্ৰৰ বিস্তৃত পদ্ধতিগত বিশ্লেষণাত্মক অধ্যয়নেই গৱেষণা বুলি আপুনি জানি মনত ৰাখিব। এই বিশ্লেষণ-অধ্যয়ন ইতিপূৰ্বে আলোচিত নোহোৱা বিষয় বা ক্ষেত্ৰ হোৱাৰ দৰেই ই কেতিয়াবা ইতিমধ্যে আলোচিত বিষয় বা ক্ষেত্ৰও হ'ব পাৰে। ভাষা-সাহিত্য-সংস্কৃতিৰ বিভিন্ন উন্মোচিত নোহোৱা দিশত আলোকপাত কৰা আৰু ইতিপূৰ্বে আলোচিত বিষয়ক নতুনকৈ বিশ্লেষণ কৰি চোৱাৰ তাড়নাতেই গৱেষণাই বিশেষ গুৰুত্ব দাবী কৰি আহিছে। আপোনাৰ অনাগত দিনত বিভিন্ন বিষয় আৰু ক্ষেত্ৰৰ অধ্যয়নৰ

সহায়ক হোৱাকৈ এই পাঠ্যবিষয়তেই গৱেষণাৰ প্ৰাথমিক ধাৰণাৰ পৰা আৰম্ভ কৰি গৱেষণা এটা কেনেকৈ আগবঢ়াব তাৰ আলোচনাৰ যোগেদি আপোনাক গৱেষণাৰ বাবে আগ্ৰহী আৰু সহজ কৰি তুলাই এই অধ্যায়কেইটিৰ উদ্দেশ্য। এই আধ্যায়ত আপোনাক গৱেষণাৰ সংজ্ঞা, প্ৰয়োজনীয়তা, প্ৰণালী আৰু প্ৰকাৰভেদৰ ধাৰণা দিবলৈ যত্ন কৰা হৈছে ।

১২.৩ গৱেষণাৰ সংজ্ঞা

গৱেষণা সম্পৰ্কে বিভিন্ন সময়ত প্ৰাচ্য আৰু পাশ্চাত্যৰ বিভিন্ন সংজ্ঞা আমি পাওঁ। প্ৰাচ্য আলোচনাত গৱেষণাৰ ঐতিহ্য আমি *ঋকবেদৰ* সময়ৰ পৰা পাওঁ। *ঋকবেদত* 'গৱীষ', 'গৱেষা' শব্দৰ শব্দৰে গো লাভৰ আকাংক্ষা, যুদ্ধ কৰা ইত্যাদি প্ৰসংগ সূচাইছিল। আনহাতে *অথৰ্ববেদৰ* 'গৱেষণঃ শব্দৰ প্ৰত্যক্ষ উল্লেখ পোৱা যায়। *কথাসৰিৎ সাগৱ, মহাভাৰত, হৰিবংশ* আদিতো 'গৱেষ', 'গৱেষণ' আদি শব্দৰ ব্যৱহাৰ লক্ষণীয় (শইকীয়া, ১)। 'গৱেষণা' শব্দটোৰ ব্যুৎপত্তিগত অৰ্থ বিচাৰ কৰিলে দেখা যায় যে, 'গৱেষণা' শব্দই সাধাৰণ অৰ্থত গৰু বিচৰা কাৰ্য বা গৰু সন্ধান প্ৰক্ৰিয়া বুজায়। সংস্কৃত শব্দই প্ৰায়ে সূক্ষ্ম অৰ্থ বহন কৰে, আৰু প্ৰসংগ অনুসৰি ইয়াৰ ব্যাখ্যা ভিন্ন হ'ব পাৰে। গতিকে বহল প্ৰেক্ষাপটত গৰু বিচাৰি উলিওৱাৰ ধাৰণাটো সংস্কৃত সাহিত্যত প্ৰতীকী আৰু ৰূপক বুলিব পাৰি। ভাৰতীয় ঐতিহ্য, সংস্কৃতি আৰু দৰ্শনত সততে পবিত্ৰ বুলি গণ্য কৰা গৰুক ধন-সম্পত্তি, সমৃদ্ধি আৰু জ্ঞানৰ প্ৰতিনিধি বুলি গণ্য কৰা হয়। গতিকে 'গৱেষণা' শব্দটোৱে মূল্যৱান গৰু সাৱধানে চোৱা-চিতা কৰা বা সংগ্ৰহ কৰাৰ দৰে মূল্যৱান জ্ঞান বা অন্তৰ্দৃষ্টিৰ বাবে অধ্যৱসায়ী অনুসন্ধান বা অন্বেষণক বুজাব পাৰে বুলি ধাৰণা কৰি ল'ব পাৰি।

আনহাতে 'গৱেষণা' শব্দটো ফৰাচী শব্দ ৰিচার্চি 'recercher'ৰ পৰা নিসৃত, য'ত 're-'ৰ অৰ্থ হৈছে 'আকৌ' আৰু 'cercher'ৰ অৰ্থ হৈছে 'বিচাৰ কৰা' বা 'অন্বেষণ কৰা'। কালক্ৰমত এই শব্দটোৱে বিকাশ লাভ কৰে আৰু আৰু পাশ্চাত্য জগতত ইয়াৰ বহুল প্ৰচাৰ আৰু প্ৰসাৰ ঘটে। সততে পদ্ধতিগত অনুসন্ধান আৰু অনুসন্ধানৰ বিশেষ প্ৰক্ৰিয়াক বুজাবলৈ এই শব্দৰ প্ৰয়োগ হোৱা দেখা যায়। গতিকে গৱেষণাক তথ্য আৰু নীতি উদ্ধাৰ বা প্ৰতিষ্ঠা কৰিবলৈ কৰা এক সতৰ্কমূলক, পদ্ধতিগত আৰু ধৈৰ্যশীল অধ্যয়ন বুলিব পাৰি। এই ব্যুৎপত্তিগত অৰ্থই অধ্যৱসায়ী আৰু পুনৰাবৃত্তিমূলক জ্ঞানৰ সন্ধান- এই দিশ কেইটা পোহৰাই তুলিছে। ব্যুৎপত্তিৰ পৰা বৰ্তমানলৈকে এই শব্দটোৰ ক্ৰমবিকাশে সংগঠিত আৰু পদ্ধতিগত অনুসন্ধানৰ জৰিয়তে জ্ঞানৰ অন্বেষণ, আৱিষ্কাৰ আৰু বিকাশৰ বাবে কৰা মানৱীয় প্ৰচেষ্টাকেই বুজাইছে।

গৱেষণা হৈছে এক পদ্ধতিগত আৰু সংগঠিত অনুসন্ধান প্ৰক্ৰিয়া যাৰ লক্ষ্য হৈছে নতুন জ্ঞান অন্বেষণ কৰা, প্ৰাপ্ত তথ্যৰ বিচাৰ কৰা বা বিশেষ প্ৰশ্নৰ উত্তৰ নিৰ্ধাৰণ কৰা। বিভিন্ন কৌশল আৰু সঁজুলি ব্যৱহাৰ কৰি তথ্য সংগ্ৰহ, বিশ্লেষণ আৰু ব্যাখ্যা আগবঢ়াই পদ্ধতিগত অনুসন্ধান কৰাই হৈছে গৱেষণা। পণ্ডিতসকলৰ মতে, "গৱেষণা হৈছে জ্ঞানৰ ক্ষেত্ৰখনত কোনো

তথ্য, বিষয় বা নীতি অন্বেষণ বা প্ৰতিষ্ঠা কৰিবলৈ কৰা সতৰ্ক, পদ্ধতিগত, ধৈৰ্য্যশীল অধ্যয়ন আৰু অনুসন্ধান" (কোথাৰী, ২০০৪)।

ক্ৰেছৱেলৰ মতে- 'গৱেষণা হৈছে কোনো, বিষয় বা ক্ষেত্ৰ সম্পৰ্কে আমাৰ ধাৰণা স্পষ্ট কৰিবলৈ তথ্য সংগ্ৰহ আৰু বিশ্লেষণৰ এক পদ্ধতিগত পদক্ষেপ ।'এই সংজ্ঞাই গৱেষণাৰ পদ্ধতিগত প্ৰকৃতিৰ, তথ্য সংগ্ৰহ আৰু ব্যাখ্যাৰ লগত জড়িত পদক্ষেপসমূহৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিছে। এটা কথা আপুনি নিশ্চয় বুজি পাইছে যে, গৱেষণা মূলতঃ পদ্ধতিগত, সমালোচনাত্মক চিন্তা, জ্ঞানৰ সন্ধান। লিডি আৰু অৰমৰডে গৱেষণাক 'বিষয় সম্পৰ্কে আমাৰ স্পষ্টতা, সত্যতা বৃদ্ধি কৰিবলৈ পদ্ধতিগতভাৱে তথ্য সংগ্ৰহ আৰু বিশ্লেষণ কৰাৰ পদক্ষেপৰ প্ৰক্ৰিয়া বিশেষ' বুলি বৰ্ণনা কৰিছে (লিডি আৰু অৰমৰডে ২০১৫)।

সমালোচক আৰু গৱেষকসকলৰ মতে- গৱেষণা কেৱল তথ্য সংগ্ৰহৰ এক প্ৰক্ৰিয়া নহয়, বৰঞ্চ জ্ঞানৰ বিশাল ভৰালৈলৈ অগবঢ়োৱা অৱিহণা। চেকাৰন আৰু বৌগীৰ মতে- গৱেষণা হৈছে 'এটা নিৰ্দিষ্ট সমস্যাৰ ওপৰত উত্তৰ বা সমাধান বিচাৰি উলিওৱাৰ উদ্দেশ্যেৰে সংগঠিত, পদ্ধতিগত, তথ্যভিত্তিক, সমালোচনাত্মক, বস্তুনিষ্ঠ দৃষ্টিভংগীৰে কৰা বৈজ্ঞানিক অনুসন্ধান।' (চেকাৰন আৰু বৌগী ২০১৬)। এই সংজ্ঞাই গৱেষণাৰ বৈজ্ঞানিক আৰু সমস্যা সমাধানৰ প্ৰকৃতিৰ ওপৰত আলোকপাত কৰে।

ওপৰৰ মূল ব্যুৎপত্তিগত অৰ্থৰ পৰা বিভিন্ন মতামতসমূহ বিশ্লেষণ কৰিলে এই কথা স্পষ্ট হয় যে- গৱেষণা তথ্য বা জ্ঞান অন্বেষণ, ইয়াৰ পুনৰীক্ষণ আৰু বিশ্লেষণৰ বাবে কৰা শৃংখলিত পদ্ধতিগত এক প্ৰক্ৰিয়া।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ১ঃ গৱেষণা বুলিলে কি বুজে? গৱেষণাৰ সংজ্ঞা আগবঢ়াওক । (১০০টা শব্দৰ ভিতৰত লিখক)

১২.৪ গৱেষণাৰ প্ৰয়োজনীয়তা

মানুহৰ মন কৌতুহলেৰে ভৰা। মানুহে নজনাক জানিবলৈ, নেদেখাক চাবলৈ, কৌতূহল নিবাৰণ কৰিবলৈ, জীৱনত সন্মূখীন হোৱা সমস্যাৰ সমাধান সূত্ৰ নিৰ্ণয় কৰিবলৈ সদায়ে চেষ্টা কৰি আহিছে। এই অন্বেষণেই মানৱ সভ্যতাক বৰ্তমানৰ পৰ্যায়লৈ আনিছে বুলি আপুনি ধাৰণা কৰিব পাৰিছে নিশ্চয়। সময় অনুসৰি ইয়াৰ স্বৰূপ পৰিৱৰ্তন হৈছে আৰু বিকাশ হৈছে। শেহতীয়াকৈ বিভিন্ন শৈক্ষিক শাখা আৰু উদ্যোগত গৱেষণাই বিশেষ গুৰুত্ব লাভ কৰিছে। ই জ্ঞানৰ বিকাশ, সমস্যা সমাধান, নব্য উদ্ভাৱন, সেইবোৰৰ সত্যতা নিৰ্ণয় আৰু বিকাশত গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা পালন কৰে। বিভিন্ন সময়ত পণ্ডিত আৰু গৱেষকসকলে গৱেষণাৰ প্ৰয়োজনীয়তাৰ বিভিন্ন দিশ

আলোচনা কৰিছে। সেইবোৰ আমি তলত দিয়া ধৰণেৰে আলোচনা কৰিব পাৰোঁ।

- **জ্ঞানৰ অন্বেষণ আৰু বিকাশ**

গৱেষণাৰ প্ৰাথমিক চৰ্তই হৈছে জ্ঞান সম্প্ৰসাৰণ। কোথাৰীয়ে আঙুলিয়াই দিয়াৰ দৰে ই হৈছে তথ্য, নীতি আৱিষ্কাৰ বা প্ৰতিষ্ঠা কৰিবলৈ গ্ৰহণ কৰা পদ্ধতিগত অনুসন্ধানৰ এক প্ৰক্ৰিয়া। গৱেষণাৰ জৰিয়তে নতুন তথ্যৰ সৃষ্টি হয়, যিয়ে বিভিন্ন ক্ষেত্ৰত জ্ঞানৰ অন্বেষণ আৰু বিকাশত অৰিহণা যোগায়।

- **সমস্যা সমাধান আৰু সিদ্ধান্ত গ্ৰহণ**

শৈক্ষিক আৰু ব্যৱহাৰিক প্ৰেক্ষাপটত গৱেষণাই সমস্যা সমাধান আৰু সিদ্ধান্ত গ্ৰহণৰ এক শক্তিশালী আহিলা হিচাপে কাম কৰে। ই দৈনন্দিন জীৱনৰ প্ৰত্যাহ্বানসমূহৰ সৈতে মুখামুখী হ'বলৈ প্ৰয়োজনীয় প্ৰমাণ আৰু অন্তৰ্দৃষ্টি প্ৰদান কৰে (ক্ৰেছৱেল, ২০১৪)।

- **উদ্ভাৱন আৰু উন্নয়ন**

গৱেষণা হৈছে উদ্ভাৱন আৰু উন্নয়নৰ আঁৰৰ এক চালিকা শক্তি। লিডি আৰু অৰমৰডে ইয়াক পদ্ধতিগতভাৱে তথ্য সংগ্ৰহ আৰু বিশ্লেষণৰ প্ৰক্ৰিয়া হিচাপে বৰ্ণনা কৰিছে । বিজ্ঞান, প্ৰযুক্তি আৰু বিভিন্ন উদ্যোগৰ ক্ষেত্ৰত গৱেষণাৰ ফলত নতুন ধাৰণা, পদ্ধতি আৰু সমাধান আৱিষ্কাৰ হয়, যাৰ ফলত বিকাশ আৰু উন্নয়ণ সম্ভৱ হৈ পৰে।

- **পৰীক্ষা আৰু বৈধতা নিৰুপণ**

গৱেষণাৰ এটা গুৰুত্বপূৰ্ণ দিশ হ'ল বিদ্যমান জ্ঞানৰ সত্যাসত্য প্ৰমাণ কৰা আৰু বৈধতা নিৰ্দ্ধপণ কৰা। সংগঠিত পদ্ধতিৰ জৰিয়তে গৱেষকসকলে প্ৰতিষ্ঠিত তথ্যসমূহ নিশ্চিত কৰে বা প্ৰত্যাহ্বান জনায় আৰু তথ্যৰ নিৰ্ভৰযোগ্যতা নিশ্চিত কৰে।

- **সাহিত্য আৰু শিক্ষাৰ ক্ষেত্ৰত অৱদান**

শৈক্ষিক ভঁৰাললৈ অৰিহণা যোগোৱাৰ বাবে গৱেষণা অতি প্ৰয়োজনীয়। পণ্ডিতসকলে পদ্ধতিগত অনুসন্ধানত জড়িতহোৱাৰ লগে লগে তেওঁলোকে নিজৰ তথ্যসমূহ গৱেষণামূলক আলোচনীত প্ৰকাশ কৰে, যাৰ ফলত সাহিত্যৰ ইতিমধ্যে থকা ভঁৰাল আৰু সমৃদ্ধ হয়। গৱেষণা আৰু প্ৰকাশৰ এই অবিৰত চক্ৰই শিক্ষাৰ মান বৃদ্ধি কৰে আৰু বৌদ্ধিক ভঁৰাল সমৃদ্ধ আৰু প্ৰসাৰ কৰে।

গতিকে জ্ঞানৰ বিকাশ, সমস্যা সমাধান, উদ্ভাৱন, তথ্যৰ সত্যাসত্য নিৰ্দ্ধপণ, শৈক্ষিক আৰু ব্যৱহাৰিক ক্ষেত্ৰত নিত্য নতুন সংযোজনৰ বাবে গৱেষণাৰ প্ৰয়োজন। কোথাৰী, ক্ৰেছৱেল,

লিডি, অৰমৰড, চেকাৰন আৰু বৌগীৰ সংজ্ঞাসমূহে গৱেষণাৰ পদ্ধতিগত আৰু সমালোচনাত্মক প্ৰকৃতিৰ বিষয়ে আমাক জানিব দিয়ে।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ২ঃ গৱেষণাৰ প্ৰয়োজনীয়তা সম্পৰ্কে টোকা প্ৰস্তুত কৰক। (১০০টা শব্দৰ ভিতৰত লিখক)

১২.৫ গৱেষণাৰ প্ৰণালী

আমি আগতেই কৈছো যে গৱেষণা এক পদ্ধতিগত, প্ৰণালীগত অধ্যয়ন প্ৰক্ৰিয়া। গৱেষণা প্ৰণালী বুলিলে গৱেষণাৰ সময়ত তথ্য সংগ্ৰহ আৰু বিশ্লেষণৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰা নিয়ম শৃংখলা বা পদ্ধতিক বুজায়। গৱেষণা প্ৰণালীয়ে গৱেষকসকলে তথ্য সংগ্ৰহৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰা নিৰ্দিষ্ট কৌশল আৰু সঁজুলিসমূহক সামৰি লয়। অনুসন্ধানৰ সুসংগঠিত প্ৰক্ৰিয়াৰ ফলত গৱেষণাৰ সিদ্ধান্ত বিলাক স্পষ্ট হৈ পৰে। গৱেষণা প্ৰণালীয়েই হৈছে সমগ্ৰ গৱেষণা প্ৰক্ৰিয়াটোৰ পথ প্ৰদৰ্শকৰ দৰে। ইয়াৰ ভেটিতেই গৱেষকৰ অনুসন্ধানৰ দৃষ্টিভংগী গা কৰি উঠে আৰু তাত্ত্বিক আধাৰ স্পষ্ট কৰি তোলে। প্ৰণালীয়ে নিৰ্বাচিত গৱেষণা পদ্ধতিৰ আঁৰৰ সামগ্ৰিক সজ্জা, কৌশল আৰু যুক্তি প্ৰকাশ কৰে। প্ৰণালীয়েই অধ্যয়নৰ বাবে গৱেষকক এক পদ্ধতিগত পৰিকল্পনা বা আচনি দিয়ে (লিডি আৰু অৰমৰডে ২০১৫)।

গৱেষণা 'প্ৰণালী' (Method) আৰু গৱেষণা 'পদ্ধতি' (Methodology) শব্দ দুটা সম্পৰ্কীয় হ'লেও কিছু পাৰ্থক্যও নথকা নহয়। গৱেষণা প্ৰণালী হৈছে গৱেষকসকলে তথ্য সংগ্ৰহ আৰু বিশ্লেষণৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰা কৌশল। ই হৈছে বিশ্লেষণৰ সময়ত ব্যৱহাৰ কৰা ব্যৱহাৰিক পদক্ষেপ আৰু সঁজুলি। গৱেষণা প্ৰণালীৰ উদাহৰণ হ'ল জৰীপ, পৰীক্ষা, সাক্ষাৎকাৰ, পৰ্যবেক্ষণ, আৰু বিষয় বিশ্লেষণ ইত্যাদি।

আনহাতে, গৱেষণা 'পদ্ধতি'ৰ পৰিসৰ অলপ বিশাল। ই গৱেষণা প্ৰক্ৰিয়াৰ বিভিন্ন প্ৰণালীৰ সমষ্টি। গৱেষণা পদ্ধতিয়ে দাৰ্শনিক পট, তাত্ত্বিক দৃষ্টিভংগী আৰু সমগ্ৰ গৱেষণা প্ৰক্ৰিয়াটোক পথ প্ৰদৰ্শন কৰা আটাইবোৰ কৌশলক সামৰি লয়। ই গৱেষণা প্ৰণালী বাছনি কৰাৰ যুক্তি প্ৰদান কৰে আৰু গৱেষকৰ দৃষ্টিভংগী বুজিবলৈ সহায় কৰে।

মূলতঃ গৱেষণা প্ৰণালীয়ে গৱেষণা পদ্ধতিৰ নিৰ্বাচন আৰু প্ৰয়োগৰ মঞ্চ নিৰ্ধাৰণ কৰে। ইয়াৰ লগত গৱেষকৰ দৃষ্টিভংগী, গৱেষণা প্ৰশ্নৰ প্ৰকৃতি, আৰু অধ্যয়নৰ সামগ্ৰিক সজ্জা আদি বিবেচনা জড়িত হৈ থাকে। পদ্ধতিয়ে গৱেষকসকলক তেওঁলোকৰ গৱেষণাৰ লক্ষ্য আৰু প্ৰকৃতিৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি ব্যৱহাৰ কৰিবলগীয়া আটাইতকৈ উপযুক্ত প্ৰণালীসমূহৰ বিষয়ে জ্ঞাত সিদ্ধান্ত লোৱাত সহায় কৰে। গতিকে গৱেষণা প্ৰণালী হৈছে তথ্য সংগ্ৰহ আৰু বিশ্লেষণৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰা নিৰ্দিষ্ট কৌশল, আনহাতে গৱেষণা পদ্ধতি হৈছে সমগ্ৰ গৱেষণা প্ৰক্ৰিয়াটো

প্ৰণালীৰ নিৰ্বাচন আৰু প্ৰয়োগৰ বিজ্ঞানসন্মত অধ্যয়ন।

গৱেষণা প্ৰণালী আৰু পদ্ধতিৰ সংযোগতেই এক সু-সংগঠিত, প্ৰণালীবদ্ধ গৱেষণা সম্ভৱ হৈ পৰে। প্ৰণালী আৰু পদ্ধতিৰ মাজৰ আন্তঃক্ৰিয়া আৰু সমন্বয়ে গৱেষণাৰ তথ্যসমূহ সংহত আৰু নিশ্চিত কৰে। গৱেষণা প্ৰণালী আৰু পদ্ধতি নিৰ্দিষ্ট, এইটোৱেই হ'ব বা থাকিব লাগিব- এনে নহয়, সময়ৰ লগত গৱেষণা প্ৰণালী-পদ্ধতিবিলাকৰ স্বৰূপ পৰিৱৰ্তন হৈ থাকে আৰু নতুনত্ব সংযোগ হৈ গৈ থাকে। ক্ৰেছৱেলে উল্লেখ কৰা অনুসৰি গৱেষকসকলে প্ৰায়ে নতুন ধাৰা, প্ৰযুক্তিগত উন্নতি আৰু গৱেষণামূলক প্ৰশ্নৰ প্ৰকৃতিৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি নিজৰ পদ্ধতিসমূহ খাপ খুৱাই পৰিশোধন বা পৰিৱৰ্তন কৰে। এই সংযোজন পৰিশোধনে গৱেষণা প্ৰক্ৰিয়াটো যে সময়োপযোগী হৈছে, বা বৰ্তমানৰ প্ৰত্যাহ্বানসমূহৰ সৈতে মুখামুখী হ'ব পৰাকৈ প্ৰাসংগিক আৰু ফলপ্ৰসূ হৈছে সেয়া নিশ্চিত কৰে।

১২.৬ প্ৰকাৰভেদ

বহল ভাৱে গৱেষণাক দুটা মূল ভাগত ভাগ কৰিব পাৰি- 'পৰিমাণগত গৱেষণা' (Quantitative Research) আৰু 'গুণগত গৱেষণা' (Qualitative Research)। পৰিসংখ্যাগত তথ্য উলিয়াবলৈ আৰু তথ্যসমূহ সাধাৰণীকৰণ কৰিবলৈ, সংখ্যাগত তথ্য সংগ্ৰহ আৰু বিশ্লেষণ পৰিমাণগত গৱেষণাই সামৰি লয়। ক্ৰেছৱেলৰ মতেএই ধৰণৰ গৱেষণা লক্ষ্য হৈছে চলক (variables) সমূহৰ জুখ-মাখ, সাংখ্যিক ৰূপত প্ৰকাশ কৰা আৰু সেইবোৰৰ মাজৰ সম্পৰ্ক স্থাপন কৰা। ইয়াৰ বিপৰীতে গুণগত গৱেষণাই শব্দ, ছবি বা পৰ্যবেক্ষণৰ দৰে অসংখ্যাগত তথ্য আৰু পৰিঘটনাসমূহৰ অন্বেষণত গুৰুত্ব আৰোপ কৰে। গুণগত গৱেষণা মূলত ব্যাখ্যাধৰ্মী আৰু অৰ্থ, আৰ্হি আৰু প্ৰসংগ উলিয়াবলৈ প্ৰচেষ্টা কৰা দেখা যায়।

গুণগত আৰু পৰিমাণগত এই দুয়ো গৱেষণাৰ বিভিন্ন উপভাগ আছে। গৱেষণা বিভিন্ন ক্ষেত্ৰ অনুসৰি ইয়াৰ ধৰণ বেলেগ বেলেগ হয়। মনোবিজ্ঞান, চিকিৎসাবিজ্ঞানৰ দৰে ক্ষেত্ৰত পৰিমাণগত গৱেষণা প্ৰায়ে ব্যৱহাৰ কৰা হয়, য'ত সংখ্যাগত তথ্য আৰু পৰিসংখ্যা বিশ্লেষণৰ প্ৰয়োজনীয়তা আছে। আনহাতে, গুণগত গৱেষণা সাধাৰণতে নৃতত্ত্ব, সমাজবিজ্ঞান, সাহিত্য আৰু শিক্ষাৰ দৰে শাখাত ব্যৱহাৰ কৰা হয়, য'ত মানুহৰ আচৰণ, সংস্কৃতি, পাঠ আৰু প্ৰসংগ বুজাবলৈ যত্ন কৰা হয়। আৰু কেতিয়াবা গুণগত আৰু পৰিমাণগত দুয়োটাৰ মিশ্ৰিত পদ্ধতিৰেও গৱেষণা অগবঢ়ায়।

বিভিন্ন সময়ত পণ্ডিতসকলে গৱেষণাৰ বিভিন্ন ভাগৰ বিষয়ে আলোচনা কৰিছে। সেইবোৰ চালি-জাৰি চাই তলত গৱেষণাৰ বিভিন্ন ভাগবিলাকৰ আভাস দিয়া হ'ল-

- **পৰিমাণগত গৱেষণা** (Quantitative Research) ঃ এই গৱেষণা বিভিন্ন উপভাগবোৰ হৈছে- পৰীক্ষামূলক গৱেষণা (Experimental Research), সম্পৰ্কীয় গৱেষণা (Correlational

Research), জৰীপ গৱেষণা (Survey Research) ইত্যাদি। পৰিমাণগত গৱেষণাই অৰ্থনীতি,মনোবিজ্ঞান, ঔষধ ইত্যাদি ক্ষেত্ৰবিলাক সামৰি লয়।

- **গুণগত গৱেষণা** (Qualitative Research)ঃ গুণগত গৱেষণাই সামৰা ক্ষেত্ৰবিলাক হৈছে- নৃতত্ত্ব, সমাজবিজ্ঞান, শিক্ষা ইত্যাদি।

- **মিশ্ৰিত পদ্ধতিৰ গৱেষণা** (Mixed Methods Research)ঃ পৰিমাণগত আৰু গুণগত দুয়োটা পদ্ধতিৰ সংমিশ্ৰণত আগবঢ়োৱা গৱেষণাই হৈছে মিশ্ৰিত পদ্ধতিৰ গৱেষণা । সমাজ বিজ্ঞান, শিক্ষা, স্বাস্থ্যসেৱা আদি ইয়াৰ আওতাত পৰে ।

- **ক্ৰিয়া গৱেষণা** (Action Research)ঃ এই গৱেষণাই ব্যৱহাৰিক সমস্যা সমাধানৰ ওপৰত গুৰুত্ব আৰোপ কৰে। ইয়াত অংশগ্ৰহণকাৰীৰ গুৰুত্ব আৰু সহযোগিতাৰ ভূমিকা থাকে। বিশেষকৈ শিক্ষা, সমাজ উন্নয়ন, স্বাস্থ্যসেৱা ইত্যাদি ক্ষেত্ৰত ইয়াৰ গুৰুত্ব আছে।

- **বৰ্ণনামূলক গৱেষণা** (Descriptive Research)ঃ বিভিন্ন ভাগবোৰ হৈছে- পৰ্যবেক্ষণমূলক গৱেষণা (Observational Research), ঘটনা অধ্যয়ন (Case Studies), সমাজ বিজ্ঞান, বিপণন, মনোবিজ্ঞান আদি।

- **ঐতিহাসিক গৱেষণা** (Historical Research)ঃ অতীতৰ পৰিঘটনা, কাৰ্য্য বা অৱস্থাৰ সম্পৰীক্ষাই এই গৱেষণা মূল উদ্দেশ্য। বিশেষকৈ ঐতিহাসিক নথি-পত্ৰৰ বিশ্লেষণ ইয়াত কৰা হয়। ইতিহাস, পু�ৰাতত্ত্ব, নৃতত্ত্ব আদি ক্ষেত্ৰৰ গৱেষণা এই শাখাত ধৰা হয়।

- **দীৰ্ঘকালীন গৱেষণা** (Longitudinal Research)ঃ এই গৱেষণাই ক্ৰমবিৱৰ্তিত সময়ৰ লগে লগে হোৱা বিভিন্ন পৰিৱৰ্তনৰ বিষয়ে অন্তৰ্দৃষ্টি প্ৰদান কৰে।
- ক্ৰমবিকাশমান মনোবিজ্ঞান (Developmental Psychology), সমাজবিজ্ঞান (Sociology), মহামাৰী বিজ্ঞান (Epidemiology) ইয়াৰ ক্ষেত্ৰৰ উদাহৰণ।

- **অন্বেষণমূলক গৱেষণা** (Exploratory Research)ঃ নতুন বিষয় বা পৰিঘটনা অন্বেষণ কৰাৰ লক্ষ্যৰে এই গৱেষণা আগবাঢ়ে। বিশেষকৈ গৱেষণাৰ প্ৰাৰম্ভিক পৰ্যায়ত প্ৰায়ে ইয়াৰ গুৰুত্ব দেখা যায়। প্ৰযুক্তি, ব্যৱসায়িক উদ্ভাৱন, সমাজ বিজ্ঞান ইয়াৰ ক্ষেত্ৰৰ ভিতৰোৱা হক্সৰ পাৰে ।

এনেদৰে গৱেষণাৰ বিষয়ৰ গুৰুত্ব, ইয়াৰ ক্ষেত্ৰ আৰু প্ৰণালীৰ দিশবিলাক চালিজাৰি চাই আমি বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ গৱেষণা সৈতে পৰিচিত হ'ব পাৰোঁ।

১২.৭ অধ্যায়টোৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

- গৱেষণা হৈছে নতুন জ্ঞান আৱিষ্কাৰ কৰা, উপলব্ধ তথ্যৰ বৈধতা প্ৰদান কৰা বা নিৰ্দিষ্ট প্ৰশ্নসমূহৰ উত্তৰ দিয়াৰ লক্ষ্যৰে কৰা এক পদ্ধতিগত অনুসন্ধান প্ৰক্ৰিয়া। ইয়াত তথ্য সংগ্ৰহ, বিশ্লেষণ আৰু ব্যাখ্যাৰ বাবে সংগঠিত পদক্ষেপ বা প্ৰণালী থাকে ।
- গৱেষণা পৰিমাণগত বা গুণগত হ'ব পাৰে। পৰিমাণগত গৱেষণা সংখ্যাগত তথ্য আৰু পৰিসংখ্যাগত বিষয়ৰ সৈতে জড়িত, আনহাতে গুণগত গৱেষণা অসংখ্যাগত তথ্য ব্যৱহাৰ কৰি পৰিঘটনাসমূহ গভীৰভাৱে অন্বেষণ কৰে।
- পৰিমাণগত উপপ্ৰকাৰসমূহৰ ভিতৰত পৰীক্ষামূলক, সম্পৰ্কীয় আৰু জৰীপ গৱেষণা অন্তৰ্ভুক্ত, যিবোৰ অৰ্থনীতি আৰু মনোবিজ্ঞানৰ দৰে ক্ষেত্ৰত প্ৰয়োগ কৰা হয়। গুণগত উপপ্ৰকাৰসমূহৰ ভিতৰত নৃতাত্ত্বিক আৰু সমাজবিজ্ঞানত ব্যৱহৃত নৃতাত্ত্বিক, ঘটনা অধ্যয়ন আৰু পৰিঘটনাবিজ্ঞান আদি অন্তৰ্ভুক্ত।
- মিশ্ৰিত পদ্ধতিৰ গৱেষণাই পৰিমাণগত আৰু গুণগত দুয়োটা পদ্ধতিৰ সংমিশ্ৰণ ঘটায়, যিটো সমাজ বিজ্ঞান আৰু স্বাস্থ্যসেৱাৰ দৰে ক্ষেত্ৰত প্ৰয়োগ হোৱা দেখা যায়। ক্ৰিয়া বা কাৰ্য গৱেষণাই ব্যৱহাৰিক সমস্যা সমাধানৰ ওপৰত গুৰুত্ব আৰোপ কৰে আৰু শিক্ষা আৰু সামাজিক বিকাশৰ দৰে ক্ষেত্ৰত সহযোগিতা আগবঢ়াই।
- জ্ঞানৰ বিকাশ, সমস্যাৰ সমাধান, উদ্ভাৱন আৰু ইয়াৰ পালন, তথ্যৰ সত্যাসত্য নিৰূপণ, আৰু শৈক্ষিক দিশত অৱিহণা যোগোৱাৰ বাবে গৱেষণা অপৰিহাৰ্য।

১২.৬ অধিক জানিবলৈ

Booth, W. C., Colomb, G. G., & Williams, J. M. (2008). *The Craft of Research* (3rd ed.). University of Chicago Press.

Creswell, J. W. (2013). *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches* (4th ed.). SAGE Publications.

Kumar, R. (2011). *Research Methodology: A Step-by-Step Guide for Beginners* (3rd ed.). SAGE Publications.

Kothari, C. R. (2004). *Research Methodology: Methods and Techniques* (2nd ed.). New Age International Publishers.

Leedy, P. D., & Ormrod, J. E. (2015). *Practical research. Planning and design* (11th ed.). Boston,

কলিতা, ৰঞ্জন (সম্পা.) (২০১৭)। *গৱেষকৰ হাতপুথি* । বান্ধৱ।

শইকীয়া, নগেন (২০১১)। *গৱেষণা পদ্ধতি পৰিচয়*। কৌস্তুভ প্ৰকাশন।

১২.৭ অগ্ৰগতিৰ খতিয়ান (কেৱল ৰূপৰেখা)

১নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ গৱেষণা বুলিলে সাধাৰণতে যি বুজি পায়... বিভিন্ন মতামতৰ আলোচনা কৰিব।

২নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ গৱেষণাই কি কি কাম সম্পাদন কৰে... ইয়াৰ প্ৰাসংগিকতা আলোচনা কৰিব।

১২.৮ আৰ্হি প্ৰশ্ন

প্ৰশ্ন ১ ঃ গৱেষণাৰ সংজ্ঞা দাঙি ধৰি ইয়াৰ স্বৰূপ বিচাৰ কৰক ।

প্ৰশ্ন ২ ঃ গৱেষণাৰ প্ৰয়োজনীয়তা সম্পৰ্কে আলোচনা যুগুত কৰক।

প্ৰশ্ন ৩ ঃ গৱেষণা প্ৰণালী কি? ই গৱেষণাত কি কাৰ্য সম্পাদন কৰে লিখক।

প্ৰশ্ন ৪ ঃ গৱেষণাৰ বিভিন্ন প্ৰকাৰভেদৰ বিষয়ে এটি টোকা প্ৰস্তুত কৰক।

প্ৰশ্ন ৫ ঃ চমুটোকা লিখক— ক) গুণগত গৱেষণা খ) পৰিমাণগত গৱেষণা
গ) গৱেষণা পদ্ধতি

*** ***** ***

অধ্যায় ১৩ঃ গৱেষণাৰ আঁচনি-সাৰ

অধ্যায় গাঁথনি

১৩.১ উদ্দেশ্য

১৩.২ পৰিচয়

১৩.৩ প্ৰাপ্ত সাহিত্যৰ পুনৰীক্ষণ

১৩.৪ প্ৰাক্ কল্পনা

১৩.৫ তথ্য আৰু উৎস

১৩.৬ গৱেষণা প্ৰক্ৰিয়া

১৩.৭ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

১৩.৮ অধিক জানিবলৈ

১৩.৯ অগ্ৰগতিৰ খতিয়ান (কেৱল ৰূপৰেখা)

১৩.১০ আৰ্হি প্ৰশ্ন

১৩.১ উদ্দেশ্য

এই অধ্যায়টি অধ্যয়ন কৰি আপুনি—

- গৱেষণা কৰ্মত অগ্ৰসৰ হওতে বা হ'বলৈ প্ৰাপ্ত সাহিত্যৰ পুনৰীক্ষণ কেনেকৈ কৰিব তাৰ ধাৰণা লাভ কৰিব।
- গৱেষণাৰ প্ৰাক্কল্পনা কি আৰু ই গৱেষণাত কেনেকৈ সহায় কৰে তাৰ ধাৰণা পাব।
- গৱেষণাৰ তথ্য আৰু উৎস কি? ইয়াৰ গুৰুত্ব সম্পৰ্কে জানিব পাৰিব।
- গৱেষণা প্ৰক্ৰিয়াৰ ধাৰণা লাভ কৰিব ।

১৩.৩ পৰিচয়

ইতিমধ্যে আগৰ অধ্যায়টোত আপুনি গৱেষণা কি, ইয়াৰ প্ৰয়োজনীয়তা, গৱেষণাৰ গুৰুত্ব, ইয়াৰ বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ সৈতে পৰিচিত হৈছে। এই অধ্যায়ত আমি গৱেষণা আঁচনি-সাৰ আৰু ইয়াৰ প্ৰক্ৰিয়াৰ অন্তৰালৰ কেতবোৰ দিশৰ সম্পৰ্কে আলোচনা কৰিম । তথ্য সংগ্ৰহ আৰু বিশ্লেষণ প্ৰক্ৰিয়াৰ যোগেদি অধ্যয়নৰ ফলাফলৰ বৈধতা আৰু নিৰ্ভৰযোগ্যতা নিশ্চিত কৰাৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰয়োজনীয় প্ৰাপ্ত সাহিত্যৰ পুনৰীক্ষণ আৰু তথ্যৰ উৎস, সংগ্ৰহ আদি দিশবিলাকৰ আলোচনা এই অধ্যায়ত সামৰি লোৱা হৈছে। এই আলোচনাৰ পৰা আপুনি গৱেষক হিচাপে গৱেষণাৰ প্ৰকাৰ্যৰ মূল উপাদানসমূহৰ বিষয়ে অন্তৰ্দৃষ্টি লাভ কৰিব। গৱেষণাৰ পৰিকল্পনাৰ তাৎপৰ্য্য, পৰিকল্পনাৰ কৌশল, পদ্ধতিৰ সৈতে ইয়াৰ অগ্ৰগতিৰ বিভিন্ন দিশৰ ওপৰত আলোকপাত কৰা হৈছে। গৱেষণা প্ৰক্ৰিয়াৰ এক গুৰুত্বপূৰ্ণ উপাদান প্ৰাপ্ত সাহিত্যৰ পুনৰীক্ষণ। গৱেষণা

বিষয়ৰ সৈতে সম্পৰ্ক থকা ৰচনা বা গ্ৰন্থসমূহৰ পদ্ধতিগতভাৱে পৰীক্ষা কৰাটো নিত্যান্তই গুৰুত্বপূৰ্ণ কাম। এই পদক্ষেপে গৱেষণামূলক অধ্যয়নৰ ভেটি হিচাপে কাম কৰে, যিয়ে গৱেষকসকলক পাৰ্থক্য, তুলনা, বিতৰ্ক আৰু অনুসন্ধানৰ বাবে ক্ষেত্ৰসমূহ চিনাক্ত কৰাত সহায় কৰে। প্ৰাপ্ত সাহিত্যৰ পুনৰীক্ষণত প্ৰাসংগিক অধ্যয়নৰ সন্ধান কৰা, সমালোচনাত্মকভাৱে মূল্যায়ন কৰা আৰু মূল বিষয়বস্তু আৰু পদ্ধতিসমূহ সংশ্লেষণ কৰা আদি পদক্ষেপসমূহ জড়িত হৈ আছে। একেদৰেই গৱেষণাত তথ্য আৰু উৎসৰ গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা আছে। গৱেষকসকলে বিশ্লেষণ কৰি সিদ্ধান্ত লোৱাৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰা কেঁচা সমলেই হৈছে- তথ্য। পৰিমাণগত আৰু গুণগতকে ধৰি বিভিন্ন ধৰণৰ গৱেষণা তথ্যৰ ভিত্তিতেই আগবাঢ়ি যায় আৰু গৱেষণা প্ৰশ্নসমূহৰ সমাধান সূত্ৰ নিৰ্ণয় কৰিবলৈ চেষ্টা কৰে। গৱেষণাৰ এই তথ্যৰ ভিত্তিক আমি উৎস বুলি কওঁ আৰু ইয়াৰ প্ৰকাৰৰ বিষয়েও আমি ইয়াত আলোচনা কৰিম। এই উৎসৰ সঠিক উপস্থাপন শৈলীয়ে কিদৰে তথ্যৰ বিশ্বাসযোগ্যতা গঢ়ি তোলে তাৰ ধাৰণাও এই অধ্যায়ত লাভ কৰিব।

১৩.৩ প্ৰাপ্ত সাহিত্যৰ পুনৰীক্ষণ

প্ৰাপ্ত সাহিত্যৰ পৰ্যালোচনা গৱেষণা প্ৰক্ৰিয়াৰ এক গুৰুত্বপূৰ্ণ উপাদান য'ত গৱেষণা বিষয়ৰ সৈতে সম্পৰ্কিত ইতিমধ্যে উপলব্ধ গ্ৰন্থ, ৰচনাসমূহ পদ্ধতিগতভাৱে বিচাৰ কৰা হয়। প্ৰাপ্ত সাহিত্যৰ পৰ্যালোচনাই গৱেষণামূলক অধ্যয়নৰ ভেটি হিচাপে কাম কৰে। ই বিশেষ ক্ষেত্ৰত জ্ঞানৰ বৰ্তমানৰ অৱস্থাৰ বিষয়ে ধাৰণা দিয়ে। সেই নিৰ্দিষ্ট বিষয় সম্পৰ্কে ইতিমধ্যে হৈ থকা বা হৈ যোৱা অন্বেষণৰ সৈতে পৰিচয় কৰাই দিয়ে।। ইয়াৰ দ্বাৰা গৱেষকসকলে গৱেষণাৰ উন্মোচিত নোহোৱা দিশবোৰ, ব্যৱধান, বিতৰ্ক আৰু অধিক অনুসন্ধানৰ প্ৰয়োজনীয়তা থকা ক্ষেত্ৰসমূহ চিনাক্ত কৰিব পাৰে আৰু গৱেষণামূলক প্ৰশ্নসমূহ প্ৰস্তুত কৰিব পাৰে।

প্ৰাপ্ত সাহিত্যৰ পুনৰীক্ষণে গৱেষণা প্ৰক্ৰিয়াক পথ প্ৰদৰ্শন কৰে। গৱেষকসকলক উপলব্ধ জ্ঞানৰ ওপৰত স্থিতি আৰু পদক্ষেপ লোৱাত সহায় কৰে। ইতিপূৰ্বে হৈ যোৱা অন্বেষণ আৰু প্ৰচেষ্টা অনৰ্থক পুনৰ কৰাৰ পৰা বিৰত ৰাখে আৰু গৱেষণামূলক প্ৰশ্নসমূহ পৰিশোধন কৰি নতুন প্ৰশ্ন আৰু সিদ্ধান্তত উপনীত হ'বলৈ সহায় কৰে। ই তাত্ত্বিক আৰু অভিজ্ঞতাভিত্তিক পৰিৱেশ বুজিবলৈ প্ৰয়োজন হোৱা দিশ বিলাকৰ আভাস দিয়ে আৰু গৱেষণা যাতে প্ৰাসংগিক, অৰ্থপূৰ্ণ হয় সেয়া নিশ্চিত কৰে।

প্ৰাপ্ত সাহিত্যৰ পুনৰীক্ষণ এক বিশেষ প্ৰক্ৰিয়া, গৱেষকসকলে কিছু পদ্ধতিগত দিশৰ মাজেৰে আগবাঢ়ে। চেকাৱন আৰু বৌগীয়ে এই প্ৰক্ৰিয়াৰ বিভিন্ন স্তৰবিলাক - প্ৰাসংগিক অধ্যয়নৰ সন্ধান কৰা, সেইবোৰ পঢ়া আৰু সমালোচনাত্মকভাৱে মূল্যায়ন কৰা, মূল বিষয়বস্তু আৰু পদ্ধতি চিনাক্ত কৰা, আৰু তথ্যসমূহ সংশ্লেষণ কৰা আদি বুলি ক'ব খোজে। গৱেষকসকলে ইতিমধ্যে থকা জ্ঞানৰ ভঁৰালৰ বিষয়ে এক ধাৰণা লাভ কৰি অধ্যয়নৰ বিশাল দিশ উন্মোচন কৰিবলৈ প্ৰণালীয়ে সহায় কৰে। এইটো ঠিক যে, প্ৰাপ্ত সাহিত্যৰ পুনৰীক্ষণ বাবে বিবেচনাশীল আৰু

বিশ্লেষণাত্মক মানসিকতাৰ প্ৰয়োজন। ক্ৰেছৱেলে গৱেষকসকলক অধ্যয়নসমূহৰ মানদণ্ড, ইয়াৰ পদ্ধতি, মূল তথ্য আৰু সীমাবদ্ধতাসমূহ পৰীক্ষা কৰি সমালোচনাত্মকভাৱে মূল্যায়ন কৰিবলৈ উপদেশ দিছে। ইয়াৰ উপৰিও গৱেষকসকলে প্ৰাপ্ত সাহিত্যক শ্ৰেণীভুক্ত আৰু সংগঠিত কৰি সেইবোৰৰ আৰ্হি আৰু ধাৰা চিনাক্ত কৰিব লাগে।

গতিকে দেখা যায়, প্ৰাপ্ত সাহিত্যৰ পুনৰীক্ষণ গৱেষণা প্ৰক্ৰিয়াৰ এক গুৰুত্বপূৰ্ণ পদক্ষেপ, ই কোনো বিষয় বা ক্ষেত্ৰৰ জ্ঞানৰ বৰ্তমানৰ অৱস্থাৰ বিষয়ে অন্তৰ্দৃষ্টি প্ৰদান কৰে আৰু গৱেষণামূলক প্ৰশ্ন সঠিক কৰি সিদ্ধান্তত উপনীত হ'বলৈ সহায় কৰে । নিৰ্বাচিত প্ৰাপ্ত সাহিত্যৰ সুসংগঠিত পুনৰীক্ষণে গৱেষণাৰ দিক নিৰ্ণয় কৰা, অলাগতীয়াল দিশবোৰ এৰাই চলাত আৰু শৈক্ষিক সমাজলৈ অৰ্থপূৰ্ণ অৱিহণা যোগোৱাত সহায় কৰে।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ১ ঃ গৱেষণাত প্ৰাপ্ত সাহিত্যৰ পুনৰীক্ষণৰ গুৰুত্ব বিষয়ে লিখক (প্ৰায় ১০০ শব্দৰ ভিতৰত)

১৩.৪ প্ৰাক্-কল্পনা

গৱেষণা প্ৰাক্-কল্পনা বা পৰিকল্পনা হৈছে এক বিশেষ নথি, এক বিশেষ স্তৰ যিয়ে গৱেষকক এটা অধ্যয়ন কৰিবলৈ লোৱা পদ্ধতিৰ নিৰ্দিষ্ট পদক্ষেপসমূহৰ ৰূপৰেখা দাঙি ধৰে। গৱেষণা পৰিকল্পনাই পথ নিৰ্দেশনা হিচাপে কাম কৰে। গৱেষণা প্ৰক্ৰিয়াৰ প্ৰতিটো পৰ্যায়ৰ বাবে কৌশল, পদ্ধতি আৰু সময়সীমাক সোঁৱৰাই থাকে এই প্ৰাক্-কল্পনাই। গৱেষণা যাতে সংগঠিত, কাৰ্যক্ষম আৰু স্বচ্ছভাৱে কৰা হয়, তাৰ ক্ষেত্ৰত ই গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা পালন কৰে। গৱেষণা প্ৰাক্-কল্পনাই অধ্যয়ন সম্পন্ন কৰাৰ বাবে এক গাঁথনি প্ৰদান কৰে। এটা সুনিৰ্মিত গৱেষণা পৰিকল্পনাই গৱেষকসকলক তেওঁলোকৰ লক্ষ্যৰ পৰা বিচ্যুতি নোহোৱাকৈ গৱেষণাত মনোনিৱেশ কৰাত সহায় কৰে। গৱেষণা প্ৰক্ৰিয়াৰ জটিলতাসমূহৰ পৰা গৱেষক এজনক আঁতৰাই ৰাখি অধ্যয়নৰ স্পষ্টতা বজাই ৰাখে।

গৱেষণা প্ৰকল্প এটাৰ সামগ্ৰিক গুণগত মান আৰু বৈধতা ৰক্ষা কৰে পৰিকল্পনাই। লিডি আৰু অৰমৰডৰ মতে, সুহংহত পৰিকল্পনাই গৱেষকসকলে নৈতিক মানদণ্ড মানি চলা, উপযুক্ত পদ্ধতি ব্যৱহাৰ কৰা আৰু পদ্ধতিগতভাৱে তথ্য সংগ্ৰহ কৰা- এইবোৰ দিশ নিশ্চিত কৰে। কেতিয়াবা গৱেষক আৰু অংশীদাৰসকলৰ যোগাযোগৰ স্বচ্ছতা প্ৰাক্-কল্পনাৰ যোগেদি ৰক্ষিত হয়। বিশেষকৈ একাধিক ব্যক্তি জড়িত থকা জটিল গৱেষণাত দলৰ মাজৰ সহযোগিতা ৰক্ষাৰ দিশতো প্ৰাক্-কল্পনাই বিশেষ ভূমিকা পালন কৰে ।

গতিকে গৱেষণা পৰিকল্পনা হৈছে গৱেষণা এক মৌলিক স্তৰ যিয়ে অধ্যয়নৰ পথ

পদ্ধতিগত কৰি তোলে। গৱেষণাৰ গাঁথনি, মনোযোগ, নৈতিকতা, স্বচ্ছতা, বিশ্বাসযোগ্যতা এই আটাইবোৰ দিশ প্ৰাক্-কল্পনাৰ ওপৰতেই নিৰ্ভৰ কৰে ।

১৩.৫ তথ্য আৰু উৎস

গৱেষণাৰ তথ্যঃ

সাধাৰণ অৰ্থত তথ্য হৈছে এক বিষয় বা বিৱৰণৰ সৰু একক বা এটা গোট। যিবোৰৰ নিজা অৰ্থ অতি সৰু। কিন্তু ইয়াৰ প্ৰাসংগিক আন দিশবোৰৰ লগত ই বিশেষ অৰ্থ বহন কৰে। গৱেষণাৰ তথ্য বুলিলে নিৰ্দিষ্ট প্ৰশ্নৰ উত্তৰ বা পৰীক্ষামূলক অনুমানৰ উত্তৰ দিবলৈ গৱেষণামূলক অধ্যয়নৰ সময়ত সংগ্ৰহ কৰা প্ৰাপ্ত ধাৰণাকেই বুজা যায়। গৱেষণাৰ তথ্য বিভিন্ন ধৰণৰ হ'ব পাৰে- সংখ্যা, শব্দ, ছবি বা পৰ্যবেক্ষণ ইত্যাদি। গৱেষকসকলে বিশ্লেষণ কৰিবলৈ লোৱা মূল আধাৰ হৈছে তথ্য আৰু উপনীত হোৱা সিদ্ধান্তও মূলত তথ্যই। তথ্য গৱেষণাৰ ইন্ধন স্বৰূপ। তথ্যৰ পৰাই গৱেষণা আগবাঢ়ে আৰু ফলপ্ৰাপ্তিও তথ্যতেই শেষ হয়গৈ।

গৱেষণাৰ তথ্যক ব্যাপকভাৱে দুটা মূল ভাগত ভাগ কৰিব পাৰি- পৰিমাণগত আৰু গুণগত। পৰিমাণগত তথ্যত সংখ্যাগত তথ্য জড়িত হৈ থাকে আৰু ই প্ৰায়ে জোখ-মাখ কৰিব পৰা, মান বিশেষৰ হয়। এই ধৰণৰ তথ্য পৰিসংখ্যা বিশ্লেষণৰ বাবে উপযোগী আৰু ইয়াত উচ্চতা, ওজন বা নম্বৰৰ দৰে চলকসমূহ অন্তৰ্ভুক্ত কৰা হয়। আনহাতে, গুণগত তথ্যত অসংখ্যাগত তথ্য বিলাক ধৰা হয়। যেনে শব্দ, ভাষ্য, ছবি ইত্যাদি।

গৱেষণাত তথ্যই অৰ্থপূৰ্ণ অন্তৰ্দৃষ্টি প্ৰদান কৰাৰ লগতে সিদ্ধান্তৰ ভেটি তৈয়াৰ কৰে। উদাহৰণস্বৰূপে, চিকিৎসা বিজ্ঞানৰ অধ্যয়নত ৰোগীৰ ৰক্তচাপ বা তেজৰ আন আন মাত্ৰাৰ পৰিৱৰ্তনৰ জোখ-মাখ চাই ঔষধৰ ফলপ্ৰসূতাৰ পৰিমাণগত তথ্য আহৰণ কৰা হয়। আনহাতে, ৰোগীৰ অভিজ্ঞতা আৰু চিকিৎসাৰ ধাৰণা বুজিবলৈ সাক্ষাৎকাৰৰ জৰিয়তে গুণগত তথ্য সংগ্ৰহ কৰা হয়। দুয়োবিধ তথ্যৰ সহায়ত গৱেষণামূলক প্ৰশ্নটোৰ বিষয়ে ধাৰণা স্পষ্ট কৰা হয়। গৱেষকসকলে বিভিন্ন পৰিসংখ্যাগত বা গুণগত পদ্ধতি ব্যৱহাৰ কৰি তথ্যসমূহৰ বিশ্লেষণ আৰু ব্যাখ্যা আগবঢ়ায়।

পৰিমাণগত তথ্য প্ৰায়ে জৰীপ, পৰীক্ষা বা গাঁথনিগত পৰ্যবেক্ষণৰ জৰিয়তে সংগ্ৰহ কৰা হয় আৰু সেইবোৰক জুখি-মাখি সাংখ্যিক ৰূপত লিখিব পাৰি। উদাহৰণস্বৰূপে, জৰীপৰ জৰিয়তে শৈক্ষিক গৱেষণাত পৰীক্ষাৰ নম্বৰৰ চলকসমূহ পৰিমাপ কৰি ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ শৈক্ষিক প্ৰদৰ্শনৰ পৰিমাণগত তথ্য সংগ্ৰহ কৰা হয়। তাৰ পিছত সংগ্ৰহ কৰা সাংখ্যিক তথ্যসমূহ পৰিসংখ্যাগতভাৱে বিশ্লেষণ কৰি আৰ্হি, সম্পৰ্ক বা পাৰ্থক্য চিনাক্ত কৰা হয়।

আনহাতে, সাক্ষাৎকাৰ, নিৰীক্ষণ বা অংশগ্ৰহণকাৰীৰ পৰ্যবেক্ষণৰ জৰিয়তে অভিজ্ঞতাৰ ভিত্তিত গুণগত তথ্য সংগ্ৰহ কৰা হয়। সমাজ বিজ্ঞানত গুণগত তথ্যৰ লগত ব্যক্তিৰ ধাৰণা, মনোভাৱ বা আচৰণৰ কথাও জড়িত হৈ থাকে। উদাহৰণস্বৰূপে, কৰ্মক্ষেত্ৰৰ ওপৰত কৰা অধ্যয়নত

কর্মচাৰীৰ সাক্ষাৎকাৰৰ জৰিয়তে সংগ্রহ কৰা গুণগত তথ্য ব্যৱহাৰ কৰি চাকৰিৰ সন্তুষ্টি, নেতৃত্ব, শৈলী আদি দিশবোৰ উন্মোচন কৰা হয়।

গৱেষণাৰ উৎসঃ

উৎস বুলিলে গৱেষণাত আহৰণ কৰা তথ্যসমূহৰ মূল বা আধাৰক বুজায়। গৱেষণাত যিবোৰ তথ্য আহৰণ বা বিশ্লেষণ কৰা হয়- সেইবোৰ যিবোৰ মূলৰ পৰা আহৰণ কৰা হৈছে- সেয়াই উৎস। এই উৎসসমূহ কিতাপ, প্রবন্ধ, আলোচনী, সাক্ষাৎকাৰ, ৱেবছাইট, ক্ষেত্র আদি বিভিন্ন ধৰণৰ হ'ব পাৰে। গৱেষণাত উৎসৰ বিশেষ ভূমিকা আছে। লাগতীয়াল আৰু অলাগতীয়াল বহু তথ্যই আমাৰ চৌপাশে উপলব্ধ। কিন্তু কেনেকুৱা তথ্য আহৰণ কৰিব আৰু ক'ৰ পৰা কৰিব সেয়া গৱেষকৰ বাবেই বৰ গুৰুত্বপূর্ণ সিদ্ধান্ত। প্রাসংগিক, বিশ্বাসযোগ্য উৎসই তথ্যৰ গুৰুত্ব বঢ়ায়। কোথাৰীৰ মতেও নির্ভৰযোগ্য আৰু প্রাসংগিক উৎসইহে গৱেষণাক গুৰুত্বপূর্ণ আৰু সফল কৰি তোলে। উৎসসমূহৰ সঠিক উদ্ধৃতি দিয়া গৱেষকৰ নৈতিক দায়িত্ব আৰু কর্তব্যত পৰে (কোথাৰী ২০০৪)।

গৱেষণাৰ উৎসসমূহক প্রাথমিক বা মুখ্য (Primary Source) আৰু গৌণ উৎস (Secondary Source) ত ভাগ কৰা হয়। প্রাথমিক উৎস হ'ল প্রত্যক্ষ বিৱৰণ, মৌলিক ৰচনা- যেনে সৃষ্টিশীল সাহিত্য, নথিপত্র, ডায়েৰী, সাক্ষাৎকাৰ ইত্যাদি। প্রাথমিক বা মুখ্য উৎসই বিষয়ৰ মুখ্য বা প্রত্যক্ষ অন্তর্দৃষ্টি প্রদান কৰে। আনহাতে গৌণ উৎসই প্রাথমিক উৎসৰ ব্যাখ্যা বা বিশ্লেষণ কৰে। ইয়াৰ ভিতৰত পাঠ্যপুথি, সমালোচনা বা প্রাথমিক উৎসৰ পৰা তথ্যৰ বিষয়ে কৰা আলোচনা, নিবন্ধ থাকে (Creswell, 2014, Leedy & Ormrod, 2015)। প্রাথমিক বা মুখ্য উৎসই বিষয় সম্পর্কে প্রাথমিক আৰু প্রত্যক্ষ সমল-তথ্য প্রদান কৰে আৰু গৌণ সমলে মুখ্য সমলৰ স্বৰূপ আৰু পৰিমণ্ডল বুজি উঠাত সহায় কৰে। বিশ্বাসযোগ্যতা গঢ়ি তোলা আৰু গৱেষণামূলক অধ্যয়নত কৰা দাবীসমূহ সমর্থন কৰাত উৎসসমূহেই বিশেষ ভূমিকা পালন কৰে। উদাহৰণস্বৰূপে, জলবায়ু পৰিৱর্তনৰ ওপৰত লিখা এখন বৈজ্ঞানিক গৱেষণা পত্রত প্রাথমিক উৎসসমূহৰ ভিতৰত বতৰ কেন্দ্রৰ পৰা সংগ্রহ কৰা তথ্য বা মূল তথ্য উপস্থাপন কৰা গৱেষণামূলক প্রবন্ধ অন্তর্ভুক্ত হ'ব পাৰে। গৌণ উৎসসমূহৰ ভিতৰত থাকিব পাৰে সমালোচক-পর্যবেক্ষকৰ পর্যালোচনা যিয়ে বর্তমানৰ জলবায়ু পৰিৱর্তনৰ গৱেষণা বিশ্লেষণ আৰু সংশ্লেষণ কৰে। এই উৎসসমূহৰ সঠিক উদ্ধৃতিয়ে গৱেষকসকলৰ অনুসন্ধানৰ গভীৰতা স্পষ্ট কৰে আৰু পাঠকসকলক অধিক অন্বেষণৰ বাট দেখুৱায়।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন নং ২ঃ গৱেষণাৰ তথ্য বুলিলে কি বুজে? তথ্যৰ উৎস কি আৰু ইয়াৰ গুৰুত্বৰ বিষয়ে লিখক (১০০ শব্দৰ ভিতৰত)।

উৎসৰ সঠিক উল্লেখ আৰু উদ্ধৃতি, স্বীকৃতি নিশ্চিতকৰণৰ বাবে বিদ্যায়তনিক গৱেষণাত বিশেষ কিছুমান শৈলী আছে। লিখিত পাঠৰ মাজত (in text), কেতিয়াবা শেষত এনে উৎসৰ স্বীকাৰ কৰা হয়। উৎসৰ সাধাৰণ শৈলীসমূহৰ ভিতৰত এপিএ (আমেৰিকান চাইক'লজিকেল এছ'চিয়েচন), এমএলএ (মডার্ণ লেংগুৱেজ এছ'চিয়েচন),আৰু চিকাগো ইত্যাদি জনপ্রিয় আৰু বহুলভাবে প্রচলিত। এনে শৈলীয়ে উৎস নির্ধাৰণৰ এক সার্বজনীন বোধ গঢ়ি তোলে। প্রত্যেক শৈলীৰ কিছু নিজস্ব বিশেষত্ব থাকে। সময় অনুসৰি সিবোৰৰ সাল-সলনিও হৈ থাকে। উদাহৰণস্বৰূপে, এপিএ শৈলীত লেখকৰ শেষ নাম আৰু প্রকাশৰ বছৰ লিখনীত তালিকাভুক্ত কৰা হয় আৰু সম্পূর্ণ বিৱৰণ গ্রন্থপঞ্জীত দিয়া হয় । এমএলএ শৈলীত লেখকৰ নাম আৰু পৃষ্ঠা নম্বৰৰ সৈতে পাঠৰ মাজত উদ্ধৃতি ব্যৱহাৰ কৰা হয়, আনহাতে বিতং বিৱৰণ শেষৰ প্রসংগ সূত্র পৃষ্ঠাত দেখা যায়। চিকাগো শৈলীয়ে ইন-টেক্সট উদ্ধৃতিৰ বাবে পাদটীকা (ফুটনোট) বা শেষটোকা (এণ্ডনোট) আৰু সম্পূর্ণ বিৱৰণৰ বাবে গ্রন্থপঞ্জী দুয়োটা প্রদান কৰে। গৱেষণাৰ প্রণালী আৰু পদ্ধতিৰ ই এক গুৰুত্বপূর্ণ স্তৰ। তলৰ উদাহৰণলৈ মন কৰক-

গ্রন্থৰ নামঃ *Introduction to Research Methods. A Practical Guide for Anyone Undertaking a Research Project*, লেখকঃ C. Dawson , প্রকাশকঃ Oxford University Press, সংস্কৰণঃ চতুর্থ, প্রকাশৰ চনঃ ২০০৯, ধৰা হওক উদ্ধৃত ব্যাখ্যা ৪৫ পৃষ্ঠাত আছে।

এই গ্রন্থখনত পাঠৰ ভিতৰৰ আৰু সম্পূর্ণ উদ্ধৃতি বেলেগ বেলেগ শৈলীত এনেধৰণৰ হ'ব-

এপিএ (আমেৰিকান চাইক'লজিকেল এছ'চিয়েচন) শৈলী

পাঠৰ ভিতৰত উদ্ধৃতিঃ (Dawson, 2009)

সম্পূর্ণ উদ্ধৃতিঃ Dawson, C. (2009). *Introduction to Research Methods. A Practical Guide for Anyone Undertaking a Research Project* (4th ed.). Oxford University Press.

এমএলএ (মডার্ণ লেংগুৱেজ এছ'চিয়েচন) শৈলী

পাঠৰ ভিতৰত উদ্ধৃতিঃ (Dawson 45)

সম্পূর্ণ উদ্ধৃতিঃ Dawson, *C. Introduction to Research Methods. A Practical Guide for Anyone Undertaking a Research Project*. 4th ed., Oxford University Press., 2009.

চিকাগো মেনুৱেল শৈলী

পাঠৰ ভিতৰত উদ্ধৃতিঃ (Dawson 2009, 56)

সম্পূৰ্ণ উদ্ধৃতিঃ Dawson, C. 2009. *Introduction to Research Methods. A Practical Guide for Anyone Undertaking a Research Project.* 4th ed. Oxford University Press.

হাৰ্ভাৰ্ড শৈলী

পাঠৰ ভিতৰত উদ্ধৃতিঃ (Dawson, 2009)

সম্পূৰ্ণ উদ্ধৃতিঃ Dawson, C. (2009) *Introduction to Research Methods. A Practical Guide for Anyone Undertaking a Research Project.* 4th ed. Oxford University Press.

চিন্তা-চৰ্চা কৰক-১৩.১

আপোনাৰ হাতত থকা কিতাপ এখনৰ সবিশেষ উৎস লিখাৰ ওপৰৰ শৈলীকেইটাৰ দৰে সজাবলৈ যত্ন কৰক।

১৩.৬ গৱেষণা প্রক্রিয়া

আমি ইতিমধ্যেই জানিছোঁ যে, গৱেষণা এক বিশেষ পদ্ধতিগত প্রক্রিয়া। গোটেই প্রক্রিয়াটো গৱেষকসকলে কোনো বিশেষ বিষয় বা প্রশ্নৰ অনুসন্ধান আৰু বুজিবলৈ অনুসৰণ কৰা এক পদ্ধতিগত যাত্রা। ইয়াৰ লগত তথ্য সংগ্রহ, তথ্য বিশ্লেষণ আৰু অর্থপূর্ণ সিদ্ধান্ত লোৱা একাধিক পদক্ষেপ জড়িত হৈ থাকে।

গৱেষণা প্রক্রিয়াত কেইবাটাও মূল পদক্ষেপ বা স্তৰ আছে। এইবিলাকে গৱেষকসকলক তেওঁলোকৰ গৱেষণামূলক প্রশ্নসমূহ নিৰূপণৰ পৰা তাৰ সমাধান সূত্র বিচাৰ আৰু উপস্থাপন কৰালৈকে পথ প্রদর্শন কৰে। এই স্তৰসমূহ এনেধৰণৰঃ

- **প্রশ্ন বা সমস্যা নির্ণয়ঃ** গৱেষণামূলক প্রশ্ন বা সমাধান কৰিবলগীয়া সমস্যাটো স্পষ্টকৈ উল্লেখ কৰা।
- **সাহিত্যৰ পর্যালোচনাঃ** গৱেষণা বিষয়ৰ সৈতে জড়িত উপলব্ধ বর্তমানৰ অধ্যয়ন আৰু তথ্য অন্বেষণ কৰা।
- **কল্পনা বা উদ্দেশ্য প্রণয়নঃ** গৱেষণাৰ বাবে নির্দিষ্ট বক্তব্য বা লক্ষ্য থিৰ কৰা।
- **গৱেষণা পৰিকল্পনাঃ** অধ্যয়নৰ সামগ্রিক পৰিকল্পনা আৰু গঠনৰ ওপৰত সিদ্ধান্ত লোৱা।
- **তথ্য সংগ্রহঃ** জৰীপ, সাক্ষাৎকাৰ, বা পৰীক্ষাৰ দৰে পদ্ধতিৰ জৰিয়তে তথ্য সংগ্রহ কৰা।

- **তথ্য বিশ্লেষণঃ** উপযুক্ত সঁজুলি আৰু কৌশল ব্যৱহাৰ কৰি সংগ্রহ কৰা তথ্য পৰীক্ষা আৰু ব্যাখ্যা কৰা।
- **সিদ্ধান্ত গ্রহণঃ** গৱেষণামূলক প্রশ্নৰ উত্তৰৰ বাবে তথ্য বিশ্লেষণৰ পৰা অর্থপূর্ণ অন্তর্দৃষ্টি আহৰণ কৰা।
- **ফলাফলঃ** প্রতিবেদন, প্রবন্ধ, গৱেষণা পত্রৰ জৰিয়তে সিদ্ধান্তসমূহ উপস্থাপন কৰা।

১৩.৭ অধ্যায়টোৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

- গৱেষণাৰ আঁচনি-সাৰ হৈছে গৱেষণা প্রকল্পৰ সংক্ষিপ্ত সাৰাংশ বা আভাস। ই গৱেষণাৰ মূল উপাদান, উদ্দেশ্য আৰু ফলাফলসমূহ সামৰি লয়।
- এটা সু-নির্মিত আঁচনি-সাৰৰ পৰা নিসৃত গৱেষণা পৰিকল্পনাই গৱেষকসকলক সংগঠিত হৈ থাকিবলৈ, অপ্রয়োজনীয় প্রসংগ এৰাই চলিবলৈ আৰু অধ্যয়ন দক্ষতাৰে আগবাঢ়ি যাবলৈ সহায় কৰে। গৱেষণাক স্পষ্ট, স্বচ্ছ আৰু ফলপ্রসূ কৰি তোলে।
- প্রাপ্ত সাহিত্যৰ পুনৰীক্ষণে গৱেষণা প্রক্রিয়াক পথ প্রদর্শন কৰে। গৱেষকসকলক উপলব্ধ জ্ঞানৰ ওপৰত স্থিতি আৰু পদক্ষেপ লোৱাত সহায় কৰে। ইতিপূর্বে হৈ যোৱা অন্বেষণ আৰু প্রচেষ্টা অনর্থক পুনৰ কৰাৰ পৰা বিৰত ৰাখে আৰু গৱেষণামূলক প্রশ্নসমূহ পৰিশোধন কৰি নতুন প্রশ্ন আৰু সিদ্ধান্ত উপনীত হ'বলৈ সহায় কৰে।
- গৱেষণা পৰিকল্পনা হৈছে গৱেষণা এক মৌলিক স্তৰ আৰু নথি যিয়ে অধ্যয়নৰ পথ পদ্ধতিগত কৰি তোলে। গৱেষণাৰ গাঁথনি, মনোযোগ, নৈতিকতা, স্বচ্ছতা, বিশ্বাসযোগ্যতা এই অতাইবোৰ দিশ প্রাক্-কল্পনাৰ ওপৰতেই নির্ভৰ কৰে ।
- গৱেষণাত তথ্যই অর্থপূর্ণ অন্তর্দৃষ্টি প্রদান কৰাৰ লগতে সিদ্ধান্তৰ ভেটি তৈয়াৰ কৰে। উদাহৰণস্বৰূপে, চিকিৎসা বিজ্ঞানৰ অধ্যয়নত ৰোগীৰ ৰক্তচাপ বা তেজৰ আন আন উপাদানৰ মাত্রাৰ পৰিৱর্তনৰ জোখ-মাখ চাই ঔষধৰ ফলপ্রসূতাৰ পৰিমাণগত তথ্য আহৰণ কৰা হয়। আনহাতে, ৰোগীৰ অভিজ্ঞতা আৰু চিকিৎসাৰ ধাৰণা বুজিবলৈ সাক্ষাৎকাৰৰ জৰিয়তে গুণগত তথ্য সংগ্রহ কৰা হয়। দুয়োবিধ তথ্যৰ সহায়ত গৱেষণামূলক প্রশ্নটোৰ বিষয়ে ধাৰণা স্পষ্ট কৰা হয়।
- প্রাথমিক বা মুখ্য উৎসই বিষয় সম্পর্কে প্রাথমিক আৰু প্রত্যক্ষ সমল-তথ্য প্রদান কৰে আৰু গৌণ সমলে মুখ্য সমলৰ স্বৰূপ আৰু পৰিমণ্ডল বুজি উঠাত সহায় কৰে। বিশ্বাসযোগ্যতা গঢ়ি তোলা আৰু গৱেষণামূলক অধ্যয়নত কৰা দাবীসমূহ সমর্থন কৰাত উৎসসমূহেই বিশেষ ভূমিকা পালন কৰে।
- গৱেষণা প্রক্রিয়াত কেইবাটাও মূল পদক্ষেপ বা স্তৰ আছে। এইবিলাকে গৱেষকসকলক তেওঁলোকৰ গৱেষণামূলক প্রশ্নসমূহ নিৰূপণৰ পৰা তাৰ সমাধান সূত্র বিচাৰ আৰু উপস্থাপন কৰালৈকে পথ প্রদর্শন কৰে।

১৩.৮ অধিক জানিবলৈ

Booth, W. C., Colomb, G. G., & Williams, J. M. (2008). *The Craft of Research* (3rd ed.). University of Chicago Press.

Creswell, J. W. (2013). *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches* (4th ed.). SAGE Publications.

Kumar, R. (2011). *Research Methodology: A Step-by-Step Guide for Beginners* (3rd ed.). SAGE Publications.

Kothari, C. R. (2004). *Research Methodology: Methods and Techniques* (2nd ed.). New Age International Publishers.

Leedy, P. D., & Ormrod, J. E. (2015). *Practical research. Planning and design* (11th ed.). Boston,

কলিতা, ৰঞ্জন (সম্পা.) (২০১৭)। *গৱেষকৰ হাতপুথি* । বান্ধৱ।

শইকীয়া, নগেন (২০১১)। *গৱেষণা পদ্ধতি পৰিচয়*। কৌস্তুভ প্রকাশন।

১৩.৭ অগ্রগতিৰ খতিয়ান (কেৱল ৰূপৰেখা)

১নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ প্রাপ্ত সাহিত্য বুলিলে আমি কি বুজো... ইয়াৰ প্রয়োজনীয়তা... ই গৱেষকক কেনেদৰে সহায় কৰে ইত্যাদি কথাবোৰ জুকিয়াই লিখিব।

২নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ তথ্য বুলিলে কি বুজে... তথ্যৰ বিভিন্ন প্রকাৰবোৰ উদাহৰণসহ লিখিব... গৱেষণাত তথ্যবোৰে কি কাম কৰে ইত্যাদি প্রসংগবোৰ লিখিব।

১৩.৮ আৰ্হি প্রশ্ন

প্রশ্ন ১ ঃ প্রাপ্ত সাহিত্যৰ পুনৰীক্ষণ বুলিলে কি বুজে ? ই গৱেষকক কেনেদৰে সহায় কৰে লিখক।

প্রশ্ন ২ ঃ গৱেষণাৰ প্রাক-কল্পনা কি ? ইয়াৰ ভূমিকা কেনেধৰণৰ ?

প্রশ্ন ৩ ঃ তথ্য বুলিলে কি বুজে ? গৱেষণাত তথ্যৰ গুৰুত্ব কেনেধৰণৰ লিখক।

প্রশ্ন ৪ ঃ তথ্যৰ উৎসই কোনবোদ দিশ বুজায় ?

প্রশ্ন ৫ ঃ চমুটোকা লিখক-- গৱেষণা প্রক্রিয়া

*** ***** ***

অধ্যায় ১৪ঃ গৱেষণাৰ আঁচনি-সাৰ

অধ্যায় গাঁথনি

১৪.১ উদ্দেশ্য
১৪.২ পৰিচয়
১৪.৩ তথ্য সংগ্রহৰ বিভিন্ন পদ্ধতি
১৪.৪ নমুনা বাচনি পদ্ধতি
১৪.৫ ক্ষেত্রকর্ম
১৪.৬ তথ্য বিন্যাস তথা বিশ্লেষণ
১৪.৭ সিদ্ধান্ত
১৪.৮ প্রতিবেদন লিখন
১৪.৯ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ
১৪.১০ অধিক জানিবলৈ
১৪.১১ অগ্রগতিৰ খতিয়ান (কৰল ৰূপৰেখা)
১৪.১২ আৰ্হি প্রশ্ন

১৪.১ উদ্দেশ্য

এই অধ্যায়টি অধ্যয়ন কৰি আপুনি—

- গৱেষণা পক্রিয়াৰ সৈতে জড়িত বিভিন্ন তথ্য সংগ্রহৰ পদ্ধতিসমূহৰ বিষয়ে ধাৰণা লাভ কৰিব।
- গৱেষণাৰ তথ্য সংগ্রহৰ বাবে নমুনা আৰু ইয়াৰ বাচনিৰ পদ্ধতি সম্পর্কে জানিব পাৰিব।
- ক্ষেত্রকর্ম কি, ইয়াৰ স্বৰূপ সম্পর্কে জানিব পাৰিব।
- প্রাপ্ত তথ্যৰ বিন্যাস আৰু বিশ্লেষণ সম্পর্কে আভাস পাব
- সিদ্ধান্ত আৰু প্রতিবেদন লিখনৰ সৈতে পৰিচিত হ'ব।

১৪.৩ পৰিচয়

আগৰ অধ্যায়ত আপুনি গৱেষণাৰ প্রকার্যৰ মূল উপাদানসমূহৰ সৈতে পৰিচিত হ'ল। গৱেষণাৰ পৰিকল্পনাৰ তাৎপর্য্য, পৰিকল্পনাৰ কৌশল, পদ্ধতি, ইয়াৰ অগ্রগতিৰ বিভিন্ন দিশৰ বিষয়ে অৱগত হ'ল। প্রাপ্ত সাহিত্যৰ পুনৰীক্ষণত যে প্রাসংগিক অধ্যয়নৰ সন্ধান কৰা, সমালোচনাত্মকভাৱে মূল্যায়ন কৰা, আৰু মূল বিষয়বস্তু আৰু পদ্ধতিসমূহ সংশ্লেষণ কৰা আদি পদক্ষেপসমূহ জড়িত হৈ আছে সেয়া জানিব পাৰিলে। একেদৰেই গৱেষণাত তথ্য আৰু উৎসৰ

গুৰুত্বপূর্ণ ভূমিকা সম্পর্কেও ধাৰণা লাভ কৰিলে। উৎস স্বীকাৰৰ বিভিন্ন শৈলীৰ বিষয়েও জ্ঞাত হ'ল। এই অধ্যায়ত তথ্য সংগ্রহ কৰাৰ পৰৱর্তী পদক্ষেপবিলাকৰ সৈতে পৰিচিত হ'ব। ইয়াত সংগ্রহ কৰা তথ্যসমূহ পৰীক্ষা কৰা, ব্যাখ্যা কৰা আৰু যুক্তিযুক্ততা প্রদান কৰাৰ দিশবিলাকৰ আলোচনা কৰা হৈছে।

১৪.৩ তথ্য সংগ্রহৰ বিভিন্ন পদ্ধতি

তথ্য বিশ্লেষণ হৈছে কেঁচা সমল বা তথ্যক অর্থপূর্ণ আৰ্হি বা অন্তর্দৃষ্টিলৈ ৰূপান্তৰিত কৰাৰ পদ্ধতি। গৱেষণামূলক প্রশ্নৰ উত্তৰ বা পৰীক্ষামূলক অনুমানৰ উত্তৰ দিবলৈ তথ্যৰ ভিতৰত ধাৰা, সম্পর্ক আৰু আৰ্হি চিনাক্ত কৰা ইয়াৰ উদ্দেশ্য। বিভিন্ন গৱেষণা প্রণালী আৰু পদ্ধতিৰ বাবে সুকীয়া বিশ্লেষণ কৌশলৰ প্রয়োজন হ'ব পাৰে, যেনে পৰিমাণগত তথ্যৰ বাবে পৰিসংখ্যা বিশ্লেষণ আৰু গুণগত তথ্যৰ বাবে বিষয়ভিত্তিক বিশ্লেষণৰ প্রয়োজন হয় । ছেকাৰন আৰু বৌগীয়ে তথ্য বিশ্লেষণৰ তাৎপয্যৰ ওপৰত গুৰুত্ব আৰোপ কৰি ইয়াত বিশেষ সাৱধানতাৰ কথা কৈছে । তেওঁলোকৰ মতে তথ্য বিশ্লেষণে গৱেষণাৰ তথ্যৰ বৈধতা আৰু নির্ভৰযোগ্যতাত অৰিহণা যোগায়। নির্মোহ বিশ্লেষণে সিদ্ধান্ত শক্তিশালী আৰু বিশ্বাসযোগ্য হোৱাটো নিশ্চিত কৰে, যিয়ে গৱেষণাৰ সামগ্রিক বিশ্বাসযোগ্যতাক সূচায়। সংগ্রহ কৰা তথ্যৰ পৰা সঠিক আৰু অর্থপূর্ণ সিদ্ধান্ত ল'বলৈ গৱেষকসকলে উপযুক্ত পৰিসংখ্যাগত সঁজুলি,পদ্ধতি বা গুণগত বিশ্লেষণ পদ্ধতি ব্যৱহাৰ কৰে।

- **জৰীপ** (Survey)ঃ তথ্য সংগ্রহ গৱেষণাৰ এটা মৌলিক দিশ। তথ্য সংগ্রহৰ বাবে বিভিন্ন পদ্ধতি ব্যৱহাৰ কৰা হয়। ইয়াৰে এটা সাধাৰণ আৰু জনপ্রিয় পদ্ধতি হ'ল- জৰীপ । জৰীপসমূহ বহুমুখী আৰু সাক্ষাৎকাৰ, অনলাইন ফর্ম বা লিখিত আৰু ছপা প্রশ্নাৱলীৰ জৰিয়তে সম্পাদন কৰিব পাৰি। গৱেষণাৰ বিভিন্ন শাখাত ইয়াৰ ব্যাপক ব্যৱহাৰ দেখা যায়।
- **পৰীক্ষা** (Experiments) ঃ তথ্য সংগ্রহৰ আন এটা উল্লেখযোগ্য পদ্ধতি হ'ল- পৰীক্ষা। ইয়াত গৱেষকসকলে চলকসমূহৰ প্রভাৱ পদ্ধতিগতভাৱে পর্যবেক্ষণ কৰিবলৈ যত্ন কৰে। প্রভাৱৰ সম্পর্ক আৰু অনুমান জুকিয়াই চাবৰ বাবে পৰীক্ষা বিশেষ গুৰুত্বপূর্ণ। মনোবিজ্ঞান আৰু চিকিৎসা বিজ্ঞানৰ দৰে ক্ষেত্রত সাধাৰণতে পৰিঘটনাসমূহ অন্বেষণ আৰু বুজিবলৈ পৰীক্ষামূলক পদ্ধতি ব্যৱহাৰ কৰা হয়।
- **সাক্ষাৎকাৰ** (Interviews)ঃ সাক্ষাৎকাৰ হৈছে এক গুণগত তথ্য সংগ্রহৰ পদ্ধতি। এই পদ্ধতিত গৱেষক আৰু অংশগ্রহণকাৰীৰ মাজত প্রত্যক্ষ কথা-বতৰা আদান-প্রদান হয়। ফলত বিষয়ৰ ওপৰত দৃষ্টিভংগী আৰু অভিজ্ঞতাৰ গভীৰতা বৃদ্ধি পায় আৰু অন্বেষণ গভীৰ হৈ পৰে। গৱেষণাৰ লক্ষ্য অধ্যয়নৰ প্রকৃতিৰ সৈতে খাপ খুৱাবলৈ শৃংখলিত,অর্ধ-গাঁথনিযুক্ত বা অগাঁথনিহীন সাক্ষাৎকাৰে নমনীয়তা প্রদান কৰে।
- **পর্যবেক্ষণ** (Observation)ঃ এই পদ্ধতিত আচৰণ , পৰিঘটনা বা প্রক্রিয়াসমূহ

পদ্ধতিগতভাৱে চোৱা আৰু ৰেকর্ড কৰা হয় । এই পদ্ধতি সমাজ বিজ্ঞান আৰু নৃতত্ত্বত বিশেষভাৱে জনপ্ৰিয়। পর্যবেক্ষণমূলক তথ্য সংগ্ৰহত অংশগ্ৰহণকাৰীৰ কার্য্যকলাপসমূহৰ সৈতে গৱেষকৰ পর্যবেক্ষণৰ দিশটো নির্ভৰ কৰে।

- **সমল বিশ্লেষণ** (Content Analysis)ঃ সমল বিশ্লেষণ হৈছে ক্ৰেছৱেলে বর্ণনা কৰা এটা পদ্ধতি, য'ত গৱেষকসকলে পাঠ, দৃশ্য-শ্ৰব্য বিষয়বস্তুৰ বিশ্লেষণ কৰে। এই পদ্ধতি যোগাযোগ আৰু সংবাদ মাধ্যমৰ অধ্যয়নৰ দৰে ক্ষেত্ৰত জনপ্ৰিয়, যাৰ ফলত গৱেষকসকলে বিভিন্ন ধৰণৰ সংবাদ মাধ্যমৰ ভিতৰৰ আর্হি আৰু বিষয়বস্তু উন্মোচন কৰিবলৈ সক্ষম হয়। বিষয়বস্তু বিশ্লেষণে বিভিন্ন মাধ্যমৰ উৎসত উপস্থিত তথ্যৰ পদ্ধতিগত নিৰীক্ষণত সহায় কৰে।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ১ঃ গৱেষণাৰ তথ্য সংগ্ৰহ পদ্ধতিবিলাকৰ বিষয়ে আলোচনা কৰক।

(১০০ শব্দৰ ভিতৰত)

১৪.৪ নমুনা বাচনি পদ্ধতি

নমুনা বাচনি পদ্ধতি (Sampling methods) গৱেষাণৰ এক গুৰুত্বপূর্ণ পদ্ধতি। কোনো অধ্যয়নৰ বাবে সম্পূর্ণ জনসমুদায়ৰ অধ্যয়ন সম্ভৱপৰ নহয় আৰু সেয়ে নমুনা সংগ্ৰহ পদ্ধতিৰে নির্বাচিত নমুনা সংগ্ৰহ কৰি গৱেষকসকলে সমগ্ৰ গোটটো অধ্যয়ন নকৰাকৈয়ে অর্থপূর্ণ সিদ্ধান্ত ল'ব পৰাকৈ তথ্য আহৰণ কৰিব পাৰে।

চেকাৰন আৰু বৌগীয়ে দাঙি ধৰাৰ দৰে এটা সাধাৰণ পদ্ধতি হ'ল - যাদৃচ্ছিক নমুনা বাচনি পদ্ধতি (Random sampling method), য'ত জন সমুদায়ৰ প্ৰতিজন ব্যক্তিক চুই যোৱাৰ সম্ভাৱনা থাকে। এই পদ্ধতি পক্ষপাতিত্বহীন আৰু ন্যায়সংগত হোৱাৰ বাবে জনপ্ৰিয় আৰু গৱেষণাত ইয়াৰ গুৰুত্বও অধিক।

স্তৰীয় নমুনা বাচনি পদ্ধতি (Stratified sampling) কোথাৰীয়ে আলোচনা কৰা এটা পদ্ধতি, য'ত জনসংখ্যাক কিছুমান বিশেষ বৈশিষ্ট্যৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি উপগোট বা স্তৰত ভাগ কৰা হয়। প্ৰতিটো স্তৰৰ পৰা যাদৃচ্ছিকভাৱে এটা নমুনা বাছনি কৰা হয়। এই পদ্ধতিয়ে বিভিন্ন উপগোটৰ পৰা প্ৰতিনিধি অহাৰ বাবে সুবিধা কৰি দিয়ে আৰু গৱেষণাৰ নমুনা অধিক যুক্তিসংগত কৰি তোলে।

লিডি আৰু অৰমৰডে সুবিধাজনক নমুনা বাচনি পদ্ধতি (Convenience Sampling) বিষয়ে উল্লেখ কৰিছে- এই পদ্ধতি গৱেষকসকলে অংশগ্ৰহণকাৰীসকলক তেওঁলোকৰ উপলব্ধতা আৰু সুচলতাৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি নির্বাচন কৰে। এই পদ্ধতি নমনীয় ধৰণৰ হ'ব পাৰে । সময়

আৰু সীমিত সমলৰ ক্ষেত্রত হোৱা অধ্যয়নত এনে পদ্ধতিৰ ব্যৱহাৰ হয়।

ইয়াৰ বিপৰীতে ক্রেছৱেলে ব্যাখ্যা কৰা অনুসৰি উদ্দেশ্যপূর্ণ নমুনা বাচনি (Purposive Sampling) পদ্ধতিত গৱেষণাৰ বাবে প্রাসংগিক নির্দিষ্ট বৈশিষ্ট্য থকা অংশগ্রহণকাৰীসকলক ইচ্ছাকৃতভাৱে নির্বাচন কৰাটো জড়িত হৈ থাকে। এই পদ্ধতিটো গুণগত গৱেষণাত বিশেষভাৱে উপযোগী, য'ত গৱেষকসকলে গৱেষণামূলক প্রশ্নসমূহৰ সৈতে জড়িত নির্দিষ্ট জ্ঞান বা অভিজ্ঞতা থকা ব্যক্তিসকলৰ পৰা গভীৰ অন্তর্দৃষ্টি লাভ কৰাৰ লক্ষ্য ৰাখে।

গতিকে আপুনি ধাৰণা কৰিব পাৰিছে যে গৱেষণাত উপযুক্ত নমুনা বাচনি পদ্ধতি অতি প্রয়োজনীয় ।

১৪.৫ ক্ষেত্রকর্ম

ক্ষেত্রকর্ম (Fieldwork) হৈছে গৱেষণাৰ এক জনপ্রিয় আৰু বহুলভাৱে প্রচলিত পদ্ধতি। এনে পদ্ধতিত গৱেষণাৰ বিষয়ৰ পৰিঘটনা য'ত সংঘটিত হৈছিল সেই প্রাকৃতিক পৰিৱেশৰ পৰা পোনপটীয়াকৈ তথ্য সংগ্রহ কৰা হয়। গুণগত গৱেষণাত ক্ষেত্রকর্ম বিশেষভাৱে প্রয়োজনীয়, যাৰ ফলত গৱেষকসকলে অধ্যয়নৰ প্রেক্ষাপট পর্যবেক্ষণ কৰিব পাৰে, ইয়াৰ সৈতে সম্পর্কিত পাৰস্পৰিক ক্রিয়া-কলাপৰ লগত নিজকে চামিল কৰিব পাৰে। এনেকৈ বাস্তৱ জগতৰ পৰিস্থিতিৰ পৰা আহৰণ কৰা প্রত্যক্ষ অভিজ্ঞতাই গৱেষণাক অধিক ফলপ্রসূ কৰি তোলে।

ক্ষেত্রকর্মত গৱেষকসকল অধ্যয়নৰ বিষয়বস্তুৰ সৈতে সক্রিয়ভাৱে জড়িত হৈ পৰে- গতিকে এই পদ্ধতিৰ দ্বাৰা গৱেষকসকলে অধিক সক্রিয়, ফলপ্রসূ আৰু প্রসংগৰ সৈতে সম্পর্ক থকা প্রাথমিক তথ্য সংগ্রহ কৰিব পাৰে। গৱেষণাৰ পৰিৱেশৰ বিৱর্তনশীল প্রকৃতি সাপেক্ষ এক গতিশীল আৰু নমনীয় গৱেষণা পদ্ধতি হিচাপে ইয়াৰ জনপ্রিয়তা বহুত বেছি। ক্ষেত্রকর্মৰ সুবিধা হৈছে এয়াই যে- অন্যান্য গৱেষণা পদ্ধতিৰ জৰিয়তে পোহৰলৈ নহা সাংস্কৃতিক-সামাজিক-ভৌগোলিক দিশসমূহ এই পদ্ধতিয়ে স্পষ্ট কৰে। কিন্তু চেকাৰন আৰু বৌগীমতে, ক্ষেত্রকর্মৰ বাবে গৱেষকসকলে অপ্রত্যাশিত পৰিস্থিতিৰ প্রতি সঁহাৰি জনাই কেতিয়াবা নমনীয় হোৱাৰ প্রয়োজনীয়তা আহি পৰে আৰু কেতিয়াবা পদ্ধতিৰ সালসলনি কৰিবলগীয়াও হয়। কিন্তু ইয়াৰ যোগাত্মক দিশ হ'ল- যি অধ্যয়নত সময় অনুসৰি গৱেষণাৰ প্রশ্নসমূহৰ বিকাশ বা পৰিৱর্তন সাধন হয়, তেনে ক্ষেত্রত এই অভিযোজন ক্ষমতা বিশেষভাৱে সহায়ক হৈ পৰে, লগা ধৰণে ইয়াৰ পৰিৱর্তন কৰিব পৰাৰ সুবিধা ইয়াত আছে। ।

গৱেষণাৰ তথ্য সংগ্রহ কৰা পৰিৱেশে প্রসংগ আৰু ফলাফল গঢ় দিয়াত গুৰুত্বপূর্ণ ভূমিকা পালন কৰে। ক্রেছৱেলৰ মতে তথ্যৰ বিন্যাস নির্ভৰ কৰে গৱেষকসকলে সংগ্রহ কৰা তথ্যৰ ভৌতিক, ভাৰ্চুৱেল পৰিৱেশৰ ওপৰত। পৰিৱেশ যিমানেই প্রাথমিক, বাস্তৱ আৰু ক্রিয়াশীল হ'ব- তথ্যও সিমানেই গুৰুত্বপূর্ণ হ'ব। উদাহৰণস্বৰূপে, শ্রেণীকোঠাত ছাত্র-ছাত্রীৰ সক্রিয় ভূমিকাৰ গৱেষণা কৰিলে অধ্যয়নৰ পৰিৱেশটো প্রকৃত ভৌতিক শ্রেণীকোঠা হোৱাটোৱে

যুগুত, আনহাতে অনলাইন জৰীপৰ পৰিৱেশটো হ'ব ভাৰ্চুৱেল প্লেটফৰ্ম বা তাৰ পৰা সংগ্রহ কৰা তথ্যক কেন্দ্র কৰি। অধ্যয়নৰ তথ্যৰ বৈধতা আৰু সত্যা-সত্য ক্ষেত্রৰ বাছনিৰ ওপৰত নির্ভৰ কৰে। ক্ষেত্র নির্বাচন যিমানেই বাস্তৱ আৰু উপযুক্ত হ'ব, তথ্যো সিমানেই যথাযথ হ'ব ।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন নং ২ঃ ক্ষেত্রকর্ম বুলিলে কি বুজে আলোচনা কৰক। (১০০ শব্দৰ ভিতৰত)

১৪.৬ তথ্যৰ বিন্যাস তথা বিশ্লেষণ

তথ্য বিশ্লেষণ হৈছে সংগ্রহ কৰা তথ্যৰ ব্যাখ্যা আৰু অর্থ নির্ণয় কৰা প্রক্রিয়া। গৱেষণাৰ আটাইতকৈ গুৰুত্বপূর্ণ স্তৰ হৈছে এই প্রক্রিয়া। সঠিক তথ্য সংগ্রহ কৰি সেইবোৰৰ উপযুক্ত ব্যাখ্যা কৰাই হৈছে ইয়াৰ কাম। বিশ্লেষণে তথ্যসমূহ পদ্ধতিগতভাৱে পৰীক্ষা কৰি আৰ্হি, সম্পর্ক বা ধাৰা উন্মোচন কৰে। গৱেষকসকলে সংগ্রহ কৰা তথ্যৰ পৰা অর্থপূর্ণ অন্তর্দৃষ্টি আহৰণ কৰিবলৈ বিভিন্ন কৌশল ব্যৱহাৰ কৰে, যেনে পৰিমাণগত তথ্যৰ বাবে পৰিসংখ্যা বিশ্লেষণ আৰু গুণগত তথ্যৰ বাবে বিষয়ভিত্তিক বিশ্লেষণ। বিশ্লেষণ পর্যায়টো স্বাভাৱিকতেও অতি জটিল স্তৰ। ইয়াৰ কাৰণ হৈছে- ই কেঁচা সমল বা তথ্যক কাৰ্যকৰী জ্ঞানলৈ ৰূপান্তৰিত কৰে আৰু ইয়াৰ ওপৰতে সিদ্ধান্ত সমূহ আৰু গৱেষণাৰ সামগ্রিক সফলতা নির্ভৰ কৰে। উপযুক্ত পৰিৱেশৰ নির্বাচন আৰু সংগ্রহ কৰা তথ্যৰ বিশ্লেষণ গৱেষণামূলক অধ্যয়নৰ সামগ্রিক গুণগত মান আৰু বৈধতাৰ বাবে খুবেই জৰুৰী উপাদান। সংগ্রহ কৰা তথ্যসমূহৰ যথোপযুক্ত বিন্যাস আৰি বিশ্লেষণৰ যোগেদি প্রকৃত সিদ্ধান্তত উপনীত হ'ব পৰা যায়। এই বিশ্লেষণেই গৱেষণা কর্মটিৰ গুৰুত্ব নির্ণয় কৰে।

১৪.৭ সিদ্ধান্ত

গৱেষণাৰ সিদ্ধান্ত শেষৰ ফালৰ এনে এক পর্যায়- য'ত গৱেষণা প্রশ্নসমূহৰ উত্তৰ বা পৰীক্ষামূলক অনুমানৰ উত্তৰ দিবলৈ তথ্যসমূহ সংশ্লেষণ কৰি এক মতত উপনীত হোৱা যায়। গৱেষণাত বিশ্লেষণ কৰা তথ্যৰ পৰা নিসৃত মতেই হৈছে এই সিদ্ধান্ত। ক্রেছৱেলে কয় যে অর্থপূর্ণ সিদ্ধান্তই গৱেষণাৰ সফল পৰিসমাপ্তি ঘটায়। এই পর্যায়ত লোৱা সিদ্ধান্তই গৱেষণাৰ সামগ্রিক স্বৰূপ নির্ণয় কৰে। আকৌ লিডি আৰু অৰমৰডে কৈছে যে- গৱেষণাৰ সিদ্ধান্ত গৱেষণাৰ লক্ষৰে এক যুক্তিনিষ্ঠ প্রতিফলন । অধ্যয়নৰ লক্ষ্য, ফলাফলৰ ব্যাখ্যাৰ প্রসংগৰ লগত গৱেষণাৰ সিদ্ধান্ত জড়িত হৈ পৰে। গৱেষণাৰ অনুমানসমূহ সমর্থন কৰে নে খণ্ডন কৰে- এই কথা এই সিদ্ধান্তই স্পষ্ট কৰে। এই পর্যায়ত লোৱা সিদ্ধান্তসমূহে গৱেষণাৰ আখ্যান গঠন কৰে আৰু

ভৱিষ্যতৰ অধ্যয়ন বা ব্যৱহাৰিক প্ৰয়োগৰ বাবে বাট দেখুৱাই দিয়ে। গৱেষণামূলক অধ্যয়নৰ সিদ্ধান্তত মূল তথ্যসমূহৰ সাৰাংশ আৰু ইয়াৰ তাৎপয্য লুকাই থাকে। গৱেষকসকলে তেওঁলোকৰ সিদ্ধান্তসমূহ গৱেষণামূলক প্ৰশ্নসমূহৰ সৈতে পুনৰ সম্পৰ্কিত কৰিব লাগে। গতিকে গৱেষণামূলক সিদ্ধান্ত আৰু সিদ্ধান্ত প্ৰণয়ন কৰাটো গৱেষণা প্ৰক্ৰিয়াৰ এক গুৰুত্বপূৰ্ণ পদক্ষেপ।

১৪.৮ প্ৰতিবেদন লিখন

গৱেষণাৰ অগ্ৰগতিৰ প্ৰতিবেদন হৈছে এনে এখন নথি যিয়ে গৱেষণা প্ৰকল্পৰ সময়ছোৱাৰ উন্নতি, কৃতিত্ব আৰু প্ৰত্যাহ্বানসমূহৰ এক আভাস প্ৰদান কৰে। কোথাৰীয়ে কৈছে যে- প্ৰকল্পটোৰ অৱস্থাৰ বিষয়ে অংশীদাৰসকলক (প্ৰকল্প বা প্ৰক্ৰিয়াটোৰ বিভিন্ন স্তৰত জঞ্জতি হৈ থকা সকলো ব্যক্তিক বুজোৱা হৈছে) অৱগত কৰি ৰখা, স্বচ্ছতা নিশ্চিত কৰা আৰু গঠনমূলক আলোচনাৰ সুবিধা প্ৰদানৰ বাবে এনে প্ৰতিবেদন অতি প্ৰয়োজনীয়। গৱেষণাৰ অগ্ৰগতিৰ প্ৰতিবেদনত গৱেষণাৰ যাত্ৰাৰ পদ্ধতি, ফলাফল আৰু বাটত কৰা যিকোনো পৰিৱৰ্তনৰ বিৱৰণ থাকে।

গৱেষণাৰ অগ্ৰগতিৰ প্ৰতিবেদনত সাধাৰণতে এটা পৰিচয়, সাহিত্য পৰ্যালোচনা, পদ্ধতি, তথ্য, আৰু সিদ্ধান্ত আদি মূল অংশসমূহ অন্তৰ্ভুক্ত কৰা হয়। প্ৰস্তাৱনাত প্ৰসংগ নিৰ্ধাৰণ কৰা হয় আৰু গৱেষণামূলক প্ৰশ্নসমূহৰ ৰূপৰেখা দাঙি ধৰা হয়, আনহাতে সাহিত্য পৰ্যালোচনাই গৱেষকৰ প্ৰাপ্ত সাহিত্যৰ প্ৰতি সচেতনতা প্ৰদৰ্শন কৰায়। পদ্ধতিৰ অংশত গৱেষণাৰ প্ৰকল্প আৰু ব্যৱহৃত তথ্য সংগ্ৰহ প্ৰণালীৰ বিষয়ে ব্যাখ্যা কৰা হয়। এনে প্ৰতিবেদনত তথ্যসমূহৰ পৰা লাভ কৰা ফলাফলসমূহৰ বিশদ বিৱৰণ আৰু সিদ্ধান্তত সামগ্ৰিক অগ্ৰগতি আৰু ভৱিষ্যতৰ পদক্ষেপসমূহৰ সাৰাংশ দিয়া হয়।

গৱেষণাৰ অগ্ৰগতিৰ প্ৰতিবেদন- স্পষ্ট আৰু সংক্ষিপ্ত হোৱাটো প্ৰয়োজনীয়। প্ৰতিবেদনখন বুজিব পৰাকৈ পোনপটীয়া আৰু সৰল ভাষাত লিখিব লাগে। তথ্যসমূহ সহজ বোধগম্যকৈ উপস্থাপন কৰিবলৈ সৃজনাত্মক সংৰচনা বা ভিজুৱেল, যেনে চাৰ্ট বা গ্ৰাফ অন্তৰ্ভুক্ত কৰাৰ ওপৰত গুৰুত্ব আৰোপ কৰিব লাগে।

১৪.৯অধ্যায়টোৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

- গৱেষণাৰ তথ্য সংগ্ৰহ আৰু বিশ্লেষণ গৱেষণা প্ৰক্ৰিয়াৰ এক মৌলিক উপাদান আৰু এটা বিশেষ স্তৰ।
- বিভিন্ন তথ্য সংগ্ৰহ পদ্ধতি, যেনে জৰীপ, পৰীক্ষা, সাক্ষাৎকাৰ, পৰ্যবেক্ষণ, আৰু বিষয়বস্তু বিশ্লেষণে বিভিন্ন গৱেষণাৰ প্ৰয়োজনীয়তা আৰু উদ্দেশ্য পূৰণ কৰে।

- যাদৃচ্ছিক, স্তৰিত, সুবিধা, আৰু উদ্দেশ্যপ্ৰণোদিত নমুনা সংগ্ৰহকে ধৰি নমুনা সংগ্ৰহ পদ্ধতিয়ে গৱেষণা অধ্যয়নৰ বাবে প্ৰতিনিধিত্বমূলক আৰু প্ৰাসংগিক নমুনা ঠিক কৰি দিয়ে।
- ক্ষেত্ৰভিত্তিক কাম, বিশেষকৈ গুণগত গৱেষণাত, বিষয়বস্তুৰ সৈতে প্ৰত্যক্ষভাৱে পৰ্যবেক্ষণ আৰু যোগাযোগ কৰিবলৈ প্ৰাকৃতিক পৰিৱেশৰ সৈতে গৱেষকৰ সম্পৰ্ক খুবেই গুৰুত্বপূৰ্ণ।
- তথ্য বিশ্লেষণে কেঁচা তথ্যক অৰ্থপূৰ্ণ আৰ্হি বা অন্তৰ্দৃষ্টিলৈ ৰূপান্তৰিত কৰে, পৰিমাণগত আৰু গুণগত তথ্যৰ বাবে উপযুক্ত কৌশলৰ প্ৰয়োজন।
- গৱেষণাৰ সিদ্ধান্ত আৰু সিদ্ধান্তসমূহ হৈছে জটিল স্তৰ, যিয়ে আখ্যানক গঢ় দিয়ে আৰু ভৱিষ্যতৰ অধ্যয়নৰ বাবে অন্তৰ্দৃষ্টি প্ৰদান কৰে ।
- গৱেষণাৰ অগ্ৰগতিৰ প্ৰতিবেদন লিখাৰ ক্ষেত্ৰত মূল অংশসমূহ, যেনে পৰিচয়, সাহিত্য পৰ্যালোচনা, পদ্ধতি, তথ্য, আৰু সিদ্ধান্ত, স্পষ্ট আৰু সংক্ষিপ্ততাৰে গঠন কৰাটো প্ৰয়োজন।

১৪.৮ অধিক জানিবলৈ

Booth, W. C., Colomb, G. G., & Williams, J. M. (2008). *The Craft of Research* (3rd ed.). University of Chicago Press.

Creswell, J. W. (2013). *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches* (4th ed.). SAGE Publications.

Kumar, R. (2011). *Research Methodology: A Step-by-Step Guide for Beginners* (3rd ed.). SAGE Publications.

Kothari, C. R. (2004). *Research Methodology: Methods and Techniques* (2nd ed.). New Age International Publishers.

Leedy, P. D., & Ormrod, J. E. (2015). *Practical research. Planning and design* (11th ed.). Boston,

কলিতা, ৰঞ্জন (সম্পা.) (২০১৭)। *গৱেষকৰ হাতপুথি* । বান্ধৱ।

শইকীয়া, নগেন (২০১১)। *গৱেষণা পদ্ধতি পৰিচয়*। কৌস্তুভ প্ৰকাশন।

১৪.৭ অগ্ৰগতিৰ খতিয়ান (কেৱল ৰূপৰেখা)

১নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ গৱেষণাৰ তথ্য সংগ্ৰহ কৰিবলৈ কি কি পদ্ধতি আছে... সেইবোৰৰ পৰিচয় দিব।

২নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ ক্ষেত্ৰকৰ্ম বিষয়ে যি ধাৰণা লাভ কৰিলে সেয়া লিখিব.. ইয়াৰ গুৰুত্বৰ বিষয়ে

লিখিব...।

১৪.৮ আৰ্হি প্রশ্ন

প্রশ্ন ১ ঃ গৱেষণাৰ তথ্য সংগ্রহ বাবে কি কি পদ্ধতিৰ সহায় লোৱা হয়? প্রত্যেকৰ পৰিচয় আগবঢ়াওক।

প্রশ্ন ২ ঃ ক্ষেত্রকর্ম বুলিলে কি বুজে? ইয়াত কেনেকৈ আগবঢ়া যায়? গৱেষণাত ক্ষেত্রকর্মৰ ভূমিকা কেনেধৰণৰ- বিচাৰ কৰক।

প্রশ্ন ৩ ঃ তথ্যৰ বিশ্লেষণে গৱেষণা কর্মৰ মূল সিদ্ধান্তত কেনেধৰণৰ প্রভাৱ পেলায়?

প্রশ্ন ৮ ঃ চমুকৈ লিখক— ক) নমুনা বাচনি পদ্ধতি, খ) প্রতিবেদন

*** ***** ***

প্রসঙ্গ পুথি

অসমীয়া গ্ৰন্থ ঃ

১) অসম সাহিত্য সভা (১৯৬২); *অসমৰ জনজাতি*; যোৰহাট।

২) অসম সাহিত্য সভা (১৯৮৭); *অসমীয়া জাতিৰ ইতিবৃত্ত*; বজালী দৰ্পণ (স্মৃতিগ্ৰন্থ), পাঠশালাঃ অসম সাহিত্য সভাৰ পাঠশালা অধিৱেশন।

৩) কাগ্‌য়ুং, ভৃগুমুনি (সম্পাঃ) (১৯৭০); *মিচিং সংস্কৃতিৰ আলেখ্য*; গুৱাহাটী।

৪) গগৈ, লীলা (১৯৯৪); *অসমৰ সংস্কৃতি*; ডিব্ৰুগড় ঃ বনলতা।

৫) গোস্বামী, প্ৰফুল্ল দত্ত (১৯৮৬); *অসমীয়া জন সাহিত্য*; গুৱাহাটী ঃ বাণী প্ৰকাশ প্ৰাইভেট লিমিটেড।

৬) গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয় (২০০০); *অসমৰ সংস্কৃতি সমীক্ষা*; গুৱাহাটী ঃ চন্দ্ৰ প্ৰকাশ।

৭) দত্ত, বীৰেন্দ্ৰ নাথ (১৯৭৭); *অসমীয়া সংগীতৰ উক্তি*; যোৰহাট ঃ অসম সাহিত্য সভা।

৮) দাস, বীৰেন (১৯৯৪); *মোৱামৰীয়া লোকসংস্কৃতি আৰু লোকগীত*; গুৱাহাটী ঃ চন্দ্ৰ প্ৰকাশ।

৯) দুৱৰা, ধৰ্মেশ্বৰ (১৯৯০); *অসমৰ বাদ্যযন্ত্ৰ*; যোৰহাট ঃ অসম সাহিত্য সভা।

১০) দেৱগোস্বামী, কেশৱানন্দ (২০০০); *সত্ৰ সংস্কৃতিৰ ৰূপৰেখা*; ডিব্ৰুগড় ঃ বনলতা।

১১) নাৰ্জী, ভবেন (১৯৬৬); *বড়ো-কছাৰীৰ সমাজ আৰু সংস্কৃতি*; গুৱাহাটী ঃ লয়াৰ্ছ বুক ষ্টল।

১২) নেওগ, ডিম্বেশ্বৰ (১৯৬৪); *নতুন পোহৰত অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী*; গুৱাহাটী।

১৩) নেওগ, মহেশ্বৰ (১৯৬৪); *অসমীয়া সাহিত্যৰ ৰূপৰেখা*; পাণবজাৰ, গুৱাহাটী ঃ চন্দ্ৰ প্ৰকাশ।

১৪) নেওগ, মহেশ্বৰ (সম্পাঃ) (১৯৬৯); *পবিত্ৰ অসম*; যোৰহাট ঃ অসম সাহিত্য সভা।

১৫) নেওগ, মহেশ্বৰ (১৯৯৫); *পুৰণি অসমৰ সমাজ আৰু সংস্কৃতি*; গুৱাহাটী ঃ নিউ বুক ষ্টল।

১৬) নেওগ, মহেশ্বৰ (সম্পাঃ) (২০০৬); *বাণীকান্ত ৰচনাৱলী*; গুৱাহাটী ঃ অসম প্ৰকাশন পৰিষদ।

১৭) নেওগ, মহেশ্বৰ (১৯৮৭); *শ্ৰীশ্ৰীশঙ্কৰদেৱ*; পাণবজাৰ, গুৱাহাটী ঃ চন্দ্ৰ প্ৰকাশ।

১৮) নেওগ, হৰিপ্ৰসাদ আৰু গগৈ, লীলা (সংকলন আৰু সম্পাঃ) (১৯৮৯); *অসমীয়া সংস্কৃতি*; ডিব্ৰুগড় ঃ বনলতা।

১৯) বৰদলৈ, নিৰ্মলপ্ৰভা (১৯৭১); *অসমৰ লোক সংস্কৃতি*; গুৱাহাটী ঃ লয়াৰ্ছ বুক ষ্টল।

২০) বৰদলৈ, নিৰ্মলপ্ৰভা (১৯৯৫); *দেৱী*; গুৱাহাটী ঃ সাহিত্য প্ৰকাশ।

২১) বৰদলৈ, নিৰ্মলপ্ৰভা (১৯৯৭); *শিৱ*; গুৱাহাটী ঃ সাহিত্য প্ৰকাশ।

২২) বৰ্মন, শিৱনাথ (সম্পাঃ) (১৯৯৭); *অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী* (দ্বিতীয় খণ্ড); আনন্দৰাম বৰুৱা ভাষা কলা-সংস্কৃতি সংস্থা, অসম।

২৩) বৰ্মন, শিৱনাথ (১৯৮২); *লোক কৃষ্টিৰ উৎস*; গুৱাহাটী ঃ অসম প্ৰকাশন পৰিষদ।

২৪) বৰুৱা, বিৰিঞ্চি কুমাৰ (১৯৮৫); *অসম লোক সংস্কৃতি*; গুৱাহাটী ঃ বীণা লাইব্ৰেৰী।

২৫) বাৎসায়ন, কপিলা (অনুবাদঃ বীৰেন্দ্ৰনাথ দত্ত) (১৯৮৮); *পৰম্পৰাগত ভাৰতীয় নাট্য*; নতুন দিল্লী।

২৬) ভট্টাচাৰ্য, দেবেন্দ্ৰনাথ (১৯৭৭); *অসমত শক্তি পূজা*; গুৱাহাটী ঃ বাণী প্ৰকাশ।

২৭) মজুমদাৰ, বিমল (২০০১); *পুৰাণৰ পৰিচয়*; পাণবজাৰ, গুৱাহাটী ঃ চন্দ্ৰ প্ৰকাশ।

২৮) মহন্ত, প্ৰদীপ জ্যোতি (২০০৭); *শংকৰদেৱৰ শিল্প লোক*; গুৱাহাটী ঃ পূৰ্বাঞ্চল প্ৰকাশ।

২৯) ৰাজবংশী, পৰমানন্দ (সম্পাঃ) (২০০৩); *অসমীয়া জাতি আৰু সংস্কৃতি*; প্ৰাগজ্যোতিষ মহাবিদ্যালয়, গুৱাহাটী।
৩০) ৰাভা হাকাচাম, উপেন (২০০৫); *অসমৰ জনজাতি সংস্কৃতি*।
৩১) শৰ্মা, গিৰিধৰ (সম্পাঃ) (১৯৭৪); *অসমীয়া জাতিৰ ইতিবৃত্ত*; অসম সাহিত্য সভা।
৩২) শৰ্মা, নবীন চন্দ্ৰ (২০০৯); *অসমৰ সাংস্কৃতিক ইতিহাস* (২য় খণ্ড); অসম সাহিত্য সভা, যোৰহাট।
৩৩) শৰ্মা, নবীন চন্দ্ৰ (১৯৯৮); *অসমীয়া লোক সংস্কৃতিৰ আভাস*; পাণবজাৰ, গুৱাহাটী ঃ বাণী প্ৰকাশ প্ৰাইভেট লিমিটেড।
৩৪) শৰ্মা, নবীন চন্দ্ৰ (সম্পাঃ) (১৯৮৭); *ডাক প্ৰৱচন*; পাণবজাৰ, গুৱাহাটী ঃ বাণী প্ৰকাশ প্ৰাইভেট লিমিটেড।
৩৫) শৰ্মা, নবীন চন্দ্ৰ (১৯৯৬); *লোক সংস্কৃতি*; গুৱাহাটী ঃ চন্দ্ৰ প্ৰকাশ।
৩৬) শৰ্মা, নবীন চন্দ্ৰ (১৯৮৬); *শিৱ পুৰাণ*; পাণবজাৰ, গুৱাহাটী ঃ বাণী প্ৰকাশ প্ৰাইভেট লিমিটেড।
৩৭) শৰ্মা, সত্যেন্দ্ৰনাথ (১৯৫৫); *অসমীয়া নাট্য সাহিত্য*; গুৱাহাটী।
৩৮) শৰ্মা, সত্যেন্দ্ৰনাথ (২০০৬); *অসমীয়া সাহিত্যৰ সমীক্ষাত্মক ইতিবৃত্ত*; বিহাবাৰী, গুৱাহাটীঃ সৌমাৰ প্ৰকাশ।
৩৯) শৰ্মা, সত্যেন্দ্ৰনাথ (১৯৮৮); *পুৰণি সাহিত্য অধ্যয়ন*; পাণবজাৰ, গুৱাহাটী ঃ বাণী প্ৰকাশ প্ৰাইভেট লিমিটেড।
৪০) হাজৰিকা, পৰীক্ষিত (১৯৯৫); *শ্ৰীশ্ৰীচণ্ডী*; গুৱাহাটী ঃ ডালিমী প্ৰকাশন।
৪১) হাজৰিকা, বিশ্বেশ্বৰ (২০০৩); *অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী* (প্ৰথম খণ্ড); আনন্দৰাম বৰুৱা ভাষা কলা-সংস্কৃতি সংস্থা, অসম।
৪২) কলিতা, ৰঞ্জন (সম্পা.) (২০১৭)। *গৱেষকৰ হাতপুথি* । বান্ধৱ।
৪৩) শইকীয়া, নগেন (২০১১)। *গৱেষণা পদ্ধতি পৰিচয়*। কৌস্তুভ প্ৰকাশন।

ইংৰাজী গ্ৰন্থ ঃ

1) Baruah, Birinchi Kr. (1969); *A Cultural History of Assam*; Panbazar, Guwahati : Lawyer's Book Stall.
2) Boro, Anil (2001); *Folk Literature of the Boros - An Introduction*; Guwahati: Adhunik Prakasan.
3) Choudhury, P.C. (1966); *History and Civilization of the People of Assam*; Guwahati.
4) Dorson, Richard M. (ed.) (1972); *Folklore and Folklife : An Introduction*; Chicago : The University of Chicago Press.
5) Dundes, Alan (1978); *Essays in Folkloristics*; Folklore Institute.
6) Dutta, Birendra Nath. (ed.) (1999); *Traditional Performing Arts of North-East*; Guwahati : ABILAS.
7) Dutta, Birendra Nath. (ed.) (1994); *A Hand Book of Folklore Material of North-East India*; ABILAS, Guwahati.
8) Frazer, J. (1993); *The Golden Bough*; Hertfordshir; Words Worth Editions Limited.
9) Gait E. (1963); *A History of Assam*; Thacker, Spink.
10) Herskovits M.J. (1969); *Cultural Anthropology*; Knopf.
11) Kakati, Bani Kanta (1972); *Assamese : Its formation & Development*. Lawyers Book Stall, Guwahati.
12) Kakati Bani Kanta (1967); *Mother Goddess Kamakhya*; Panbazar, Guwahati Lawyers Book Stall.
13) Leach. M (1972); *Standard Dictionary of Folklore*; Funk & Wagnalls.

14) Mahanta, Pradip Jyoti (2007); *The Sankardeva Movement*;*Its Cultural Horizons*; Guwahati : Purbanchal Prakash.
15) Neog, Maheswar (1984); *Religious of North East*; Munshiram Manoharlal Publication Pvt. Ltd.
16) Sarma N.C. (1988); *Essays in the Folklore of North-Eastern India*; Guwahati : Bani Prakasan.
17) Sarma, S.N. (1989); *A Socio-Economic and Cultural History of Medieval Assam*, Guwahati.
18) Tylor E.B. (1920); *Primitive Cultural*; Vol.1. W. London : John Murray, Albemarie Street.
19) Booth, W. C., Colomb, G. G., & Williams, J. M. (2008). *The Craft of Research* (3rd ed.). University of Chicago Press.
20) Creswell, J. W. (2013). *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches* (4th ed.). SAGE Publications.
21) Kumar, R. (2011). *Research Methodology: A Step-by-Step Guide for Beginners* (3rd ed.). SAGE Publications.
22) Kothari, C. R. (2004). *Research Methodology: Methods and Techniques* (2nd ed.). New Age International Publishers.
23) Leedy, P. D., & Ormrod, J. E. (2015). *Practical research. Planning and design* (11th ed.). Boston,